Dicta [illegible] synodorum
mag[ist]ri [illegible] [illegible]zorwis

[illegible] terra eius [illegible] reuelat ex fide in fide[m] sicut scriptum est. Iustus autem ex fide uiuit. Reuelatur enim ira dei de celo super omnem impietatem et iniusticiam hominum eorum qui ueritatem dei in iniusticia detinent. Quia quod notum est dei manifestum est in illis. Deus enim illis reuela[uit]. Tu.

Notas michi fecisti domine [alleluia] [illegible] uias [uite] adimplebis me leticia cum [uultu tuo] delectationes in dextera [tua] usque in finem. V. Benedicam [illegible] Dominus pars hereditatis mee et calicis mei [illegible]

[illegible] enim illius R. V. [illegible] a creatura mundi per ea que facta

Refugium meum. V. Laudans inuocabo dominum et ab inimicis meis saluus ero. D[omi]n[u]s fir[mamentum]. [Et mu]tauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et uolucrum et quadrupedum et serpentium. Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum in inmundiciam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. Qui commutauerunt ueritatem dei in mendacium et coluerunt et seruierunt creature potius quam creatori, qui est benedictus in secula.

Domini est terra et plenitudo [eius]. R. Tu[illegible] orbis terrarum et uniuersi [illegible]

Prima Pars de officio Misse M. Pauli de Ryszlawicz

Missa dicitur ... [illegible]

[illegible]

Et ita designatur status perfectorum sive recipit hic octo ... [illegible]

Primo ipsi perfecti ... [illegible]

2o ... [illegible]

3o ipsi perfecti ... [illegible]

[illegible]

Cum omne diuinum donum principio asseritur quod spiritus sancti sacris elo-
quiis testantibus asseritis sed efflagitant liquet quod dicta sacre scri-
ptura tam veteris quam noui testamenti hystorice aut figuratiue
uel allegorice aut mistice tendit ad honorem et reuerenciam di-
gnissimi sacramenti eucharistie. Et hinc est quod omnia et singula
que in diuino officio peraguntur et ordinantur ut vasa consecrata
vestes libri misse cantus et cetera. Illa omnia ad honorem et laudem
huius hostie exhibentur. Omnia enim que in diuino officio
fiunt inenarrabili dulcedine redundant diuersorum misteriorum. Opera
omnia ista designant gesta facta et opera christi que operatus est in operando
salutem generis humani in medio terre. Et psalmista [illegible] misterium
passionis [illegible] [illegible]. Dominus in hostia sub
specie panis et vini continetur verus deus et verus homo. Qui
est maior omni laude. Ecclesiastici xliij. Neque enim laudare sufficis. Ex-
cedit omnem laudem quia laus infinita. Quamuis [illegible] est
finita. Non constat quod finiti ad infinitum nulla est proportio
ut dicit philosophus primo celi et mundi. Et hoc est quod dicit [illegible]
Magnus dominus et laudabilis nimis. Et magnitudinis eius
non est finis. Magnus quippe est in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] maior est in [illegible]
[illegible] glorificacione [illegible] dabit [illegible] in [illegible] [illegible]
in [illegible]. Tamquam [illegible] [illegible] [illegible] admirabilis [illegible]
[illegible] in [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] qui sedet ad dexteram patris. Sacrificium [illegible]
quem ille qui [illegible] continetur [illegible] [illegible] [illegible]
in manibus hominum continetur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
cibus est omnium angelorum. Quia scriptum psalmo lxxvij. Panem angelorum
manducauit homo. Quia hic est paratus in [illegible] [illegible]
angelorum. Quod panem angelicum [illegible] celestia ad-
mirantur [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] quod apostolus
in 2a [illegible] raptus miratur. Ad Romanos xj. O altitudo diuiciarum
sapiencie et sciencie dei quam incomprehensibilia iudicia et inuestigabiles vie eius.
Quia enim [illegible] [illegible] quando ad plenum verborum [illegible]
super panem et vinum [illegible] fit transsubstanciacio panis et vini in
corpus et sanguinem christi. Quod hoc [illegible] [illegible] [illegible] excedit
quomodo et angelorum [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] est incompre-
hensibile. Extra [illegible] sufficienciam [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
non enumerat non attingit non tenet verborum sufficienciam
cum rei [illegible] [illegible] contemplacionis [illegible] imperscrutabile lumen
obcecat intelligencie capacitatem. Quod sine ullo continetur
omnia excedit. [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] est in intelligencia
[illegible] stupor est in [illegible] [illegible] [illegible] infirmitatem [illegible]
[illegible]. [illegible] nimis est [illegible] [illegible] ac [illegible] [illegible]
aliquid ultra [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] 33
c. 2. Et [illegible] [illegible] [illegible] archangeli [illegible] angeli
non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non interrogat
silencio [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prima [illegible]

panis angelorum

no

panis sacramentalis

Ex quibus dignitatem huius dignissimi sacramenti / ut enim dicit vitam
dicit Joh. vj Ego sum panis vivus / qui de celo descendi. Igitur
signum pane tamquam considerand(a) / primo sunt et typica eius
[illegible] / sanguinis et fructuosa eius effectus / longa et
virtuosa quantum durat / Primo ei competit racione principii originalis
/ quia est panis de celo / Secundo racione virtutis et potestatis spiritualis
/ quia panis vivus / Tercio competit racione rei substantialis / quod
audietur cum dicitur Ego sum / Quarto insuper [illegible] tamen ei
re considerantur / scilicet esse, apparens et finis / esse quippe de-
notat rei condicionem / quantum ad rei capacitatem / scilicet panis iste
est mirabilis / quia de celo descendit / quantum vero ad virtutis per-
perfectionem et potestatem iste panis est valde nobilis / quia est panis
vivus / Tanti enim ipsum [illegible] inducat / vivat in eternum. Jo. vj
Quantum vero ad finis duracionem / iste panis est perpetuus / quia
dat vitam eternam. Jo. vj. Amplius videtur huius magis de-
clarandi / ad eorum conclusionem dictum quartum / Ulterius sacramento Moysi autem
quod magis dignitas / sede sui principii originalis / sicut magis
potestatem racione virtutis sacramentalis / perpetuitatem obtineat dig-
nitatem racione sue substantialitatis / [illegible] / videlicet p-
[illegible] / Manna panis de celo hominibus datus / [illegible]
[illegible] / Manna panis [illegible] originalis / quia de celo descendit
dignitatem / racione sui principii [illegible] / [illegible]
Manna panis hominibus ad vescendum [illegible] / quia est panis [illegible]
[illegible] / racione virtutis sacramentalis / racione sue
Manna panis sacramentalis [illegible] perpetuum [illegible] / quod [illegible] de [illegible] rei
substantiatis / quia Ego sum / quod [illegible] celo hominibus datus / [illegible]
[illegible] panis angelorum celo hominibus datus / [illegible]
dignitatem / racione sui principii originalis / [illegible] / [illegible]
et ducat [illegible] / [illegible] tanta est dig-
et excellencia huius panis sacramentalis / [illegible] cogitacio [illegible]
[illegible] incomprehensibilis est / [illegible] est
/ [illegible] / [illegible] ineffabilis est / [illegible]
/ [illegible] / immutabilis est / [illegible] / quia
[illegible] / [illegible] inaccessibilis est / quia [illegible]
dignitatem et [illegible] sol et luna mirantur / [illegible]
venerantur / homines obstupescunt et venerantur / [illegible]
[illegible] / Quarto sit / quia dignitas huius dignissimi sacramenti [illegible]
antecedit quia alia [illegible] / [illegible] quod [illegible]
[illegible] / [illegible] esse dignum aliorum [illegible] / [illegible] dignum [illegible]
[illegible] efficaciter operans / et [illegible] / et [illegible]
[illegible] / [illegible] / ex aqua [illegible]
regni celestis Joh. 3 / [illegible] / Secundo quod ad id quod continet sub
intrabit in regnum celorum / [illegible] / [illegible] est
sacramento / sed isto sacramento [illegible] continetur verus deus / et verus homo
dignissimum / [illegible] in quo [illegible] / [illegible] est
[illegible] / ad [illegible] in quo [illegible]

Esse /
apparens finis [illegible]
finis /

Sacramentum vero [illegible]
aliis dignius [illegible]

dignissimum / 2° quia prelatis potestatem dat scilicet confirmandi / Tercio quo ad
ministerium sacramentum confirmacionis dicitur dignissimum / quia prelatis or-
dinariis datur ministerium / Tercio quo ad significatum / et quo ad con-
tentum / sacramentum matrimonii est dignius aliis / quia significat coniunctionem
duarum personarum / scilicet anime et Christi in persona Christi / [illegible]
[illegible] confert baptismus / corpus in esse / [illegible] signo
[illegible] confirma ministro / Exemplum scilicet ut habet textus / primum sa-
cramentum baptismi / quo ad eius esse est dignissimum / 2° sacra-
mentum eucharistie quo ad continentiam / ut [illegible] sacramenta est
eminentissimum / et dignissimum / 3° sacramentum ordinis ratione gradus
est [illegible] / 4° sacramentum confirmacionis racione ministri est dignius
5° sacramentum matrimonii quo ad significatum / licet [illegible] quo ad con-
tentum est aliis dignius / [illegible] expressum / [illegible] sacramentum
est datum in remedium / aut [illegible] datum in remedium [illegible]
[illegible] / aut in remedium [illegible] / primum / aut datur contra
[illegible] / aut in remedium [illegible] est sacramentum baptismi / aut quantum ad esse
ad ingressum / [illegible] ad exercendum virtutes / vel ut a
[illegible] dispositur / [illegible] datur sacramentum confirmacionis / vel ut
[illegible] superveniat / datur sacramentum eucharistie / quod fulcit
homines ad [illegible] / [illegible] est sacramentum [illegible] / panis
et roborat [illegible] / [illegible] fulcit [illegible] / [illegible] datur
iste est vite [illegible] / [illegible] / aut ad regimen
in remedium [illegible] / aut quantum
et multiplicacionem [illegible] spiritualem / 2° est ordo / quia [illegible]
bonum ~~ordo est~~ [illegible] est / aut quantum ad multiplicacionem fi-
delium [illegible] / sic est matrimonium / [illegible] / [illegible]
[illegible] / aut omnia sacramenta est primum dignissimum / de quo
[illegible] et [illegible] fit [illegible] in divino misse officio / de [illegible]
[illegible] / [illegible] institucione / [illegible] ministro ydoneo [illegible]
et [illegible] / ac [illegible] effectibus / et signis [illegible] et [illegible]
[illegible] / quod [illegible] et [illegible] / de [illegible]
[illegible] dicam / Et quia in hoc sacramento [illegible] est panis
[illegible] / aqua fidelitatis / panis [illegible]
[illegible] / vinum [illegible] / aqua [illegible] / [illegible] distincta
corporis / vinum [illegible] / [illegible] / vitalis corporis / et [illegible] spiritualis
sic in hoc sacramento / forma [illegible] / vitalis [illegible] et [illegible] / [illegible]
panis et vini forma / [illegible] / [illegible] / 2° [illegible] / 3°
unitatis et [illegible] / primum in [illegible] / 2° [illegible] / 3°
corde [illegible] / primum est sacramentum / 2° est res et sacramentum
est sacramentum [illegible] rei / 3° vero est res [illegible] rei / [illegible] [illegible] 3 sunt in sacramento
quod [illegible] / [illegible] hoc sacramentum [illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] sacramentaliter [illegible] / sacre [illegible]
sub speciebus panis et vini / [illegible] in sacramento videtur / [illegible] spiritualiter

tum / et hec est res et sacramentum / que est triplex / scilicet res contenta et significata / et hec est
caro Christi et sanguis eius quam de virgine sumpsit / alia est res significata
et non contenta / et est corpus Christi misticum scilicet unitas ecclesie in predestinatis
quo ad eternam unitatem / vocatis quo ad presentem / iustificatis quo ad gratiam in
presenti / et glorificatis in futuro quo ad gloriam / quantum ad ecclesiam triumphantem /
in presenti ipse utrumque autem corpus Christi scilicet veri et mistici species visibiles
est sacramentum / quia utramque rem significat / et utriusque similitudinem gerit expressam
Nam sicut panis pre ceteris cibis est proprius ad humani
corporis sustentationem et refectionem / Et vinum hominem letificat et
inebriat / Sic caro Christi interiorem hominem .i. animam plus ceteris gra-
tiis spiritualiter reficit et saginat / Item habet similitudinem illa species visibilis
cum corpore Christi mistico quod est unitas fidelium / Nam sicut ex multis gra-
nis conficitur unus panis / et ex pluribus acinis seu uvis vinum unum con-
fluit / Sic ex multis fidelium personis unum corpus Christi misticum consti-
tuitur / cuius Christus est caput / Unde dicit apostolus sic corpus unus panis et unum
corpus multi sumus / Et Augustinus super Joh. Omelia xxvi quem etiam magister
allegat in quarto dist. viii c. Unus panis / et unum corpus ecclesia dicitur
/ ex eo quia sicut unus panis ex multis granis / et unum corpus ex multis
membris componitur / Sic ecclesia ex multis fidelibus caritate copulante
connectitur / Item huius corporis Christi mistici figura de virgine
est sacramentum / Et sicut corpus Christi ex multis membris purissimis
et immaculatis constat / ita societas ecclesie ex multis personis
a criminali macula liberis consistit / Hinc est quod corpus mistici
figura facta fuit archa domini de lignis sethim Exodi xxv que
sunt imputribilia / et auro purissimo vestita / Ex quibus clare patet quod
iste sunt corpus Christi sacramentum tantum qui per fidem tamquam per cognitionem et per | nota
caritatem tamquam per refectionem coniunguntur Christo / et unitati corporis eius mistico
scilicet ecclesie / Unde dicit Augustinus super Johannem Omelia xxvi dicens Quid est
Christum manducare / Non hoc est solum in sacramento corpus eius accipere / quia
multi indigne sic accipiunt / Sed in Christo non manere per gratiam / quia
non sunt de corpore eius mistico .i. de ecclesia militante / quamvis sint sine
gratia et extra ecclesiam militantem mortui / Quamvis sint in ipsa numero tamen
Sed in Christo manere est esse de corpore eius mistico per gratiam / et Christum habere
in se manentem per gratiam / Hoc est spiritualiter manducare / esse in unitate
Christi et ecclesie / quam sacramentum tamen significat / manet hic in Christo et Christus in eo.
Ex quo clare patet quod qui discordat a Christo non carnem Christi mistice
nec sanguinem mistice bibit / Et tali tamen rei
manducat / non sacramenti
sacramentum tamen ad iudicium sibi accipiat cottidie / hoc corpus Christi / Velle etiam man-
ducat spiritualiter tamen / qui quando in tali re fruitur credit in altari esse
verum corpus Christi et sanguinem / Et ex hoc accipiens rem sacramenti .i. gratiam
Et distinctio autem ipsum sacramentum corporis Christi sub specie panis et vini / Et de ista
manducatione dicit Augustinus in libro de remedio penitentie et in sermone
verba sua posuit Magister dist. ix c. Ut quid paras
dentem et ventrem crede et manducasti / Fide operante per

Sacramentaliter manducare corpus domini nostri Jesu Christi

p dilectum / et manducasti• corpus & mistico eo incorporatus est
Sacr q bonus hic duobus modis manducat corpus xpi s(cilicet) sacramentaliter i(n) corpore / du
q ore corporali recipit sacramentum / fide et caritate spiritus i(n) spiritu spiritualiter sumit
et sibi unit / Secundo in aliis / sz dum iustus aliis quodammodo ei incorporat
Sicut enim os corporale / non solum sibi sumit cibum / sz enim membris
omnibus communicat / Sic etiam quilibet membrum ecclesie / non solum sibi communicat / sz
toti ecclesie / Ut vita spiritualis communionis ad omnes fideles perveniet
unitatem & caritatem qua vivunt / Sed iste sunt sacramentum i(n) tam / enim sub specie
panis et vini / hic sacramentum in peccato mortali fecerint sunt / Iste vero spiritualiter
et sacramentaliter sunt / enim sacramentum sub speciebus sunt / et rem sacramenti
gratiam sacramenti consequuntur / De isto sumendi manducandi dicit Aug(ustinus) corpus
xpi est medicina egrotis / peregrinantibus dieta / debiles confortat
/ languores sanat / sanitatem conservat / valentes delectat / fit homo mansue-
tior ad correctionem / pacientior ad laborem / ardentior ad amorem / sagacior
ad cautelam / ad obedientiam promptior / ad gratiarum actionem devotior / Unde
plura modi manducandi corpus xpi / 2m petri dicitur in scripto q(uarti) sent(entiarum)
/ tripliciter distinguitur / vel ex parte manducantis / vel ex parte rei que manducatur
/ vel ex parte modi manducandi / Primo sic aut manducans accidit bene dispo
Ex parte rei q manducatur / sic / Aut enim
sumitur hoc dicitur manducare spiritualiter
manducat rem significatam et contentam / et sic manducat spiritualiter
Aut manducat rem significatam et non contentam / et sic manducat spiritualiter
Aut ex parte modi manducandi / et sic vel sumitur solo ore corporis hoc ma-
ducat sacramentaliter / Aut sumitur etiam ore cordis hoc manducat
spiritualiter / Spiritualiter vero manducare est xpo et ecclesie incorporari / et hoc
contingit semper / vel per modum unitatis credendo / vel per virtutem sacramenti credendo
et percipiendo / Primo accipit spiritualiter manducare quia / Secundo magis
proprie / primo modo spiritualiter manducandi potest omnis pervenire sine sacramento
/ primus modus / Et licet spiritualis manducatio sufficiat per unum contra ad
salutem / non tamen sufficit sacramentaliter / quia melior est modus spiritualis manducandi
sacramentaliter / quia complectitur utrumque / Et est ex istis patet
manducandi / Primus modus sacramentalis / Patet mortalis peccator non consequitur
/ solutio questionis / qua queritur quis / vere / mortalis peccator non consequitur
vel sumat corpus & sanguinem / Magister hic vere
sumat / sumens sacramentum sacramentaliter / vel sumens spiritualiter / quo
continuat veritatem sumptionis sacramentalis / Sic magister peccator / Si sumit illud vere
ad primum / dicitur / In quantum ad sic magis peccator / Ei sumit illud vere
~~pro illud~~ / vero sumit corpus & sanguinem de vi sacramentalis sumptionis / et qui
vere sumit continet / vere sumit et continet / secundum quod continet ab hinc continere
vere sumit continet / vere sumit et vini / q sic sacramentum / licet non sumit rem sacramenti
/ Cum sub speciebus panis et vini / q sic sacramentum / licet non sumit res sacramenti
/ vere sacramentaliter continet corpus xpi / Sub speciebus panis et vini
Sed ad 2m modum / dicitur q non peccator mortalis sumit se ee [?]
vere corpus & sanguinem de vi spiritualis sumptionis / et ratio / quia non peccator
mortalis manet in xpo / nec xpc in eo / cum talis non sit membrum xpi
mortuus ut cibum vitalem vitaliter sumere / Sz peccator
etiam non mortuus ut cibum vitalem est mortuus / quia separatus est a deo
mortalis quantum ad vitam spiritualem est mortuus / Et cibus est vivus sumere vitalis dans
/ qui est vita anime / Unde Aug(ustinus) / cum Joh(annis) vi / Ego sum panis vivus
vitam spiritualem ei / qui sumit eum / et per alium vivat membrum / sed ad
qui de celo descendi / Si quis manducaverit ex hoc pane vivet

Duobus modis manducatur corpus xpi

Manducare spiritualiter

[?] est corpus xpi vere

ut sumit corpus xpi vere

panis spiritualis

secundum h[oc] tria. Primo panis sacramentalis, quod enim infinite dignitatis tota
sacramenta veteris et nove legis incomparabiliter excedit. Secundo panis angelicus
celo hominibus datus, quod est primum dominum sigillatis excedit ingenium
singulis cuncte creaturis. Tertio nulla lingua creature vel sufficit
et complete proponere digne. Sic est sic hic. Ista tria patent
et omnibus, et tunc fit deus dispensator.

Credo quod 2a pars quod panis hominibus ad vescendum datus est maxima pre
terea quod virtus sacramentalis veritatem habet panis. Circa quod dicit beatus
Ambrosius in libro De virginitate quod omnia nobis Christus est. Si vulnera curare
desideras medicus est. Si febribus estuas fons est saluberrimus. Celi
affectas via directa est. Gravaris iniquitate iustitia est. Auxilio
indiges virtus maxima est. Tenebras fugis lux immensa est.
Cibum queris alimentum panis est. Quia caro mea vere est cibus, et post ergo
amen vere est panis hic. Et ut Bernardus dicit: medicus venit ad egrotos,
redemptor ad venditos, ad errantes via, ad mortuos vita. Deus
factus est homo ut fieret homo deus. Factus est deus homo ut homo fieret deus.
Deus de celo descendit ut homo de terris ad celos ascendat. Deus
factus est filius hominis ut homo fieret filius dei. Dives in omnibus factus
est pauper ut pauperes fierent divites. Obscurata est lux ut nos
illuminaret. Esurivit panis ut nos reficeret per sacramentum corporis sui. Si-
tivit fons ut nos inebriaret. Turbata est letitia ut nos letifi-
caret. Paveat fiducia ut nos confortaret. Lassata est via ut
iter nostrum ad celestia diriget. Et hoc est mirabile in oculis nostris.
Et hic totum factum est ad nos qui potens est. Ecce enim potius etiam
est que non auferetur ab eo. Dominus vero ideo accedite ad eum
ut illuminemini quia ipse est lux que illuminat omnem hominem venientem in hunc
mundum. Accedite ad eum ut satiemini quia ipse est panis qui cor
hominis confortet. Accedite ad eum ut liberemini quia ubi spiritus ibi
libertas domini 2a Cor. 3o. Accedite ad eum ut absolvamini quia
remissio peccatorum est ut in ipsius preceptis. Ergo ut dicit Innocentius
deo hoc sacramentum liberat a malo, confirmat in bono, delet venialia,
convincit mortalia, gratiam confert, virtutes auget, diu unita cumulat,
[illegible] veram accelerat et vitam eternam prestat. Et hic est ipse causa
dicat ego sum via veritas et vita Joh. 14. Et ut est via
ducens vitam lucis, quia qui sequitur me non ambulat in tenebris
Joh. 8 dicens. Vitam lucis. Ideo est etiam est via forte vigoris vita
8 Joh. x. Est vita in defectione. Ecce etiam est via competentibus
quod fruitionis vitalis quod est infallibilitatis. Est via non
veritas invenientibus, vita sine morte permanentibus. Via non
erratibus quod erravit in vero et non est via. Est veritas infallibilis
pro fidelibus deus in omnibus viis suis. Est via ad ipsum deducens pro
[illegible] non [illegible] eternitatis lux. Capitulo primo
[illegible] est omnipotens vitalis lux. [illegible]
ambulant egressus in via. Est sol iustitie. Via nova venit ad pec-
cata vobis invenientibus. Quod trahit Joh. 6. Tempore quo dicit
sit per viam [illegible]. Et que prius trahit [illegible]
[illegible] ut [illegible] mediam [illegible]
[illegible] in eodem [illegible] veteram peccatorum. Ecce quomodo ipse est via que
viam tenendo vi...

que perducit ad triplicem vitam. vitam que consummat. vitam que dat perseverantiam
qua perseverant usque in finem. Sed hic solum non est. Sicut causam
perseverantiam petebat Ambrosius in libro de bono mortis dicens
suscipe me quasi viam, confirma me quasi veritatem, vivifica me
quasi vitam. Ipse enim habet potestatem vivificandi et mortificandi. Deuteronomii 32
Ego occidam et ego vivere faciam. Et quos vult vivificat
et mortificat. Et pater dedit ei omnem potestatem vivificandi et mor-
tificandi. Iohannis V. Ut hic sumatur corpus Christi pro vivis et mortuis
ut sibi proficit, quamvis non differenter, prout dicit Hostiensis in summa
quia vivis proficit sub ratione sacramenti et sibi, quia gratiam dat digne
sumentibus et vitam eternam eis prestat, teste apostolo I Cor XI
Qui manducat hunc panem vivet in eternum. Sed hic vita gratie
et in futuro vita glorie. Quia dominus dabit gratiam in presenti et gloriam
in futuro, prout dicit psalmista. Defunctis vero proficit sub ratione sacrificii. Dicitur
enim sicut hostie deo placantes pro peccatis, in eo mitigarent
iram seu afflictionem. Sed talis non cadit in eum qui infinitatam penam
[illegible] penam infligit [illegible] dei. Et hic placatur [illegible] obtinetur ut ac-
[illegible] pene mitigaretur. Et hoc aliud sacramentum facit requiem
quia ad [illegible] actum [illegible] qui enim [illegible] baptizat
[illegible] aquam [illegible] hoc [illegible] sed
[illegible] presentibus et futuris. Ita enim hoc dimissio
[illegible] est vita defunctis [illegible] et [illegible] tertia parte summe
q. lxxxiii [illegible] misterium nostre salutis totum comprehendit [illegible]
[illegible] hoc sacramentum [illegible] cum maiori sollempnitate [illegible]
[illegible] et celebratur. [illegible] sollempniter in [illegible] officio [illegible]
et consistit [illegible] quod recolit specialiter media dominice passionis
[illegible] ad patrem [illegible] de luce 22 hoc facite in
meam commemorationem [illegible] in medio [illegible] morte. Et [illegible]
[illegible] absinthii et fellis [illegible] fecit
recordare [illegible] et miserator dominus [illegible] apostolus I Cor XI [illegible]
[illegible] mortis [illegible] calicem domini [illegible] mortem domini [illegible]
[illegible] panem [illegible] hoc sacramentum
donec veniat [illegible] debet in [illegible] altaris [illegible]
[illegible] de [illegible] in [illegible] cena domini [illegible] debet [illegible]
[illegible] carnis et [illegible] gratie spiritualis [illegible] ad [illegible]
[illegible] carnis perducit fides in
quod panis [illegible] attingit [illegible] panis
[illegible] et [illegible] gratie spiritualis attingit [illegible] carnis. Et accipit [illegible]
[illegible] predestinatis [illegible] panis
[illegible] gratie spiritualis [illegible] accipit nisi predestinatis [illegible]
angelorum qui [illegible] qui non vadit [illegible]
[illegible] et illud videret [illegible] [illegible]
[illegible] fidem [illegible] prout enim dicit [illegible]
[illegible] fidem. Et [illegible] ad [illegible]
[illegible] credendi [illegible] et [illegible] ad firmandum cor
[illegible] non [illegible] vult [illegible] ad firmandum cor
[illegible] sola fides sufficit [illegible] unde

ab eo qui fidelis et bonus minister est. integre et inviolabiliter agnitu
(...) dei sui habitu? pro (...) dulce(dine) Et gratissima iocunditate sumitur
Et ideo tractatus i° (...) 22. hoc sacramentum magis commemorat (...) dei
nimis affectuosa / ac cordis penetrativa / Hec summa pura et
(...) sanctis mediis / in cuius confectione fidelis minister invenit
se esse in medio patris et filii et spiritus sancti (...) et cum parte supe
(...) ordinibus celestibus collocatur. Item in legenda sancti
Malachie episcopi de (...) dicit plane (...) potens est
(...) omnes potestates obviare debellare ac extra (...)
(...) idem in suo (...) delet venialia / sed eciam con
(...) confortat et fortificat / ne quis ad mortalia (...) hec
(...) confortat (...) vitam (...) hostibus ad (...)
Exemplum (...) Item quia ipse (...)
(...) maxima potestate / (...) virtutis sacramenti / Et quia (...) est ita potentem
et (...) dedignatus (...) dimensione (...) dig(...)
et vigore (...) virtutis et potestate (...) virtutes (...) sacramenti (...) digne sumenti
(...) perficit omni (...) augetur gracia hec est (...)
facta divina (...) Item dignum sacramentum tanta est efficacia
(...) de sacramento parte 3a c. ultimo (...) Item (...)
(...) augetur et gracie (...) sacramentum (...) divi
(...) ut (...) et (...) temptationes hostis re
(...) hostes est (...) sanitatem et dulcedinem
(...) ullus (...) sacramenti (...) in bono confirmatur
(...) recipe (...) est (...) ad
et a malo retractivum (...) bonum hoc sacramentum acceptetis
bonum et retrahentes a malo (...) mali vero ipsum sumentes
(...) gracie augmentum (...) parte (...)
(...) mortem eternam (...) sorte (...)
(...) sumunt boni sumunt mali (...) vivus (...) equo
in quo (...) sacramentum (...) mortuus (...) ista (...)
(...) est institutum / (...) ista (...)
pro salute omnium est institutum / (...)
(...) sit (...) ipsa (...) sacramenti continet (...) (...)
probacio / Et (...) panis sacramenti (...) corruptibilis iste
(...) 3a (...) Nam alii panes sunt corruptibiles / iste
(...) sue (...) / Nam alii panes (...) et hic
vero panis est (...) sui (...) rei
(...) deo (...)
et nullo (...) convenit (...) nobis apparet / et (...) corrumpitur
Unde (...) que nobis apparet / et (...) corrumpitur
(...) et essencia corporis (...) nullo (...) alteratur / et hoc (...)
(...) et essencia corporis (...) proprio (...) Iohannis vi
dicit ego sum (...) ego (...) de celo descendit
ego sum panis vite / ipse enim est verus panis (...) vitam (...) non
et (...) de vero (...) corporis (...) vitam (...) ibi (...)
et (...) sub accidentibus absconditur et latet (...)
apparet / (...) sub (...) et (...)
et (...) corporis / (...) in (...) ista (...)
de quibus (...) loco (...) corporis (...)
(...) reverencia et tremore / (...) ubi (...) corpus (...)
(...) sacramentum in misterio est celebrandum / ubi (...) sacrificium (...)
ubi adest (...) angelorum / ubi eciam ipse (...) sacrificium (...) iste panis
(...) in (...) efficacia / (...) iste panis

hic petrus duraspitez / pz apok. 20 Ego sum alpha et o principium
et finis / Tercio est summus et nobilissimus ergo est / qui hic ipsum tran-
situavit digne volunt est corpus et sanguis dni et corpus xpi
dicitur cum carnis et vinum sit panis sanus / febricitantibus tamen
et infirmis sit nocivus et periculose / Sic panis iste bonis et dignis
est sanus et valde utilis et virtuosus / peccatoribus tamen est indignus
est valde nocivus et venenosus / sicut sit amigdalum homini est sanum
vulpi tamen mors est / Et ferula est medicina homini / et tamen est mors
ut murenis / Coriandrum efficit homini / et tamen tauri interficit
Sic xpo iste panis bonus et dignus efficit / malis vero efficit
mortem / et eterne mortis iaculo ipos ferit / et potissime cuius
qui sit abiecti et maliciosi / Iste panis est sine fine fermento malli-
cie / sicut offerat panem tortam panis absque fermento / Alius etiam
dicitur sic offerat panem sicut lampade ... et delicies offert eis
qui sit murene seu lampade ... et delicies offert eis
qui sit et ... qui sit ~~qui sit~~ ... sacietatis ... qui sit insaciabiles ...
... de quibus dicitur ... sine pane filiat
ambrosii / de quibus dicitur ... qui debet cum dare vitam
et mitte tamen / quia iste panis qui debet cum dare vitam
confert eis mortem / ut illud Job 20 / panis eius in utero illorum
vertetur in fel aspidum intrinsecus / Et ideo ... devote recipere
simul istum panem Job 33 abhominabilis fiet ei in vita sua
panis / cibus aut desiderabilis et in corpore / ... dicitur ... 27 Albertus magnus ... iste
sit desiderabilis ... sacto / ... qui est ... / sed
desiderabilissimus ... et deitas / ... et ... est
cum qui ... / ... expressimus sacramentis ... vigens
vabilia / Corpus cum [illegible] ... / ... actualiter
spiritus sancti ... ineffabili ... aut a deo patre et spiritus sancti ad ymma
pectoris ... efficacia ... / et deitas eterna / ... cum
... dei ... potest ... / ... sacrato
... cui ... / ... Ergo ... Albertus ... / ... in hoc sacramento
ingemmatum ... plenitudo gratie / Nam corpus ... nobis efficitur
... plenitudo gratie ... / et deitas omnis gratie acceptum
gratie ... / et ... gratie ... / ... bonum operatur
et ... sacramentum ... gratia vocatur / ... gratiam ...
... et ... gratie est effectus / qui ... in quo ... plena
... effectus ... gratie effectum / 2° ... spiritualis gratie
... hic sacramentum ... deo acceptum / 3° ... quia ... vel
... deum inventum / 3° ... qui ... Albertus ubi supra differ-
et in eo ... quod deo gratum / ... Ex quo elicit ... hic
et deducit et declarat ... / ... cumulum gratiarum / ... confert cum hoc
sacramentum ... gratiam / ... cumulum ... gratiam explicantis / et per hac
sacramentum ... gratiam ... / et per hac ... confert gratiam
... gratiam / gratiam ... / et per hac ... / dat gratiam ... specialiter
iustificationis / et per hac ... / ... Ex quo liquet ... confert
et per hac ... gratiam ... / ...
cumulum gratie et sanctitatis / Nam ... confert gratiam ... / ... dat
gratiam ... / et ... dat gratiam iustificationis et virtutis / ... dat
at confert gratiam ... / et ... dat gratiam ...
... Albertus ubi supra / Ex quo pz ... 2° ... / ... sacramentum ...

Nota gratiam ... cumulum ... gratie

vide ... operatur

... Albertus

In precedenti lectione in generali aliqua dixi de dignitate, preciositate et durabilitate dignissimi sacramenti corporis Christi, scilicet quo persona et singulariter sit necessarium in expressione divinorum officiorum, quod quidem sacramentum ubi [illegible] digne conficiatur, necnon salubriter sumitur. Nunc sit de ecclesia domo et initio. Nam quia in presenti lectione videndum est de ecclesia a quo incepit, et quot dicitur est, et quid sit ecclesia, et quare non est acephala, quod est caput eius.

Nomen de ecclesia in genere, que est duplex, scilicet corporalis et spiritualis. Corporalis seu materialis ecclesia est, que ex lignis et lapidibus est constructa, in qua divina officia celebrantur, et ubi divinum predicatur sacramentum. In qua divina officia celebrantur, et ubi divinum predicatur, sacramentum typica distribuitur, quam dominus primo precepit Moysi edificandam. Unde precepit ut faceret tabernaculum de cortinis mirifice fabricatis, quod erat divisum in duas partes velo interposito; prima pars erat in qua populus orabat, secunda vero interior vocabatur sancta sanctorum, ubi sacerdotes et levite ministrabant. Compositis tabernaculo et [illegible] iussit dominus fieri templum, quod Salomon edificavit opere mirifico et magnifico, quod similiter habuit duas partes, sicut et tabernaculum. Nostra ecclesia regum ab utroque, tabernaculo et templo, propter ordinem. Nam cuius quod pars exterior ubi populus audit verbum dei, et orat. In sanctuario vero sive in choro clerus cantat et iubilat, ministrat et alia officia peragit, de quo infra patebit. Dicitur autem ecclesia katholica, in scriptura sacra sortitur diversa nomina. Vocatur enim Syon, quia in hac peregrinacione longe est posita a promissione rerum celestium, ideo Syon, id est speculatio, nominatur, quia illam visio pacis. Futura vero patrie, pace illius nomen, Ierusalem, illa que sursum est libera, de qua dicit apostolus ad Galatas; in quo Ierusalem ad dogmatis quod graeca una non est. Appellatur etiam domus dei [illegible] unanimes in se. Monachicum regnum quam dominus [illegible] graece significat kyriaca id est dominicalis; et quandoque basilica, quod interpretatur regalis a rege, scilicet basileus, tabernaculum eius latine regia seu regalis. Ecclesia autem domus ordinis regium pallacia se inviata [illegible], cum soli debetur honor dei, quia in ea regi regum servitur; quod dicitur templum et gloria, quandoque vero templum appellatur, quod dicitur quasi tectum amplum. Et templum domus orationis in quo regi celorum sacrificia offeruntur. Et generaliter dicitur quandoque monasterium et aliquando oratorium, ideo est ecclesia loca ad orandum statuta, oratorium, id est capitulo [illegible] X. Et vocatur ecclesia dicitur [illegible] et quandoque virgo, mater, id est apostoli secundum ad Corinthios X: Emulor enim vos dei emulatione; despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Quandoque sponsa, quia Christo desponsavit, de qua in Iohanne: Qui habet sponsam sponsus est. Aliquando mater nominatur, ideo quia cotidie in baptismo spirituales filios deo parit. Quandoque vocatur filia, unde [illegible] in David: Audi filia. Quandoque vidua, quia propter pressuras nigrescit, et ut Rachel non consolatur. Et quandoque vocatur meretrix, [illegible] sedet in Babilonia, sicut civitas [illegible], ubi non est qui consoletur eam. Civitas, quia [illegible] habet diversos; quandoque civitas magna [illegible] multa [illegible].

[illegible] in libro de [illegible] ecclesie et synagoge, qui incipit: Duarum matronarum [illegible] et regina videor [illegible] et ecclesia dicit: In eo nunc gaudeo [illegible] in synagoga. Quandoque principatum regine [illegible] ecclesie [illegible] et ecclesia subiectis meis in synagoga [illegible] turba [illegible] synagoga [illegible] ecclesia [illegible] O synagoga [illegible] O synagoga [illegible] [illegible]

ad te venit. O synagoga mortuos tuos Christus suscitavit / ... [illegible] ... tuos ...
... claudos tuos ... reddidit / cecos tuos illuminavit / paraliticos tuos expedivit / leprosos tuos
sanitati restituit / et hoc adhuc deum non cognovisti / sicut legisti / sed propheta ... dixisti ... a
nobis ... [illegible] / ecce de ... synagoga mea ... [illegible] dum me ... [illegible]
plebem meam ... [illegible] et respondi ... [illegible] ... causa / que ... [illegible]

huius lapides preciosos / et ligna ... [illegible] / que ... se ... [illegible]
singulos in ea ut de gen. ... idem ... [illegible] ...
sic / Unde quando synagoga plebem decepit / hec nunc ecclesia a Christo
cum ... est per gratiam ... recepit / et in melius commutavit
Et hoc ... in principio ... [illegible] ... xiiii li. de civitate dei c. xx. Et

De 2o sciendum quod scribit ... [illegible] ... seu ecclesias / ... est ...
li. xv c. i. ponendo duas civitates seu ecclesias ... supplicium subire
... regnare cum deo / aliam ... seu civitates faciunt
cum dyabolo / ... quod duas ecclesias seu civitates ad contemptum dei / cele-
stem ... amor sui ... ad contemptum sui / ... civitati
... vero facit amor dei usque ad contemptum sui / ... aliam dicit
querit ab hominibus gloriam / ... de ... [illegible] ... querit ...
... [illegible] ... seu ecclesie ... [illegible] ... affec-
... quod ... [illegible] ... li. de civitate dei c. xx. ...
... et operibus ... [illegible] ... affectiones / ... [illegible]
... civitatis ... [illegible] ... dolent ... [illegible]
... [illegible] ... ad opera ... [illegible] ... est ... est
adhuc ... [illegible] ... est ... [illegible]
gaudent ... / ... [illegible] ... / ... [illegible]
... in victoria / et ... [illegible] ... est / ... [illegible]
... [illegible] / Audiunt ad ... est / ... [illegible] / audiunt
... [illegible] ... est / ut doleant ... [illegible] ... et
... [illegible] ... / ... audiunt ...
... dicentem ... et nobis / ut ... [illegible] ... multorum
... [illegible] ... multorum ... [illegible] ... audiunt hylarem datorem
... gaudeant in bonis operibus / ... [illegible] ... addunt Augustinus / ... [illegible]
diligit deus / Et quia plura ... ibi ... addunt ... Paulus ... fuit for-
et Jacobus / Et ... commendat ... Paulus ... civitate seu
... civitatis ... de malo ... civitate ... [illegible] ...
... eodem li. ubi ... c. xii. ... / Et ... xv c. 2.
ecclesia ... [illegible] amor sui et ... dei / Et ... [illegible]
homini ... [illegible] ... Cayn ... [illegible] ... Abel ...
... ad ... civitates / ... Abel ... regnum
dei ... est ... [illegible] ... dei / ... [illegible]
in seculo ... adeum ... dei / ... civitatis ... / Cayn con-
... [illegible] ... Abel ... regnum ... / ... [illegible] ...
dedit ... / Abel ... [illegible] ... / Cayn ...
... Abel ... [illegible] ... ecclesie ... 3o
ecclesia ... [illegible] ... 2o ... ecclesie ... occiderunt ... 3o
... Cayn ... [illegible] ... qui est pastor ... hominum
Abel ... [illegible] ... / Unde ecclesia ... Augustinus ... / ... potest
... Abel fuit pastor ... Augustinus ... pascebat / ... [illegible]
Abel ... [illegible] ... in ... [illegible]
... [illegible] ... Abel ... [illegible]

... [illegible] ... dum me ... [illegible]
... [illegible] ... filios ... [illegible]
... [illegible] ... in quo principio
... [illegible]
... [illegible] ... quando vides ... [illegible]
... [illegible] ... quando vides ... [illegible]
... [illegible] ... quando vides ... [illegible]
... [illegible] ... ecclesia ... [illegible]
... [illegible] ... vides ... [illegible]
... [illegible] ... ecclesia ... [illegible]
... [illegible] ... gaudium angelorum ... [illegible]
... [illegible] ... ecclesiam ... [illegible]
... [illegible] ... filii ... [illegible]

mystica noster dominus / Et enim non vicit / sed in paradiso translato
post iniquitates hominum venit etiam in diluvio vbi in archa Noe passa per
secundum diluvium / venit in tempore abrahe qui primo
suscepit circumcisionem velud fidei signaculum / et alibi aut
/ passa est etiam in tempore abraham scilicet unde non potest
de tempore etiam babilonis venit venit in gentes iudeorum
et deinde in totum mundum / non propter persecuti sunt eam
paganorum / iudeorum hereticorum / falsorum filiorum / sed gratias
/ aliquis vera utilitate / quia ipsi persecutores inficiebant
non enim potuit eam seducere nec a diabolis nec a legibus
demonis / unde de ipsa dicitur in psalmo sepe expugnaverunt me a iuventute
tute mea / super quo augustinus dicit etiam ab initio erat in perse-
cutoribus et ipse persecutores eam vexatam ad senium dedux erunt
unde in psalmo in persecutionibus / Et enim non potuit in sanctis inferre
aliquod nocumentum / ideo propter supra dorsum ecclesie fabrica-
bant iniquitatem suam prolongabant / sed non potuit contaminare
eam / sed enim manet sine macula et ruga / Ex quo elicio
in etiam ex persecutoribus suis capiebat incrementa / ex domo
/ quia ex persona abel venit in domum Noe / ex domo venit
in gentem / ex qua ac gentes et ex qua gente in toto orbe
et notum est quod sicut per augebatur numerus fidelium / sic et
augebantur dona / sicut multiplicat fides / ... lex / ...
sanctitas et caritas / unde georgius tractando illud allegat ... per ...
/ et enim non potuit nichil de ... non facere potuit / quia
expugnaverunt / unde non oppresserunt me / sed exercuerunt
non induxerunt in eam diminutionem / sed auxerunt ...
tem / valuerunt in sicut ignis aurum / quia sordes tulerunt
purificaverunt glorificaverunt clarificaverunt et reddiderunt
gloriam / Et augustinus super psalmum / ... propter persecuti sunt me
diu ... persecuti quod proprium gratie in ecclesia senciebat dicit enim
sic / licet ... rex / ... regna celorum / et multi
in ... regna ... / Nunc ... philosophi ...
dere et exhibere ... militibus ea que dabant ...
unde de hoc columnia sibi nolentibus ait ... reddite cesari
que sunt cesaris / et deo que sunt dei / unde ... de ore pestis
et ... ipse respondit / unde ... militibus ...
quid facere ... querentibus / non ait ...
/ arma ... / ... deserite ut possitis ... regi
militare / ... ait ... / ... columnias inferatis
/ estote contenti stipendiis vestris / unde ... commilitibus ... co-
militonibus ad ... dixit / ... publicum omnibus

pars tercia Reddite omnibus debita / cui tributum tributum / cui vecti-
gal vectigal / cui timorem timorem / cui honorem honorem / Nemini quicquam
debeatis nisi ut invicem diligatis / Nunc precipit ut prius erat
regibus oracio / Et subdit quomodo hec eos dampni offenderunt / quia
debitum non reddiderunt / in quo dampni tributum regibus non sunt
obedienti / Item hoc regis et gratus precepti sunt me / Sed de hac
quia de ipsa ... / Et gratus precepti sunt me / scilicet ecclesiam / Sed
ex ea quo incepit ecclesia ... ab abel iusto / Secundum de videndum
est quomodo sit ecclesia spiritualis / Et dicendum quod est corpus organicum constitutum
fide Christi auditum / Unde quedam diffinitio / ... per corpus loco habet / Addit organicum
... / Secundum ... / apostolus sicut in uno corpore
multa membra habent / Omnia autem membra / non eundem actum
habent / Ita multi sumus unum corpus in Christo / singuli autem alter alterius
membra / Et sicut unum membrum habet sibi et toti corpori servire
in ecclesia militante / diversi in diversis statibus et officiis sibi
et aliis in ecclesia subministrant / Addit unitum / quia ut ... apostolus
Sicut corpus unum est et multa membra habet / omnia autem membra
corporis cum sint multa unum corpus sunt / Ita et Christus / Nos qui
in Christo baptizati sumus / unum corpus constituimus ecclesie ... Christus
Addit fide Christi auditum / sicut ... fides ex
auditu / Et de ea scriptum est / Iustus ex fide vivit / Ecclesia enim
unificatur de re ... sive in formatam / sive for-
mam quam baptizati habent fidem Christi / sicut scriptum est ad Ephesios quarto
quod constituit ecclesiam militantem / sicut scriptum est / Unus dominus / una fides / unum
baptisma / constituit / Unus spiritus / unus deus / una fides / unum
unum corpus ... / ... intelligendo ... quia ecclesia est unum corpus
baptisma / intellegendo ... / unam fidem / et unum baptisma / ...
... unus spiritus / unum ... / unam fidem ... militantem / sed ... ecclesie mili-
tantis / quod ... habet in ecclesia malignante et ... habet
... / quia ... in ecclesia malignante / ... ecclesiam ... gracia
... / Hanc autem ecclesiam ... gracia
non est fides ... / Hanc autem ecclesiam est dispositio in ... a
gratum faciens / ... gracia est ... in ... facit
... / ... forme in ... / ... quedam
deo ... in ... / sive ... / ... que ...
eam gratam deo / sive in ... in ... / Alia ad ... ad
... est ... in ... sicut ... / ... est beatitudo
... in via / ... in ... est ... beatificacio et ... consumata ... ...
in via / ... forte est beatificacio et ... in via ...
... forte ... est ... loquitur salvator ... / ...
... inchoata / de qua loquitur salvator ... viatore
consumata ... / Et ... gracia in ... viatore
... beati pauperes spiritu ... / ... est ... dignitatis / ...
... predestinato / sive preserto est ... voluntas ... libera sit ...
... libertas ... sive voluntas ... libertatem
... / gracia ... in via ... excedit libertatem
... / ... illa libertas in malo ...
... / Et liberam voluntatem / ... a morte ... / et inducere ad vitam
non sufficit / ... liberare a morte ... / ... in ... viatoris ...
... / ... in ... a morte ... et perducit ad vitam eternam
... / ... liberat a morte eterna

per predicta patet veritas, sive prescito sive predestinato fiat cum
presente caritate et gratia deo gratus et iustus et filius dei per membrum
corporis mistici. Quando enim sive prescitus sive predestinatus existens
in gratia est membrum vivum ecclesie militantis, et quia ista gratia gratum
faciens fundat ecclesiam presentem militantem, non exigit quod soli in
gratia existentes sint in ecclesia militante, cum et multi careant ista
gratia fide Christi duntaxat existenti sint etiam membra, sed arida
ecclesie militantis; et per hoc sunt in ecclesia militante sicut qui cum
hoc habent duas manus, unam aridam non percipientem influxum
a capite, aliam vivam influxus capacem. Dicuntur hec due
manus. Sic qui christiani habent fidem informem sunt membra
ecclesie militantis non percipientia influxum vite a capite Christo.
Hinc est quod beatus Augustinus contra donatistas de [...] cum manus est
arida, vel quod est membrum [...] sine [...] fit inefficax
et mortuum. Sic et fides cum sit viva, licet sine operibus mortua
est, Jacobi 2°. Unde considerandum est quod triplex est vinculum quo
[...] Christo tamquam capiti in ecclesia militante colligantur, scilicet fides, spes et
caritas. Et si caritas, si etiam et spes in aliquo membro deficiat,
fide remanente illud membrum tamquam mortificatum adhuc
[...] corpori ecclesie et capiti per talem fidem utrique est unitum co-
lligatum. Si autem fides in aliquo deficiat, ut in hereticis, mox vinculum
illius membri ad corpus ecclesie et caput misticum penitus tollitur
et destruitur. Hanc igitur ecclesiam militantem, sic ut premittitur, con-
tinentem bonos et malos necesse est ponere, cum de ea spiritus propheticus
et omnium ea expresse loquatur, que virginibus prudentibus et fatuis comparatur,
ait 27. Super quo dicit beatus Gregorius in omelia: Sed quippe decem virginibus
similis esse denuntiatur ecclesia, in qua et boni cum malis et electi cum
reprobis sunt admixti, recte similis virginibus prudentibus et fatuis perhibetur.
Ecclesiam comparatam arche. Unde dicit beatus Augustinus de fide ad Petrum c. xliii: Fir-
missime tene et nullatenus dubites aream dei esse ecclesiam
catholicam, et in ea usque ad finem seculi frumento paleas commixtas con-
tineri; et infra: in fine vero seculi bonorum a malis etiam cum corpore
separandos, qui veniet Christus habens ventilabrum in manu sua et mundabit
aream suam, et congregabit triticum in horreum suum, paleas autem com-
buret igni inextinguibili. Ad idem est Augustinus [...] vero ait [...] collo-
cavit bonos in vasa sua, quibus ecclesia media est inter celum, quod
est locus tantum bonorum, et infernum, qui est locus tantum malorum. Ipsa vero
ecclesia media est, quia recipit bonos et malos colligit, quod
prefiguratum est in archa Noe, ubi animalia munda cum immun-
dis. In qua quidem ecclesia sub baptismo catholicam doctrinam servantes omnes
dicimus esse, quamvis multi tamen non recipientes influxum a Christo capite [...]
nunc et multo omnium bonorum spiritualium a Christo capite fluentium tamquam
membra viva participes et capaces, quia [...] spectabat.

que multi sunt [...] bonos tollerant ab ecclesia [...] et multi bonorum. Etiam ad
eorum custodiam et defensionem, ut in vite non solum sunt botri et vina, sed et folia, ad vitam
custodiam et libertatem, et ut in alveari non solum sunt apes fructifere, sed etiam infructifere fuci
et magni, que licet apium bonarum vivant laboribus, aliquid tamen valent ad exterrendos apium
et [...] violentiam [...]

Beda / apium

Vel. Ex quo clarius patet quod [...] in gratia existentes [...] de ecclesia militante [...] tamen nunc [...] quod multo [...] per Christum [...] licet [...] sunt de ecclesia militante [...] tamen multo [...] sunt membra arida

[...] quod [...]

dicens particeps ego sum omnium timentium te et custodientium
mandata tua. Sed ne quis quod ecclesia, etsi in se contineat malos, non
ipse hec dicta sententia est, quod sancta dici non debeat aut possit, sancta
eam deus et immaculatam sine macula et ruga iuxta doctrinam apostoli
ad Ephesios v dicentis: Christus dilexit ecclesiam et semetipsum tradidit pro ea
ut illam sanctificaret mundans eam lavacro aque in verbo vite, ut exhiberet
ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut ad
huiusmodi, sed ut sit sancta et immaculata. Apostolus quod videas se contradicere. Semper
ecclesia certa est fide, munda opere, semper lucet et fulget caritate.
Et si quid pravitatis aut in iudicio eam attingit, nunquam illud
sustinet nunquam in illud consentit, sed corrigit aut punit, aut
extinguit. Veram ecclesie ad inquisicionem dicendi est quod aut tempit
remittit, aut etiam conatur expugnare, aut gratia eam fervit
et procedit usque ad extremum. Beda Bernhardus forma vale aulie
requirit de veritate ad finem ecclesiam unam et foram secundum quod peterh
malos continue variantur manet una secundum formam ut deffinis
per denique. Sic ecclesia sancta militans cum sit corpus misticum
fide Christi animatum de vita te deus habere aliquid per unam et aliquis
per formam sed eam per personas homines qui peterent per actus et malos ecclie
continue fluat et defluat sibi invicem succedentes secundum quam
ecclesia variatur. Unde est peter in malos dat unam foram
que eadem in mundo semper manens facit illud corpus misticum
semper manere unum. Hec autem forma mistica est fides ihesu
Christi, eo quod unica est fides omnium fidelium preteritorum presentium
et futurorum. Exemplum ad rem familiare apparet in flumine vistula
qui semper in uno loco manet ad foram, licet aque preterfluunt illius fluminis
continue variantur sibi invicem succedentes. Ista est forma un
stetit sancta fides, que est per quod misticum flumen in quo fluunt
et defluunt persone sibi invicem succedentes, sicut sunt pretereuntes malos
et peccatores ecclesie katholice. Ipsa manet eadem etiam quo ad foram
idest veram fidem ihesu Christi, que forma ipsa manet, manebit
vera sana et immaculata quo ad esse et in se ita quod ei nullus
fluxus subest, non subesse potest, nec ad errorem et si aliquis
Christi in eis contaminent eam dampnacione et maculas sparsim in se
nec sancta et immaculata manet sine vero dubio. Et porte inferi
non prevalebunt adversus eam. Igitur sicut ecclesia militans
ipsa manet eadem quo ad formam, sic ipsa manet sancta et
immaculata, non habens aliquam maculam aut rugam. Et licet
peccatores mali multi habeant maculam et rugam per diversa
peccata mortalia inquinate, nichilominus ecclesia manet sancta
quemadmodum enim in composito naturali videmus ut in homine culpa
non imputatur toti corpori, sed vero forte et ad ista
in illo corpore mistico culpa maculata sine ruga non est

prcu malum / sed xpti forme debent imputari / Aliqui
si ecclesia diceret sicut de peccato malorum perfectorum ecclesia
predestinatorum est sola / cum multi predestinati sint in peccatis
mortalibus pro tunc per discessus / unde et aliqui recederunt
a fide ad tempus / et alii ad fidem nondum pervenerunt
Sic quod nulla ecclesia esset sola / quod est hereticum / contra unum ar-
ticulum Symboli apostolorum Credo ecclesiam sanctam katholicam
Auctoritas ecclesie Cum tanta est auctoritas sicut dicit b. Aug. in li. contra faustum Ego
non crederem nisi me auctoritas ecclesie commoveret / Cum
tanta est auctoritas ecclesie ubi eius diiudicat scriptura sacra
tenenda est qua ipsa sacram scripturam declarant / Et hoc quod omnes
doctores katholici suas nunc sententias eius declaracioni
submittunt / et nisi eorum libri approbentur ab ipsa katholica
esse non possunt / quia eius auctoritas immediate est a spiritu sancto / Ut
dicit Symbolum apostolorum Credo in spiritum sanctum Sanctam ecclesiam
katholicam / de eis vide in katholicon / De septem sacramentis
ecclesie / declaracionibus officiorum ecclesie / de legibus et statutis
ecclesie / de divinis ritibus et cerimoniis / de veneracione
reliquiarum et ymaginum / de indulgenciis / de ordinibus
et religionibus in ecclesia / de institucionibus vivendi et singulis
fidem et salutem animarum concernentibus / sub hoc articulo fidei continentur
Credo in spiritum sanctum ~~credo ecclesiam katholicam~~ sanctam ecclesiam katho-
licam / quasi dicat Credo quod eius sancta instituta et dicta ecclesie katholice
sint immediate et principaliter a spiritu sancto / velud a quo eam tollit et
singulariter diligeret / et in eam dona et gracias influere / ac
singulariter dirigere / veluti instruendo ... Hiis itaque premissis
omnibus veluti instructis ... Hiis ... fidei
9o sit ... Unam sanctam ecclesiam katholicam in hiis ... ecclesie
sit et salutis ... confiteri ... viatori ... nostra
salutis / 9o ... dicit quod unam sanctam ecclesiam katholicam
confiteri cuilibet homini viatori est de necessitate salutis / ... quod hoc
confiteri cuilibet homini viatori ... fidei sit et salutis ... necessarium
ecclesia una sancta katholica ... fidei ... non ... / cum ultra
... quo ad ... partem ...
... in symbolo apostolorum et niceno sit sufficienter expressa / ...
... nisi hostes fidei / de hoc habeat dubitacionem ... cum est
fidei credere unam sanctam ecclesiam katholicam / quod fidelis
... credere est astrictus / de quo si aliquis pertinaciter senserit contra
hereticus est habendus / de ... omnis qui adhuc ...
est ecclesia expressa ... in ... summa ... katholica
ubi dicitur Una vero est fidelium universalis ecclesia / extra quam nullus omnino salvatur
Cum ecclesie unitatem et sanctitatem tangit apostolus ad ephe v. Christus
ecclesiam suam dilexit et tradidit semetipsum pro illa ut eam sanctifica-
ret / et infra ut sit sancta et immaculata / Et 2a Cor. xi ...

corinthios .xi. [illegible] prima ecclesie / Despondi enim vos uni viro virginem castam
exhibere cristo / ubi in singulari / Et autem ad primum non pono duarum mili-
triumphantem et militantem ecclesiam quae per unam reputatur ecclesia statu
[illegible] quidem et loco distantem in specie non diversificatur / cum
una pro regnat / alia militat / una premiatur / altera meretur
una gaudet et altera gemit [illegible] / Una igitur est [illegible] ecclesia
unum baptisma / unus deus / una fides / unus spiritus / unus deus et pater
omnium qui super omnes est / ad ephesios iiii° / Unus eciam membra habet unitatem
in corpore et fidem / pluralitatem in se [illegible] / diversitatem in officiis
per donorum distinctionem / Et quod dicitur racione fidei quae est forma eius
et racione baptismatis / et aliorum sacramentorum quos efficit et regenerat
in vitam eternam / Catholica autem dicitur secundum ysidorum de summo bono
c. xxi quia universaliter per totum orbem diffusa est / Unde et eundem
unum li. ethy. [illegible] / Catholica grece dicitur universalis latine / Cuius sunt
complectes / Et beatus Cyprianus in epistola ad novacianum de ecclesia unice
quae in multis ramis fecunditatis extenditur / quod solis
multi radii sed lumen unum / et rami arboris multi sed robur unum
tenaci radice fundatum / et cum de uno fonte rivi plurimi defluunt
numerositas licet diffusa videatur redundantis copie largi-
tate / unitas tamen servatur in origine / Avelle radium a solis corpore
divisionem lucis unitas non capit / Ab arbore frange ramum
fractus germinare non poterit / a fonte precide rivum precisus arescit sicut
Sic et ecclesia domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit
unum tamen lumen est quod ubique diffunditur / nec unitas
vigent / Et unum [illegible] augustinus xviii de civitate dei c. xlvi
corporis separatur [illegible] ascendit
[illegible] figuratam in [illegible] / cuius
in celum et post decem dies misit promissum spiritum sanctum
venientibus in eos qui crediderant / tunc signum erat maximum
et maxime necessarium / ut unusquisque eorum linguis omnium
gentium loqueretur / ita significans unitatem catholice ecclesie per
omnes gentes futuram / ac si omnibus linguis locuturam / hec ille / Extra
quam neminem posse salvari / hec
autem eciam ut dicit augustinus [illegible] dubitetis
de fide ad petrum firmissime tene et nullatenus dubites
non solum omnes paganos / sed omnes iudeos et hereticos atque scismaticos
qui extra ecclesiam catholicam presentem vitam finiunt / in ignem
eternum ituros / qui paratus est dyabolo et angelis eius / [illegible]
[illegible] / ecclesia [illegible] / assumptus
per [illegible] ut eciam [illegible] est
[illegible] errare non potest / [illegible] qui est [illegible]
[illegible] / quod quod vel [illegible] in symbolo apostolorum
[illegible] errare non potest [illegible] articulum [illegible] / credo in spiritum
[illegible] articulum [illegible] de ecclesia / scilicet catholicam
[illegible] / credo in spiritum sanctum [illegible] et gub-
[illegible] ut sit [illegible] / credo in spiritum sanctum [illegible] et unificatam
ecclesiam / ut sit [illegible] / et sanctificatam catholicam ecclesiam / unam et unificatam
natam / et sanctificatam catholicam ecclesiam / quam [illegible] in tracta-
tu [illegible] in expositione symboli / quam [illegible] ad
de officio [illegible] sic dicit [illegible] ad sanctificandam catervam
[illegible] spiritus sanctus datur et mittitur ad sanctificandam catervam

que sanctitas nunquam fallit in ecclesia / sed non nunquam fallit in persona
Diversarum ecclesiarum / et quia dicitur catholica fundatur in divina et etiam
veritate / et non super caritatem vel terram / quia dicitur extra vanitas / vana
est / et non super soliditatem vel terram / ideo iste articulus sequitur post illum
est ad quem opus spiritus sancti est credo in spiritum sanctum / non solum
in se sed dicit post articulum sed etiam credo in eum
opus spiritus sancti / quo sanctificat ecclesiam quam sanctitatem perfundit in
sacramentis et virtutibus et donis / que dat ad sanctitatem per
fectorum / et etiam in miraculis et donis gratis datis
sicut est sapientia / scientia / fides / discretio spirituum / prophetia ad sanctitatem
et prophetia / que dat spiritus sanctus ad sanctitatem ecclesie demum
et de istis [illegible] catholica symbolum [illegible] / Et qua parte
se [illegible] quia non potest salvari extra unam ecclesiam / in quibus in
[illegible] vitam eternam attingere [illegible] fidei veritate credere
quod spiritus sanctus est rector et gubernator unius ecclesie / quilibet
[illegible] / quod ecclesia [illegible] consistit et constabit [illegible]
tenet sit [illegible] ad consummationem seculi / [illegible] quibus [illegible]
[illegible] et [illegible] ecclesia militante [illegible]
in gratia [illegible] de ecclesia militante [illegible]
[illegible] de ecclesia militante [illegible] / Et [illegible]
sunt [illegible] / nec [illegible] de ecclesia / venerunt
[illegible] defecit [illegible] / nec fides ecclesie [illegible] / in eam / sed non cecidit / fu
ndata enim erat supra firmam petram / petra autem erat Christus / Ita non ubi
data enim erat supra firmam petram / petra autem erat Christus / [illegible] potest
state [illegible] / nec [illegible] hereticorum / nec gladius persecutorum / potest
[illegible] potest umquam ecclesia [illegible] et de [illegible] est in Christo [illegible]
[illegible]

Et quia illius ecclesia est unum corpus habens diversa membra / ut dictum
est / et est quasi corpus sine capite [illegible] / ideo ut habeatur notitia
de capite istius corporis / [illegible] / Sicut unum caput spirituale
[illegible] est totius ecclesie / quod est Christus / sic unum caput
ministeriale et vicarium est eiusdem ecclesie et singulorum [illegible]
[illegible] / quod est pontifex romanus / [illegible] duas partes /
[illegible] quod Christus est caput spirituale [illegible] et [illegible] totius ecclesie / [illegible]
[illegible] quod pontifex romanus est caput eiusdem ecclesie ministeriale
et vicarium / [illegible] / [illegible] / [illegible] apostolus
[illegible] accepit [illegible] Christus
ad [illegible] / ad impleo ea que desunt passioni [illegible] in carne

inea per corpore eius / quod est ecclesia / Ecce apostolus appellat ecclesiam corpus Christi gl-
teri misterium / Et ecclesia corpus Christi misticum est / Deus quia Christus sit eius capud
in aliud esse non possit / quia ut patet ibi [illegible] / [illegible] dominus [illegible] / Et ad
ephe iiii ubi beatus paulus multas donaciones et gracias cum enumerasset et ecclesia
Alios misit dedit apostolos / alios prophetas / alios evangelistas / alios pastores
et doctores ad consummacionem sanctorum in opus ministerii / in edificacionem
corporis Christi / Et ibi deus ecclesiam corpus ipsi [illegible] ipse est capud / Et
sicut [illegible] ecclesia corpus est / et multa membra / sicut [illegible] membra
[illegible] corporis sunt et unum corpus est / ita et Christus / Et enim in uno
spiritu sumus / ut multa unum corpus sint / ita [illegible] sive gentiles / sive servi etc.
[illegible] in unum corpus baptizati / sive iudei / sive [illegible] manifestius exprimit
Ubi de gloria ita et Christus / capud est unum corpus / sicut ecclesia / quia est
actus ad ephe i / deus ipsum dedit capud super omnem ecclesiam / que est
corpus ipsius et plenitudo eius / Et unto Christus dicitur capud ecclesie
est eius eminencior / ut dicitur in psalmo lxxxviii Ego primogenitum ponam
illum excelsum pre regibus terre / Est dignior quam principes terre et rex
regum apocalipsis / Est potencior / Ut dicitur [illegible] / data est
mihi omnis potestas in celo et in terra / Deus enim pater dedit ei omnem potestatem
et omnes populi tribus et lingue / et omnes [illegible] et
danielis vii / dedit ei potestatem honorem et regnum / que non auferetur ab eo
lingue servient ei / potestas eius potestas eterna / Est igitur dignior quia ad regnum
et regnum eius quod non corrumpetur / Est plenitudo eius / Decanus [illegible]
dignitatem / iusticie perfectam / et gracie plenitudinem / Protector verbo est potens in
nos omnes gratiam accepimus Iohannes i / Protector [illegible] in suo ordine [illegible]
semper [illegible] / vere omnia gubernans / Sed in terra [illegible]
Christus [illegible] / aqua fuit capud ecclesie / [illegible] assistentiam
Christus [illegible] subduxit presenciam suam ab ecclesia seu [illegible] ipse dixit ait ultimo
/ et [illegible] subduxit / [illegible] non est / [illegible] consummacionem seculi / [illegible]
aliquin verge non est / quia non est [illegible] ad hunc est capud ecclesie
Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummacionem seculi
[illegible] et non desunt omnes / [illegible] ad quod clarius declarans
[illegible] fuit et non subduxit a regimine unius / ad quod [illegible]
[illegible] possimus [illegible] et virtutem / ordinem [illegible] capud est [illegible]
in capite possimus [illegible] et virtutem / ordinem quia capud est principium
[illegible] ordinem perfectum / et inde est [illegible] omne principium
[illegible] incipiendo a superiori / Et inde est quia omne capud vite edi-
[illegible] ezechielis xvi / Ubi decet capud [illegible]
[illegible] vocavi capud [illegible] / [illegible] perfectionem sunt quia capud
[illegible] constitucionis tue / perfectum [illegible] sit solus tactus
[illegible] / et [illegible] / [illegible] ipse est capud
viget [illegible] ysaie ix longevus et honorabilis ipse est capud membrorum
Et inde est quia dicitur [illegible] et motum et gubernaculo ceterorum membrorum
virtutem [illegible] a capite / ipse vim sensitivam et motivam
in suis actibus est a capite / [illegible] capud [illegible]
Ubi virtutem / Ubi [illegible] capud in [illegible] est / [illegible] ad omni
[illegible] in oculis tuis capud in [illegible] ad [illegible]
spectat Christo [illegible] eius ordinem [illegible] accepimus gratiam pro [illegible]
/ et [illegible] et gratiam [illegible] / [illegible] alii acceperunt [illegible] et hoc et
adgratiam [illegible] Romanos viii / [illegible] / ut ipse sit pri-
mogenitus [illegible] conformes fieri ymaginis filii sui / Ut ipse sit pri-
[illegible] in multis fratribus / [illegible] perfectum [illegible] adplenitudinem omnium
[illegible] / [illegible] plenum gratia et veritate / [illegible] virtutem
[illegible] Iohannes i vidimus eum plenum gracia et veritate / Iohannes i
[illegible] influendo gratiam in omnia membra ecclesie [illegible] Iohannes i

de plenitudine eius omnes accepimus. secundum b. thomam 3a parte q. 8 ar. 6 dicit
Christus est caput ecclesie quo ad ... q. 8 ar. 6
R. ad 3m dicendum quod romanus pontifex est caput ecclesie ministeriale
et vicarium. unde communiter unum caput ecclesie ... caput ecclesie est Christus
mediatorum romanus pontifex est caput mediatum et secundarium.
Secundo notandum quod ecclesia videtur posse dici uno modo ut corpus
misticum. 2o considerata prout a Christo regitur donis et carismatibus
gratiarum. est corpus vivum vivens per vitam spiritualem fide et caritate
quod Christus sponsus eam ut sponsam suam ... gubernat. non permittit
eam maculari et a se separari, et sibi separatur, affectum assistit
defendens eam ab erroribus. et isto modo caput ecclesie est Christus
iuxta illud apostoli ad ephe. 5o. Secundo considerata ecclesia ut est corpus
politicum 2m quod considerata sed alia communitas seu societas
politica quia etiam absque influxu gratie et carismatum
ac spiritualis ... consistencia communi est ... potest debite
regi humana seu divina lege. et isto modo posset dici quod papa
competens est caput ecclesie, sed prout ecclesia est corpus misticum
... non posset dici vicarius et
non ipse sibi competit esse caput ecclesie ... posset
minister capitis sed ... Constat enim quod ei non conveniunt conditiones
capitis sed quod influat et ... motum gratie et de
... spiritualium non efficaciter ut ... interiore et excellentiore
... magis ... 2m quod conditionem ... pape
ut Christus. et ut magis ... in influxu. De isto nota b. thomam
esse caput ecclesie, et ... in ... q. 8 ... caput in capite
... quia ... influxum pro
membra influunt ... quoddam intrinsecum influxum
ut ... et ... a capite ... ad cetera membra
ut ... gubernatorem prout ... et alios
Secundo 2m quedam exteriorum gubernatorum ... exterioribus
... in capite ... est ab aliquo ut
actibus interioribus influxus ... ...
a solo Christo ... membra ... ad exteriorem
... iustificandi ... influxus in membra ... ad exteriorem
... communem. Et 2m hoc aliqui alii possunt dici
gubernatores per alios communem. Optimates capita ... ...
capita ecclesie 2m ... Et ... Christus est caput omnium ...
... quo ad omnem locum et tempus et statum. Alii
... ad ecclesiam pertinent 2m omnem locum ... quedam specialia loca ... Christi
... dicuntur capita 2m quedam specialia loca sed ... est caput totius
... ecclesie ... 2m determinatum tempus sed ... est caput totius
... ecclesie ... 2m determinatum statum prout
ecclesie ... tempus sui pontificatus. et 2m determinatum statum prout
scilicet est in statu viatoris. Similiter Christus est caput ecclesie ... ...
et ... Alii vero dicuntur capita ... gerunt vices Christi
... et ... quod ... ...
... in persona ... Et ... pro ... legatione fungimur
tamquam deo exhortante per nos ... b. thomam ... inferendo quod

v. ipsa est caput ecclesie ratione influxus et exterioris gubernationis. Secundum
determinatum tempus et statum, sed non est caput [?] ultimo ecclesie ut
exprimitur, et per quis non sub generali gratia spiritualium continuatur, sed hij
capitum ecclesie particulari et singulari in tempore ecclesie
non est caput generali gratia. De hoc videatur in dicto concilio
quod est in decreto de electionibus est in aliqua
forma.

Impedit aqua ut tactum est quia in diversis eloquijs est ... et anagogice,
sed sed hystoricum, allegoricum, tropologicum, sacre pagine. Et figurat ...
sed sed exponendo sacre pagine, scilicet exponendo et declarando
... sed diuini officij ... et premissa sit aqua generaliter de
exponendo ... et durabiliter dominissime ... quia
... et perpetua sit consecrato in ... diuino officio
... sacerdoti ... accepit ad salutem ... et
... quod ... certa ... a quo certa incepit ... et,
sit et ... eius viii ... est ... adhuc ...
... beati petri ... adhuc ...
et eius ... successor beati petri ... pro ...
... secundum ... sub dictis
... quod ... in verbis sacre scripture ... alij sub dictis ... sacra scriptura
Hic ... sit ... in verbis ... et ... domine uoluit
verbis latentes sunt ponendi. Et ... legentibus ... illuminat et ...
ordinata ... declarans sermonem ... rumpedit ...
et inter ... multiplicatas ... diuersorum sermonum
inter ... in prologo ...
... illius libri
sacre scripture ... in verbis ... ista ... erunt
... multiplices intelligentie ... est de ... sensum sacre
latet multiplices ... est de ... de sacre
... alij sub dictis
pagine ... in verbis sacre scripture ... sacre scripture
... sub ... sacra scriptura ... sub
verbis latentes sunt ponendi. Sicut ... in sacra scriptura ...
... propagatur ... ita disposuit
una littera continet plures ... instituit ... rerum
... adplacitum institutionis ... mysteria ...
et in ea ... determinate ... accepit ... literalis ...
... quae est ... accepit ... quae est ...
... vero ... mystice vel spiritualiter
hystoriatus ... accepit ... et assignatorum
verbis vocabulis ... et ... modi
... voluit ... et ... ad ...
... est ... sicut ... pro
quo ... quod ... conformat pro ... conspectu
hoc ... quod ...

modo congruo secundum non potest [media] et convenientius manuduci ad cognitionem
et amorem rerum spiritualium et invisibilium / nisi ex apprehensione
et obiectione rerum sensibilium / et proprietatum similitudinum / Ideo benig-
nitas divine sapientie / que disponit omnia suaviter et ordinavit / volens ho-
mines ad cognitionem spiritualium per modum sue capacitatis perducere
disposuit istum mundum sensibilem / et plures ipsius creature condi-
dit et ornavit ut ipse creature visibiles et sensibiles essent huma-
nitati congrue dispositiones habitu [illegible] seu [illegible] et sensibiles et
apta et convenientia signa figure seu methaphorice rerum quedam
divinalium et spiritualium / aliquando etiam moralium [illegible] hoc rerum
vitiorum errorum et variorum statuum hominum / ut de bonis statibus
alioquin [illegible] paradisi et inferni / et multa similia / tales angelici
res sunt quas nobis exprimit divina scriptura / non solum
[illegible] / sed unde diversis rerum sensibilium seu visibilium similitudinibus
et corporalibus similitudinibus et variis proprietatum conformitatibus
Nam neque rerum sensibilium non voluntaria institutione / sed naturali
similitudine et conformitate in proprietatibus exorta per ea que facta sunt
quasi per quasdam facies / quosdam [illegible] aspectus / vel
quosdam libros naturales que sunt singule creature scripte
diversis proprietatibus similitudinibus et [illegible] / que quodam [illegible]
quibus naturaliter conformantur seu similitudinibus sunt signa per [illegible]
rerum spiritualium [illegible] / Unde Hugo de Sancto Victore libro
de operibus trium dierum capitulo 3 sic inquit / Universus iste mundus
sensibilis / quasi quidam liber est scriptus digito dei / et singule
creature / quasi figure quedam non humano placito invente / sed
divino arbitrio institute ad manifestandum / et quasi quodam modo
significandum invisibilem dei sapientiam et opera eius cum alta et
spiritualia mysteria / de [illegible] rerum / sunt etiam
deinde clarius dicere [illegible] Prima quod omnis res sensibilis illarum rerum
spiritualium cui est similis [illegible] quod tales sunt facies vel liber
spiritualis [illegible] ipsius rei visibilis
naturalis / Secunda quod omnis res spiritualis [illegible] quasi sua similitudo / et [illegible] velud
cui est similis [illegible] quod [illegible] est quasi sua similitudo et velud
eius naturalis facies vel liber / In quo libro ista res naturalis
cuius naturalis facies vel liber in legitur / Ex hiis [illegible] / vel una
spiritualis [illegible] / et proprietates diversas /
res visibiles [illegible] diversos [illegible] / et proprietates
sunt plurium rerum spiritualium esse facies / seu liber et [illegible] res
spiritualis plurium rerum sensibilium potest esse facies / Ex hiis itaque premissis
[illegible] / Scripture sacre quo ad utrumque
sensum [illegible] comperitur plus [illegible] / Sacra scriptura ad hoc est a deo
testatum competit plus [illegible]
ordinata / ut peccatum vitans vitia nobis ad salutem manifestata
[illegible] manifestata [illegible]
[illegible]

scriptura sit ad veram doctrinam et pertinet ad veram utilitatem. Scriptura
sit [illegible] xv [illegible] ante [illegible] ex eo [illegible] littera sine sensu litterali. Scriptura
passibus scripture occidit [illegible] aut a sensu spirituali vivificat [illegible]
3o [illegible] scriptura materie veteris testamenti [illegible] a deo tradi-
ta rudi populo iudeorum debet [illegible] ad litteram ut verba tradi-
ta in multis locis [illegible] esset [illegible] ut [illegible] verba sonant
fera ut patet [illegible] mortifera. Unde dicit paulus ad galatas v si circumcidamini [illegible]
vobis nichil proderit. Item eadem [illegible] gregorius xv moralium
sic dicens Sacra scriptura [illegible] loquendi [illegible] more trans-
cendit quia uno eodemque sermone dum narrat gestum prodit misterium.
[illegible] quod utile est a deo dispositum ut velare partem scripture in [illegible]
difficultate manifeste [illegible] quia primo tollit tedium studendi atque audi-
endi sacram scripturam [illegible] ad illa que sunt [illegible] difficultatem maior surgit
affectus et [illegible] que removet tedium et [illegible] cognitionis [illegible]
refutat [illegible] Moles [illegible] illos occupare. Secundo quia tollit
[illegible] materia studentibus atque audientibus sacram scripturam qui
[illegible] cum scripture difficultatem sine [illegible] ingenio non potest sin-
gulas [illegible] difficultates penetrare cogitur [illegible]
[illegible] et doctoribus credere et ab hiis
adeo impetrare et se humiliare [illegible] nosse misteria [illegible]
[illegible] inquirere quibus datum est [illegible] misteria [illegible] indignus [illegible]
[illegible] difficultatem [illegible] refutarent [illegible] maiorem
[illegible] quare [illegible] indigni [illegible] et quia pluribus plagis dignus est
[illegible] magis [illegible] ignorans et non [illegible] faciens
[illegible] et non faciens [illegible] voluntas [illegible] impedi-
[illegible] voluntatem [illegible] hominum voluntas [illegible] necessarium
[illegible] discipulis [illegible] Nolite [illegible] ante porcos [illegible] vii et hac [illegible]
[illegible] veritas ante porcos [illegible] ista [illegible]
[illegible] b. augustinus li. de doctrina xpiana [illegible] ipsa [illegible]
[illegible] expedit [illegible] fidei in sacra scriptura [illegible]
[illegible] fore [illegible] ad [illegible]
tradi. Quoniam [illegible] Ad [illegible] sit [illegible]
et [illegible] est [illegible]
Sed [illegible] sacre scripture [illegible] sensus litteralis.
Et [illegible] doctores [illegible] ponunt [illegible] de doctrina [illegible]
allegoricum moralis et anagogicus [illegible] opposita [illegible]
aut historiali aut allegorico aut [illegible] sicut [illegible]
[illegible] debemus [illegible] scripturam [illegible] in scriptura
[illegible] allegoria 3o [illegible] futuris [illegible] plene
exponit historia [illegible] que [illegible] gesta [illegible] plene
[illegible] historia [illegible] littera sonat [illegible] illud
[illegible] litteralis [illegible] per mare rubrum [illegible]
[illegible] filii israel [illegible] de egipto [illegible] golias et cum interfecit [illegible]
[illegible] per david [illegible] historia [illegible]
[illegible] historia ab [illegible] unde latine [illegible] historiam [illegible]
[illegible] allegorice [illegible] ut
[illegible] opposita [illegible]

vt qui lrā unū sonat / et spūs .i. spūalis intellcūs aliud ī tendit
/ sicut scilicet est vl'e est sensus allegoria / sed vīs .i. vigil' est / celeste est /
/ et hec dicitur anagoge / est etiaz allegoria cum p aliena similitudinem
alienus status designatur / ut cum xpī passio et ecclesie sacra ysbria ut
misterium rebus designatur / uerum ī nuī / ut id ysaie xj Egredietur
virga de radice yesse quod allegorice sic expōr / virga .i. virgo
maria egredietur .i. nascetur de radice .i. de stirpe yesse / qui fuit
filius yesse / Sicut cum dicitur dauid deuicit goliam / ubi dauid
accipitur pro xpo / goliath pro dyabolo / p quod intelligitur pugna xpi
ī s̄cūl' ī membris suis / qui sunt ipsa ecclesia militans / contra dyabolum
et membra eius / Item ut filii ab egypciaca seruitute pagani
fraudem liberati sunt etiaz passione xpi a demoniaca seruitute
ereptam / Et dicitur sensus allegoricus / siue misticus / quod dicitur misticus est
ibi attendit' aliquid occultum sub sensu v'erali / Et dicitur allegoria ab aleos
quod est alienum / et logos sermo / quasi alienus sensus vel allegoriam
... / quia est alienum littere / et tropologia est quando ad mores
exprimitur / Secundo tropologice / et tropologia est quando ad mores
refertur / moralis locutio ad correctionem et morum instructionem instruce.
... / omni tempore vestimenta tua sint
candida / et oleum tuum de capite tuo non deficiet / quod expōr
candida / et oleum tuum de capite tuo non deficiet / et caput de mente tua
... omni tempore opera tua sint munda / et interficit goliaz .i. similitudo
... / Et sic ibi / dauid interficit goliam .i. ...
uincit / Et sic ibi / frange esurienti panem tuum / Sed ubi non
... / aptius ut ibi frange esurienti panem tuum / sed ibi uero
diligamus lingwa uel lingwa sed opere et veritate / Et dicitur tropologia a tro
phos quod est conuersio ad mores / siue translacio / et logos quod est sermo
quasi conuersus sermo ad mores / Et dicitur expōr anagogice / Et dicitur anagogia
ab ana quod est sursum / et goge quod est ductio quasi sursum ductio /
/ ut sensus anagogicus dicitur qui ab inuisibilibus ad inuisibilia ducit / ut
... .i. angelicam naturam
... dic ... / sit naz ... .i. angelicaz ...
faciem / Vnde anagoge est sensus locucionum ad superiora siue perce-
ptam / unde anagoge est sensus ... et ad ... angelorum de primo
ducens / sic ad lumen ... / et ad ... angelorum de primo
futuro / et de futura vita que in celis est aptius uel misticus sensibus
disputantes aptius ut ibi ... / Beati mundo corde quoniam ipsi deum vi-
dissent / ... ut ibi dicit qui lauant stolas suas in sanguine agni
... ut ibi dicit qui ... et intrent ciuitatem / ... patent
ut illis sit potestas in ligno vite / et intrent ciuitatem / per portas
sonat dicit qui ... / ut illis sit potestas ... uidedi
dum / quia una virtus et vita et pro doctrinaz .i. ... per portas intrent
in regnum celorum ... / ... ...
pater ... / ... gesta docet / quid credas allegoria /
moralis quid agas / quo tendas anagogia / Et hoc patet quia or
... / quia doctores ponunt ... / in hac diuisione ... / que
... sensus ... litteralem / sicut quidam ... que erat metropolis in iudea

a Melchisedech / qui fuit rex salem i. ierusalem et interpretatur rex iustus / et
pacificus / et propterea siue rex iustus est / quia fuit rex et sacerdos / iuxta illud
/ Iste panem et vinum obtulit deo et abraham / quia ut dicit apostolus
ad hebreos vii christum significabat et figurabat / qui iustus et pacificus
fuit / et qui est rex regum / et sacerdos sacerdotum [illegible]
[illegible] de [illegible] crucis [illegible] / et panem et vinum in [illegible] altaris
obtulit se pro nobis immolandum [illegible] et sacerdotis officio [illegible]
[illegible] est sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech. Et postea ierusalem per
salomonem fuit ampliata / et fortificata [illegible] adhuc [illegible] alle-
goria ierusalem fit ecclesia militantes / unde quem [illegible] dicit Apocalypsis xxi
vidi civitatem sanctam ierusalem / descendentem de celo [illegible] ad
[illegible] moraliter fit fidelis anima / unde quem [illegible] ipse [illegible]
[illegible] induere vestimentis glorie tue ierusalem civitas sancti / Quantum
vero ad anagogicum [illegible] ecclesia triumphantes / i. celum [illegible]
unde que dicitur ad galathas 4 Illa que sursum est ierusalem libera est
que est mater nostra / et sicut exemplificatum est [illegible]
ierusalem sic potest exemplificari / De hac ordine in parte [illegible]
[illegible] celum [illegible] / Sed declaratione autem et explanatione [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] doctores [illegible] quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] libro [illegible] apparet [illegible] [illegible] [illegible] insistere
[illegible] / et alius alteri [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] / Allegorice Ambrosius / moraliter [illegible]
[illegible] / et [illegible] hos tres doctores [illegible]
[illegible] / [illegible] historie / [illegible] magister [illegible]
[illegible] et [illegible] historie [illegible]
[illegible] historie [illegible]
[illegible] moralibus [illegible] [illegible] ad passus scripture
[illegible] / [illegible] / [illegible] illum
est advertendum / [illegible] [illegible] considerare / [illegible]
sit [illegible] intelligendum / [illegible] locum [illegible]
passum / et [illegible] / et [illegible] passibus scripture / [illegible]
[illegible] et [illegible] / [illegible] exaltat passibus [illegible] / Secundo advertere vulgatam [illegible]
ante [illegible] intelligi [illegible] / [illegible] yeronimus
[illegible] modos loquendi / et [illegible] Augustinus [illegible] de [illegible]
[illegible] / Tertio [illegible] Augustinus [illegible]
in quo scriptura ponitur [illegible] scripture [illegible] / [illegible] lingue [illegible]
[illegible] / [illegible] lingua / [illegible] locutionum [illegible]
[illegible] accipienda est / [illegible] / [illegible] ut ibidem dicit Augustinus
/ que [illegible] in alia transferunt [illegible] videntur absurda / ut [illegible] Augustinus
[illegible] / [illegible] libris veteris testamenti [illegible]
et [illegible] / [illegible] / Et pro dubiis novi testamenti / ad [illegible]
est ad libros hebreorum / et [illegible] / ubi dicitur [illegible] veterum
[illegible] / et [illegible] [illegible] nomen [illegible]
libris fides de hebreis voluminibus [illegible] / et
[illegible] / Et hoc est ideo [illegible] archidyaconum / et
[illegible] / [illegible] veteris testamenti fuit hebraice scriptum / et [illegible]
[illegible] / [illegible] Mathei / et [illegible] ad [illegible]
novum testamentum [illegible] / Quarto [illegible] considerari modos loquendi [illegible]
que erat scripta latine

vel figuralis quos multos tangit hic fructuales sensus. exposicioni figura-
tur sensus qui exsistit vel dedicatum ordinatur. i esse propter scripture
dato potissime videtur sensus litteralis. Signo sed colore [illegible] sensus litteralis
non sunt semper vera per se vocem vel tenorem sermonum. Sed multociens vel
proprie acceptorum transsumptiva. ut i per comederunt iacob et locum eius
desolaverunt. Et hic etiam procedit allegorice de habitu. Quia dum
veritas i sermone est duplex. Sunt ad illud quod dicit et sunt ad [illegible] quod
sed quod intenditur. Secundo sicut carnem quod sensus parabolicum continet sub sensu
litterali. quod in locucionibus ~~parabo~~ parabolicis est veritas sermonis ad illud
quod dicitur. consequentia dicitur ad designatorem atque facti vel rei sermonis veritates
et ista consistit. non sermone ad per se sermonum vocum. sed quod ad sensum. et ante
sed rex. Secundo sicut quod non est semper sensus litteralis accipi penes sig-
nificata vocum proprie. sed penes ista quae extrinsecus probabiliter. Sicut
dei salutis adhuc dicendum de sensu litterali. Si autem vero sensus voces
scripture referuntur ad figurandum ea quae sunt in nova lege credenda.
Dicitur sensus allegoricus. Si autem referuntur ad significandum ea quae per vores sunt
agenda vel dimittenda. exceptis vel oppositis sic est sensus moralis. Qui
alio nomine dicitur tropologicus. Si autem referuntur ad ea quae sunt sperandi in futura
vita. sic est sensus anagogicus. Et quamvis doctores quidem ita distinguant
c 4 sensus sacre scripture. Sit hic prima conclusio. Hic secunda articuli
sensus sacre scripture quam per sensum patrum doctores voluit intelligere
omnis sensus sacre scripture quam sic sensum litteralem sensum in continuatione scripture a spiritu sancto
litteralis vel misticus. Et voco sensum litteralem. qui ex forma scripture et circumstanciis
seu auctoritate pii scripture intellectui. Sed ministrum voco sensum spiritualem seu divinum occultum
per illa quae sunt apparere. Et misticum ex forma scripture et circumstanciis eius nec potest
apparere primario ex forma scripture. Exponens ante dicit apostolus prima ad corinthios
probatur. Loquimur sapientiam dei in misterio quae abscondita est. Constat enim
dei sapientia loquimur in misterio. Quae sic premissis patet quo sic apostolus in illis locis
scripture latine dicitur secreta. Confirmatur sic premissis quod non sufficiat instructio in divinis
in quibus exsistit sensus scripturarum sicut nobis sufficiat instructio in divinis
eloquiis. et tantos reddet in hoc triplici sensu scripture sacre principaliter
sunt infodiendi seu pro dona dei quia sensum nobis explicant. Ergo
valet quia aliam sua doctrina quae adhuc fuisset in sufficientibus. quod
ut est dictum. et etiam patet ad romanos vii. ubi probat quod nobis iam sumus
absoluti a lege. ita ut serviamus deo in novitate spiritus. Ex quo sensum non
spiritualis seu misticus. et non in vetustate littere. Ex quo sensus litteralis et adeo
probat apostolus ii ad corinthios iii deus. Qui et ydoneos nos fecit mi-
nistros novi testamenti non littera sed spiritu. Et ibi nota probat apostolum loqui
de sensu spirituali quem distinguit contra litteralem. talem autem esse misticum ut
Ex prima ratione quia omnis sensus scripture vel est iste qui primario potest apparere
ex forma scripture et circumstanciis eius. et ex eis potest probari vel non
c 2 Dicitur misticus sicut est sensus litteralis. Si secundum per se misticus vel spiritualis. Et
eadem conclusio potest probari per beatum augustinum de utilitate credendi ubi beatus augustinus
exponens verbum apostoli littera occidit spiritus autem vivificat. ad intellectum
accipi super dicere utrum ¶ Quia secunda. Sed multiplicitas sensuum vel modorum

et plus mali non intelligit / aliquando etiam in eodem contextu exprimitur quid ad bonos pertinet / et quid ad ma-
-los sicut Cant. 1 dicitur Nigra sum sed formosa / filie Jerusalem sicut tabernacula cedar / sicut pelles Sa- 2
lomonis. Verba sunt sponse ad sponsum / que vice malorum in ecclesia contentorum dicit nigra sum 1
sed vice bonorum subdit / sed formosa / et quod subditur sicut tabernacula cedar / hoc ad malos refertur
Cedar enim fuit filius Ismahelis ut habetur Gen. xxv / a quo descenderunt Sarraceni perversi et mali
quod autem subditur / sicut pelles Salomonis / hoc refertur ad bonos / per Salomonem hic intelligitur ipse deus secundum
expositores catholicos ad hebreos / et ideo pelles, cum dicitur quibus operiebatur tabernaculum in quo dominus 3
colebatur deus / Tertia regula est de spiritu et littera / et secundum quod accipitur sub eadem littera sensus ystoricus
et misticus / quia veritas historie est tenenda / et super hanc ad spiritualem intellectum recurrendum / hoc modo
[illegible] veritas [illegible] aliquando exponi / ut refertur ad sensum litteralem tamen sic et alie / Circa
expositionem illa littera que [illegible] aliquando secundum duplicem sensum litteralem [illegible] Psalmo xxi dicit deus deus
ad considerandum quod eadem littera aliquando [illegible] et ipse erit mihi in filium / et intelligitur de Salomone ad litteram
Salomone ego ero illi in patrem / et ipse erit mihi in filium in iuventute [illegible] quod Nathan propheta vocavit eum ama- 2
mystice fuit filius dei per adoptionem in iuventute [illegible] predicta [illegible] ego ero illi in patrem [illegible] inducitur
[illegible] ut habetur 2 Reg. vii [illegible] dicta de Christo ad litteram [illegible] quia expressius inducitur ad
ab apostolo ad Hebr. 1 [illegible] dicta de Christo ad litteram [illegible] probatio non [illegible] sensum mysticum
ad probandum quod Christus fuit maior angelis / [illegible] autem predicta enim auctoritas impleta fuit ad litteram
ut dicit [illegible] contra [illegible] dei filius [illegible] solum / in Christo autem [illegible] qui est
in Salomone / [illegible] quia fuit dei filius [illegible] semper / [illegible] que est de Christo spiritualiter
dei filius per naturam / [illegible] expositio [illegible] Salomon fuit figura Christi / Quarta regula de specie et genere 4
et mystica est secundum quod / [illegible] transit ad aliud et econverso sic ipsa [illegible] loquitur contra
sive de parte et toto / cum de uno transit ad aliud [illegible] ad intelligendum [illegible] de toto mundo
Babylonem specialiter cum dicit omnes babilonis etc. et vasa [illegible] ut dissipet omnem terram. Postea etc. 2
[illegible] quod subditur in civitate [illegible] et vasa [illegible] dicit Ecce ego suscitabo super vos medos
[illegible] ad loquendum contra babylonem specialiter cum [illegible] Medos cum Ciro nepote suo cepit Babiloniam et interfecit 5
[illegible] non [illegible] Darius Medus ut habetur Daniel v / Quinta regula est de temporibus que
qui [illegible] regem babilonis ut habetur [illegible] pro toto / sic in evangelio dicit Christus [illegible]
[illegible] quadraginta [illegible] simul tamen [illegible] dies et [illegible] non fuit integre / aliquo propter [illegible] temporis
[illegible] in sepulcro et [illegible] dies et [illegible] et secundum hoc scriptura sacra loquitur de aliquo numero
que aliquando in scriptura computatur / et aliquando in uno loco ponit / plures annos [illegible] predictas computando 2
annos in pluribus locis / aliquando in uno loco ponit pauciores dictas [illegible] / [illegible] contingit eo quod [illegible] dictum
In alio vero loco ponit pauciores [illegible] / in alio a posteriori / sicut Gen. [illegible] de ista peregrinatione
[illegible] annorum incipit in uno loco a [illegible] quadringentis annis [illegible] computando
fuit Abrahe semen [illegible] peregrinum quadringentorum xxx annorum. Quia computando
dicitur quod mansio filiorum Israel in terra Egipti fuit quadringentorum xxx annorum [illegible] de terra tua et
huius [illegible] incipit a tempore quo dictum fuit Abrahe Gen. [illegible] hic fuit xxx annis
de cognatione tua etc. Computando autem minorem incipit a nativitate Isaac [illegible] contingit eo
[illegible] Abrahe [illegible] sed ipsa [illegible] natus est nobis etc. et
quod sacra scriptura loquitur eo quod de futuro [illegible] contingens etc. 2
hoc est ad denotandum certitudinem prophetie [illegible] sicut [illegible] ipso propheta [illegible] et
et hoc est propter certitudinem divine prescientie [illegible] infallibiliter intuetur futurum sicut et presentia et
modus loquendi non [illegible] in prescientia dei [illegible] ita infallibiliter [illegible] aliqua pena [illegible] propheta in [illegible]
[illegible] propheta eo modo quo est in prescientia dei [illegible] que est [illegible] aliqua pena [illegible]
prima [illegible] comminationis [illegible] in terram quam monstravero tibi faciamque te in gentem magnam
et domum patris tui et veni in terram

Item ratio unius et [illegible] [illegible] de divisione linguarum

ipso vel alicui persone non secundum quod est in dei prescientia Sed secundum ordinem causarum et illarum ut pote secundum demerita hominum sic est illa prophetia Jone in qua hoc est xl dies et Ninive subvertetur cum subversionem meruerant peccata illius civitatis hominum / que talis causa mutabilis est / ideo effectum aliquid non fecit sic in proposito quia Ninivite egerunt penitentiam et sic deus non infixit penam comminatam Sexta regula est de recapitulatione et anticipatione in sacra enim scriptura non eo ordine gesta et facta scribuntur quo fiunt / et ideo quando ponuntur posteriora dicitur anticipatio / quando autem fit e converso recapitulatio / sic Gen. x° de filiis Noe dicitur ab hiis divise sunt insule gentium et regionibus suis unusquisque secundum linguam suam et infra eodem capitulo hii sunt filii Cham in cognationibus et linguis suis [illegible] post eodem capitulo dicitur erat autem [illegible] de divisione linguarum dicitur per anticipationem Similiter Gen. 2° postquam [illegible] capitulo descripsisset creationem celi et terre in die quo creata sunt etc. [illegible] recapitulatio / Septima regula est de diabolo et eius corpore secundum quod dicit [illegible] quod sicut dicitur Christus [illegible] iniquorum omnium diabolus caput est et huius capitis membra sunt iniqui omnes et ideo [illegible] capitis ad membra scriptura loquens de uno in eodem contextu transit ad loquendum de altero Sicut Ysa. cum loquitur de rege babilonis qui erat diaboli membrum / transit ad loquendum de [illegible] cum subdit quomodo cecidisti de celo lucifer qui mane oriebaris etc. Eze. xxviii loquens de principe Tyri transit ad loquendum de diabolo cum subdit tu signaculum similitudinis plenus sapientia perfectus decore in deliciis paradisi dei fuisti etc.

[illegible] offertorium misse [illegible] videndum est [illegible]

intelligendi sacram scripturam a spiritu sancto auctore. Ad predicta duo genera
sensuum vel aliorum alter reduci potest. Primus omnium sensuum vel modus est litteralis vel spiritualis
seu misticus ut exposita allegorice et per parabolas de quibus in meliore dato [illegible]
dabili. Et ex isto sensu historiali qui de rebus gestis loquitur,
ad litteralem est reductus et est litteralis. Et Honorius super psalterium
dividit sensum in historiam et non historiam. Sensus litteralis historiam
narrat gesta. Sensus litteralis non historialis est qui gesta non
narrat. Et iste subdividitur in sensum sententialem vel sententiam et
in sensum pure grammaticalem. Sensus sententialis est ille qui dicitur
sensus est sensus scripture. Sed cum vel auctor scripture intendit, qui
[illegible] magis est absurdus. Sed [illegible] ut [illegible] super [illegible] et
et [illegible] scripture [illegible] arbo. Sensus pure grammaticalis est qui consurgit
ex [illegible] temporis [illegible] ad [illegible]
[illegible]. Et isto sensu qui est absurdus [illegible]
[illegible] ut de ligno in [illegible] ecce [illegible] libri. Iste
sequitur [illegible] alii sensus ~~scripture~~ tres sensus sacre scripture allegoricus moralis
et anagogicus sunt ad sensum misticum reducibiles et [illegible]
[illegible] sunt dicendi. Et hic procedit [illegible] in suo quodlibet
[illegible] sensus scripture qui ex figuris accipitur [illegible]
te [illegible] vocatur. [illegible] autem quia sacra scriptura per figuras rerum tradendis ordinatur
ad duo: vel ad recte credendum vel ad recte operandum. Et ad recte
credendum [illegible] est [illegible] vel ad recte credendum [illegible] vel ad recte
credendum tunc [illegible] et [illegible] primo sic est sensus
allegoricus. Secundo est sensus anagogicus. Si autem ordinatur
ad recte operandum sic est sensus moralis. [illegible]
sit ad hec [illegible] dicta. Ad [illegible] autem [illegible] scilicet
sacra scriptura ordinata est ad hec ut dictum est. Ad [illegible]
[illegible] multiplicitas sensuum [illegible] et amphibologia
dico quod multiplicitas [illegible] distinctorum [illegible]
impedit [illegible] multiplicitas sensuum distinctorum [illegible]
[illegible] et [illegible] sensus sacre scripture [illegible] ad utili-
tatem fidelium [illegible] distincti [illegible]

Notandum: sunt vii regule Tyconii per quas sacra scriptura exponitur, quas satis
[illegible] de summo bono c. xx. Et notantur iste regule aliquanto clarius [illegible]
[illegible] sacre scripture in multis aperitur. Prima est de domino Iesu Christo
[illegible] sacre scripture in [illegible]
et de eius corpore mystico quod est ecclesia militans, et propter connexionem capitis
ad corpus sacra scriptura sub uno contextu sub eadem persona aliquando loquitur de utroque
et de uno transiens ad aliud. [illegible] Induit me vestimentis salutis et indu-
mento iustitie circumdedit me quasi ~~sponsam decoratam corona~~ sponsum decoratum corona
et quasi sponsam ornatam ~~monilibus suis~~ monilibus suis. Quod enim dicit sponsum decoratum intelligitur de
Christo, et quod subditur sponsam ornatam intelligitur de ecclesia. Similiter Canticorum: Osculetur
me osculo oris sui quia meliora sunt ubera tua vino. Cum enim dicitur osculetur
me [illegible] est sponsi sponsam commendantis [illegible] sic connexione
predicta [illegible] prudens lector attende quid conveniat capiti, id est Christo, et quid corpori,
id est ecclesie militanti. Secunda regula est de corpore domini vero et simulato. Ecclesia enim
que est corpus domini [illegible] ut predictum est quasi sagena unde tracta ad litus
et ideo habet malos permixtos cum bonis usque ad iudicium in quo separabuntur
boni a malis. Et ideo in sacra scriptura aliquando mali commendantur cum bonis quibus
sunt permixti. Sic [illegible] puer et dilexi eum. Et e converso aliquando boni vitupe-
rantur cum malis. Sic Isaie: Cognovit bos possessorem suum et asinus presepe
domini sui, Israel autem me non cognovit. [illegible] in tanta et [illegible]

Suffragante igitur divina / expeditis aliquibus generalibus ad subsequentia
necessariis videlicet de dignitate / proprietate et durabilitate divinissime ecclesie
De ipsa singularis in eo sit in divino officio / quod quidem vltimus persolvit
pagit. et efficit aut suis / nisi exitus in ebrietate militantis ecclesie /
Et quid sit ecclesia / et quot differentie est / et quid est caput eius / quod ipsius
prodest sacramenta quod secundum doctores quadrupliciter exponitur videlicet
hystorice / allegorice / tropologice / et anagogice / Item consequenter specificum
divisio agitur in generali officium misse / Circa quod primo videndum
est de etymologia de missa / et quod nomen missa / et qualiter
dicatur / et quid et ubi sit celebranda / et que sit prerogative prius
Item quare cotidie celebratur / cum tamen christus semel sit passus / et an
liceat in aliquo casu sacerdoti in una die plures missas celebrare
preter in natali domini / et an missa boni sacerdotis melior sit quam mali
Item quare missa libenter et devote sit audienda / et quare sacrificium
misse semper dicentes offertur / et quo deus sit in celo / Item qualiter
deus in missa adoratur et quando sit adorandus / et quare sunt diverse
missa et de cantu quo
principale debet / et quot modis peragitur missa et de ambrosiani
missa sollempnizat / et de institutione officii / et ambrosiani et gregoriani
misse debeant celebrari / et de precepto
nam / Item qua hora misse / ritu et ordinata
institutiones misse / et a quibus missa / et in quot missa consistit / Item
de pendere ordinate misse / et ad sacrificium misse / et quis
Item de rectorpore legalis sacrificii / specialiter commemo
rande est / quare diebus sabbati cessit gloria virginis / et quare distinguatur secundum
Item quare diebus / officium misse / et quare ordinata
vacationis / ut et ...
tres consuetudines / secundum dies in ebdomada
tres consuetudines de mutatione ministris misse
Secundo primo de ydoneis ministris misse
et quod fiant

Tertio de apparamentis et indumentis ministrorum et quid significent

Circa igitur ad primum / sicut in allegoria de ...te in expositione / abstinendo de
misse / et ypodorum officium dicitur quod officium abstinendo ... / et ... / consideremus
misse / et yposdorum officium dicitur ... / sed secundum abstinencie ... officium
decretum sermoibus / vna mutata littera / secundum rabanum ... officium ut ... officium
tamen quod sim efficere officium / Vel secundum rabanum ... omnibus ... / et ... quod
illa agat que ille officiat / sed omnibus prosit / et tam vivis quam mortuis
in divino officio ... omnibus prosit / Et secundum ... et
ex prius ex quo omnibus indifferenter oratur / Et secundum ... in operibus ... ubi
divinum officium in quo consistit / sed in personis celebrantibus / ministrum
et rebus / et ordinantes / et ordines / sed persone celebrantes sunt ... et
statuentes / et dignitates / persone ministrantium tres sunt ... ministri
sed accoliti quia / et ... Accoliti ... conservantur
secundum accoliti ... quod legendum est cum ... sacrificium
dominus ad deportandum ... et deportat ... ad
offerendum / ... cum accendunt ... et deportat ... ad

Primo de missa
2o de ... misse
3o de indumentis
Circa primum videndum
de xvij primo de missa
2o quod nomen ...

a sacerdote
ad ornatum

effugandas aeris tenebras cum sol eo tempore rutilat / Sed ad signum
letitie demonstrandum / ut sub typo luminis corporalis / illa lux ostendatur
de qua dicitur Jo. primo Erat lux vera que illuminat omnem hominem [?] venientem in mundum [?] glosa
tam interiorem quam exteriorem / Ad acolitum pertinet preparare lumen
in sacrariis / et qui tempore cerei portat / et ambulat preparare [?] lumen
aquam pro consecranda eukaristia subministret / Sed subdyaconus cum vino et
offerre / et ad ipsum pertinet calicem et patenam ad altare domini ferre
et levitis tradere / atque ministrare / aquam et manutergium in ministerio
ante altare manibus prebere / Ad dyaconum vero assistere sacerdotibus
et ministrare in omnibus que aguntur in sacramentis christi scilicet in baptismo
confirmatione / et eukaristia / mensam domini id est altare vestire / Item ferre
predicare ewangelium / et epistolam / Ad sacerdotem vero pertinet corpus christi conficere
Officiorum etiam sunt tres species / scilicet actiones gestus / et motus / Verborum
etiam sunt tres differentie [?] scilicet oratores / modulatores / et lectores
Rerum sunt tres species scilicet ornamenta / instrumenta / et elementa / Et
omnia plena sunt misteriis / prout infra clarebit / Tractaturi igitur de officiis
Jam dictum est de missa / Sequitur dicendo quod primum officiorum sit
quam plurima gratia / tamen illud precipue / quod in sacris divinis [?] [illegible]
hec officium misse creditur esse incorporandum / hic est alterius [?]

forma [illegible]
Restat igitur de missa dicendum / Nota quod tripliciter in alterius [?] dicitur habitus in expositione
Restat igitur de missa dicendum / Nota quod dicitur missa totum officium quod
canitur / missa dicitur multis / tunc dicitur missa est / Item dicitur missa quasi transmissa
dicitur a nuntio [?] / scilicet audite missa est / Item dicitur missa quasi transmissa
eo quod plebis fidelium per ministerium sacerdotis vota et preces / quam fungit
eo quod plebis fidelium per ministerium sacerdotis vota et preces transmittit altissimo
vice mediatoris dei et hominum / vota et preces / missa offertur / missa vocatur quasi
ipsum vero sacrificium seu hostia / que in missa offertur / missa vocatur quasi
transmissa nobis / quod primo per incarnationem transmissa est per gratiam
a nobis transmissa patri per oblationem / primo nobis transmissa a patre
ut sit nobiscum / ergo vere vobiscum sed ipsum ad patrem secundo per personam
a nobis transmissa patri / ut pro nobis intercedat apud patrem / Item
transmissio seu legatio sola sufficiens est ad solvendum omnes inimi-
citias / et offensas inter deum et hominem / Item missa dicitur pars
que post cantatur / scilicet introitus / Item dicitur a mittendo / quia angelus ibi mitti-
tur de quo b[?] Gregorius / Summa celestis missio ad consecrandum corpus domini ad
venit / ut ait Augustinus / Item quod sacerdos gratias [?] iube hec perferri per
manus sancti angeli tui in sublime altare tuum / Item missa dicitur
usque ad offertorium que dicitur missa cathecuminorum / scilicet cathecumini dicuntur
nondum in fide instructi nondum baptizati / Item missa dicitur abe-
undo [?] / quia tempore quo sacerdos eukaristiam incipit consecrare / cathecumini
mittendo / quia tempore quo sacerdos eukaristiam incipit consecrare cathecumini
foras de ecclesia mittebant / completo sermone ewangelio dyaconus clamare
solebat / Si quis cathecuminus adest exeat foras / Nam de ysidoro
in missa quod sacerdotis altaris interesse non potest qui non dum renatus

de qst. dis pa missis

noscent / amplius enim non licet / neque iudeis / neque paganis / neque cathecuminis interesse / pro quia non dum sunt regenerati / et hoc significat illud dictum de domino Joh. 2°: Ihesus non credebat se eis / ipse enim sciebat quid esset in homine / illis autem de quibus hoc dictum est sunt perfecte nos / Cumque vero missa / dicitur solum modo illa verba quibus populus convenit / Ite missa est illud tantum quod pene redeundum, / missa vero fidelium est ab offertorio usque ad finem / Et dicitur ipse missa a mittendo / quia tunc ad ipsam fideles primi transmittunt oracione diceret / Ite missa est / Hoc statutum est in anglicano concilio qui tunc ad celebrandas missas populus convenit in dei nomine non ante discedat quam missa celebratur et finiatur / Cum graciam dei
Cum missas die dominico secularibus totas audire speciali ordine precipimus / ita ut ante benedictionem sacerdotis populus egredi non presumat / qui si fecerint / ab episcopo publice confundantur id est confutantur / Et de generacione dis pa Sed ad celebrandas de 3°
Cum in quibus clericis ipse alleluia / qui totum officium misse per ordinem / tunc missa dicitur in tres partes / Prima que prima nominatur illuminacio / que extenditur usque ad oblacionem hostie et calicis / Secunda immolacio sacrificii que extenditur usque per omnes / Tercia remuneracio accipientibus sacrificium / quod extenditur usque ad finem misse / Prima pars dicitur illuminacio / ut intelligat adventum Christi desiderandum / scilicet per introytum / Secundo ut intelligat adventum eius esse postulandum / scilicet per kyrieleyson / Tercio ut intelligat ipsum esse acceptandum / scilicet per gloria in excelsis / Quarto ut intelligat eciam esse congratulandum / scilicet per collectam / Quinto ut intelligat quod post postulacionem illius est instruendum / scilicet per epistolam / et intendendum / scilicet intelligat quod doctrine illius quecumque sit tolerandum est intendendum / scilicet per graduale et alleluia / Sexto ut intelligat quod instantem patris misericordiam lacrimandum et laudandum / scilicet per graduale iuncto prius est insistendum et lamentandum / est gaudendum scilicet per alleluia / Septimo quod post exultacionem sancte leticie est devote et solicite obedire / Octavo quod eiusdem mandatis fideliter et devote est obediendum / scilicet per evangelium / Nono quod fidei doctrina sit publice confitenda / scilicet per symbolum / Decimo quod deo sint dona et munera offerenda / scilicet per offertorium / hec autem decem fuerunt necessaria ad suscipiendum Christum advenientem in carnem / sed prius in intenti cupiendum Christum advenientem / et tamen eciam necessaria ad suscipiendum Christum advenientem publice / Et tamen eciam necessaria sunt in hac vita / sed ut hic enim quasi novus adventus est Christi / primo in carnem erat absens / per hoc sacrificium fit presens / Et hic quidem adventus desiderandus est et postulandus / Et acceptandus est et intendendum est eius doctrine / et intendendum est eius gratie / et in mediam ingemiscendum est gemitu pene / et exultandum / Et post eius sicut futura leticie / super leticie / et verba fidei et mandata eius diligencius observanda / et dona et sacrificia offerenda que eis confitenda / scilicet per ipsum dona et sacrificia offerenda que

deret excellent et diligentius fit in eius presentia. Secundo quia ibi se in-
gerit plus cum maiori attendere et devocione, scilicet ex attentione sacra
diuina post eleuacionem, cum autem sed quod extunc principaliter adest in altari vas
deus et homo sub specie panis et vini, quamuis prius ibi tantum ibi non fuit.
Tercio quia tunc agitur hora immediate post eleuacionem a missa
recedentes, scilicet extunc cum maiori reuerencia diuinis tenentur
adesse, et deum ibi principaliter existentem devote adorare et hono-
rare, qui eum presenciaverit usque in finem. Hic salvatur cum dicitur [illegible]
[illegible] a quo omnia sunt de nouitate
[illegible] quia in fine laus probatur.

Et ubi et quando missa sit celebranda. Et ubi. Nota quod

Quarto videndum sit quando missa sit celebranda a sacerdote, dum si laycus externa-
liter missa non est celebranda, propterea a sacerdote non per laycum, et verba consecracionis
tate vestes sacras induet, et canone leget, et verba consecracionis
tantum in intentione proferret, nichil faceret nisi aliquid perficeret, quia requiritur
in intentione proferret, nichil facit. Quinto missa non est celebranda
ordo sacerdotalis, ut infra dicetur. Sexto missa non est celebranda
nisi a sacerdote induto vestibus ad hoc usui sacerdoti et officii sollempniter
ordinatis. Quarto sine vestibus offerret bis. Non dicitur sine
vestibus celebrare, ne videatur esse contemptor canonum sacrorum.
De conse. dis. i. c. vestimenta. Tercio missa est celebranda in ecclesia
consecrata super altari consecrata, ut ponitur in titulo. Prout ecclesia
desunt, sub diuo vel in tentoriis celebrare permittitur. De conse. dis. i.
Concedimus. Unde dicit in precedenti dis. ex palle c. sed dicitur. Sicut non
alii quam consecrati sacerdotes debent missas celebrare, sic non
in aliis quam in domino consecratis locis, in tabernaculis diuinitus preceptis
et a pontifice delibutis, consecratis missas cantare aut celebrare
sacrificia offerre licet, nisi summa cogeret necessitas. Sexto quod
super altare vel tabulam consecratam in qua lapis firmiter sit con-
iunctus, quia ecclesia fundata est supra firmam petram, quia lapis est
si motus fuit a sua capsa perit hiudorio, et lapis dicitur item fir-
mat et denuo consecrari, antequam super eo celebretur. Unde in glosa
tribernensis, alias tribuntensis statuti habetur. Quod si tabula altaris
consecrata [illegible] ministeria ad ea officia pertinentia afferunt missarum
sollempnia concedimus celebrare. De conse. dis. i. Si tabulam.
Notandum hic inuenitur quod usus altarium in veteri testamento incepit. In-
venitur enim Genesis viii. edificavit altare Noe domino, et tollens de
cunctis pecoribus et volucribus mundis obtulit holocaustum domino.
Genesis xii. Noe per ritum altaris exhibuit. Post hec Abraham et alii
in oblacionibus altaris exhibuit. Post hoc tempore legis mosayce
multi ritus legales altaris indiguit. Et dicitur altare quasi alta Exodi xx altare de terra facietis mihi
ara, tum sancte sitis, quia est eleuatum super terram, tum propter sacrificium quod
in altari offertur. Nam per altare consecratur corpus et sanguis Christi.

Altare est diuini honoris titulus, et memoriale adoracionis, et presentacionis offerendum sanctificatio
spiritualis, cum quibus et ipse tradunt mensa, in quo diffinicio altaris concordat altare et offe-
ratur, ut patet est dei honor et memoria Genesis 28 Jacob erexit lapidem in titulum, quia est in eo
[illegible] deus ad ipsum fuit [illegible] in eo oratibus, ut Leuitici 3 et 4 [illegible]
ut dicitur adoracionem, 3 a sanctificatio munerum, et offerendum in eo. Unde ipsa munera quia [illegible]
bantur sanctificata et consecrata, ut Leuitici 22, 2 [illegible] oblaciones sanctificatas in
[illegible] est spiritualis refeccio, et quia propter quod edificatum est altare, unde dicitur corpus ex
[illegible] altari desinunt [illegible] altari participant et ad Hebreos 13 habemus altare de quo
edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiunt. [illegible]
spirituales cum quibus et refeccionis mensa. [illegible] sacrificii deo dicitur in Daniele

quod est aliquorum sacramentum. Item secundum alia abordere quia in lege antiqua holocausta comburebantur in altari. Quinto missa celebrari debet a sacerdote non irregulari scilicet ex crimine aut alias impedito. Unde ita sit quod sacerdos sit hereticus, scismaticus, excommunicatus, irregularis, suspensus, dummodo servat formam verborum et habet intentionem conficiendi conficit. Sed hec conditio apposita est propter cautelam. Sexto missa celebranda est cum lumine accenso, quia ignis enim continue non debet deficere iuxta illud Levitici vi. ignis in altari meo semper ardebit. Lumen enim fidem Christi designat, que non debet esse abscondita sub modio sed posita super candelabrum ut ingredientes vi(n)tem ecclesie videant opera ecclesie ex fide venientia et glorificent patrem qui est in celis. De quo plenius infra dicetur de accessu altaris. Septimo a sacerdote calceato debet missa celebrari, non quia hec conditio est honestatis, non de necessitate. Unde sacerdos qui religiosus qui iuxta sue professionis ordinem discalceatus incedit missam celebraturus se calceat ex precepto apostoli ad Ephesios vi. dicentis: State calceati pedes in preparatione evangelii pacis. Calcei fiunt ex pellibus mortuorum animalium, et calceat pedes cum hiis terram et significant exempla sanctorum defunctorum. Et apte de pellibus quia designatur quod sacerdos debet esse mortuus mundo. Et cor habere clausum a terrenis, et ipsa tamen subtus calciamenta subpendere et cor apertum habere ad intelligendum in speculationem magnalium et desiderandum celestia. Octavo sacerdos debet celebrare missam super altare cum mundis duobus palliis seu pallis benedictis ut vult Hugo. Nono missa debet celebrari in die et hora ut infra dicetur ix. Decimo ad minus medium de quo dicetur infra. Undecimo missa celebrari si aqua cum vino habere potest. Ut vino pure debet missa celebrari. De qua supra. Et si nemo sibi videt de gl(ossa) super capitulo hec ad de conse(cratione) di(stinctione) i. Ad hunc debet dicere Dominus vobiscum vel si nemo astaret tamen soli non debet. Ad hunc debet dicere est persona quia et loquitur Christus et orate pro me. Quia sacerdos est persona totius ecclesie fungitur, unde et in ad totam ecclesiam. Et in persona totius ecclesie solus cantare potest. Et inter glossam ubi supra inclusi missam solus cantare potest. Et inter hec error illorum qui ubi clericorum copia non suppetit ex quo error illorum qui ubi clerici copia non suppetunt celebrant, et assurgere sedendo in choro officia divina ~~[illegible]~~ celebrant et cum assurgere sedendo in choro officia divina celebrant et cum tantum collectas pro dominis alius recedentes et post non dum cantant collectas pro deo alius recedentes.

Decimo notandum de prorogatione misse quomodo fuit multiplex. Tamen bene aquinas dicit quia missa a Christo primum est instituta ut dicit Mathei et Luce xxii. Et successive habetur de conse(cratione) dis(tinctione) ii quia cum quia et corpus Christi tamen super hic vestibus indumenta et ornamenta que ab apostolis et successoribus superaddita est sollempniata ut habetur de conse(cratione) dis(tinctione) prima et et cantus et gestus est sollempnisata ut habetur de conse(cratione) dis(tinctione) prima et ecclesia ordo celebrandi missam a beato Jacobo fratre domini et Jacobus ordo celebrandi missam a beato Jacobo fratre domini. Et Jacobus. Ordo celebrandi misse ipse inceptus est et ordinatus. Unde enim legitur Christum baptismo Cesaream cepisse in scriptis et ordinatus. Unde enim legitur Christi apostolo Cesaream communicasse fuisse cum hiis et aliis communibus ritibus missam celebrando primum fuisse.

cantibus lectionibus / et ordinibus / que hodie et ante ad libitum
sunt spiritus sanctus edocuit apostolos et sanctos predecessores primitive ecclesie multa de
super aspirando ordine addita sunt misse. Unde Christus cum eis promiserat eis dicens Joh. xv Ille vos docebit omnia. Tercio quia
in missa sonat verba divina / angelica et humana / ubi enim de contra
pater noster dicitur / quia est oratio divina / et verba eius / et consecratur
legitur / que omnia sunt a domino nostro Jhesu Christo prolata et ordinata
angelica verba sunt Amen / Alleluia / Kyrie in grecis / Osanna in hebreo
Cetera sunt humana. Quarta rogatum est quod in missa audiuntur
tria nobiliora ydiomata que sunt iudeorum / hebraycum / grecum et latinum
De quo dicitur in Kyrieleison. Quinta missa comparatur celo quia sicut celum est plenum verbis
et armonie / sic plena est misteriis sive modo / sicut ornatur
stellis / et sol athonius / sicut firmamentum stellis / et celum
empireum angelis. Sexta quia sacerdos in sollempnibus certis et
festivitatibus habet plures ministros ad hoc officium consecratos et
ordinatos scilicet dyaconum subdyaconum et acolitos. Septima
quia ibi dominus celi et terre sub speciebus panis et vini per consecrationem
offertur deo patri. Octava quia nil tam salubre et deo amplectendum est
est ad salutem vivorum et mortuorum / sed officium misse celebrare
est ad salutem / ut dicit [illegible] ... laude
brevis / quia utrisque proficit ad salutem

Bta
De festo quare cottidie celebratur missa / cum tamen Christus semel sit passus
cum passionis memoria in missa recolitur. Et hoc duplex potest causa
causa assignari. Prima quia sicut corpus nostrum indiget nutrimento cottidie
corporali / sic et anima cottidie indiget nutrimento spirituali
quod est nutrimentum spirituale / quod efficitur anima
corpus et sanguis Christi secundum quod dicit Albanus super I° libro ait quod solo
que est spiritualis / sicut corpus humanum non vivit sine terreno cibo
pane videlicet / sed corpus humanum non vivit sine cibo / sic enim spiritualis sit solum
ita vivere non potest anima sine cibo / sacramento eucharistie / quod dat vitam
spirituali alimento indiget scilicet sacramento. Et hoc pane vivat anima et vigeat
Joh. vj Qui manducat hunc panem vivet in eternum. Secunda causa quia contra morbum cottidianum
cottidie offertur. Secunda ratio quia contra morbum cottidianum scilicet hoc cottidie labimur in peccatum
anima et homo medicina cottidiana / teste beato Augustino
sic cottidie indiget sacramento eucharistie / quod medicina / sed cottidie in remissionem
sic dicit / Innocencius sanguinem Christi effundi in remissionem peccatorum dimittatur
peccatorum effunditur / debeo semper accipere ut in se peccata dimittat
quia semper pecco / semper debeo habere medicinam / Cui alludit beatus
Ambrosius dicens semper pecco debeo habere medicinam ... licet Christus semel sit passus
tamen cottidie hic ablatio renovatur ... pro peccatis quibus et mortibus infirmitatis
quia cottidie peccamus / petitis quibus et mortibus infirmitatis
vivere non potest / et quia cottidie labimur / cottidie pro nobis Christus
mistice ymolatur. Tercia causa quia hoc sacramentum est institutum
in memoriam passionis domini Luce 22 et ait 26 hoc facite in meam
commemorationem / ut quod cottidie recordemur passionis domini / cottidie
missa celebratur. Unde dicit [illegible] semel Christus mortuus

est iustus pro iniustis / et etiam heremus et sic immobilis tenemus
qua iam non valet mori et ultra non dominabitur / hic ne
[illegible] quod semel factum est sanctissima passio sic nos
faciat mori / ut videamus dominum pendentem in cruce qui ad
nos dicit per [illegible] o vos omnes qui transitis per viam attendite et
videte si est dolor sicut dolor meus / de quo ampliter dicetur
in symbolo circa illum articulum crucifixus mortuus etc.

Septimo
De septimo articulo in quo circa sacerdotem in una die licet plures missas
celebrare [illegible] est quod possibile est [illegible] est ad hoc [illegible] quod sacerdos [illegible] celebret / sed magister
[illegible] solum semel / sed etiam pluries celebret / missas una die celebrare
non debet [illegible] propter plures missas una die celebrare
[illegible] aut hoc alias in una die solum semel [illegible] / tamen propter
unitatem passionis Christi qui semel passus est / tamen propter unicam
[illegible] sacerdos exhibeat / Si
sacerdos / ut in [illegible] qui semel sumit [illegible] sacerdos in una die plures missas
aut [illegible] non cogat / sufficit sacerdoti in una die unam missam
celebrare / quia Christus semel passus est / et totum mundum redemit / ut dicitur
[illegible] redemisti nos deo in sanguine tuo
Sed dicitur secundo [illegible] sufficit [illegible] non modicum [illegible] est unam missam
legere / et valde felix est / qui unam missam digne potest celebrare
ut dicitur [illegible] non modicum [illegible] sacerdos volens digne celebrare
[illegible] que deus in [illegible] ut diligat misericordiam
faciat iudicium / et sollicite ambulat cum deo / diligat [illegible]
[illegible] offerre sacrificium [illegible] / faciat iudicium / qui [illegible] offerre sacrifi-
cium / cum deo sollicitus ambulet / [illegible] offerre sacrificium [illegible]
est [illegible] offerens [illegible] hostiam laudis [illegible]
[illegible] / affectum exultacionem / [illegible]
[illegible] maturitatem humilitatem / [illegible] libertatem / [illegible]
sacerdos [illegible] una die licite potest duas mis-
sas celebrare [illegible] die natalis domini potest sacerdos tres missas
[illegible] / Item [illegible] potest
[illegible] altaris pro defunctis celebrare [illegible]
[illegible] die [illegible] pro defunctis [illegible] de [illegible]
die [illegible] celebrat [illegible] pro defunctis faciat [illegible] die / si
[illegible] unam pro defunctis [illegible] qui unam celebret de
[illegible] est [illegible] de [illegible] sine [illegible] / si faciat
[illegible] altaris [illegible] non fa-
[illegible] locis [illegible] est / si aut non [illegible]
[illegible] cupiditatem / sed propter scandalum evitandum [illegible] forte [illegible]
[illegible] et scandalisarentur forte
[illegible] non faceret [illegible] alia causa
[illegible] non [illegible] propter [illegible] consuetam
[illegible]

adiuvanti / vel placeat stomacho in die sollempni vel in dedicatione ecclesie
vel non potest eodem hora ad ecclesiam convenire / tunc potest bis celebrare
ne careat populus devocione / Et secundum innocentium infirmorum quo casu
potest bis celebrare / Item propter adventum principis / aut alicuius notabilis
persone / Sextus propter [illegible] imperiam / ex quo [illegible] labitur / Si ne-
cesse est potest bis celebrare / Unde Una dies missam tantum postulat
unam / Excipe [illegible] cum peregrinis infirmis [illegible] domini
natalis / et hospes / Et mulier nubens cum [illegible] labitur illi. Item
alii dicunt de eodem Natalis impletur [illegible] hospes si
fit missam licite duplicabit / Sed [illegible] ultra duas
missas potest quis in die natalis domini celebrabit / Ibi potest tres
celebrare / Unde Tres vult natalis. nisi binare [illegible]
[illegible] vel ob pecunie [illegible] vel ad [illegible] secularium
una die possunt plures missas legere [illegible] peccat / nec estimo
eum evadere [illegible] / intellige si non peniteat / [illegible]
talia agunt digni sunt morte / Et de [illegible] di. 2a [illegible] modica
Sed quare in die nativitatis tres misse celebrant licite ab uno
sacerdote / Respondetur quod hoc fit propter misterium / quod per illas missas significatur
vii triplex status Status ante legem / status sub lege / et status gracie
Nam missa que cantatur in nocte significat statum ante legem / in quo homines erant
in tenebris / Unde in ista missa legitur prophetia ysaie ix Populus
gentium qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam
[illegible] illam que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum [illegible] Joh. 8
[illegible] Secunda missa que cantatur in aurora significat
[illegible] lux [illegible] incipiebat [illegible]
tempus sub lege in quo non homines [illegible] non plene / Et ideo cantatur
[illegible] legis et prophetarum / [illegible] officium lux fulgebit [illegible] missa
[illegible] et nocte / Et ideo [illegible] officium puer
natus est nobis [illegible] Et [illegible] in [illegible] Tres
[illegible] nobis [illegible] / Et hic [illegible] Tres
in natali misse possunt celebrari [illegible] sacram [illegible]
genituram / Alta vetustatem designat gaudia [illegible] / Terciam
[illegible] lex fore sacra designat / Etiam possunt tres misse
celebrari propter tres nativitates Christi. Nam prima missa sit [illegible]
Christi qua eternaliter est genitus a deo patre sine matre / Ideo officium
incipit Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. [illegible] in die eternitatis [illegible]
[illegible] aliquo / ego hodie genui te. [illegible] ab eterno a diebus
vel [illegible] aut futuri / [illegible] eternitatis
eternitatis / Et [illegible] / Et quod [illegible]
splendoribus sanctorum / que [illegible] filii dei eternaliter [illegible]
que est inexplicabilis et inenarrabilis Unde dicit ysaias [illegible]
que est inexplicabilis [illegible] que est inexplicabilis
[illegible] quis enarrabit [illegible] / Ideo missa [illegible] generationem
[illegible] hominibus / et angelis / Ideo missa [illegible]
[illegible] in nocte celebratur / Secunda missa sit [illegible] natalicium

venturi

xpi spiritualis qua nascitur in cordibus fidelium per gratiam / unde canitur officium
lux fulgebit hodie / scilicet in cordibus fidelium per gratiam / Tertia missa signat
divinitatem et nativitatem eternalem / qua natus est in terra de virgine sine
sine patre / Luce 2 hodie natus est nobis salvator / Et ideo
in missa canitur Puer natus est nobis / Et est notandum quod [illegible] te
licet sacerdotes valeant tres celebrare in una die / Non tamen sumere ablutionem
calicis ipsa missa / quia alias sacerdos esset in 2a non sumeret
ieiunus / Sed post istam ablutionem dare ministro aut alteri puero
mundo vel vas ipsum reservare donec [illegible] in 2a missa [illegible] A
tunc istam ablutionem post missam cum 2a semel sumet / Sed si faceret
si ter celebraret / vel celebrare intendat in die natalis domini
Sed an degradatus sacerdos possit missam dicere / Ad hoc dicunt theologi
et doctores / quod etiam degradatus ex quo ordinem non amittit potestatem
consecrandi retinet / Sed ius consecrandi sibi aufertur / et ideo si con
secrat peccat mortaliter / Sed tamen si consecrat [illegible] consecrat / et
sunt ei admodum / Sed et sacerdotes apostatae episcopi accipiunt posse
consecrare / Idem qui ab episcopo degradatur / Unde quomodo hoc posset contingere
Ad hoc dico quod episcopus non dat ordinem sacerdoti / sed deus per ministerium sacer
episcopi / Et deus posset auferre / sed non episcopus / Sed quod episcopus non
est constitutus minister auferendi ordinem / sed tantum conferendi / quia ipse
efficaciam consecrationis ordo debet esse perpetuus

octavo
De sexto an missa boni sacerdotis sit melior quam mali / Secundum
de missa possumus loqui dupliciter / Uno modo quantum ad ea quae [illegible]
misse scilicet corpus et sanguis in missa conficitur / seu quantum ad opus operatum
scilicet corpus et sanguis / Et isto modo [illegible] missa dicitur equaliter est
bona / quia opus operatum equaliter bonum est et utrumque / Alio modo quantum
ad id quod est annexum sacerdoti misse [illegible] quantum ad opus operantis
ad id quod est melior quam mali / Et sic missa non
est missa boni sacerdotis est melior quam mali / Et ideo quod missa non
solum habet efficaciam ab opere operato / sed etiam ex opere operantis / Et quod
[illegible] ut patet ceteris paribus melius est audire missam boni
sacerdotis quam mali / Sicut in missa [illegible] eundem [illegible]
sacerdotis quam mali / Sed [illegible] a nostro modo quam ab illo / [illegible]
dotis et [illegible] a nostro modo quam ab illo / Actus sacer
corporis Christi nec melius dicitur per bonum sacerdotem / sed nec per malum vel
peius per malum / quia non in merito consecrantis / sed in verbo consecrationis
Sicut debemus non
[illegible] sacerdotis sed mutat vitam nostri / Sicut debemus non
fit per bonum sacerdotem / Sic non fit melius per bonum nec per malum peius / Sicut
dicit Augustinus nil a bono magis / nil a malo minus conficitur / Sed
sed intra in archa consistat / Et forma observetur tradi
ta a Christo / Et potest quod [illegible] est unum et idem archa
et thesaurum [illegible] / Sed etiam Cayphas pontifex
fuit / Sed in thesauro [illegible] et vissimum sacerdotem quod ipse verax non esset
[illegible] Unius et [illegible]

cum dederit vim fruitur. sed non prius dedit quam deum in foro conscientie. Ex quo
clericus est sacerdos ministrat sed impeditur officium. Hec facta sed ut me-
dici infirmitas utrumque impedit medicinam. Non licet eis operari
... sit in iudicio corporis tamen operatum esse in iudicium. sed ut dicit apostolus ad
Tytum primo Omnia munda sunt mundis. ita omnia sunt immunda immundis. Unde
Malis sic cum vitam accipit mortem incurrit. Ergo bonus cum mortem
sustinet vitam accipit. quia qui indigne manducat iudicium
sibi manducat et bibit etc. prima Corinthiorum xi
Sed circa hoc incidit dubium. primo utrum alta missa que sit ad
salutem vivorum et mortuorum. et loquitur de hijs vivis et defunctis
que sunt comparata misse effectus. Secundum dubium utrum missa pro defunctis
celebrata plus eis prosit quam que celebratur pro aliis. Ad primum patet
quod missa quo ad sacrificium quod in ea offertur scilicet corpus et sanguinis
christi est ad salutem vivorum et mortuorum. Secundum est missa
... tam vivorum quam mortuorum ... Sed quantum
... ad orationes annexas misse ...
ad sacrificium et quantum ad ordines annexas misse ...
missa plus prodest uni quam alteri. Ad secundum missa ... pro defunctis
tota ut alia ... de defunctis ... totum officium
... devotas partes et orationes speciales ibi facte plus
conveniunt defunctis ... eo quod non fiunt pro
plus prodesse videntur mortuis quam vivis. eo quod non fiunt pro
vivis ... pro mortuis
Ad tertium videtur ... si contingit ... in domo
... ubi ... iste
agitur ... offeratur ... omnis
... eodem modo
... in illa domo ... prodest
... celebratur missa pro uno defuncto ... prodest
... quod in ... corporis christi ... de
... quod ... orationes
... qui dum vivebat in fide ... alia pro
... et devotiones et elemosine ... cetera alia pro
speciales et devotiones ... de hoc ... an
uno sunt plus prosunt uni quam alteri. ...
Sed queritur utrum mortuis proficit sepultura suorum corporum. Ad
... mortuus in ... de ... quod ... sepultura
quod mortuus in ... corporis ... pro ... sepultura
... prodest sepultura corporum ... defunctorum ...
... sepultura media ... pro mortuis agenda
ad orationes. Augustinus de cura pro mortuis agenda ... admoneat in-
... non prodest sepultura in loco sacro ...
... ultra hoc prodest sepultura in loco sacro ...
sepeliendus mortuum ... sanctorum patrocinio committere ...
... et ... orationes ... Sepulchra
... speciales orationes ... qui in loco sacro sunt sepulti
... et illis ... loco ... tenetur ... pro illis
... et ... et speciales orationes. Et hijs concordat dominus ... pro ...
... ante ... allegatam ... de sepultura ...

ipse fuit in sepulturis quod ad hoc valent mortuis / ut dum viam
revolunt ubi sunt posita corpora eorum / quos diligunt eisque sanctis illos
tamquam patronis susceptos apud deum adiuvando et orando
commendant / similiter ... et patri / et aliis subditis qui fiunt in sepul-
turis mortuis prodest per se ... / sed in talia homines excitant
ad compaciendum et pro quibus adimplendis / etiam ipsi pauperes inde
fructum capiunt / et etiam ... homines / ut thobie sepultura
commendatur / ... thobie ... / et ... elemosinas sepul-
tura computatur ut dicitur ... in scripto ... di. xlv

a nono
De ~~Septima~~ videlicet quare missa libenter et devote sit audienda
Ad hoc inducere quod missa multiplici de causa est libenter audienda
Prima quia circumstantes et devote missam audientes / una cum sacerdote
sacrificium misse deo patri offerunt omnipotenti / unde et sacerdos orat
in canone in persona ecclesie et circumstantium dicens / Pro quibus que
tibi offerimus etc. / Et ibi est omnium circumstantium qui tibi offerunt
hoc sacrificium laudis / Secunda causa quia sacrificium eukaristie circumstantibus
et missam audientibus spiritualiter offert / Unde Innocentius 3us super illo
loco canonis / ubi fit commemoratio vivorum dicit / Hic evidenter
apparet quam sanctum sit et salubre missarum interesse sollempniis
/ cum sacrificium misse specialiter pro circumstantibus offeratur / Tercia causa quia in missa
pro ipsis circumstantibus et missam audientibus specialiter dirigitur oratio
pro ... ad deum / et eorum specialis fit commemoratio / Unde sacerdos
in secreto dicit / Memento domine famulorum famularumque tuarum / et omnium
circumstantium / quorum tibi fides cognita est / et nota devotio /
Quarta causa quia missam audientes devote / et non existentes
in mortali peccato / corpus christi spiritualiter manducant / Unde beatus augustinus dicit
ut quid paras dentem et ventrem / crede et manducasti / et habetur
de consecratione distinctione 2a / ut quid paras / Quinta causa quia decedens in ista die
pro communicato reputatur / si missam in ea die audivit / quia corpus christi
quod sacerdos in altari sumpsit sacramentaliter / ipse creditur sumpsisse spiritualiter
qui devote missam audivit accepit in spiritu
Sexta causa quia devote missam audientes tam corporis quam sanguinis christi et
divine gratie experientia ... / tam ... / quam sacerdos qui celebrat realiter
quamvis ... in spiritu gratie quam sacerdos qui celebrat realiter
... corpus ... manducat / Septima causa quia qui devote
... missam audit peccata venialia sibi remittuntur / unde generaliter
confessio frequens / oratio dominica / misse devota auditio / corporis
domini devota perceptio / elemosina / aque benedicte aspersio / hec septem
removent a nobis peccata venialia / Octava causa quia in sacrificium
ita prodest ad augmentum gratie / et ad diminutionem pene / et re-
laxationem culpe / sed sacrificium misse / quod sacerdos in persona circum-
stantium et totius ecclesie sacrificat / Nona causa quia pie creditur
... quod ad ... cibus ... comederit vel bibit / ... hoc sibi ...

ad sanitatem et ad salutem proficit in illa die in qua missam audivit
quam si missam non audiret. Decimum quod devota et frequens misse au-
ditio valet ad mitigandam penam purgatorii animarum et corporum pro quibus orare
tenentur qui sunt in purgatorio

Rome

Undecimum quod sunt utilia audientibus missam. Nota quod quatuor 8
Quartum est fides. Sed quod audiens missam fidem habeat et fideliter credat quod
per consecrationem in ara sub speciebus panis et vini ipsum corpus et verus
sanguis Christi continetur. Et quod fides adhibita sit vera quia ista que
ibi fiunt omnino humanam rationem transcendunt et nichil experimenti sensibus
ingerunt. Unde legitur de quodam qui hoc sacramentum non credidit et
occulte hoc in suo corde tenuit. Contigit quod una die duo
viri religiosi ad hospicium suum pervenerunt et ibi hospitati
fuerunt. Mane facto hii religiosi ecclesiam adierunt ad legendum
missam sicut et legerunt. Tunc puer quidam hospitis cum ipsis ad-
ivit ecclesiam. Qui in missa vidit sacerdotes hora elevationis
puerum elevare et post dividere et comedere. Quod videns
puer valde timens domum cucurrit et se abscondit. Sic ea
completa religiosi puer querebatur et nusquam reperitur.
Tandem diligenti inquisitione facta puer invenitur et interrogatur
quare tam sui latibuli. Qui respondit timeo illos viros
qui in altari puerum comederunt ne forte me etiam come-
derent. Quo audito pater pueri errorem quem de hoc sacramento
habuerat confessus fuit. Statim firmiter credidit et perfectius
Deo gratias agens conversus est. Quia recognovit hoc miraculum propter suam
incredulitatem fore factum. Item legitur in legenda sancti Gregorii
de quadam matrona que modicam habuit fidem de sancto corporis
Christi. Sed ad petitionem sancti Gregorii in confirmatione fidei
panis in altari sub forma crudi carnis apparuit. Unde
de eo dicitur. Vere felicem presulem cui fidei
doctorem quo petente panis Christi formam accepit digiti
ad firmandam plebis fidem versus in carnem. Item duo-
decim est istud. Et est una de optimis. Octavum quod dicitur
in audientibus missam est devotio. Quod homines devote asta-
re tenentur. Unde cum quadam die quidam sacerdos missam
celebraret et quedam devota domina astabat ipso sacerdote
in frangendo tres partes hostie invenit et tertiam amisit
et post inquisitione facta non invenitur. Aliud duas sumpsit et
post missam ante altare se prostravit et amarissime
flevit. Tunc domina devota ad eum accessit querens
ab eo cur fleret et contristatus esset. Qui respondit ei dicens
non possit. Domina respondit: Domine, in me tertiam partem

hostie qua amisisti / angelus domini michi attulit / et me cum ca-
giavit / Tunc enim dum secundum fidem et devocionem suam audiebat missam
ipse habuit / fructum et utilitatem huius sacramenti accepit / et propius ha-
bundancius quam conficiens. Sequitur de tercio / Si devocio debet
esse in audientibus missam / multo magis debet esse in cele-
brante et conficiente. Circa quod sciendum quod tercium in audientibus missam
est discrecio in adorando / diligenter enim audiens / acta sacerdotis
consideret / et videat ne prius adoret hostiam quam fuit consecrata
per formam consecracionis a sacerdote fuit prolata / ne sic oppositum fa-
ciendo ydolatriam committat / et consideracionem similem sit exhibens / cum
videlicet sacerdotem hostiam in manu tenentem et adorantem per genu-
flexionem / Debet igitur sacerdos esse cautus in tenendo hostiam
in manu / ne nimium elevet ante consecracionem / secundum quod in descri-
cione sacerdotes facere consueverunt / in hoc simplicibus laycis occasio-
nem dantes ydolatrandi / quod grande est peccatum / Ne hoc
hoc contingat posset sacerdotibus quo ad hoc dari doctrina
salubris et bona et cautela / Cum enim sacerdos hanc
partem canonis qui pridie quam pateretur / accepit panem
legerit dicens / Recepit hostiam ad manum non elevet in altum
/ sed ponat super digitum indicem sinistre manus partim
/ et partim super corporale / et elevando oculos in celum pro-
priam actionem / tangat prius dextera manu propriam tondendo
et fiat devote super hostiam antequam elevet proferat verba conse-
cracionis / Praeallegat se de debita materia practicans misse
sibi obita / et quod apte debitis sit instituta ritu ecclesie
ordinatis / qui velit facere sicut intendit id quod Christus in ultima
cena quando fecit cum discipulis suis in memoriam passionis
mortis sue instituit esse faciendum / verba ad hoc apta / cum
meditacione premissa / sacerdos proferat formam verborum videlicet
Hoc est enim corpus meum / et tunc hostiam consecratam
capiat ad digitos policis utriusque manus dicentis et sollicite
et tunc elevet / non nimis velociter / nec nimis tarde / sed
medio modo revereatur elevando / ultra caput suum / quantum me-
lius potest / ut populus circumstans videre possit corpus Christi / et e contra
reveletur super corporale ad sinistram partem calicis deponendo / vel
ad partem anteriorem partis prout sacerdos habet in consuetudine / licet prima
sit cautior / et ita se habendo non dabit potestatem simplicibus dare
occasionem ydolatrandi / Similiter faciat de calice videat tamen
quod in celebrando in elevando non nimium inclinet ad se
vel a se / ne sibi contingat periculum effusionis sanguinis Christi / quod
sepius contingit presbiteris indiscrete in non elevando calicem se

Ablinb

hys [C]eto audiet missam debet in se hec retinere cum timore
ubi clerici stant quod nulli laycorum liceat in illo loco consistere
/ ubi missa celebratur / nec nimium appropinquare ad altare / ut
sic sacerdos absque impedimento / et distractione celebrationis
officium valeat liberius expedire / Non quod nunc quasi fit
/ quia viri et mulieres in faciem conspiciunt sacerdotis / et ad latera altaris
appropinquantes stant ante faciem sacerdotis / multum detestabile est
et digne inspicere [illegible] / [C]alet vaga adverte debent / non omnes con-
tingere sed Oze actum / De quo scribitur 2° Regum 6 cum David voluit
reducere archam domini in civitatem / imposuerunt eam super plaustrum
novum / et quia boves calcitrabant et declinaverunt eam
extendit Oza manum suam ad archam domini ut eam teneret
et sustentaret / iratusque est indignatione dominus contra eum super te-
meritate percussit eum / et mortuus est ibi / Qui nichil aliud
fecit nisi quod archam [illegible] in precedenti nocte coierunt / Secundum [illegible] adulterii
percussione dignus fuit / male sacerdotes veteris testamenti / Si erat tam severa
qui tangunt non archam veteris testamenti quam male filii
qui tangunt corpus christi / qui nunc polluti audent tangere de quibus infra dicetur
nunc dein et honore

Talet diligenter debet advertere illud le[ctionis]. De Bethsamitis. Eo
[T]alet [illegible] percussit autem dominus de viris Bethsamitis
quia vidissent archam domini septuaginta viros / et quinquaginta
milia plebis / Et igitur Bethsamite percussi sunt eo quod teme-
rarie detexerunt archam domini / et eam viderunt quanto sunt
figa[?] corpus christi / Et multo magis temerarie ad loca con-
secrationis accedentes sunt puniendi.

9 undecimo

De [illegible] vz que sacrificium misse versus orientem offertur / ex quo dicendum
est ulterius circa [illegible] et post [illegible] dicendum in tertio dist. 3 a. c.
De hoc doctores assignant variam causam. Prima quia ad
orientem appareat / ut vero nos orantes ad illum respiciamus [illegible] fuit
igitur versus orientem offertur / ut inquit Johannes damascenus
Secunda quia sol [illegible] / sicut illuminato medio corporali incipit
ab oriente / sic mens nostra incipit illuminari fit a Christo deo qui est verus
oriens / de quo legitur Zach. vi Ecce vir oriens nomen eius / ut legitur vero
illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. Tertia quia oriens est
pars nobilior mundi / ut igitur nos tamen ad potiora [illegible]
admoneamur / et deo partem nobiliorem et potiora offeramus / hoc
ad illam partem adoramus. Quarta quia ibi apparent opera [illegible]
ad illam partem adoramus [illegible] primum mane aqua
[illegible] sibi [illegible] paradisum [illegible] collocavit. Quinta quia sol in oriente
[illegible] mundum [illegible] / ad orientem igitur ad
orandum [illegible] sol iustitie [illegible] nos adorare intelligamus
oramus in solem iustitie nos adorare [illegible] resurrectionis / que erit per
Sexta ut ad mediam [illegible] revocemur. Septima ut dominum ad [illegible] partem
clarum te solis revocemus. Septima ut dominum ad [illegible] partem
ascendisset / et ad iudicium venturum ab illa parte [illegible]
ascendisset / et ad iudicium venturum ab illa parte [illegible] altaria ad [illegible]
in[illegible] / Et [illegible] romana sit fere [illegible]
[illegible] mortem [illegible] [illegible] quando [illegible] in te [illegible]
hoc fit ad [illegible] mortem [illegible] per [illegible]
in altari [illegible] / Et [illegible] ad alias partes [illegible] et ipsi [illegible] ut
ad [illegible] ad orientem deos suos adoraverunt
do [illegible] ad orientem [illegible]. Et [illegible] ad alias partes
ne [illegible] et sacrificamus
ad oramus et sacrificamus

Duodecimo

10 De [illegible] vz qualiter sacerdos [illegible] volens hostiam misse [illegible]
et devotus [illegible] deo [illegible] et [illegible] offerre / diligenter debet
attendere qualiter deum debeat adorare / quia iste est sacerdos qui deo
est adorandus [illegible] corde / et [illegible] / et fide [illegible]
ficta / Et [illegible] in [illegible] qui deum [illegible] laudant
[illegible] / et in adversis blasphemant / de quibus [illegible] propheta dicit confite-
[illegible] tibi [illegible] / [illegible] fundunt [illegible]
[illegible] [illegible] / Et in hiis peccant qui deum [illegible]
[illegible] / et [illegible] tenent sibi sacrificant de [illegible]
offendunt / et [illegible] dixit deus esse [illegible] [illegible]
dicat propheta peccatori autem dixit [illegible] testamentum meum [illegible] / id [illegible]
[illegible] meas et assumis testamentum [illegible] dicat luce [illegible] est calix
testamentum de quo [illegible] / Contra [illegible] hiis peccant qui
[illegible] testamenti / [illegible] dominus imperat [illegible] prophetam
[illegible] et [illegible] / [illegible] labiis me honorat / cor autem eorum
[illegible] / [illegible] laudandus est deus dominus sive blandiatur in prosperis / sive castiget in adversis
[illegible] / in [illegible] est [illegible] vestem imperialem

X [illegible] in registro [illegible]
[illegible] est deum [illegible]
[illegible] in adversis [illegible]
[illegible] ut ad [illegible]
[illegible] dei [illegible]
et [illegible]
[illegible] studendum est
ut [illegible] bonis actibus
adiungentur / Et [illegible]
[illegible] deum
in [illegible] / [illegible]
[illegible] qui [illegible] hic [illegible]

longe est ante. Canon ergo a sacerdote sacrificium offerendum
est de puro pro devotione, fide vera, professione, consciencia pura et
operum veneracione. Similiter ordines a sancta ecclesia dedicant pro-
nunciari infra dicetur. Ecce inicium canonis et finem ex-
posicionis misse

De ~~undecimo~~ tredecimo vij. Quot modis divinum officium peragitur. Secundo
duobus modis, scilicet simpliciter et sollempniter. Simpliciter tunc peragitur
quando sine diacono et subdiacono celebratur,
quando sine cantu et sine ministris diacono et subdiacono; et cum ministris et
sed sollempniter quando cum modulacione cantus. Similiter igitur utroque illorum
ceterum quod sit de sollempnitate peragitur. Similiter igitur utroque illorum
modorum peragi debeat D. Hugo insinuat dicens: offeramus
immolemus hostiam laudis, iungamus ubique ... affectum maturi-
affectum consultacionem, exultacioni amaritudinem, maturi-
tati humilitatem, hilaritati libertatem. De cantu ergo
missa sollempnitatis est modus qui usque tantum a veteri
testamento sumpsit inicium ut legitur in libro Paralipomenon. Et libro
xi Esdre. Cum sanctus David propheta augmentaret cultum dei volens
amplius cantores instituit qui coram archa federis
canticis instrumentis et modulatis vocibus decantarent
musicis instrumentis et modulatis vocibus, scilicet Eman, Asaph et Ethan,
inter quos tres fuerunt principes. Isti sunt quos David constituit
qui sic legitur in libro Paralipomenon. In ordine suo cantus de
super cantores domus dei stabilis in ordinem suum ... et ad
filios Japhet Eman cantor filius Johel alias Yohel, et ad
dexteram illius Asaph filius Barachie, ad sinistram autem Ethan
filius Cusi. Et Ecclesiastici xlvij legitur: dedit isti contra inimicos potestatem
et fecit stare contra altare cantores et in sono eorum fecit dulces
modulos. Et de cantu psalterii psalmo 32: Cantate domino canticum
novum, bene psallite ei in vociferacione. Et Hugo
dicit modulacionis fa-
cere sed victor tres sunt species sonorum que modulacionis fa-
fit cum sonus pulsu, flatu et voce: pulsu ut in psalterio
et cithara; flatu ut in tubis et organis; et
voce ut in cantu. Flatu ut in tubis et organis
quia ministrorum antiquitus plures concrebat ad laudem dei. Et
ad tempus ecclesiasticum referuntur officium 2m Eckardum. Primum
officium ecclesie consistit in psalmus cantu et lectionibus.
Ad primum genus ministrorum quod fit pulsu spectat psalterium
psalmodia unde illud psalmi laudate eum in psalterio psalmo 148
psallere cum grece dicitur canere latine. Ad 2m genus musicorum
quod fit per voces pertinet lectiones ut apertius vocant lectores
proferunt cum graviter [?] prophetas qui ... pronunciabantur
legitur. Cantus vero refertur ad genus musicorum quod fit flatu

Celebrantur itaque cantica ut homines satagant inferri gratias et
laudes deo / non solum manibus unanimiter ore lingua et aliis
membris opera agere quibus valeant placere deo / et ceteros ut quos
audientium ad devocionem valeat excitare / Est enim congruencia
sonorum assignari concordie morum / Sicut ut pulsum cithare
manuum opera inter gratiarum / per flatum organi iniectio devocionis
precantium vero sermonis exortatio designetur / Unde b. Ieronimus
Quid prodest dulcedo vocis sine dulcedine mentis
Frangis vocem frange voluntatem / Serva consonanciam
vocum serva concordiam morum / ut sis per exemplum concors proximo
per voluntatem deo per obedienciam magistro / Et b. Augustinus in 10 confessionum
dicit Consuetudinem cantandi probat ecclesia / ut per oblectamenta
aurium infirmior animus ad affectum pietatis assurgat / Non
enim modulacionibus et neumatibus in ecclesia debet cantari
ad complacenciam hominum / iuxta 2am [illegible] plerumque in sacro mini-
sterio dum vox blanda queritur congrua vita negligitur / et can-
tor dum mores stimulat / cum ipsis vocibus delectat / Sicut
alludit Ieronimus / Audiant adolescentuli / audiant hii
quibus est in ecclesia officium dei commissum / deo non tam
voce psallendum est et corde esse cantandum / nec more
~~cantandi~~ tragedorum gutturis et fauces medicamine
liniendi sunt ut in ecclesia theatrales moduli et cantica au-
diuntur / Cantat quod corde in cantu cantat in choro / Cum magis
devocione cordis quam vocis iubilare cantandum est / Nec
non propter carnales sed propter spirituales viri cantandi in ecclesia in-
stituti sunt / ut qui verbis non compunguntur / saltem suavitate
modulaminis moveantur / Hec Ieronimus / Unde Gregorius dicit In modula-
mine sacra ecclesia palam dum ministerio [illegible] in constitucione rapitur caritas lingua in
laudibus canticis elevatur / plerique dum vocibus et modis mollibus frangit
et cum blanda vox queritur bona vita deseritur / Dum cantor delectat
ipsis vocibus dum mores stimulat / in quo se exasperat deum / Si vox est
in choro / cor autem in foro / et labia in precibus mens / tunc pessime [illegible]
horum sola dat deo / et semetipsum dyabolo / Unde cantus bonus non
[illegible] est aliud quam emissio vocis cum dulcitate gaudii et [illegible]
est aliud quam emissio vocis [illegible] / et in bono sit affectu / ordinem lauden-
tium animi demonstrans / et spiritualem consolacionem et predicacionem / Unde [illegible]
et [illegible] / et spiritualem [illegible] / Unde David coram archa federis domini ingit
cantibus [illegible] in psalterio / vii / David coram archa federis domini ingit
cantabat / Et talis cantus est laudabilis et meritorius deo cum Moyse
cantabat / Et tales cantus duo laudando pro salute duo ca[n]tica
cantica duo glorie exodi / cantica domini laudando pro [illegible] et indicium
novum hymnum [illegible] in ecclesia [illegible] / Cantica domini orando pro caritate domini cum magis
cantabo tibi domine / Item deo regraciando pro caritate domini [illegible]
sic fecit / Item deo [illegible] pro caritate duo [illegible] confi-
[illegible] et [illegible] in conspectu eius sermonia et magnificencia
[illegible] domini predicando Iohelis in Canite tuba in Syon vocate cetum congregate
populum

crisodeas
De ~~[illegible]~~ vz de diversitate officij Ambrosiani et Gregoriani
Sciendum est quod in primitiva ecclesia diversa diversi unusquisque pro suo velle
cantabat dummodo id quod cantabat ad laudem pertinebat. Offi-
cium vero ab omnibus observabant quae a Christo et apostolis instituta erant
videlicet dominica oratio, symbolum et alia consecrationis. Succedentibus vero
temporibus, cum ecclesia heresibus scissa esset, Theodosius vero impe-
rator hereticorum expugnator rogavit Damasum papam ut presbytero
viro catholico et sapienti et scientifico committeret
ecclesiasticum officium ordinandum. Qui hoc papa precepit Jeronimo presbytero
qui in Bethleem cum Paula et Eustochio virginibus morabatur
ut officium ecclesie ordinaret. Ipse enim noverat hebraicam,
grecam, caldaycam et latinam linguam. Ex mandato
igitur ordinavit et fecit quantum ad officium dominicale
et epistolas quae observamus et psalmos legi debet. Similiter et
in feria cantum pro magna parte ordinavit. Anno opere completo
quod misit ipsum romam, et a Damaso papa canonizatum
est et preceptum est ab omnibus ecclesiis observari. Approbatum
est. Officium vero est Damaso papae. Postea autem tres quas inposuit
dicuntur tam Ambrosii quam Gregorii cantum ordinaverunt. Sicut
legitur in vita beati Eugenii. De qua diversitate
ad officium Ambrosianum magis alie ecclesie frequentarent et ...
Gregorianum. Adrianus papa celebrant ... ut ...
officium Gregorianum debet per universum observari. Ad quod cum
imperator ... et supplicans per diversas provincias co-
mpellat. Eugenius vero ad hoc celebrandum ...
veniens ... ipsi ... solutum ... revocarent
... iam ... recesserunt ... congrega-
... et ... quo facto et ... altare po-
suerunt ambo missalia scilicet Ambrosii et Gregorii ... et fores ecclesie clau-
serunt sigillis episcoporum munita ... ut deus indicaret per
... tota nocte orantes ... quod magis vellet observari. Sic ergo ...
aliquod signum ab ecclesia ... Mane autem intrantes ecclesiam invenerunt ambo
missalia aperta. Et missale beati Gregorii penitus dissolutum
... in eo loco ubi
... Ambrosii vero solummodo apertum ... divinitus
positum erat invenerunt. Quo signo ... ecclesia sua
statuerunt ut officium Ambrosianum ... teneretur. Et hoc statutum
... Gregorianum vero ... Ex quo elicitur quod in ecclesia nichil
adhuc hodie observat. ... quod a sancta romana ecclesia canonizatum
est cantandum vel legendum
tum et approbatum expresse non sit.

[illegible]

xiii

De tredecimo [quarto] videlicet qua hora misse sunt celebrande

Nono quod Telesphorus papa instituit ut ante horam tertiam
misse non celebrarentur, ut habetur de consecratione dist. i c. Nocte, quod
de missis popularibus et quotidianis intelligitur. Consequenter ipsi sunt
de sollempnibus [illegible] in [illegible] ii [illegible] publicis
missis que hora tercia dicuntur non obligat. Ideo tamen ipsa dilucu-
lo sive in prima parte diei ad missam celebrandam intrant, cum
usque adhuc hodie missa hora prima diei potest celebrari, ut
de consecratione dist. i c. Nocte. Et celebratur autem missa popularis
sive publica aut hora tercia aut sexta aut nona. Ratio
huius quare istis horis missa proprie celebratur, quia istis
hora Spiritus sanctus [illegible] igneis descendit super apostolos et
eadem hora Christus crucem portavit Jo. 19. Et [illegible] Iudeorum est
crucifixus clamantium crucifige crucifige eum. Et sexta hora
ista hora Christus vero crucifixus est manibus [illegible]. Et nona
hora Christus tradidit spiritum [illegible] ad [illegible] quilibet
[illegible] pedes [illegible] sive beneficiatus sive non astrictus est ad
[illegible] in sacris ordinibus [illegible] ad quod
dicendas canonicas horas sub peccato mortali [illegible]
et [illegible] specialiter [illegible] obligatus
est recipit [illegible] officium orando horas. Non
deo i [illegible] impedimentum [illegible] aut [illegible]
habeat legittimum impedimentum [illegible] et [illegible]
[illegible] libro careat [illegible]
[illegible] psalmos [illegible] ordinem [illegible]. Si vero [illegible]
qui [illegible] psalmos [illegible] horas canonicas non
[illegible] peccat mortaliter [illegible] quod [illegible]
dicendo. Item [illegible] statutum ecclesie [illegible] de celebratione
ut [illegible] diebus dicat horas canonicas [illegible] in virtute obedientie ut
missarum [illegible] dei [illegible] et divinum [illegible] cum deo dederit
divinum officium nocturnum [illegible] et devote [illegible] obligat ad
studiose celebrent [illegible] de singulas horas
[illegible] quod singulis horis [illegible]
[illegible] aut [illegible] mane dicat omnes horas
[illegible] de celebratione missarum et [illegible]
[illegible] ad [illegible] licet anticipare [illegible]
[illegible] ex causa [illegible] hic orationis et obedientia
[illegible] orationis et prudentia [illegible] horas [illegible]
[illegible] est negligentia. [illegible] horis
[illegible] hore canonice [illegible] horis
dicendis [illegible] ex causa [illegible] tempus [illegible]
[illegible] de quolibet [illegible] in [illegible] est
[illegible] matutinis dicendis [illegible] horas canonicas. Si enim [illegible]
[illegible] lasciviam ut [illegible] quiete et [illegible]
[illegible] non est absque peccato. Si vero hoc facit [illegible]
et honestam occupationem [illegible] debet
[illegible] aliquid [illegible] potest dicere [illegible]

tintinnabulis / et in aliis horis laudare deum prevenire / sed certum est quod sit in
sollempnibus ecclesiis / quia melius est deo utrumque reddere et debitas laudes et
alia honesta officia / Si vero aliud impediat [illegible] / Quo sit ut ecclesia
eius pro tempore pulsationis prevenire / Secundo contra [illegible] presbiteri parochialis [illegible]
ut per horas legat ecclesia sine occupatus laboribus [illegible] aut
offerentibus horas [illegible] sentit glo. extra de cele. mi-
ssarum in c. presbiter / Circa quod advertendum quod cum clerici beneficiati
in scolis existentes tenentur dicere ordinarium officium mortuorum / Ad dicendum
[illegible] extra ordinarium / [illegible] officium nunc obligantur / sicut ut
hi extra ordinarium [illegible] mortuorum officium mortuorum quamquam [illegible] sub
de b. thoma [illegible] quando / [illegible] officium [illegible] mortuus / [illegible] qualibet et ecclesia
ordinarie pertinens ad officium ecclesie [illegible] ut dicitur ordinarie
est ecclesia [illegible] consuetudo generalis [illegible] / [illegible] tempus
officium mortuorum semel in septimana [illegible] beneficiatus in ecclesia cetera
et ad hunc officium tenetur clericus [illegible] satisfaciat mortuis / quorum propter
et scolis [illegible] / et [illegible] satisfaciat [illegible] / eo quod sedule [illegible]
bona / et [illegible] hunc [illegible] seculares [illegible] libere [illegible] bona
[illegible] officium [illegible] divinum assignaverunt [illegible] aliquos pro
et [illegible] ministerio ecclesie [illegible] / [illegible] faciunt frustra / ne
[illegible] / qui [illegible] sed gerant [illegible] ab ecclesia officium
[illegible] / sed [illegible] officium mortuorum [illegible] ordinarie
ut apparet [illegible] / Aliquando est officium [illegible] mortuorum [illegible] / [illegible] ad tale
quod [illegible] / [illegible]
[illegible] scolis
officium [illegible] clericus [illegible] / [illegible] et ad horas dei / Et
[illegible] hore [illegible] / institute sunt ad laudes et ad horas dei / Et
[illegible] hore [illegible] / institute sunt ad laudem [illegible] puncto advertendum / Ex quo
[illegible] prefuerunt [illegible] / [illegible] / amplissima
[illegible] laudandi [illegible] est latissima / quia illa [illegible] deo sit / amplissima
et altissima et profundissima sit [illegible] / ex quo [illegible] omnia
opera [illegible] docent et [illegible] deum esse laudabilem [illegible] omnia
[illegible] sancti [illegible] cantica / [illegible] laudat deum
tant ad laudes dei / [illegible] / [illegible] dancesterius
Et ex quo [illegible] cantica laudat deum [illegible] homines [illegible]
[illegible] / [illegible] et virtute [illegible] homines [illegible]
quia [illegible] / [illegible] ad [illegible] / invisibilia dei per ea que
et laudem / quia [illegible] apostolus ad romanos primo / [illegible]
facta sunt conspiciuntur sempiterna [illegible] virtus eius et divinitas / [illegible]
quia [illegible] / [illegible] cantica a suo [illegible] et officio non recedunt
Nam [illegible] canticum laus dei est / quia [illegible] propheta [illegible]
[illegible] grando nix glacies [illegible] faciunt [illegible] / [illegible]
Ordinatione tua perseverant dies quoniam omnia serviunt tibi / Ergo
[illegible] laudi [illegible] cantibus debent
[illegible] / et [illegible] cantica [illegible] laudat
[illegible] est / ex quo [illegible] laudare
deum / a fortiori [illegible] sic laudat deum / quia [illegible] sunt [illegible]
Nam [illegible] angeli sic laudat deum / quia [illegible] mirabiles

effectus in terra quibus homines invitantur ad laudandum deum. Alie creature
laudant deum parendo sue institutioni preceptum eius non transgrediendo
de quibus dicit psalmista preceptum posuit et non preteribit. Multe eorum
creature preceptum posuit quod non preterierunt. Esset ergo inconveniens
ut homo propter quem deus omnia fecit et ipsum propter semetipsum non
laudaret deum ipsum corde ipsum ore ipsum opere et voce. Nam
ut dicit Gregorius Bonus erit eloquentia pagina modo probus totus
laudandus deo fuerit. et preceptum eius meminerit. et hoc solus ut
fuit ut preceptum laudis eius meminerit. Et hoc venturam
ponit septem modos quibus deus est a nobis laudandus

Septem modis a nobis deus est laudandus

1o Primo debemus eum laudare magnificare confiteri glorificare exaltare
tac laudare et glorificare. Ubi eum septem modis debet esse
laudandus a nobis propter quod dicit psalmista psalmo 118 Septies in die laudem
eidem dixi tibi glossa id est in toto tempore vite mee quod numerus
dierum septenarius propter stabilitatem et labilitatem id est psalmista aliquis
dies hebdomade que preterit et idem semper dies redeunt
et psalmista dicit Hesimabiles posuisti dies meos. et psalmista
constantiam et non potens est laudare. psalmista ergo septies dixit
deum constans est septem modis. Nam ipse deus est sine laudis
laudem deo in septem modis. Et dicit Augustinus quod deus sine non debet
ita sine est laudabilis. Et dicit Augustinus vere tanta est eius potestas
quanta est eius et laudatio. Ubi cantatur nec laudare sufficias. Quia
maior omni laude laudari. quia maior est omni laude.
Augustinus dicit xliii dicit maior est omni laude. Unde bonorum laudantia ei gratias
agunt. Tunc autem deum laudemus. quando secundum bonorum laudamus deo
uniformiter in prosperis et in adversis. sicut in psalmo Benedicam dominum
in omni tempore. Et dicit Gregorius Si eum tunc agit pro
munere deo. Talis fuit in flagellis. ostendit quod agit in prosperis. Talis fuit
Job qui dixit dominus dedit. Item dominus abstulit
sicut domino placuit ita factum est. Sit nomen domini benedictum. Job primo
capitulo adversitas. Et secundo Sit nomen domini benedictum in augmento ipsius dei in se
2o Tunc autem deum magnificamus. quando laudamus magnum et exprimimus
quod ipsum deum predicamus. Talis maria magnificabat deum sicut
magnis operibus. Talis maria magnificabat deum. quia fecit
mihi magna qui potens est. Et tunc convenienter maria magnificat
deum. quia ex quo ad tantum magnificata fuit quod operatur propter
magnificare causa fuit. Ecce ancilla domini
fiat mihi secundum verbum tuum. Unde ex quo deus angelis dixit
magnificat. Et facit sibi magna teste apostolo ad Romanos viii
quos predestinavit hos et vocavit. et quos vocavit hos
et iustificavit. et quos iustificavit hos et magnificavit.
Et ideo omnes debemus magnificare dominum propter quod psalmista magnificate
dominum mecum. Et dicit Magnificate dominum
omnes ad magnificandum deum et gloriose sancti quia corpora
3o Tunc autem confitemur deum quando confessione laudis. Sunt enim opera eius gloriosa
petrus in magnitudine gloriose sue laudis

ideo confitendum est eximie operibus dei esse gloriose. Quod autem honoramus
deum ipsum cum colimus / ipsum cum adoramus / ipsum in eius honorificentiam oblationes
facimus hostias et sacrificia inmolamus / unde psalmista sacrificium laudis
honorificabit me. Et ipse vero honorandus deus / ipsum in omnibus que
nobis ex sua pietate largitur et essent ad eius honorem elaboramus
celi enim gloria et ista misericordia nescitur nisi ad eius honorem. Et deus
plus iustificatus est omnibus dat laudantibus ipsum secundum psalmista gloria
est magnificencia tua super celos et dampnis suis liberat plus
inflaret enim celi nescire potest. Tunc vero glorificamus deum xto
ipsum clare et non sub umbra de eius beneficiis gratulamur et
ipsum clare et non sub umbra. Et ista bona ista data
gaudemus. Et quia super beneficia eius ista dona ista data
ut patet sequitur secundum bonaventuram iustificato cupientibus congaudemus
sancte ecclesie Et quibus donum felicitatis consolato nostra
pia sanctitatis ad quod deus plus invisibilia et
et defensio a periculis / et quod plus subtiliter intelligere / istud
in actum diligentur recolere / subtiliter et sibi applica perfecte et 7to
devote considerare fideliter confitere / et sibi glorificare. Quod tunc deum
delectabiliter sentire / est deum glorificare / ipsum cum super omnia extollimus
exaltamus / et ipsum super exaltamus / cum se suo excellentissime
quem ipsum omnibus caritative ponimus / ut super sua humilitate
magestati conaugmentatur humiliamus / illam in illa profunda / illam
exaltata dei est / et in illa alta / illa profunda / tunc
scrutabilia cogitamus / scrutamus et cognoscimus / tunc
exaltamus deum in psalmista accedat homo ad cor
altum et exaltabitur deus. Augustinus Vide quod deus altor
deum in nobis exaltamus / et exaltabitur deus. Augustinus dicit
altum et exaltabitur deus / quando humilitas concordata gra 6to
filiis Et qua in corde suo hominis super dignitas concordata gra
fiat. Et exaltatur homo deus non contra ad ipsum / sed contra ad
desiderat / Exaltatur homo deus non contra ad ipsum. Laudatio autem
illa apud quem maior quam de deo habet / laudatio de ambrosio
dei quoddam signum est ad istos nos / deum in umbra
per umbra sumus / in umbra vivimus / celi venerunt laudat deum
deum laudamus / Et illi qui in celis de domo tua domine per
psalmista dicit quod habitant domo tua domine et semper deo
precepit Deus autem psalmista laudabunt te secundum psalmista et sine
secula seculorum laudabunt te secundum concordanciam conveniris
fecit / Et quibus electio hanc huius sufficit humilitas species in
laudator omnium est laudandus omnibus / Et ipsa prima quod deus deum
dominus honor et laudibus intende / et ista est expositio in libro de ordine de
est laudandus gloriose / et ista est expositio in libro de ordine de
mica cum fuerit / qui deus dicit in scriptura sacra / sol verus et dies
verus xpus est / nulla hora excepitur quo minus frequenter
pro deus debeat adorari / ut qui in ipso homo est in sole et die
vo sumus / ad totum diem sabbati nesciamus et bravium / ipsum
mei horis / decurrentibus orationibus alterius nox involuta sunt
dicit / nullus de noctibus tenebris oratibus dampnum est / ipsum cum sine
quam filius lucis est in ipsius noctibus dies est in corde
luce est / cum lumen. ~~et quia noctibus dies est~~ dies deus est / cum sol et dies
est / aut quando cum sol et ~~luna~~ dies deus est / cum sol et dies
est / aut quando cum sol et luna sumus in noctibus ab ordine
et est / prima hora videlicet hora luminis

pernoctabat i(n) pa-
nuncto
n(on) discedebat de
templo

cessamus. Sic Anna vidua sine intermissione rogans semper
et vigilans ieiuniis et oracionibus serviens nocte ac die. Luce 2o.
Et ad idem dicit Cassiodorus quod debitum et proficuum est ut aliquis
laudet suum factorem continue. Et patet istud per genera creaturarum
superioribus. Si enim deus septem modis laudandus est, sequitur
quod tempus non est excogitabile in quo laudandus non esset. Et
maxime apparet ubi hic esse de gratiarum actione et de glori-
ficacione. Ex quo enim deus semper nobis influit, semper gratias ei agere
debemus. Semper tenemur habere in memoria ea intelligere
et in [illegible] dei voluntatem agere. Ex quibus patet quod sicut in die ducte
sequitur quod nunquam cessandum est a laudibus divinis. I Thess. V
Sine intermissione orate. Et Lucia(?) nunquam cessabat a collo-
quiis divinis et oracione. Sed glosa querit qualiter hoc potuit
esse quod non discessisset de templo. Et quod sit hic esse
ut sine intermissione oraret. Dicit enim Cassiodorus quod semper
diversos actus pene impossibile videtur psalmodie laudibus non
diu insistere inherere. Et videtur glosa non discedere dicitur Anna
que semel se templo devovit et quia [illegible] actum devocionum
non revocavit. Sicut in pictore lapidis manet semel fiat
actum et hic impetus durabat quamdiu lapis non cadit.
Ita eciam de Ruth dicitur de mane usque ad nunc stat in
agro et non ad momentum quidem reversa est. Ruth 2o. Et Cassi-
odorus(?) [illegible] semper laus dei est. Qui [illegible] cogitat
de [illegible] laudandum enim expectata
[illegible] ut nulla [illegible] locum vel mente
[illegible] et simplicitate cetibus [illegible] laudibus applicatur. Et Beda in exposicione
[illegible] nunc divinis laudibus [illegible] et die noc-
tuque [illegible] ante filium hominis stare et die noc-
[illegible] non solum ab illecebris [illegible] castigari, sed
[illegible] et vigilare. Et hoc non certis diebus, sed omni tempore te-
et orare et vigilare. Unde de intercepta
[illegible] illud potest Bedam dum in omni tempore [illegible] non potestis una
vigilia [illegible] discipulos suos arguit dicens: Non potestis una
hora vigilare mecum. Ipsi eciam imminente passione pluribus noctibus
[illegible] in oracione pernoctasse et alio mane non alternatim
dicitur in nocte in oracione pernoctasse. Et alio mane non alternat,
[illegible] sed ut ipse met dicit [illegible] docebat in templo. Et
quo facto contra Bedam reprehendit quod diu non alternabat
noctes, sed ipsas continuabat diebus. In hoc contra Ambrosium
Nobis formam prebebat quod pro nostra salute facere debeamus.
Hoc enim est deo dignum vigilare oracionibus insistere deo
proximis salutis [illegible] Bede [illegible] sed [illegible] et per [illegible]
sic faciet. Et ad hoc non debet obligant. Hoc [illegible] duas
partes. Pater a deo qui [illegible] sic faciunt per omnia vite [illegible] Jeronimus
in [illegible] quod monachi continue die noctuque divinis
laudant mirificentis(?) [illegible] et in hoc angelorum imitantur. Et ad [illegible]
[illegible] dicitur [illegible] per noctes que in lectulo quem diligit anima mea

esto media noctem lavabo per singulas noctes lectum lacrimis stratum meum
rigabo. vigila et fiere sicut passer in solitudine psalmus. Et in
nocte benedic anima mea domino et noli oblivisci omnes retribuciones eius psalmus
Circa secundum religiosos monachos et virgines scilicet vigiliis continua
vigilia pro ordinibus faciendis Secundum Raymundus [illegible] vel quod ad hoc
faciendum tenetur. Et hoc est quod vide qui tractat illud
xxi. articulo xxvii dormite iam et requiescite. quia tractatus illud sunt
in ordinibus oblanguores [illegible] contra quos [illegible] continuatores vigilie
eciam de [illegible] qui dispensat [illegible] ut supra allegatum est. Et hoc
ad hoc vadit secundum [illegible] quod sufficit [illegible] ecclesie insti-
tucionem [illegible] in die divinis laudibus insistere [illegible]
Sed de secundo puncto scilicet quo hore canonice ad ecclesiam et vii officiis reperiuntur
pervenit [illegible] [illegible] decorde dicit de daniele et de tribus
pueris qui in fide erant fortes in capitulo victores horam tertiam
sextam et nonam in deprecando deum observavit. Et [illegible] ca-
[illegible] hoc erat quod ipsi ita faciebant. Et ut ysidorus dicit hee
hore apud veteres testantur misse [illegible] ceterum subfacto
[illegible] cum horas ipsa tempora aut laudat celebrita-
tibus aut [illegible] impetrat. Et [illegible] horis completa erat
eciam ut [illegible] [illegible] et phariseorum de
cum [illegible] ubi supra. Nobis fratres dilectissimi post horas anti-
[illegible] observatas [illegible] spacia et [illegible] enervitur. Unde
in primitiva ecclesia noctium tempus distinguebatur in quatuor
[illegible] explendit. Ita quod prima vigilia que
vigilias [illegible] a hora i. a noctis cantabatur [illegible]
incipiebat ab hora i a noctis cantabatur. Secunda vigilia que incipiebat a quarta hora
[illegible] lectionibus secunda vigilia que incipiebat a quarta hora
noctis cantabat secunda nocturni tam aliis tribus lectionibus. Tercia
vigilia que incipiebat a vi hora noctis cantabat tercium
nocturnum cum aliis tribus lectionibus. Et in quarta vigilia que
incipiebat hora nona noctis decantabantur laudes. Et
[illegible] hec vigilias in ecclesia observatas in [illegible]
xpristus instituit [illegible] quando venerit sero in media nocte
[illegible] de [illegible] quando dominus veniet sero in media nocte
an galli cantu an mane. Et si venerit in secunda vigilia et si
venerit in tercia et ita invenerit beati sunt servi illi. Et [illegible] dominus
in [illegible] [illegible] ad suos discipulos
[illegible] quarta vigilia noctis [illegible]
qui [illegible] in mari venit [illegible] vigilia noctis. [illegible]
parte noctis. Una vigilia [illegible] tres horas [illegible] quatuor sunt noctis
vigilie [illegible] sunt xii noctium hore quod eciam a tempore xpristi et
[illegible] observant [illegible] Circa [illegible] [illegible]
declaracionem [illegible] Et si sic noctis vigilie
distinguebantur [illegible] ab omnibus poterant observari
Circa quod advertendum [illegible] eodem distinguebantur hore diei
[illegible] ab ortu diei que dicimus primam horam fiunt tres hore
usque ad horam terciam et a tercia usque ad sextam fiunt alie
tres et a sexta usque ad nonam fiunt tres et a nona

de horis

vsq3 ad vesperum fluunt tres hore / unde sequitur ob hoc / tamen sunt ut
vellent tenerentur in laudibus dei prolixe dicendis / Item in fine hore
prime incipet cantum hore tercie / et in fine hore tercie / incipet
cantum hore sexte / et in fine hore sexte / incipet cantum hore
none / qua vespere / et completorium sunt incluse / Et ita per totam
noctem / et per totam diem continuaretur laus divina / quod
pondus laboris / cum infirmitate fere non posset / et ideo omnes
voti prima vigilia totum decantant / Alii 2a vel 3a ita noctis
medium / ut faciunt ecclesie cathedrales / et quidam monachi
Et etiam cum tempore priores ecclesias [illegible] cantant in vigiliis
certa / scilicet [illegible] non sinatur dimissum / ab
omnibus / tamen a singulis tempore ex integro [illegible] / Ex quibus
clericis qui cum expletorium diuinarum laudum / non est sequendum
voluntatis arbitrium / Sic enim Wickleff hereticus arguebat
quod ecclesia per hoc distinctionem horarum / et sanctarum / et plures dampnas
et illicitas / et melius est ut vnusquisque faceret quod bona conscientia
dictaret faciendum / Et non constitutum tempus [illegible] precedentibus / Ex hoc
haberi ex lege veteri in ecclesia sit tussisse a Christo approbate / ab apo-
stolis tradite / et ab ecclesia instituite / et [illegible] laude
simile quod arguit hereticus / Ex in sancto domino nulla [illegible] / ubi
ad est caritas / nulla illicitas / Et sinite deo regulare est / ne ponde-
ra est libertas arbitrii seu voluntatis que quidem vergit in
partem deteriorem si lege non fuit regulata / Sic in [illegible] Naaman
Syrus / Et noluit facere verba prophete instituentis ut se lavaret et
se septies in Iordane / et ita recepisset emundacionem a sua
lepra / Dicebat enim Nonne [illegible] sunt flumina in terra Syrie
ti / ut in eis lavarer / et reciperem sanitatem / Et ideo quia
noluit prophete obedire / et voluit sequi suam estimacionem / a
[illegible] / Ex historia tractatu Ambrosii
dicit sic / Sic quod melior est [illegible] / melior [illegible] / melior
est elemosinarum largitio / Sed quia propheta iubet / et in
septem vicibus / septem [illegible] distinguit / ideo hoc
[illegible] salutem [illegible] neglexit / Et sub [illegible] potuit
[illegible] melius facere
[illegible] potuit [illegible] melius
[illegible] verbum dei / et ad suscitandum [illegible]
est non ire ad predicandum [illegible] corpus Lazari [illegible]
ire in iudeam ad suscitandum [illegible] ad [illegible] est
[illegible] non est [illegible] iussa [illegible] melius esse predicare
arbitrium semper eligere meliora / [illegible] melius esse predicare
comedere / et orare [illegible] dormire / [illegible] comedam / et
quod dormiam / non quod liberum est [illegible] institutas
obmittere / non est liberum aliud eligere aliam [illegible]
esset in illis horis quod [illegible] vellet cantare / [illegible]

ab certa limitati / Et ita venit quod ympni et psalmi pleni cent
compositione in prima et sequenti hec ambo / Et ambo sequntur quod / quod
horarum harum certa laudes divinas observando / est de iure salutis
vel hic contra per compositionibus / propterea quod ambo dicit / Aut sic arguas
aut certa salutem tuam sub negligens / Et ambo a prologo super
Ecclesiam Johannis horarum distinctionem in institutione officiis
acceptat et fide katholica / Et hoc ad magistrum Januarii
dicit de quod divine scripture constant aut ... Non est dubitandum
qui ita facere debemus / sed legimus / Nunc iam quod scire intel-
ligi debeat disputandum / Sed si quid per totum orbem tota
frequentat ecclesia / dicit an sit talis / sed sit ... sit disputare
in solempnissime in faciendum est / Et si quid nunc scripture ...
in solempnissime in ... observat / hoc per loca ecclesiarum regionum
vel usus ... ecclesie observat ... faciat quod in ecclesia in qua
venerit / In hiis hoc unusquisque faciat quod in ecclesia ... bonos
venit / invenit / quia in hiis nichil contra fidem est neque contra bonos
mores ... Non hoc sic ... Nec xxiiii sepe
impedit quod hora in divinis horarum laudibus non sit ... hoc
illarum horarum observanda sed est de iure salutis Et ...
semper Damascena cessat a legendis missis et cantandis horis
dicit ad est ... xxiiii / et hic ordo ... requirat ibi de
doctor valdensis contra ... et ... apud ... constituta ...
cum fiant observationes a sanctis intelligenda sunt / si aliud
extra ... ... non expedit / Nunc cum si est ... ...
in hiis quod sunt salutis prius ... faciendum articulo
et ... ad omissionem officiorum recurrendum / Sicut in aliis operibus // intermittenda
... quia illa intermittenda sunt et ad
... ad ... sed hee septem hore sunt deputa-
horarum ... Et de ... hee septem ... a doctoribus
... horis ... et non ... ... sancti / per quod ... educti
assignantur / ... septiformes gratie spiritus sancti / per quod educti
... ... / 2º propter septem etates mundi / que sunt
... infantia pueritia adolescentia iuventus senectus senium et decrepitus
infantia pueritia adolescentia ... infantia / per ... pueritia
... matutinas et laudes ... infantia / per ... senectus / per vesperas
per ... adolescentia / per sextam iuventus / per nonam senectus / per vesperas
senium / per completorium finem vite ... / In hiis enim ...
etatibus ... laudare debemus / ... aut ...
... possit laudare ... Nicolaus nobis ...
... et ... semel sugebat ubera de
... allega-
aliis aut ... / ... est / ... ... Matutinas diximus
... dum ... media nocte surgebam ad confitendum tibi / Contra
illud 118 ... nocte ... ad ... ...
... instituit matutinas ... et ... 32 ... vigi-
lias ... ... laudes ... divinum ad-
... 26 ... et
... ... in ... ... hore adorandi sunt
laude ... ... in ...

deputate apostolus quod privilegia spetialia / quia illa deo sunt. Electi sacerdo-
tibus dicitur. dicitur sunt horas canonicas dicendas / ut autem [illegible]
molestiis abiciant / et ut in orationibus [illegible] / ut digne
sacerdos cum deo loquatur / et ut si inde non oravit / dicit in
fine non neglexit [illegible] / deo laudabili [illegible]
introductum est / ut sacerdos ante [illegible] horarum [illegible]
et in fine dicat submissa voce dominicam orationem / Et sic in
horis [illegible] dicat Ave Maria [illegible] / de eadem
sacerdos [illegible] si quid boni ibi [illegible] est / Et est [illegible] Iohannis xv
dicit Sine me nihil potestis facere / deo in [illegible]
primus hora [illegible] incipit deus in adiutorium [illegible]
Et [illegible] hore pro deo [illegible] concludunt / iste [illegible]
[illegible] ad idem scilicet ad deum / qui est alpha et o [illegible]
et ultimum / hic est [illegible] / deus in adiutorium [illegible]
[illegible] / [illegible] venite filii audite me
[illegible] introductum est / [illegible] archa domini ad portandum
[illegible] exurge deus [illegible] / [illegible]
[illegible] dicebat moyses exurge domine [illegible] a facie tua
[illegible] inimici tui et fugiant qui te oderunt a facie tua
et sacerdos [illegible] / deus in adiutorium [illegible] est [illegible]
[illegible] a petris / et [illegible] inimicos / [illegible]
angelum [illegible] / [illegible] quem [illegible]
[illegible] / [illegible] sine [illegible] / sine [illegible]
[illegible] sacerdos
sicut et archa [illegible]
[illegible] / [illegible] dyabolo
[illegible] a dracone / demone [illegible]
[illegible] vigilate et
orate [illegible] adversarius vester dyabolus [illegible] / Et [illegible] apostolus
apostolus quod sacerdos [illegible] deus in adiutorium meum / Et [illegible]
[illegible] a deo inchoandum est / [illegible]
[illegible] / [illegible] completorium
[illegible] labia mea
[illegible] deus in adiutorium [illegible]
[illegible] petrus [illegible] deus [illegible]
[illegible] labia mea [illegible] aperies / [illegible]
[illegible] Et [illegible] domine labia mea [illegible] ad [illegible] laudem [illegible] apperiri
dei adiutorio / [illegible] labia [illegible] potestis facere / [illegible]
valent Iohannis xv Sine me nihil potestis facere [illegible]
[illegible] sacerdos deus in adiutorium meum [illegible] dyaboli [illegible] et [illegible]
ut [illegible] / [illegible] demones
qui [illegible] / [illegible] plagam
[illegible] fugiunt [illegible] / [illegible]
[illegible] stephanus [illegible]
[illegible] / [illegible] baptismum [illegible] sancti
[illegible]

peccata relaxat / aut certa sit causa sine certis signaculis / quibus
sacerdotii gradus ascendit baptisandus quia signo crucis signatur
in fronte et in pectore
Unde hic sit inferius questio de horis particularibus videlicet
Utrum debeant clerici tam in sacris ordinibus constituti quam beneficiati
ad horas canonicas semper obligantur / Et infra de tractatu ali-
bi videatur

de matutinis

Dicto in genere de horis [illegible] [illegible] de ipsis specialiter
Licet ecclesia officia incipiat a vesperis / [illegible] de vesperis [illegible] celebrantur
sabbata [illegible] ordo conveniencius [illegible] a matutinis [illegible] in lucem
[illegible] officia inchoemus a nocte / Et a nocturnis / [illegible] tempus noc-
turnum sit [illegible] nocturnum officium [illegible] sicut matu-
tina [illegible] suffragium [illegible] ad lucem gaudium et [illegible]
[illegible] ante legem mortuis [illegible] a laudibus [illegible]
[illegible] sub lege data moysi / [illegible] laudes matutine sit
[illegible] gratia [illegible] ad [illegible] laudare
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] boni [illegible]
[illegible] [illegible] bonus [illegible] representando
Nocturnale officium [illegible] nocte [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] hebreorum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] celestis / [illegible]
filii [illegible] officium nocturnale / [illegible]
[illegible] [illegible] dei filii sunt [illegible]
nocte [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filii vult
[illegible] [illegible] filii [illegible] / [illegible] [illegible] nocte
laudamus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hac hora
a iudeis captus est / et [illegible] / [illegible] hora [illegible]
[illegible] / [illegible] nocte [illegible] ante lucem / [illegible] surrexit / et [illegible]
nocte [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] nocte
[illegible] [illegible] laudamus [illegible] nocte [illegible] [illegible] captivitate
[illegible] [illegible] / [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] ut nocte [illegible] [illegible] / [illegible] paulus et
silas [illegible] / [illegible] nocte [illegible] [illegible]
[illegible] / ubi sic [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] soluta [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] donat [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] surgebat ad divinum officium celebrandum / [illegible]
de nocte [illegible] / [illegible] ante legem / [illegible] sub lege / [illegible] surge-
[illegible] / [illegible] solet dormitum [illegible]
[illegible] nocte surgebat [illegible]
[illegible] nocte [illegible] surgebat [illegible] [illegible]
ante diem [illegible] surgebat [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pastores ad [illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
surgebat ad [illegible] / [illegible] [illegible]

[illegible] clamor [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] clamore [illegible] ita [illegible] ita [illegible] in [illegible] [illegible] in sepulchro [illegible] venit ad [illegible] clamare

q[uia] plures surgere ad nocturnum officium pigritarent statutum est ut ad in[itiu]m noct[is]
surgerent usque ad alleluia [illegible] medium noctem [illegible] officium noct[urn]ale co[m]
putatur [illegible] ad quem ad horam surgunt. Et ubi [illegible] nocturnum
[illegible] [illegible] dei [illegible] institutum [illegible] institutum [illegible]
[illegible] statutum [illegible] [illegible] tempore [illegible] nocturno [illegible]
[illegible] nocturnum [illegible] hora [illegible] nocturna [illegible] officio [illegible]
[illegible] est [illegible] psalmorum qui dicuntur ante lectiones [illegible]
[illegible] diebus festis [illegible] nocturno [illegible] dicuntur [illegible]
nocturnum [illegible] [illegible] et [illegible] lectiones cum [illegible] responsoriis [illegible]
Domine labia [illegible] nocturnum inchoans officium [illegible] a domino [illegible] est alpha et o
[illegible] et filii et omnis honoris largitor incipit et os aperire
[illegible] ante omnia [illegible] [illegible] aperi os tuum et ego
adimplebo illud [illegible] os aperiat ad [illegible] domini laudandum [illegible]
Domine labia mea [illegible] [illegible] laudem [illegible] os [illegible]
[illegible] laudem [illegible] os aperire [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] officium
[illegible] deo [illegible] deo [illegible]
ad eum qui est alpha et o et qui [illegible] [illegible] aperi
[illegible] petit labia sua aperiri [illegible] deo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] petit ut labia sua [illegible] apponat ad laudandum ipsum
[illegible] [illegible] [illegible] et os [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] laudare et [illegible] laudem dei [illegible]
[illegible] domini laudare [illegible]
[illegible] surgit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] alta voce [illegible]
[illegible] [illegible] ad adiuvandum me [illegible] [illegible] duobus [illegible]
[illegible] deus [illegible] ad adiuvandum [illegible] et [illegible] auxilium dei [illegible] ad
[illegible] os aperire [illegible] et [illegible] laudare [illegible]
[illegible] domini laudare [illegible]
[illegible]

[illegible] dicit [illegible] hostes [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad gal v [illegible] [illegible]
[illegible] joh [illegible] nolite diligere mundum neque ea
que in mundo sunt [illegible] aut [illegible] aut [illegible]
[illegible] in mundo [illegible] hostes [illegible] debet [illegible] nocturnis vigi
[illegible] hostes [illegible] more pastoris vigilantis [illegible] sua [illegible]
[illegible] custodire [illegible] pastoris vigilantis [illegible]

[illegible] sufficit domini laudare [illegible] ad laudandum [illegible] [illegible] per
invitatorium [illegible] [illegible] venite exultemus domino [illegible] [illegible] deo [illegible]
[illegible] et [illegible] debemus [illegible] magnus dominus [illegible] rex magnus [illegible] deos

Et quia non sufficit deum ore orare et laudare nisi et corde orent et laudent deo [illegible]
[illegible] subiungit [illegible] laudate deum [illegible] quia non sufficit laus oris
et cordis nisi opera sequantur quia fides sine operibus mortua est iacobi [illegible] deo
[illegible] qui bonum operando [illegible] deinde dicit antiphona
[illegible] designat [illegible] opera [illegible] sine [illegible] non prodest [illegible]
[illegible] doctrina designat [illegible] dimittere [illegible] [illegible]
qui [illegible] doctor [illegible] postulat [illegible] a deo [illegible]
dat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] orationum [illegible] [illegible]
[illegible] orare oramus [illegible] militat [illegible]
[illegible] et appareat [illegible] [illegible] fidei [illegible]
[illegible] laudes [illegible] [illegible]
[illegible] ordibus [illegible] possimus [illegible]
ad [illegible] [illegible] ad [illegible] laudes ad dei
[illegible] ad gaudium et cantum [illegible] angelorum
[illegible] ad [illegible] aliud [illegible] [illegible] dicit [illegible]
[illegible] diebus [illegible] [illegible] [illegible] dierum [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] fide
[illegible] gloria [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad finem [illegible] [illegible] legis [illegible]
[illegible] tempore ante legem [illegible] patriarcharum [illegible]
[illegible] [illegible] et vigilaverunt [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] patriarchas [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] fidem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] fide [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] angeli [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] fide [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] laudem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] laudat [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] laudem cum angelis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] dragmatis [illegible]
[illegible] gaudium [illegible] [illegible] [illegible]
alta voce [illegible] laudant [illegible] [illegible] nobis [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] gaudium [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] laudes [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dicitur [illegible] laudate
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] placet [illegible]
[illegible] iubilate [illegible] a iubilo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dei [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dei [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] filium [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Chrinae

q[illegible] fidelitas p[illegible] p[er]ceti sunt i[n] anima [illegible] / q[illegible] vi[illegible] deo
et tu[illegible] derogatu[m] est / 2o [illegible] ultra [illegible] in [illegible] / [illegible]
/ et i[n] divine [illegible] / [illegible] variet [illegible] / 3o [illegible] / q[uia] i[n] [illegible]
[illegible] distincte / et laudat deu[m] i[n] [illegible] / [illegible]
[illegible] / i[n] quo statu [illegible] morte[m] [illegible]
[illegible] q[ui] p[ro]bant [illegible]
[illegible] dum laudant i[n] [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] dies divina [illegible] / [illegible]
q[ui] fuit ab i[n]i[ti]o / et erit usq[ue] i[n] [illegible] / [illegible]
laudibus [illegible] corpus / [illegible]
[illegible] / q[ui] [illegible] / [illegible]
usq[ue] ad pascha / [illegible] dies [illegible]
/ et p[ri]mu[m] corp[us] / et i[n] [illegible] laudib[us] / [illegible]
[illegible] a morte [illegible] / [illegible]
ad [illegible] corde [illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] qui [illegible] / [illegible]
[illegible] ad q[uo]d [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] duos [illegible]
[illegible] / q[ui] [illegible] est / [illegible]
[illegible] que [illegible] laudet deu[m] i[n] ecclesie
[illegible] / [illegible] / [illegible] laudib[us] [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] est i[n]i[ti]u[m] [illegible] fidei [illegible] est
[illegible] / [illegible] dies [illegible]
[illegible] / et [illegible] clamabit [illegible]
[illegible] est [illegible] / q[uo]d [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] adolescentia [illegible] / q[ui]a [illegible] floret / [illegible]
[illegible] / [illegible] floreat / [illegible] decidat [illegible] et arescat
[illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] ad [illegible] adolescentia / q[ui]a viret et floret [illegible] / [illegible]
[illegible] senectutis / [illegible]
[illegible] et arescit i[n] pulvere / [illegible]
[illegible] / [illegible]
est [illegible] / [illegible] / est [illegible] ad [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible] ad [illegible]
[illegible] / [illegible] clamabit voce [illegible]
[illegible] / [illegible] / deo d[icitu]r [illegible]
/ [illegible] / [illegible] sedet / [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible] affect[illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] laudat deu[m] i[n] [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] ad [illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] laudem
[illegible] / [illegible]
sexto loco [illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] sed [illegible] / [illegible]

[illegible]

deinde sequitur alia species q(ua)s cetera orat(io) / obsecrat(io) / postulat(io) / gra(tiarum) actio [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

quindecimo
sexto

De quintodecimo videlicet de prima institucione misse / a quo sit instituta
Et quando et ubi et circa sacramentum illud constat esse primum / et nobilissimum
quod in misse officio super mensam sanctissimi altaris celebratur
reputantur illud esse commune in quo filio frequenti / primo occidit
Vitalem saginatum panem vite et vinum quod sapientia miscuit appo-
nere / hoc autem officium misse christus primo instituit / cum novum co-
nvivium / hoc autem officium misse christus primo instituit / cum novum co-
dedit testamentum / disponens electis et heredibus suis regnum / sicut
disposuit ei pater / ut edant et bibant super mensam eius in regno
suo / et cum cenantibus illis accepit panem / et benedixit / ac fre-
git dicens / accipite et comedite / hoc est corpus meum / quod pro vobis
tradetur / Similiter et calicem postquam cenavit dicens / hic est calix
sanguinis mei qui pro vobis effundetur Matthei 26 et Luce 22 / Sic
sanguinem meum et carnem suam sub sacramento
vobis panem et vinum in carnem et sanguinem [illegible] reperiunt
missam constituit / Ac igitur institucione apostoli consecrati reperiunt
misse [illegible] frequentare misterium apostoli [illegible] dicens / dicens
hoc sacramentum frequentare misterium commemoracionem / [illegible] fratres in verbis
hoc facite in meam commemoracionem in rebus / ut apostolus prima Corinthiorum xi testatur
et mature tenetur in rebus / sicut apostolus 1 Corinthiorum xi testatur
et mater tenetur ego enim accepi a domino quod et tradidi vobis / et apostoli
dicentes ego enim accepi a domino quod et tradidi vobis / Scripsit
aut hanc missam celebraverunt a christo / non servata verba [illegible] ge-
aut hanc missam ordinem sed primo [illegible] / non [illegible] Petrum primo
cratum / sed et eciam ordinem sed primo in / non [illegible] Petrum primo
sic legitur missam celebrasse / et beatus Jacobus frater domini [illegible] in pontifi-
calibus Jerosolimis primam missam dicitur celebrasse / et Marcum
in Alexandria / Jacobus enim frater domini [illegible] carnem / cum Symeon
credita est Jerosolimitana ecclesia / et Basilius Cesariensis
clarum est [illegible] toto orbe claruit / Addiderunt nobis
quidem / [illegible] sanctitas tue toto orbe claruit / ut hec [illegible]
in spiritum ordinem celebrandi missam / ut hec [illegible] et doctoribus
post Jacobum / [illegible] diversis temporibus a sanctis patribus et doctoribus
et summis pontificibus scilicet Celestino Gregorio / Gelasio / Ambro-
sio Thelesforo Sexto / Sergio / et multis aliis legitur adiecta
prout decuit religionis cultum crescente vita se decreta ex-
pedire / Sicut adhuc ritum et consuetudo apostolorum misse [illegible]
singulis annis magna feria sexta [illegible] / dempto quod corpus christi
ad consecracionem eodem die / et quare non consecratur dicetur circa carmina
Unde primum officium misse tam prudenti ordinacione [illegible] / legitur
dispositum / ut omnia que proprium / et circa ipsum gesta sunt / ab incar-
nacione usque dum celos ascendit / magna ex parte continent
mistica / et ipsa tam verbis / quam signis mirabiliter re-
presentat prout infra deo duce clarius patebit / et tunc sit de ein
De sextodecimo videlicet de prudenti disposicione misse

De sextodecimo videlicet de retorsione legalis sacrificii ad sacrificium
misse / Circa quod notandum / quod templum in veteri lege erat divisum
in duas partes / velo interposito / Una pars fuit extra velum / et ista
vocabatur prior edes / Alia interior et vocabatur sancta sanctorum
/ hanc partem secundam templi intrabat scilicet sancta sanctorum solus pontifex

intrabat in anno semel / thus vero prius in vasali separata / simul
sanguinem et carbones ignitos cum thymiamate l thure
in turibulo / ponebat · cum / orabat donec fumus eum obvolve-
~~rabat~~ tegeret / deinde propiciatorium et archam sanguine aspergebat
Hec omnia figura fuerunt quia omnia illis in figura contingebant / sed
postquam advenit veritas i(d est) figurata / figurata cessaverunt / et quod
desiverunt ut canonica dicunt / proprie tamen sacrificia ergo
propiciatorium turibulum et altare figurata sunt / secundum sacrificium penitencie
sacrificium iusticie et eucharistie / de primo dicit propheta psalmo 50 sacrificium
deo spiritus contribulatus cor etc. / de 2° ibidem dicit · tunc acceptabis
sacrificium iusticie etc. / de 3° psalmo 127 · Tibi sacrificabo hostiam laudis
Super altare caro mactatur / intra turibulum adoletur thus /
Et ad propiciatorium sanguis infertur / Caro mactatur in contricione
/ thus adoletur in devocione / sanguis infertur cum per redempcione
Super altare corpus intra turibulum accenditur / et propiciatorium
dei prius in hiis sacrificiis panis vinum et aqua specialiter
offeruntur / In sacrificio penitencie offertur vinum doloris et compunctionis
Aqua meroris et ploracionis / panis laboris et afflictionis
Doloris in corde meroris in ore laboris in opere / In sacrificio
vero iusticie offertur panis fortitudinis et constancie / vinum ra-
cionis et prudencie / Aqua mansuetudinis et temperancie / fortitudinis
sit adversa / Rectitudinis contra iniqua / Mansuetudinis inter pro-
spera / Sed in sacrificio eucharistie offertur panis unitatis / vinum caritatis
/ aqua felicitatis / panis pacis / vinum pro ana / Aqua pro lo
sicut infra plenius dicetur / Per hec sacrificia deus educit
deus deducit / deus inducit / educit incipientes / deducit
proficientes / inducit perfectos / educit incipientes de Egypto
deducit per desertum peregrinantes in patria glorificatos / de Egypto cum
per desertum peregrinantes in patriam glorificacionis / Tria
suspirantes per desertum hec sacrificia offert sacerdos in missa / primum in confessione / 2m in prefacione
sacrificia offert sacerdos in canone / Item eciam tamen sicut quod 2m prophetam
3m in accione seu deligentes mandatum facere iudicium et solli-
deus requirit ab homine scilicet diligere misericordiam qui vult offerre
cite ambulare cum deo / diligat ergo misericordiam qui vult offerre
sacrificium penitencie et iusticie / cum deo sollicite ambulet / qui
vult offerre sacrificium eucharistie / Michee capitulo 3°

Hora sexta xpistus pro nobis crucifixus est / et clavis affixus
propter quod tenebre super universam terram facte sunt / ita ut sol in mor-
te domini sui lugens se quasi nigris vestibus tegeret / ne crucifixoribus
xpisti lumen preberet / hac etiam hora in die ascensionis cum discipu-
lis discubuit / merito ergo ecclesia illa hora deo laudes exhibet
gratias agens / quia pro ipsa xpistus pati voluit / propter quod eam dili-
git vehementer / iuxta illud Canticorum 2° Vulnerata dilecto / quia amo-
re langueo / Et propter hoc dicitur psalmus Defecit in salutare tuo et cetera / Et psalmista
ipsum dicat Benedicam dominum in omni tempore / quia dignatus est pati
pro me et pro salute anime mee / Ista etiam hora / adam de paradiso eiec-
tus est / ideo ergo hora illa deum deprecari debemus / ut unde sumus
paradisi sola propter superbiam eiecti sumus / illuc per humilitatem ad bonam
operationem redeamus / Et bene officium sexte statim tribus videtur /
sicut et officia aliarum horarum / In prima namque est inchoatio / in tercia
progressio / et in sexta consummatio / sicut et sol in prima incipit lucere
/ in tercia magis calet / et in sexta est in summo fervore / quod indicat verba
hympnorum / qui in principio et in nona ponuntur / inchoationem videtur
verba que dicuntur ad patrem / Deus in nomine tuo salvum me fac et in virtute tua iu-
dica a [illegible] perfectis / in principio namque nostre conversionis incipimus a
malo separari / unde merito ibi petimus / qui tamen bono et primo operi separa-
ti sumus / ad idem pertinet quod dicitur sequens psalmus Ultima domini vi-
mee / et quod dicitur lectione sexte [illegible] / Et ibidem dicitur
Vivifica me et cetera supplendum est / quia primus mortuus est per peccatum
/ et ideo petit per gratiam vivificari / Ad profectum pertinet quod dicitur in principio
eius / legem pone mihi domine et cetera / sequitur eundem positum in via / petit dari legem
directivam / ad consummationem pertinet quod dicitur in principio sexte / Defecit
in salutare tuum anima mea / anima mea posita in salutari tuo defecit
a terrenitate / sicut defecit in salutari tuo / anima mea tendens in sa-
lutare tuum defecit in terrenitate / quanto ergo magis quis tendit in
dilectionem dei / tanto magis deficit a terrenis / et quasi [illegible] desi-
derio languet [illegible] fulcite me floribus stipate me ma-
lis quia amore langueo / per flores vero [illegible] bonorum operum [illegible]
perfectio [illegible] alius attendit quemadmodo
consolatur [illegible] replet plenam consolacionem / sed magis affligitur ex dilec-
tione / unde sequitur defecerunt oculi mei in eloquium tuum / et sexta 12a pars
Quomodo dilexi legem tuam et cetera / et ibi etiam oculi mei defecerunt in sa-
lutare tuum et cetera / Ad hanc perfectionem pertinet [illegible] Benedicam dominum et cetera
[illegible] dominus regit me / Nam secundum aliam translationem dominus pascit me
nichil mihi deerit / in loco pascue ibi me collocavit / dominus est pastor
meus in quo sum tutus et sufficiens / [illegible] et nichil mihi deerit
spiritualiter [illegible] collocatum in loco pascue ubi fideles in fide pleni [illegible]

Vnde psalmista / Ubi me tollerauit / cum eius passet ad petri sex
scandit / unde hanc ergo iter bonum apostolus facit eum deserta et propter
iter ducit eum ad tutissimam ciuitatem ierusalem / illi nichil deest teste
apostolo / qui de eius in corpore / cum nec confortat / Capitulum vero
illud Alter alterius onera portate Galat. vi / Et adquirit illud
Nolite conformari huic seculo / ad Ro. xii c. De Nona

nona

Hora nona xpistus clamans emisit spiritum / mori enim voluit pro
nobis in hora / in qua primus homo de paradyso est expulsus / et
in eadem hora per milites et lignum crucis aperiat hostium / ideo ut antem
fullet / et medelam ferret unde hostium nobis reseratur / in eadem
hora miles latus xpisti aperuit / Et ex eo duo uiue salutaris facta
sunt aqua baptismi / et sanguis redemptionis nobis effunditur
et velum templi scissum est / et monumenta aperta sunt / Eadem etiam
hora infra penetrans in excellentes tartari tenebras con
fringens seras et eos educens captiuitatem secum secum
reduxit ad celos / igneaque rumphea submota antiquum
incolam in paradyso restituit Eadem etiam hora cetus apostolorum ad
orandum conuenire consueuit petrus et iohannes ascendebant templa
orandi causa / petrus quoque ascendit eadem hora in cenaculum orationis
qui raptus est in extasim et linteolum plenum reptilibus de celo
ante se dimitti vidit andreas vidit / andreas petre macta et
manduca / ante hoc apostolus hanc prorogatam hora nona deum
eternum laudat dicens psalmo in chorus te et due te et trinitas
Redime me domine et miserere mei / omnis spiritus redemptione ne oblita eius videat
que tali hora redempta est / Certe que tunc in hora nona
iam sol declinat a celso statu que tempus / minuit statum stabi
litatem / minuit eum feruorem in quo atque primus erat apostolus temptationes esse
terrestrium / Nam ut ait b. gregorius vera nos temptant / statutos nos hu
liant Cum enim ueri confessio temptatione ab altitudine mentem gra
dum descendit ad considerandam suam fragilitatem / et ad videndum
qui facilius sit ad casum luctam in apostolo / qui dicebat ad corpus
et ne magnitudo reuelacionum extollat me datus est mihi stimulus carnis angelus sathan
dolebat de temptacione
Gaudebat eum parcis de reuelacione / Dolebat de temptacione / nisi eum sibi
vnum spe de apostolo quod dominum ter rogauit ut a se / nisi eum sibi sublata
tum molestia eet / ut roget ut tolleret / sed esse ei sublatam
molestia est / ut rogauit ut tolleret / sed dicit sufficit tibi gracia mea
quod in infirmitatem perficitur / cum gaudium dilectas perficeret / hanc
est et angustias notant aliqui ubi sensus hore none
Elium in parte grecorum tribulacionem et capitulo iv mei et iv a facilis qui
ut in parte grecorum tribulacionem et capitulo iv / et iv a tirannis per oues se / alii eisdem
precium mei et / Et iv a turrani / fac ut effectum re
petiuit liberari i tecto Redime me a / ne tuo spiritu in tribulacionem
Ne perdas me tuum / fac est nostrum in tuo sub ab occultis meis mun
da me / Hec est petra est in usu ab occultis meis mun
dum me / Hec est petra est in usu meo cogitacionem / et compesce vias
dominum in mente persecucionem / et per compesce regnantes
da mentem a me malam cogitacionem / et compesce viam
in dungeonem / Nam que perpetra desideria in tribus horis se vtrisque
decretales et veniunt incurrunt temporis secularibus
peccata / et ideo conueniunt inicium / et causa sanctis in ipsis saltare
lacrimam in mysterio seculi / et ideo causa sanctis in septem saltare
vlucius se peccata perfecta fecerunt / et in mysterio diuinali perducta

cor meu deum / et ipsi dante actor in respectu[z] cuntola desiderans
in fit i repleatur diuinorum mandatorum / Iste in fidali impius perte de
audeunt et rex / fit surgit domine laudis promissio predicali
[illegible] auctum dominus ut i fine [illegible] fit promissio / ubi cum promittit se lau-
dare et sic laudat / Sexto ad fidali indue [illegible] mentis peccati
[illegible] effunditur / quo fit ut rex previa amor se dirigit
ad deum i suo devocius clamavi unde in [illegible] promittit effectus
pedis i amoris ad deum s clamor ad deum / Clamor enim est
clamor cordis / et sic [illegible] qui domini [illegible] / et i nona
Nona hora habet ad [illegible] hora expirat valens gaudium
et [illegible] [illegible] / Quartum [illegible] fuit [illegible]
et [illegible] sicut primo [illegible] [illegible] hora [illegible] / De vesperis
hora vespertina [illegible] cena [illegible] ad [illegible] / qui fuit [illegible]
Nota. In vespere in ultima etate / de quo [illegible] gras deo
[illegible] id apostoli nos sumus i quos fines seculi devenerunt
[illegible] vespera [illegible] depositus fuit / Eadem quoque hora in ce-
na [illegible] corporis et sanguinis instituit / pedes discipulorum
lavit / duobus discipulis euntibus i emaus i habitu peregrini i fractione
panis se manifestavit / luce [illegible] / Sexto hec cena i hac hora [illegible]
gras agit / unde vespertinum officium / a vespera stella vocatur
in principio noctis [illegible] / Et licet a principio mundi dies precedit
noctem i nocte [illegible] / nox cepit precedere diem / [illegible]
[illegible] / sicut dies illuminabitur / Primo i hac hora
[illegible] vespera cena [illegible] / quoniam [illegible] qui
vespera cena [illegible] / [illegible] ad correctionem
[illegible] obtulit sacrificium i vespera mundi / [illegible] semper
ut deflicamus et petamus veniam peccatorum / [illegible] i die [illegible] se-
corporis commisimus / et ad nos [illegible] intraverunt [illegible] / qui vespere
[illegible] fenestras [illegible] / quoniam [illegible] qui [illegible]
ayore [illegible] cena [illegible] contra
[illegible] / [illegible] ideo [illegible] cena [illegible] insinuat fletum corporis
mortua [illegible] / hec enim hora [illegible] de quo dicitur ad vesperum
[illegible] et ita [illegible] i vespere / de quo dicitur ad vesperum
quibus [illegible] ad matutinum / i quo
demorabitur fletus / qui demorabitur [illegible] ad matutinum / i quo
[illegible] fidelibus [illegible] / qui [illegible] [illegible]
et ad matutinum letitia / Et [illegible] easdem [illegible] [illegible]
[illegible] / Et hec [illegible] dicunt [illegible] / Religiosi
[illegible] / et [illegible] vesperum et matutinum officium i [illegible]
[illegible] dicunt [illegible] / Et [illegible] vesperum et matutinum officium i [illegible]
[illegible] hora primo [illegible] / [illegible] i [illegible] [illegible]
[illegible] et i [illegible] / Matutini
vespere et mane solemnius [illegible] / [illegible] i vesperis
et vespertinum officium [illegible] / et cantant [illegible] diei
[illegible] officium [illegible] / [illegible] agimus
et cere i septima die [illegible] i sabbato [illegible] / [illegible]
de victoria et laude dei / que per victoriam / [illegible]
[illegible] ad [illegible] de victoria [illegible]
solum [illegible] ad [illegible] / de victoria [illegible]
[illegible] victoriam [illegible] restat [illegible] laudare dominum [illegible]
victoriam [illegible] / Ideo [illegible] de laude dei [illegible]

eum laudem premittit cum deo dicens Exaltabo te deus meus rex
et benedicam nomini tuo Secundo sequitur incitatio ad laudandum deum
dicens Lauda anima mea dominum laudabo dominum in vita mea ps. c. xlv.
In tertio congratulatur celesti curie dicens Laudate dominum
Et ita per ordinem de aliis quinque in feriis cotidianis Cum in a[illegible]
[illegible] statu post psalmos sequitur versiculus et post versiculum Ca[illegible] Magnificat
vero est et [illegible] hymnus sed cantatur cum pro[illegible] im-
mediate post versiculum cantatur [illegible] ordinem superius videlicet vero
[illegible] in corde lectio que per capitulum designatur deinde
sequitur bona opera que [illegible] et post ea meritum consul-
tatio que [illegible] [illegible] Oz [illegible] exultatio sepe negligentia [illegible]
deo sequitur lectio sive capitulum que honorem ad [illegible] [illegible]
vero cum capitulum [illegible] voluit hymnum loco responsorii [illegible]
tamen [illegible] in festivitatibus responsorium post capitulum [illegible]
premittitur ad maiorem consolationem Et in [illegible] utrumque
cantatur et tunc responsorium precedit hymnum [illegible] tunc ma-
xime debemus [illegible] exhortationi [illegible] capitulum post quod
statim sequitur responsorium [illegible] doctrina est [illegible] cantatur
responsorium capitulum [illegible] vero cum hymnus sed cantatur aliud
attendere videtur quod cantum bene male sequitur quod excludi respon-
sorium tamen loco tenet hymnus [illegible] cantum [illegible]
diebus matutinis excluditur responsorium a fortiori cantum
[illegible] excludi debet [illegible] in vesperis post hymnum sequitur versiculus
[illegible] vespera oratio [illegible] in feriis diebus
dicatur dirigatur [illegible] versiculus vespertinus [illegible]
in quo cantatur quod incensum [illegible] versiculo sequitur [illegible]
manuum mearum sacrificium vespertinum [illegible] ut oratio dirigatur ad deum
quod de veteri testamento tractum est [illegible] hora vespertina sacerdos [illegible]
[illegible] thymiama ut offerret thymiama super altare [illegible]
Et sicut mane [illegible] ut offerret [illegible]
thymiama sit suavitatem odoris [illegible] consuetudo inole-
vit ut cum versiculus cantatur sacerdos [illegible] altare ad implen-
dum [illegible] sacrificium [illegible] in lege veteri [illegible] duo agni offereba-
ntur unus mane et alter vespere et [illegible] dat ad [illegible]
[illegible] cantatur [illegible] ut [illegible] bonum
odorem deo [illegible] et [illegible]
doctrina et etiam [illegible] dei [illegible]
ut [illegible] bonum odorem [illegible] vespertinis et matutinis [illegible]
et capitulum [illegible] versiculus cantatur incensum adolet sive [illegible]
ad deum [illegible] bonum odorem deo [illegible] bonum
[illegible] aliis [illegible] sicut [illegible]
in dei [illegible] et aliud [illegible] quod
[illegible] notatur [illegible] duplicatur
et [illegible] festivitatibus [illegible] et ad laudes [illegible] a
[illegible] ut [illegible] cantum [illegible] magni

[illegible] magnificat [illegible] dicat [illegible]
[illegible] ad [illegible]

replicat odore / Et ultimo dicitur nouum / vote quod in sequentia / Vesper
erat qui incensum est in sero officio / et qui virgam tenet Aaron
[illegible] in vespere offerebat et tymiama sempiternum coram domino / et plane fra-
grantis odoris fuit illud quod psalmista dixit dirigatur domine oratio mea sicut incensum istud
in conspectu tuo / Sexto dicitur [illegible] vesperis exortacionibus excitat nos
ad intelligendum promissa dei / que continentur in cantico illo beate virginis / scilicet
magnificat anima mea dominum / [illegible] lucem [illegible] promissa facta fuit
[illegible] in patribus [illegible] ix [illegible] argumentum [illegible]
[illegible] / et [illegible] impleta [illegible] Abrahe et dauid facta fuit Ab-
rahe [illegible] xxii in semine tuo benedicentur omnes gen-
tes / et dauid [illegible] est de fructu ventris tui ponam super sedem
[illegible] impleta est in beata virgine / quod [illegible] in cantico [illegible]
ibi recordatus est misericordie sue / et per hoc [illegible] [illegible] [illegible]
bit nobis finaliter vitam eternam [illegible] [illegible] hoc canticum
[illegible] diebus [illegible] [illegible] frequentior memoria [illegible]
dominice incarnacionis / et [illegible] fideles se excitant in devo-
tione et doctrina [illegible] beate virginis / Si enim diligenter opera et deuo-
tione et doctrina [illegible] obseruancia castitatis [illegible] operando
[illegible] beato virgo [illegible] imitando [illegible] in nobis [illegible]
ac ad ipsius operacionis imitacionem [illegible] in debitum [illegible]
eciam nos monebit [illegible] affectio / ut [illegible]
in moderatum appetitum [illegible] nos monebit in debitum
[illegible] venia [illegible] beata Elizabeth
[illegible] [illegible] beata virgo [illegible] ad me [illegible]
[illegible] ut veniat [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et tamen adiecit [illegible]
exclamans magnificat anima mea dominum / et [illegible] respexit humilitatem / et
respexit humilitatem ancille sue / [illegible] corporis in
[illegible] virginitatem [illegible] dei filius [illegible] xi. x
non [illegible] humilitatem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / Eciam ideo [illegible] [illegible] [illegible] moderatum [illegible]
[illegible] a. [illegible] [illegible] monebit eciam in moderatum [illegible]
[illegible] / Nec nos monebit [illegible] dimisit in anes
appetitum [illegible] / [illegible] affectio nos monebit
et deposuit potentes de sede / [illegible] cantico exemplo humilitatis
[illegible] exaltat humiles / In hoc enim cantico [illegible] deposuit
[illegible] / et filii dei incarnacio [illegible] vt fidei
eius [illegible] et exaltauit humiles ad mediam [illegible]
potentes de sede / [illegible] misericordiam [illegible]
[illegible] deuocio exaltetur / [illegible] [illegible] Beda
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cantetur
[illegible] / [illegible] [illegible] in officio vespertino [illegible]
de [illegible] in aliis officiis [illegible]
canticum beate virginis / Et [illegible] in vesperis [illegible] [illegible]
[illegible] vespera [illegible] [illegible] magis [illegible]
Quarto [illegible] fit [illegible] in vespera [illegible] vespere nobis lucem
Quinto [illegible] est stella [illegible] [illegible] in vespertinum officium in inicio
[illegible] / sicut vespera stella / [illegible] dicitur vespertinum officium in inicio
noctis lucere incipit / Sexto ut [illegible] per diem varios fatiga-

cogitacionibus in nocte quietis s(ive) quietis tempore vacando deo dat gloriam
et quia officium noctium diutius evigilavit
cibis et laboribus eam intercedere inuenit / congruit toti hore pro-
vespera quedam / Et simpliciter cantatur in sexta laude / Ergo premittunt dig-
nitate venit / sicut et canticum Symeonis in completorio quia duo ista ei
quiescenti conveniunt / deinde sequitur [illegible] etate
canticum est exultacio laborancium / quoniam post laborem / Etiam hic
/ Quia fecit mihi magna qui potens est / Unde magnum est [illegible]
ob hanc exultacionem exultandam lampades accenduntur in vesperis
ad ipsum hoc canticum primum accedunt / Secundo quia dicitur eius est / Sed ut
novis decus adolescentularum sit quibus predictum sponsi [illegible]
cum lampadibus bonorum operum in odorem unguentorum virgines
intrantes cum ipso in gaudium domini sui / Quia optima [illegible]
sit in lampadibus ~~[illegible]~~ radiancia / nisi fuerit caritate in
forti / Ideo canticum clauditur sub antiphona / Ergo quia caritas [illegible]
Off(icium) [illegible] in vesperis plerumque orat quam in aliis horis officiis
Quia feria [illegible] orat pro hiis quibus [illegible] necesse [illegible] / Item
[illegible] aliis [illegible] est [illegible] a [illegible] quia in morte
officium incipit a vesperis / caret tamen 2 vesperis / Secundo [illegible]
quia hoc officium finem habebit / Quia hec salvatorum ab eterna pena
liberacio eterna sibi non [illegible] / Sed sancti de quorum glori-
ficacione [illegible] est [illegible] primas et 2 as vesperas habent
[illegible] in festo corporis [illegible] dicantur / primas enim vesperas habent
[illegible] accepta / 2 as [illegible] completorium [illegible]
habebit / quia nunquam finem habebit / [illegible] tres lectiones
primas vesperas habent [illegible] / Et [illegible] Stephani
[illegible] / [illegible] / Sed [illegible]
facit ad [illegible] primum [illegible] et [illegible] magis
sollempnitas [illegible] / [illegible] sibi [illegible] alia
documenta constat / [illegible] ad plenum [illegible] possunt /
[illegible] et stella [illegible] a stella / [illegible]
de beato Stephano [illegible] / [illegible]
[illegible] ut [illegible] est / [illegible]
in vesperis precedentibus [illegible] antiphona et collecta de festo sequenti
[illegible] in sequenti festo [illegible] Capitulum de completorio

In hora completorii / [illegible] ad [illegible] [illegible] / eadem
quidem [illegible] guttas sudavit / et eciam in sepulcro
corpus eius positum fuit / et custodes deputati erant pro custo-
dia sepulcri / [illegible] in hac hora [illegible] deo laudes et
gracias agit / [illegible] in [illegible] gaudii celebrat [illegible]
completo [illegible] hora [illegible] gaudium [illegible]
[illegible] / et [illegible] in completorio [illegible] gaudium / [illegible]
autem completorium / quia in eo complet [illegible] loquimur
cibi et potus / et aliorum quae necessaria corporis [illegible]

et 2m hic etiam signe fine vite petitur. Deficiendum quia hic officium incipit.
post matutinas aliarum officiorum. Secundo quia nos deus facit. Est enim principio
diei psalmodie institutum et pene impossibile est quin aliquis
psalmodie [ink blot] sepe erramus ~~ut dicitur ps 118 erravi sicut ovis~~ et quia
psalmodie etiam sepe erramus ut dicitur ps 118 erravi sicut ovis que periit. Unde
est quod nos humiliantes dicimus Converte nos deus etc. Tertia quia
peccatis et bonum ~~[struck]~~ consimile dicitur per confessionem sive impetrationem
illud proverbiorum xviii Justus prior est accusator sui. Ideo dicimus
converte nos deus hic libere iudicamus nos malum. Ideo quia bonum
est ibi culpam agnoscere. Ubi culpa non
agnoscitur in remissio nostra. Est ibi culpam agnoscere ubi culpa non
est etiam et si diximus quia peccatum non habemus ipsi nos seducimus. Sequitur
est etiam quia cum invocamus divinum adiutorium contra demones in
adiutorium meum intende ut contra nos efficiatur ad perpetranda mala
tollenda et deus in adiutorium ad bona opera facienda. Ideo
sine dei adiutorio quia nihil boni facere non valemus. Ideo vos totum
ad laudem tuam faciendum. Deus sequitur gloria patri. Completorium
incipitur per converte nos deus salutaris noster ut nos a malis
conservat et mala sua a nobis avertat. Ideo et mala nostra non
sufficiunt cum adiutorium postulamus dicentes deus in adiutorium meum
Quod in completorio dicitur quia tunc sicut Christus obtinuit ut remissionem
peccatorum quam committimus die sicut in hoc tempore. Deprecamur clementis
Christi complexionibus compositis seu et corporis complexionibus
hominibus seu complexionibus compositis noctis nimium fidem adeo contra
peccata et fantasmata noctis nimium. Ideo custodi nos domine
in eodem. Ideo dicitur in mane tunc de corde. Ideo custodi nos domine
ut pupillam. Et incipit tertia a voce devote perfectorum. Deus
invocantem exaudi me deus in etc. Hoc enim perfectorum est. Ideo quum
perfecti debent per spiritale impetrare. Iuxta illud Job. Etiam sic
fuerit hic agnoverat anima mea. Ideo psalmi in eodem psalmo miserere mei
suscipe domine et exaudi orationem meam quia dicere est perfectorum. Ideo
alii ad monitus ad bonam fruerit in eodem psalmo. Auctorem de pace
evangeli. In pace in idipsum. Ideo est in utroque quia pacem
in medio debemus habere et magis dum corpus quiescit dicitur. Nocte
quiescit dicitur quiescere in deo. Idem etiam quiescere in spe. Ideo est
per eum te domine speravi non erit. Et quia spes non est sine timore
alibi etiam est perfectus. Ideo dicitur 39 psalmo de tempore. Nunc habitat
in adiutorio altissimi quo deus permittit liberare etiam. Ideo
cum est esse quod fuit de nocte incedens. Et in noctem

Et ex pistis quam tentaciones ante ... statim ... in [illegible] laborantes. Timor nocturnus
sunt concupiscencie carnales in noctibus ... in ... si inficiebat ... arbitratur et quod si pre-
fane dos ... eo tempore ... scilicet sagitta volans in die sunt superbia et vanitas et
fiet a quibus ... negocium perambulans in tenebris sunt ypocrisis ... seu fla-
... a quibus ... ex tunc demonium meridianum sunt ... in ... seu flos
... incursu ... Dicit eciam ille psalmus quia nocturnales temptaciones. Dicit enim iste psalmus ut
... pariter ... a timore nocturno / a sagitta volante
non sunt ad ... in die a negocio perambulante in tenebris / ab incursu et demonio
meridiano id est ab incursu demonis / prima est levis et manifesta
~~sunt et occulta~~ secunda levis et occulta / tercia gravis et occulta
tercia gravis et manifesta / In quarto vero psalmo ... gravis et occulta
Audiat eciam de pro liberacione temptacionum nocturnalium / ibi in nocti-
bus extollite manus vestras in sancta et benedicite dominum / Dicit enim ... nox
Nox res tristis est / dies leta res est / ergo per noctem intelligitur adver-
sitas / per diem prosperitas / in adversitate benedicendus est deus / sicut
in adversitate Iob ... amissis filiis et rebus omnibus dice-
bat dominus dedit dominus abstulit sicut domino placuit ita factum est sit nomen domini
benedictum. Et hoc dicitur benedicite dominum / Est ... solum sex psalmi
... sed ... tres ... et ... Iudei quia ... dicunt
... sextum ... in manus tuas ... sexta etate mundi
dicendo sextum ... ergo sex ... eius ... in
sextorum die carne ... in hac sexta etate in qua ... deo
completorium ... Redemisti nos domine deus veritatis
... quiescat et ... vigi-
... dominica ... Redemisti vigilaverint ... Nunc
sicut ... in sepulchro quievit ... forte ...
... ut ... statim post ... ad ... post ...
... bonum ... ad ... ab hac vita / sed ...
medio / ab aliis ... ab hac vita ... completa sunt
... / ad ... illi ... completa sunt
... ad completorium ...
... ad exhortacionem ... / ut ...
mittitur ... est exhortacio ad ... in bono
... ad ... In aliis vero
... et ... imponunt antiphonam ... alia / In aliis vero statim
post ... et ... imponunt antiphonam ... alia ... et ...
... in manus tuas ... alia / sicut dicunt in officio
officio dici ... / post ea ... te lucis ante
in quo optat ... nocturnis ... Alii vero ... dicunt
... statim post ... dicunt ... / ... domine
est non aptum ad doctrinam ... completorium ... et
potius ... doctrina ... que ...
est / ... statim ... post completorium ...
loquatur / ... ad ...
... religiosi ... in completorio ante ...
... Fratres sobrii estote et vigilate ... quia
adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit querens quem devoret ...
... videant ... caritas ...

mariam magdalenam / de qua dicitur dixit / pervenit mane cum
esset in sepulcro ubi fecit quod facta erat [illegible] sic [illegible]
ita et hec lectio quasi [illegible] reddendo [illegible] affectus ad vigi-
landum / ante [illegible] dormientes / Per primum dicitur
[illegible] / custodi nos domine [illegible] / qui nos totaliter offici-
[illegible] / postulat cum deum custodiat contra noctis pericula
/ et dicitur acuta vox / et cum [illegible] de quo [illegible] et [illegible]
facti in effabilibus gaudiis / quod est [illegible] laboris nostri
Canticum [illegible] Nunc dimittis [illegible] / quod [illegible] lux
[illegible] et illud exemplo pacem invenientes [illegible]
videt [illegible] / secundo canticum [illegible] / sicut [illegible]
meditacione / [illegible] et hec [illegible] in alio tempore / illud [illegible]
[illegible] et nos dormire debemus quasi [illegible] / [illegible]
est [illegible] mortalibus [illegible] / aliud canticum [illegible] quod nos
deo commendamus // Capitulum quod aliud canticum est [illegible]
ad [illegible] dicimus ut [illegible] ali-
ad [illegible] / [illegible] canticum [illegible] Oremus [illegible]
[illegible] / et [illegible] quiescamus [illegible] horarum [illegible]
completorii / sicut et aliarum horarum [illegible] in matutinis
post [illegible] et [illegible] / et ad completorium / Adverte octavam [illegible]
laudibus / vesperis / et ad completorium [illegible] ad octavam [illegible]
evangelium [illegible] hee tres hore pertinent ad octavam [illegible]
[illegible] / qui [illegible] surrexit [illegible] [illegible]
[illegible] manifestavit Joh. XX et in completorio [illegible]
[illegible] pacem dedit [illegible] pax vobis Joh. 20 [illegible]
[illegible] pacem [illegible] est exemplo [illegible]
[illegible] completorio [illegible]
[illegible] / [illegible] in completorio [illegible] pacem [illegible]
[illegible] Nunc dimittis [illegible] videt [illegible]
[illegible] symeon [illegible] fidei [illegible]
[illegible] et nos [illegible] fidei [illegible] / [illegible] et
[illegible] / Et quia [illegible] / Et de-
[illegible] / ubi est [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] fidei [illegible]
[illegible] symbolum [illegible] fidei [illegible] confessione fidei
[illegible] / [illegible] forte nos hac nocte [illegible]
[illegible] / [illegible] aliud fiat / [illegible]
[illegible] / [illegible] est [illegible] ut [illegible] et in completorio [illegible]
[illegible] ad [illegible] / [illegible] circa [illegible]
[illegible] / et in aliis horis [illegible] / [illegible]
symbolum apostolorum / et in aliis horis [illegible] credimus / [illegible]
[illegible] et concludimus [illegible] adiciamus
[illegible] confessionem / et misereatur [illegible] professionem et
ad [illegible] confessionem / [illegible] professionem [illegible] alter [illegible]
[illegible] nocte [illegible] / [illegible] Jacobi v [illegible] alter [illegible]
[illegible] ad [illegible] dicendo [illegible]
[illegible] / [illegible] quia [illegible] in aliis
[illegible] / et in completorio [illegible]

hore sexte et christus cum in hys horis septima qui est primum et finis
in die parasceves legitur incepisse post illam dicitur usque ad horam respi-
re in ... et deinde sequitur seriatim verba ad deum usque inspi-
rauerit tenebras ... dixisse et ibi finiuisse ... con-
fisse / vnde ergo et nos in passionibus ... statuit ad
prius imitacionem ipsius hora que est primum ... et
aliis decem ... post in ... et in ... diem ... spe-
cialiter ...

Sequitur de forma institucionis misse a quo sit instituta et
eciam sacerdotum in ordine diaboli

De ultimo videlicet quare dies sabbati cessit beate virgini ad specialem commemora-
cionem / Sed quia et officium misse distingwebatur secundum consuetudinem clerico-
rum / per iiij dierum in ebdomada / Ad secundum videlicet quare ... tho-
teca / pro ... assignatur variis racionibus / Una hystorialis / legitur enim quod
a doctoribus assignatur ... civitatis constantinopolitane erat ymago
que in quadam ecclesia / Secundum ... que dependebat velum quod velabat ymaginem
beate virginis coram qua dependebat velum quod pendebat ab ymagine
/ sed hoc velum sexta feria hora vesperarum recedebat ab ymagine
nullo movente / sed solo dei miraculo / et quasi in celum ferebatur
ut ad plenum posset ymago ab omnibus conspici / celebratis vero
vesperis in sabbato descendebat iterum velum ante eandem ymaginem
et ibi manebat usque in sextam feriam / hoc miraculo viso statutum
est ecclesia inspiracione / ut ista feria / nisi festum ix lectionum
impediat commemoracio et missa de beata virgine habeatur / Secunda
racio quia deo crucifixo et mortuo / discipulis fugientibus et de-
sperantibus tota fides in sabbato quo deus in sepulcro
iacebat remansit / Et propter hoc ista dies magis co-
quievit in beata virgine ... / Tercia vero causa dies
... commemoracioni beate virginis assignatur quia alia / Secunda vero causa dies
sabbati est quasi introitus et ianua ad diem dominicum / dies autem
dominica est dies requiei in quo deus requievit ab omni opere
quod patraverat / et signat vitam eternam in qua est requies
sempiterna / Virgo tamen summa ianua deo ... quasi summa ianua
/ et scala paradisi / Et ipsa est nobis porta ad regnum celorum / Ideo cum in sabbato quod
celi per quam debemus ad ianuam celi ascendere / Ideo cum in sabbato quod
precedit diem dominicum sollempnisamus / quod per primum precedit / ad regem
eternum provenianus / Quarta ut sollempnitas et commemoracio
matris sollempnitati et commemoracioni filii que sexta feria peragitur
continuetur / Quinta ut festivitas agatur in die ista qua deus
ab omni opere quod patraverat requievit / que est sabbati dies sabbati
De secundo vero scilicet de distinctione missarum / Nota quod certis temporibus
hereticis pullulantibus / et Iudeorum ... impugnantibus
Alcwinus magister / et rogatu Karoli / et Bonifacii
... Maguntinensis statuit / quod qualibet die dominica missa
de sancta trinitate celebrabatur / Secunda vero de sapiencia / Tercia feria de
spiritu sancto / Quarta de angelis / Sexta de sancta cruce
Quinta feria de caritate / Sexta de beata virgine / Causa vero cessante cessaverunt isti
Sabbato de beata virgine / Causa vero cessante cessaverunt isti
dominicalis officii ordinacio / Et propterea statutum fuit ut secunda
feria habet suum officium / Secunda feria celebretur de angelis / quia
tunc primo creati sunt in bonitate statutis / tunc enim lux divisa
est a tenebris id est boni angeli a malis / Et tunc boni confirmati
sunt in bono / et mali ceciderunt et obstinati facti sunt
Et quia sicut omnes angeli ipsa feria creati sunt in bono ita ...
Ex quo clerus quod ... / Secunda tamen consuetudo volunt
et mali ceciderunt feria secunda / Secundum tamen consuetudinem
quod feria secunda missa celebratur pro defunctis / sicut ut invenit
Petrus ... quod anime que sunt in purgatorio prima feria refrigerium habuerunt et statim

feria 2a redeunt ad operas / ideo ut subveniatur corporibus laboribus incessa pariter 2a feria celebratur. In 3a feria pro tunc officium celebratur. In 4ta feria apparere. In 5ta feria pro tribulacione sunt resume-batur officium dominice. Sed nunc consuetudo induxit ut celebretur de corpore christi. In sexta feria de sancta cruce. In sabbato vero de beata virgine

Iam deo duce de quibusdam generalibus sollempnitatibus divini cultus precedentibus expeditis. Nunc restat videre magis in speciali de predictis expeditis / videlicet de ydoneitate et honestate ministrorum altaris. Circa quod videndum est de octo / ad ministros altaris pertinentibus. Primo de condicionibus concurrentibus ad debitum ministerium divini cultus. Secundo de diversis nominibus sacerdotum et laude ministerii sacerdotalis. 3o de dignitate et preeminencia sacerdotali biblie expressorum. 4to de puritate et castitate et honestate corporum. 5to de separacione clericali. 6to de corona sacerdotali. Ultimo de dignitate et reverencia sacerdotum ad divinum officium et specialiter corporis christi.

Circa primum igitur ad presens notandum quod ad debitum et ad legittimum ministerium altaris sex condiciones requiruntur. Prima est quod sit sexus masculini. Secundo ... bonus angelus. Iterum mulier non potest conficere ... quia ministri huius sacramenti sunt conformes ... ex hominibus dei ... et hoc ... ministri huius sacramenti ... non conficit sacramentum ... talis autem non potest conficere ... angeli ... carracter est susceptus ... carracter ... non ... ministri huius sacramenti ... masculus ... clerici ... carracterem ... ordinis clericalis ... recipere carracterem ... impedimento ... abbatisse ... absolvere ... docta sit ... officium ... Sed dubium hic incidit de ... utriusque sexus ... an possit ... ermofroditus ... qui habet utriusque sexus ... ad quod respondetur ... carracterem ... et monstruositates ... utriusque sexus non ... valescat in co... sexus virilis et femineus / carracterem recipere non potest / ut Wilhelmus

qua non sit aqua vel aqua. Tercio requiritur quod sit sacerdos rite ordinatus
per claves ecclesie quas Christus commisit apostolis et eorum successoribus. Sed
de forma tamen firmiter tenendum. Unde non sit dyaconus vel sub-
dyaconus vel laycus quantumcumque sanctus hoc sacramentum conficere ydoneus minister
eo quod solis sacerdotibus potestas conficiendi hoc sacramentum est concessa
ut habetur c. preallegato. Quarto requiritur intencio sacerdotis, quantumcumque
enim esset homo intentus et sacerdos et proferret verba debite super
debita materia si non haberet intencionem faciendi illud quod facit
ecclesia nichil faceret. Unde ex collacione sacramenti sacerdotis requiritur
intencio. Racio est quia actio que procedit ex libero arbitrio requiritur intencio
agentis. Sed ad ministracionem sacramentorum est actio procedens ex libero
arbitrio ministri. Ergo ad eam requiritur intencio ministri. Et qualis
aut esse debeat. Intencio actualis vel habitualis. Loquendo de actua-
li qua homo actu intendit facere actu continuo et hec [illegible] est quod
talis non requiritur sed sufficit habitualis in principio. Et hec [illegible] est [illegible]
toti perficitur [illegible] illis intencionibus que sunt in principio. Vox
enim est [illegible] quia opere continuo modico interrumpatur intencio
actualis [illegible]. Ergo talis non requiritur sed sufficit in principio actus
loquendo aut de intencione habituali [illegible] vel opposita
intencio non interveniat. [illegible] [illegible] requiritur. Quinta
quod sit loquens [illegible] non [illegible] possit [illegible] forme [illegible]
sacramento verba [illegible] prolata sint forma huius sacramenti. Unde [illegible]
que verba proferant [illegible] [illegible] directe [illegible]
[illegible] verba proferant [illegible] super pane et vino
[illegible] prolatis
que [illegible] hoc [illegible] non [illegible] istud [illegible] Sexto [illegible]
que sit forma huius sacramenti non conficit hoc sacramentum. Sexta quod habeat
[illegible] [illegible] non potest conficere hoc sacramentum [illegible]
[illegible] amencia vel dormiens aut frenetici [illegible]
[illegible] et proferret verba [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] et proferret verba [illegible] [illegible] facit. Tercio [illegible]
intencionem faciendi quod facit ecclesia non [illegible] non obstantibus
que impediunt [illegible] et non rite et [illegible]
[illegible] adhuc sit [illegible] statuit [illegible] sacramenti [illegible]
quod sacerdos sit ieiunus [illegible] quod sit [illegible]
de [illegible] dist. 2a c. placuit et c. [illegible]. Nona quod non sit corde viciatus [illegible]
[illegible] peccato mortali. Decima quod non sit corde [illegible] promovere [illegible]
[illegible]. Undecima quod [illegible] debita
[illegible] aqua [illegible] debet enim missa dici in
[illegible] celebranda. Debet enim missa dici in
tempore [illegible] missa [illegible] loquendo et [illegible] sacramentum ad
die [illegible] non [illegible] regulariter loquendo [illegible]. Et quibus horis
[illegible] quod [illegible] sufficiat. Et quibus [illegible] sit [illegible]
missa debeat dici [illegible] est. Tercia quod non sit [illegible]
[illegible] suspensus [illegible]

De 2o videlicet de diversis nominibus sacramenti [illegible] quod [illegible] ministri [illegible]
[illegible] in sacra scriptura diversis nominibus appellatur. [illegible]
[illegible] sacramentum [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sacramentum

clerici nominantur clerici / ut ait ysidorus in ethi[mologiis] / et tunsure sua
va habent de qua dicitur xxi c. Clericus / Aliqua precipitur de hu-
ius definit et ad hoc ordinantur / et quia uti etiam clericos
vere quod est sortis latine / et primi ordinati ab apostolis sorte legun-
tur ut legitur mathiam qui sorte electus connumeratus est cum xi
apostolis ut dicitur actuum primo c. Clerici quod dei sunt clerici id est de sorte domini
Vel quia dominus pars eorum habetur. Determinat et principaliter de domino dei
ut dicitur glo. ibidem Circa nomen presbiteri presbiter enim grece latine se-
nior interpretatur non pro etate vel decrepita senectute sed propter honorem
et dignitatem quam acceperunt presbiteri nominantur / Ideo presbiteri quasi
seniores dicuntur tamen ipsi dicti sunt a morum honestate qua debent X
clarere / Sed enim seniores ut plurimum vigent morum honestate prop-
ter maturitatem / Non ideo debent habere honores et moribus corum
et presbiteri in nomine bonum recipiat. Circa dignitatem presbiteri / qui seniores dicti sunt sapien-
tes quia alios debent edocere. Nam in senibus est sapientia / et multo
tempore prudentia / debet enim habere prudentiam sermonum corporis quia ad ipsos affi-
nis est officium ut predicent fideles quod sine scientia facient acceptis
predicta dominus loquitur per prophetam malachiam quod
[illegible] dicit quia tu scientiam repulisti repellam et ego te ne sacerdotio
fungaris mihi / Circa dignitatem presbiteri dicti sunt testatorum et passionum
infirmitatem / Nam seniores minus vexantur a passionibus carnis
quam iuvenes / Ita et presbiteri non debent esse passionum senio sed
in vita penitus immaculati / Nam senectus atque hoc est non
canicies sed in vita reputata senectus quia [illegible] enim est
[illegible] nec mundi [illegible] computata sapientie. Circa quod dicitur
senectus hominis etas senectutis vita immaculata / Et quod ita
ut presbiteri debent alios vita et moribus pro bona opera prevenire / iter
cum prebere / instruendo. Sequitur. Et nunc fratres qui vos estis
presbiteri in populo dei ex vobis pendet anima illorum / Et circa verbum dicitur
ne despicias narrationem presbiterorum sapientium / et in proverbiis illorum
[illegible] nulli ne sacerdotum presentiam stare
conversare / et prime vi c. dicitur ut omnem narrationem possis audire
sapientie eorum ex corde cognoscere / et proverbia laudes non effugiat a te / Item debent nobis iter
et exemplum prebere nobis assistendo et ostendere quod assistat acceptum
exemplum Item debet prebere iter perlatione aliorum ex
tempore omni loco presbiteri / Et quia habent excellentiam et preeminentiam super nos / et
reverendo / Nam ipsi habent bonum iter ita et nos debemus
eos sicut angeli debet venerari / Nam ut dicit apostolus i. thi. v. Qui
bene presunt presbiteri duplici honore digni sunt / et hinc est quod
ab eis presbiteri et honore digni sunt / et ideo non facile presumendum est
bus est malum de ipsis audiendum / Non facile presumendum est
v constituit libellos qui accusabat eum fecit comburi / Nam
valuit aperire / quia non decebat quod illos iudicaret / qui
quibus erant similitudine iudicium iudicandi / Item quod apostolus docet
thimo. i. thi. v. dicit Adversus presbiterum accusationem noli recipe-
re nisi sub duobus aut tribus testibus / Et prosequitur ipsos
venerando tractandum et ne contemnamus statim eorum vitam

m̄r et cetera presbiteros humilia dicit tu(n)c / et magnatos humilia caput
tuu(m) Item debent presbiteri moderatiue nos dirigere et compelle-
re / sicut ergo ad presbiteros salutem compellunt alios dare / et potissime in
foro conscientie ubi in via salutis debet dirigere confitentes / vnde dicit
qui precepta canonica audivit / et presbiteros rigorose compellunt quod
faciunt multi mala / qui potius ad mala compellunt et seducunt ubi
ad bona debent compelle(re) et inducere Contra illos conqueritur per prophetam
dicens quod Ysaias ve vobis qui dicitis malum bonum / tales fuerunt
illi senes presbiteri a quibus egressa est iniquitas daniel xiij
Secundo vocantur sacerdotes / et hoc multiplici de causa / primo dicuntur sacerdotes quasi sacra
dantes / tribuunt enim spiritum sanctum per unctionem et cetera ipsi imposicionem
manus eorum / vnde dicuntur sacra et sancta et cetera dicit Io(hannes) xx accipite
spiritum sanctum / quorum remiseritis peccata / remittuntur eis / Secundo dicuntur sacerdotes
quia sacra conficientes / et cetera corpus maximum invicem per cetera
que sunt sacra conficientes / et manus benedicunt / ut cetera benedixe-
runt quos dominus manus benedicat / et consecrant / et sacrificant
et consecraverunt / benedixerunt et cetera sanguinem invicem
et cetera tercio dicuntur sacerdotes a sacrificando
sicut sacra / sed cum rex a regendo dicitur / ita sacerdos a sacrificando
sed sacra / sed cum sacerdos ethimologia a sacer dux / sacra dans
vocatur / et cetera vnde sacerdotes ad in-
/ sacra docendum / vnde si de hec sancti scripturam / sed magis sacerdos sacer dux
/ sacra docens / vnde si de hoc sanctam doctrinam / secundum magis sacerdos sacer dux
sacerdotum / vnde de doctrina doceant / quia est dux aliorum animorum /
/ alios exemplo ducendo in dei actionibus qui est dux gregis mei / ipse enim est
rectorum / elegi te ut esses dux super populum meum / ipse enim est
sacra dans / et alios tenetur et cetera pastor / sed sacerdotes
dicuntur pastores / a pascendo / quia ad ipsos pertinet et specialiter
subditos pascere et nutrire / vnde actuum xx dicit pascite qui vobis
subditos pascere et nutrire / sacra docendo quia alios specialiter instruere
tenentur / est enim sacra docens et legem alios specialiter instruere
malachie 2 labia sacerdotis custodiunt scientiam / et legem requirunt
ex ore eius / Exodi xxviii prescripserunt sacerdotes habere stolas et
tunicas / Circa quod advertendum / quod sacerdotes habent describi(tur) / primo ad ta-
tubis / Circa quod advertendum quod sacerdotes sunt ad cordis puritatem / secundum ad exteriora
que ad interiora quantum ad cordis puritatem / secundum ad ubi ut legitur / debent
vz ad opus et corporis honestatem / et quantum ad ubi ut legitur / debent et
legitur sacerdotes esse sancti ducentes per innocentiam interiorem per apparentiam et vi-
tam sacerdotes esse puri / et cetera debent habere stolas fortes super / et vitam
generale quod vult / sed debent habere tubas et cetera per prophetam exaltata
dicens et cetera clama ne cesses quasi tuba exalta vocem tuam annuncia populo meo
et quod evangelisando per elementa et cetera debent habere stolas / et cetera scelera eorum
debent esse puri ducentes per innocentiam interiorem / debent habere tubas vestes
das vestes per apparentiam honestiorem / debent habere tubas rotundas
tam vocis per eloquentiam veraciorem / Exemplo cleri / et in presby-
teri debent esse et cetera sancti per spiritum actibus / ut legem dei intelligant
doctrine vite per quas alios erudiant / vite sanctitate / ut alios exemplo
doceant / et cetera per quas alios provocant / ut per alios intercedant / vnde de
placent / corone assignitatis / ut per alios intercedant / vnde de
quod sciebat / et cetera in limitem et cetera dicit dominus / et cetera quod constitutus est
quia doctor / qui sanctior / qui in omni virtute eminencior
et omni illo / qui doctor / qui sanctior est in omni virtute eminencior
Ille eligatur ad sacerdocium / sed ordinetur in sacerdotem hic et cetera.

Expressis ex parte ydonei ~~ministri~~ ministerii sacerdotalis pono duas condiciones
Prima sacerdotes consecrantes fore ydonei ministri eukaristie divine debent
habere consciencie et innocencie sanctitatem / Secunda sacerdotes perfectos esse
ydoneos ministros eukaristie salutaris / debent habere apparencie evidencie
cie puls [illegible] / prima quo sic deducitur / sicut sacerdotes dum fuerint duces
via [illegible] sciret / qui in [illegible] fuerint et virgines invenimus / [illegible]
[illegible] / que deo specialiter dedicatur / sed sacerdotes deo dedicantur
[illegible] et [illegible] / ideo debet habere [illegible] puritatem et vite sanctitatem
[illegible] de quibus scriptum est / steterunt in officio suo sacerdotes / et nomen
[illegible] steterunt / quia perpetue constantie esse debent esse in fide et moribus stabiles
les et perfecti / ideo quia sicut fuerunt et sancti duces / acutius vicis
expedit / quia sacerdotes multo magis esse sanctos / qui magni et sanctissimi
precepto esse famulos / qui ad tractandum tam sancta [illegible]
deputati et ordinati / quibus dicitur levitici xi sancti estote
quia ego sanctus sum / quia cum sacerdotes debeant esse sancti / primo exemplo
[illegible] enigmate figure / et doctrina scripture / patet primo exemplo [illegible]
[illegible] / quia sicut spiritualiter altiora / ut dicitur sicut priora / sicut liquet
[illegible] / quia sicut stelle / [illegible] corporum inferiorum / celum [illegible] magis [illegible]
[illegible] appropinquant / in [illegible] [illegible] pervenerunt / sicut patet de vinculis / quia
magis est primus / ubi est [illegible] / [illegible] ab eo [illegible]
est / itaque sacerdotes sunt [illegible] et dignitate celestes [illegible] fonti
[illegible] / [illegible] primo [illegible] ministerio [illegible] / et sic
[illegible] in firmamento celi ad illuminandum alios / et [illegible]
[illegible] stelle posite in firmamento celi ad illuminandum alios / et rivi
[illegible] ad alios irrigandos / [illegible] debet esse purus et
[illegible] ad alios irrigandos / [illegible] quia [illegible] matthei [illegible] elegit
sibi / et ab omni culpa [illegible] / [illegible] sacerdotes [illegible] tamen [illegible]
sacerdotes [illegible] / [illegible] est [illegible] / ut [illegible] distillet
[illegible] arborem [illegible] est [illegible] et in [illegible] istud non
nisi sit sacerdos [illegible] et sanctus / et in [illegible] efficaciam habere
polluti / [illegible] credunt [illegible] / ergo [illegible] magis [illegible]
et [illegible] influencia [illegible] / ergo [illegible] / [illegible] illum
sacerdotem debet esse mundi et sancti / qui deo [illegible] / [illegible] celum [illegible]
sacerdos debet esse [illegible] / qui deo [illegible] tractant / Secunda quo sic [illegible]
qui sanctificat in altari sacrificat [illegible] macula [illegible] non
[illegible] levitici xxii [illegible] qui maculam habuerit non
offerat panes deo suo / nec accedat ad ministerium eius / et ibidem
[illegible] macula [illegible] / [illegible] officie sacerdotum
[illegible] maculas [illegible] / si cecus fuerit / si claudus / si parvo vel grandi et torto
[illegible] / si [illegible] fractus / si gibbus / si lippus
[illegible] fuerit / vel fracto pede / si [illegible] / si gibbus / si lippus
[illegible] in oculis / si iugem scabiem / si impetiginem
[illegible] / si ponderosus / quibus possumus clarere maculas
[illegible] in corpore / si ponderosus / [illegible] / quibus [illegible] sacerdotes ministri altaris debent esse immunes / [illegible]
[illegible] / a quibus sacerdotes ministri altaris debent esse immunes / quia
non debent esse ceci in intellectu / sed illuminati [illegible] / nec claudi per
[illegible] / sed [illegible] / nec
[illegible] / sed [illegible] / nec
debent habere deformitatem in naso discrecionis / [illegible]

esse nimis parvus pigmentatus / nec tortus per malorum / nec nimius ma-
gnus propter presumptionis stultitiam / Levitici [illegible] nec plus sapere quam oportet
sapere / Sacerdos non debet esse gibbosus per se [illegible] producit leprosos / non per
maculam glaucam albuginosos / non per luxuriam scabiosos / non per avariciam impe-
tiginosos / non per pigritiam ponderosos / Sexto dicitur quod predicte macule
et deformitates corporales signant infectiones deformitates et vicia
Sed si illi in lege veteri habentes maculas corporales repudiabantur a sacrificio
figurali / multo magis repudiandi sunt sacerdotes nove legis / qui sacrificium
offerentes agnum inmaculatum in mente habent / Unde quem propheta dicit quis
habitabit in tabernaculo tuo / et respondet ille qui ingreditur sine ma-
cula inmaculatus ille habitabit in tabernaculo dei / [illegible] inmaculatus ingreditur
Cum ergo deo [illegible] ministrare / debet in via inmaculatus ambulare / psalmista
Beati inmaculati in via qui ambulant in lege domini / et ministrando
[illegible] non solum figuraliter / sed et spiritualiter et realiter corporis
[illegible] sacerdos Levitici xxi Sacerdos qui accedit ad divinum sacrificium [illegible]
[illegible] cor [illegible] / quod sacerdotes debent esse [illegible] in [illegible]
et in fide et constantia / [illegible] sunt sacri [illegible] / sicut prophete et magi
[illegible] / Unde ad hoc quod sacerdotes sancti et sacri efficiantur [illegible]
ad hoc [illegible] quod sunt stabiles [illegible] firmitatem / [illegible]
debet esse firmum et stabiles in moribus / et [illegible] illud
[illegible] sacerdotes [illegible] religionem [illegible] corporalis
[illegible] sacerdotes steterunt ante
[illegible] Machabeorum [illegible] Sacerdotes [illegible] societatem levitici [illegible]
altare [illegible] ut diligenter caveant [illegible] ne contaminentur
[illegible] quod sacerdotes ad mortuos non accedant ne contaminentur
[illegible] quod sacerdotes debent [illegible] affectatam abhorrere / quia debet habere
a mortuis / [illegible] debent [illegible] Deuteronomii xviii [illegible]
[illegible] bona [illegible] non bona [illegible] Deuteronomii [illegible]
habent sacerdotes et levite hereditatem in [illegible] populo / sed [illegible] dominus
[illegible] hereditas eorum [illegible] sacerdotes accipere
[illegible]
[illegible] debet [illegible] castitatem / [illegible] sacerdotes
et levite et mundamini [illegible] / [illegible] debet fulgere [illegible] sancti
[illegible] Sanctificati sunt sacerdotes et levite / [illegible] debet
[illegible] xv [illegible] Sacerdotes
[illegible] iniquitatem [illegible] Paralipomenon [illegible]
[illegible] habeant [illegible] castitatem Judith [illegible]
[illegible] restiterunt regi / [illegible] in [illegible] labo-
[illegible] sacerdotes [illegible] Paralipomenon [illegible] Sacerdotes in [illegible]
[illegible] / [illegible] deficeant [illegible]
[illegible] sacerdotes [illegible] plangite
sacerdotes ululate ministri altaris / [illegible] deficeat [illegible]
[illegible] inter vestibulum et altare plorabant
sacerdotes / ministri domini dicentes parce domine parce populo tuo / [illegible] debet
sacerdos [illegible] vinum non bibat omnis sacerdos [illegible]
[illegible] vite sobrietatem [illegible] debet [illegible] exempli [illegible]
[illegible] / [illegible] habeant [illegible]
[illegible] exemplar [illegible] levitice [illegible]

voluntatem 2o Machabeorum 4o sacerdotes autem psallebant ymnos usque quo con-
sumptum esset sacrificium. Ex quibus liquet que faciunt sacerdotes veros i. pietatis
ductores scilicet doctrine sacrorum datores iustitie et ministrare sanitatem
po 2a eternam sed deum de pace quod. Dixit Ysa. quod sacerdotes cupientes esse
ydonei ministri hostie salutaris debent habere apparentie et evidentie
pulchritudinem. 2o quod ipsi debent habere stolas que est nobilis vestis
quam sacerdos debet habere. Hoc est ex notis quod sacerdotes debent
habere nobilitatem et honestatem. In sacris enim sermonibus requiritur honesta
gustatio. Unde sed 1a quod est intuentur et visum obtinent diligenter
parantur et ornantur. Et hinc est quod nobiles solent melius et spe-
ciosius facere orationem exornare, ad quod sancti utique intuentur apparente.
Et quod sacerdotes in ecclesia sunt sicut signacula, specula, et spectacula, scilicet mi-
raculi. Ad quorum vitam et mores et modos aspiciunt ubique. Unde si
necesse est quod bene stolentur et quod honesta compositione et habitu nobilitate
talium adornentur. 2o quod ostendit sic stabant sacerdotes per vices dicte
stolis amicti, ut sic sacerdotes significant in xxiiii senioribus
de quibus dicitur Apocalipsis iiii. Et sedebant super thronos amicti sto-
lis albis. Et quia duplex est stola est hec rem habere. Prima stola
est gratia quam datur filio prodigo revertenti Luce xv. Cito proferte
stolam primam et induite eum. 2a stola est gloria. Dicitur stole
ante deum convenienti de qua dicitur Ecclesiastici xlv. Stola glorie induit
eum. Et iste sunt bine stole Joseph quibus induit fratres suos
eum. Genesis xlv ubi dicitur quod fratri fecit singulis binas stolas
Beniamin vero dedit quinque stolas optimas. Hic gratiam nota
quibus bine stole scilicet gratia in presenti et gloria in futuro. In festo
bine stole scilicet gratia quando stole sunt quinque respectu cor-
poralium quando erunt quinque sensus dotalium. Et tunc imple-
bitur quod corpus quintuplici gloria dotabitur. Et tunc imple-
bit quod dicitur Apocalipsis vii. Turbam magnam quam dinumerare nemo
poterat ex omnibus gentibus et tribubus et populis et linguis stantes
ante thronum et in conspectu agni amicti stolis albis et palme in
manibus eorum. Et modo quod hec sunt stole id est vestes sacerdotales
Iudi. prout in ecclesia sunt constitute quod requiruntur ad ordinandum consecran-
dum sacerdotem. Unde in ecclesia nostra habentur vestes sacerdotales sunt iste
prima scilicet linea interior que dicitur tunica. 2a est linea exterior que dicitur al-
ba. 3a est cingulum. 4a est amictus. Quinta est stola. Sexta
manipulus. Septima casula. De quibus infra dicetur ita induuntur
in sacerdotibus. Sed sunt alie vestes stole spirituales quibus debent
specialiter sacerdotes et que sunt viri iusti scilicet Stola prima est stola inno-
centie. Et ista est sicut vestis linea quae intus vestitur et ante omnia
est habenda et a viris est induenda. Paralipomenon dicitur quod David
indutus stola bissina saltabat ante archam. Bissus enim species
est lini candidissimi ut Ecclesiastici xliii. Sequitur quod sacerdotes et

et lente lineis induatur Secunda est simplicitatis et pacis et ista significat per
amictum quod est ornamentum humeri per quem portant omnes [illegible]
patiam munit et ornat hominem ad hoc quod possit [illegible] omnia
sustinere Et de ista stola dicitur ysaie 63 iste formosus in stola sua gra-
diens in multitudine fortitudinis sue Et in 1 Reg vi tulerunt sacerdotes
archam domini Genesis xlix supposuit humerum ad portandum.
Tertia stola est castitatis et munditie Et hec est vestis linea supposi-
ta que dicitur alba que est lata et longa quod pedes attingit quia
castitas debet se extendere usque ad pedes id est ad affectus inferiores
Quia non sufficit castitas corporis sed necesse est castitas mentis
Quod est contra ypocritas qui istam stolam habent exterius in corpore sed
nunquam in corde Luc xii Cavete vobis a scribis qui volunt am-
bulare in stolis Illi exterius et non interius Et hec stola perfecte
castitatis fuit data [illegible] quod marci ultimo quod viderunt
iuvenem sedentem a dextris coopertum stola candida et obstupu-
erunt quod significat [illegible] iuvenem angelicum stola castitatis
indutum Ex quo patet quod pauci [illegible] stolam Quinta stola
est caritatis et amicitie et ista significatur in cingulo quo precingitur
[illegible] amor est
[illegible] amor cum cingulo copulativum amor est
[illegible] amor est cingulum amplexativum Ista stola
[illegible] colligativum Amor est cingulum amplexativum [illegible]
debet [illegible] cingi [illegible] deo et proximo debent cum [illegible]
[illegible] Unde dicitur [illegible] apparuerunt [illegible]
[illegible] amati stolis [illegible] cum [illegible]
[illegible] Sexta est stola humilitatis et obedie-
[illegible] que designat xpi
[illegible] stola qua ligatur collum sacerdotis que designat
[illegible] obedientie voluntariam [illegible] vi
[illegible] et [illegible] que pendet in collo
[illegible] stola [illegible] torques [illegible] collo
[illegible] subiunxit collo [illegible] vitia
obedientie [illegible] stabilitatis et perseverantie Et ista stola
[illegible] Septima stola est [illegible] in sinistra manu [illegible] in sinistra adiu-
[illegible] quod ponitur in sinistra manu [illegible] imponde-
[illegible] est [illegible] mysterium [illegible] /
[illegible] iuvenes induebant
[illegible] ista stola [illegible] Mach [illegible] [illegible] stola [illegible]
[illegible] et stolas belli [illegible] cum est [illegible] stola [illegible]
[illegible] est in bello [illegible] est stola glorie eterne et felicitatis
[illegible] et que [illegible] solet fieri de
[illegible] que est [illegible] et [illegible]
[illegible] et servatur et ornatur [illegible] stola eterne glorie est
[illegible] et [illegible] ista cum stola est gra-
[illegible] vidi sub
[illegible] vestes militum [illegible] dei et date sunt eis singule
altari dei [illegible] stola [illegible]
stole [illegible] decima dicitur [illegible] stolas
[illegible] et evidenter
[illegible] salutis [illegible] habet [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] dicitur [illegible] mysteriorum [illegible]
[illegible] sunt [illegible]
[illegible] salutaris [illegible] sunt [illegible]

Sexta

Sacerdotes carnales luxuriosi dediti indigni misse diuine celebratione sunt censendi
2a Sacerdotes in vita et moribus non regulati et viciis pluribus irretiti
sunt indebiti misse hostie salutaris conficiende / iste dicit gregorius sic presbiter
quanto clericus indignus conficiat et sumit tanto ad dampnationem eius sunt
rei corporis et sanguinis domini / i cor xi / de talibus enim vero dicitur illud
ysaie 28 et osee 4 et erit sicut populus sic et sacerdos / quod valde melius
populus quam sacerdos / apparet enim ex eo quia ipsi moderni sacerdotes qui debent
alios in virtutibus precedere / hii eos antecedunt in criminibus / non precedunt
sanctitate / sed in carnali pravitate / non in iusticia / sed in iniusticia / non in castitate /
sed in vite et morum corruptione / non in fide et pietate / sed in crudelitate. et
sicut simoniaci / non propter deum sed propter pecuniam / presbiteri pre
austeritate / nam moderni sacerdotes sunt simonie professores / superbie pre
cessores / ignorancie succesores / malicie machinatores / presbiteri
et opinatores / dolorum conspiratores / luxurie inquinatores ... at
sunt simonie professores / patet quia male ad beneficia ingrediuntur / ...
et in perdicione / quia de vno vicio in aliud procidunt / ... est talis et fuit cor
ne ad ... interitum / ... ex vitiis ... est ... quicumque volebat implebat
... promoto ... iii regum xiii ... fuit sacerdos / qui ...
manum suam et fiebat sacerdos / ... sunt sacerdotes ... omnes in
plenis inveniuntur / de prophetis symoniacorum ... cuius in
numeribus dominabat / et sacerdotes eius in mercede docebat / Sunt etiam
prelatos superbie precessores / quia ... maior superbia quia
omnes ... sunt sacerdotes excelsorum ... Jeroboam
... plebis constituit / ... iii regum xiii ... qui sunt in ecclesia de
novissimis plebis / i. de vili et carnali plebe / ... hodie sunt sacerdotes excelsorum
i. sunt magis superbi et elati / quia sunt ad ... debent ti
mere ... cuius ... occidit ... sacerdotes excelsorum
Sunt etiam avaricie ... sacerdotes ... pote
rant ... ... malo
rum machinatores / ... vbi ... a minore vsque ad maiorem omnes
avaricie student / a propheta vsque ad sacerdotem omnes faciunt dolum
Sunt etiam perditorum opinatores / ... cecidit sic
... in bello ... fortiter age / ... delictorum
conspiratores / ... plus vacant delictis ... domino ...
ysaie 28 ... propheta nescierunt leges ...
Anno ... sunt etiam luxuriosorum inquinatores / Jeremie 21 ubi ...
sunt ... conquestus ... sacerdotum ... iniquitatem / isti sunt
... et ... filius ... expandunt
patrimonium crucifixi / ... sacerdotibus daniel 14 ... occulte
... et ... subintrantibus quod ... in altari po
... comedebat / etiam ... coram luxurie
... propheta ... et sacerdotes polluti sunt ... mea
... Jeremie 23 ...
in veri ... Exemplum ... quorum ... sacer
dotes ... in vita et moribus non regulati ...
... sunt censendi in digni ... salutaris misse
... a toto populo sunt ...
... et a tyrannis et principibus corripiuntur / et finaliter ...
... affliguntur ... maledictione ...

2° Ad vos ergo mandatum hoc o sacerdotes et pr[ima] labia sacerdotis custodiunt scien-
et legem requirent ex ore eius vos autem recessistis a via et scandalizastis
plurimos in lege et irritum fecistis pactum levi propterea dedi vos
contemptibiles et [illegible] cunctis populis. Desertum in eodem ca° dicitur
33 Nathan sacerdotes baal vocati fuerunt quia de filiis desperati sacer-
publice loquitur hugo in li. de xii abusionibus Sacerdotes non solum va-
cant voluptatibus studet [illegible] sepius assidua frequentant assidui in
plateis et certis tardi sunt ad investigandum culpam peccatoris parati ad
inquirendum vestigium leporis libentius [illegible] congregant canes quam
pauperes velocius panem canibus quam pauperibus porrigunt plures famuli
ad mensam quam ad missam famulos vultos clericos paucos [illegible]
thalamum ornatum quam ecclesiam paratam mensam quam altaria ciphos
calices preciosos equos missale colorem cappam pulcrior capsula sa-
cristia delectatur quam alba et quod horribile est auditu nimia
vanitas femina [illegible] corporalia [illegible] obstetricatam [illegible] multiplica
est tolerat [illegible] dicto pretio Hermubus [illegible]
[illegible] hostie salutaris et vere dimittere [illegible]
Sed queret aliquis an sacerdos religiosus in eodem genere peccati graviter peccat
quam secularis Ad hoc breviter dicunt doctores quod peccatum quando a religioso
committitur est gravius quam peccatum secularis in eisdem circumstantiis tamen ubi in
committendo vel esse contra votum religionis ut si religiosus fornicetur vel furetur
sit contra votum religionis ut si religiosus fornicetur vel furetur
quia fornicando facit contra votum continentie et furando contra votum pau-
pertatis et non solum contra preceptum divine legis. 2° Si exemptum
peccat contra Christum videtur magis esse ingratus divinis beneficiis quibus est
sublimatus ad statum perfectionis sicut ait apostolus ad hebr. x. c. Si fide-
lis quidem contemnit supplicium Christi quod secundo filium dei conculcat per-
ceptum in domo mea fecit scelera multa. Hoc enim efficiuntur re-
ligiosi in domo mea et corrigibiles Unde dicit augustinus ad vincentium donati-
stam et maxime in conversi simplices et regibus difficile expertus sum meliores
quam [illegible] in monasteriis profecerunt ita deteriores non sum expertus
quam qui in monasteriis defecerunt Hinc arbitror dictum apocalypse
qui iustus est iustificetur adhuc et qui in sordibus est
sordescat adhuc Regis est in diem secundum psalmistam Ecce vidi ficus
bonas bonas valde et malas malas valde que comedi non
possunt eo quod sunt male. 3° petrus religiosus potest esse gravius propter scan-
dalum quod ad vitium eius plures inspirant sicut de propheta Hieremia
datum est ad vitium eius plures inspirant et iter mendacii et confortaverunt manus
pessimorum ut non converteretur unusquisque a malitia sua. Si vero
vidi similitudinem adulterii et iter mendacii et confortaverunt manus
religiosum non exceptum sed [illegible] ignorantia et quod petrus
religiosum non exceptum [illegible] committit absque scandalo sed
quod non est contra votum sue professionis [illegible] secularis [illegible] petrus
in occulto levius peccat in eodem genere peccati quam secularis [illegible]
eius si sit levis cito absorbetur ex multis bonis operibus [illegible]
et si sit gravis facilius ab eo resurgit [illegible] intercessione
[illegible] dicitur [illegible] ad horam interrupit [illegible]
[illegible] ad pristina reparatur Unde [illegible] cecidit non collidet
ad pristina reparatur [illegible] peccat [illegible] petrus suum emendare
dicit augustinus quintus si peccaverit non penitet [illegible] emendare
nescit iustus autem scit emendare scit corrigere sed [illegible] nescio.

paulo post cum cepisset fuisset a diu flere cepit amarissime et ille qui
detecto mulierem videat et reprimeat eam dicens volunt peccati et
malum contra te feci innuat eam a peccatis ad deum cum id est ...
si vero recedit ab aliis subtrahat vel solum quod si recedit non ... pe-
nitentie

Questio patet quod dicti in sacra pagina notantur reges et ipsi tamen
3 quo ipse tamen dicemus quia deus regalem sit ipse a deo sunt
regnare sunt dicit collecta ... regibus tamen regnant scilicet
ad modum tamen sacerdotibus omnes tenduntur. Quo dominum reges ipsi
regendo ... rex a regendo dicitur et ... ysidorum nomen
regendi ... vincendo sumat ... vincendo
... regis nomine ... vincendo ... rex eius si recte
amittitur. Unde et apud veteres ... rex eris si recte
facies si non facies non eris. ... dominum
regere debent non ... tributa ... regibus dantur
reges ipsi ... et subditorum protectorum ita tamen
tributa ob pacis ... et ... dant sacerdotibus ... remissionis
decime et ... dant sacerdotibus ... petere ipsi concedentur
unde prophetatum est ... petere ipsi ... regum ... rex
primo et ... regibus ... sed et melchisedech qui non
prendi ab eis tributa ... Unde et melchisedech ... genesis vii dicitur
figurabat ... et saltem ... testatur ad hebreos ... qui obviavit
est melchisedech rex salem sacerdos dei summi qui obviavit
abrahe regresso a cede ... regum et benedixit ei cui et de-
cimas omnium divisit abraham. Unde reges debent esse
cum ... et bonas ... magnos ... malis
hec ... et bonas ... de bonis ... malis ...
est in hore ... magis ... debet alios audacter ad bonum
... ad ... tributa ... defensione non
... ad tributa ...
tuendo et pro defensione rei publice ad tributa ...
... rege ... quod ... de ... et ... ipsum
... et obsequitur ... leonis ...
totum ... dicitur proverbiorum 30. leo fortissimus
animalium ... ad ... parcebit ... tribulat rex ...
bestiarum ad nullius pavebit occursum ... Quo ... esse fortis
contra eos et si ... rex ... ante vos ... et est fortis
2 ad resistendum ... esse rex ... invictorum et est fortis
... et labore ... ubi non ... est fortitudo bonorum
... debet esse ...
... et ... laborum tribulum et ... pro-
ticus fortiores ad sustentationem laborum tribulum et ... excepto
defensione ... patet infatigabilis ... excepto
... regis ... aliis ... esse ... et forte ... contra
... rex ... et forte ... pugnandi contra
dyabolum ... subditus ... fortitudo ... plato

et rege ysrael cum rex fortis dicebatur eorum. Item reges fortissimi
fuerunt Iudei. Tertio debet esse cautus ad providendum pericula et
insidias hostium devitandum et vitandum. Unde regis [illegible] assimilatur qui
capud tenens frequenter erigit et ubique frequenter circumspicit et si
aliquem insidiatorem videt ad precavendum clamando premunit
ita facere debent et prelati curam de subditis gerere capud
intendentes et oculos sepe sursum erigere et ne subitum subditis
sive aliquod periculum accidat debent cautius conspicere et videre quod
periculum videt imminere debent clamore predicacionis premunire et
ad precavendum periculum avertere. Unde illud actuum xx attendite vobis
et universo gregi in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere
ecclesiam dei. Quarto debet esse clemens ad indulgendum. Unde de natura
regum et principum debet esse quod sunt clementes illis qui penitet
[illegible] debent esse [illegible] ut vindictam. Ex
deliquisse [illegible] debent [illegible] habeant aculeum tamen eo utuntur
Regem apum qui quamvis habeat aculeum [illegible] [illegible] inter alias
[illegible] et [illegible] [illegible] ex [illegible] et ipsos [illegible] [illegible]
pueris et prostratis solet parcere et ipsos debent parcere subditis [illegible]
[illegible] ledere [illegible] prelati et principes [illegible] aculeum ad vindicandum [illegible]
[illegible] et quamvis habeant aculeum [illegible] iusticie [illegible]
non debent uti nisi forte [illegible] clementes sunt [illegible] [illegible]
et [illegible] reges domus [illegible] clementes [illegible] de clementia
[illegible] clementia in principe ut dicit Seneca [illegible] capitali
[illegible] clementia [illegible] David qui [illegible] inimico suo [illegible] David [illegible]
ad [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] regum [illegible] et [illegible] et
[illegible] peperit [illegible] regum [illegible] et proverbiorum [illegible] et
[illegible] custodiunt regem [illegible] ad iudicandum [illegible]
[illegible] custodiunt regem [illegible] debet esse [illegible] deposita [illegible]
[illegible] debet esse [illegible] et civitates [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ab in-
[illegible] [illegible] et [illegible] debent [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] defenduntur [illegible] [illegible] honor regis iudicium diligit [illegible] xxix
[illegible] [illegible] [illegible] honor [illegible] solis qui rex dicitur planetarum
[illegible] eiget [illegible] [illegible] solis [illegible] et ad [illegible] [illegible] prelati
rex iustus [illegible] tenet medium inter planetas [illegible] ad [illegible]
et [illegible] tenet medium inter [illegible] ad [illegible]
et reges debet esse iusti et medium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed sol [illegible]
[illegible] in loquitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stellarum rex et [illegible] planetarum [illegible]
[illegible] decor et [illegible] stellarum rex [illegible] possunt [illegible] regem [illegible]
[illegible] iusticie [illegible] [illegible] [illegible] Sexto debet esse diligens
[illegible] ut faciat iudicium et iusticiam [illegible] diligenter [illegible] veritatem et
ad [illegible] debet [illegible] diligenter [illegible] ad salutem [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad salutem [illegible] est investigare [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regum est investigare [illegible] [illegible]
esse diligens et [illegible] ad custodiam subditorum [illegible] regem [illegible]
[illegible] qui in domo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] prelatus [illegible] debet esse [illegible] et diligentes ad custo-
diam [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] de diligenti in
domo [illegible] [illegible] et [illegible]

compescere et consilio discretione talem regem dicitur Job 29 Cum sederem
quasi rex circumstante exercitu / etc. oculus fui ceco / et pes claudo
/ et causam quam nesciebam diligenter investigabam. Septimo debet
esse humilis ad serviendum deo et populo / propter quod et apostolus qui est rex
regum / vocat se servum servorum dei / unde iii regum [illegible] ut serviat deo
et Ysaie lx Reges eorum ministrabunt tibi. Octavo debet esse astu-
tus ad cognoscendum / nam sicut aquila regina avium visu habet limpidissi-
mum in tantum quod ab altitudine aeris videt pisces in mari natantes
Ita revera isti qui sunt rectores et reges debent habere oculos cordis
et intellectus limpidum et clarum ut videlicet discrete videant que sunt agenda
et que fugienda / atque vitanda / ita quod sive dormiant sive vigilant in tali pro-
minentie sive supremi presidentes in dignitatis sublimitate / debe-
ant cogitare et attendere atque diligenter videre quid inferius faciunt
pisces hoc est eorum subditi in hoc presentis seculi vanitate. Ysaie xlix
Reges videbunt et consurgent principes etc. Et nunc reges intelli-
gite erudimini qui iudicatis terram. Nono debet esse stabilis
ad perseverandum / non decet enim regem / nec in dictis / nec in factis
mutabilem atque varium esse / sed stabilem more leonis regis ani-
malium / qui collum dicitur habere immutabile / et eodem voluntas ta-
lis debet esse immobilis atque firma. Daniel vi Scito rex
quod lex medorum et persarum est ut omne decretum quod statuerit rex
non liceat immutare. Decimo quod debet esse [illegible] ad impugnan-
dum more leonis / qui in incessu vultu et gestu et rugitu animalia
precedit / in tantum quod solo visu vel auditu a cunctis animalibus
timetur. Ita revera reges et prelati debent esse [illegible] in
gestu vultu oris et sermone / et hoc non ut [illegible] sed ne
subditi eos despiciant / et ut terreantur malefactores. Magnificatus est rex Salomon super omnes reges
terre 2° paralipomenon ix. [illegible] ad serviendum / exemplo aquile
Undecimo debet esse liberalis ad serviendum [illegible] animalium
avium regine et leonis / que cum [illegible] / sed nutu aliis
liberaliter / scilicet quod predam suam soli non comedunt / ad prelatos enim pertinet libera-
libus [illegible] condividunt / et pauperes [illegible]
litatem habere / bona sua pauperibus dividere. De quo dicitur 2° Esdre 3° Rex
[illegible] regis Darii de quo [illegible] et ipsi in [illegible] convenerunt
Darius fecit cenam magnam / et [illegible] pietatis debet totus esse
in uncti / ad denotandum quod oleo pietatis debet totus esse
uncti 2° Regum 2 Unxerunt David regem super Israel / quamvis enim
uncta facilius dimittit illud quod tenet / res enim uncta valde
est mollis suavis et lenis / Sic revera prelati qui sunt uncti oleo
pietatis sicut reges [illegible] bona sua debent aliis liberaliter
dividere et largiri / et mites et suaves ab omnibus inveniri
2° Regum 2 Ille unxit dominum vnda [illegible] pietas enim est manus
[illegible] que reges debent subditos [illegible] Ysaie xlix Erunt
reges nutritii tui / et regine nutrices tue / et Ysaie lx mamilla
regum lactaberis / sed [illegible] prelati esse liberalis ad serviendum. Duodecimo

et liberalitas

debet esse sapiens ad gubernandum Ysaie 32 Ecce in sapientia regnabit rex. Et Sapientie vi Rex sapiens populi stabilimentum est. Secundo debet esse prudens ad operandum Jeremie 23 Regnabit rex et prudens erit et sic prudens inventus. Tertio sit pacificus ad quiescendum 3 Regum 4 Veniat rex Salomon qui interpretatur pacificus. Quarto sit honestus ad inspiciendum Ysaie 33 regem in decore suo videbunt. Quinto flexibilis ad diligendum 2 Regum 23 Rex et omnes filii eius fleverunt. Sexto devotus ad offerendum psalmus Reges tharsis et insule munera offerent. Septimo tranquillus ad audiendum sapientiam Audite reges et intelligite. Octavo benivolus ad corrigendum Proverbiorum 20 dissipat impios rex sapiens. Nono modestus ad loquendum Ysaie 52 continebunt reges os suum. Decimo facilis ad credendum consilium ut videlicet quod sunt pertinet ad reges iudices et prelatum est credere et sic bonum consilium. ~~galeatus~~ est dicitur multum necessarius apud aculeos armaturam et defendere patriam. Sic quod prelatus debet secum habere multum bonos consiliarios et discretorum consiliatorum aculeos et stimulos stricte consciencie munitos. Job 29 Cum sederem quasi rex circumstante exercitu eram tamen merentium consolator. Rex sedens et laudans eos consilio regni tam pauperibus loquens. Tertio de talibus cum visitat. Sed patet 2° primum principalem quod peculiarem. De talibus cum visitat secundum quod consilium eius approbatur in vobis est. quia vobis est sunt vestri titulus successionis. vobis facta commendat. Dicitur tamen vobis titulus plenius expressus vobis ... titulus possessionis. Legale vobis titulus possessionis. Dominus nobis vocavit apud acquirendum vobis titulus possessionis. Ut eatis et fructum afferatis Joh. XV Ego elegi vos et posui vos ut eatis et fructum afferatis et fructus vester maneat. Et sunt quod separant vos deus ab ... fructus vester maneat. Et sunt vos estis fulgida ut ... splendere ... ut essetis sui. Et vos estis ... honestum ... lumen mundi. Et vos estis sal terre et discretum ... vos estis solidi et firmi ... permanentes et ... vos estis qui permansistis mecum in temptationibus meis. Luce 22 Et devotus. Vos statis coram deo ... vos estis mundi et diligentes ... Luce 12 Sint lumbi vestri precincti et lucerne ardentes in manibus vestris. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum. Servi vero diligentes qui solent diligere et vigilare et non dormiunt lucernas in manibus portare ut eos dicit Malachie 3 Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator dominus quem vos queritis et angelus testamenti quem vos vultis. Vos estis veridici ... mundati ...

plati cum bonis et ipsi lacrimat(ur) sup(er) ...ve / vz p(ri)mo ... p(ro)
tite culpe / p(er)inoculatu(m) ... miserie / et p(er)dicione future
vite. ut de p(re)latis lacrimas dicit(ur) ... Iohel ii x c(apitulo) de
sacerdotibus faciat ad vos d(omi)n(u)s ymbrem matutinum et serotinum et
Ioh(annis) xvi. amen dico vobis q(uia) plorabitis et flebitis vos
sed tristicia v(est)ra (con)u(er)te(tur) in gaudium / vos estis fumi de
p(er)zelum ardentes plati cum ... dei et p(ro)x(im)i sunt fumi
et ardent Ioh(annis) xv dilexi vos ut et vos diligatis in vicem
Et m(athei) v. diligite inimicos v(est)ros et benefacite hiis q(ui) vos
oderunt et orate p(ro) p(er)sequentib(us) vos et c(etera) / vos estis limpidi
specula videntes sed stupendo (con)templando et meditando ita
ut q(uod)... talibus possit dici illud Luc(e) x. Beati oculi qui vident
que vos videtis / vos estis fulgidi sicut (con)fulgentes / etiam
sunt tempula et thabernacula summi regis i Cor(inthios) iii templum dei sanctum
est quod estis vos / Et ii Cor(inthios) vi vos autem sanctus domini vo-
cabimini ministri dei nostri. Isa(ie) ... dicetur domini sed vos ... sic vos
... vobis a deo qui fecit celum et terram Ex quibus patet quod
... deberent esse de statu p(re)latorum tam (sp)i(ritu)alium quam secularium
Unde aduertendum quod reges tam spirituales quam temporales ... laudabi
les consuetudines / Sic e(con)trario inuenimus malos viciosi et deo odibi-
les / ut hodie mali p(re)lati et principes sunt viciosi / Nam delicijs
... / blandicijs delectantur / luxuria ...
... effrenati / tyranni ... / Sed primo d(e) ... regis alix
... Secundo de
... malicia sua ... reges et ...
... Sicut qui ... luxuriosi ...
sunt principes De ... qui ... regi ... / cui luxuriosi ...
... uenenosissimi regi ... plutoni regi ...
qui ... et ... c(on)tra eorum / Et x ... achi-
... regi dalila / qui ... et ...
regnum ... et in ira ... ut
... q(uod) rex ... et ... magnum ...
... Sed alii ... stolidi ... et ...
... boni regi ... Et ... sunt p(er) ...
Eccl(esiastes) x Ve tibi terra cuius rex puer / et ... de rege iuda / et de rege isr(ae)l
fuit ... de quibus ... regibus ... de rege iuda / et de rege isr(ae)l / qui ... regis
dauid de rege salomone / et de ... / qui ... et ... in patria
... statu ... / quorum tres ... / et ...
... statum ... i(n) ... Et ... pertinent ... rex iuda
... gaudentis / ... in patria ... bonorum ...
... et ... qui viuunt in ...
... qui ... salomone et ... paradisi ...
... / qui ... in uita ... / qui ... regem
... uiuunt in ... / Et ... / et in
... qui ... Et ...
... / et in ... penitus ... Et in ... regnum
... actiones / et in ...

nabuchodonosor

p(ro) dauid ?

celitibus [illegible] primum est penitentium secundum est indultorum tertium virginum est
sponsarum quartum est eucharistie [illegible] magnum tyro-
nes [illegible] agentes [illegible] vincit [illegible]
[illegible] condividitur [illegible] obmittens
[illegible] placet [illegible] videat [illegible] dicitur [illegible]
[illegible] hoc penitentes [illegible]
[illegible] fructus [illegible] [illegible] iudea
[illegible] rex iuda [illegible] [illegible]
[illegible] ab omnibus [illegible] [illegible] [illegible]
ferrant ante eum [illegible] de vita et honestate sacerdotum
[illegible] videndum est de vita et honestate sacerdotum [illegible] ut sit ornatus
[illegible] honestas clericorum in duobus consistit [illegible] ut sit ornatus [illegible] cathe-
[illegible] sedere in cathedra [illegible]
[illegible] teste [illegible]
[illegible] decoratus [illegible] sacerdotes [illegible]
[illegible] sacerdotes et [illegible] sacerdotes [illegible] cathedram [illegible]
[illegible] cathe- [illegible]
[illegible] sacerdotes [illegible] cathe- [illegible] sacerdotes [illegible]
[illegible] sacerdotes [illegible] sacerdotes [illegible] cathedre [illegible]
sedet super cathedram [illegible] fuit cathedre [illegible] iudicat [illegible]
[illegible] apostolus instruit [illegible]
[illegible] vixisti et [illegible] apostolus instruit [illegible] vivendo et
et [illegible] apostolus instruit [illegible] vivere debeat [illegible] docendo
[illegible] apostolus instruit [illegible] debeat [illegible] et
et male vivendo [illegible] honestas clericorum consistit
[illegible] in vestibus [illegible]
[illegible] ut sint ornati [illegible] sacerdotes [illegible]
[illegible] vestibus corporis sint sacerdotes [illegible] maturita-
tis [illegible] et ut [illegible] maturitas [illegible] ut aut [illegible]
tate indicat [illegible] [illegible] ut
[illegible] indicat [illegible] ne varii colo-
ris [illegible] vestibus [illegible] ne rubeas
seu vestes [illegible] ne vestes [illegible] de vita et honestate clericorum
ne nimis [illegible] ne nimis [illegible] nec
[illegible] ne [illegible] nimis [illegible] ne affectate sordes
nimius [illegible] ut aut [illegible]
ne exquisite [illegible] laudem [illegible]
[illegible] rebus [illegible]
[illegible] se habeant [illegible]
quibus [illegible] aut [illegible] aut [illegible] est [illegible]
[illegible] et [illegible] honor [illegible]
[illegible] aut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] et barbam debet [illegible] de vita
et honestate clericorum [illegible] [illegible] in questione

Sacerdotes enim debent oculos et omnia membra sub freno castitatis
et modestie coercere ne laborent vicio incontinencie. vi q. i. Ex merito / et diliget eos. Unde
dei filii ob deffectum incontinencie / sepius in conspectu dei dicuntur, quod vere ira
/ et mundo corpore valeant ministrare. / Si qui vero ... prius ande-
cio incontinencie laborare possunt magis. / Si qui vero iuncti fuerint vi-
niget / ut quos timor divinus a malo non revocaverint pu-
nitiem pena cohibeat a peccato. Ex eodem tytulo provocat / Et ideo
sacerdotibus enim incontinentibus dicit Bernardus ... ut Christus
vas incontinencie / et libidinis / inter filium virginis in altari statuat
ydolum veneris / et eum profert ubera tangit / os eius plenum est
amaritudine et dolo / et quamvis dicat ei ave ... facies
prius salutatoris / et eum portat corpus dicens sumite ... pollu-
tum lenius ei et cetera si eum ... in lutum ... dignum ... componat
... in hac ... manus ... dicatas ... facio ...
te ... pudendis ungere / et ... corpus domini ...
/ tangere cum ... temerarius ... nephandis / pollutis ma-
nibus tangere filium virginis / et in mediis labiis osculari / et de sor-
dido sumere quem mens non recipit ad excessum / quod dictum non eru-
bescat / cum auditu non renuit / ubi ... proficit in sterquilinium
... et indigne sumentes. Et alibi dicit / ... quanto audes
eisdem labiis osculari filium virginis / quibus paulo ante / osculatus es
labium meretricis / perfecto osculo cum iuda tradis filium hominis
... Quarto honestas sacerdotis exterior apparet in sobrietate quam
sacerdos in cibo potu debet observare. Sacerdotes enim debent magis
tenere ebrietatem / quia ebrietas mentis inducit exilium / et libidinem
provocat incentivum. eodem tytulo c. a crapula / vicium namque ingluvies
et ad luxuriam facile provocat / et de operibus bonis dissolvit / Vi-
num venter et genitalia sibi metipsis ... ut ex vicinitate
membrorum confederacio intelligatur viciorum. xx. dist. ...
Alibi dicit venter mero estuans de facili spumat in libidinem. 33
dist. c. ... et c. vel ... Item impedit sapienciam ... vinum ... luxuriosa
est res vinum / et tumultuosa ebrietas / quicumque hiis delectatur non erit
sapiens / Hec autem duo ... et scripta ... sacer-
dotis ... ambulans in via immaculata hic michi ministrabit / Et qua
accepturus es ... intelliges / pena autem ei qui ... in-
sistit ... / ut si amonitus non ... / si clericus ... vel dya-
conus deponatur / Si vero subdyaconus vel inferioris ordinis co-
mmunione privetur dist. 35 c. episcopus / Et hic intelligitur de ebrie-
tate ... ebrietas est quando ... mentis ... studium ...
se deffaciliter / Sobrie et in temperancia cibi debent sacerdotes ...
te / quia ut ait Jac. ... deffectus ... dulcior ... morbi-
... et mortiferos / ... non perfecta ... fugatur / Sumpta
... opera / hospitalitatem et ... procurat ... dist.
... Sexto honestas clericalis ... ornatur ... societate
... in ... / ... abstrahat se a
vicinitate ... honestatem ... carnis ...
... mulierum / quia honestas clericorum ... carnis

designant / et ad hoc dicit [illegible] clericos et mulieres cohabitandi statuta
ut possint ad cohabitacionem cum mulieribus sicut [illegible] tamen quod ut
apud se retineant [illegible] matres sorores amitas / ymo si sit
suspecte / quia instigante dyabolo etiam in illis [illegible] occasione [illegible]
scelus reperitur perpetratum [illegible] dicit [illegible] a sorore
[illegible] sorores [illegible] et [illegible] in [illegible] ut non
socient se mulieribus et [illegible] / et sepe [illegible]
[illegible] bonos corrumpunt [illegible] cum scis [illegible] et
[illegible] cum demonibus et hoc
cum clericus [illegible] / [illegible]
sta vita de [illegible] bonos [illegible] qui male vivunt [illegible]
cle et virtutis [illegible] et cum hiis qui male vivunt [illegible] / [illegible]
est enim malorum odium / quod [illegible] et talis [illegible] / devotus
[illegible] est [illegible] officiis / et [illegible] ad [illegible]
ad diu [illegible] ad [illegible] / [illegible] ad [illegible] / [illegible] ad [illegible]
[illegible] / [illegible] superiora ad [illegible] / [illegible] inferiora indiget [illegible]
superiora adherentem / [illegible] / [illegible] inferiora [illegible]
[illegible] / et ad [illegible] / [illegible] nullo [illegible]
[illegible] possidere [illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] aut [illegible] / aut [illegible] / [illegible] honestas clericorum [illegible]
cum pares [illegible] / aut [illegible] / [illegible] debent deferre / nisi [illegible] arma
ornatum in [illegible] / ad [illegible] portare / sed [illegible]
[illegible] latrones / ad [illegible] / pena [illegible]
debent [illegible] portare [illegible]
[illegible] / [illegible] ad [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] honesto [illegible]
ad [illegible] interesse [illegible] / [illegible] talibus [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] est turpis / et [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] debent sacerdotes [illegible]
[illegible] / [illegible] debent sacerdotes [illegible] hoc [illegible]
[illegible] honestas clericorum [illegible]
[illegible] debent [illegible] possent [illegible]
[illegible] causa [illegible] / [illegible] possent [illegible]
la et tabernas / [illegible] / [illegible] et [illegible]
tabernas [illegible] / et [illegible] / debent interesse
[illegible] / [illegible] possent [illegible] laycis
Et [illegible] quod scandala ponere possent [illegible] bonum [illegible]
[illegible] debent / et [illegible] et [illegible] sacerdotes [illegible] obsernabunt
operibus et [illegible] / [illegible] cathedram sacerdotes [illegible]
[illegible] et [illegible]

De [illegible] [illegible] dignitate et castitate sacerdotali /
[illegible] sacerdotibus [illegible] est castitas / [illegible] / [illegible]
[illegible] carnaliter vivat / teste apostolo ad [illegible] / [illegible]
[illegible] deo placere / si carnaliter vivat / [illegible] deo placere non possunt / Cum enim intercessores
[illegible] in carne sunt / deo placere non possunt / [illegible] intercessores
[illegible] ad [illegible] / [illegible] est ut [illegible] mediante
faciant [illegible] ad [illegible] / [illegible] intercessor fieri [illegible] appetat
[illegible] quem [illegible] / [illegible] pastorali / [illegible] displicet
[illegible] / Cura [illegible] pastorali [illegible]

ad intercedendu mittit[ur] aut ad vocat. ad dectiõa puocat / sep[er] cu[m]
termit[ur] i iudicia[m] et luxuria ad gal[athas] v. / et in ep[isto]la p[ri]ma ad cor[inthios] vi
precepit fugite fornicac[i]o[n]e[m] / et gule finē / aut ipse te[n]ent
diffiale viii. deu[m] place[re] no[n] p[ossu]nt ut ms polliceritis ho[m]i[n]es
Sacerdotes vo h[abe]nt offici[um] ad vocati[onem] / ut orent / et co[n]tra deo
allegant p[ro] populo sibi com[m]isso / et p[ro] om[n]ib[us] q[uo]r[um] elemo
si[n]as et oblac[i]o[n]es accip[iu]nt x. q[uestio] i.a / q[uia] sacerdotes / et 2[o]
regu[m] s[anctus] abbas negotiu[m] e[st] effunde[re] orat[ionem] p[ro] iustis, ne cadat
et p[ro] peccatorib[us] ut resurgat / ut ig[itu]r exaudiat[ur] / iustus e[st] as
cust[odi]o. Ca ca cu[m] deo sit p[ro]p[ri]us eq[ui] ministri s[un]t sacerdotes p[ro]p[ri]a[m]
debent vincere i[n] castitate p[er]ere ys[aie] 61 / vos sacerdotes d[omi]ni
vocabimini ministri dei / et p[ri]ma ad cor[inthios] 4 e[st] sic vos existimet ho[mo]
ut ministros xpi / et dispensatores misteriorum dei / q[uia] no[n] soli
religiosi / s[ed] eciam seculares p[re]sb[iteri] p[ro]p[ri]u[m] s[un]t sub ca[stitate] s[an]c[t]a cu[m] electes
ut ca[non]it[e]r ordinib[us] ma[n]cipati / ideo ca[stita]tis votu[m] a p[ro]p[ri]is tenent[ur] astri
ct[i] dis[tinctione] c. quia q[ue] / et eade[m] dis[tinctione] c. lyn[e] / s[ed] p[ro] p[ro]p[ri]o[rum] se q[ui]b[us] lyt[er]e go
lege patris tenet[ur] / ut a vulgari vita sec[re]ti / a mundi volup-
tatib[us] se abstineant / no[n] spectaculis interesse
/ conuiuia p[ro]m[is]cua vitat / et ita castimonia et castitate[m] i[n]violati
corporis p[er]petue studeat co[n]servare / et in spe[ci]al[ite]r v[ir]tute m[en]te
et corpe diuino officio / et sacrificio diligenter intendo p[ri]ma q[uestio] v[e]l p[ri]ma
Tria est sacerdotes sodales s[un]t ange angelor[um] / et s[ic] debet h[abe]re p[ur]i-
tate[m] angelica[m] / est om[n]i vero admodu[m] sacrilegiu[m] cu[m] / vir
munde albinicio custodita i[n] t[em]plo d[omi]ni xx pro h[ac] p[a]pa[li] s[un]t
sacerdotes ut s[an]c[t]itatib[us] sacris oblatorib[us] puri ab omni labe p[e]ccati[s]
sibi vendicat diuini misteria 82. dis[tinctione] c. proposuisti / eciam i[n] p[ri]mo
q[ue] 2[o] reg[um] ad marit[um] / ezechiel[is] [?] q[uestio] 3a sacerdotib[us] / ipsi sa-
cerdotes in diuinis eloquiis / aliquu[m] angeli vocant[ur] / ut s[an]c[t]i d[omi]ni
n[ost]raz ad moysen de eo q[uia] ad i[n]iramentu[m] deducendi cat[ur] exod[us]
22 / id[est] applica illu[m] ad deos. i. ad sacerdotes / et idem d[omi]n[u]s in de-
th[eologia] et ubi n[on] a[pp]licat[us] sacerdotib[us] est malachie 2[o] labia sacerdotis custodiunt scie[n]tia[m]
q[uia] angeli d[omi]ni exercitum e[st] i[n]ter [?] fidelium / est eni[m] sacerdos angelus
i[n] g[e]n[er]e... ... et i[n] ... / adeo dig[nitat]e angelis
in a[lta]re offerende corp[us] et sang[uin]e[m] d[omi]ni n[ost]ri ihu x[pi] / q[uia] h[oc] nulli
angelor[um] ab initio mundi est co[n]cessum / s[ed] d[omi]n[u]s s[an]c[t]is sacerdotibus / q[ui]
feliciat vos dixerim[us] si sacerdotalit[er] vixeritis / credimus q[uod] no[n] e[st]
p[re]cio p[er] ... v[er]a ... deus q[uia] mirabilis est in
dibus / ... i[n] sacerdotib[us] / d[omi]n[u]s ... sua corporalia op[er]a
... ordinib[us] angelor[um] / nullis q[uia] potestatib[us] ... co[n]cessum e[st] ... tia
q[uia] sacerdotes i[n]tendit generaco[n]i sp[irit]uali q[uia] s[an]c[t]a est et munda / ideo ab-
stinere debent a g[e]n[er]atio[n]e carnali / q[uia] e[st] feda et i[m]munda / s[ed] et amor
carnaliu[m] filior[um] minuat amore[m] et affectu[m] h[ab]endi ad filios sp[irit]ua-
les / q[uia] i[n] sacerdotib[us] eni[m] eligenda est fides cu[m] vita / q[uia] si vita deest fides
mutescit ut h[abe]t iacobi 2. ... ca q[uia] sacerdotes tractant s[an]c[t]a / et i[d]eo s[an]c[t]i et
puri esse debent saltem quo ad carnis mundiciam leuitici xi

Mundi estote / qui fertis vasa domini ys / Lev. 22 / Aug. in ... est
spiritualia penitus omittere / quam indigne tractare / Jero. super dict-
um in agone suo dato sic loquitur Cum vitam puram sacerdos gesserit
Et illi ipse celebrare fuerit / fit eius deprecatio gratiosa / et pene precio-
sa. Sexta quod alios mundant doctrina et predicatione / ideo mundi esse
debent / Ysa. 52 Mundamini qui fertis vasa domini / Et Io
Judas elegit sacerdotes / prout mandata voluntatem suam i. legem dei
In cuius figura Leviticus 22 homo qui accesserit de stirpe
vestra ad ea que sanctificata sunt / in quo est immundicia peribit coram domino
Septima quod nobilissimam habet sponsam scilicet sapientiam / de qua Sapientie 8
Hanc amavi et quesivi in sponsam assumere / et amator factus sum
forme illius / Unde ... et deus dulcissimam sponsam suam scilicet ecclesiam celo
angelos omnium continentem unius scilicet ipsum creatorem cum omnibus suis dotibus
sacerdotibus specialiter commendavit / Est autem sacerdotis officium / docere spiritualiter
in sacerdotibus ... docendi officium in ipso dei susceperunt / Paulo attestante
et ... / quod docendi officium et doctrine / et Ti. 1 ... pa-
... et exhortationum et doctrine / et operum eorum in predicatione
mandare / Debent ergo sacerdotes secundum scripturas / et opera eorum ... qui
et doctrina ... ut edificent electos tam fidei ... scientia
operum disciplina ... ignorantia / Debet etiam sacerdos docere
credenda ... fidei / facienda et consulenda ... mandata dei
fugienda ... ad vitam mundi ... mandatum / fugienda / fugienda
... ad vitam eternam / et appetenda ... regnum dei
sicut peccata / timenda ... mortem eternam / et sacerdos debet esse prudens
et iustitiam ... Octava quod sacerdos debet esse ... ut portentum in
... elegi vos de cunctis tribubus Israel ad ... ma-
... de clero et pelagi in sacerdotem ad ... / et io
... et sacerdotes dum ... grandius est
debet esse multum ... et casti / quia si peccaverint grandius est
... ruina teste Jero. super Ezech. ... / grandis ... stat
... gradior ruina si peccant / letamur ad ... / sed
sacerdotum ... ut cum solum ... reddemus
... ad lapsum / ... petis quorum ... domini
... / sed etiam ...

De sexto principali videndum est de corona clericali / Nam corona clericalis
est signum ... quod in eius ordinatione ... ut dicat
... et in novo testamento ... nazarei
... et ... abradebat ut ... in ... ad ...
... in antiochia ad ... et
... petrus in antiochia ... totum ... i ...
... totonderunt ... i ... ad ... in ...
... capitis abrasio / ... in ...
Nota Secundum coronam ... capitis abrasio ... in ... ut ...
et forma circulari / Primo sacerdotum oportet ... dimore ... / et
... temporalibus occupationibus a contemplatione ... et expedite ... / ...
... facie gloriam dei ... et expedite ... capitis / est ...
... capitis ... demonstrat ... capitis / ...
... cum ... dei ... sacerdotis ... capitis ... sacerdotum
ut dicitur in ... ... capitis ...

tardat et delectant vsque ad reuelacionem sensuum scilicet oculorum
et aurium ut viciant corde et ope pusillanimia dicantur procedda
sine ad audiendum et intelligendum verbum dei in ... impedit
Propter quod contra ... videtur in exemplo. Sequitur autem est figura rotunda
que nullum angulum habet quia ... sordes sicut
ubi angulus ibi sordes. et habet ... doctrina que vitat
angulum ut de ... Item hec figura omnium figurarum est pul
cherrima ... celestes figuras fecit ... quia
etiam debet habere pulcritudinem ... in mente
vitam et clerici in conuersatione. Item tonsura clerici capitis abrasio
... est mundicie conformacio ... mundicie
in capite ... designatur quod clerici in mundicia
castitate debet se conseruare. Quartum est corporalis deformatio
per quod designatur quod clerici ... se abstracta ... conquisita
... honestate vite. Quintum est capitis denudatio
quod nullum medium inter deum et clerum demonstrat.

Septimo et ultimo principaliter de digna confectione et de digna
De celebratione et ultimo ...

De ... et confectione sacerdotis. Circa quod notandum quod sacerdos
... celebraturus missam primo se examinet an sit integer cor
pore aliter vigorosus ut ipse officium inceptum continuare posset
et inceptum perficere. Quare sacerdos habens tremulas manus
vel morbum caducum vel aliam infirmitatem ad celebra
dum non est admittendus ... maxime si morbus
... propter ... sepius adueniat. Sed si semel in anno pateretur permitti
... ne corpus sit inmundum
Secundo corpus se mundet et videat ne corpus sit inmundum
quia ... Thomas mundicia confectionis ... est ad ... elevatio
... corporalis ad digne ... requiritur. Item ob
et mundiciam corporalis ad digne ... pollucionem ... ne
... sanctum ... pollutionem nocturnalem ... indebite. Dicitur si ... habet
celebret ... Tertio quod ieiunium
... debet ... custodiat ... Item ... dist. xvj
ieiunium ... custodiat. ... est ieiunium ... et ... stomachum et
... in ore ... voluntate permittere intrare stomachum
... non ... si ... voluntate permitteret intrare stomachum
ieiunium ... et ... aqua gutte aque ... ieiunium
... si sacerdos ... ieiunium ... non frangit ieiunium
et ... mittet ieiunium ... ante ...
... permittit medicinam ... non soluit
... ieiunium ... ad ... et
medicinam ... ad missam celebrandam. ...
... medicinam ... posset

celebraret / Item depositio quod sacerdos in ieiunio celebraret / Ann[illegible]
conficeret / dicit quod non / sed ieiunus conficit sicut patet ut de con. di. ii. c. sacrificium
vii q. i. c. nihil / ubi dicitur quod in prima ieiunio cibo potius quam quibuslibet
nimium post tertiam missas facere presumat / Quinto requiritur quod in morte presens
cordium conspectu ad quod tercio prefulerat / sicut in nocte natalis domini / Item si
quis ante diem celebraret / sicut dicitur in nocte / et aliquas aliquot ad prima
celebraret ante matutinas dicit / et nisi etiam requireret pareret
reciprocas et necessitas quod in conscientia
Quarto requiritur quod ad minus a media nocte usque ad diem de cibo
et potu se abstineat / si vult celebrare in die / ut sic cibus
et potus digestus / et quod talis digestio maxime operatur in sompno
et prius digestum / et quod talis digestio [illegible] sex vel viii horas compleat
ideo quod ipse si possit minus sompnum per sex / vel saltem sex horas se abstineat a cibo / et potu
in nocte / vel saltem sex horis se abstineat celebrare / Sexto requiritur / ut
si illucescente die velit celebrare et ad ipsum se aptet et preparet
profundam cordis contritionem habeat / et ad ipsum se aptet / Unum
sacrificium est cordis triplex est sacrificium generis / Unum
Sequens inquit Aliud contriti cordis / Tertium mortificate carnis
domini corporis / Aliud contriti cordis / et afflictionis
oportet ergo recte sacrificium humilitatis in mente / et afflictione
in carne / ut habeat devotionem in dominici corporis consecratione
tunc ut habeat salutaris hostia / si fuit cum cordis contritione
multum cum ut salutaris hostia oblata / Ceste b. gregorius ut in me
et lacrimarum effusione oblata ad nostram absolutionem oblata cum lacrimis
singulariter nunc ad nostram absolutionem hostia suffragatur / quam
et benigne in nocte sacri altaris hostia suffragatur / Adhuc propter hac
qui per ipsum a mortuis / non ea moritur / Nam cum offerimus ei hostiam
in suo misterio pro nobis patitur / Nam quotiens ei hostiam
nostre passionis offerimus / totiens nobis ad absolutionem nostram
sue passionis imputamus / Aliud ipsam lavate ergo cum lacrimis mala
passionem illius reputamus / Aliud ipsam / Sacrificium celestis expiatio
pacem illius imputamus / elemosinis igitur sacrificium celestis expiatio
culpas peccatorum / elemosinis igitur sacrificium lacrimarum se expurget / non
solum hec / Septimo requiritur ut per confessionem lacrimarum se expurget / Non solum
hec / Septimo requiritur ut a venialibus peccatis / Nam non solum
ipsum a mortalibus / sed etiam a venialibus peccatis / Item etiam
in digne sumunt / qui solent sicut in mortalibus peccatis / Item etiam
qui de venialibus nolunt penitere ~~a qui defraudant neglig~~
ut de con. di. ii. c. quid sit qui in digne cum eo sumunt / vel qui sit
in venialibus / vel de venialibus nolunt penitere i. qui defraudant
negligentia / et in cura de venialibus non curat satisfacere et
in medium adhibere ut in b. augustinus / Quamvis mordeat quis
peccato veniali / peccandi tamen voluntatem. de cetero non habeat / satisfaciat
lacrimis / et orationibus de divina pietate et misericordia confidens / ita
accedat et securus / Octavo ut semper offerat pro deo / ut autem
deo studeat sacrificare / sicut agnus pascalis propter parvum / et post acerbum
sit immaculatus et per iudicium / et innocentium agnum
sit immaculatus sicut a lacte corpus vel animalis sanguinis capite xxvii. de apostolo
ergo tunc a lacte corpus vel animalis exhibeatis
ad romanos xii. obsecro vos fratres ut per misericordiam dei sicut exhibeatis
corpora vestra hostiam viventem deo placentem / Ut b. gregorius in dyalogo
sic de se cum pro nobis deo hostia vera ut vos in corpore
sic de se cum pro nobis deo hostia / Nono requiritur ut ~~habeat~~ se quantum possit
abilitet
hostiam sibi fecit ut vos

ad spiritualem devotionem accipiendam, et vicijs eliminandis
aspirandum, ante quam celebret, sive singula que sentiat se
ad devotionem invitare debeat. Devitet etiam et precipue
seu etiam secularia negotia vel cogitationes, ut sic ab omnibus
interioris quietem habens, animum liberius possit pro tractare
sacramenti. Et si sacerdos fecerit que in se est, et devotionis
gratiam non sentit, vel non tantum quantum libenter vellet, ad hoc
sacramentum cum timore et tremore accedat in fide et tamen non hesitans
de dei pietate, que non est restricta vel valet
super dei misericordiam. Tertium est impetrare bonorum operum
ista dona, contrita cum lacrimis. Quartum deus prout vult
singulis distribuit, sed ad ipsum donum contritionis et gratiam
devotionis ad hoc se habet, ut precia multa sacra
accedere suscipiatur. Sed dicitur quid est hoc facere, quod
est in se. Dicendum quod ad hoc quod hoc faciat homo, in corde requiritur
primo quod contra peccata desperat. Secundo quod voluntatem preparandi simili
modo faciat bonum quantum est sibi possibile. Tertium
quod studiose recogitat et pertractat utilitatem
requiritur, ut studiose recogitet et attente hic sacramenti, sed recogitet quis sit qui presit
et dignitatem quantum tractare intendit. Sed itta bona que sunt ipsi qui digne
accedit, et ista mala que ipsis qui indigne accedit. De quibus supra dictum est. Sed contra hoc multi
quasi omnibus. Accedentes supra dictum est. Sed quid homines multi
faciunt contra quod Albertus invehitur sic dicens. Quidam multi
sunt qui non adhibent diligentiam, non curant considerare
tamen in sacramenti virtutem, prosperitatem ac utilitatem. Accedunt quidam
quadam aliqua ducti consuetudine, ut mores quantitatibus secularibus
quandam... ut accedant, sed ut recedant festi-
nantes. Festinantes non ut accedant sed ex defectu devotionis sive indevo-
tionis quod quandoque devotionis, sic etiam tamen sine grandi reve-
rentia et id quod vanum accedunt, sic etiam continet devotionis
divitie terre. Quinto ad requiritur ut quilibet sacerdos accedat cum reverentia
timoris, quod deus sit cum fide et reverentia, quantum animadvertere
tremendum, quod sine valeat compari, per angelos animadvertere
supra salutem. Ad hoc sciendum tremende et reverende. Ad quod sequitur precedatis
O vos sacerdotes, quanta prius tremendo suscipimus sudore sudantes
ad quod Christo accessurus, quem pati voluit
a quo sunt inimici et inestimabiliter ipse sacerdos et sacrificium, summe libero etiam
sacerdotes animadvertat, sed tamen sedule adoptat quod Johannes Baptista sic
ipse Johannes Baptista utero sanctificatus, a puero homo quis talis, quem dominus vocavit
tangere vertice domini tremuit, propter ante tremendum et venerandum unde
quod eo tunc etiam Baptista contremuit, sed non audet tangere sanctum dei verticem
sed clamat cum tremore sanctifica me salvator. Quando ergo quis
et cum quo corde non timet summe corpus et glorificatum
immortale impassibilem et immortalem.

De octavo et ultimo peccato in decem de indigne conficientibus et sumentibus
corpus christi. Quam multum deum graviter offendunt. Ipsi tamen iuda traditore filii
dei et hostem tradunt demonibus teste beato [illegible] super illud luce 22 intravit autem
tradentes [illegible] sic dicentes [illegible] iudas christum tradidit
persecutoribus sic conficientes et sumentes corpus domini indigne tradunt
ipsum quantum in se est demonibus quod deum ponunt in loco qui est plenus
demonum. Et sic tales indigne peccant quam qui crucifixerunt
deum ambulantem in terra. Ideo Augustinus magis minus delinquunt
qui eum regnantem in celo contempnunt sicut indignanter indigne
tractantes et sumentes corpus eius quam qui crucifixerunt eum am-
bulantem in terra. Unde qui crucifixorum [illegible] tantum semel [illegible] indigne
conficientes et sumentes [illegible] isti eum semel crucifixe-
runt illi vero christum in celo est cottidie eum crucifigunt. Ipse dominus
dicit ad peccatorem: Peccator noli me amplius affligere [illegible] tuis
plus enim me ledis [illegible] [illegible] [illegible] vulnera lateris mei quam [illegible]
crucis. Dic sic de hiis quid quid dico quia sicut [illegible] sacerdotes
[illegible] [illegible] [illegible] opibus [illegible] [illegible] accedat ad al-
tare [illegible] sacrificia comedunt sine timore et devocione carnes agni qui
pendet in celo sed carnes agni qui venduntur in foro sunt sicut
sacerdotes [illegible] [illegible] [illegible] in marcello [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] indigne
conficientes et sumentes contumeliam christo inferunt. Quia deus [illegible]
esse [illegible] [illegible] in hoc [illegible] iudeis qui si [illegible] [illegible]
novissent nunquam eum crucifixissent ut ait apostolus. Ideo dominus
[illegible] [illegible] [illegible] indigne sumentibus et conficientibus hoc sacramentum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quid faciunt
Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Ergo [illegible] christum [illegible] [illegible] [illegible] statu [illegible] que
[illegible] [illegible] contumelia que infertur [illegible] statu [illegible]
infertur ei statum [illegible] [illegible] contumelia crucifixorum tamen
semel illata christo a iudeis. Ab indigne vero conficientibus
et sumentibus hoc sacramentum ipsum [illegible] cottidie infertur. Item
indigne conficientes [illegible] [illegible] graviter deum offendunt [illegible]
contumeliam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] maior contumelia est [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] conficiens et sumens [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] hanc indigne conficiens et sumens [illegible] [illegible] [illegible]
Ad hebreos [illegible] [illegible] quis faciens legem moysi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] testibus moriatur. Quanto magis putatis
deteriora mereri supplicia qui filium dei conculcavit. Ubi glosa [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] timore et [illegible] [illegible]
christum conculcat qui libere peccat [illegible] timore et [illegible] [illegible] indigne
conficientes et sumentes
eo [illegible] Quanto tales indigne conficientes [illegible] [illegible] apostoli [illegible]
[illegible] et culpabiles erunt ac si christum occiderent [illegible] [illegible]
[illegible] manducat panem hunc et bibit calicem domini indigne reus
erit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui indigne [illegible]
et corporis et sanguinis domini [illegible] [illegible] [illegible] christum [illegible]
[illegible] christum [illegible] est [illegible] [illegible] filium dei [illegible]
[illegible] [illegible] adhuc [illegible] [illegible] crucifixisse [illegible] vellet [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] christum [illegible] crucifixisse

Nota

Et ideo et alibi vite male [illegible] sit alibi [illegible] vide quod [illegible] pelagii [illegible] quod romanus [illegible] [illegible] per maxime plaga [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pasche [illegible] statim [illegible] [illegible] [illegible] petens [illegible] quod [illegible] sunt et [illegible] plurimos [illegible] [illegible] [illegible]

Circa quod

[illegible] ambulando [illegible] [illegible] vite [illegible] [illegible] [illegible] tales debent facere. [illegible] in [illegible] [illegible] petrus hunc similiter.
Sexto deum [illegible] offendunt [illegible] ingratitudine [illegible] sibi [illegible] manifestat [illegible] [illegible] altaris et [illegible] sanatur et [illegible] non timent deo [illegible] [illegible] [illegible] latronibus [illegible] latrones [illegible] [illegible] mensa comedunt [illegible] panem [illegible] fidem. [illegible] non [illegible] [illegible] indigne [illegible] [illegible] mensa [illegible] quod comedunt [illegible] deo [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] longas [illegible] et [illegible] mortem. [illegible] corpus [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et dormiunt multi [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] qui indigne [illegible] [illegible] bonitas [illegible] [illegible] [illegible] gladium ultionis [illegible] et [illegible] mortem [illegible] [illegible] angelis ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut peniteant [illegible] [illegible] per mortem christi [illegible] debent [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] et vespasianum [illegible] [illegible] [illegible] corpus [illegible] [illegible] [illegible] bonitas dei ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pestilenciali [illegible] pelagii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] instituit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] successor pelagii [illegible]

De 3o puncto videlicet de [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Videndum est [illegible] de [illegible] [illegible] et quot sunt et quid [illegible]. [illegible] de [illegible] [illegible] officium [illegible] et quot sunt [illegible] [illegible] ad officium misse [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible].

Circa primum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in missa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] celebraturus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] facere [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel ad remissionem [illegible] tibi domine deus meus [illegible]

Diuinis [illegible] vi meat i [illegible] in cultu fiat ante ter intedetes [illegible]
ala med [illegible] apud deum [illegible] Et ordes quas adiungit [illegible]
[illegible] admi[ni]strandam cordis et corporis [illegible]
Deinde sacros ornat [illegible] pertendo [illegible] purgando [illegible] quod est
[illegible] designat [illegible] cogitationis [illegible] deinde [illegible]
[illegible] [illegible] planam [illegible] esto [illegible] qui [illegible]
Deinde induit sacris vestibus Et quia religio dum [illegible]
in ecclesie officiis et [illegible] et [illegible] habitus [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] et [illegible] sacros exemplum
[illegible] [illegible] bone [illegible] et [illegible]
vestibus sacris licet uti [illegible] vestibus quibus [illegible]
pollutis [illegible] [illegible] vestibus [illegible] sacris
et [illegible] que designat [illegible] tractanda
[illegible] instituit Stephanus papa [illegible] vestibus sacris non
nisi in ecclesia et deo dignis uti liceat officiis [illegible] vestes
[illegible] [illegible] sacra et ministeria [illegible]
[illegible] [illegible] intelligimus [illegible]
[illegible] vestes [illegible] [illegible] ordinem [illegible]
[illegible] [illegible] sacerdoti et filiis eius vestes [illegible]
[illegible] moysi [illegible] aaron [illegible] et sacris vestibus [illegible]
in gloria et decorem [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sanctuarium [illegible] et accedant ad [illegible]
[illegible] ingrediantur sanctuarium [illegible] et custodiant [illegible] vestibus
[illegible] et ministrent [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] atrium
[illegible] [illegible] atrii [illegible] et [illegible] ministraverint
[illegible] ad [illegible] vestibus
et vestiant se vestimentis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] christe [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] obviare [illegible]
[illegible] vestibus [illegible] induti [illegible] volunt [illegible] et
[illegible] volunt [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] institutum [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vobis
[illegible] [illegible] [illegible] apostolis adhuc [illegible] vobis
[illegible] non potestis portare modo Vestes autem sacre [illegible]
[illegible] [illegible] sed [illegible]
sacerdos induit [illegible] christum qui [illegible]
velat [illegible] tegit [illegible] [illegible] linea [illegible] totum
[illegible] [illegible] tegens [illegible]
corpus tegit [illegible] [illegible] [illegible]
fecit [illegible] christe [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] nos [illegible] brachium [illegible]
[illegible] Manipulus qui sinistro brachio [illegible]
christi [illegible] in hac vita [illegible] Stola que collo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluerit
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]
affectus mala
cogitationum de
cordibus vnde
et [illegible]
[illegible]
[illegible]

Iudeus aut gentilis / qui in xpm credidit et se in dextra parte xpi fide
katholica collocavit / Secundo nos expressum est [illegible] 29 cum Jacob
patriarcha dixit nepotibus suis / scilicet manasse et effraym
cancellatis manibus benedixit / sinistram super seniorem et dextram
super minorem. Expositiones misterii indumentorum

Capitula que sunt latine corporis membra ambit universa sed
in duobus brachiis colligata [illegible] latina [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] manet
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] Deinde vero
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] palmis
qui ad pontificales [illegible] addunt [illegible] palium [illegible]
[illegible] pastorales [illegible] tam altaris obsequio sacerdotali
[illegible] officium et [illegible] preparata et [illegible]
cunt / que [illegible] [illegible] remota [illegible] palia
[illegible] videntur / et [illegible] indumentis et [illegible]
[illegible] de necessarie indumentis [illegible] misteria / quid allegorice vel
cum sacerdoti celebranti [illegible] est inquirendum / Secundum allegoriam hec
tropologice designat est [illegible] filii dei [illegible] et suscepte
vestes veniens in carnem [illegible] figuravit [illegible] et
forme [illegible] et [illegible] et [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] cultores [illegible] quas vitu [illegible] volunt
[illegible] [illegible] [illegible] sustepturi [illegible]
esse doctores et duces [illegible] obtinuit [illegible] qui
[illegible] [illegible] qua prime volu[illegible] sub [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad prius vocaret
[illegible] absconditi / et [illegible] ad [illegible] Alba linea qua induitur
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
et offensi [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] fecit nec
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] per filios
[illegible] [illegible] [illegible] 1 pet 2 / et ipse [illegible] [illegible]
[illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Cingulum albam [illegible] / et salutis [illegible]
[illegible] [illegible] suffragia / [illegible] cum [illegible] videbat
[illegible] [illegible] ligatum [illegible] / [illegible] laborem [illegible] / et fides [illegible]
[illegible] [illegible] / et et [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] apparuit / et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et iustificatus eos [illegible]
rexit / et iustus [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] / ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] xpi
xpi / ut [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Manipulus sinistra [illegible] et mandato [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] temptationibus [illegible] diabolicis / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] diabolicas / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 12 [illegible]
[illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
diaboli [illegible] / Stola que collum stringit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / [illegible] obedientiam xpi qua [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] valde [illegible] [illegible] latronum

et malefactoribus deleatur. Unde apostolus ad philippenses: factus est
obediens patri usque ad mortem, mortem autem crucis. Per eam stola
collo subiectam, quam ipse Christus baiulabat, per crucem intelligimus, quasi
crucem Jo. 19 gestans stolam in collo. Et stola ipsa est candida
ta quia innocentia eius numquam in actibus consentibus [illegible] et
iniuriam [illegible] respexit. Casula Christus apposito sibi gaudio et
ygla victoriose [illegible] sustinuit et [illegible] contempta.
Casula larga et ampla est, latitudinem caritatis in Christo designat, qua non
solum amicos verum etiam inimicos amplexus est, circa quem
solum amicos suos prosequebatur. Respexit Joh. 13
dulce [illegible] amicos suos [illegible] quod est autem suam posuit pro patris
inimicis [illegible] dilexerat [illegible] patiens pro persecu-
toribus. Cinctorium autem et irrisoribus tam dulciter orauit Luce 23.
[illegible] et irrisoribus tam dulciter [illegible] Cedunt [illegible]
pro [illegible] eius [illegible] facit [illegible] imputat [illegible] signa. Super-
humerale imputat cooperturam quo uidere faciem Christi velauerunt.
[illegible] imputat cooportorium quo [illegible] qui te percussit. Alba
[illegible] [illegible] qua Herodes [illegible] induit [illegible]
Alba imputat vestem albam qua Herodes Christum induit statutam
illusit Luce 23 [illegible] vestis [illegible] et se [illegible]
expressisse [illegible] quod [illegible] alba longa statuta
iudeorum [illegible] quod [illegible] ligat [illegible] [illegible] sive pena
sacerdotis [illegible] cedit Jo. 19. Stola
imputat flagella quo Pylatus Christum cecidit Jo. 19 cum columpna
imputat [illegible] ligaturam qua Christus ligatus fuit [illegible] in orto
vero imputat funem quo Christus ligatus fuit [illegible] et liga-
Manipulus imputat [illegible] Joh. 18 [illegible] comprehenderunt [illegible]
a iudeis [illegible] [illegible] Casula vero [illegible] purpuream vestem [illegible] milites
[illegible] eum. Casula vero [illegible] Allegorice vero vestes sacerdotales
[illegible] Joh. 19. Allegorice vero [illegible] debent ornari
[illegible] quibus sacerdotes debent ornari [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sacerdotes debent ornari contra spirituales [illegible]
virtutibus quibus sacerdotes debet ornari. De hiis apostolus ad ephesios ultimo [illegible]
armatura quibus armatur [illegible] [illegible] insidias dyaboli
[illegible] De quibus armatura [illegible] possitis stare aduersus insidias et
[illegible] vos armatura [illegible] et in [illegible] loricam iustitie et
state [illegible] habentes [illegible] pacis in [illegible] galeam
calceate pedes [illegible] cum [illegible] [illegible] videat
fidei in quo possitis [illegible] tela nequissimi ignea extinguere. et gale-
am salutis assumite et gladium spiritus quod est verbum dei [illegible]
[illegible] et [illegible] ne forte sit [illegible]
[illegible] vestem suam vel te portet. Ne forte sit [illegible]
ua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sicut et honestis moribus
[illegible] foris de albato [illegible] ornatur et honestis moribus
Sepulcrum [illegible] indumentis apparet [illegible] totum [illegible]
ud indutus [illegible] venerator apparet [illegible] et sacerdotales [illegible]
Pontificales et sacerdotales [illegible] [illegible] et [illegible] que
[illegible] apud [illegible] Vestium [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] que
ad [illegible] commendat [illegible] obtutibus blandiebantur [illegible] [illegible]
quodammodo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] intelligenda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et huiusmodi [illegible] [illegible] omnia

in actibus sacerdotis et moribus clarescat. Secundum Innocentium et Hugonem

[illegible] Secundum Hugonem de ypopolosia(?) magister [illegible] locutus sacer [illegible] sacerdotalis secundum quod qualis debeat esse sacerdos celebraturus. Amictus

seu superhumerale quo caput velatur et humeri circumdatur te-

gitur. Significat quod sacerdos in mente sua debet habere suum propositum de fide-

lium excedendo vo[illegible] sacrosanctum misterium per sanctificatio-

nem. Supplementum in hoc opere nullo salutis huiusmodi ut intercedat pro

[illegible] rogare pro populo generale et offerre corpus et omnibus fra-

trum et velle offerre [illegible] sermone per [illegible]. Hoc enim cum caput

velatur sanctificationis firmitatem intendere. Et quare? quia Gregorius dicit

vobis [illegible] enim caput omnibus membris corporis preeminet sic intentio

intencio cunctis operibus dominatur. Nam intencio indicat et [illegible] et

exhibet iudicium qualis sit intencio quo per caput designatur

[illegible] dat omnibus [illegible] culpam. Cum in expositione [illegible]

[illegible] ait in unge caput tuum et faciem tuam lava. Secundum per superhume-

rale humeris circumdatum voluntate ostenditur. Cum in humeris

fortitudo operum et [illegible] designat humeri quippe fortes sunt

ad opera peragenda. Item dicitur humeri ad [illegible] [illegible] [illegible]

sunt humeros suos ad portandum et [illegible] [illegible] [illegible]

dos [illegible] operibus cottidie insistere

ut dicitur apostolus i. Thimothei ii. labora sicut bonus miles Christi. Et superhumerale

cum [illegible] a deo [illegible] habeat [illegible] quia [illegible]

possideat [illegible] superhumerale [illegible] cordulis

quibus ante pectus ligatur et hec sunt ut intencio et finis [illegible]

operibus est informandus ne fiat opus infructuosum [illegible]

opus est informandum ne fiat opus [illegible] i. Cor. xiii. Deinde sacerdos albam

[illegible] induitur sicut [illegible] est de bysso vel de tela candida et signi-

ficat [illegible] castitatem et munditiam [illegible]

[illegible] sacerdos [illegible] cor castum et mundum [illegible] candida [illegible]

vite [illegible] Ecclesiastes ix. omni tempore vestimenta tua sint candida. Sed

cum byssus vel linum [illegible] tela candorem quem [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] partem acquirit. Sic et caro

[illegible] candidam et castitatem quam non obtinet a [illegible] multis

[illegible] castigata [illegible] sortitur per gratiam. Nam sacerdos [illegible]

[illegible] castigat corpus suum et in servitutem redigat ne forte

cum aliis predicaverit ipse reprobus fiat. Deinde sacerdos cingulo

seu zona armatur qua alba corpori coaptatur et cingulo lumbos

precingit ut castitas et munditia per albam designata nullis incenti-

vorum stimulis dissolvatur. Luce xii. Sint lumbi vestri

precincti. In lumbis enim luxuria dominatur quod dicitur Job

[illegible] fortitudo eius in umbilico ventris eius.

Unde lumbi [illegible] abstinencia [illegible]

debet [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible]

[illegible] Et apostolus ad Ephesios vi. dicit

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Secundum alios [illegible]

[illegible] alba corpori coaptatur [illegible] sacerdos habere [illegible]

[illegible] et munditiam [illegible] castitatis [illegible]

[illegible] [illegible] et iudicans [illegible]

[illegible] ut ait [illegible] castitas [illegible] bono opere

[illegible] ut ait [illegible]

n[isi] bonum opus aliquod est / sive castitate. Post hec sacerdos
que leve et suave iugum domini significat stolam
sibi iugum domini suscepisse se denunciat. Super collum suum ipsam
accipit. Christus dicit Accipite iugum meum. iugum enim domini suave
est et onus eius leve Matthei xi. Suave propter leve in
stolam sacerdos / cum osculo sibi imponit / et deponit [illegible]
affectum et desiderium quo se huic iugo subiicit. Ad denotandum
pro auctoritate descendet dexterum et sinistrum latus. Ista stola
ipsa parma iustitie a dextris et sinistris id est in adversis et prosperis
sacerdos debet esse munitus ne elevetur in prosperis et frangatur
in adversis. Debet esse sacerdos in dextris orationibus [illegible]
berges galli de uno capite orabant in stola circa [illegible]
utrique adversum pectus parva signum crucis super pectore
facere. Si quis autem aliter egerit excommunicationi subiaceat.
Ex hoc fit ut sacerdos se medium dominice passionis in mente
designetur habere / sive quia hic sacrificium iustitie ut liceat
offerre / ut sit imitator dominice passionis / credendo crucifixum
habeat / et videat se crucifixum et crucem portet in
corpore per penam abstinentie / et crucem portat in corde. Theodo[rus]
in se dogma infirmitatis aliene. Insuper et stola a pectore
usque ad genua protenditur / ut sanctitas mite in corde et similiter
in opere debere esse insinuat. Iuxta illud Matthei xi. Discite
a me quia mitis sum et humilis corde. Deinde sacerdos ma-
nipulum in sinistro brachio ponit quia captivis et detentis ne
[illegible] recipiat [illegible]
[illegible] et ne sermo decipiat [illegible] amore
sed ut in timore dei a malo [illegible]
[illegible] affectus ne [illegible] in sinistro [illegible]
[illegible] et sinistre maledictionis reddat
et perdat iustitie fructum / et sinistre [illegible]
se abscondunt [illegible] et vitia humane [illegible]
[illegible] et cottidianam excessum et vitia amovet sacerdotes ut vigi-
lantes [illegible] et cum hic manipulum a torpore et tedio animi [illegible]
[illegible] habeat in opere ne quodam torpore et tedio [illegible]
sacerdotibus reddat ad agenda [illegible] Item per manipulum
[illegible] designat [illegible] 126. Veniet et
[illegible] exultatione portantes manipulos suos. Ad [illegible]
veniet cum exultatione portantes [illegible] ut [illegible] laborum
[illegible] in hac vita [illegible] pro-
[illegible] et cure sacerdotis per gregem [illegible]
[illegible] Postrema [illegible]
[illegible] opera [illegible] planeta vocatur
vestem casula induitur / que agens planeta vocatur
[illegible] casula [illegible] designat
[illegible] et vite [illegible] per casulam designatur
[illegible] casula [illegible] opit [illegible]
[illegible] Jacobi [illegible] vestem [illegible]
[illegible] [illegible] intra se claudit et continet [illegible]
[illegible] intra se includit ut [illegible] 22
scripta legis et prophetarum intra se includit

no 27 [illegible] Sacerdos vestimentis [illegible] et post [illegible] [illegible]
[illegible] in lege veteri erant vestes quas [illegible] Exodi 28 et Levitici [illegible]
Subcingulum sive [illegible] linea [illegible] thyara sive mitra [illegible] femoralia non sunt [illegible]
vestibus nove legis sacerdotum, sunt tamen [illegible] vestibus veteris legis [illegible] in lege nova [illegible]
[illegible] sive femoralibus [illegible] et propter honestatem et propter [illegible] et illas
[illegible] sacerdos nove legis et veteris utuntur albis [illegible] in lege veteri [illegible]
[illegible] stricta [illegible] fuisse [illegible] hec adhibebat [illegible] ita arta [illegible]

In hiis pendet tota lex et prophete et apostoli dicit qui diligit proximum legem
implevit [illegible] quo dicitur [illegible] hec [illegible] latet et quod
[illegible] diabolus qui [illegible] in moribus [illegible]
de [illegible] 2a Cor [illegible] Ad huc excellentiorem viam vobis de-
monstro [illegible] si linguis hominum loquar et angelorum caritatem autem
non habeam [illegible] velud es sonans et cimbalum tinniens
et si habeo prophetiam et noverim omnia misteria et omnem scientiam
et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam caritatem
autem non habeam nichil michi prodest. Hec [illegible] caritas est vestis
[illegible] dicitur ca° 18 Amice quomodo huc intrasti
non habens vestem nupcialem [illegible]
Casula lata [illegible] latitudo [illegible] caritas [illegible]
[illegible] hostem [illegible] excludit [illegible] mandatorum dei
[illegible] et legis [illegible] propheta
[illegible] 118 [illegible] consummacionis vidi finem latum manda-
tum tuum nimis [illegible] casula [illegible] brachiorum
[illegible] per quod duo brachia cari-
tatis designantur [illegible] et [illegible] precepit
diligere deum [illegible] et proximum [illegible] ad quod
diligere [illegible] ad hoc proximum diligas [illegible] quibus [illegible] sex
[illegible] indumenta sacerdotis quibus [illegible] misse [illegible] sacerdos ha-
bet indui et ornari [illegible] Sed [illegible] hec
indumenta portant sacerdotes [illegible] est [illegible] officium per-
tinentes ad sacerdotem [illegible] sacerdos [illegible] quod
amictus [illegible] alba [illegible] cingulum [illegible]
[illegible] quod stola [illegible]
[illegible] quod planeta sive casula [illegible]
Et sciendum est [illegible] indumenta ministrorum [illegible]
requiritur ad tractandum divina [illegible]
[illegible] in officiis [illegible] quedam vestes [illegible]
non exiguntur [illegible] cum ministris [illegible] amictus
[illegible] ad divina officia [illegible] alba
[illegible] vite et cingulum [illegible]
[illegible] portat [illegible]
Sed subdyaconus ultra [illegible] portat [illegible] dalmaticam
[illegible] minimas [illegible] tractanda [illegible] portat dalmaticam
admittitur ad sacra tractanda [illegible] ipse ad doctrinam nove legis
[illegible] doctrinam [illegible] Dyaconus [illegible] ultra hec stolam
[illegible] ad ministerium [illegible]
[illegible] sinistro [illegible] dalmaticam [illegible]
[illegible] Sacerdoti [illegible]
[illegible] stola ponitur ut [illegible] et plena [illegible]
[illegible] stola descendit usque ad inferiora [illegible]
[illegible] stola [illegible] sacerdotem [illegible]
[illegible] ut [illegible] ultra [illegible] nove ornamenta
[illegible] Sed [illegible] mitram dalmaticam [illegible]
[illegible] sandalia [illegible] ministerii sui [illegible]
Ad [illegible] tenebant sacerdotes veteris legis [illegible] tenebantur [illegible] debent [illegible]
[illegible] femoralia [illegible] ad regenda [illegible] corporis [illegible] opinionem [illegible]
in sacro officio ministros dei ad [illegible] et [illegible] illorum [illegible] tractarent [illegible]
ut [illegible] predicacionem [illegible] sacro officio [illegible]
esse debere [illegible] cottidie officia [illegible] ministerio [illegible]
[illegible] femoralia [illegible] ministerio [illegible]
[illegible] sacrificii offerendi femoralia [illegible] explecta vite ad [illegible]
[illegible] veteris lex [illegible] tractaturis [illegible] indumenta sunt [illegible] et [illegible]
[illegible] de albis [illegible] in lege [illegible] alba [illegible]
[illegible] ad [illegible] libertatem ad [illegible]
[illegible] in nova lege longa [illegible]

[illegible] vestis in lege
[illegible] ut [illegible]
veste [illegible] est [illegible]
[illegible] alba que utitur
sacerdos nove legis [illegible]
longa [illegible] 30
[illegible] sit [illegible]
nove legis et [illegible]
[illegible] sacerdotum [illegible]
[illegible] non est [illegible]
coloribus [illegible]
[illegible] sacerdos nove legis
[illegible] utitur mitra
sacerdos veteris [illegible] utebantur
in officio sacerdotum [illegible]
legis [illegible]
sacerdotum veteris legis [illegible]
[illegible] sacerdos nove legis
[illegible] vestibus
[illegible] sacerdos veteris legis
[illegible] super [illegible]
indumenta sacerdotum
nove legis sunt sex [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] sacerdos veteris legis
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] est
[illegible]
sunt aliquotiens
vestes [illegible]
[illegible] Sciendum [illegible]
[illegible] vestium [illegible]
[illegible] quibus
debet sacerdos [illegible] esse
ornatus [illegible]
[illegible] sacerdos [illegible]
[illegible] femoralibus [illegible]
[illegible] sacerdos
[illegible] tenent
ad [illegible]
[illegible]
[illegible] cerea
[illegible]

Consequenter videndum est de specialibus vestimentis pontificum / Circa quod sciendum quod sunt duo vestes de
[illegible] de fide eorum / Primo de mo[do] [illegible] Quantum ad primum, in mundo [illegible] ornamenta specialia
pontificum sunt hec videlicet Calige Sandalia. succinctorium tunica dalmatica mitra
Cyrotece anulus et baculus / Unde hec vestes alias fuit in capite de quo
primo dicetur / aliud in medio de quo 2° dicetur / Nota. circa primum quod per sandalia
Christi incarnacio figuratur Sandalia enim insinuant domini incarnacionem vel
calciamentum / de quo dicit Psalmista in ydumeam extendam calciamentum meum. glossa i. in
gentibus notam faciam incarnacionem meam / Per ligulas quibus ipsa sandalia
[illegible] pedibus constringuntur / idem figuratur quod per corrigiam calciamenti de qua
Johannes baptista. Cuius non sum dignus corrigiam calciamenti solvere Joh primo / Unionem
ho indissolubilem per ligulas sandaliorum intelligere possumus / Calige me
dentibus quibus pedes sandaliis constringuntur carnem Christi significant quia medie
te carni deitas est unita ut enim dicit Gregorius in moralibus [illegible] deitas
mediante anima suscepit [illegible] adam [illegible] queret an deitas [illegible] mediate
vniebatur carni / Dicendum quod sic quia utique est medium [illegible] actu et [illegible] dignitate
ad illa unione fuit medium [illegible] dignitate non [illegible] actu / Per succincto
rium quo stola ligatur ad cingulo significatur Christi pietas vel una que
fuit quod medium inductivum caritatis eius ut se exponeret subito in pa
ssione Ephe ii Deus qui dives est in misericordia propter nimiam caritatem
qua dilexit nos ad [illegible] mortuum peccatis [illegible] nos
[illegible] in Christo hec commiseracio facta fuit per mortem Christi / Succinctorium huius de
[illegible] est pontificis presbyteri aut sacerdotis simplicis [illegible] quibus
stole ligantur ad cingulis sed in presbyteris pontifices non solent talia esse / sed
anticha separata quibus stole ad cingulo ligabantur. ysaie xi Erit
[illegible] cingulum lumborum eius et fides [illegible] eius / est iusticia
cingulum lumborum eius et fides [illegible] renum eius / est iusticia
qua deo satisfecit pro genere humano que processit de maxima eius [illegible]
que est cingulum lumborum eius [illegible] qua aglutinatur sibi illos qui movet
ad spiritualem [illegible] [illegible] sicut adheret lumbare lumbus
viri sic aglutinavi michi domum Israel et fides passionis Christi est [illegible]
renum eius [illegible] dei pietas de qua processit iusticia satisfaciendi pro homine
est cingulum Christi fidei / et fides Christi hominis est [illegible] tunica
qua [illegible] sacerdotum nomen assumpsit a tinta [illegible] parte [illegible]
tintinabula [illegible] malo [illegible] pendebant ut pontifex [illegible] incederet
doctrina Christi celestis significatur qua de sapientia Christus suos discipulos docuit [illegible] Joh xv° Omnia
[illegible] audivi a patre meo nota feci vobis / hec autem significat illa tunica
dom / qua milites [illegible] noluerunt eo quod esset inconsutilis desuper contexta per totum
[illegible] [illegible] insinuant [illegible] qui doctrina evangelica hereticus
scindere nituntur / per dalmaticam que sic appellata est quod usus eius
dalmatica regione primo fuisse institutus putatur que longa est et lata
Christi sapientia significatur que attingit [illegible] sapientie viii / hec autem [illegible]
lata est et longa / que omnia cognoscit novissima et antiqua [illegible]
[illegible] sicut daniel [illegible] / Per cyrotecas similitudo carnis peccati qua
Christus suscepit significatur / cyrotece significantur edorum pelliculas quas manibus Jacob
[illegible] Christo [illegible] / rebecca mater [illegible] in Christo [illegible]

Rebecca cum inspexit que velum accepit / ut similitudinem maioris r(everen)cie /
vel exprimit Christum cum sit pro similitudine [illegible] pontificatus [illegible] virtute
mitra pontificalem sublimitatem et honestatem ipsa sit vel pro illo [illegible] deus ex-
altavit illum et donavit illi nomen quod est super omne nomen. De hoc ps. ad p(ri)mum gloria
et honore coronasti eum et c. [illegible] ista [illegible] fuit nomen dei tetragramaton s(cri)ptum
in lamina aurea quam p(re)ferebat [illegible] pontificali in [illegible] legitur capitulo
excellentia honestatem ipsa intelligit quae [illegible] dicitur [illegible]
per baculum pontificalem potestatem ipsa sit de qua ps. virga tua et baculus tuus ipsa in
[illegible] potestas de baculo quae sustentat / hebr. i. portans [illegible] simpliciter
est virga que [illegible] aequitatis / ps. sedes tua deus in seculum seculi virga dire-
ctionis virga regni tui. Per anulum significatur dignitas presidentie collata ipso de
qua ps. omnia subiecisti sub pedibus eius. De hoc gen. xli^o. Tulit rex anulum
i. dignitatem presidentie / et tradidit mardocheo i. ipso mardocheum [illegible]
[illegible] Joseph i. ipsum super [illegible]
[illegible] tulit [illegible] anulum de manu sua et [illegible]
[illegible] seu dissipavit eum quo [illegible]
[illegible] dissipavit [illegible] ad
[illegible]
De 2° de [illegible] vestium pontificalium [illegible]. Circa quod notandum quod
pontifices [illegible] sandalia in pedibus assumunt [illegible]
[illegible] adhuc [illegible] et [illegible] quod
[illegible] quod [illegible] debent facere pedibus suis / et [illegible]
i. negligentie [illegible] est ipsa [illegible] / Et sic [illegible]
[illegible] sandalia [illegible] que [illegible]
[illegible] ne pedes terram contingant / et de super [illegible]
gressus pastoris et predicatoris quales debent esse pontifices [illegible] ne polluat
[illegible] illud [illegible] pedibus [illegible] et desuper aperta ut [illegible]
celestia cognoscenda [illegible] illud revela oculos meos et considerabo mi-
rabilia de lege tua. [illegible] sandalia quibusdam locis aperta [illegible] clausa [illegible]
significat quod [illegible] ut omnibus revelari debet / ut ab aliis abscondi [illegible]
[illegible] vobis datum est nosse mysterium dei ceteris autem in parabolis. Per
[illegible] quo stola [illegible] ad zonam significatur amor [illegible] que debent [illegible]
[illegible] amor cum honestatis et [illegible] tollentes iugum domini [illegible]
[illegible] quod cum honeste deo [illegible] volunt [illegible]
delectabiles eo quod in honestate habent annexam [illegible] / de hoc [illegible]
daniel x^o ecce vir unus vestibus lineis et renes accincti auro obrizo.
[illegible] honestas ipsa [illegible] significat [illegible] acceptabilitatem per obrizum i.
[illegible] signa [illegible] / quia solus Joseph inter fratres habuisse
legitur [illegible] cum [illegible] erant [illegible]
accepit [illegible] in stadio [illegible]
pontificibus de [illegible] usque [illegible] salvus erit [illegible]
Per dalmaticam que largas habet manicas [illegible] et [illegible] signa largitatis
[illegible] pontifex [illegible]
[illegible] hospitale [illegible] habeat ad [illegible] collectam / et ad
[illegible] panem tuum / et [illegible] [illegible]

p eum et carne tua ne despexeris obl(ita) forte dyaconi sp(eci)alr. videt(ur) dalma
ticis q(uod) p(ro)p(ter) carelect(i) s(unt) a baptis ut mes ex officio ministrent actu(um) vi in
ministro aut latere dalmatica fimbrias h(abe)n(t) q(ue) solli(ci)tudines active vite
significant quas ep(iscop)us d(e)b(et) h(abe)re p(ro)ut dicit ad cor(inthios) xi pt
ea que extrinsecus s(unt) instancia mea cotti(di)ana sollicitudo om(n)i(um) eccl(esi)ar(um)
p cyrothecas cautela conue(n)i(en)s signa(tur) q(uia) cu(m) plerq(ue) bo(n)u(m) op(us) q(uod) fa(ci)unt mani
festiore corrumpit iudigna cautela adh(ib)enda est ut po(n)tifex s(ic) faciat
op(er)a bona in manifesto q(uod) suo intencionem bona(m) r(e)tineat in occulto p(ro)p(ter)
accepto indumento po(n)tifex statim man(us) op(er)it cyrothecis ut nesciat sin(ist)ra
tua quid faciat dext(e)ra tua Mat(thei) vi et h(ic) (est) q(uod) d(icitu)r eo(dem) ca(pitulo) v. sic luceat
lux v(est)ra cora(m) ho(min)ib(us) ut vi(deant) o(per)a v(est)ra b(ona) et glo(rificent) p(atrem) v(est)r(u)m qui in c(elis) est q(ui)d quod
cyrotheca ip(s)s tenditur autem desup(er) quo sig(nifica)t(ur) humana humilitas op(er)um et h(ic) e
q(uod) d(icitu)r ca(pitulo) vi attendite ne iusticiam v(est)ram fa(ciatis) co(ram) ho(minibus) ut vi(deamini) ab eis alioquin merce
de(m) no(n) habebitis apud p(at)rem v(est)r(u)m qui in celis est p(ro)pter mitra(m) p(ro)pter scia(m) ut
v(tr)iusq(ue) testa(menti) sig(nifica)t(ur) nam duo cornua ei(us) s(unt) testamenta due fimbrie s(unt)
et l(itte)ra tanti aut(em) qui posteriora et interiora p(ro)pter complet(ur) indicat q(uod)
omnis scriba doctus in regno celor(um) de tezauro suo p(ro)fert nova et vetera Mat(thei)
xiij faucat g(o) d(omi)n(u)s ep(iscop)us ne sicut velit e(ss)e magister quod nouit e(ss)e discipulus
ne sicut si cecus cecu(m) ducat ambo i(n) fouea(m) cadat Mat(thei) xv scriptu(m) est eni(m) q(uia)
tu s(cienti)am repulisti e(g)o t(e) repellam ne sacerdocio fungaris michi osee iij
iiij p(er) baculu(m) pontifex regim(en) s(ive) censuram regiminis pastoralis signat(ur)
quod aut(em) baculus iste sit acutus infra rectus in medio retortus in summo
designat q(uod) ep(iscop)us d(e)b(et) pungere pigros sustentare debiles colligere vagos quod corrige
unde carmen quod l(ite)ratur expressit sic, collige sustenta stimula va
ga morbida lenta, p(er) anulum s(cilicet) fidei sacrame(n)tu(m) sig(nifica)t(ur) quo sponsa(m) xp(isti) eccl(esi)a(m)
subarrata e(st) de quo agnetis beatissima anulo suo subarravit me d(omi)n(u)s
meus ihesus xp(istu)s, et tamq(uam) sponsam decoravit me corona eccl(esi)e aut(em) cu
stodes et pedagogi ep(iscop)i s(unt) et p(re)lat(i) p(ro) signo ferentes anulum in testimo
nium ut d(icitu)r p(alli)o ultra p(re)dicta indumenta utitur pallio ut d(icit) hugo quod sig(nifica)t
et archiepi(scopi) vo(cant) ultra p(re)d(ic)ta solebant legittime certanter accipe de quo d(icitu)r p(ro)verbior(um)
torques aureos quibus ... audi fili disciplina(m) p(at)ris tui et ne dimittas legem matris tue ut ad
ornamentu(m) capiti tuo et torques collo tuo istud ornamentum eccl(esi)e d(eb)et
dat(ur) gra(tia) ca(pi)ti tuo et torques collo tuo ... spali est aut(em) palliu(m) de candida lana
archiepi(scopus) et aliquibus ep(iscop)is extra sp(eci)ali est aut(em) palliu(m) ... et duas lineas ex utraq(ue)
archiep(iscop)is et aliquibus ... circulum humeros constringentem et duas lineas ex utraq(ue)
p(ar)te pendentes, et q(ua)ttuor cruces purpureas ante et retro a dexteris et
sinistris est d(e)sup(er) et s(ini)str(is) ad dexteris quor(um) nulla vocat a sinistris
... Nam de lana candida benignitas designa(tur) Nam ... ...
in lana vero asperitas in candore benignitas s(ignifica)t(ur) et erga penitentes et
disciplina erga rebelles et obstinatos severitatem exhibet (pon)tifex de lana no(n) aliqua ali(a) sed ovis tm(en) effecit
humiles exhibet pietatem p(ro)pter ysaie liij tamquam ovis ad occisionem ductus
quod mansuetudo al(ia) e(st) unde ysaie liij Tamq(uam) ovis ad occisione(m) ductus
est et no(n) aperuit os suum, quo signat(ur) mansuetudo summi pastoris i. xpi
hoc aut(em) p(er) archa(m) t(est)ab(ament)i designat(ur) in qua cu(m) tabulis virga continetur
et manna quia in mente rectoris scia d(ebe)t e(ss)e cu(m) virga districcionis et manna
dulcedinis et severitas in modestate non seviat et pietas no(n) plus quam expedit
indulgeat circulus pallii p(er) quem humeri constringunt(ur) est timor d(omi)ni per
que opa cohibent(ur) ne vel ad illicita defluant vel ad superflua relaxant(ur)
unde eccl(esiast)i(c)i vii q(ui) timet d(eu)m nichil negligit et eccl(esiasti)ci i. Timor d(omi)ni
expellit pc(ca)t(u)m quatuor cruces purpuree quatuor v(ir)tutes pollitatas designat
que sunt iusticia fortitudo temperancia prudencia que nisi cruore xpi sanguine
purpurent(ur) falsum sibi nome(n) virtutis usurpant et ad vitam beatitudinis eternam
no(n) p(er)ducunt unde Mat(thei) v(o) nisi abundaverit iusticia v(est)ra plusquam scribarum
et phariseor(um) no(n) intra(bitis) in reg(num) ce(lorum) hec est purpura regis tincta canalibus
...

Si cupit esse quod dicitur in anteriori parte dextere gerere iusticiam ut reddat unicuique quod suum est
in posteriori prudenciam ut caveat quod cuique nocivum est, fortitudinem a sinistris ut
eum adversa non deprimant, temperanciam a dextris ut eum prospera non extollant.
Que licet quatuor una ponitur dorsum et alia pendet ante pectus activam et con-
templativam vitam designans quas ita debet prelatus gerere ut cum Moyse nunc in
montem ascendat ut philosophetur cum domino nunc ad castra descendat
et ibi necessitatibus inmineat populorum Exodi xix. Prius ergo attendens ut cum
se dedit aliis in idem se sibi restituat quoniam et cum Martha circa frequens ministerium
Maria satagat cum Maria audiat salvatorem Luce x. utrumque tamen continuat in se quia cor-
pus quod corrumpitur aggravat animam et deprimit terrena inhabitacio sensum multa
cogitantem Sapientie ix. [illegible] est pallium in sinistra duplex sed in dextera simplex
quia vita presens que per sinistram accipitur multis est subiecta molestiis, sed con-
templativa que per dexteram designatur gaudiis simplicibus sine aliqua molestia
deducitur quod Luce x sequitur: Martha Martha sollicita es et turbaris erga plurima
porro unum est necessarium Maria optimam partem elegit que non auferetur ab ea. Pallium quod est duplex
in sinistra quibus ad presentis vite molestias prelatus fortis consistat, simplex
in dextera quibus ad optinendam vite future quietem toto suspirat affectu
iuxta psalmistam dicentem: Unam petii a domino hanc requiram ut inhabitem etc.
Acus autem que pallio infiguntur ante pectus et super humerum et post ter-
gum designant compassionem proximi, administracionem officii, districtionem iudicii. Quarum prima
pungit animam per dolorem, secunda per laborem, tercia per timorem. De prima in
ii Cor. xi: Quis infirmatur et ego non infirmor, quis scandalizatur et ego non
uror. De secunda in eodem xi: Preter illa que extrinsecus sunt instancia mea co-
tidiana sollicitudo omnium ecclesiarum. De tercia i Petri iv: Si iustus vix salvabitur impius et peccator
ubi apparebunt. Super dextrum non infigitur acus quia in eterna quiete
nullus est afflictionis aculeus, nullus stimulus punctionis. Ideo ut dicitur
Apocalypsis xxi: Absterget deus omnem lacrimam ab oculis sanctorum suorum et mors
ultra non erit neque luctus neque clamor neque dolor erunt ultra que
prima abierunt. Acus est aurea sed inferius est acuta et superius rotunda
lapidem continens preciosum, quoniam nimirum bonus pastor per curam animarum
affligitur in terris, sed in celis eternaliter coronatur et preciosam illam margari-
tam habebit de qua ait Christus: Simile est regnum celorum homini negociatori que-
renti bonas margaritas, inventa una preciosa etc. Item dicitur pallium datur plenitudo pote-
statis pastoralis officii, nam antequam metropolitanus pallium recipiat non debet
clericos ordinare, pontifices consecrare, ecclesias dedicare.

Sed contra istam numeracionem ornamentorum primo ornatorum. Videtur quod sandalia non debent
esse de ornamentis pontificum [illegible], sed sunt de ornamentis [illegible] ut esse alia.
Item si quod datur ad usum inferiorum in ordine, ita quod non ad usum superioris,
illud non debet dari ad usum existentis in ordine supremo. Ubi igitur sit usus mini-
strorum ita ut competat subdiaconis quod non dyaconis, nullo modo utetur eo sacerdos.
Item si stola usque ita ut competat dyaconis ita quod non sacerdoti non utetur. Item
hac racione videtur quod ex quo tunica et dalmatica ita sunt data sunt dispensata
usibus subdyaconi dyaconi quod nullo modo sacerdoti quod non debet esse de or-
namentis episcopi. Item cum primus pontifex non utatur baculo pastorali
non videtur quod illo debeant uti episcopi inferiores etc. Videtur ita quod pauciora debe-
ant esse ornamenta pontificalia quam sunt. Item videtur quod debeant esse
plura sicut dicitur ut dicitur ab Hugone sacerdocium novum aliquid assumit quedam vesti-
menta. Videtur quod debeat assumere illud quod dicitur super humerale, quod fuit humerale
maxime significet illud quod sacerdotibus nove legis convenit, sicut cum ut dicit Be-
da evangelicam legem, quod maxime debet subire sacerdos sive pontifex evangelii.
Item videtur quod debet uti zonali in quo scribebatur doctrina et veritas quod in lege
evangelica veritas innotuit et doctrina veritatis. Et ergo ut videtur magis competit
illud indumentum sacerdoti evangelico quam legali, eo quod lex erat um-
bra futurorum Hebr. x. lex per Moysen data est veritas Joh. i. evangelica lex
est veritatis Joh. i lex per Moysen data est veritas per Ihesum Christum facta
est. Item ut dicit Hugo hec sunt indumenta que absque instrumentis novum
sacerdocium assumpsit: tunica linea, zona, super humerale, tunica inferior, zo-
nale et mitra; sed tunica inferiori et zonali soli utuntur pontifices. Tunica
linea est alba, tunica inferior que induitur immediate sub dalmatica et
ita videtur quod pontifices non debent indui super humerali et zonali. Item

bide quod lamina aurea optime convenit pontifici cwanto / in qua sculptum
erat sanctum nomen domini / et zona dignitatis / quia illud ornamentum fuit insi-
gnia dignissimum / et zone sictoris / quia illud non signabat xpm reparasse
vitam perditam in adam per passionem suam / ut dicitur in quadam glosa / sed illud
sanctum nomen domini ~~Xpo vero~~ / ornamentum aut signat xpm reparasse vitam
perditam in adam per passionem suam / magis convenit sacerdoti cwanto / cum
legali. Deinde potest queri quare non sunt vestimenta nove le. ~~re~~gular ornata
coloribus preciosis destinatis / et lapidibus preciosis destinatis / sicut indumenta
sacerdotum legalis / Rum et zone nobilitatis / et zone sictoris / unde videntur
convenire sacerdocio qua sacerdocio ve. le. Resp. quod si domini duo in tam
nove sunt ornamenta specialia pontificis scilicet caliges sandalia / succinctorium
tunica dalmatica mitra cirotece / anulus / et baculus quia diminutum / nove
sunt in quibus specialis episcoporum consistit potestas / scilicet clericos ordinare / virgines
benedicere / pontifices consecrare / manus imponere / basilicas dedicare / degra-
dandos deponere / synodos celebrare / crisma conficere / vestes et vasa sacre
pallium autem quod metropolitanorum et primatum et patriarcharum est ~~ipsum~~ / sicut pontificis
legata optinuit dignitatem / unde decem sunt indumenta specialia pontificis
/ si maiorum quorum perfectio exobservancia decalogi consistit / Horum indumenta
in universo sunt xvi / qui consumat a numero decalogi in senario / qui est numerus
perfectus quo significatur quod illis non sufficit perfectio que est exobservancia decalo-
gi / scilicet requiritur quod illorum perfectio ab illa sicut consumat vii aut v° nisi abundaverit
iusticia vestra plusquam scribarum et phariseorum et minorum pontifi-
cum sunt xv in universo / quo signatur xv gradus virtutum / quos per cantica
graduum fore distinguntur / senarius quo vestitur quibus induuntur simplices
sacerdotes qui est numerus perfectus perfectionem vite et virtutum qua predicti esse debent
sicut quindenarium vestium quibus utuntur maiores pontifices significat quod
pontifices illi in gradibus xv virtutum ipso numero signatis alios debent
precellere / Hos omnes debent maiores pontifices consumata virtutum
precellere / quod in senario vestium designatur iste progressus et profectus
Aliud per
augustinum patet quod si signum ornamentorum supremum facta ~~et~~ sandalia noster
/ ideo dicendum quod in pontifex pro femoralibus sine femoralibus / sed sandalia
autem pontifex / quia utrum debet hic convenientia / non induit in sacrificio femoralia
scilicet sandalia / ut si dicit illud Osee vel Iamim pedes meos / quo in ignominia eos
Item Isaie ~~lix~~ lii dicitur / quam pulcri super pedes / montes annunciantis et predicate
pacem annunciantis bonum et predicantis salutem / ubi exponitur / quod pedes predicante
pacem et annunciante salutem .i. xpi dicuntur esse pulcri / ista pedes erant
apostoli / et alii predicatores pacis / data per xpm et salutem pedum pulcritudo in san-
dalijs insinuatur / unde ante predicatorum pacis et salutis date per xpm / Aliud
non debebat aliquis uti sandalijs ~~et quia~~ / dicendum quod ordinibus singularibus iuxta
apptata sunt quedam indumenta specialia / scilicet ordini subdiaconatus tunica / ordini
diaconatus dalmatica / ordini sacerdotali casula / scilicet ordini excellentie et potestatis
pape ~~aut est~~ ordini episcopi zone excellentis potestatis / usus omnium congruit / ut sicut po-
testas eius ~~multa~~ est et vlis / et etiam singulorum et omnium inferiorum excedens potestas
tem / sic et vestimenta que sunt potestatis indicia generaliter in usibus et officiis ab
eo extendis eius defuiunt / Ad aliud quod obicitur quod summus pontifex non utitur
baculo etc. Dicendum quod hoc est ideo / beatus petrus misit macharium valerium et
maternum / qui erant viri sancti / et in fide xpi edoctissimi ad predicandum circa
Rinum gentem Theutonice / accidit quod maternus mortuus est in via / scilicet in villa
que dicitur elegia / Alii duo materno sepulto / reversi sunt ad beatum petrum lugentes
post mortem illius / quibus dedit ~~petrus~~ beatus petrus baculum suum dicens eis / quod posito
baculo super funus illius dicent / petrus precepit tibi / quod in nomine xpi surgas
a mortuis / quo facto surrexit finite diebus xx / quibus iacuerat in terra / deinde
beatus maternus fuit episcopus ecclesie treverensis / que baculum predictum ad magnam devocionem
reservat usque in hodiernum diem / Ob reverentiam ergo baculi predicti / et facti mirabilis re-
tardationem / romanus pontifex non utitur baculo pastorali / nisi in illo loco / scilicet in civita-
te dyocesis treverensis / Ad hoc quod obicitur de super humerali / dicendum quod sacerdos
sine super humerali utitur stola sive orario / circa eadem significatio ut omnes dicit

de superhumerale super ewangelium honus / de quo ait xpc Jugum enim meum suave est et honus
meum leve / Lex enim ewangelica in aliquibus se cohibet conforme legi moysi / in aliquibus
necessarium racione supplantata / Ad hoc quod obicitur de rationali dicendum quod pontifex ewangelicus
utitur pallio pro rationali ut dicit Innocencius in quodam tractatu cuius usus magis officit ut
ex superscriptione ipsius evidenter apparet / Ad aliud quod dicit huius superhumerale super
et assumpsit rationale assumpsit novum sacerdocium a veteri / Dicendum quod hoc intelligi non
quantum ad ipsa / sed quantum ad alia loca illorum assumpta / non hic dicit quia forte in
aliquibus ecclesiis ex causa speciali dispensatorie pontifices hiis utuntur / ut de
festo per aliquem in partibus francie aliquis legatus dum ... usus superhu-
meralis / Ad aliud quod obicitur de lamina aurea nunc sacerdocium non habet pro qua
in frontibus fidelium signum crucis imprimitur quod auro legis sacramentis evangelii
preciosior est / Et nota quod dicit Innocencius ut pontifex pro feminalibus habet
sandalia / pro linea albam / pro balteo cingulum pro podere tunicam pro ephot
amictum pro ... stolam / pro logion pallium / pro tiara mitram / pro lamina
crucem et quedam ecclesie dicuntur habere formam ab eis / sed figuram cause
Ad ultimum dicendum quod lex vetus erat lex carnis / et quod ritus cultus divini in
lege veteri / fuit institutus ad revocandum populum iudeum et carnalem a cultu ydo-
lorum / Unde oportuit ut excelleret in ornamentis que carnalibus blandiebantur
affectibus / lex autem nova est lex spiritus / que attendit ad devotionem hominis
interioris / ideo quia homines delectant exteriorem / unde ut dicit Innocencius pon-
tificalem gloriam non honor hodie commendat vestium / sed splendor animarum / quia
illa ornamenta significabant quales debent esse pontifices moderni / et alii
servientes deo in officio ecclesiastico / Unde ornamenta sacerdotum legis veteris magis
erant instituta ad significationem / quam in cultu venerationem / non sic de orna-
mentis nostrorum pontificum / Unde sic dicit Innocencius ceterique ornamenta illa in
fulgore auri et candore gemmarum in multimoda operis varietate prefulgebant
hec iam in moribus actibus que debent clarescere / Pallia vero erat ab huius dicte
nunc sacerdocium superhumerale simpliciter intextum non habet / ut vetus / ideo quia christiana
religio magis simplici vtilitati studere debeat quam superstitioni etc.

Sciendum quod pontifex veteris testamenti induebat logion id est rationale / significans quod pontifex
debet induere discretionem / per quam discernet inter lucem et tenebras / inter
dextram et sinistram / quia non est conventio lucis ad tenebras / neque christi
ad belial / Erat autem rationale quadrangulum significans quod pon-
tifex discernere inter quatuor / inter verum et falsum / ne deviet in credendis / inter
verum et malum ne deviet in agendis / Erat et duplex quia debet discernere pro
duobus / pro se videlicet et pro populo / ne si cecus cecum ducat ambo
in foveam cadant / Habebat et quatuor ordines lapidum / significans
quod pontifex debet habere quatuor principales virtutes iusticiam prudenciam
fortitudinem temperanciam / In singulis autem ordinibus habebat
tres lapides / significans quod pontifex debet habere in primo fidem / spem
et caritatem / In secundo debet habere modestiam / mansuetudinem dulcedinem
et benignitatem / In tercio debet habere pacienciam / iniuriam / et largi-
tatem / In quarto debet habere vigilanciam / sollicitudinem / et longanim-
nitatem / per lapides enim significantur virtutes / secundum illud aliud
edificat aurum et argentum et lapides preciosos /

[illegible] ... et sacerdos ... [illegible] ... intextus ... fortasse ... [illegible] ... pura et simplex ... [illegible] ... in nouo testamento ... [illegible] ... solent ... mitra ... fuit ornamentum ... [illegible] ... thiaram ... galerum vocat ... [illegible] ... capud tegens ... a fronte ... [illegible]

Cyrothecas, anulum et baculum. Que nouem sunt que episcopus preter vestes simplices sacerdotis ... ordinare alios, virgines benedicere, basilicas dedicare, clericos deponere, synodum celebrare, crisma conficere, vestes et vasa consecrare ac consimilia. Per caligas habetur rectitudo gressuum. Per sandalia que pedes tegunt habetur contemptus terrenorum. Per cinctorium quo stola ligatur cum alba habetur amor castitatis. Per tunicam poderis, quam Ioseph tunicam talarem legitur habuisse, ... descendentem usque ad talos, per quam habetur extremitas vite perseverantie. Per dalmaticam habetur largitas in operibus misericordie. Per cyrothecas habetur cautela in opere, ut sic faciat opus in publico quod intentionem retineat in occulto. Per mitram scientia utriusque testamenti notatur, et ideo duo cornua habet ad designandum quod pontifex debet habere notitiam utriusque testamenti. Per baculum cura pastoralis designatur, qua debet colligere vagos, quod fit curvitate baculi, et pungere lentos ... corrigere ..., quod fit stimulo in pede baculi. Unde versus: Corrige, sustenta et tepidos ... stimula, vaga ... Per anulum sacramentum fidei ... qua ecclesia Christo desponsatur ... cum sit in ecclesia loco Christi. Ultra hec archiepiscopus habet pallium in signum plenitudinis potestatis ... Nota autem pallium ... solebat ... acquirere. Notandum autem ... vestes ... ut denuo ... opus ... consecrare ... extra ... Alanus ... consecrata ... non licet ... ut uestes ... forma ... consecrato ... Nota quod consecratio vestium ... pontificalium ... simplicium sacerdotum ... celebrare ... Stephano ... sicut ... ad officium misse peragendum.

Nota quod ... de instructione requisitis ad officium misse peragendum: altare, calix ... domus seu ecclesia consecrata ... missa ... corporale, lumen, ... consecrata ... in altari saltem consecrato ... tabula parva consecrata ... missa celebrari ... ubi habeatur ... ornata ... missa ... tempestate ... introitu misse ... corpus Christi ... debeat consecrari ... ecclesia debet consecrari ... ante que ... Nota ... ante ... angelorum ... et demonum ... informandum devotorum ... debet ... Item ad altare ... requiruntur ...

Right margin: ... vendebat ... aurea ... fuit ornamentum ... sacerdotes ... debent ... sacerdos ... debet esse ... nota ... vestibus ... in ... Item ... sacerdos ... celebrare ... stola ... est ... ubi ... debet ... consecrata ... legitur ... 62

Prima quod sit lapideum. Et hoc propter tria. Primo propter Christi sepulcri lapidei re-
putacionem. Secundo propter ipsius Christi figuram, quia altare significat Christum [illegible] petre [illegible]
Prima Cor. [illegible] petra autem erat Christus. Tertio propter materie congruitatem, quia quod est
et ubique invenitur in loco [illegible]. Secunda quod debet esse consecratum, quia eius
consecracio fit per episcopum, de qua [illegible] supra [illegible] [illegible] [illegible] le-
titie. Tertia quod debet esse compositum vel coniunctum cum superiori parte et structura
vel capsula, et sic unum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
Quarta quod sit integrum et non motum. Defractum tamen est
[illegible] et distinguendum; prima autem est [illegible] et tunc consecra-
ri debet. Aut modica et [illegible] extremitatibus, et tunc non debet.
Sed de remotione est sciendum quod si lapis motus fuit de capsula
seu de capsula, tunc consecrari debet, quia prima consecracio fit in iunctione
lapidis et structure. Et ideo dicunt quidam quod altare portatile si [illegible]
lapidis [illegible] credo intelligendum
si fuit a ligno, tunc consecrandum est, [illegible] [illegible] cum ligno. Si autem esset consecratio
[illegible] lapis [illegible] est consecratus cum ligno, tunc non esset [illegible] consecrandum [illegible]
[illegible] fiebat antiquitus, tunc non esset [illegible] consecrandum [illegible] [illegible] quod
quondam. Sed quantum ad calicem, qualis debeat esse, [illegible] ad [illegible] [illegible], et [illegible]
debet esse aureus vel argenteus; [illegible] autem debet esse de [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] aut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] rubiginem [illegible], non [illegible] aut [illegible]
quia etiam [illegible] et ad vomitum provocat, non de vitro aut
[illegible] fragilitatem, quia de facili frangitur, non de lapide propter
cristallo propter fragilitatem, quia non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ibi [illegible] [illegible] statuimus
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de panno lineo mundo
[illegible] ad corporalia [illegible] quod debet esse de panno lineo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] pape [illegible] [illegible] [illegible] consilio [illegible] [illegible]
[illegible] statuimus ut sacrificium altaris non in serico panno aut
[illegible] [illegible] celebrari presumat, sed in puro lineo ab episcopo
tincto [illegible] [illegible] [illegible] corpus Christi in sindone munda et linea sepultum
consecratum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] temporibus
fuit, et hoc [illegible] [illegible] [illegible] pannus [illegible] [illegible] et plurima [illegible]
et [illegible] [illegible]. Sic etiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ligno
tenuit in hac vita. Sed dubium est quid agendum de ligno
ecclesie consecrate et sacris pannis quando antiquantur. [illegible] quod
ecclesie consecrate [illegible] poni in alia ecclesia vel in alio loco
ligna ecclesie consecrate [illegible] capitulo dormitorio aut refectorio
honesto, aut [illegible] [illegible] [illegible]. Et non debent poni [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ligna de consecratione dis. [illegible]. Et [illegible] pallis altaris [illegible]
vel [illegible] [illegible]. De pannis autem [illegible] sacra vasa, non debent [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sacra vasa. [illegible] aliqua vesti-
[illegible] etiam [illegible] [illegible] [illegible] debet comburi, et
[illegible] vel pannum [illegible] vetustate consumpta [illegible] vel alio loco tuto
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. De [illegible] [illegible] hostia
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] missa celebrari [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] infra [illegible] symbolum [illegible] [illegible] [illegible]

maltaus uod ff ardebit / Levit vi° c° ibi solomonis existit
qui de se ipso dixit Joh viii ego sum lux mundi de quo canit
Symeon Luce 2° lumen et revelacionem gentium / qui est
lux vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum

Decimo pulsatur vel de accessu altaris et confessione / ubi sacerdos
indutus sacris vestibus accedit ad altare supplicando dicens
Judica me deus et discerne causam
Cum stans statim recognoscit se indignum et peccatorem con-
fitendo similiter petit deum confitetur deo patri et cetera / et quia confessionem
generalem indulgenciam veniam petit / et iudicium veretur
quia nunc confessionem instituit dampnasus quia spiritu sancto
quando confessionem confitetur introitus a choro cantatur
And dum zad / Dum autem introitus canitur accedit ad altare accedit
sacerdos deposita casula confitetur occulta secreta confessionis
sacerdos confitetur gentium / et a occulta hostiam placabilem
et in unum ut se populus in sacrificium et hostiam placabilem
est in mundi ut se pro nobis in sacrificium et hostiam olim pa
deo patri offerebat ad de sancta ut de secreta ede aliquam olimpia
vel de virginali utero tamquam de thalamo egressus in mundum
venit in mundum et reddidit Joh xvi exivi
a patre et veni in mundum / exivit a patre / sic quod pater est in filio
et filius in patre se esse quod eo in patre et pater in me est
vel sic quod totus filius a patre sine diminucione sed se filius
exivit a patre secundum quod totus con
tur licet exit a patre exivit / amplius est in uno quam in
que est in patre tota eciam filio / sicut amplius est in archa ubi confessio
amborum dum exivit est enim / nec plus mutatur
ad adventum divinitatis et venit in mundum ad sacerdos sacerdos
corpus / sed per carnem assumptam / ubi cum sacerdos sacris indutus
sacerdotalibus ministris ad altare dei
dum vestibus cum sollempni ordinate accedit ad altare dei
subdyacono et dyacono ordinate cerimoniarum procedunt
/ et in sollempnitatibus in more quarundam ecclesiarum precedunt
ceroferarii cum defensoribus / et thuriferarii qui per deferunt odorem
muneris / dicente Apostolo j Cor vi Christi bonus
odor sumus / ut possit dicere cum Apostolo j Cor vi Christi bonus
bene sane / ut sit quia sacerdos de oracione cum
odor suavitatis / sit quam incensum dignis in ascendit
talem oracionem ad suum / quia incensum fumus ascendit
suavissimi in incensorio in quo est ignis sine quo oracio
sursum tendit in corde feruens est ignis
ascendit ad deum nec placet Ps dirigatur domine
oracio mea sicut incensum in conspectu tuo / et cetera ad deum ascendit / nec digat dominus
ad te oracio mea / sicut incensum in conspectu tuo Ps 140 / Per dyaconum et
subdyaconum / qui sacerdotem antecedunt homines / qui
ante fuerunt significat / per subdyaconum legis scriptores / qui
predicaverunt et per eandem fidem eadem confitentur / eadem de-
siderant et per eandem fidem filium assumpto homine sustinere crede-
bant / significantur qui erant sub lege et cetera / cum cerei in
cereramentum nec ho aspersio proponit

remedendo aut iniudicando in longitudine dei / ut subdyaconus in ordine mi-
nisterii sui. Hic vero qui canit sub lege verba que in testamenti vete-
ris lucis lege effulsisset et claruisset / oracula prophetarum veri
et clarius populum veterum in carne cognoverunt. Sed quod sicut alter
tenens positus est dyaconus expectabat benedictionem qua datum in-
certat legislator legislatori in ipsa legis executor christus
dat / prius affuturus. Sed nostri accessus repraesentans tamen quibus
procedit sacerdos / quasi in sollempnitatibus sicut duo testamenta scilicet
vetus et novum subdiaconus et dyaconus litteralis et misticus plenius
intellecta / que ministrarent verba sponsi sui illuminati christum uidi
lucem incontinebat / Ipse enim christus a prophetis in veteri testamento advenire
est prophetatus / in novo testamento iam advenisse ab apostolis
predicatus. Et notandum quod in diebus festivis duo acoliti
ante sacerdotem ad altare ve-
stitus cum cereis / Credo sit ceroferarii / quod multi ante adventum christi
venerunt / sed christum venientem in carne incarnatum / quod vidit / duplex est ante adventum
cum spiritualis et occultis et carnaliter / quod precessit christum primum
precursor eius Johannes Baptista in deserto scriptum est Johannis. Ego vocis clamantis
ex deserto parate viam domini. Alius autem est solempnis et finalis et maxime
in die iudicii de quo dicitur / Deus manifeste veniet
secundum vero iudicium / quo ante duo precedunt scilicet Enoch et
Helias / et ideo in festivis diebus et feriis est unus acolitus
repraesentans Johannem Baptistam / in sollempnitatibus duo repraesentantes Enoch et
Heliam / Quod vero dicitur quod subdiaconus sit Johannes Baptista qui
missus est ante christum precursor / et ultra Heliae qui et ante adventum christi precessit christum
inchoavit Dominus primum cepit angelos / etc.
et 2º. Ad dyaconus tamen prophetas qui antiquitus vitam
significat noticia continet veterum / Cum hiis ministris sacerdos antequam
incipit introitum / alias ante gradum altaris confitetur et agnoscit divini officii / et inclinat ante
gradus altaris / quod facit christus exinanitus / qua semetipsum
exinanivit / se ante altare / quod incarnatione et descendendo ex utero virginis ad alt horri-
bilem humanitatem / inclinando erectus / humiliando ad inferos / inferius
do sed homine suscepto / inclinat se / inclinando humiliando
quod carnem susceperat passibilem ut se inclinando humiliando
inclinando et examinando nos exaltaret et glorificaret / Sed ante
sacerdos in via antequam ad altare veniat dicat hunc psalmum Iudica me deus
et discerne causam / in quo datur intelligi / quod sacerdos accedat ad altare
et ad deum non per aliquid quale / sed per rectificatum gratiam qua peccatum
in primis / et gloriam meritis / Sed hic ille psalmus xlii / primo pectaduit
bellicam / qui arguit presumptuose / Prohemium / Ego causam in forma hominis
testatur / Deo discerne tamen magis genus sanctum dyabolicum / ab homine
iniquo et doloso / ubi de inimico est dicit dyabolus. Et ideo in terminis
homo facit hec / 2º opus invocat divinum auxilium / Quia tu es
fortitudo mea / 3º divinam gratiam implorat / Emitte
lucem tuam etc. / 4to promittit se sacrificaturum et ipso facto / Et
introibo ad altare dei / 5to promittit se tota de testari / Confitebor

In sexto ponit spem in solo deo et salutem eius quibus sperat in deo cum adhuc confitebor illi [illegible]

tibi/ Exceptus pro gloria patri et filio [illegible] non solum unam personam/ sed to-
tam trinitatem cupit laudare/ Et quia non solum [illegible] confessio
[illegible] est [illegible]/ [illegible] de ista [illegible] confessione [illegible]
[illegible] id est dixi confitebor adversum me iniustitiam meam de
et tu remisisti impietatem peccati mei ut desertus sum [illegible]
[illegible] confessionem/ et ut magis fiat acceptabile sacrificium
[illegible] deo desperantis [illegible] cum confitentibus confitere dicas confiteor
Ista autem confessio debet fieri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dicere et se accusare [illegible]/ [illegible]
peccatis [illegible]/ [illegible] fortis [illegible]/ [illegible] confitet
[illegible]/ non [illegible] se accusare [illegible]
est [illegible]/ [illegible] ista confessio non est occulta/ sed publica [illegible]/ est
[illegible]/ Et ergo confiteatur se [illegible] cogitatione locutione et
opere/ et [illegible]/ et [illegible] confitendo dixit/ [illegible] mea
culpa ~~[illegible]~~/ ut [illegible] accuset [illegible] non
alios [illegible]/ [illegible] confiteatur/ Et [illegible]
dicentes ter [illegible] mea culpa [illegible]
[illegible] mea culpa [illegible]
[illegible]/ [illegible] mea [illegible] culpa
[illegible] ter mea culpa
[illegible] et [illegible]/ Et [illegible] de mea culpa
[illegible] cordis [illegible] confessionis [illegible]
[illegible] publicanum [illegible] cum publicanis de [illegible]
[illegible] ut [illegible] in confessione [illegible]
[illegible] domum suam [illegible] [illegible] que [illegible]/ [illegible]
[illegible] ut [illegible] et [illegible] confessio/ [illegible]
[illegible] cordis [illegible]/ [illegible] confessio/ corde cogita
[illegible] satisfaciam
satisfacere/ ut [illegible] et pudorem/ [illegible]
do/ ore [illegible]/ opere [illegible] devotum [illegible] desperat [illegible]
[illegible]/ ore [illegible] [illegible]
[illegible] confessione [illegible] et intercedat/ et [illegible]
[illegible]/ [illegible] missus est/ [illegible] deus [illegible]
[illegible] ut [illegible]/ [illegible] in malam/ ut [illegible]
[illegible] bonum [illegible] potuit [illegible]
[illegible]/ [illegible] quid salutis/ totum
in nobis est/ [illegible] quid [illegible]/ [illegible] Deinde [illegible]
ab ea [illegible]/ [illegible] ut [illegible]
[illegible] et [illegible] ut [illegible] sibi multiplicat [illegible]
[illegible] confessio sacerdotum/ ac [illegible]
[illegible] allegorice [illegible]
[illegible] et fidele/ [illegible] salutat [illegible]
[illegible] et [illegible] pudoris et [illegible] confessione [illegible] debent
[illegible] cum [illegible] pudoris et [illegible] [illegible]
[illegible] fidei [illegible] apud [illegible]/ ab angelo de-
[illegible] non [illegible]/ et [illegible] dei [illegible]/ non [illegible]
[illegible]/ et [illegible] [illegible]
[illegible] confessio/ [illegible]/ fidei devotio
[illegible] confessio/ [illegible] fidei devotio

commendatum efficiat / Vnde petit similiter processio valet ad faciendum
conceptum virginis fecundavit / Sic et similiter processio ecclesie fuit
tempore cunctis utilis efficiat et ad gratiam obtinendam abilitavit / deinde
cum processio perfecit similibus aut dat gratiam Iacob et Iona
professorum similis in aliquibus angelicam allegorie in virtute
designatur / quia per sacerdos in audiencia ecclesie reddit se et clerum
/ et offere intendit hostiam / non solum pro delictis suis sed etiam
pro delictis populi sui / Sic Christus voluit pro angelis suum
incarnatorum annunciare / et postea assumpsit virginis in utero matris
naturam similem et speciem culpe assumpsit / et omnium unum in-
naturalium ad et tempore sicut ut dicit ysaias / Deus posuit in eo iniqui-
tates omnium nostrum / Sicut alibi deus voluit eam conterere in in-
firmitate / ut sic eam sustinere homo / que non rapuit
exsolvit / et hominem excusat / hoc ipse debuit / sed
non potuit delicta absolvere / Sed potuit sed non debuit
/ dicat deus secundum hoc / Ut qui debet posset / et qui
potuit debet / postea hic sacerdos pro circumstantibus implorat eis
remissionem et de exigatur ut opera dei sensualibus
indulgenciam et remissionem omnium peccatorum / hec oratio supplex
factus sit secundum sacerdotis supplicandi pro populo et re-
conciliandi eum deo quia eum supplicatore loquitur pauper pau-
perum ad vocatum / primo enim mollis frangit iram
et sic pro delicto populi se et sui in conspectu dei altissimi
despicere intendit et audiunt astancium sibi paratur obedien-
tie pietatis / et parvulus iacet cum Marcum supplet in persona
Tunc quando sacerdos dixit Dominus vobiscum stans ante altare / aspergit altare
et circumstantes cum aqua benedicta / quecumque constat
(?) et aqua / Quod sit discretum pro te / Nam in lege veteri
(?) respersio panebat / hic immerso ac salis tres
sint ad denotandum quod totum a Christo (?) processit
aqua vero sit populum apostoli / aque iuste populi nulli deum
deinde aut aspergendum aqua benedicta / sed quia sacerdos dicit
primo aspergit altare ad effugandum demones / alio quod ad populum
terra donatur / postea hoc aspergit populum / (?) / primo propter demonum
expulsionem / secundo adversariorum delectatum / tercio ad multos
futurum de gratie dei et (?) nequaquam / Secundo ante debeat cantari
secundum tempus / debet sacerdos quod a festo pentecostes usque ad pascha
in processione / Asperges me domine / postea asperso aque cum bono aspere
cantare / Asperges me domine / in quo petimus gratiam iustificantem / Sed asperges me
(?) in quo petimus gratiam iustificantem / Ideo asperges me
in aspergas me / quia hebrei non sunt ceptatum modum / sed provenit
fuit iudicatum mei / ysopo et mundabor / ysopo per ut mundata
spiritualis / primo modo emundacionis corporalis / Nam sicut in dug et
gloriam super illum dicit asperges me ysopo ut dicit quod ysopum est
herba humilis et medicinalis radicibus suis adherens saxo

altare sit Christum

et x̄ᵘᵐ mundicias pulmonis in aque infusione purgat / Item
de duxi esto humilis in humilitate tua assistens ypopo et
humilitas xpi te purgabit / et omnem inflacionem superbie tollet
et ita pulmonem purgabit / Secundo sicud ysopus in radice...
...limitur... quo lepram mundabat / ... ypopo ...
... passionis ... ita ... ypopo ...
... lepra spiritualis / ... ypopo ...
corporalis ... passionis valent ad emundacionem
lepre corporalis / sic humilitas ... radice ... xpo et
... passionis ... nos
a lepra spirituali / ... ad hebr. ix ...
... et ... sanctificat ...
... ad emundacionem carnis / quanto magis sanguis xpi
qui ... semetipsum obtulit immaculatum deo / emundabit
conscienciam nostram ab operibus mortuis / Consistit autem hec
... ad phil. 2o / humiliavit semetipsum
factus obediens usque ad mortem / Non hanc humilitatem
... petrus vocat electos
... passionis ... obediencia ... aspersionem
... dei ... / ... sanguinis ...
... xpi ...
... ypopo ... humilitatis ... radice ... xpo
et ... a quo ... efficaciam ... sacramenta
ecclesie habent efficaciam a xpi passione / 2o mundabor a lepra
peccati / ... baptismo ... redemptoris
... redemptor ... humilitatem / ... redempcione ...
... aspergere me ... ypopo ...
... xpi ...
... est sanguis ... testamenti ... in remissionem peccatorum / ...
... ypopo ...
... et humilis ...
... fidelibus ... salutarem medicinam / ... dicebat
... discite a me quia mitis sum et humilis corde / ...
... et mundabor ...
... aut sanguinis ... emundabit conscienciam nostram ab operibus
mortuis ad hebr. 9 / ... asperges me ypopo / et
mundabor ... xpi ... intellige
... / ... et aqua baptismi
... lavabis ... aqua baptismi ...
et ... ablucione aque baptismi ...
... lava me aqua
... fideles tuos ... baptismi ...
... lavabis me ... aqua salutaris ...
... effecit ... fructus
/ et ... gracia dei / ...
... ezech. 36 effundam super vos aquam mundam
et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris et ...

Vel ... [illegible] ad effectum baptismi per tincturam ... dimissio culpe
... pene et infusio gratie spiritus sancti. Unde tunc dicitur Lavabis me
Et super nivem addit dealbabor [illegible] addit super nivem ... [illegible]
[illegible] de gloria candor [illegible] speculum compositus [illegible] est
[illegible] comparabilis [illegible] apostoli [illegible] laverunt stolas suas et
dealbaverunt eas in sanguine agni. Ex[illegible] [illegible]
runt peccata vestra ut [illegible] quasi [illegible] velut lana alba erunt
[illegible] hic [illegible] per se ablutum et dealbati [illegible] possunt
[illegible] vestes Christi [illegible] macula et sine ruga [illegible] vest
[illegible] candide [illegible] albata [illegible]
[illegible] etiam album peccati macula fedatam [illegible] ad
[illegible] etiam et [illegible] reddit [illegible] illam
[illegible] dilexit etiam [illegible] lavando aqua [illegible] ut exhibet
[illegible] macula aut rugam aut
[illegible] etiam [illegible] maculati. [illegible]
[illegible] de [illegible] integram [illegible]
Miserere mei deus [illegible] confiteri ubi [illegible] confite[illegible]
[illegible] magnam [illegible] misericordiam [illegible]
[illegible] misericordiam [illegible] misericordiam [illegible]
[illegible] confiteri [illegible] miseriam confite[illegible]
[illegible] potestatem et clementiam [illegible] potestatem [illegible] deus et clementiam
[illegible] meus [illegible] potestas [illegible]
[illegible] magnam misericordiam tuam [illegible]
[illegible] miseri[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] medicum [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] meo [illegible] desperacione [illegible]
fugio [illegible] miserere mei deus [illegible]
tantum medicum [illegible] et [illegible] misericordia tua [illegible] est
tibi [illegible] est [illegible] et [illegible] potest
et tu solus peccata dimittis [illegible] magnam [illegible]
peccata dimittere nisi solus deus [illegible] indicabat [illegible]
[illegible] [illegible] apertis ad [illegible]
et adulterium [illegible] forte rex [illegible] [illegible]
[illegible] iudicem [illegible] sibi infligi posset [illegible]
[illegible] iudicem [illegible] se [illegible] ad [illegible]
[illegible] dignum esse pena [illegible] ideo confugit ad [illegible]
[illegible] miserere mei deus [illegible] plena est terra et mi-
serationes tue super omnia opera tua [illegible] delectabilius [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
et [illegible] penitentiam semel [illegible] cogitando
[illegible] dulce [illegible] toto corde [illegible]
[illegible] toto effectu [illegible] totis visceribus [illegible] totis medullis [illegible]
et singultibus [illegible] [illegible] miserere mei deus [illegible]
[illegible] ad [illegible] cantare vidi aquam [illegible] et satisfactio
[illegible] ibi [illegible] sequitur [illegible]
[illegible] restitutionem et [illegible] probatur ante
[illegible] baptismi [illegible] baptismi
festum pasche [illegible]

Et quia in superioribus nulla dicta sunt de ydoneitate ministrorum divine
eukaristie / tamen sciendum quod / qui sinceritatem nempe ut digne
conficit corpus christi / tunc sunt ministri ... confessione vocali
confessione legitimo sacerdoti / ... alterum / ... in
ta sit que reddit fideles dignos ad ... ministerio
pollucionis / et ad sumendum corpus christi / et assistendum celebrationi
misse / ... est peccatis purgatus / que fit per ... in
confessione atque fide purificans corda eorum / ... est
membrorum cum christo capite ... est celebra-
tum et assistencium ac ... devota oratio / ... ex
... salomone proverbiorum xviii iustus prior ... est accusator sui / ... occasione ... et
... ipsorum / ... istam questionem

Utrum qualibet lege currente de precepto legis eterne omni viatori pro vita eterna consequenda / necessaria sit vocalis
confessio facienda / Et videtur quod sic patet sequela ... / Contra si
non qualibet lege currente de precepto legis eterne non esset vocalis confessio
facienda / in lege naturali / sed ... non / quia qualibet ... mosaica
legum currente / confessio vocalis erat necessario facienda / pro assequen-
da vita eterna / Et primo de lege naturali patet / quia in illa
exigebatur contricio et satisfactio / ergo et confessio vocalis
que est media inter contricionem et confessionem satisfactionis-
que / quia medium sapit naturam extremorum / antecedens patet / quia
lege nulla currente sine contricione / et satisfactione peccatum
dimittebatur / Similiter in lege mosaica confessio vocalis
videtur pro assequenda vita eterna / erat necessario facienda / ...
... patet 2a parte sequela / sed antecedens Josue .7. fili confitere
peccatum tuum deo / et glorificare ... domino deo israel / ... etc.
Sed contra lege nova currente confessio vocalis non sit
necessaria / patet de multis / qui sunt saluati / sine confessione
vocali / patet de beato petro / et paulo / et maria magdalena
de quorum confessione vocali nullibi legitur / Et Johannis
viii° christus mulierem in adulterio deprehensam / absque confes-
sione vocali absoluit / sed contra secundum beatum Gregorium in
omelia omnis christi actio / est nostra instructio / ergo christus
in hoc dedit nobis exemplum / ~~fine~~ ut sine confessione vocali
peccatores absolvere deberemus / prout ipse fecit / ergo in lege nova
confessio vocalis / de precepto legis eterne / omni viatori
pro vita eterna consequenda / non est necessario facienda /
ergo idem per omnibus partibus. Sed in oppositum per ultra pri-
me partis conclusionis / est ysodorus / qui dicit quod ius naturale
est illud / quod apud omnes et in omni statu est /

Sz confessio vocis non est huiusmodi / in lege naturali currente /
confessio vocis pro vita eterna consequenda / non erat necessaria facienda
sicut quod patet per primam partem rationis / similiter nec lege mosai-
ca currente confessio vocis erat necessaria facienda / patet quia confessio
fit propter absolucionem peccatorum / sed lege mosaica currente peccatores
non absoluebantur / Ex quo nondum claues erant date / sed
curati puniebant / Iuxta illud Deutronomii xix dentem pro
dente / oculum pro oculo / ut patet per tertiam partem rationis / Sed quod in
lege noua confessio vocis sit necessaria / patet quia Johannes baptista
qui erat precursor Christi / factis et verbis / docebat realem con-
fessionem / dicit enim textus quod exibant ad eum Iherusalem / et omnis
Iudea / et omnis regio circa Jordanem / et baptizabantur
in Jordane ab eo confitentes peccata sua / quia Christus instituit
Sed primam auctoritate appropinquabit regnum celorum / dicit enim
ergo quod pro omnibus premissis ratio / Primo non quod in lo quamuis por
cuilibet lege currente / vnde iste due leges sunt a lege
eterna derivate / ad ordinandum rationalem creaturam / primo videndum
de legibus derivatis breuiter notabo / videlicet de lege naturali mo-
saica / et ewangelica / et deinde de eterna / Sacramenta
enim ab initio ad restaurandum / ac curatiuum creatum sunt
instituta ~~instita~~ / Alia sub naturali lege / Alia sub scripta
~~fuit~~ / Alia sub gratia / Prima vmbra fuit vite / secunda ymago
vel figura / tertia corpus vite / In quibus salutis effectus presente
da / et euidens ostendit / In legem deus creator credebatur
et ab eo salus et redempcio expectabatur / Sub lege
vero persona redemptoris predicabatur mittenda / et ventura
expectabatur / Sub gratia autem manifeste ab omnibus iam et
predicatur et creditur / et modus redemptoris / et qualitas persone
redemptoris / vt inquit Hugo de sacramentis li. i parte x c.
vi / Ex quo elicio triplicem legem / scilicet naturalem mosaicam
et ewangelicam / lex naturalis dicitur que rationali indita est
creature / Sicut illa quod tibi non vis / alteri faciat / Et vocatur sic
naturalis lex / nam ipsa est inflexibilis rectitudo / quam deus in
singulis consciencie collocauit / Cuicumque dictat / et docet
quid sit bonum / et quid malum / Sicut habent omnes quod legem
non habent / faciunt ea naturaliter quod legis sunt / vt dicitur Ro. ii
hoc est secundum glossam / si non habent legem scriptam / habent tamen
naturalem / qua quisque intelligit et sibi conscius est / quid bonum
et quid malum / Et quantum ad ipsos actus et finem / habent quidem
impressionem / et inclinationem a lege eterna / et talis inclinatio
ad proprios actus vocatur lex naturalis / In qua lege saltem requiritur
confessio mentalis / vt inquit postea / Effundite coram illo cor-
da vestra / vbi notatur mentalis confessio / Lex vero mosaica
seu scripta est / que per Moysen data est / Ewangelica que
per Christum facta est Johannis primo / Nam iste due leges aplinus
scilicet naturalis Moysi sunt preambule ad legem ewangelii / que est lex
gratie per Christum data

Secundo noto quod in titulo continetur de precepto legis eterne / Et
secundum Allexandrum in ~~fragmento~~ 2a parte ~~summe~~ sue summe
ponitur hec lexis distinctio / Uno modo sumitur quantum in quantum
se non solum extendit ad ipsa legenda / sed etiam ad lectorum
scilicet qui legitur in mente / et sic lex est ~~diffinitio~~ / et dicitur dispositio
a legendo / Alio modo sumitur lex proprie et tunc dicitur a li-
gando / prout est in preceptione / et talis obligat ad
sue observancie / Item secundo autem sumitur dupliciter active et
passive / Capiendo passive / tunc lex dicitur respectu cre-
ature / Sumendo vero active / tunc lex dicitur respectu gene-
ratoris / et dicitur eterna unde divina sapientia una eadem
sit in se / secundum tamen diversa nomina sortitur / ut magister
Hugo libro I de sacramentis parte 2a c. viii cuius verba
sunt / scilicet eternam / prescientia futurorum / dispositio seu lex fa-
ciendorum / providentia subiecto-
rum / predestinatio salvandorum / et ipsa eterna erat
eam / et totum erat una erat sapientia / et dispositio / et ipsa eterna erat
que cuncta disponit / et omnia in suum finem ordinet / Cre-
atura est causa sua ordinate secundum Augustinum / Dicit etiam
dispositionibus ordo preposuit ut inquit Hugo ubi supra quod
sicut ab initio procedente tempore magis ac magis ad-
ventum salvatoris appropinquarunt / sic semper magis ac magis
effectus salutis crescit / et continuo ... / propter quod
et ipsa signa salutis per successiones / alia post alia venitur
debuerunt / ut cum effectus gratie in salutem cresceret simul quoque
et ipsa significatio in ipsis signis visibilibus evidentior appareret

Tercio noto quod subiungit in titulo continetur / cum viatori
pro vita eterna consequenda / Hic per viatorem intelligo quemlibet hominem
fidelem / qui tamen nondum finaliter est salvatus vel dampnatus
et potest sic notificari / viator est quilibet homo qui nondum consecutus est
finem premium sibi de lege eterna possibile / Existens in statu mere-
ndi / vel demerendi / Aut esse potens de lege communi / Per paz [margin: ...]
periculum ~~...~~ est / vel dampnationis premium consecutus premium
est sicud / Secundum ... illud de lege quam excludunt / per hanc
autem periculum ... in purgatorio excluditur / quia tales
non sunt in statu merendi / vel demerendi / sed satisfaciendi
Per hanc vero pueri et fatui usu rationis carentes includuntur /
nam tales licet non sint in statu merendi / vel demerendi
possunt tamen esse

Quarto noto in titulo continetur
subditur / vel aliqua confessio necessaria est facienda / Licet necessarium su-
matur multis modis / tamen quantum ad propositum sufficit duos pono
modos / Uno modo necessarium dicitur illud / cui repugnat non esse / Et
tale quoddam est simpliciter absolutum / ut illud quod non potest / nec potuit /
nec poterit / non esse / ut deum esse / dicitur absolute et simpliciter

x Et quia ut dicitur sapientie xj per que quis peccat per eadem et punietur / Divina enim iustitia exigente ut nullum malum
remaneat impunitum aliquod bonum irremuneratum / ideo triplici peccato scilicet cordis oris et operis / sic videtur convenire
de triplici condigna primo peccato / que sit per cordis contritionem per oris confessionem et operis satisfactionem
Ut enim dicit Crisostomus sicut deum tribus modis offendimus scilicet corde ore et opere / Ita tribus modis deo
satisfaciamus scilicet cordis contritione oris confessione et operis satisfactione / Et ponit dicit b Thomas in scripto
in dis. xvij ar ij in solutione tertii argumenti quod partes penitentie possunt adaptari tribus

attributis personarum ut con-
tritio nunc vel bonitati re-
spondeat propter dolorem
de malo commisso / Con-
fessio sapientie propter velle
manifestationem / Satisfactio
potentie propter satisfaciendi
laborem / Hec ille / Dicit b
Thomas in scripto iiij dist. q
ille actus quo peccatum re-
mittitur per similitudinem depu-
tatur contritio in qua quidem contri-
tione pena potest considerari
simpliciter actus / modus
agendi / peccatum et cetera
Peccatum tamen multa hic circa
doctores sunt summa sen-
tentia differentias contritionis
circa aliqua obmissio
ita bonitati / Quantum ad
formam actus contritio sic defi-
nitur / Est dolor de peccato
voluntarie assumptus cum
proposito confitendi et satis-
faciendi / Et qua diffinitione
tria eliciuntur / primo quod
contritio est dolor pro peccato
2o quod sit voluntarie
assumptus / 3o quod sit
cum proposito confitendi et
satisfaciendi / Habet tamen
re a peccati respectu defi-
nitionem contritionis / Et
... Dethar quod
voluntas a peccato resilit
voluntas resilit contritio re-
tinet / Et quia tertio
licet dolor quidam est
ideo contritio per dolorem
tamen ... differunt
differunt / Et quia non
omnis dolor est contritio
... voluntarie
est / ... meritorius
... in difficili vo-
luntate assumptus / Con-
tritio enim dicit ... volunta-
tem deum cum displicentia
peccatorum / Unde sicut in vi-
no est quidam magis
valor et feruor / qui
facit totam vini spumam
ebullire / cum virtute
puri ab ... in puro
... / Et a subtus
vini tota fervescentia
purgata / Et ad fundum

actum / Aliud actum absolutum est / licet non simpliciter / quod non potest
non esse postquam inceptum esse / et hic actum committit ... per-
petuo / et nunquam esse / est actum / Similiter aliqua lingua per-
sonalis est actum / tali modo non potest capi / pro quacumque
re / sine qua salus nullo modo potest esse potest / Alio modo actum
sumitur respective / et dicitur illud sine quo certo loco et
tempore se offerente salus esse non potest / Et sic capio ipsum
in positione / Et tali confessio vocalis est actum ad salutem
/ Quando scilicet se offert locus et tempus / illi cui peccata sunt di-
missa per cordis contritionem / Et ponit dicit de Dethar super 4o
Confessio est post prime intentio / Per hoc autem Augustinus
tres sunt actiones prime / quarum quelibet etiam per ... dicitur confessio
Prima est que novum hominem parturit / Et fit ante baptismum
nisi enim baptizandus subaudiamus agendo et ...
penitet vite veteris / novam vitam inchoare non potest / Licet
abstinat ... / quia non patitur ... excusari / 2a vero
prime actio est / quam quis facit post baptismum de peccatis mor-
talibus / De quibus etiam ait apostolus Si nos ipsos diiudicaremus
non utique iudicaremur a domino / 3a est quam quis facit
... de peccatis venialibus / que cuiusque fragilitate qui ...
per ... tamen crebra surrepunt / Hec est etiam ut ...
... ad confessionem ... / Augustinus enim b Ambrosius
in apologia david / Ille quippe tantus et tam potens rex ...
... quid ... delicti confessionem ... se ...
... confessio / et ... dolore peccatum suum
... / quod ... fuit ... / quod sup-
plicant sunt correctionis / lapsus ... / ...
tribus habitus penitentie / ad ... est ...
... modis deum offendimus / corde / ore et opere / De-
lectationi cordis opponitur contritio / impudicitie locutionis oris confes-
sio / superbie operis / satisfactio / Et quia de confessione nunc ad-
... / Unde ... confessio dicitur confiteri ...
toto / ... fassio / Sic quod ille vere confitetur qui totum
et totaliter fatetur / Et sic confiteri est complete fateri / sine
... et integre revelare / Et loquor hic ... de
confessione sacramentali que ordinatur ad deletionem peccati
De qua dicit Altissiodorensis in scripto 4 ... confessio
peccatoris ... confitetur peccata sua
et revelare ... suas / Et hic valde ... est / quia
hoc est glorificare deum / Et qui confitetur peccatum suum glorificat
deum / qui enim confitetur se peccasse et se fecisse contra deum
... / Unde confitetur deum esse bonum
et ita malum esse ...
et ita glorificat deum confitendo peccatum suum / Et ... confes-
sio ... de ... est duplex / quedam ... sine ...
... et indistincta / sub qua ... confessio ... laude
De qua ps. Confitebor tibi in ... / Et hec est de
... soli deo ... / ad quam ...
in lege mosaica ... pro defunctorum sacrificio / Alia est

deorsum descendens totam vini spumam reddit puram / Ita feruor contritionis et ... ab in pro
in corde hominis succensus / quando fuit ... ebullire per contritionem / Et ... ab ... ad fundum
... per descensionem / et feruor peccatorum facit emittere per confessionem ... ad fundum
ad profundum cordis descendit per ... memoriam et recordationem peccatorum / ... displi-
centia cordis ... deducant oculi mei lacrimas per diem et nocte / Et non taceat
quod cordis ... contrita filia mea ... / ... de obmissis bonis
et commissis malis / ... bonis ... / et commissis malis ... operibus / Et alleg
in iiij parte ... duplicem dolorem contritionis / ... displicentia voluntatis ab
... / et illud ... displicentia contritionis / Aliud quod est passio resultans ...

ex illo displicentia proveniens et que est effectus ipsius contritionis / De quo potest dici quod contritio est dolor pro offensa / qui est displicentia / Sed dolor qui est passio pro commissione / Et ultimo quia primus dolor qui est displicentia ipsius voluntatis debet esse maior quam magis ei debet displicere quod deum offendit / et suo peccato ipsum amisit / et ad eternam penam se obligavit / et ideo debet quilibet esse paratus tolerare et sentire de deo [illegible] / quam de gaudio [illegible] ut eciam de peccatis vindicandis meretur / iuxta illud Jeremie 6 / fac tibi planctum unigeniti / De amaritudine [luctu]

Confessio specialis et distincta / quam nomino vocalem / ad quam illi non tenebantur / Sed in lege evangelica post ipsius traditionem et promulgationem / et secundum humane nature assumptionem / Unde sic vocalis confessio est coram sacerdote peccatorum facta declaratio / Vel sic describitur secundum Augustinum / Confessio est per quam morbus latens spe venie aperitur / que describitur quia per triplicem causam sive per materialem / formalem et finalem / materialem que est peccatum / per formalem que est aperire / et per finalem que est spes venie / Istis stantibus notabilibus sit ista conclusio prima

Mentalis confessio in lege naturali sufficiebat omni viatori volenti salvari / Ista conclusio patet ex primo notabili / et probatur secundo sic / In omni iudicio debite ordinato / ab uno debet recurri et ad alterum iudicium / Sed in prima est quoddam iudicium / Ideo debet aliud iudicium / aliud reus / Ista causa est bona quia in uno et in figura / Ad hoc et maior nota sunt / Sed quia iudicium reus perdit / aut per probationes in victo / aut per confessiones sponte factas / Primum iudicium / prout sit spontaneum / necesse est recurrere ad confessionibus / et non eciam aliis probationibus / Sed in iudicio non debet iudex punire / nisi qui potest absolvere et condempnare / et absolutio iudicium illud soli deo pertinet competit / qui solus potest per se peccata relaxare / Ipse vero quia deus erat tunc in lege nature / et non homo / sufficiebat et mentalis confessio usque ad susceptionem humane nature //

Corrolarium primum ad hanc conclusionem / Quilibet viator fidelis currente lege naturali potuit salvari sine confessione vocali / Istud corrolarium patet ex conclusione et eius probatione / et eciam ex primo notabili / quia ad restaurationem hominis / ab inicio facta instituta sunt alia sub lege naturali / alia sub mosaica / alia sub evangelica / que omnia consistunt / vel in rebus / vel in factis / vel in dictis / ut exemplificat Hugo libro primo de sacramentis / De factis inspice in [illegible] / ut cum expansis manibus sive elevatis in oracione / inclinationem / erectionem / sive conversionem / sive quodcumque aliud gestum vel motum / vel actum faciendo aliquid / vel faciendo rei signum exprimunt / Sic currente naturali lege ad fidelem pertinebat contritionem [illegible] / vel actu confiteri / unum creatorem / et ab eo facta esse omnia / que [illegible]

Corrolarium secundum / in lege naturali confessio mentalis non fuit [illegible] pro tempore [illegible] / Istud corrolarium patet per Hugonem libro 1 de sacramentis parte xi capitulo [illegible] dicentem / quod deus homines a principio ad illa sacramenta facta [illegible] consilio [illegible] / sed precepto non obligavit / Corrolarium tertium verum

Corrolarium tertium / In lege naturali eciam confessio fidei sufficiebat volenti salvari / Istud corrolarium patet per ipsum Hugonem / ubi supra parte x capitulo v / dicentem / sed sicut [illegible] pro peccato [illegible]

De dolore autem qui est passio idem doctor dicit quod non est necessarium quod sit maximus / De quo ipse dicit / Nam in contritione simul et semel stat gaudium et dolor / scilicet dolor actualis de peccato / et gaudium habituale de dolore / Quamquam dolor de peccato est in libero arbitrio / sed in quantum ad inferiorem / Gaudium vero ad quantum superiorem partem / vel ad superiora / Unde secundum glossam dicit Leviticus [illegible] que dicit quod anima dolet / spiritus gaudet / Ex quo patet quod dolor in contritione tenet se ex parte anime / et gaudium ex parte spiritus / Sed quod dolor et gaudium possunt esse in contritione / non sunt contraria / primo sunt sibi invicem subiecta / quia dolor est materia gaudii / et de dolore anima gaudet / non eciam unum potest esse sine altero / Et ut dicit Alexander licet sit dolor et gaudium / in quantum sunt affectiones contrarie / nunquam possunt simul et semel in eodem esse / Et hic nota [illegible] quod dolor et gaudium non possunt simul esse / sed quando sunt contrarie affectiones et distincte / primo autem sunt in contritione / Unde contritio per se et per se [illegible] est de [illegible] culparum respicit / secundum autem non nisi ex consequenti / secundum illud quod est culpe [illegible] / Et quod in peccato duo sunt / scilicet actus et deformitas / debet contritio esse de utroque / Dicit enim Augustinus quod [illegible] naturam corruptam / duo debet [illegible] et corruptionem [illegible] que est actio mala / duo debet actionem scilicet et maliciam / De malicia autem per se et per se est dolendum / De actione autem non nisi in quantum mala dolendum est / Sed dubitatur de originali peccato

requiratur actualis contritio / Alexander dicit quod contritio sit pro peccatis factis / que pro peccatum actuale respicit / quia est secunda tabula post naufragium [illegible] et de [illegible] confitendo / Actuale peccatum in quo sit actualis delectatio respicit / Requirit [illegible] quod displiceat [illegible] dampnum [illegible] a deo / Et ideo non requiritur displicencia que est actus contritionis / sed displicencia levis sive necessitatis / Ex quo patet quod non requiritur de ipso vehemens dolor contritionis / sed sufficit levis displicencia de ipso / Et ratio quia tale peccatum non est in voluntate humana / sed cum natura corrupta advenit / Alexander [illegible] de confessione [illegible]

in populo cristiano / vite eterne / futuram quam secreti gloriam indu-
bitanter crediderunt / ac sperant ardenti desiderio et salvatoris
ista nulla ante salvatoris adventum / diu cum potestatem ...
et diligentes sue salutis gratuito promissorem credentes / in
promissum fidelem / sperantes certissime redditorem / hac fi-
dei confessione / et exspectatione salvati sunt / Sic quod illa sacra-
menta tunc velut umbra fuerunt veritatis / non causa necessaria obtinende
salutis / sed fuerunt in exercitium devotionis / Sola enim fide opera-
nte / et dilectione / illi tunc iustificantur / qui per gratiam ad parti-
cipationem future redemptionis servabantur / quo circa lege
naturali / confessio fidei sufficiebat volenti salvari

Conclusio 2a / Sub lege mosaica de precepto legis eternalis /
fuit confessio cerimonialis / Ista conclusio patet ex primo et
2o notabilibus / Et 2am sic probo / Oblatio sacrificiorum in lege mo-
si / fuit confessio peccatorum / Sed omnis purificatio et ablutio ex
precepto legis / seu mosaice / quibus videntur in nova lege
sacramenta presertim / de precepto legis etiam mosaice instituta / ergo
de precepto legis eternalis / fuit huiusmodi confessio cerimoni-
alis / Tenet consequentia / et antecedens est ... et b. augustini / hoc videtur est
b. thomas 1a 2e q. c xxi ar v. in fine peculiariter est in hugone
libro primo de sacramentis parte ... x

Correlarium primum In lege moysi non sufficiebat interior recognitio peccati cor-
actualis / sed requirebatur confessio cerimonialis / Istud patet tamen
de conclusione / et eius probatione / et per b. thomam in scripto 4o distinctione
dicit quod in lege moysi oportebat aliquod signum peccati pre-
stari / sicut per oblationes hostie pro peccato

Correlarium 2m / Naturali lege currente confessio fuit celebrata sed di-
stinctis modis determinata / Istud tamen multiplex ex 2o notabili
et patet per b. thomam in additionibus quibus super 4o ... 2a q. ... sine
quia in lege nature sufficiebat interior recognitio peccati apud deum
Sed in lege moysi oportebat aliquo signo exteriori peccatum protestari
in lege autem nova / Sed oportet speciale peccatum a se commissum et peccati circumstantias
ab manifestare sacerdoti / hec tamen ille

Correlarium 3m / Confessio cerimonialis signum fuit confessionis vocalis
sive sacramentalis / Etiam tamen liquet ex 2o et 3o notabili

Conclusio 3a et responsalis In ewangelica lege de precepto
legis eternalis / non sufficit viatori qualiscumque recognitio
peccati actualis / sed de necessitate salutis requiritur confessio
vocalis / Ista conclusio patet ex notabili vero / Et probatur sic / Ideo
quod sit de precepto legis eterne / proxima confessio vocalis
est per precepta sacramenti / Sed prima est de precepto legis eterne
ergo et confessio vocalis / 2a / quod redundantius facit ad mundi-
ciem et iustitiam / maior est peccati detestatio super ... et aliorum
doctorum / hoc videtur patet per illud apostoli in ... primam ...
appri... vas / Sed quod confessio vocalis sit de necessitate
salutis in ewangelica lege / hoc probatur sic / Et primo quia

obligatum est divina institucione ubi promittit nobis Iacobi v Con-
fitemini ~~alterutrum~~ alterutrum peccata vestra / Glosa / Cora maioribus / minora
minoribus / Secundo quia in omni iudicio debite ordinato non sit idem
iudex et reus / sed iudicium spirituale est ordinatum / ergo peccator
qui est reus / non ergo debet esse supremus iudex / sed ab alio supremus
iudicari / et ita patet quod ei vocaliter confitendum est / glosa va /
Tercium principium ut deleatur culpa mortalis / necessaria est distincta con-
fessio vocalis / patet tercium de penitencia / Et causa quia per mortalem
culpam homo perdit creature dignitatem / quia indignum se indignum
reddit / ad ea que competunt creature dignitati extendenda / quam
quidem dignitatem recuperare potest reparacionem / et per vocalem confessionem
/ nam dicit quidam doctor / quod pena est digitalis et est in
presenti reformativa / et erit in futuro collativa / Sic necessaria est
tibi confessio vocalis / ut deleatur culpa mortalis /
Tercium 2m Omnis viator maculatus peccato actuali / debet purgari con-
fessione vocali / Luce xiii / Nisi penitenciam egeritis / omnes simul
peribitis / et verbum ibi non loquitur de pena mentali / nec di moralis
sed de confessione vocali / Istud tercium patet per concilium generale
et est decretale de pe. et remis. Omnis utriusque sexus
fidelis / sive in dignitate constitutus / sive privatus / clericus vel
laicus / mulier vel masculus / pauper vel dives / nobilis vel
ignobilis / iuvenis vel senex / et quo ad ~~annos~~ annos
discrecionis pervenit confiteri tenetur /
Tercium 2m Eciam in qualibet lege olim fiebat confessio sacramentalis
tamen solum in evangelio fit hominibus vocalis et specialis / Istud
tercium patet per Altisiodorensem super iiii° dicentem Quod confessio
sacramentalis fuit in veteri lege / et ante legem / sed non confessio que
fit hominibus / sed que fit deo / Et paulus ait dicit / quod princeps vel
alius qui peccaverat aliquod peccatum / non confitebatur illud de-
terminate / nec distinguebat / sed ipsa oblacione dicebat se peccasse
in genere / In nova vero lege confitemur peccata specialia hominibus
scilicet sacerdotibus / Quod deus constituit dicens Iohannis xx Quorum
remiseritis peccata remittuntur eis / vide tercium viii /

Ceterum divinum officium misse precellit et de ipso ipsum comparat
sumendum eius facta ab inicio usque ad finem in medium revoce-
dolet / Sequitur quod sit de racione et interius corporis que sunt
in laudem et sollempnitatem consecracionis dignissime eukaristie
quorum quedam precedunt missarum sollempnia / de quibus prius
dicendum erat / Quedam vero sunt de intrinsecis misse de quibus
2o dicetur / Et quia deo auxiliante iam expedita aliqua
generalibus / et aliis specialibus pertinentibus ad dignitatem consecracionis
et sumpcionis salutaris hostie / ac de ydoneitate ministrorum
et de missa / ac de spaciis ad ipsam aliqua dicta sunt
in generali / Consequenter nunc in speciali de officio misse in partibus
singillatim et disiunctim / una cum ceteris
se et suis partibus declarando et exponendo quibus decla-
sacerdotis restat [illegible] que sunt efficacia de-
tis et expositis evidenter apparebit que sunt efficacia de
tis et expositis / Unde sciendum quod officium misse et
missarum eukaristie sacrificii [illegible] / videlicet preparatoriam / que inci-
pit a [illegible] dicitur in sex partibus [illegible] ad epistolam / Et in partem instruc-
ad introitum / et durat usque ad offertorium / Et partem oblatoriam
toriam que durat usque ad offertorium / Et in consecratoriam / que
que durat usque ad prefacionem / Et in partem sacri
durat usque ad orationem precepti / [illegible] agitur
precepti / et durat usque ad finem / [illegible] deum cepit ad [illegible]
deo gracias accedit / Alii vero sex partes dicunt [illegible]
dicitur fit obsecraciones oraciones postulaciones et graciarum actiones
Totum officium misse dividitur in quatuor partes / propterea
Totum officium misse dividitur in quatuor partes / propter obsecraciones / et
misse incipit ab introitu in qua fiunt obsecraciones / Et durat
illa pars durat usque ad [illegible] / 2a a [illegible] durat
usque ad [illegible] qua fiunt oraciones / 3a pars extendit se
usque ad [illegible] in qua fiunt postulaciones / 4a incipit
ad collectas in qua fiunt [illegible] et durat usque ad finem misse / in qua deo
a collectis et durat usque ad finem misse in qua deo
gracias agitur / Alii vero breviter et succincte totum
officium in tres partes dividunt / scilicet in partem preparatoriam / que in-
cipit ab introitu et durat usque ad epistolam / Et instructo-
riam que est epistola incipit et durat in offertorio / Et
in partem oblatoriam / que incipit ab offertorio et durat
usque ad finem misse / Circa partem primam misse videndum
est 2m ordinem primo de octo / Primo de introitu et eius auctore
viam et [illegible] / 2o de laude [illegible] / 3o de
gloria patri / 4o de osculo altaris et signo crucis / 5o
de triplicacione cordiali ad dexteram partem et capite [illegible]
de kyrieleyson / 6to de angelico cantu scilicet gloria in excelsis deo

et exponere eius. Et quare missa bis vigesies ex tempore interponitur secundum spiritualem orphanorum parte. quam gemitu mane vigilias [illegible] ad mane [illegible]. Receptum esse non [illegible] canitur gloria in excelsis deo. Ceterum de salutatione sacerdotis scilicet dominus vobiscum. Rubrica itur ad primum Introytus dicitur antiphona quae in principio missae cantatur. Et dicitur ab introeundo quia dum illa antiphona cantatur sacerdos cum ministris ad altare intrat. Vel quia populus antiquitus ad officium intrat. Et quare ab antiphona et [illegible] prophane [illegible] est [illegible] germanice. Unde antiphona graece vox reciproca latine dicitur. Et item proprie antiphona accipitur vox reciproca, duobus choris alternatim psallentibus ordine commutato sive de uno ad unum vel ad alium, quod genus psallendi invenisse traditur. Et iste modus psallendi est modus ecclesie romane. Et dicitur introytus quia dum cantatur sacerdos [illegible] sancta de primis introibo ad altare dei. Cum introytus graduale, versus et alleluia et offertoria nec non et communiones de psalmis excerpta sunt ut frequenter [illegible] assignat Remigius [illegible] scriptura psalmorum plus ceteris in divinis officiis frequentari solet. Quod ideo facit quia in hoc psalmorum libro est consummatio totius theologice pagine. Nam in eo describuntur premia bonorum ut ibi gratiam et gloriam dabit dominus. Supplicia malorum ut ibi veniet mors super illos. Rudimenta incipientium ut ibi [illegible] que tu condidisti. Et de lege tua docuisti. Et [illegible] psalmorum ibi [illegible] dicitur [illegible] describit [illegible] ibi [illegible] dominum [illegible] vita activa ibi exibit homo ad opus suum. Vita speculatorum [illegible] ibi credo videre bona domini in terra viventium. Speculatio [illegible] ibi placebo domino in regione vivorum. Et [illegible] liber [illegible] magis [illegible] mirabilium. Et invocationem. Et [illegible] et [illegible] Alia [illegible] antonomastice [illegible] excellentiam Psalterium [illegible] dominum meum [illegible] et de eius passione prophetavit ut dicit fode[r]unt manus meas et pedes meos. Et diviserunt sibi vestimenta mea. [illegible] clarus quia introytus ut in pluribus sunt [illegible] [illegible] quia [illegible] introytus [illegible] antiphona [illegible] Et [illegible] patris [illegible] ordinis fidelium qui fuerunt hebraice [illegible] patriarche prophete et apostoli. Introytus seu antiphona est patriarcharum [illegible] prophetarum [illegible] vero apostolorum. Introytus [illegible] est [illegible] per [illegible] legis [illegible] patriarcha gestis figurat [illegible] apostolus evangelizavit. [illegible] in [illegible] introytus de fidelis adventu [illegible]

X

Et iam alleluia in [illegible] misse introitu dicitur non tamen abinitio cele[b]racionis misse quia [illegible] tamen inchoatur [illegible] ab initio salutis [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] in introitu [illegible] [illegible] [illegible] venientes [illegible] et sacerdotes [illegible] domum dei [illegible] cum vero corde [illegible] fidei [illegible] corda [illegible] et abluti corpus aqua munda

+ [illegible] petri [illegible] [illegible]

De quo luce x. multi prophete et reges voluerunt videre que
vos videtis et non viderunt et audire que vos auditis et
non audierunt. Etiam propter domini adventus in quibus advenit
dominus in carne, alii etiam recollit[ur] introitus fit in persona
sanctorum patrum. Sic intonans Ad te levavi animam meam domine
Respectivo vero introitus multiplex est desiderii et clamoris in ecclesia primi-
tiva. Alleluia [illegible] dilatat et in iubilo cantat introitum
representando quod fideles adventum Christi cum magno desiderio
expectantes clamabant in ypsalmo [illegible] Rorate celi desuper
[illegible] et descendet. Et in ypsalmo [illegible] Emitte agnum domine
dominatorem terre et de petra deserti ad montem [illegible]. Ex [illegible] pa-
[illegible] introitus per quos Christus intraverit in [illegible]
ad [illegible] [illegible] est [illegible] David [illegible]
[illegible] dicebant illud ypsalmi [illegible] [illegible]
[illegible] respecta [illegible] respecta [illegible].
[illegible] ab [illegible] 2º [illegible] morari fecit ex
[illegible] veniens veniet [illegible] etiam [illegible] ad
[illegible] cum [illegible] [illegible] assistentes [illegible] debent et quis [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] autem [illegible]
[illegible] ad me filii [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] expectant [illegible] obti-
[illegible] [illegible] cum glorificatione clamabant
[illegible] ad totam [illegible] cum [illegible] et [illegible]
[illegible] cum [illegible] unde nobis [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] desiderium introitus fit [illegible] [illegible] alios
modulos cantilene ut de [illegible] [illegible] [illegible]
introitus [illegible] [illegible] tempore [illegible] [illegible] con-
[illegible] sancti apostoli et [illegible] ac alii [illegible]
et [illegible] turba que precedebat [illegible]
[illegible] [illegible] filio David [illegible] [illegible] vo-
clamabat [illegible] filio David [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] qui quodammodo [illegible] et [illegible] [illegible] desiderii
illius desiderii et clamoris [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dicebant [illegible] [illegible] persona filii [illegible]
[illegible] laudes divine et humane [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] gloria ad laudem [illegible]
[illegible] dimissa ad devotandum [illegible]
et [illegible] inchoatur voce [illegible] ministri cum [illegible]
[illegible] [illegible] concordacio fit [illegible] a-
[illegible] alta voce [illegible] vocis [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] surge [illegible] introitus
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fiat unum ovile
13 [illegible] hora est iam nos de sompno surgere [illegible]
est laus ecclesie de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et unus pastor [illegible] adversarium [illegible] [illegible]
introitus [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] salvator [illegible]
[illegible] patrum ante legem [illegible] adventum [illegible] [illegible]
Abraham exultavit ut videret diem in [illegible] Johannis.

opus ua cum cuncta est clarior et planior exprimit de predicatione
apostolica et publica quod ex clariori notitia processit. Sed specialiter
introitu de christo exultacionem patrum iam testimonium domini et canticum de
christo qui commemorantes et ad memoriam reducentes et repetentes
suspiria patrum veterum testamenti dicunt ut ad antiquas scripturas
per testimonio christi incarnati dicentes illud ysaie lxiiij utinam
remissionem dum ne tardatis et ne derelinquas plenum et lectam
ardor suspiracionum patrum compellit ad clamorem porcius quam ad
ardorem. Suspiria ista incipit et psalmus alie hore canonice
dicitur Domine labia mea aperies. Sed dicitur madmodum mem
ut dicatur que multa nos deus filii in. Sed subito totus conuentus
intende in quid nos deus filii. Sed ad
propriis clamoribus in desiderium adventus domini. Sed dicitur
que sunt dilatationem patrum et incitata patrum ad se cla
mandum. Ad hoc respondet Albertus in exposicione misse: sicut sex sunt
cause. Adhuc. Prima est miseria humane condicionis. 2a instancia
peccati. Prima est miseria humane condicionis et adventu christi. 3a
hostis. 4a ... in ... ut consolantis
dum lege christianus. 5a ... ad preciam liberatoris. 5a hora
Sexta ardor suspirii ad preciam liberatoris. Prima hora
purgat. 2a stimulat. 3a terret. 4a angustat. Sed tibi ab hijs
que consolari videntur autem. De primo dicit per paruum si ego
et laboribus a iuventute mea exaltatus autem humiliatus sum
et conturbatus. Ps. quod comprimit non possit in laboribus
et conturbatus. Unde confiteor ... exaltatus aut fantas
aut ... exaltatio statim cadens humiliatus ut vide lacu
tuc ... exaltacione statim caderes humiliatus per dolor memoria
colliditur et a miseriis prioribus conturbatus per dolor memoria
conturbatus et iude ... derelinquit ... et
et inde deficiendi timor et lumen oculorum meorum non est mecum et
et ideo ... error Job xiiij homo
... vicinus
natus de muliere et inde plenus verecundia ... vicinus
et inde vite deficiencia repletur multis miseriis
et inde in felicitatis angustia ... egreditur et inde
effugit velut umbra et conteritur et inde lutrosa
deficiencia ... eodem statu permanet et inde in
... que ad clamet ad
deum et dicat ... ad ostendendum
... ad preciam liberatoris
... adclamandum
... clamare
et nos ... ad ... Salvatorem
ad redempcionem. Vnde eciam dicit apostolus ad philippenses iij: salvatorem
expectamus dominum nostrum Jesum christum qui reformabit corpus
humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue et ...
... de instanti
... hostis dicitur Job xlj de ore eius lampades procedunt sicut
... de naribus eius procedit fumus sicut olle
succense atque fervientis halitus eius prunas ardere facit et flamma

de de cuius c(on)gressu dicitur / In collo eius morabitur fortitudo et fa-
ciem eius precedit egestas / Membra carnium eius coherencia sibi
dicitur quidem hostis illa sunt temptationibus inpugnatus / et hec
qua de corpore te sunt mundi et concupiscentia suadendo / per lapades
que delectabilia promittunt / et caro corrupta canit et sicut
teda pudensa / marcet aut eius astucias persuasionibus
figat / que persuasio fortiter carnis tetigerit fumum facit / ne olla tota
cuitte / sic fumat olla succensa / aliquid aut eius sine sufflatu
figat / sicut igne fortiter succensa in visceribus se [illegible] excitat / ille eius
sicut lucidum / quod in visceribus [illegible] sopitum recalescere facit
aliquid talem nocinos [illegible] sopitum [illegible] sunt demum malignum
ad illicita / dicat eius teda qui incedo sunt in misso / Re ore aut
cogitacionum et concupiscenciarum sunt in misso / sensus seducte sugge-
stionibus eius dum in quo temptat corda / et in collo eius caro crescit
apparicionibus eius sicut flamma libidinis / et in collo carnis sufficiat ignorat / quia
vit accenditur flamma libidinis in malis suis sufficiat ignorat / quia
sive que facit quia sibi in malis [illegible] formidandum quia non
tristis fortitudo que hic est valde formidanda / et delectacionem producat
persuasio sua ducat ad delectacionem / protrahat ad consen-
sum et moram delectacionem / et voluntatem ad impetum / et impe-
tum ad consensum / et opus ad consuetudinem / et consuetudinem ad desperacionem et [illegible] vindicam
et formam ad opus / et opus ad consuetudinem ad desperacionem / facies at
et flammam in peccato / et consuetudinem infinitam penam / facies at
et [illegible] metuam proprie [illegible] omnibus bonum precedet
et reatum [illegible] in malis [illegible] corrumpit / et ab
est notitia dei in malis tollit / et [illegible] membra at hostis
egestas / et omnia [illegible] tollit / et membra carnium at hostis
eius auctoritate / et [illegible] divitias [illegible] in [illegible] ope
omnes [illegible] / que lex divina [illegible] voluntate / Vbi omnia vera est [illegible] hereci
no [illegible] forti coherent / Sic dei [illegible] tollere [illegible] cogitauerunt vna
[illegible] / et semen [illegible] ad [illegible] testa [illegible] disposuerunt [illegible]
munit [illegible] tyrannide opp-
premit [illegible] concupiscentia carnis / et ysmahelite in tyrannide opp
presserunt [illegible] luxuriam / ysmahel
Edom quippe sanguineus / [illegible] abacuk [illegible] clamat
aut ferus feroratorum [illegible] oppressorum [illegible] agetes [illegible]
[illegible] dei [illegible] [illegible] et faciet homines quasi pisces
[illegible] impio iustiorem se / et faciet homines quasi pisces
maris / et [illegible] rapuit ad hamum principem / totum in hamo
sublevabit et traxit illud in sagena sua congregauit
suo sublevabit et traxit illud in sagena sua / congregauit
in rethi suo / super hoc letabitur et exultabit / Ita instans
est hostis qui sicut dicitur [illegible] qui insidiando decipit qui pro-
mittendo decipit / qui suadendo blanditur / qui minando ter-
ret / qui opprimendo rapit / qui vbique [illegible] fuerunt lacrime sue
panes die ac nocte / dum ab insultante hoste dicitur eius cottidie
Vbi est deus tuus / Ita quod quasi desperantes dixerunt [illegible]

Numquid a forti tolletur preda aut quod ablatum est a robusto salvum
esse poterit. Et ideo quasi una voce clamabat ad fortiorem qui
veniret et alligaret fortem et diriperet in parte sua vasa
que ipse ante rapuerat. Et sic clamamus [illegible] ingemi-
scendo in introitu vocando fortiorem qui nos a potestate
tyrannorum redimat. Et libet dicere cum Ysaia 26: Domine domini
possederunt nos absque te tantum in te recordamur nominis
tui. Dominos enim vocat crudeles tyrannos demones qui
nos iniuste subiectos miris angustiis afflixerunt. Et sicut id
dicitur in domo sua domino in cuius domo benignissimo
dormire [illegible]. Tertia causa est certitudo promissorum quia promisit
venire. Deuteronomii 32: Deus fidelis et absque ulla iniquitate
iustus et rectus. Gregorius [illegible] omnes sermones mei [illegible]
ipsum quam aliis. Numeri 23: Non est deus quasi homo ut mentiatur nec ut
filius hominis ut mutetur. Cum tot autem peccata hominum multi
dixerint quod propter peccata differret promissa, quando eandem
fidem [illegible] [illegible] quia ideo erat in [illegible] infideles
quia adventus [illegible] non erat [illegible] quia ipse erat lo-
[illegible] adventum domini promiserunt et quia ideo erat
[illegible] ipsum suo quando adventum domini promiserunt [illegible] ideo erat [illegible] adventum
[illegible] ipsum suo [illegible] et multi dicebant quia ideo erat [illegible] adventum
de quo [illegible] 2a Petri 3o: venient in novissimis diebus in deceptione
illusores iuxta proprias concupiscentias ambulantes dicentes ubi est
promissio aut adventus eius. Ex quo enim patres dormierunt omnia
sic perseverant ab initio creature. Contra quos et propter quos patres
[illegible] ore clamaverunt ad dominum dicentes in desiderio
[illegible] [illegible] 36: Da mercedem domine sustinentibus te ut prophete
tui fideles inveniantur. Hoc est ultas [illegible] tuo promiserunt
adventum tuum. Et illud [illegible] 10: Iustificeris domine in sermonibus
tuis et vincas cum iudicaris. Hoc est domine verax in promissio-
nibus et vincas cum iudicaris. Hoc est domine verax in promissis
[illegible] quia tue promissiones iusti [illegible] et iudicium
[illegible] quod iudicat propter peccata promissa tua impleturum vi-
cas [illegible] iudicium iudicat promissa dilaturum
implendo cum [illegible] promissiones vincas iudicium [illegible] [illegible]
altat autem una iudicium hac [illegible] de causa fortiter clamabat patres
ut promissa sua compleret. Quarta causa fuit tedium longissime
expectationis. Unde psalmus: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est
habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea.
Cedar tenebre interpretatur quia inter tenebrosos in tenebris
diu expectare valde tediosum est. Psalmus: Usquequo domine oblivisceris
me in finem, usquequo avertis faciem tuam a me, quamdiu ponam consilia
in anima mea, dolorem in corde meo per diem, usquequo exaltabitur
inimicus meus super me. Et [illegible] respice et exaudi me domine deus meus. Illumina oculos
meos ne umquam obdormiam in morte. Hec
ergo longa expectatio fecit clamantes impellere dominum ut acceleraret

Et si quis propheta missus est ad consolandum tedio affectos dicebant
alii Ezech. xii In longum differtur dies et peribit omnis visio / Alii autem
illud irridentes dicunt / quod dicit Isaias xxviii Manda remanda
manda remanda / expecta reexpecta / expecta reexpecta / modi
cum ibi et modicum ibi / ac si dicant / nichil est quod dicunt prophete /
Tota die ingemiscentes quod propheta dominus Manda remanda / hoc est
hic mandat deus / et hoc remandat / et tamen non fit sicut dicunt
tunc prophete dicunt expecta reexpecta / expecta reexpecta / Sic dicitur
Abacuk ii° Adhuc visus procul / si moram fecerit / expecta eum
quia veniens veniet Unde tantum expectacionis et reexpectacionis
pro tedio vite quasi desperamus / Et ideo festina quesumus / et ne tar
daveris domine / et magna nobis utilitas futura est / ut pauperi
bus gratie tue / quod nostra peccata impediunt / indulgentia oro tue propicia
cionis accelerat / Et illud excita quesumus domine potenciam tuam et veni
Tercia causa que est impericia consolatorum / qui interdum ad conso
landum homines mittebantur / quorum nullus efficaciter consolari poterat
sed verba dixit / et consolacionem in futuro promisit / Et ideo ipsi
consolatores facti sunt onerosi facti sunt populo dei / quia in eis quod
querebatur non est inventum Job xxviii° Verbosi amici mei / ad
deum stillat oculus meus / quia ille solus consolari potest / Et iterum
Job xvi° / Audivi frequenter talia / omnes onerosi vos estis con
solatores ~~caput meum super vos~~ / Et paulopost Utinam esset anima
vestra pro anima mea consolarer et ego vos sermonibus / et mo
verem caput meum super vos / roborarem vos ore meo / et move
rem labia quasi parcens vobis / Et minus in Abraham esse poterat
consolacionis / qui sicut ipse dicit Gen. xviii° pulvis est et ci
nis / Et minus in Jacob qui Gen. xxxii° dicit Minor sum cunctis
miseracionibus tuis / Moyses impedicioris lingue / et non elo
quens ~~heri~~ heri et nudiustercius extitit / Ysaias vir pollutus la
biis est / et in medio populi polluta labia habentis habitat /
Isa. vi° / Jeremias nescit loqui / quia puer est Jere. p° / Et
sic omnes subiacent defectibus / et perfectio consolacionis in eis
non invenitur / Sed si consolari debeo / dixit quilibet con
solacionem expectans / ipse veniat in quo non est defectus / et no
bis consuletur / quia sine ipso / et non nisi per ipsum consola
cionem accipio / et alia consolacio abscondita est ab oculis meis
Sic dicitur Osee xiii° / Et ideo omnis qui in spiritu erat dicebat
Si cura est illi de me / non amplius mittat nuncios
sed ipse veniat et salvet me / qui salvare potest / Sic dixit
Jacob Gen. xlix° Salutare tuum expectabo domine / In hoc af
fectu dictum est Osculetur me osculo oris sui / Ac si dicat
Si amiciciam querit et reconciliacionem / sic dat per prophetas / Jam non

mittat nuncios / sed osculum imprimat per nature susceptionem
/ et spiritum suum meo spiritui misceat / per oris sui et mei coniunctionem / quia sicut dicit paulus ad Chor. vi° Qui adheret deo unus
spiritus est cum eo / Hec ergo sunt quinta causa clamoris sanctorum
patrum pro adventu christi in carnem / Sexta autem causa sunt
ardor clamoris ad presentiam christi redemptoris / Cum similiter deum
in carne presentem desideraverunt aspicere / In quo affectu dicitur
illud / Cantic. viii° Quis michi det te fratrem meum sugentem
ubera matris mee / ut inveniam te solum foris / et deosculer te /
et iam nemo me despiciat / frater enim est eadem carne tunc
datus Eadem sugit ubera matris sapientie / que ipse ut dicit Aug.
est sapientia genita de patre / sapientia ingenita / Foris autem
desiderat eum invenire ecclesia extra occultum divinitatis in manifesto humanitatis / Deosculari autem petit / ut os imprimat ori per
nature conformitatem / et spiritum misceat spiritui / per cordium consensum
spiritus recreari et inebriari / Quia extunc sciret ecclesia se esse susceptam et nunquam amplius despiciendam / Unde dicit beatus Bernardus
Ardorem desiderii patrum suspirantium christi in carne presentiam sepe
recogitans confundor / et compungor / Et nunc quidem vix lacrimas
contineo / Ita pudet temporis et corporis instabilium horum temporum Cui
enim unquam tantum ingereret gaudium huius gratie exhibitio / quantum
veteribus sanctis accenderat desiderium sola promissio / Omnibus enim
tunc in spiritu esse poterat dicebat / putas videbo / putas durabo
/ putas quod tecum conspectus / videam oculis meis / Sciebant enim
quod nec melloquens esset / nec vir pollutus labiis / nec puer nesciens loqui / Sed quod gratia diffundenda erat in labiis illius / Et
quod mel et lac sub lingua eius futurum esset / Et vox sua futura
dulcis / et facies sua foret decora / utpote speciosa pre filiis hominum / Et etiam pre milibus angelorum / in quem ut dicit petrus
i pe. i. desiderant angeli prospicere / Et ideo omnes eius desiderabant videre faciem / et audire vocem dicentes Cant. ii° / Ostende
michi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis / Vox enim tua dulcis
/ et facies tua decora / Et illud psalmi / Speciosus forma pre filiis
hominum, diffusa est gratia in labiis tuis / Et ideo nullus consolari potest
nisi tu / Nec in aliquo quiescit cor nostrum nisi in te / Sic enim
dixerat Aggeus ii° Veniat desideratus cunctis gentibus, et replebitur gloria domus domini / hec est familia domini / que modo repleta
est miseria / In hoc ergo affectu clamoribus ecclesia petit adventum eius per introitum, per qualitatem faciens desiderium patrum suspirantium ad christi in carne adventum / Et deinde verbis
ponit septem qualitates clamoris patrum veterum et moderno(rum)
Prima quod facit intentionis interiorem Secunda quod facit devoc(ionis)

fervorem. Tertio facit anxietatis velocitatem relevacionem. Sexto de-
lecti orationi in obligationem. Quarto cordis dulcedinem. Septimo exi-
distracionem. Quinto laudis celestis in terra posuit plenitudinem.
Primo hoc intelligendum quia sicut dicit Augustinus In deum tendit per collec-
et sacrificium intendit ut velocius ad deum perveniat et quia deum ad
deum clamantis cordis desiderium velocius tendit. Sic clamor
conducit. Et hoc est quod dicitur ysaie xl. currunt et non laborabunt
volabunt et non deficient. [illegible] Quis dabit michi pennas
sicut columbe et volabo et requiescam. Sic ad deum clamantis
[illegible] volabo in quo quies est secura [illegible]
venit desiderium volabo [illegible] Dei quorum [illegible] celum intravit a
[illegible] rei [illegible] descendit et [illegible] ubi erat
rota et volumen [illegible] sine [illegible] impetu [illegible]
impetus illuc gradiebatur. Secundo facit devocionis fervorem quia [illegible]
per clamorem [illegible] devocionis [illegible]
clamor ad deum [illegible] seraphim clamabat alter ad
alterum. ysaie vi. ubi dicitur quod seraphim [illegible] ardentes interpretantur
alterum. Seraphim [illegible] apparuerunt. ibidem
est [illegible] in medio ignis [illegible] splendor
[illegible] visio discurrens in [illegible] fulgur egrediens [illegible]
ignis et de igne fulgur et tonitrum clamorem [illegible] et io-
indicat fervorem [illegible] audivit sonum [illegible] sublimis [illegible]
ibidem [illegible] laudancium sicut [illegible] actuum ii. [illegible]
est sonus de celo et secuntur [illegible] igne sedit supra
singulos eorum. Quarto facit anxietatis velocitatem [illegible]
[illegible] auxilium [illegible] attendit ipsa
[illegible] ad laudem [illegible] venit
[illegible] gaudium et [illegible] facit [illegible]
et ipsa angustia quod clamare facit [illegible] in angustiis [illegible]
te ad deum clamavit. David [illegible] et miserere [illegible]
[illegible] clamavit ad te. Audi domine [illegible] angustie sunt
[illegible] Daniel xiij. de Susanna. Angustie [illegible]
mihi undique et quid eligam ignoro. Et [illegible]
voce magna Susanna et [illegible]
angustia liberavit [illegible] et tu
exclamaverunt ad te domine in tempore [illegible] Secundo
de celo exaudisti eos et [illegible]
facit et debito de obligacione [illegible]
[illegible] laudem [illegible] debito [illegible]
[illegible] verba [illegible] ad dominum [illegible]
aufer iniquitatem et accipe bonum et reddemus vitulos
labiorum nostrorum [illegible] vituli aut labiorum [illegible] laudes
[illegible] qui exaltando [illegible] et [illegible] et [illegible]
et [illegible] et [illegible] dat saltus
vitulorum hic xiij [illegible] offeramus hostiam laudis semper deo id est fructum
labiorum confitentium nomini eius [illegible] sacrificium laudis [illegible]

me psallere iterum quo ondam illi salutare meum / Semper quod libri
de Gregorio qui devote psallentibus / aut datur de laude fructus prophe
ticus / tercio valens est quod compunctionis Quarto facit in regnum cordis
dulcedinem Augustinus libro x confessionum Quod fiat ab hoc dulcedine mul
tibi concedere alti [illegible] quoniam flevi in hymnis et canticis suaviter
sonantis ecclesie vocibus commotus acriter. Voces enim ille influebant auribus meis et eli
quabatur veritas in cor meum / et fluebant lacrime ab oculis meis
et bene mihi erat cum illis [illegible] Quam dulcia faucibus
meis eloquia tua super mel ori meo / Quinto [illegible] sic facit
cantores contra altare / et sono eorum dulces facit modulos
et dedit in celebrationibus decorem Sexto clamor ad deum
facit [illegible] edificationem / unde plus [illegible] edificatur ad ec
hominem Augustinus [illegible] et in [illegible] in [illegible] hostis
[illegible] Sicut enim [illegible] auribus in
voci et psalmi dicam deo / Notas facite in populis adinventiones
fert laudem divinam [illegible] narrabo [illegible]
eius / [illegible] laudabo te [illegible] fratribus narrat
fratribus meis in medio ecclesie laudabo te [illegible] equaliter [illegible] Cum
[illegible] in medio ecclesie laudatur [illegible] mich est
facit et [illegible] celestis iocunditatis [illegible] sed alacrius laudatur
[illegible] celestis curie [illegible] in secula seculorum laudabunt te. Et ideo
dominus [illegible] in domo [illegible] sepe legitur [illegible]
[illegible] angeli laudem dei delinquentes [illegible] legitur [illegible] cantare
choris laudentium deum [illegible] de cantare requiem / angeli in [illegible]
[illegible] clamor [illegible] de cantare [illegible] convenerunt principes
[illegible] cantare letabitur iustus in domino [illegible] tympanistriarum / principes
[illegible] psallentibus in medio iuvencularum [illegible] ante laudantes deum
sunt angeli / qui [illegible] in [illegible] in [illegible] ante laudantes [illegible]
convenerunt ut ibi dominum laudantibus ad devotionem excitandam [illegible]
[illegible] aut tympanistrie [illegible] clerici / aut layci mortificationes
[illegible] et voce modulationis angelice [illegible]
carnis / et [illegible] affectum et [illegible]
le aut [illegible] etatis teneritudinem et amoris [illegible]
[illegible] argumentum [illegible] vobis [illegible]
lectarem / [illegible] vobis / et non planxistis / qui [illegible]
et non saltastis / lamentavimus [illegible] ad dei laudem / [illegible] ad
[illegible] et lamentationem [illegible] primitie [illegible] psalm
ecclesie planctu et lamentatione [illegible] plura bona clamor ad d
deo in cythara / [illegible] et [illegible] clamantium [illegible]
operatur / et [illegible] introitus [illegible] patrum
[illegible] forte [illegible] introitus qui [illegible] adventum [illegible]
[illegible] et alii [illegible] patrum
[illegible] aut [illegible] defectus [illegible]

patrum desiderium ad Christi adventum. Sed hic restat magnum dubium. Ubi enim
Christus a patribus non exspectabatur, ut hic probatum est, sed potius ut Christus deberet
venire [illegible], qui in se sepius gratias infinitas afferret. Et cum circa scrip-
turam [illegible] veniret, ut rex in curia sua [illegible] sui fuerint curie
[illegible] regalis frequentias, sed de Iudeis in [illegible] sua [illegible] veit
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impios et
[illegible] de [illegible] [illegible] corporis [illegible] ad iudicium
veniet cum senatoribus [illegible] sui [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
ei, et decies millies centena milia assistebant ei. [illegible]
Sabaoth hic est exercitum et hic [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] veniret [illegible] frequentie curie regalis
[illegible] ut in omni [illegible] et gaudium [illegible] in bonis et [illegible] [illegible]
et [illegible] sic [illegible] et [illegible] celebrantium venisse. Hic in eo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] celebrationi [illegible] [illegible] [illegible]. Hic [illegible] eo [illegible]
et cantamus [illegible] [illegible] in virtute tua domine letabitur iustus
[illegible] [illegible]. Et canimus [illegible] sacerdotes tui domine
[illegible] in eo [illegible] [illegible] confessorum. Et canimus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Hic [illegible] eo [illegible] chorus virginum. Et canimus
[illegible] regi virgines. Hic ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
adducentur regi virgines. Hic ad [illegible] benedicite dominum omnes angeli eius. Hic in
angelorum. Et canimus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] labores. Et
eo [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] rex venit in decore suo [illegible]
canimus regem [illegible]. Hic enim rex venit in decore suo. Hic etiam assistit ei [illegible]
[illegible] regem in decore suo videbunt. Hic [illegible] astitit regina in
[illegible] in decore [illegible] [illegible] circumdata [illegible]. Et sic de [illegible] [illegible]
decore varietatis [illegible] circumdata [illegible]. [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
vestitu deaurato circumdata [illegible]. [illegible] [illegible] clero
introitus clamor est patrum ad Christum adducti. [illegible] et irregulares
[illegible] sive introitus sunt regulares et irregulares [illegible] [illegible] dixit
[illegible] sive introitus [illegible] qui accipitur de psalmis [illegible] [illegible] est
regularis [illegible] qui accipitur de psalmis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sollempnitatis
ad [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] irregulares [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de psalmis [illegible]
ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] de actibus apostolorum
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] viri galilei est [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] est introitus [illegible] [illegible] introitus [illegible] fit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] introitus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ipsa missa [illegible] [illegible] ubi introitus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible]. Et hic fit ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Christi, et sui [illegible] [illegible]

De 2a particula videlicet de laude individue trinitatis videlicet gloria patri, que exprimit introitum et repeticionem versus ipsius. Et deinde post confutationem hereticorum, et cunctorum hereticorum, ..., ... dixerunt spiritum sanctum esse equalem in gloria patri et filio, sed esse servum patris et filii, quod quidem gloria patri, ... apposuit sanctus Dalmasus ... singulis psalmis ... faceret annecti. Eam ... addidit. Sicut erat in principio, ut et patrem et filium et spiritum sanctum equalis gloriae et maiestatis credamus. ... gloria patri etc. ... ad ... sit ... contra arrianos ... Fuit ... gloria ... angelica et humana, ... cum laudabant astra matutina ... et gloria, nunc cum est ab ... et erit in perpetuum, secula ... sic dicit. Primus deus pater genuit filium, et filius ... homo factus est, et spiritus sanctus missus est, non tamen eorum dignitati in aliquo est detractum aut derogatum, sed tanta gloria ... glorificanda trinitas, et perpetuo ... erit in perpetuum, quanta erat eis in principio et ab eterno. Ecce quam perfunde misterii et quam tremende maiestatis ... ingerit nobis ... ut ... ad eius placationem ... et ... considerantes altitudinem divine maiestatis, et immensitatem summe bonitatis nobis tam inclinatam. Sed quare gloria patri interponitur, quidam dicunt quod ad designandum, quod tota sancta trinitas ... incarnationem filii dei operata est, quam desiderabant sancti patres veteris testamenti per ... ad laudandum et ... individue trinitati, gloria patri interponitur. Secundum vero sermonis captationem benivolentie designat, ut eum que ... obtineant, ad totam trinitatem glorificandam clamabant: Ostende nobis domine misericordiam tuam et salutare tuum da nobis et salvi erimus. Sed ... est, quare aliquando gloria patri non dicatur, sicut patet in missa pro defunctis. Et etiam a dominica passionis usque ad pascha. Ad hoc ... quod ... de eorum liberatione. Secundo quia ... est in statu ... et a gloria ... agunt, sed tamen penas ... Ideo ... quod a dominica passionis usque ad pascha non dicatur gloria patri, quia tunc sit memoria de passione filii, que in ... lugere licet, quam gaudere. Vel ideo, quia ... passionis ... gloria patri ... in persona filii dei facta. ... et non gloria patri ... in laude ... trinitatis. Sed in aliis diebus ... in laudem divine et humane ... in persona filii ... gloria ... et licet solus filius sit incarnatus, tamen tota trinitas operata est incarnationem

De 3° particula scilicet de osculo altaris et signo crucis. Sciendum quod pre
dicta confessione facit se signo crucis et circumstantes sacerdotem
osculatur altare. Et quod facit quia sacerdos contra passiones turpes
se signo sancte crucis ut muniat contra impedimenta dyaboli que obsistunt
bonis maxime cum agnoscit omnibus complere et nititur impedire
quod in diebus cuiusque perficere. Et munit se scuto fidei et me
moria dominice passionis quod preceptum est ad ephesios 6. In omnibus sumen
tes scutum fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea ex
tinguere. In passionibus enim crucis Christi laboraverunt ut illarum
merces sibi fuerunt in testamentis. Sed osculum quod facit altari
[illegible] ostendit quod sacerdos debet corde omnibus deo
reconciliando et pacem et pacem dominum dare. Unde utrumque [illegible]
ad ephesios 2. Veniens Christus evangelizavit pacem vobis qui longe et pacem eis qui prope. Alle
gorice vero osculatur altare significat Christi adventum suum ad nos
in carne factum et copulavit ecclesiam sponsam. Unde in epithalamio
osculetur me osculo oris sui cantica 1°. In osculo enim sponsus et sponsa
coniunguntur et in Christo nostra humanitas unita est deitati. Unde
tamquam sponsa ecclesia copulata est sponso Christo. Unde psalmista
tamquam sponsum decoravit me corona et quasi sponsam ornavit
me monilibus. Osculum etiam quia signum pacis. Unde [illegible]
et ad vos ultro salutem in pace in osculo sancto. Denotatur
autem pacis sit in omnibus vobis amen. Significat ut pacem
illam in adventum suum advenisse quam prophete promiserunt. Unde
sicut dauid dicit orietur in diebus eius iustitia et habunda
ntia pacis donec auferatur luna. Psalmo 71. Et alibi
propheta [illegible] pax erit in terra nostra cum venerit. Et in Christo nato
angelorum vox intonuit et in terra pax hominibus bone voluntatis. Hec
in ritu agnorum [illegible]. Sacerdos debet accipere thuribulum
quod est clausum insensum et raptum superius thurificando
altare. Quia sacerdos debet esse clausus ad terrena et ad ista in
ferius. Apertus autem ad celestia et ad superna. Unde id
apostolus ad colossenses 3°. Que sursum sunt sapite et que sursum sunt querite
sunt super terram et fumus debet orationis emisse debet ad deum
ut ita deum dirigatur domine oratio mea sicut incensum in
conspectu tuo.

De quarto particula scilicet de transitu eius ad dexteram partem
et apparatus eius [illegible] quia sacerdos osculata altari ad
dexteram partem altaris se transfert ubi incipit introitum et
quod ad plane introytu et kyrieleyson dicens
[illegible] ad [illegible] in lege [illegible]
ex quo innuit ad [illegible] iudei cum [illegible]
fecit ad iudeos quia ad [illegible] ubi deum colebat in dextera
legem et quia unum verum deum colebat. In sinistra vero gentes ydola colebat
[illegible] fuerunt

Sacerdos igitur vestibus ornatus xpm carne sue humanitatis indu-
tum significat. Veniens de secretario ad altare, xpm de celis in mundum
venisse, ut eum sanaret, designat. Quod xpus in mundum. Deinde
in dexteram transiens designat quod xpus in mundum veniens primo
ad visitandum filios israel, sicut ipsemet dicit Math. xv Non
sum missus nisi ad oves que perierant domus israel. De quibus nasci
voluit, nam et beata virgo Maria iudea erat. Post hoc ad librum
clausum veniens ipsum aperit, tandem consolando ad insinuan-
dum illud Apocalypsis v. Et vidi in dextera sedentis super thronum
librum scriptum intus et foris signatum sigillis septem. Et nemo
poterat nec in celo nec in terra nec subtus terram aperire eum, nisi leo de
tribu iuda qui vicit et radix iesse. Iuxta canticum quod canta-
tur xxiiii^or seniorum dicentium Dignus es domine accipere librum
et aperire signacula eius quoniam occisus es et redemisti nos deo in
sanguine tuo. Similiter illud luce iiii^o Venit ihesus nazareth
ubi nutritus erat et intravit secundum consuetudinem suam in synagoga
et surrexit legere et traditus est illi liber ysaie prophete et ut revol-
vit librum invenit locum ubi scriptum erat Spiritus domini super me eo quod
unxit me evangelizare pauperibus misit me et predicare cap-
tivis remissionem et cecis visum dimittere confractos in remissionem
et predicare annum acceptum et diem retributionis deo nostro Ysa. xvi.
Et cum complicuisset librum reddidit ministro et resedit. Per hoc enim quod
sacerdos librum aperit designat quod xpus veniens sacerdos scripta prophe-
tarum de eo omnia prophetata eis per spiritum intellectum de eo quotidie
esse perficienda exhibita ostendebat. Unde post verba prophetia
cepit dicere eis: Hec scriptura hodie completa est in auribus vestris. Sic
ex hoc librum aperit quod ut xpus primitivam apostolorum congregacionem
ecclesiam doctos eos misteria scripturarum eis revelat iuxta illud luce
viii^o vobis datum est nosse regnum dei ceteris autem in parabolis. Vel
post resurrectionem aperuit eis sensum ut intelligerent scripturas luce
ultimo.

~~Sacerdos~~ Translato iam sacerdote ad dextram partem altaris conve-
nit quia tempus benignitatis et anni plenitudinis advenit sicut quod
predixerat david Tu exurgens misereberis sion quia venit tempus
miserendi eius ps. Cj^o. Congrue chorus laudat et invocat
benedictam trinitatem iterando kyrieleison, et ideo post introitum et ante
collectas dicitur, quia cum ad omnem orationem necesse est implorare divi-
nam misericordiam ut eorum petitio optineatur. Circa hoc canticum
videndum primo per quem primo a quo sit institutum. Secundo quid significatio.
Tertio de eius efficaci virtute. Circa quod nomen replicetur. Circa
quod illud vocabulum ad patrem et personam filii referatur ad filium
variatur replicatur xpe eleyson. Secundo quod alternatim cantatur

Septimo quae ordinatur post introitum. Quantum ad primum est sciendum quod hoc vocabulum kyrieleyson Silvester papa a grecis assumpsit ad decantandum in missa instituit. Sed beatus Gregorius instituit kyrieleyson nonies a clero tantum publice decantari in missa, quod prius apud grecos tam a populo quam a clero decantabatur. Quantum ad secundum est notandum quod kyrieleyson sunt duo [illegible] in statu [illegible] pter orationem et non est unum compositum. Primum enim est kyrie [illegible] in latino scilicet domine et secundum est eleyson et sic in [illegible] serere [illegible] kyrieleyson, id est domine miserere [illegible] [illegible] kyri, id est domine [illegible] [illegible] [illegible] miserere [illegible] [illegible] domine miserere nobis [illegible] [illegible] [illegible] forte [illegible] quod kyrieleyson est vocabulum grecum, ubi ad [illegible] notandum quod in missa ponuntur tria ydiomata nobiliora scilicet grecum ebrayce [illegible] et latinum. Ponuntur enim quatuor dictiones ebrayce, scilicet osanna, sabaoth, amen, alleluia. Grece [illegible] kyrieleyson et ymas, et [illegible] [illegible] [illegible] in missa et non alia ydiomata [illegible] [illegible] tres [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] grecis [illegible] [illegible] [illegible] titulum triumphalis [illegible] [illegible] has tres linguas [illegible] ebrayce et latinis [illegible] [illegible] barbara aut latina lingue [illegible] [illegible] lingua laudet deum et confiteatur [illegible] [illegible] [illegible] lingua laudet deum et confiteatur [illegible] [illegible] [illegible] dei est [illegible] ad [illegible] et [illegible] [illegible] latina [illegible] nobilior [illegible] quod [illegible] est [illegible] vigent [illegible] latina [illegible] nobilior [illegible] studium [illegible] Quantum ad tertium est [illegible] magis [illegible] scripture et [illegible] studium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] baptismus [illegible] litatem et dignitatem romanum imperium [illegible] [illegible] [illegible] ultro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] papam [illegible] [illegible] clamaret [illegible] [illegible] clamasset [illegible] [illegible] [illegible] kyrieleyson [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] forte kyrieleyson [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in fugam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] domine miserere [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] fidem [illegible] [illegible] illorum [illegible] [illegible] fiunt et fiduciam et [illegible] kyrieleyson. Quantum ad [illegible] in invocacione domini [illegible] clamando kyrieleyson [illegible] assignatur multe cause [illegible] kyrieleyson [illegible] assignant [illegible] ad nonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] associata [illegible] [illegible] [illegible] ordinibus angelorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ceciderunt et [illegible] [illegible] [illegible] ruinas istorum an[gelorum] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nonies cantatur kyrieleyson [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nonies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sapientem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sapientiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] divini officii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] infra dicentur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] petitorum [illegible] est enim petere [illegible] nomen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] locutum [illegible] [illegible] petere [illegible]

penam malignitatis per ignem spiritus sancti / fragilitatis per infusionem celestium per
penam in patrem / et penam simplicitatis per ignoranciam in filium / quia ergo
novenis modis peccamus et cadimus / convenienter novies misericordiam
dei imploremus / Secunda quia kyrieleyson sit dicitur propter triplicem
qua novem modis indigemus / scilicet tribus modis ad remissionem
peccatorum quod perpetravimus scilicet corde ore et opere / secundo
tribus modis ad gratie collacionem scilicet fidei spei et caritatis / tercio tribus
modis scilicet ad glorificationem qua gaudebimus supra nos in deo
scilicet tota trinitate infra nos de glorificatione corporis et anime iuxta nos
de proximis et sanctis angelis / Tercia causa ut novem effectus
gratie imploremus qui sunt iustificatio sanctitudo gratificatio
purgacio confirmatio illuminatio excitatio ad bonum iustificatio et
unitio / Quarta ad quam est sacramentum kyrieleyson ter dicitur referendo
ad patrem / christeleyson ter dicitur referendo ad filium / et postea kyrieleyson
ter dicitur referendo ad spiritum sanctum / sed dicitur quare sub eodem voca-
bulo dirigitur ad patrem et ad spiritum sanctum scilicet kyrieleyson / et sub alio
vocabulo scilicet christeleyson ad filium / dicitur quod ideo / quia quamvis filius
sit eiusdem nature cum patre et spiritu sancto / tamen etiam est alterius
nature cum ipse sit gigas [illegible] gemine substantie / quia una divinitatis
et humanitatis in christo unum suppositum [illegible] / quia deus et homo
unus est christus ut in symbolo athanasii / ideo aliud voca-
bulum ad eum variatur / Quinta causa est quia ponitur in medio
[illegible] quia ipse est persona media in divinis
trinitatis / Sexta quia ipse est quem apostolus appellat mediatorem dei et hominum
[illegible] apostolus [illegible] multiplex medi-
etas [illegible] quia ipse habet [illegible] veritatis
[illegible] / [illegible] tenetur [illegible]
[illegible] conservatur [illegible] defectio [illegible] mathe-
matice distinctio [illegible] / in quibus [illegible] etiam
materia abstrahitur scilicet [illegible] / in quibus [illegible] [illegible] ...
certus statim post ultimum kyrieleyson / subiciunt [illegible] et ponunt katie nobis ut
dicit apostolus / et [illegible] est [illegible] / et [illegible] misericordie nobis
sit [illegible] kyrieleyson [illegible] potencia divina misereri nobis
[illegible] tam apud [illegible] cantilena
Ad sextum dicendum quod [illegible] etiam tam [illegible] pape sinatur [illegible]
quod etiam nunc ut dicitur in coronatione pape [illegible] alternatim canta-
[illegible] beati gregorii ordinat ut a clericis alternatim canta-
[illegible] / Ad ultimum dicendum quod [illegible] est officium seu introitus sit dependens
[illegible] ubi adiectivum [illegible]
adiectum et in carnem [illegible] kyrieleyson [illegible] miserere nobis [illegible] etiam
in metrum [illegible] / ideo dicitur kyrieleyson / miserere nobis [illegible] etiam
dicit petrus beati gregorii diaconum in benedictione cerei / lectum
et [illegible] ornata fulgoribus / et magnis
et [illegible] etiam tanti [illegible] adornata fulgore ibi / et magnis
populorum vocibus [illegible] aula resultet / [illegible] ob [illegible]
[illegible] / [illegible] qui
[illegible] et [illegible] vocibus predicationis et laudi
[illegible] corda producit [illegible] voce predicationis et laud-
[illegible] statim [illegible] et [illegible] [illegible]
obediendum / et ideo kyrieleyson est introductum ad [illegible]

[illegible] in principio ter kyrieleyson [illegible]
in laudem patris / in 2o
dicitur ter christeleyson [illegible] filii / et 3o dicitur ter ky-
rieleyson in honorem spiritus sancti

[illegible] et [illegible]
unus est christus / ita deus et
homo unus est christus

quo populus simplex deo per acclamacionem obediencie facit consonanciam
Unde beatus Jeronimus in quadam epistola de edicione psalmorum dicit
quod cum david psalmos faciebat quatuor cantores scilicet ethan et yditum
et asaph et eman. hos psalmos editos cantoribus aliis precinebat
quibus quatuor milia cantorum succinebant quos totus populus in voce
laudis subsequebatur. Et ideo in hoc ordine episcopus vel sacerdos
qui loco david regis. Quatuor autem cantores duo scilicet in dextro
choro scilicet cantor et succentor et duo in sinistro scilicet can-
tor et succentor loco scilicet illorum quatuor cantorum. Quatuor autem
milia scilicet sunt chorus totus clericorum et hoc totum in introitu
representatur. Populus autem repetit et acclamat kyrieleison. ad
hoc ut totus populus acclamat deo in Romana ecclesia clamat
kyrieleison. Et ideo in consideracionem boni et devoti populi deside-
rio primum acclamantis kyrieleison est inductum in missa post
introitum. Hoc autem novies dicitur ut quidam dicunt propter novem
choros angelorum. Hugo autem significatum esse dicit quod ter ternis cantibus
formatur quia primo ter dicitur kyrieleison et post ter dicitur xpeleison et tandem
iterum ter dicitur kyrieleison. quod dicunt fieri propter tres ierarchias an-
gelorum in quarum qualibet tres sunt ordines angelorum. Hugo etiam
significatum esse dicit quod in sollempnibus diebus qui non sunt temporis
luctus statim post acclamacionem kyrieleison inchoatur hympnus ange-
lorum qui est gloria in excelsis deo. Sed hoc valde mirabile est quod
dicunt quia in veritate non fit ista acclamacio ad angelos sed
ad deum et quod novies elevatur ad deum quia novem sunt
chori angelorum non videtur aliqua causa racionis. Eciam sim
eandem vocem septies cantaret propter septem ordines beatorum qui
sunt patriarche prophete et duo precursores scilicet Iohannes baptista
et zacharias et Elizabeth et beata virgo et pastores et
reges et alii qui nobis xpm exhibuerunt et demonstraverunt
item sunt apostoli martires confessores et virgines quare enim
propter istas beatorum distinctiones non inconveniens septies accla-
maretur vel propter septem dona que significamus et dominus nostra
Vel cantaretur octies propter octo beatitudines quas Matheus vo-
cavit. Vel sexies propter sex dierum operaciones ut sic daretur
magnificacio deo nostro quia dei perfecta sunt opera. Unde Hugo ad
applicaciones que ideo non in unius concordat precedente parum valent
et in multis sunt dissoluciones. Nos igitur dicimus beatos dyonisi-
um et Ambrosium sequentes quod in ista acclamacione quatuor sunt
notanda propter que eciam ista acclamacio instituta esse dinos-
citur. Primum quare kyrieleison primo cantatur. Secundum autem
quare ter sequitur. Tercium autem quare iterum ter kyrieleison in fine sequitur.
Quartum quare in voce greca et non in latina cantatur.

Ad primum chorum divinum, quod sicut dicit Dionisius dominus nomen est suppositorum
et ideo est in genere relatorum secundum Ambrosium, aut dicit quod est nomen potestatis
potestatis et secundum hoc non est in genere relatorum quia sic correlativum ad quod
dicatur non habet. Unde secundum primum nominis intellectum est nomen potestatis
quia hoc nomen continens potestatem est datum. In omni enim nomine ista
duo considerantur, et ideo significat speciem cum qualitate. Generalitas autem
in eo est in quo impositum est, et quia qualitates sunt specierum, ideo per
intellectum nominis est sumendum a qualitate a qua est impositum nomen.
Et hoc egregius doctor considerat Dionisius, quod dicit ipsum esse no-
men suppositionis. Suppositio autem perfecta ut idem dicit ex tribus
consistit, scilicet quod suppositum excedat inferiora a rebus depressum, et quod
perfectam in se habeat suppositionem [illegible], et quod perfectam habeat in al-
tis continentiam sue virtutis, ne ad infima possit deflecti, vel in-
clinari. Primus chorus est honoris et dignitatis. Secundus divitie
possessionis. Tertius autem fortitudinis et virtutis, et ideo dignitatem
suam et honorem adiciens suppositis et ducatibus verus dominus ut
dicit Dionisius est incessanter appetitivus, et indignum est ei
quod aliquid supra ipsum sit, quod sibi ducitur, et sic perfectus dominus
est de quo dicitur Hester xiii° Dominus universorum tu es. Sic filius dei
est de quo dicit apostolus Heb ii° Et praeter omnia subiecit sub pedibus
eius. Gen xxvii Dixit dominus domino meo sede a dextris.
Gen xxvii° Dominum tuum illum constitui, et omnes fratres eius ser-
vituti illius subiugavi. Sic dicitur dominus pater dominus filius dominus spiritus sanctus.
Et tamen non tres domini sed unus est dominus. Sic dicitur Exo vi Ego appa-
rui Abraham in deo omnipotente, et nomen meum adonai
non indicavi eis, quia verum dominum apparens patribus non exhibuit
sed nobis dominum ducem exhibuit, quia sicut dicit Heb i Multifariam
multisque modis deus loquens olim patribus in prophetis, novissime
diebus istis locutus est nobis in filio, quem ut dominum omnibus prepo-
situm esse prelati et ordinavit, constituit enim heredem universorum per
quem fecit et secula. Secundus chorus est possessionis, et [illegible] subiicientis que
exaltant omnes divitie pulchritudinis et bonorum. Pulchra enim
et [illegible] sunt, que cum notitie attendit ad [illegible] laudem
[illegible] ut dicit Augustinus, que [illegible] melius est esse. Cum igitur
perfectam et [illegible] pulchrorum et bonorum ditissimam et splen-
didissimam possessionem ad et complementum, ut ab ipso omnes ditentur, ille
perfectam tamen habet sue suppositionis, et tamen non [illegible] filius, de quo
dicit Jo iii Non enim dat deus ad mensuram spiritum scilicet filio, ce-
teris autem dividit spiritus sanctus dona singulis prout vult sicut dicitur
i Cor xii dividens singulis prout vult. Et Math xxv Dedit
unicuique secundum propriam virtutem. Ipse autem omnes simul possidet pulchri-
tudines et bonorum divitias. De quo dicitur Jo i Vidimus gloriam eius
quasi unigeniti a patre plenum gratie et veritatis. Unde Colos ii In
ipso sunt omnes thesauri sapientie et scientie dei absconditi. Gen xxx

Genuit sara uxor dni mei filium et dedit ei dns meus omnia que
habuit Sara uxor dni nri prius est eccl[es]ia que significat beata
virgo maria que casta concepit et virgo peperit non sicut mater
concupie in concepti[one] neque virgo in partu et cuius filio omnia
data sunt in possessionem Hic qui vere est dns sicut Gal iiii dr quamdiu
heres parvulus est nichil differt a servo cum sit dominus omnium
Hic etiam verum vere qui se in altis contemplacionibus ad ima et vi-
lia inmensum descendit Et ideo in magnis stabilitatibus et consolacionibus
per appetitum ne operit apprehendit unde dr Ecclesiastici xxiiii Ego
in altissimis habito et thronus meus in columpna nubis Sedes dm[ni]
est assumpte carnis et dominus que tamen etiam columpna est non in-
clinabilis ad aliquid consolandum Ysaye qui dr Ysaie xliiii Ego
dns et nemo est alter Ps Quis sicut dns deus nr qui in altis habitat
et humilia respicit in celo et in terra Sic haec autem tua in hac nos
domus comprehendit unde diomismus hiis verbis Deus est non
peiorum sine inferiorum excessum tamen sed et omnium preciosorum et bo-
norum perfecta et omnia possessio vera et non tamen valens spiritu-
ali Nobis autem per peccatum in triplici mendicitate miserabili scilicet subiacent
servitutis peccati Vera sicut dr Jo viii Qui facit peccatum servus est
peccati Spoliacionis bonorum gratuitorum qui gratuitis sunt spoliati unde
dr Apoc iii Tu dicis et miserabilis et cecus et nudus et
pauper Consolacionis etiam mendicitate a demonibus vexatissimus
quia potentes erant consolandi et ipsum servum sit unde in servum do-
minati sunt nostri non fuit qui redimeret de manu eorum De primo
horum dr Ysa xlix Hec dicit dns ad contemptibilem animam ad abho-
minatam gentem ad servum dominorum Gen ix Servus servorum sit fratribus
suis De secundo horum dr Tren iii Ego vir videns paupertatem
meam in virga indignacionis eius Ecclesiastici v Genuit filium qui
in summa egestate erit hec enim maxime dr de Adam quia divitiis
natus fuit et in summa paupertate genuit filios Job in Iniquitas
egressus sum ex utero matris mee nudus revertar illuc Ezechiel
xvi Eras nuda et ignominia plena De tercio dr Ysaie li
Qui te humiliaverunt et dixerunt anime tue incurvare et transeamus
et posuisti in terra corpus tuum et quasi viam transeuntibus Trenorum i
Plorans ploravit in nocte (?) non erat qui consoletur Ps Conturba-
verunt me inimici mei tota die quod nichil bellantes adversum me
Sicut et anima mea que est famicula (?) qui stetit in via ab omnibus
pretereuntibus conculcabitur Aliter emolita anima servitute a
deo suo data demonibus ad conculcacionem Totum ergo mundum si spiritus
sedulus audiens clerum in desiderio suum ad nos dominum sena
eius miserum suum defectum triplicem conclamat et acclamat
deo invocans vere supponens et ditissime possessionis dominum et tale
servitudinis ut non solum se contineat in altis sicut dr Psalm Ipsum
despiciant de proximis consolacionem agendum et de stare eligens
pauperem ut sedeat in sede dominorum non principibus et solium glorie
teneat Ps Ipsum cum tuis virtutibus ut ab hac triplici defectum primum

ad se clamantes sublevet / Hec est igitur causa / quare primo dicitur ter kyrieleyson
quod sonat domine miserere / Unde ordo beati Ambrosii habet quod
in principio misse dicatur kyrieleyson / Statim autem post istam deum
inspiratorem / fit ad mediatorem acclamacio / qui sanator et satisfaci-
tor est nature / ter clamando christeleyson / Christus enim / unctus interpretatur
quia sicut dicitur in psalmo Unxit eum deus oleo leticie pre consortibus suis /
Unctio enim olim sicut dicunt Tereus et Beda / Ungit / lucet / et pa-
scit / Ungit gratia sacramenti / lucet virtute intellectuali / pascit gratia
virtutis moralis / Ungit quidem sicut dicitur Ysa. lxi Spiritus domini super
me / eo quod unxit me dominus / ad evangelizandum misit me
pauperibus / ut mederer contritis corde / Lucet autem sicut dicitur Ysa. lxii
Propter Syon non tacebo / et propter Iherusalem non quiescam / donec egrediatur
ut splendor iustus eius / et salvator eius velut lampas
accendatur. In lampade autem oleum est luminis / Pascit autem
sicut dicitur Exo. xvi Et manna erat saporem panis oleati / propter
ista dicitur Cant. i oleum effusum nomen tuum / Ungit autem contra defectum
infirmitatis / quam ex peccato incidimus / Lucet contra tenebras igno-
rancie in quas propter peccatum incidimus / Pascit contra defectum insi-
piditatis boni celestis / contra quam insipiditatem malicia ex impura
libidine contaminabilis boni depravat sensum / De primo dicitur Eccli.
xxxviii / Unguentarius pigmenta conficiet suavitatis / et unc-
tiones conficiat sanitatis / De secundo precipitur Exo. xxvii ubi pre-
cipitur quod oleum purissimum semper infundatur in candelabro domini
De tercio psalmus Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea
Sic ergo peccator senciens propria infirmitate / paciens tenebras / insipi-
ditate absorbens / clamat ad unctum christum / ut unctione sanet
infirmitatem / ac si dicat / unctione tua sana me domine / et sana-
bor / salvum me fac et salvus ero / quoniam laus mea tu es Iere.
xi / Clamat etiam ad illuminatorem / ex cuius lampade oleum non
deficiat / Unde deus meus illumina tenebras meas / Et illud Mi-
chee vii / Cum sedero in tenebris dominus lux mea est / Clamat
tercio ad omnis pinguedinis saporem / quod fit quod dicitur Ysa. ultimo
Audite audientes me / et comedite bonum / et delectabitur in
crassitudine anima vestra / Et sic ter clamat christeleyson / non autem
clamat kyrieleyson / quia christus unctor non sonat sed salvatorem
ex potencia sue deitatis / Cum enim de kyrieleyson ex dominio
sublevat sicut diximus / Sed remanent sauciati / quos ex eius
innate sanat / et ideo statim post kyrieleyson ter cantat christeleyson
Deinde kyrieleyson iterum ter repetitur / Et in hac sede dicimus dei
est nomen potestatis / potestas autem ut dicit Dionisius de celesti ierarchia
sta facta habet / Ultrix enim contumacie / punitrice vindicatorum
compressiva est male voluntatis per severitatem / defensiva est
veritatis et bonitatis per legum equitatem / De primo Ieremie dicitur propheta
Deus ultionum dominus / Deus ultionum libere egit / De secundo idem dicit

directi

Dissipa gentes que bella volunt / ps. Moles leonum confringet dominus
De tuo dicitur in ps. liberasti nos ex affligentibus nos / et eos qui
nos oderunt confudisti / Hester xiiij / Et dextera tua libera nos
Tercio modo liberatum / supplicans igitur sentiens se iniquitate reum declarat
irati domini / ne sentiat ultorem gladium / et fugit ad mi-
sericordiam domini / ac si dicat illud Job xix / fugite a facie gla-
dii / quoniam ultor iniquitatum gladius est / Sentiens propria rebel-
lem ad bonum voluntatem / rogat ut sine ira et furore me-
tem comprimat meam voluntatis rebellionem Abacuk iij / Cum iratus
fueris misericordie recordaberis / Sentiens quod ea que in ipso sunt legi
dei repugnancia non sunt libera / clamat tercio / ut illa libera-
rentur / Job xvij / libera me domine et pone me iuxta te, et cu-
iusvis manus pugnet contra me / Hec tria supra principalis sunt de quibus dicit Ro xiij
ubi dicit / Vis non timere potestatem: bonum fac / et habebis laudem
ex illa. Si autem malum feceris time / non enim sine causa gladium
portat / vindex enim est in iram ei qui male agit / In hoc
enim quod dicit / quod bonum facientes laudem ex potestate habebunt, tan-
git honorem libertatis / Cum autem dicit / time non sine causa
gladium portat / tangit servilitatem / per quam et iniquum tam
premitur voluntas ne procedat ad actum / In hoc autem quod dicit
quod vindex est in iram ei qui malum agit / tangit ultorem gladium
Sublevata enim miseria / et sanata natura / adhuc indi-
gemus ut non ulciscatur scelus valde / adhuc indigemus ut
libera servitute ne in furore corripiat iram rebellionis contra vo-
luntatem / Adhuc indigemus ut liberatis nobis sue et sanatis sue
laudis confessorem / Hec est ergo vera causa quare ter primo clamatur
kyrieleyson / et tunc iterum ter subiungit christeleyson / et tercio ter
subnectit iterum kyrieleyson / Et sic tria prima que de hoc querebantur
sunt soluta. Quarto autem querebatur quare in greco
et non in latino clamatur / Et quo supra allegatum est
Actu Albertus magnus / circa gopom hinc tunc kyrieleyson ponit
quatuor rationes / quarum prima est / quia summa sapientia mundi in greco
floruit / sicut dicitur i Cor i / Iudei signa petunt / et greci sa-
pienciam querunt / ut ergo ostendat quod ista invocatio summa sapientia
est / et hec summa sapientia procedit igitur in greco clamat / Sic
enim Iudei per scripturam deum cognoverunt / Ita etiam gentiles sapientes
et philosophi per naturalem sapientiam verum deum cognoverunt / et ideo clare
ad deum venit / Et hoc est quod dicitur ad Ro i / Evangelium
virtus dei est in salutem omni credenti / iudeo primum et greco / quia
Iudei primum virtutem dei in eo cognoverunt per scripturam / Greci autem
virtutem eandem per sapientiam acquisitam Dyonisius in eo
cognovit / qui inter omnes gentiles / grecus tamen sapientia sapientes
fuit / Secundam causam assignat observationes legum que
apud grecos primo fuerunt / sic ostendunt leges xij tabularum
et pandecte pandoctarum sua / que usque hodie perseverant

a grecis in nos observatur / et hanc iustitiam etiam iustitiam legis xpi
cognoverunt et acceperunt primi inter gentiles. Ro. i. / Et apostolus
Iustitia iudeis et grecis revelatur ex fide in fidem / quia sicut
iudei ex fide iustitie legis Mosaice iustitiam evangelii cogno-
verunt / ita greci ex fide iustitie naturalis cognoverunt iustitiam evangelii / Im-
mo etiam demus quod agnovit hanc iustitiam volentes cognoscere
deus / unde dicit quis ostendit nobis bona / ac si diceret / hec questio
supervacua est / quia signatum est super nos lumen vultus tui domine / In
iustitia naturali que est lumen vultus tui domine / et ex hoc dedisti
letitiam in corde meo / quia ex ista cognosco tuam iustitiam que
valde propinqua est homini / unde Deu. xxx. et Ro. x. prope est
verbum in ore tuo et in corde tuo / et hoc est verbum fidei / quod et predi-
camus / Greci autem pre omnibus gentilibus istam studio invenerunt et
colunt iustitiam / Tertia ratio est / quia ad latinos grecorum primo hanc
ab apostolis accepit fidei veritatem / sicut patet in epistolis pauli / que
excepta prima et ultima / omnes grecis scripte sunt / Similiter omnia
evangelia excepto evangelio Mathei / et similiter actus apostolorum et apocalip-
sis / septem enim prime ecclesie que signant ecclesie universitatem
fundate sunt in asie parte / que grecia vocabatur / Quarta
et ultima est / quia nobis latinis a grecis donata est fides / quia
petrus et paulus a grecis ad latinos venerunt / et ita ipsi sunt
inter nobis fons et origo salutis / Prover. v. derivantur fontes
tui foras et in plateis aquas tuas divide / Ut ergo reve-
rentiam exhibeamus sapientie / cantamus honorem deinceps tribuimus iustitie
a grecis exortis / ut cognoscamus quod greci salutem hanc primi
a paulo et barnaba susceperunt / Actuum xiii. / ut meminerimus
semper quod ista gratia a grecis ad nos est derivata / In eisdem
verbis et vocibus / quibus primo ab apostolo invocata est in ea reserva-
tur adhuc verba clausula illius / Hec enim reverentia patribus
debetur / quod traditiones eorum sicut ipsi instituerunt observentur
i Chor. xi. / Laudo vos fratres mei / quod per omnia mei memores estis
et sicut tradidi vobis precepta mea tenetis / In huius rei
signum adhuc in ecclesiis solemnibus leguntur in greco prophe-
tie et evangelia in quibusdam festis / Huius autem signum quod
solemnia concilia Constantinopolitanum Nicenum Calcedo-
nense Ephesinum celebrata sunt in grecia / in quibus etiam ea que sunt de
missa maxime primitus sunt instituta / quamvis a beato Gregorio
repetitis quibusdam superfluis postea sint ordinata / et adhuc
que modo tenet ecclesia modum sunt redacta / Sic ergo ecclesia cla-
mat bonus propheta kyrion ppeleyson Et quia domino au-
xilio prefulti sumus / et de introitu misse expediti quam primum
veteris testamenti clamorem et desiderium significat per adventum
in carnem / et kyrion / quod quidem representat adventum christi d-
mentem / Et quia primus adventus christi iudeis profuit / sed

secundus est finis a quolibet christi fideli expectabilis. Adhuc vero
restant alii duo adventus christi, scilicet particularis, qui fit in morte cuius
libet hominis; alter universalis, in quo omnes et singuli pro temp
tore comparebunt iuxta illud apostoli 2 cor. 5: Omnes nos stabimus
ad tribunal dei ut unusquisque recipiat mercedem prout gessit
in corpore. Isti quidem adventus bonis sunt amicabiles,
malis vero pre maxime terribiles ac horribiles. Occasione
igitur horum et pro latiori materie istius declaratione moveo istam
questionem. Utrum adveniente christo ad generale iudicium utrique
tam boni quam mali in assumptis corporibus resurgentibus sibi pre
mia eterna debenda et supplicia sempiterna. Et quia ista questio
unum presupponit et duo querit. Presupponit enim christum venturum
ad iudicium generale. Et primo querit an tam boni quam ma
li resurgent in eisdem corporibus in uno. Et secundo querit utrum
scilicet bonis et iustis in tali iudicio dabitur premia eterna, ita
malis supplicia sempiterna. Et quod questio quo ad presuppositum
sit falsa arguitur sic: filius dei ad generale iudicium non veniet,
igitur nec christus. Consequentia, quia filius dei est christus, et antecedens probatur quia fi
lius dei est ubique presens, ergo ad generale iudicium non veniet.
Consequentia, quia oppositum quod presens et futurum opponunt. Et antecedens probatur quia deus
est ubique, ergo et filius dei. Consequentia nota. Et antecedens patet per beatum augustinum
ad dardanum: deus ubique est, quia nusquam absens est, et ideo
ait: deus sine labore regens omnia in celo totus nullo loco con
tentus ubique quia nam ipse replet orbem terrarum, ut dicit sapientie primo,
et Jeremia inquit: quod celum a spiritu ... a se ... esse
est indescriptibilis loco, quod non est dicendum. Igitur questio quo ad
presuppositum falsa. Similiter quod sit falsa quo ad primum questitum probatur, quia
non utrique resurgent in iudicio, ut patet de malis qui non resur
gent in assumptis corporibus, patet per prophetam dicentem: Non resur
gent impii in iudicio. Igitur quo ad primum questitum falsa,
ultra non resurgent in iudicio, et sic non dabitur eis supplicia
sempiterna, nec etiam bonis premia eterna, quia non sunt condigne
passiones huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis.
In oppositum pro veritate questionis pro omnibus eius partibus sunt quam
plurime auctoritates sacre scripture. Et primo pro presupposito
dicit Math. xxiiii et luc. xxi: Tunc videbunt filium ho
minis venientem in nubibus celi cum virtute multa et maiestate.
Et david dicit: deus ut manifeste veniet scilicet ad iudicium. Et
aba. 2 dicit: veniens veniet et non tardabit. Et act. 1: Que
madmodum vidistis eum ascendentem in celum ita veniet. Et
quia ipse est constitutus a deo iudex vivorum et mortuorum act. x.
Et ysa. iii: dominus ad iudicium veniet cum senatoribus popu
li sui. Et pro veritate presuppositi est articulus fidei dicens: Et venturus
est iudicare vivos et mortuos. Igitur quo ad presuppositum vera

Sed quia ad primum questio sit vera patet per illud apostoli i Cor. xv. Christus resurrexit et nos resurgemus. Et ibidem: Omnes quidem resurgemus sed non omnes immutabimur. Et Isa. xxvi: Vivent mortui interfecti qui resurgent. Et Eze. xxxvii: Vaticinare de ossibus istis et dices ossa arida audite verbum domini. Ecce ego mittam in vos spiritum et vivetis. Et Osee vi: Vivificabit nos post tres dies, hoc est tertia die suscitabit nos. Et Job xix: In novissimo die de terra surrecturus sum. Ergo quoad primum questio vera. Et per veritatem secunde questionis patet Matth. xxv: Et ibunt hi in supplicium sempiternum, iusti autem in vitam eternam. Et Anastasius dicit: Et qui bona egerunt ibunt in vitam eternam, qui vero mala in ignem eternum. Et beatus Gregorius xv^a Moralium dicit: In extremo iudicii die, cum apertis celis, ministrantibus angelis, cum sedentibus apostolis in sede maiestatis sue Christus apparebit, omnes tam electi quam reprobi videbunt, ut et iusti de munere retributionis sine fine gaudeant et iniusti de ultione supplicii in eternum gemant. Igitur ergo pro omnibus partibus vera. Verumtamen quia questio resolvitur in tres articulos. Primus erit de notabilibus, secundus de circumstantiis, ex quibus elicietur tertius articulus in quo inducitur ad questionem, et cum hec movebuntur aliqua dubia. Quantum igitur ad primum notandum triplex est Christi adventus, preteritus, presens et futurus. Adventus preteritus nihil aliud est quam incarnatio Christi, de quo dicitur Danielis ix: Cum venerit sanctus sanctorum cessabit unctio vestra. Et Gen. xlix: Non auferetur sceptrum de Iuda donec veniat qui mittendus est, vel chaldaica translacio habet donec veniat messias. Et de isto adventu dicitur Matth. ii: Cum natus esset Ihesus in Bethlehem Iuda in diebus Herodis, qui primus rex fuit alienigena. Secundus adventus Christi scilicet presens fit per gratiam in animam cuiuslibet fidelis, quia adventu suo quotidie spiritualiter fideles visitat per interiorem illuminationem. De quo dicitur Johannis xiiii: Si quis diligit me sermonem meum servabit et pater meus diliget eum et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus. Et Sapiencie ix: Emitte domine sapientiam ut mecum sit et mecum laboret. Et hunc quem adventum a quolibet fideli est summe desiderabilis. Adventus autem Christi futurus ad extremum iudicium est duplex, scilicet generalis et specialis. Generalis erit de novissimo die, Iohel iii: In diebus illis cum convertero captivitatem Iuda et Ierusalem congregabo omnes gentes in vallem Iosaphat et ibi disceptabo cum eis. Et sequitur: Surgent gentes quia ibi sedebo ut iudicem omnes. Et Deutero. ii: Veniet dominus facere iudicium contra omnes. Et Iudas in canonica sua inquit: Ecce veniet dominus in sanctis milibus suis facere iudicium contra omnes et arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum quibus impie egerunt, ac de omnibus dictis factis et opere [illegible] sunt contra deum peccatores impii. Vel pro omnibus operibus deus iudicabit et adducet ad iudicium, in quo de quolibet verbo ocioso erit ratio reddenda. Ex quo claret primo quod [illegible] adventus

xpi scilicet in carne fuit magne amorositatis et humilitatis. Secundus
erit magne rigorositatis et horribilitatis. Primus fuit clementie
et pietatis, secundus erit iusticie et severitatis. Hoc concludit per
beatum Gregorium xviii libro moralium capitulo ultimo: Quia mira fecit dominus
humilitate veniens, conspici non potest cum quanto terrore venturus est
in maiestate sue fortitudinis apparens. Quod primum adventum illius
perversi et conspicari [illegible] potuit, inquantum ad redimendos car-
nales veniens humilitatem, sic magnitudinem carnalibus oculis te-
panit. Cuius vero eius celsitudini servat, cum secundo adventus
potentia per ignem ardens in potestate sue maiestatis candueret,
hec ille. Secundo elicio quod xpus in primo adventu venit ut po-
tentissimus liberator, quem affectabat propheta dicens: Veni ad liberandum
nos domine deus virtutum. Venit ut visitator clementissimus, de quo dixit
Jacob patriarcha filio suo Joseph: Fratres tui pascunt oves in Sichem,
veni mittam te ad eos, Gen xxxvii, et iii Reg xv
fratres tuos visitabis. Venit ut prudentissimus mediator et fidelis
medicus, qui de se dicit: Ego veniam et curabo eum. Magnum nem-
pe vel medicum vel medicina quia ubique iacebat egrotus ut magister angelus
Venit ut fecundissimus seminator, qui dicit Gen xx. Mediator Ga-
briel angelus veniens ad te, nunc autem dicturus [illegible] eis. Venit
ut fortissimus predicator, qui dicit: Non veni vocare iustos sed peccatores
ad penitentiam. Item ut sapientissimus informator. Jo iii: Rabbi scimus
quia a deo venisti, qui vitatem doctor scilicet doctrine vite et vie. Venit
ut sublimissimus imperator. Zach ix: Ecce rex tuus venit tibi. Jo xx
Ut consolator benignissimus. Cum sero esset clause ubi erant
discipuli congregati propter metum iudeorum, venit Jhesus [illegible] et ste-
tit et dixit eis: Pax vobis. Ecce benignus consolator. Venit ut il-
luminator fidelissimus, qui dicit de se Jo xii: Ego lux veni in mun-
dum, et supra ca viii: Ego sum lux mundi. Et Ysa lx: Venit lu-
men tuum Jerusalem et gloria domini super te orta est. Et beatus Gregorius
xxi libro moralium ca vi dicit: Ad hoc itaque dominus apparuit in car-
ne ut humanam vitam admonendo excitaret, exempla prebendo
accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet. De quo
secundo adventu xpi in carne amplius non intendo loqui, et vo-
cima iam est preteritus, quem quidem patres veteris testamenti desiderabant
et expectabant cum tedio futurum quia credebant. Nos autem ipsum
credimus quondam preteritum incarnatum, passum, a morte resurrec-
tum, et ad celos ascendisse, et inde venturum et iudicaturum
vivos et mortuos. Tercius adventus xpi erit ad iudicium particu-
lare, quod fit in egressione cuiuslibet hominis, ubi fit iudicium de mer-
itis hominis. De quo dicit Math xxiiii: Vigilate quia qua ho-
ra non putatis filius hominis veniet, et paulo post dicit: Quia sicut
[illegible], quia hora fur vellet perfodi domum suam, vigilaret
utique. Ex quo elicio quod hic adventus omnibus est [illegible] et summe desi-
derabilis et optabilis. Ad Phil i: Cupio dissolvi et esse

cum xpo / et david / heu mihi quia incolatus meus prolongatus est Secundo q
omnibus reprobis erit horribilis et intollerabilis / quia tunc dicent ut
apoc. vi / et luc xxiii montibus cadite super nos et abscondite
nos a facie sedentis super thronum et ab ira agni Tercio eciam
q primus adventus erit omnibus manifestus / quia ipsum omnes videbunt
et qui eum pupugerunt Secundus vero occultus et secretus quia dumtaxat
unicuique singulari persone xpus in morte apparebit ut dicit
Innocencius Quarto q primus adventus ad generale iudicium
nichil aliud est in proposito quam solemnis filii ex causis propositis
et finaliter presentis humana terribilis et blanda appellacio In qua
diffinicione tangunt quatuor cause / materialis tangitur cum dicitur ex
propositis Efficiens cum dicitur solemnis filii / formalis cum dicitur finaliter presentis
finalis cum dicitur humana terribilis et blanda appellacio Ex quo
elicio / quamvis solemnis filii adventus sit ad ex[illegible] totius
trinitatis est adiutura / et eciam angelorum / quia opera trinitatis ad extra
sunt indivisa Et altissiodorensis in scripto [illegible] / q xpus inquantum
deus / est replicat in rebus primo per naturam / et sic replicat in qualibet re
ut dicit [illegible] distinctione 37 c. 1 / potencia / presencia et essencia Ex quo
elicio q deus est in qualibet creata potentibus conformabilis / sine per
diffinicione circumscripcione et immutabiliter / Nam per essenciam est in omni
re / inquantum esse cuilibet rei adest inquantum habet esse sicut
causa adest ipso effectum [illegible] de tot in scripto primi distinc
2a / Et q hoc sit propter omnimodam simplicitatem / quia in deo idem est
essencia virtus et operacio / pro in omni re in qua est dei operacio
oportet q sit virtus eius / et in qua est virtus dei / oportet q sit dei essencia In
omnibus vero rebus est dei operacio / quia nulla res creata potest seipsam
nec aliam in esse conservare / quia eius est dare esse immediate / cuius
est conservare / esse enim non potest conservari sine presente causa essendi
sicut nec lumen sine sole manente Oportet ergo in omni re
dei operacionem et virtutem et essenciam esse / quod ostendit nature
tam ex parte indigencie creature / quam ex parte perfectionis creatoris
/ creatura enim cum sit de nihilo / non potest se conservare in esse ex
se / ergo oportet q contineatur omnibus esse a creatore Et cum creator sit
infinitus et incircumscriptibilis et immutabilis ut dicit [illegible] / igitur
non clauditur aliquo diffinicione nec terminante [illegible]
Unde deus est in omnibus rebus sicut continens et conservans eas / sicut
anima continet corpus / et vivificat et conservat Actamen per quandam
similitudinem corporalem dicitur omnia esse in deo / inquantum continentur
ab ipso ut dicit b. t. 1 parte q. 8 ar° primo in responsione ad articulum
secundum Sed per potenciam adest omnibus rebus inquantum omnia agit
virtute ipsius / Sed per presenciam adest omnibus inquantum omnia dis-
ponit / inspicit et regit ut dicit holgot super primo Ex quo
elicio q deus est super omnia per excellenciam / sed est in omnibus sicut

tamquam esse omnium et continens omnia creata / et sic plenitudine
omnia dicitur in deo / inquantum continetur ab eo / In sanctis vero
et spiritualibus inhabitat secundum gratiam inhabitans in eis / sicut in templo / unde
1 cor 3 apostolus / vos estis templum dei / Tercio per gloriam ut in angelis et
beatis iam glorificatis / Quarto per unionem / sic in christo homine naturam
humanam univit sibi divine / quam ad celos assumpsit / et in qua
veniet ad iudicium generale / quod quidem prescripsit tria / ordinem Iudicii extremi tria propter ordinem locum dies et horam
locum diem et horam / Nam christus veniet ad iudicium non
in terra / sed in nube / et residebit in monte oliveti / unde ad
celum ascendit / unde quod dicitur Actuum i / quemadmodum vidistis
eum ascendentem in celum ita veniet / Et veniet in die revelacionis iusti
iudicii reddere unicuique iuxta opera eius / ut dicit apostolus ad Ro
ii / Veniet angelus in libro de gracia novi testamenti dicit / quod veniet
et media nocte / non pro hora temporis sed pro qualitate temporis / iuxta
illud Math. xxv Media nocte clamor factus est / quia veniet
dominus non speratus / unde idem apostolus i Thess. v. dies domini sicut fur
ita in nocte veniet / Veniet ut cogitaciones et opera omnium
pateant / tunc enim opera loquentur et ora tacebunt / ut dicit
tunc enim omnium conscientie aperientur / et omnia nota fiant omnibus
Unde nullius consciencia ibi poterit latere / nullius astucia quod enim
deviam poterit effugere / quia deus in cordibus singulorum impressionem
faciet / per quam erit cognitio omnium / licet hoc discernere difficile sit
ut dicit Hugo / Unde tunc amplius prevalebit privata consciencie
quam omnes seculi doctrine / et omnes scientie / propter quod dicit Bernardus in
libro de edificando templo spirituali / multe sunt scientie hominum
sed nulla est melior illa / qua homo cognoscit seipsum / et Gregorius
dicit / Multi sciunt scientias sed paucissimi conscientias / unde quod dicitur quoniam
cordibus scientia / Unde propria consciencia est unicuique liber in quo unusquisque
quisque legit ibi scripta / secundum que christus iudicabit / quomodo sit quod
iudicatur dicit psalmus quod similiter loquendo in alium fert / Et hoc
post secundum Augustinum / uno modo ex propria auctoritate / et hoc est proprie illius qui habet
in alios dominium et potestatem / omnis regimini subditi illi qui
iudicatur / Unde eius est condempnare in se / et sic iudicare est
solius dei / Alio modo iudicare est similiter aliquid ante latens in ali-
orum noticiam deducere / quod est similiter latens pronunciare / et sic modo
viri perfecti iudicabunt / quia aliquos deducunt in cognicionem divine
iusticie / ut sciant quid eis pro meritis iuste debeatur / ut ipsa reve-
latio iusticie iudicium dicatur / quia ut dicit Richardus de sancto
Victore / Iudices concordi iudicantibus decretorum suorum libros a-
perire est ad cordium suorum inspectionem inferiorum quorumlibet visum
admittere / Et consideracione sunt in hiis que ad iudicium pertinent reve-
lare / Unde secundum Richardum de media villa [illegible] christi competit propter
potestatem iudicium / Primum ex auctoritate ordinaria / et sic tota trini-
tas iudicabit / iuxta illud psalmi Dominus iudicabit fines terre
Secundum ex delegata potestate / et sic christus iudicabit inquantum homo

Iuxta illud Io. v. Pater omne iudicium dedit filio. Tamen est ex necessaria con-
gruitate, et sic iudicabunt viri perfecti, qui perfecte mundum sua contempserunt
Christo eius assistentes, secundum illud Luce xxii vos ipsi iudices vestri
erunt. Tercio ex approbacione, et sic omnes sancti iudicabunt
Apoc. xix. audivi quasi vocem turbarum multarum dicencium Glo-
ria et gracia et virtus Deo nostro, quia vera et iusta iudicia eius
sunt. Quarto comparacione, et sic multi mali iudicabunt magis malos,
iuxta illud Luce xj viri Ninivite surgent in iudicio cum genera-
cione hac et condempnabunt eam. Hic quoque sciendum quod in iudicio erit
quatuor ordines iudicandorum, duo electorum et duo reproborum.

quatuor ordines iudicandorum

Primi iudicabuntur et regnabunt, ut illi qui elemosinis maculas
vite sue absterserunt, elemosinas largiendo operuerunt, nam
sicut aqua extinguit ignem ita elemosina peccata. Unde talibus
dicet iudex Mathei xxv esurivi et dedistis mihi manducare.
Alii iudicabunt et regnabunt, qui precepta legis virtute per-
fectionis transcenderunt, qui non solum quod lex precipit impleverunt
sed eciam quod ad perfectionem vite consuluit adimplere studuerunt.
De quibus verificabitur illud Ysa. iij dominus ad iudicium veniet
cum senioribus populi sui, ubi dominus promisit Mathei xix amen
dico vobis quod vos qui secuti estis me in regeneracione cum sederit filius hominis in se-
de maiestatis sue, sedebitis et vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel et bibatis
et sedeatis super xij thronos etc. Super quo dicit Crisostomus, omnes christiani qui secuti
sunt vestigia Petri erunt throni Petri. Tercii, ut mali, iudi-
cabuntur et dampnabuntur, quibus dicetur dura voce Mathei xxv
Esurivi et non dedistis mihi manducare etc. Tales erunt omnes mali
christiani fidem informem habentes sine operibus bonis, que est mor-
tua Jacobi ij. Alii non iudicabuntur et tamen dampnabuntur, sicuti
omnes infideles heretici scismatici et omnes ab ecclesia precisi, de
quibus verificabitur illud Joh. iij Qui non credit iam iudicatus
est, qui enim sine lege vivunt sine lege peribunt, ad Ro. ij. Et ideo
quia talium dampnacio manifesta erit, nota est, ideo ipsi tunc
non dicuntur iudicari in iudicio generali, nam sunt iudicati iudicio
particulari scilicet in morte. Eciam ideo non dicuntur iudicari, quia ad
competentem discussionem iudicis eorum causa sue infidelitatis non videtur
accedat. Et increpacionem sentencie iudicis, ut se fieri non audiant
se quorum fidei sacramenta non tenuerunt. Ergo iustum quod omnes ho-
mines iudicabuntur iudicio retribucionis, licet non iudicio dampna-
cionis. Unde quo bonis premia eterna largientur, malis vero sup-
plicia sempiterna tribuentur. Et sciendum quod hoc iudicium generale
secundum Augustinum de civitate dei libro xv capitulo xxix precedet: Helias
Thesbites, Iudeorum fides, Antichristi persecucio, presentur Christus
iudicaturus, mortuorum resurreccio, bonorum malorumque discre-
cio, mundi conflagracio et innovacio, et iudicii execucione,
hec omnia ventura esse credendum est, et puto quod hoc ordine,
licet talium ordinem magis experiencia rerum docebit. Hec ille.
Ex quo eciam patet quod iudicium generale in fine mundi valde est

venturus / quando iam cessabit vita civilis / et status mundi et de-
mundi / et tunc deus erit impletivus finis ultimus promissionis / Tercio
scitur licet iudicium universale sit certitudinaliter venturum / certitudo tamen
fu(tu)ri horum temporis et hora sit incerta et occulta / Prima probatio
ex predictis colligitur / secundo ex sola potest probari non licet multa signa
precedent diem iudicii / tamen certitudinaliter ab aliquo posset determinate
sciri / sed quia illa dies veniet sicut fur / prima ad Thess. v
/ et sicut fulgur / quod venit ab oriente apparet in occidente / ita erit
adventus filii hominis / ut dicitur Matth. xxiiii / Ex quo tunc clarius quot-
quot fuerunt et erunt / et diem et horam extremi iudicii prenunciare
et determinate calculantes / et temporis certum assignantes / et
antichristum iam venturum expectantes / omnes sunt decepti mendaces
et fallaces / nisi ut de ipsis conqueror / Quotquot de hac materia
locuti sunt / quia multi locuti fuerunt de certitudine et de tempore finalis
iudicii / et de ortu antichristi / mendaces inventi sunt / et quamvis de
hoc loquitur / a principiis loquitur / nam ex quo spiritus sanctus qui
prophetis omnia revelavit / et apostolis omnia docuit Ioh. xvi
Cum venerit paraclitus spiritus sanctus / ille vos docebit omnem veritatem
glosa / vobis ad salutem necessariam / et alia glosa dicit / in illis scilicet
angelorum conspectu deus notitiam huius diei / et in hiis glose hec
ex alia glosa / quia hoc nosse hominibus non expedit / sed ita vi-
vent / quasi cottidie iudicandi sint / et glosa super id Luc.
xii Qua hora non putatis etc. dicit / Ultimam horam semper igno-
rari voluit dominus / ut semper sit suspecta / et ad eam semper prepa-
remur / et quamvis Christus apostolis carissimus fuit aut omnia que a
patre audivit notificavit / tempus tamen iudicii et horam adventus
noluit eis revelare Act. i Non est vestrum nosse tempora vel momen-
ta que pater posuit in sua potestate / Et Matth. xxiiii De quo
hac die et hora nemo novit / nec angeli celorum nisi pater nec filius
hominis / Et quinque diebus hora et temporis humanitatis sunt incerta
/ inestimabilis tamen dies futuri iudicii est vaticiniis prophetarum
promissus et proclamatus ipso completi lege que completi die / Prima
dies fuit tempus nature / quam Iob promisit Iob xix fugite
ergo a facie gladii / quia ultor iniquitatum gladius est et scito-
te esse iudicium / Secunda dies tempore legis scripte que prenunciavit
Ysaias iii ca. Dominus ad iudicium veniet cum senatoribus po-
puli sui / Tercia dies scilicet tempore gratie ipsum prenunciat ut ex pos-
tea Ioh. v. pater omne iudicium dedit filio suo / et Act.
xvii Statuit dominus diem / in qua iudicaturus est orbem terrarum
Secundum fine temporis gratie stat alia magis evidens huius diei
promissio per signa precedentia / Preconisabit tempus per tubam
angelicam / et per ignem conflagrationem / i. Thess. v / In momento
et in ictu oculi in novissima tuba fiet iudicium / Per ignem
namque conflagrationis turres et edificia destruentur / per ipsum
elementa purificabuntur a sorde / quam peccatis hominum contraxerunt
purgabuntur / per ignem fluxorum fontium et fluminum ...

per ignem herbe et arbores / bestie et volucres pisces et serpentes
et cuncta que in mundo sunt sensibilia vel vegetabilia peribunt / Un(de)
iste ignis secundum sanctos doctores xl cubitis ascendet super altiores mon-
tes mundi / sicut aqua tempore diluvii legitur ascendisse. Tunc enim
cessabit motus celi / igitur necesse erit quod cuncta generabilia et corruptibilia
cessant / ergo ille ignis erit ultimus et immediatus nuncius / et vestigi-
um istius diei. Iuxta illud Ysa ultimo / Ecce dominus in igne veni-
et / et quasi turbo quadrige eius reddere in indignatione furorem suum et
increpacionem suam / et in flamma ignis / quia dominus in igne diiudicabit
et gladio suo omnem carnem et multiplicabuntur interfecti a domino
Loc⁹ Locus etiam iudicii est determinatus / quia in monte oliveti et valle
Iosaphat / que est in declivio dicti montis / ubi erit iudicium
Iohel iij. Unde ibi iudex debet ponere sedem suam in loco supe-
riori et eminenti / ut ab utraque parte possit haberi ad eum accessus
Ita [illegible] iudex generalis Christus sedem suam in iudicio constituet in
loco [illegible] et in medio terre scilicet ubi in predicta valle / ubi dicitur
esse medium mundi / ut ab utraque parte mundi possint mortui e-
qualiter advenire / Unde dicit glossa [illegible] que edificatur ut civitas
cuius participacio eius in idipsum / [illegible]
[illegible] est quia in parte in qua deus in forma servi iudi-
catus est / quia in eadem forma iudicabit universos / ubi etiam male
iudicata reiudicabuntur. Unde ad hoc iudicium totus mundus est
citatus in quo oportebit quemlibet personaliter comparere / Omnes enim sta-
bimus ante tribunal / ut unusquisque recipiat iudicium prout gessit
in corpore sive bonum sive malum / ut dicitur ij Chor v°. Ut enim
dicit plinius / Catuli leonis mortui nascuntur / sed post tercium diem leo
superveniens super eos clamat / quod totum nemus tremescit / ad cuius
clamorem catuli a morte suscitantur / et vitam recipiunt et [illegible]
[illegible]. Ita in rei veritate ex quo nos omnes nascimur mortui
seu mortales / Christus leo de tribu Iuda post tres / post tria scilicet
vel triginta tempora nature / tempus legis scripte / et tempus gratie completa sunt
et finita / per ministerium fortissime angelorum clamabit / et nos
omnes ad iudicium resuscitabit / et advocabit immo peremp-
torie citabit. Et [illegible] etiam terribile [illegible] mundi tremebit et contur-
babit / et nos et alios suos catulos suscitabit iuxta illud
iij Osee vi. Vivificabit nos post duos dies / die tercia suscitabit
nos. Certe ista vox erit terribilis et stupenda / quia de leo inquit
quis non timebit Amos iij / Ipse enim rugiet et formida-
bunt filii maris Osee xi. Unde ista vox dei nichil aliud est quam
tuba angelica / de qua dicit apostolus j Cor xv Canet enim tuba
et mortui resurgent incorrupti. De qua dicit Crisostomus Vere inquit
magna vox illa cui cuncta obediunt elementa / petras scindit
inferos aperit / monumenta frangit / vincula mortis dissolvit / [illegible]
[illegible] congregat / mortuos resurgere facit / et ad iudicium venire com-
pellit / De qua vocatione dicit Ieronimus super Matheum. Certo
tenens inquit diem illum considero toto corde contremisco / sive
comedam sive bibam / sive aliquid aliud faciam semper videtur sonare
in auribus meis illa vox Surgite mortui venite ad iudicium

Greg. omel. x. post penthec. si qua de preteritis temporibus latuit anima sic de
agenda ut magis amaritudo futuri iudicii revocat a malicia
Ad hoc iudicium iudex de patre / naz. iudic. / prima venit qui de
celis iudicium. Et iste iudex generalis descendens ad hoc iudi-
cium personaliter adueniet / quod singulis singula merita compensanda red-
det. Unde iste iudex primo est invisibilis qui subito et occulte
et ex improviso veniet / Luc. xxi. Math. xxiiii. / Sicut exit fulgur
ab oriente et paret in occidente sic erit adventus filii hominis / fulgur
enim ab oriente subito in occidentem se diffundit / et quicquid durum
invenit inflammat / penetrat atque scindit / Ita Christus subito
ad iudicium apparebit / et duros et impios severitate sue iusticie
inflammabit. Luc. xii. Venit dominus servi illius hora qua ignorat
et dividet partem eius ponet cum infidelibus / Secundo iudicis pote-
ncia est insuperabilis / quia si fortitudo eius queritur / robustissimus
est. Job ix. Cuius ira nemo placabit / qui de eo potest visi-
tari. Gen. vi. Tactus inquit dolore cordis intrinsecus / delebo
inquit hominem quem creavi a facie terre / Sapientia eius est infallibilis de
quo dicit Job ix. Sapiens corde est et fortis robore. Iusticia
eius est inflexibilis / ut dicit propheta / Deus iudex iustus fortis et pa-
Contra istius potenciam non valebit tirannis sua crudelitas
Contra eius sapienciam non valebit advocatis eorum subtilitas et loqua-
citas / quia verum pervidere nichil non potest / Contra eius iusticiam non
valebit divitibus munerum liberalitas / Contra eius iracundiam / non
valebit orantibus suorum verborum simplex benignitas / Unde de
isto iudice dicit Aug. li. iii. de simbolo / Iudex ille nec
gratia flectetur nec misericordia flectitur / nec pecunia corrumpitur / nec
pena mitigatur / Hic ergo agat unusquisque penitenciam / ubi de tota
ire / quia ibi erit tota iusticie / hic ille / Unde ibi erunt ac-
cusatores magne multitudinis / qui plurimum vel opera pravitatis
/ tostis virtus / elementorum qualitas / Christi vulnerum penalitas / de-
monum perversitas / separatorum et malorum discipulorum iniquitas / Christi
2 sanctorum unanimitas / angelorum sinceritas / pauperum et miserorum ca-
lamitas / Christi crucis argumentorum auctoritas. Isidorus in vi. Ethimologiarum
Eadem hora qua dominus resurrexit venturus est ad iudicium / Unde
dicit Ambrosius de sollitudinibus / ibi a dextris erunt peccata accusancia
a sinistris infinita demonum a subtus horrendus infernus / supra iudex ira-
tus / foris mundus ardens / intus consciencia urens / ibi vix iustus salva-
bitur / ibi miser peccator quo fugiet / latere erit impossibile / appa-
rere intollerabile / hic ille / Unde ibi erunt assessores magne auctoritatis
/ qui cum Christo apostoli et sancti angeli / qui dominus ad iudicium veniet
Isa. cum senibus populi sui. Dicit enim Greg. quicunque stimulo divini amoris
excitatus / hic possessa relinquit / in iudicio finali potestatem di-
vine culmine iudiciale proculdubio obtinebit / Sunt enim cum deo iudi-
ces veniet / qui nunc pro deo iniuste iudicantur / Unde rex apum
nunquam exit de alveario sine exercitu suo / Ita Christus rex celorum
quando exiet de alveari suo celesti ad iudicium / procedit cum eo
totus angelorum et sanctorum exercitus / sicut deprimit sancta mater ecclesia
Ecce dominus veniet / et omnes sancti eius cum eo / et sic Zach. ultimo.

De potencia iudicis

Et item Ecce apparebit super nubem candidam / et cum eo sedecim milia
damicellis vij milia milium ministrabant ei / et decies millesies centena
centena milia assistebant ei / et ponitur numerus determinatus pro indeterminato
Et in sella / thronus eius flamma ignis / et rote eius ignis accensi
et flumina igneus gladius quod egrediebatur a facie eius / et iudi
cium sedit / et libri aperti sunt .i. conscientie omnium / Ecce / deus iudex vindi
cem scelerum peccatoribus exprobrabit / Ecce ego pro vobis factus sum homo flagel
lis cesus / et crucifixus / ubi est iniuriarum mearum fructus
Ecce precium sanguinis mei pro redemptione animarum vestrarum / ubi est servi
tus vestra quam pro redemptione sanguinis mei fecistis / ego vos super
omnem gloriam meam habui / et vos me viliorem omnibus rebus vestris
habuistis / nam omnem rem vilissimam amplius dilexistis quam iusticiam
meam et fidem et animam meam / Item ibi erunt testes magne
probitatis et veritatis / quia celum et terra coram quibus ~~peccaverunt~~ pecca
uerunt / Sancti qui predicaverunt / Demones qui male suggesserunt
et parentes in malo fuerunt / propria conscientia eius reclamationem credere
noluerunt / et mala opera / que ipsi commiserunt / testimonium perhibe
bunt Job xvj / ruge mee testimonium perhibent contra me / glosa ruge
mee .i. defectus mei / Ubi erit clarificatio testium maxime claritatis
et consilibilitatis / que nil aliud est quam revelatio conscientie alterius ad alterum
Unde licet sic testimonium solet in secreto recipi / et tamquam privatum reve
lari / sic revelatum quod in secreto conscientie recipitur / hoc ibi toto mundo
ostendetur et clare publicabitur / Ubi omnia que nunc sunt abscondita
ab oculis ibi erunt manifesta / quia ibi libri .i. conscientie aperientur
de quibus / ~~de quibus~~ apocalypsis xx dicitur Vidi pusillos et magnos stan
tes in conspectu throni / et libri aperti sunt / et iudicati sunt mortui ex hiis
que scripta erant in libris secundum opera eorum / Hii libri apertio
nil aliud est nisi conscientiarum revelatio / libri namque isti sic ad laudem
bonorum / et ad confusionem malorum omnibus aperientur / ita quod alter
leget in conscientia alterius / quod iste salvabitur et iste dampnabitur / Conscie
specta ntia namque iudicandorum / erunt sicut que libet sicut nature / quod recepta de uno
speculo / solet omnibus aliis speculis circumstantibus resultare / et quo
quia quidquid una conscientia in suo secreto continuit / toto in aliorum no
ticia resultabit / Nil enim occultum quod non reveletur / et nil abscon
ditum quod non sciatur Math x / Augustinus de ci. dei li. xx Virtu
te divina fiet / ut opera cuiusque bona vel mala omnia ad me
moriam revocentur / ut conscientia accuset vel excuset / Unde in die
illa nil est quod lateamus / ubi celum et terra / sol et luna / mon
tes et maria / ignis et aqua / dies et noctes / et omnis creatura
stabit adversus nos in testimonium peccatorum nostrorum / et licet omnia tace
ant / tamen ipse cogitationes nostre / et opera nostra spiritualiter stabunt ante
nostros oculos clamantes et accusantes nos coram deo Dicente apostolo
Cogitationibus inter accusantibus et defendentibus ibi erit differentia magne
severitatis / que fiet tremendis verbis Ite venite / Ite maledicti
venite benedicti Math xxv / et revera contra ad malos
erit ibi maxima severitas / quia pro momentaneis / et temporalibus
criminibus et delectationibus eternis suppliciis punientur / nam mo
mentaneum est quod delectat / sed eternum quod cruciat / quod tamen iuste fiet
quia in infinitum debebit lugere / eo quia illud quod infinitum est offenderunt

nec penitere dum tempus habuerit voluerit / Et quia ut Gregorius dicit In eterno
mali vellent vixisse ut in eterno possent peccasse / et ideo quia
mens ipsorum quantum in se immortalis fuit in culpa / iustum est quod immor
talis sit in pena / Et ideo beatus Bernardus dicit ad dei iusticiam pertinet ut
numquam suppliciis careant / qui numquam in hac vita carere vicio voluerunt
et qui numquam inveniant finem tormentorum / qui numquam habuerunt finem peccatorum
Sexto ibi erit magna severitas / quia ut dicit Gregorius super Ezechielem Tunc fa
ciet vigor districti / ubi cernunt eadem liberam Tunc fiet agnus
ubi aries depredabit / ubi iustus vix salvabitur / Septimo erit
execucio magne acerbitatis / et hec erit eterne dampnacionis Math.
xiii / Exibunt angeli et separabunt malos de medio iustorum
et mittent eos in caminum ignis / ibi erit fletus et stridor dencium
In quibus verbis exprimuntur pene dampnatorum post latam sententiam
quia exequentur / quia separabunt mali de medio iustorum / longe
relegabuntur / quia mittent eos in caminum ignis / tradere crema
buntur / quia igne infernali / de quo dicit Innocentius de vilitate
condicionis humane / quod nec lignis nutritur nec flatu succenditur
sed a deo creatum inextinguibilis ab origine mundi / qui cum comprehen
semper ardebit et numquam lucebit / semper cremabit et numquam con
sumet / semper affliget et numquam deficiet / Relicte collocabuntur
quia ibi dire desolabuntur / quia flebunt / dumque complebuntur
et quod est quarta corona dente constabuntur quia ibi erit stridor dencium
Sed quia mali separabuntur de medio iustorum / sicut lepra macula
ti / a communi cognicione / veluti hereditate privati / sed a patria relega
ti / sicut ad carcerem deputati / velut ad patibulum condempnati
O quam tristis et dolorosa erit illa separacio / ubi filii degeneres a
patris gracia secludentur / ab hereditate propria repellentur / a fratrum
suorum consorcio privabuntur / a dei visione quod super omnia est cuncti
stabile eternaliter privabuntur / et insuper igni perpetuo deputa
buntur / et demonum consorcio coniungentur / Unde de ista separacione
potest exponi dictum illud Math. x veni separare hominem a patre
suo separatorem a deo / Ignis enim ille inducit quod iste quod congregat
similia et separat dissimilia sicut patet in metallis / Ita pro certo ignis
et ardor divine severitatis et iusticie / et rigore sue ignee
sine illos quos inveniet dissimiles scilicet malos a bonis / et alios ma
los ab invicem separabit / Illos vero quos inveniet similes bonos
bonis in paradiso / malos vero cum malis in inferno perpetuo copu
labit / Unde dicit Gregorius in omelia quadam. In extrema die
surgit aptus ministrantibus angelis sedentibus apostolis / Christus
in maiestate veniet iudicaturus / tunc a bonis et et a malis
videbitur apparens / ut illi de premio gaudeant / illi ad desup
plicium lugeant in eternum / Ex quibus sentitur hec quod in die
iudicii erit sine execucio / criminum diffinicio / Testium publicacio
iudicium examinacio / accusatorum allegacio / assistencium congre
gacio / iudicis presentacio / bonorum vocacio et conductio / loci declaracio
et assignacio / dei iudicis proclamacio et promissio / sicut est premiss
dicto quod in premissis terminis et peticio apparet tota materia
iudicii / et hec dicta ad presens de iudicio extremo sufficiant
Item dicat in titulo utrique tam boni quam mali de assumptis /

corporibus vel in resurrectione generali. Nona quod veritas ponenda futuram
resurrectionem hominum pro assequendis premiis eternis vel suppliciis sempi-
ternis pro merito. Ex hoc enim homines sine corpore ultimatam perfectionem quam
sed sint assequentur, quod in hac vita fieri non potest nec in vita anime
separate, quia aliter homines vane essent creati et constituti, si ad
finem eorum pervenire non possent, quod non est dicendum. Cognoscere Deus et
natura nihil faciunt frustra, ut dicit philosophus primo celi et mundi, et in ...
de anima. Et quia oportet quod idem homo numero ad finem perveniat, quod
perfecte finem suum consequitur, ne in vanum videatur factum esse, oportet ergo quod idem
numero resurgat. Et hoc quidem fit, quando eadem anima numero eidem
corpori coniungitur, quia aliter non esset verus homo. Proprie loquendo enim dicitur
verus eiusdem corporis et anime unite suscitatio. Unde super illud Job xix:
Scio quod redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum
et cetera. ... pel. iii et ... iii vi de salvatorem meum. Et
quia ut dicit Augustinus de civitate dei li. xx c. vi. Et similiter Thomas de com-
pendio theologice veritatis li. vii c. v. Et Bonaventura in quarto sententiarum dist. xliii.
... Sigillo iiii c. vii. Est duplex resurrectio scilicet prima et secunda: prima
ab eius impietate resuscitatio. De qua ad Ephe. v dicit apostolus: Surge
qui dormis et illuminabit te Christus. Et Apoc. xx: Beatus et sanctus
qui habet partem in resurrectione prima, hic non leditur a morte secunda. De qua
etiam loquitur Augustinus li. ii de verbis domini: Cum mortuus non resurgit in
anima, resurgit in corpore ad penam. Alia est resurrectio secunda, scilicet ge-
neralis in qua omnes homines idem numero resurgent cum corporibus
suis pro assequendis premiis eternis vel suppliciis sempiternis. Et
in prima resurrectione non surrexerint, futuram cum timore et tremore
expectabunt. Qui autem in prima resurrexerint, securi et leti secundam
expectabunt. Hanc vero ... [illegible] ... tamen verbis, quod non tota
nichil clare ... [illegible] ... sufficit dictum est. Ex quibus colli-
gitur hec diffinitio resurrectionis: Est eiusdem anime cum eodem corpore
ex causis dissoluto et sicut incorrupto iterata unio. Ex causis scilicet
mortis ... ex peccato ... et per hoc excluditur resurrectio prima,
que ad vitam redit ex morte, non ... ex peccato. Excluditur
eius ... ponendo animam suam et iterum sumendo. Unde Christus
ego ... sibi ipsa. Per hoc autem quod dicitur dissoluto vel incinerato, imp-
... in ... in terram reversus. Per hoc excluditur
... Maria que est sibi apparata. Per hoc autem quod dicitur in corrupto
dicitur ad excludendam resuscitationem illorum qui ad vitam redemiti
corpora ... mortua habuerunt, ut de Lazaro et cetera. Dicitur eiusdem anime
et corporis ad numerum quia idem corpus numero resurget. Unde Gregorius xiiii
li. moralium tractans illud Job xix: In novissimo die resurrecturus sum. Et
in vera carne, etiam carne credit resurrecturum. Vera enim caro
dici non potest nisi non surgit quod credit. Unde ibidem Gregorius
reprobat errorem Eutichis, qui in resurrectione generali negavit
veritatem humane carnis, et illorum corporis invisibilis subtili-
tatis de resurgentibus appellare voluerit, et dicit Gregorius allegando
id Job: Quem visurus sum ego ipse et oculi mei conspecturi sunt et non alius. Si ibi esset
carnis subtilitas, et non solida, profecto alius esset qui moritur, et
alius qui resurgit. Ex quibus elicio quod vere ~~generalis erit~~

Gregorius moralium ... hic
quomodo ... credet ... indicet
resurrectio ... et ... in
... decto ... xx ... Glosa
de ... vi ... iudex
... ... nunc
et familiariter ... fuit ... ab ...
...
Resurrectio ... ...

omnia non potest fieri per naturam. Cum igitur per angelos quamvis que speciem con-
servat per multiplicationem et successionem individuorum non potest
facere quod corpus quod corruptum est et resolutum quod idem cum in instan-
tanti facto sicut dicit apostolus resurrectio fit in ictu oculi et
ita subito ut non ante non operatur in tempore. Tertia est quia in re-
surrectione fient corpora immortalia, immo aliquorum corpora erunt
fulgida sicut sol, qualia natura facere non potest. Ex quo etiam quod
non generalis est naturalis. Ex quo patet error quorundam philosophorum
qui posuerunt reditum hominum eorum esse naturalem. Ex quibus
habetur quod quatuor sunt cause resurrectionis vel efficacie. Dicit glossa super
[illegible]. prima formalis conveniens corporibus et anime eiusdem immo
finaliter ut recipiat unusquisque prout in corpore gessit. Sine
secunda sine materia. Tertia est premissa; posterior hec secunda conditio
omni homini finale fieri non potest sine corporum reditu. Cum enim ratio
quare in homine finale sit ad reddendum unicuique secundum opera sua imp-
[illegible] reddere retributionem corporis ipsius. Et Matheus xx. Voca opera-
rios et redde illis mercedem suam. Super quod dicit glossa: Voca eos
de labore ad requiem, de merore ad gaudium, de bello ad pacem.
Reddere autem retributionem corpori et anime sine resurrectione fieri non potest
quia ut dicit Damascenus: Anima nec consistentiam habet nec op-
eram virtute nec [illegible] nec delectationem sine corpore et corpus sine
anima nec habet sensum neque motum nec operationem. Et quia corpus fuit
militancie et quia etiam sine retributionibus frustratur aliter enim
utique iuste non fieret provisio in genere quoniam resurgit et
peccata ad mundum veniet. Ita etiam secundum apostolum quod nos manife-
stari oportet ante tribunal iudicis .j. cor. v. [illegible] ut dicit glossa quod
resurrectione est. Ex quibus [illegible] et eius probatione sequitur quod
conditiones resurgentium erunt secundum argumenta retributionis. Nota
enim dicit apostolus .j. cor. xv. Omnes resurgemus sed non omnes immuta-
bimur. Quod tractans Albertus magnus in scripto quarti dicit resurgent
a cineribus ad corpora omnes resurgent a morte ad integra corpora
id est ad incorruptibilia omnes resurgent ad eandem quantitatem in specie omnes
ad eandem figuram in specie sed non omnes immutabuntur ad statum imp-
assibilitatis corporum quia dampnati habebunt corpora passibilia pon-
derosa obscura et grossa etc. non habebunt corpora spiritualia ut
electi. Omnes qui conformabuntur Christo resurgenti in hoc quod resur-
gent ad vitam immortalem. Sed differens est conditio in hiis
que corporibus veniet ex professionibus animarum. Ex quo etiam quod
omnium resurgentium erit equalis gloria corporum. Hoc [illegible] apostolus
quod probat [illegible] .j. cor. xv. Alia est claritas solis alia
lune et alia stellarum. Et sic dicit sic erit resurrectio mortuorum.
Cum enim eadem [illegible] corporum celestium [illegible] in
suis proprietatibus distinguuntur. Sic etiam sanctorum [illegible] erunt in
quorum gradus claritatis [illegible] habebunt [illegible] dignitatis et glorie
Unde sic alia est claritas solis id est corporis Christi et alia lune id est
virginis glorie et alia stellarum id est aliorum sanctorum. Sic alia est claritas
illorum quorum dicit fructus centesimus, quod tales fulgebunt sicut sol

Alia sunt villarum quibus debetur fructus sexagesimus. Et alia villarum
quibus debetur fructus tricesimus, et ideo sicut fuit diversitas meritorum
sic erit retribucio premiorum. Et posset hec poni quod diversitas erit propter
amorem in primo, iuxta illud Joh. xv. In domo patris mei man-
siones multe sunt. Secundo etiam differentia est in claritate corporum, tercia quia
gloria corporum veniet ex perfecto amore. Ex quibus sequitur secundo
quod plena beatificacio celestis et plena dampnacio reproborum esse non
potuit vera sine resurrectione carnis. Erit enim celestis beata
omnia. Math. xxv. Venite benedicti etc. Dabitur eis possessio in
pace, in qua visa anime divinitate, et viso corporis christi humanitate
perficientur et delectabuntur in intuitu patris. Ita reprobi in tam
miserie, et in loco fetido. Ubi est locus ardoris inextinguibilis,
ubi vermis eorum non moritur. Unde dicitur Ysa. ultimo. Ubi est locus strido-
ris inmitigabilis. Math. xxii°. Ibi erit fletus et stridor dencium.
Ibi est locus horroris inreparabilis, de quo dicitur Job x. Terra mi-
serie et tenebrarum, in qua umbra mortis, et nullus ordo
sed sempiternus horror inhabitat. Est locus terroris inexcogita-
bilis. De quo Ezech. xxxii. Dabo terrorem in terra egipti. Est
locus fetoris intollerabilis. Apoc. xix. Bestia et pseudo pro-
pheta missa in stagnum ignis et sulphuris. Est locus doloris in-
comparabilis. Ps. Dolores inferni circumdederunt me, preoccupaverunt me la-
quei mortis. Est locus insaciabilis. Prov. xxx. Infernus et
perdicio non implentur. Et infra eo capitulo xxx. Tria sunt insacia-
bilia. Infernus, appetitus avari, et os vulve. Est locus inco-
gnoscibilis, quia ita remotus a nobis quod nescimus quid in eo
agitur. Propter quod in scriptura iste locus vocatur terra ultima et no-
vissima. Ezech. xxxi. Et tu deductus es cum lignis voluptatis
ad terram ultimam, in medio incircumcisorum dormies cum illis qui in-
terfecti sunt gladio. Et sapiencie x. dicitur Non est agnitus qui reversus sit
ab inferis. Est locus inevasibilis, ideo quia qui illuc intraverunt
regredi evadere non valebunt. Ps. Memoria eorum peribit de
inferno, et ideo quia in eo nulla est redempcio. Est locus penalitatis, quia
in eo nulla est sufficiencia, sed universalis indigencia. Ecclesiastici
xiiii. Non est apud inferos invenire cibum. Est locus obscuritatis.
Job x. Terra tenebrosa et operta mortis caligine. Est locus
capacitatis, ideo quia tot qui plures capere est paratus et deglutire.
Abacuk ii. Dilatavit infernus animam suam et aperuit
os suum et descendent fortes gloriosi eius ad eum. Est quarto locus
crudelitatis, unde Cantica viii. Dura ut infernus emulacio.
Est locus male societatis, quia locus demonum et omnium malignorum.
Ps. Erubescant impii et deducantur in infernum. Muta fiant
labia dolosa. Ps. Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes que
obliviscuntur deum. Et quia opposita iuxta se posita magis

clucescunt. Est igitur locus et civitas beatorum et omnium electorum patria
desiderii celestis, ubi est beatitudo que est status omnium bonorum aggre-
gatione perfectus ut dicit Boecius, ubi est gloria sanctorum que sit inenarrabi-
lis ut dicit Job xxxviii. In quo sancti habitant, decoris pulchritudine,
temporis longitudine, amenitate gratiosissima, civitatem duratis-
simam, quam in perpetuum vivet. Ubi gaudium est gratiosissimum et
placitum est, ibi nova lux, novus rex, novus populus, novus
ritus, ibi iocunditas incessabilis, sublimitas inattingibilis,
satietas infastidibilis, vacatio quietabilis, claritas indeficia-
bilis, suavitas incontristabilis, ubi dignitas honoris et placoris.
Sap. accipient regnum decoris et diadema speciei de manu domi-
ni quoniam dextera sua teget eos et ~~[illegible]~~ brachio sancto suo defendet
eos. Ebibent voluptatem dulcedinis et requiei. Deus enim qui est
fons a quo plene hauriunt quicquid desiderant, a quo memoria
delectatur, intellectus speculatur, et affectus saciatur. Unde clamat
David in psalmo: sitivit anima mea ad deum fontem vivum, quando veni-
am et apparebo ante faciem dei, et deum inquit vivum, qui vigo-
rem reficit, et melius fontem quod mota refecit, et mentem allicit.
Habent sanitatem vigoris et dulcedinis eterna vita perpetuam.
O quam gloriosus et virtuosus est iste locus et ille fructus quem ha-
bitat et gustatus tenet eterne vite. Iste est de quo ait veritas Johannis
vi: quicumque manducat hunc panem vivet in eternum, et unde quia gratia
dei vita eterna ad Romanos vi. Habent etiam electi claritatem splen-
doris et divine cognicionis, videlicet in lumine divine essencie, et in speculo eter-
no videbunt eam in lumine et cognitionem omnium cognoscibilium se-
cretorum. Videbunt namque in lumine divine essencie et immediate
videbunt lumen omnium veritatum, de quo Christus loquitur: Ego sum lux mundi, qui sequitur
me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite. Hec est vita eterna
ut cognoscant te. Ergo electi et sancti in vita eterna habebunt claram
cognicionem, longevam duracionem, plenam refectionem et dignam promocionem.
Et hanc gloriam tangit psalmista dicens: quoniam apud te est fons vite, et
in lumine tuo videbimus lumen. Ubi iusti in perpetuum vivent, et apud
deum est merces eorum, Sap. v. Mathei v: gaudete et exultate quoniam
merces vestra copiosa est in celis. Beatus Gregorius tractans dicit: merces
vestra multa est, magna est, preciosa est, divina est, tam multa
quod non potest numerari, tam magna est quod non potest estimari, tam preciosa
est quod non potest comparari, tam divina est quod non potest terminari, et ubi
in loco securo, videlicet in celo, ubi nec tinea nec erugo demolitur,
Mathei vi. Ecce quomodo electi quia maxima est differencia et distancia inter
habitacionem dampnatorum et electorum. Dicit Gregorius in omelia super
illud Luce xvi: chaos magnum etc. Licet iustis sufficiant sua
gaudia, ad maiorem tamen gloriam sua videbunt penas malorum
quas per dei misericordiam evaserunt. Unde conspecta pena reproborum non
impedit gloriam beatorum, sed erit eis in augmentum gaudiorum, et pur-
Bernardus in omelia prima dicit: illam gloriam civitatis quis valebit lingwa

dure / quia nec sufficit memoria sentire / ubi erit diversa sectorum gla-
sed una erit omnium vita eterna / prout dicit aug(ustinus) in li(bro) de fide ad pe-
trum / Unde ibi absolonis formositas / esset deformitas / asahe-
lis agilitas / esset ibi pigra tarditas / Sampsonis fortitu-
do / fieret ibi debilis invalitudo / Moysi sanitas / esset ibi infir-
mitas / Augusti cesaris largitas / esset ibi paupertas / Asweri re-
gis delicie / essent ibi miserie / Salomonis sapientia / esset ibi insipientia
/ David et Jonathe amicicie / essent ibi inimicicie / Alexandri ma-
gni ~~esset ibi~~ ampla pompe potentia / ibi esset angusta custo-
dia / Joseph in egipto honoris et glorie sublimitas / esset ibi de-
decus et vilitas / Enoch et helie vite securitas / esset ibi timo-
rum anxietas / hec aug(ustinus) / Ergo vero elicio duas civitates esse
necessario ponendas / unam salvandorum / alteram dampnatorum / patet ex
premissis / Et de aug(ustinus) fere omnibus xxii libris de civitate
dei / et maxime li(bro) xiiii c(apitulo) 1 / Duas quidem civitates fecerunt
duo amores / ut amor celestis causat civitatem supernam
Cuius cives ut aug(ustinus) ubi supra c(apitulo) ix / hic sunt secundum affectus
/ metuunt penam eternam / cupiunt vitam eternam / dolent in re quippe
in semetipsis adhuc gemiscunt adoptionem / adhuc expectantes re-
demptionem corporis sui / gaudent in spe / quia fiet sermo qui scriptus est
/ absorpta mors in victoria tua / metuunt peccare tanquam filii / cu-
piunt in bono perseverare / dolent in peccatis / gaudent in operibus bonis
/ ut enim metuant peccare / audiunt quoniam habundavit iniquitas / refri-
gescet caritas multorum / cupiunt perseverare in bono / quia audiunt quod
scriptum est / Qui perseveraverit in finem hic salvus erit / Dolent in peccatis / audi-
unt quia si dixerimus peccatum non habemus / nosmetipsos seducimus
/ et veritas non est in nobis / gaudent in operibus bonis / quia audiunt
quod hilarem datorem diligit deus / hec aug(ustinus) ubi supra / Civi-
tatem vero infernalem facit amor et cupiditates terrenorum / amor
sui / et contemptus dei / ut dicit supra aug(ustinus) xiiii li(bro) de civitate dei
c(apitulo) xxviii / Cives huius civitatis / querunt ab hominibus gloriam et
honorem / Unde fructus et opera horum hic sunt manifesta / que sunt fornicatio im-
mundicia / impudicicia / luxuria / idolorum servitus / veneficia / inimici-
cie / contentiones / emulaciones / ire / rixe / dissensiones / secte / heresis
invidie / homicidia / ebrietates / comessationes / adulteria / ra-
pine / furta / et hiis similia / que predico vobis / sicut predixi
quoniam qui talia agunt / regnum dei non possidebunt / Ergo in quibus
habetur cognitio civium utriusque civitatis / ex fructibus et operi-
bus eorum / Nam fructus civium superne civitatis sunt gaudium
pax / caritas / pacientia / bonitas / benignitas etc. que enumerat
apostolus ad gal(atas) v / Secundo elicio / quod cives superne civitatis
predestinati sunt regnare eternaliter cum deo / Et quod cives 2e
civitatis presciti sunt subire supplicium eternaliter cum dyabolo / patet
ex premissis / Et sic similiter aug(ustinus) de civitate dei li(bro) xv ca(pitulo) 1
/ ubi aug(ustinus) facit mencionem de filiis carnis / et filiis promissionis
dicit in principio 2i c(apitulo) li(bri) ubi supra / Natus est itaque prior Cayn / ex

illis duobus generibus hominum parentibus pertinet ad hominum civitatem / pos-
terior abel ad civitatem dei / Primus natus civis huius seculi / pos-
terior iste peregrinus in seculo / pertinens ad civitatem dei / gratia predestinatus
gratia electus / gratia peregrinus deorsum / gratia civis sursum / Et sicut
Cayn condidit civitatem / Abel autem tamquam peregrinus non condidit
de c. v. vel supra dicitur / Primus itaque fuit terrene civitatis conditor
fratricida / huiusmodi sicut civis civitatis celestis in hac terra peregrinantis
occidit / Et dicit augustinus c. viij li. xv de civitate dei Cayn significabat
iniquos iudeos / qui christum sicut fratrem suum occiderunt / abel vero christum
qui est pastor omnium hominum / sicut abel fuit pastor pecorum / Item
augustinus / Secundo elicitur quod cayn ab eterno erat prescitus civis civitatis
terrene / et abel erat civis ab eterno predestinatus civitatis superne
secundum quod dicit augustinus / Vnde idem augustinus in li. de verbis sanctorum [?] / dicit
predestinatio est preparatio gratie in presenti / et glorie in futuro / In qua
diffinitione tria tanguntur / Primo illud quod est ante tempus scilicet preparatio eterna
Secundo illud quod est post tempus scilicet gloria futura / Tercio illud quod concomi-
tatur tempus presens scilicet gratia in presenti / Quarto sciendum quod in predestinatione
intelliguntur presciencia gratia et gloria / vel quorum est predestinatio
Secundo quod in reprobatione sunt tria presciencia / et presens iniquitas
et pena futura / Tercio quod certus est numerus electorum / qui nec augeri nec
minui potest / hec est augustinus de li. de gratia et correptione / Nemo
eum deus quem preelegit sibi / quia dicit ante constitutionem mundi elegi vos /
et glossa de super illud ad romanos ix Iacob dilexi Esau odio
habui / Dicit sine meritis unum dilexi, aliud reprobavi / Neque
per hoc cum vult miseretur quem vult indurat / ut dicit apostolus quia
non est volentis neque currentis / sed dei miserentis / Et quem vult
miseretur / et quem vult indurat / non querendum si non vis oberrare / Non
nec est intelligendum quod deus aliquem sic induret quod ipsum ad pec-
catum cogat / cum ipse neminem peccare cogit / Sed sic / quod ipse
quibusdam peccantibus misericordiam iustificationis sue non largitur
et ob hoc eos indurare dicitur / quia non eorum miseretur / Nec quia
impellit ut peccent / Eorum autem non miseretur / quibus gratiam non
esse prebendam equitate occultissima et ab humanis sensibus remo-
tissima iudicat quam non aperit / Vnde apostolus admirans ait
ro. xi O altitudo divitiarum sapientie et scientie dei, quam incom-
prehensibilia iudicia eius et investigabiles vie eius / Provi-
dentia dei est ipsa divina ratio in summo principe constituta que
cuncta disponit et ordinat deus / ut dicit boecius iiij de con-
solatione / Item augustinus ad simplicianum et ad sixtum / et apostolus
ad ephe. j dicit / predestinavit nos in adoptionem filiorum et in lau-
dem glorie sue et gratie / quia quos predestinavit et vocavit / et
quos vocavit hos iustificavit / illos magni-
ficavit / Habetur ad ro. viij Vnde opponens [?] dicit
videt se vocatum [?] timore concutitur / sentit se iusti-
ficatum sed amore perfunditur / Et scilicet iustificatio est dum [?]

consilii revelatio / hoc est consilium divinum quod fuit occultum in pre-
destinatione et revelatum in iustificatione / Itaque predestinatio est de
profunditate divini consilii et quod sit divino consilio / Vocatio fit
per immissionem timoris / Iustificatio per revelationem divini consilii quod
fit per infusionem gratie / sive amorem secundum Richardum / Ex quibus sequitur
quod predestinatio sit eterna / sed dicitur tamen esse gratie quoad effectum
ab eterno / Dico quod verum est / sed aliquid est gratie in sua causa / sive in suo
principio sufficienti et completo / ut dicit Alexander in pe. / Dilectio
vero et electio est eterna et temporalis / Sed vocatio et iustificatio et
magnificatio est tantum temporalis / Vnde sequitur quod hec dicunt in se vo-
catio / iustificatio et magnificatio / quod non fit nisi bonum gratie et
gratie / vero magnificatio est in gratie / vocatio et iustificatio respectu gratie
Et quia gratia habet duos effectus / unum scilicet revocare a malo / quod
dicitur vocatio / aliud ordinare ad bonum / quod dicitur iustificatio / modo sequitur
quare predestinatio solum est eterna / Dilectio vero et electio eterna et tem-
poralis / vocatio et iustificatio quoad tempus / Notandum secundum Alexandrum
quod predestinatio dicit approbationem dei eternam / secundum quod est respectu bo-
etiam ante omne tempus / Dilectio autem et electio dicunt divinam appro-
bationem / sed non determinat eam / utrum beati ab eterno vel quoad tempus
Vocatio autem et iustificatio determinant approbationem vero tamen respectu
boni / Et ideo consistunt in tempore secundum Alexandrum / Ex quibus electio
quod predestinatio impossibile est esse dampnatio patet quod premisso
quia predestinatio dicit approbationem dei eternam / et patet per Augustinum
in libro de fide et pe. parte ii. ca. xxxv / Firmiter tene et
nullatenus dubites / omnes quos vasa misericordie deus facit gratuita
bonitate / ante mundi constitutionem in adoptionem filiorum dei predesti-
natos esse a deo / nec perire posse aliquem eorum / quos deus
predestinavit ad regnum / nec quenquam eorum quos non predestinavit
ad vitam / nulla ratione posse salvari / Et in libro de predestinatione
et presciencia sanctorum et pu. dicit / Non vos me elegistis inquit
Christus apostolis / sed ego elegi vos / non quia eum elegerunt ut eligeret
eos / sed ut eligerent eum elegit eos / quia misericordia eius prevenit eos
secundum gratiam non secundum debitum / elegit ergo eos de mundo / cum hic ag-
erent vitam / Sed iam electos in seipso ante mundi constitutionem / Hec
est immobilis veritas predestinationis gratie / Et ista electio itaque
fuit ante mundi constitutionem / ea predestinatione in qua deus sua fu-
tura facta prescivit / Electio scilicet de mundo ea vocatione / qua deus
id quod predestinavit implevit / quos enim predestinavit illos
et vocavit / illa scilicet vocatione / secundum propositum voluntatis sue / non er-
go alios / sed quos predestinavit ipsos et vocavit / nec alios
sed quos ita vocavit ipsos et iustificavit / ipsos et glorificavit
illo utique fine qui non habet finem / Et libro dicitur in eodem c. x
ita inquit / Sicut Christus ille unus predestinatus est ut caput
nostrum esset / ita multi predestinati sunt ut membra eius essemus

Ex quibus eciam/ quod omnes electi per misericordiam dei saluantur ut de eis ipsius
misericordia relucebat/ et omnes reprobi dampnantur ut eis iusticia dei ap-
pareat/ ut inquit Augustinus. Vniuerse vie eius sunt misericordia et veritas/ Et
de Ysaia misericordia et veritas obuiauerunt sibi. Vnde iusticia seu reprobacio
ut dicit Augustinus quem allegat Magister in primo distinctione xlj est iusticia merito
quorumdam/ et specialis dampnatorum erudicio. Ex qua differen-
ciatur tales/ postquam in reprobacione est iusticia/ et propter iniquitates/ et pena
futura eterna/ Sic et allegari in scripto primi Sententiarum Augustinus ad Sixtum de
Si quemquam miserendo obduratis/ et nunc/ obdurans in iusticia in vero
iuste vocando non inueniemus/ Sed vellem quare misericordia huic gracia
varietur/ Si non cuncti donatur/ sed misericordia reddit/ misericordia autem
obduracionis est per eis totius masse dampnate/ nec obdurat deus
impartiendo maliciam/ sed non impartiendo graciam/ insuper eciam
magna bonitate/ et obdurat nulla iniquitate/ ut nec liberatus
de suis meritis glorietur/ nec dampnatus de suis meritis conqueratur
Sola enim gracia redemptor discernit a perditis/ quos in vna generauerat
massa ab origine ducta perdicionis causa communis hec ille
Et tercio dicitur/ quod deus delinquentibus deserit resistentes in-
durat contemptores et dampnat/ ita enim est progressum in peccato
/ per hoc primo delinquunt/ postea eciam indurantur quando deo/ sed contempnunt sa-
cre ipsa bona/ Ita est ex parte dei/ quo primo delinquentes deserit
et non apponit eis graciam/ sed hoc non est ex parte sua. Gregorius
super Ezech. omelia p. Mira itaque dispensacione deus omnipotens
sic in electis suis sua dona dispensat/ ut et isti dentur/ quod alter deneg-
at/ et alter manifeste quod alter minus tenuit/ quibus dum ut ille aliud
habere conspicit quod ipse non habet/ nec hunc magis accepisse conside-
rat/ quod sibi minus adesse/ pensat dona dei alter in altero/ videlicet viciis
sunt omnibus administratum/ atque per ipsa mirabili admiracione alter alteri
humilietur/ ut quem viderit habere quod ipse non habet/ eum diuino iudicio
prelatum esse reputet. Vnde et Paulus dicit/ Ego sum minimus apostolorum
Mirabatur itaque Paulus de omnibus aliis apostolis illorum moderacionem ser-
uatur et Petrus princeps apostolorum de Paulo dicit sapiencia 2a Pe-
tri vltimo/ sicut et karissimus frater ut Paulus secundum datam sibi sapienciam scripsit
vobis/ hoc itaque deus omnipotens agit de cordibus hominum quod idem ipse
facit in regionibus terrarum/ potuit namque deus omnipotens regioni
omnium fructum tribuere/ Sed si quelibet regio fructibus alterius regionis
non indiget/ communionem vna regio cum altera non habet. Vnde
fit ut huic vinum alteri oleum habundancia tribuit/ hanc multi-
tudine pecorum/ illam vero facit habundare volatile frugeris/ ut
cum ista defert alteri/ quod illa non habet/ et ista reddit quod illa non
detulit/ per communionem caritatis et gracie sibi simul eciam diuise terre pariter
coniungant. Et in libro primo moralium super id Job xxxj quasi sola
ti fuit an temporibus suis/ deus qui creauit et ordinauit nos omnipotens deus
ipse singulorum vita disponit/ et dispensat eciam meliorum bonum/
vel malus ille cum breuiter viuat/ vel multum bonum agere tibi nocere
at/ vel bonus ille diu viuat/ ut malis bonis operibus ad-

coniunxerunt

mtor expirat / vel iniquus malus ille longius vivat / ut adhuc
plura sua opera augeat / quo quorum crudelitate purgati iusti
verius vivant / vel bonus iste cito subtrahitur ne si in hoc mundo
diu vixerit eius innocentia malicia malorum corrumpatur /
Et ysidorus de summo bono li. i. c. vii. Et diuina dispensatio saepe
distribuitur quod per gratiam hic iustus amplius iustificatur / et impius
amplius sordidatur / malus ad bonum aliquando conuertitur / et bonus
aliquando ad malum reflectitur / vult quis bonus esse et non
potest / vult alius esse malus et non permittitur / datur aliquando ei qui
vult esse bonus ut sit / alter vero vult nec ei datur / ut sit bonus
/ iste nascitur in errore et moritur / ille in bono quod incipit usque
in finem perducit / ad vitam in bono quod incipit usque ad finem
perseverat Tamdiu iste stat usque quo cadit / ille vero male
vivendo diu / finaliter saluatur / repentinaque a deo conuertitur / vult in
bono proficere iustus nec praeualet / vult nocere malus et valet
iste vult vacare deo / sed secularibus impeditur / ille negociis secu-
laribus cupit implicari nec perficit / Dicatur malus bonus et
bonus dampnatur pro impio / impius quoque honoratur pro iusto / Et
in hac tanta rerum obscuritate non valet homo diuinam speciem dispen-
sacionis et occultam praedestinationis ordinem perscrutari / quod dicit in multis
Augustinus in libro contra pellagianos de praedestinatione dicit
Non hoc agit deus summe bonus malicia sed iusticia / nec personarum
acceptione / sed causis secretis discretionis / nominis vero
nigrum grauissimis voluntatibus carnis vite senectam ampl[exus] adipi-
sci / inuenisse aut nolentibus contra nolentes eius diuinam gratiam ut velint
mutare voluntatem / Nominis etiam aliquos perfectos / qui labore mul-
torum annorum peccatores de ultimo vite sue perisse / aliquos vero
a iuuentute sua in omni scelere et dampnabilitate usque ad de-
crepitam aetatem perdurasse / et repente retentos inspirata salute
raptos esse ad salutem regni celorum / Nomine etiam paruulos quibus
usus liberi arbitrii non est ut de bonis aut malis eorum meritis
iudicemus parentum manibus ad gratiam sacri baptismi deporta-
tos / et hi in vno corpore per manus sacerdotis ministerio fidei adimple-
/ aliquotiens alterum in manibus parentum sine gratia sanctitatis
gratia saluatoris / Cuius sapiens intelliget hec / aut quis idoneus
erit horum iudex rerum / Dicimus cum dauid / quam magnificata sunt
opera tua domine / nimis profunde facte sunt cogitationes tue
Articulus 2 conclusio prima Quantum ad secundum articulum sit hec conclusio prima / Quamuis aduen-
tus christi frequenter vocatur pluribus / inferioris tamen ad iudicium genera-
le et extremale qui venturus / scimus propinquius praeterit per quod nobili-
ssimo / Et idem sic probatur / Quamuis a christo est promissus / hoc tempore
suo etatis implebitur / sed christus promisit se venturum ad genera-
le iudicium / igitur etatis tempore suo ad ipsum est venturus / patet in textu
prime / et accidit secundum pro illud mathei xxiiii et luce xxi. celum
et terra transibunt / verba autem mea non transibunt / Et mathei v
de vitab / Amen quippe dico vobis / donec transeat celum et terra

iota unum aut unus apex non preteribit a lege / donec omnia fiant / Et
hoc patet per id Zophonie 1 / et veniet dies domini / ecce ipse dies tene-
brarum et caliginis dies [illegible] eius ignis devorantis / et per eum flamma
comburens / Et Mathei 11 amen dico vobis / quod tiro et sydoni re-
missius erit in die iudicii / quam vobis / igitur hoc verum et patet ex predictis
Correlarium primum / Christus dominus in humana natura ad iudicium generale infallibiliter
est venturus / patet ex predictis / et ex hac parte sunt non dubia / Et hoc patet ex
unicuique secundum opera sua multa et demerita debet fieri condigna retributio
tunc vite et Christum infallibiliter est venturum ad generale iudicium / Sed
quia multi in hac vita plures bona opera egerunt / et preterea aliqui multa
mala commiserunt / propter que competenter non sunt puniti nec premi-
is sufficienter remunerati / ergo oportet quod deus tali iudicio reddat unicuique
iuxta merita et demerita / cumque nullum bonum debeat irremuneratum
nec aliquod malum impunitum secundum doctorem / Correlarium secundum
solus Christus dominus generali iudicio apparebit ad quod [illegible] antiquus di-
erum sedebit in nube ad intra / patet ex predictis et contra procedentibus / et
ex 7° Danielis / Sed hoc ex prima parte declaratur sic / solus Christus est verus
deus et homo / sed ergo omnibus apparebit dominus iudicio ad quod est sub utraque
natura / nam bonis sub humana / sed malis sub utraque natura / nam prima
nec deus igitur sunt / quod est 2a pars correlarii / Sed quod non primo quod si ipse
non appareret sub divina natura / ergo in humana / quia nunc / et ante
patet per id Ysa. 26 tollatur impius ne videat gloriam dei / ergo
correlarium ex prima parte veri / et patet per illud Johannis 5 sicut pater habet vitam
in semetipso / sic dedit habere filio vitam in semetipso / et potestatem
dedit ei iudicium facere / quia filius hominis est / correlarium ex 2a parte veri
sed ex 2a parte patet per illud Danielis 7° aspiciebam donec throni
positi sunt / et antiquus dierum sedit sed ad intra / Correlarium
tertium / Generale iudicium non solum orthodoxe fidei fundamentum sed
etiam ratione potest esse futurum / patet ex premissis / et ex prima parte quia
articulus fidei / Secunda vero parte sic deducitur [illegible] et ingenita sunt
clare ex peccato primi parentis / id est [illegible] / Circa materiam istius quoniam
circa corpus hominis est advertendum / prout dicit Damascenus quarto libro [illegible] ac
homo unus est Christus / alterum illa que sunt corporea / puta in [illegible]
operationi attribuuntur divinitati / at illa que sunt humilia annectuntur sue
humanitati / sicut quod passus est et mortuus et similia / Communia vero attribuuntur
composito ex humanitate et divinitate utputa quod Christus verus homo et verus
deus / iudicare / ergo finaliter utrique convenit scilicet divinitati et huma-
nitati modo diverso / quia ministerialiter convenit humanitati / auctoritative vero divinitati
Et quod eleccio quod divinitas iudicabit per humanitatem sicut per suum
proprium instrumentum / quia ut dicit Augustinus 20° libro de civitate dei
Et pater per Christum iudicabit tamen per adventum filii sui iudicabit / verum per
manifestationem sive presentiam non iudicat quemquam / Sed omne iudicium
dedit filio / qui ad iudicium veniens manifestabitur et [illegible]
stant et mali et sunt iudicandi / Iudicare ergo finaliter opus est

charitatis xpi / non tamen solum pro datum / sed primo secundo est natura
/ quia non misit deus filium suum in mundum ut iudicet mundum Joh. iii
Nec tunc non in charitate assumpta salutem operabatur in medio
terre / quia tunc erat mediator inter nos et deum / de quorum quolibet
intelligitur illud / Petri 2o capitulo Tradebat iudicanti se iniuste
/ Christus enim ut dicit Augustinus subiciebat se operibus iudicantis sibi iudicia
iram iudicantium potestatem / nec tunc non consedit ad plenam potestatem / Secundo
est / quia secundum Augustinum super psalmum c x / ab illo tempore quo xps in celum a-
scendit / cavebat tempus implendi promissa dei / secundum ordinem / et
usque veniret ad impletionem illius ultimi promissi / quo adepto
nil amplius exigeremus a deo / Ergo quo usque hoc / et licet tempore illo
quo xps in celum ascendit / multa erant impleta promissa dei
/ adhuc tamen erant alia implenda / Et enim Augustinus ubi supra / Stat
scriptura dei promissio / qua deus se in scripturis generi humano obligavit
/ pertinet ergo videbat impleri in gentibus dispersam ecclesiam per apostolos
/ Item secundum promissum Exaltabor in gentibus et exaltabor in terra
Et in hoc apparet omnes cognoscent me a minore usque ad maximum
/ pertinet enim ut dicit Augustinus super 10 psalmum c ix Sede a dextris meis
donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum / credent sibi omnes subiecti / credent
omnes dominum / et sic restat sibi timor hiems possessorum / et in
signum huius non voluit in celum ascendere absque apostolis ad magistros
secundo de tempore finalis iudicii / quod non est vestrum nosse tempora que pater posuit in sua
Et subiunxit eritis testes in Iudea Samaria usque ad ultimum terre
act. 1 / 9o de officio suo prius oblati / quia ad illud impleri / ante
diem iudicii / Ex quibus patet ecclesia / non prius instabit tempus
iudicandi / nisi prius fiat unum ovile omnium hominum / impleto
Joh. x / Erit unus pastor et unum ovile / nam non plene confirmatum
intrauerit tunc et reliquus israel salvus fiet / Rom. xi / Unde prius
debet nomen xpi exaltari / quam ab omnibus hominibus omnino
recognosci / prius quam genu omne flectatur / ad Phil. ii
Ex quibus elicitur hec conclusio / xpus in finali iudicio iudicando
concurrebit aplicite divino assensu / et hoc vidit Chrysostomus
/ quia veniet in potestate magna et maiestate / ut dicitur Luc. xxi / Erit
autem xpus potestas una quodammodo / et ista est naturalis xpo ingenita
deus / alia est meritoria ingenita / est hoc pro ut dicit s. t. [illegible]
tenuerit et redemit iudicabit / Ergo patet hec / Primo quia
non est iudex arbitrarius / Secundo quia et secundum potestatem non [illegible] sed [illegible]
ditur in eum aptibus iudicandi / nec erit iudex delegatus / Tertio
quia talis secundum potestatem semper placeat / quia de capitibus / et non [illegible] cum
secundum dicitur renovandi ad [illegible] / et sepe alia sentencia [illegible]
sed est iudex ordinarius a deo constitutus vivorum et mortuorum
ut dicitur act. x / Christus plenipotentie potestatis / ad hec omnium causas
[illegible] / Unde ipse [illegible] complevit deus omnia opera sua / [illegible]
implendo omnia promissa / [illegible] extremo opere [illegible]
manus mee ego [illegible] / Ipse iudicabit in veritate sed discussionibus

ac discussionibus / quia dicitur a[illegible]

ac discussionibus / quia dicitur ad Romanos ii scimus quod iudicium dei est
secundum veritatem / super quo dicit glossa [illegible] / quia procedit secundum veritatem
/ hec enim potest iudicare cum videt / quia Hester 3° dicitur vitalis [illegible]
omnia / ecclesiastici [illegible] per [illegible] / quia in iudicio illo nichil remanebit
[illegible] / nichil indiscussum / [illegible] ut Hugo dicit / cum conscientie
apparebunt / et omnia nota fiant omnibus / nec [illegible] ibi poterit late
[illegible] astucia hanc evidenciam poterit effugere / quia [illegible] i [illegible]
singulorum impressionem faciet [illegible] quia sit [illegible] sicut hoc
discutere difficile est [illegible] Hugo [illegible] iudicabit in [illegible] fortitudinis
inflexibilis [illegible] iustum et [illegible] / et vero iudicium
tum / Nam ut dicit glossa super illo Pauli [illegible] / iudex
appareat [illegible] opera ad vitam et de vita ad mensuram
bonorum et malorum / ut discedat a [illegible] / [illegible] [illegible]
qui in iudicium rectitudinem nulla res poterit [illegible] / non enim re
spiciet personam potentis / ut acquiescet cum [illegible] / ut acci
piat [illegible] de [illegible] [illegible] Augustinus 22 c. libri [illegible]
[illegible] / quia iudicium id est incommutabile / [illegible] eo est
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] iudicium Christi
est [illegible] / [illegible] est [illegible] / et [illegible]
[illegible] [illegible] iudicabit in [illegible] / [illegible] et hii
stabunt ad dexteram / et hii qui ad sinistram sunt [illegible]
[illegible] / quia [illegible] faciet [illegible] omnibus [illegible] XX / ut aut hec
de quibus [illegible] [illegible] venient in discussionem [illegible]
[illegible] / quia [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] libri
[illegible] erunt aperti / aperietur etiam liber vite [illegible] / dicitur enim [illegible]
[illegible] aperti / et alius liber apertus est / qui est
[illegible] libri aperti [illegible] / et iudicati sunt [illegible] scripta erant
[illegible] / Apparebit conformitas [illegible] ad vitam [illegible]
in libro / [illegible] / [illegible] [illegible] distabit
et [illegible] / [illegible] [illegible] etiam
[illegible] aliorum electorum / [illegible] [illegible] omnibus [illegible]
[illegible] et iudicari / quia [illegible] iudicium esset [illegible] / et alii
sunt secuti / Nec aut [illegible] iudicium [illegible] et [illegible] etiam [illegible]
modum iudicandi / qui est [illegible] [illegible] libro primo
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] enim non [illegible]
de [illegible] [illegible] iudicium vocat [illegible] / quia [illegible]
iudicabunt / quod iudicium vocat [illegible]
[illegible] / et aliorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et ad [illegible] [illegible] et iudicium [illegible] [illegible]
ut [illegible] parerent [illegible] et [illegible]
Illud aut [illegible] iudicandi [illegible] [illegible]
[illegible] indignitatis repellit [illegible] iudicandi [illegible]
illud [illegible] / [illegible] [illegible] de
illud [illegible] [illegible] quod alii iudicat / [illegible]
[illegible] in illo iudicio [illegible] esse iudices [illegible]
[illegible] / et clarificatorum [illegible] enim [illegible] [illegible] [illegible]

tre docuisti plurimas. Nunquam est tam robustum testimonium quod cum ille
loquitur laudando qui desertum invenire videbatur. Et ex istis patet
quod illud iudicium est ordinatissimum, quia opus est dei, quod quidem aut
ordinate fit, a deo fit ut inquit apostolus ad Romanos. 2o tamen
illud iudicium est exquisitissimum quia procedit ex diiudicatione conscientiarum
in quo ad christi vita et aliorum. 3o quia colloquium eius iudicium est
veracissimum quia districtio est secundum testimonia conscientiarum. 4to pro
conclusione per penitus finaliter est clausissimum et ita approbatissimum
et sic sufficientissimum in hoc ordo probatur generis decus

Conclusio 3a et responsalis. Christo ad iudicandum qualiter veniente utrum
ta bona quam mala in aspectu corporali consequentur eius sententia
eterna debanda ut supplicia scilicet plura. Hec conclusio patet eiusdem
per auctoritates, oppositum pro veritate que adducitur quia qui bona
egerunt ibunt in vitam eternam qui vero mala in ignem eternum. Et
[illegible] deducta [illegible] iudicio ultimo bona remunerabit
sub premio, nec quibus mala sub pena. Sed quia iusti multa bona
in presenti vita egerunt possunt in finali iudicio recipiant premium
vitam eternam, mali autem quia plurima prava in vita presenti
commiserunt propterea ideo debent supplicia sempiterna. Quia
vel quia ideo et alii eius doctor et bonus est remunerator
aut [illegible] ibunt hii in supplicium sempiternum, iusti autem
in vitam eternam. Et per apostolum dicitur unusquisque propriam mercedem
accipiet secundum laborem suum. 1o quia in iudicio extremo, omne opus vitium
Sequitur 4a [illegible] hec. 1o quia [illegible] extremo, 2o quia mala et
et honestum non caret premio eterno, 2o quia mala
in honestum non evadet supplicium sempiternum. 3o mali
culpe [illegible] est mala pene patet [illegible]

De sexto scilicet de cantu angelico scilicet Gloria in excelsis deo etc. Unde
consuetudo celestem pacem [illegible] deo [illegible] sacerdos in festivita-
tibus congruentibus incipit ympnum Gloria in excelsis deo et regulariter post
introitum qui adventum et incarnacionem [illegible] et sicut [illegible] quod representat
adventum in incarnacione [illegible] cantus angelicus ad [illegible] [illegible] adventum
et incarnacionem et in [illegible] [illegible] gaudet cum angelis [illegible] multe
[illegible] in altissimis [illegible] in exposicione divini officii in [illegible]
[illegible] cantabatur Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bone
voluntatis. Reliqua vero dicit esse apposita a beato hylario pictaviensi
episcopo scilicet laudamus te adoramus te etc. que ponit ad finem [illegible]
[illegible] de [illegible] quia [illegible] ecclesie romane [illegible] laudem
[illegible] Gloria in excelsis deo [illegible] in missa illius officii
[illegible] in matutinis [illegible] Gloria in excelsis deo [illegible] cena domini et in vigilia
[illegible] matutine [illegible] alias [illegible] in cena domini et in vigilia
pasche [illegible] incohando pronunciat [illegible] angelum
[illegible] representat [illegible] chorus [illegible] respondendo [illegible] est fon
[illegible] celestium laudancium deum et
est cum angelo multitudo milicie celestis laudancium deum et
dicentium Gloria in altissimis deo [illegible] iste [illegible] testimonium
dexter [illegible] est tunc angelorum [illegible] et hominum [illegible]
iste ympnum videlicet est [illegible] quod representat [illegible] quare
[illegible] ante [illegible] in altare stantis de cantu [illegible] vero [illegible]
[illegible] ad exteriorem dextra parte altaris cantatur
[illegible] [illegible] in missa [illegible]
3o de exposicione [illegible] [illegible] ympnum [illegible] filii [illegible] ad [illegible]
[illegible] christi [illegible] hec canticum cantatur ad [illegible]
Ad quartum [illegible] quod hominibus
gaudium [illegible] in [illegible] annuncio vobis gaudium
magnum [illegible] quod erit omni populo [illegible] hominibus [illegible] est nobis [illegible]
[illegible] quod erit omni [illegible] cum deo et
[illegible] est [illegible] gaudium in [illegible] ubi [illegible]
[illegible] angelorum [illegible] in [illegible] tres fuerunt [illegible]
et [illegible] in obedientia [illegible]
[illegible] inter deum et homines [illegible] magnum [illegible]
angelorum et hominum [illegible] capud restauracionem [illegible]
offendebat [illegible] in obediencia [illegible] ritus se separavit
[illegible] impediebat [illegible] ab homine [illegible] ydolatriam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pax [illegible] fecit unam
[illegible] ritus [illegible] displicebat [illegible] veniens pax [illegible] fecit unum
[illegible] adesse [illegible] destruxit [illegible] annunciacionem [illegible]
[illegible] angularis lapidis [illegible] de celo
et [illegible] [illegible] pastor [illegible] Abstulit [illegible]
esset unum ovile [illegible] pastor [illegible] destruxit [illegible]
hominem deo [illegible] et [illegible] hominem angelo destruxit [illegible]
et [illegible] hominem hoi restaurant [illegible] in celis [illegible] [illegible]

Et ob hoc illa celestis milicie multitudo cantabat Gloria in excelsis deo
i. angelis deo / et in terra pax hominibus bone vo. dicit maius quam hominibus
bone voluntatis / Hinc est quod angelis loquitur pastoribus et gaudet satis
apparet quod pax inter deum angelorum et hominum reformata est
nascitur deus et homo / deo pax est inter deum et hominem restaurata / nascitur
in presepio bovis et asini / quia pax inter homines et homines
reparata est / per bovem enim iudaicum populus / per asinum gentilis figuratur
quia ysa. 1o cognovit bos possessorem suum / et asinus presepe
domini sui / per bovem 2o in glosa significantur credentes ex iudeis
per asinum gentiles populus / Etiam in hoc designatur super ecclesie / quia
nos vnum cum angelis sperantes decantaturos et laudaturos
cottidie / deo inter illorum canticum assumimur eis se. in via hic
conformando / Dicitur quod sacerdos ipse incipit et prosequitur totus
chorus persequitur / et quod in medio altaris a sacerdote incipitur
ad designandum quod sacerdos sit angelus ipso cantante Gloria in excelsis
et chorus sit ibi angelorum de quo dicitur luce 2o / facta est cum angelo
multitudo celestis milicie laudantium et dicentium Gloria in excelsis deo
luce 2o / Canitur autem ibi chorus pro maiori parte / Apostolus hic ut
dicitur iungens / affectum intrepide celestis carmine hic offendi cum
angelis / Sed dicitur alii omnibus simul / est vnum fiet consilium angelorum
et hominum / quia erunt sicut angeli in celis / Et quod sacerdos
cantat gloria in excelsis stans ante medium altaris / significat tunc
vestes sunt assignata / quia iste ypsum angelicum fuit deum
ad laudandum / Philipp. aut de qua thimo. c 2o / Et mediator
dei et hominum est christus / hominem mediator / placari semper deo / ut
ho ... christum ipsum mediatorem .... in medio altaris
Etiam sit ad commemorandum illud quod dicitur sapie. xviii dum medium
quietum silencium tenerent omnia et nox in suo cursu medium iter
haberet omnipotens sermo tuus domine de celo veniens a regalibus sedibus
venit / Ad designandum quod christus natus est in media nocte / Sed
in modo stans incipit gloria in excelsis / 3o hoc innuit quod cum
omni spo. virtutis innata stetit in medio eorum / quibus circumcirca
dicitur luce 2o Et ecce angelus domini stetit iuxta illos et claritas
dei circumfulsit illos / Sed quod incipiat a sinistra versa facie ad
orientem sicut sequitur vir ypsum ... dicitur et ... fuit in medio
/ et in ordine suo / dexter aut ... circa vir oriens
nomen eius / et luce 2o Visitavit nos oriens ex alto / Sequitur
aut comunis religiosorum quod sacerdos ... in parte dextera stans in
cipit gloria in excelsis / Et hoc ideo conveniens fit / quod gratia ...
plena fuit gaudio et leticia / in eius evangelisacione
et hec cantica ab angelis fuit auditum / In ideo principio alle ... tu
... ipsum ad ... ea ... sit gaudiosa
... gau. in quo est ... / ... ea completa sit gaudiosa
gelizo

II Zach. vi

et ipsa per dexteram designatur / Adhuc vero sicut sinistra / per sinistram / [illegible]
[illegible] ps. xc. Cadent a latere tuo mille / et decem milia a
dextris tuis. Tertio [illegible] quia presbyter ibi incipit gaudiosam annun-
ciacionem quam memoravi / in dextera parte altaris inchoat cantum
letitie. Circumspice ad [illegible] de expende / [illegible] videtur quod hic
canticum [illegible] dividitur in duas partes / scilicet in partem per angelos de-
cantatam / et in partem humanitus appositam. Circa primam partem [illegible] ibi
laudamus te. Prima pars est brevis / in qua duo exprimuntur
Primo exprimitur [illegible] angelorum de [illegible] / secundo [illegible] quam
angeli glorificaverunt deum in altissimis / [illegible]
angelice ruine / cum dicitur gloria in excelsis deo / secundo exprimitur ab
angelis [illegible] humani generis / quia deus [illegible] / quam
[illegible] Dauid [illegible] pacis [illegible]
designatur [illegible] id psalmi. Orietur in diebus eius iusticia
et habundancia pacis. Circa [illegible] / Et in terra
pax hominibus bone voluntatis. Prima pars [illegible] exponitur
Gloria id est plena laudis noticia sit deo in excelsis / quod dicitur
[illegible] in excelsis id est in angelis / qui numquam peccaverunt
nec [illegible] se distendere [illegible] Secundo [illegible] publi-
[illegible] celorum [illegible] ut hic [illegible] altissimus
deo [illegible] / Et est sensus istius partis / gloria est et sit deo in celis
et in angelis [illegible] angelice ruine reparande quam facta est per christi
nativitatem / et in terra sit pax hominibus id est tam iudeis / quam
gentilibus bone voluntatis id est istis qui christum recepturi [illegible]
sunt credituri / et mandata eius observaturi / Inter iudeos et
gentiles facta est pax per christi nativitatem istius / quia christus utrumque
[illegible] ritus destruens / tamquam [illegible] angularis lapide [illegible]
fidei contrariam partem [illegible] et clerum copulavit / et gentes
[illegible] sibi [illegible] Circa partem [illegible]
[illegible] laudamus te / usque ad finem [illegible]
[illegible] est addita [illegible] / et idem
[illegible] diebus festivis [illegible]
[illegible] diebus [illegible]
[illegible] et [illegible] debeat decantari ut dicit [illegible]
[illegible] et [illegible] angelus [illegible]
[illegible] quod
esse [illegible] et tenendum ea
[illegible] deo [illegible] et [illegible] illam
[illegible]
[illegible] ad laudem [illegible]
[illegible] ad laudem [illegible] ibi domine
[illegible] pertinet ad laudem [illegible] partes
deus rex celestis [illegible] ad hunc [illegible] partes
[illegible] excellenciam [illegible]

quas clarificet. Primo enim attribuitur trinitati potentia, ideo dicimus laudamus te scilicet fideliter sicut bene operantem. Nam bene operanti laus debetur. Item attribuitur trinitati sapientia, ideo dicimus benedicimus te scilicet sapienter cuncta disponentem. Item providencia et attribuitur, ideo dicimus adoramus te scilicet sicut providentie summe instructorem. Item maiestas, ideo dicimus glorificamus te scilicet sicut maiestati [illegible] omnibus preeminentem. Item attribuitur sibi bonitas per excellentiam, ideo dicimus gratias agimus tibi scilicet sicut de bonis omnibus providenti. Et hoc omnia sunt tenenda, quia tu es dignus et sic tibi fiant propter magnam gloriam tuam, quia dignus es laudari et benedici. Primo es maior omni laude. Capitulum xliii. Deinde ibi domine deus rex celestis pater omnipotens laudes prosequitur ad singulas personas pertinentes. Et dividitur in tres partes. Primo ponitur laus patris ibi domine deus. Ubi dicitur rex celestis [illegible] ubi domine ihesu christe [illegible] ubi [illegible] imperialis. Secundo laus filii ibi domine ihesu christe. Tertio laus spiritus sancti ibi cum sancto spiritu ubi spectat interna seu visceralis. Tertio laus spiritus sancti. Dicimus laudem patris domine deus pater omnipotens. [illegible] Primo igitur dicimus domine deus. Consideratis [illegible] nam in ipso est primitas auctoritatis, ideo dicitur domine. [illegible] rex quia in ipso est maiestas imperialis, ideo additur rex. Quia ideo dicitur deus a quo omnis maiestas. [illegible] celestis quia ibi summa felicitas eternalis, ideo dicitur celestis. Quia ibi summa ipse est rex regum. Felicitas [illegible] spectat personalis, ideo dicitur deus pater. [illegible] spectat felicitatem maiestatis [illegible] ideo dicitur omnipotens [illegible] divina potestas que [illegible] implicat [illegible] generalis. Secundo ponitur laus filii. Et ibi [illegible] tertio domine fili unigenite. Ubi primo laus filii [illegible] filio [illegible] primo [illegible] ei [illegible] quia quatuor [illegible] agnus filio [illegible] [illegible] est [illegible] ideo [illegible] aliqua [illegible] et secundo [illegible] [illegible] est [illegible] a patre [illegible] ideo dicitur domine deus. Secundo [illegible] ideo dicitur filius. Tertio [illegible] totam [illegible] patris [illegible] ideo dicitur unigenite. Secundo [illegible] agnus [illegible] ideo dicitur domine ihesu, quod interpretatur salvator. [illegible] ipse [illegible] ideo dicitur [illegible] sanctus [illegible] a patre. Tertio [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] oleo [illegible] a capite [illegible] est [illegible] [illegible] sicut a fonte. Tertio christo [illegible] [illegible] [illegible] dicitur [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] anathema [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] ideo [illegible] homo verus est [illegible] [illegible] dicunt [illegible] [illegible] deus contra [illegible] qui dicunt [illegible] contra [illegible] [illegible] ideo dicitur agnus dei [illegible] filius patris [illegible] qui dicunt [illegible] [illegible] [illegible] filium [illegible] [illegible] contra Sabellianos qui dicunt [illegible] [illegible] [illegible] filio [illegible] [illegible] [illegible] ibi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ei [illegible] supplicamus [illegible] [illegible] miserere nobis. Secundo [illegible] [illegible] tollis peccata mundi [illegible] tertio [illegible] suscipe deprecationem nostram. Tertio [illegible] [illegible] miserere nobis. [illegible] ibi qui sedes ad dexteram patris miserere nobis [illegible] [illegible] [illegible] allegare [illegible] [illegible] debeant [illegible] [illegible] [illegible] ideo [illegible] allegamus [illegible] [illegible] [illegible] exaudi, ideo [illegible]

solus sanctus / Ad verbum indulgere precamina / tu solus dominus sed exaudiens
precamina / tu solus altissimus sed conferens etiam postulata. Sequitur
cum sancto spiritu hic petit precamen ad laudem spiritus sancti qui est deus
cum predictis spectatis [illegible] in summa et eterna
felicitate [illegible] in gloria dei patris / Ultimo ponitur Amen
in quo optamus omnia confirmari et fieri. Circa quod notandum
quod hec dictio amen est ebrea / et aliquando est nomen [illegible]
et tunc [illegible] vidit apostolus [illegible] hec dicit amen qui est testis
fidelis. Aliquando est adverbium [illegible] Johannis [illegible] amen amen dico
vobis i. vere. Aliquando est verbum / et tunc significat sicut fiat unde
[illegible] ubi nos habemus fiat fiat [illegible] habent amen amen / et isto
modo sumitur hic / et in collectionibus [illegible] amen quod vere
sit [illegible] ad viam ve / amen [illegible] fiat [illegible] tibi [illegible] est
[illegible] est amen [illegible] non / Alio [illegible] istud
[illegible] hic [illegible] in summa [illegible] laudabilis
[illegible] de Christi nativitate / In secunda parte
[illegible] gratias ei referimus et imploramus [illegible] allegantes
filium invocamus et [illegible] dominum nostrum miserere / Tertio beatam trinitatem
[illegible] confitentes [illegible]
[illegible] unitate essencie [illegible]
[illegible] ibi domine deus agnus dei / Tertio ibi [illegible]
[illegible] constat et exponatur [illegible] domine
tu solus sanctus / Constat [illegible] domine [illegible] fili
deus rex celestis [illegible] sic [illegible] unigenite
unigenite et [illegible] ineffabilem [illegible]
[illegible] magnum [illegible] et [illegible]
et [illegible] tuam [illegible] magnificandam / Nos laudamus te [illegible]
extollendam et magnificamus te [illegible] bonitatem
optime facientem / Benedicimus te [illegible] confitentes / Glorificamus
[illegible] Adoramus te deum [illegible] opera [illegible] nos [illegible]
[illegible] inenarrabilem [illegible] redimendo nos [illegible]
tibi [illegible] misericordiam [illegible] filium [illegible] implorantes
[illegible] domine deus [illegible] qui [illegible] / Et [illegible] domine
[illegible] miserere nobis [illegible] qui tollis peccata mundi suscipe
[illegible] deus agnus dei filius patris qui [illegible] nobis [illegible]
[illegible] / Quoniam [illegible] miserere nobis [illegible]
[illegible] miserere [illegible] ad [illegible]
[illegible] et actuale / Sic [illegible] mundi [illegible] totum [illegible]
originale / quod [illegible] peccatum [illegible] miserere nobis [illegible] ad peccatum actuale
etiam [illegible] / Et [illegible] miserere [illegible] mortale et veniale / et tunc petit
actuale quod est [illegible] suscipe [illegible]
[illegible] qui tollis peccata mundi / suscipe [illegible]
[illegible] / qui [illegible] nos [illegible] peccata tollendo [illegible]
quod deus nos [illegible] / Et est [illegible] quod [illegible] sedet
ad [illegible] / Ad dexteram patris [illegible] vel
ad dexteram patris / Ad [illegible] dexteram [illegible] [illegible] dimitatis
dimitatis [illegible] dexteram [illegible]

dicimus in qua filius dei extitit ante secula / ut deus xpi [illegible]
et personis equalis. Alio modo per dexteram intelligitur [illegible] Ps. Vn b. dixit
sede [illegible] / Quemadmodum dicimus sequentibus hoc
In ista vero sedet per [illegible] ... Dic quod xpm credite sedere
a dextera dei patris [illegible] cum qui habitat [illegible] dextera
patris vocatur. Hoc per dexteram dei patris intelligitur potestas iudiciaria
[illegible] dominus ipsius dexteram intelligitur potestatem / qua [illegible]
susceptus a deo / ut veniat iudicaturus / qui veniat [illegible] in
dicitur [illegible] deus sedet ad dexteram patris [illegible] habitat
in divinitate et maiestate / xpm [illegible] sedet ad dexteram
dei patris i. in potioribus bonis patris in eterna [illegible] iudici
ariam potestatem [illegible] et [illegible] dextere [illegible]
tum [illegible] proponere subvenite esse [illegible] laudans
dicentes [illegible] tu cum sancto spiritu in gloria dei patris [illegible]
es solus sanctus / solus dominus / solus altissimus [illegible] i. puri [illegible]
[illegible] quicumque [illegible] [illegible] xpm [illegible]
precedenti [illegible] que decet dominum [illegible] pro tollendo peccatis mundi
miserere / [illegible] est / quia est agnus dei pro [illegible] peccati
oblatus in ara crucis semel. [illegible] / [illegible] adhuc [illegible]
in forma [illegible] sacramenti / [illegible] ubi [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] advocatus sedens ad
[illegible] / et de victa morte [illegible] sedens
dexteram dei patris in gloria / [illegible] ipse [illegible] [illegible] Ve
[illegible] / que [illegible] de [illegible] et [illegible]
ipse solus [illegible] sanctus [illegible] accipiamus [illegible]
[illegible] ut de [illegible] solus est constitutus dominus
[illegible] ipse ut est filius hominis [illegible] [illegible] dei
iudex a deo vivorum et mortuorum [illegible]
est a deo [illegible] / postula a me / et dabo [illegible] hereditatem
tuam [illegible] est quod ipse est solus altissimus / quia [illegible]
passionem deus exaltavit / et dedit illi nomen quod est super omne nomen
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad se clamantium acceptare et exaudire / et [illegible] miserere
[illegible] in missa b. virginis in hoc cantico [illegible] interponuntur
[illegible] sex privilegia b. virginis / sex [illegible] interponuntur
[illegible] privilegium est [illegible] / concepit cum [illegible] et obumbratione
[illegible] Luce [illegible] / Et ideo apponitur [illegible] [illegible] filius [illegible] privilegium
orphanorum paraclite [illegible] illa [illegible] / [illegible] merruit [illegible]
[illegible] / que [illegible] genuit [illegible]
et [illegible] / [illegible] non dicat
[illegible] primogenitus marie / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ordinem / [illegible] filius sit [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] / qui dicit mariam post xpm habuisse alios filios [illegible]

Sex [illegible] ponit in missa b. virginis [illegible] sex eius specialia privilegia

Spiritus et alme orphanorum paraclite / post domine fili unigenite Ihesu xpe
Primogenitus marie virginis matris / post domine deus agnus dei filius patris
Ad marie gloriam / post qui tollis peccata mundi suscipe deprecationem nostram
Mariam sanctificans / post quoniam tu solus sanctus
Mariam gubernans / post tu solus dominus
Mariam coronans / post tu solus altissimus

d. 7

rone matris dei tertio quod est illi maxima laus et gloria. Tertio additur
ad maiorem gloriam vel addit apostolus similiter in dyme misericordie nostre quia nobis
per eam gratia collata est. Sicut deus nos exaudit ad ipsam eam reddit
Unde ipsa canit ipsa audi nos nam te filius nihil negans
honorat. Quartum habet ratione sanctificationis quia ab originali (?)
peccato quia sine eo fuit concepta ut infra patebit in decima
tertia questione. Sed ratione confirmationis et stabilitatis in bono
quia fuit confirmata et stabilita quod nullo modo potuit peccare
de ipsa Sanctificavit tabernaculum suum altissimus. Et ideo addit manus
sanctificatis. Quintum ratione confirmationis et tanta plenitudo gratie in
sanctificatione. Quintum ratione confirmationis quia tanta plenitudo gratie in
eam preveniret que eam ab omni peccato tam originali quam actuali pre
servavit que eam de peccatis agit. De manu nostra sue voluntate
firmavit. Unde angelus ... Sextum privilegium habet ratione sue exaltationis
fiet ... Sexta ... citra. Hec exaltata es super
Unde ipsa deponit sedem ... angelos in eminentia offi
chorus angelorum et ideo addit agmina Gloria
corpus hic ... excessit. Et ideo addit ... Bethleemitanus ... die ... missa
Unde ... Bethleemitana ... decantat eo quod iste ymnus fuit ab eis
cantus per ... gloria in excelsis decantatus. Sed quare
tante ... in Bethleemitana regione est decantatus in sollemni et dup
tante ... in excelsis non canitur in adventu per ... interpellationem canitur istis
festis ... assignatur ... ut per interpellationem in nocte ... in qua
ymni iste ymnus est ... in nocte ... et letitia de
primo fuit decantatus ... in maiori devotione et devotione in
cantetur ... ut in maiori ... interpellatione dicitur ...
natali ... decantetur ... quia ... tempus ... de Christi tempore
... habet ... tempus ... et letitie ...
... ante adventum Christi quod erat tempus ... clausa erat quia
ante adventum ... iocunditatis ... et ideo ... ab angelis de
Christi adveniente ... est carmen letitie
sunt decantata ... gloria in excelsis ... patres
ideo ... omittitur ad ... afflictorum ... venturi expec
habebat et ... adversum ... Sed ... tunc
... differtur ... afflictorum ... dictum ... licet
cantetur alleluia in adventu ... duplici de ... tardabat veniente
... afflictorum ... filius dei ... tamen letitiam de
quod ... omittitur gloria in excelsis ... habebant tamen letitiam de certi
tudine promissionis quia certificati fuerunt de ... exulta
... vidit ... Abraham ... et gavisus est. Et ideo tunc cant
bant ... Johannis ... fide credendo et gavisus est. Et ideo tunc cant
diem meum vidit sed fide credendo ... que est duplex
alleluia ... est ... fit ... canitur alleluia
... apostolus ... alleluia ...
... ad generale iudicium. Et iste dolor ... tremendum et angustie
erit ad generale iudicium. Et iste dolor ... que non canitur in die iudicii
ideo omittitur gloria in excelsis

hanc duplicem rationem ponit / prima quia innocentes in vituperium christi fuerunt
occisi / 2a in signum detestationis et propter dolorem ... non cantatur
in ipso festo / quia tunc impletum est illud Ieremie xxxi et hec est ... Vox
in rama audita est rachel plorans filios suos noluit consolari quia
non sunt / quia tunc statim descenderunt ad limbum / et non intraverunt
ad paradisum nisi per passionem christi / et ideo in ipso die non cantatur / Sed in octava
non cantatur / quia dies octava significat tempus quod expectamus scilicet celestis
et future patrie que est in gaudio et gloria / Sed etiam non cantatur
in septuagesima usque ad vigiliam pasce / huius assignatur ratio
de qua dicit extra c. his duo / quia tunc sancta ecclesia recolit tempus
primi parentis per quam impedita fuit restauratio ruine angelice / et
ideo tunc tacetur cantus iocunditatis et letitie / Et 2a ratio quia tempus
representat tempus quo filii israel fuerunt in captivitate babilonica / in qua
cessaverunt a canticis letitie / [illegible] solet can-
tica iocunditatis obmittere usque ad pascha / in qua facta est a christo
liberatio plenaria a servitute dyaboli / que per captivitatem babilonicam
fuit figurata / In missis etiam defunctorum non cantatur / quia festum de
gloria defunctorum non habemus / Item quia officium defunctorum est lamen-
tabile / ideo cantica letitie in eorum officio obmittuntur / Sed dubium
adhuc restat / cum regulariter debeat cantari hymnus angelicus [illegible]
videtur / extra de celebratione missarum c. consilium ubi dicitur quod cantari debet [illegible]
in matutinis Te deum laudamus cantatur / Sed hec regula fallit in sabbato
[illegible] in die cene / in officio renovatur de sabbato sancto / Item
pasche / et in die [illegible] / in missa constat ad [illegible]
[illegible] de qua dicit ... ubi dicit / Item tunc redditur [illegible]
[illegible] tunc [illegible] et gloria in excelsis / quia tunc [illegible]
angelicum / In die autem cene [illegible] quibus [illegible] privilegium
constat et non aliter / sicut a [illegible] est a christo institutum
celebritatis singularis / quia illo die fuit sacrificium a christo
primo celebratum

Expositio Albi

Magnus vero albertus in expositione dicti officii / dicit quod in vocatibus dicitur
[illegible] est [illegible] / ideo in diebus consola-
tionis [illegible] ab altari tamquam a conspectu dei / videtur
[illegible] consolandus est populus ab altari [illegible] angelorum
ille qui in altari stat loco dei qui est [illegible] ac si dicat
[illegible] Dicens Gloria in excelsis deo ac si dicat
illud Ieremie xxix dicit dominus ego cogito cogitationes pacis et non afflictionis
[illegible] invocabitis me et ego exaudiam vos / [illegible] est ac si dicat
[illegible] in [illegible] clamat [illegible] / et [illegible] ad [illegible]
[illegible] in [illegible] clamat [illegible] gloria deo / et pax hominibus / ac
[illegible] Quiescat vox tua a fletu et oculi
[illegible] a lacrimis / quia est merces operi tuo / Exaudiam quippe
[illegible] que [illegible]
clamores istos / et mittam vobis in [illegible] ruinam / et [illegible]
[illegible] ut [illegible] / et hoc [illegible] qui cantat missam / per
[illegible] / et [illegible] ad altare [illegible] ut populo possit
[illegible] altaris / [illegible] evangelizavit pacem
vobis [illegible] / Et pacem ei qui prope est / In diebus
pacem ei qui longe est / et pacem ei qui prope est / In diebus
[illegible] / et in diebus [illegible]

Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena

exultacionis ut in penthecosten / non cantatur / quia tunc tenentes iram
de peccatis satisfacimus / et pacem non dum adhuc divinam donatam nobis
commemoramus / Hic ergo incohatur et intermittitur in prima Gloria
in excelsis deo / Et hac de causa incipitur ab eo / qui loco dei stat
in altari / et loco est qui nobis est angelus magni consilii / In cuius
figuram unus angelus Gloria in excelsis cantavit Cum nobis in presepio
salvator natus fuit pastoribus Luce 2o / Et vero mox cum angelo facta est
multitudo celestis exercitus laudancium deum / Sic episcopus vel sacerdote / inci-
piente gloria in excelsis deo. Et in terra pax hominibus bone voluntatis usque huc enim
ab angelis est cantatum / Et reliquum post institutum usque ad eundem
locum [illegible] ab ecclesia et sancte [illegible] / Et statim in medio illius
quod dicitur Luce in [illegible] cum angelo multitudo celestis laudancium deum
incipit chorus Laudamus te et cantat canticum quod sequitur alta voce et
solempni cantu / quem etiam [illegible] vel [illegible] composuit et addidit beatus papa
Thelesforus / qui a beato petro fuit nonus / Et instituit quod in
nocte natalis domini in prima missa decantaretur ob memoriam eius
quod tunc ab angelis [illegible] / et ab angelis commemorantibus
in consolacionem hominum [illegible] est primo cantatum / Laudamus
aut dicunt / quod hic quod dicitur Laudamus te et quod sequitur a beato hylario
[illegible] est compositum et additum / sed non est verum / Post-
modum autem Symmachus papa instituit / quod gloria in excelsis
in festis apostolorum et martirum / et virginum / quod non erat prius
[illegible] et luctus / vel in diebus dominicis decantaretur / ad augmentum
divine laudis / que crescit in gloriosis festis sanctorum / Hic ergo
et hac de causa in missa in duobus est Gloria in excelsis
de ore / Dicitur autem ympnus angelorum / quia per primam partem eius
laudando cantavit angelus / Residuum autem sequitur quod est
[illegible] cum angelorum / cum angelis
ab homine / Et in [illegible] [illegible] angelorum cum angelis dominum laudate et super exaltate
[illegible] / Laudate angeli dominum laudate dominum omnes angeli eius / potentes virtute
[illegible] in secula [illegible] [illegible] laudate dominum [illegible] ad audiendam vocem sermonum eius [illegible]
facientes verbum illius ad audiendam vocem [illegible] / [illegible] quod est angeli [illegible] ex
ympnus componitur ex duobus scilicet / [illegible] quod est angeli [illegible] / Hoc
et quod sequitur [illegible] angelorum [illegible] / [illegible] deo [illegible] qui
aut quod est angeli [illegible] / [illegible] / Et [illegible] hominum
[illegible] [illegible] liberacionis invenit / Et [illegible] est perfecta et reddita / In [illegible]
hominis voluntatis in [illegible] illo est perfecta et reddita / [illegible]
[illegible] sed gloriam / et gloriam [illegible] / et hanc esse deo attribuendam
[illegible] scilicet gloriam / et [illegible] / et [illegible] mala ficta vana et vera
Gloria autem est quadruplex scilicet mala ficta vana et vera
Gloria mala est de malis operibus de quibus dicitur proverbiorum [illegible]
Letantur cum male fecerint et exultant in rebus pessimis
Ibi secundum translacionem lxx gloriantur cum fuerint [illegible] et gaudent
in pessimis [illegible] / Quando gloriatur in malicia / Efficta gloria est
[illegible] [illegible] est / [illegible] in [illegible] 2 dicitur [illegible] [illegible]
ab sibi attribuunt / quod [illegible] est / [illegible] caducus et vanus
[illegible] [illegible] / Gloria autem vana est / et dixi [illegible] clamabo / omnis
[illegible] xl / Vox dicentis clama / et dixi quid clamabo / omnis
caro fenum / et omnis gloria eius quasi flos feni / at [illegible] est fenum.

et gloria

et reddit effectus / ita spiritus domini sufflant in eos Io. xx. / Non gloriet(ur)
diues in diuiciis suis / ut sapiens in sapientia sua / nec fortis in forti-
tudine sua / priorum altitudo / ubi non homini fallax gratia et vana est pulchritudo
ita tria [illegible] ipsa fallax gloria et in divitiis et in vulgo / Gloria autem
vera est de bono spirituali quod nullo indiget bono extra se / hec est duplex
scilicet increata et creata / et eius [illegible] / De
primo dicitur Ioh. xii / Ascendit Ysaias quia vidit gloriam dei / Eccli. xlv [illegible]
illi gloriam suam / hec enim gloria splendor est decoris et mag-
nificentie divine / Gloria autem [illegible] est / Gloria in deo qui-
[illegible] decore et manifesta [illegible] hoc gloriet(ur) qui
gloriatur scire et nosse me quia ego [illegible] dominus [illegible]
gloriet(ur) in domino / Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre
Est autem hic in excelsis / non quidem locali / sed decore et mag-
nificentia / que super omnia celestia et corporea [illegible] quibus solus deus
decorem sue bonitatis condidit et virtutibus / et magnificentiam operum
mirabilium suorum / in luce / Gloria in altissimis deo / hec enim
altissima consilio et virtute et magnificentia fuerunt et sunt
quod filium et incarnatum misit / et cottidie mittit in sacramento
de quibus [illegible] debent [illegible] angeli [illegible] virtus altissimi
obumbrabit tibi / et hoc signum est Iob xl. Si habes [illegible] ad
[illegible] brachium ut deus / et voce simili
[illegible] sublimi erigere et esto glori-
osus [illegible] decorem / et in sublimi [illegible] vera gloria
et speciosus induere vestibus / [illegible] invincibiles ut deus [illegible]
[illegible] brachium forti [illegible] intonare / et decore
et voce [illegible] virtutis et auctoritatis [illegible] glori-
ositatis [illegible] esse / et in sublimibus te [illegible]
esse / ut speciosus pre honestate [illegible] vestibus [illegible]
[illegible] / hoc ergo est vera causa glorie / et ideo non nisi deo attribu-
[illegible] / Et ideo hec gloria que est in alti-
[illegible] qui solus habere possidet [illegible] deo / qui
[illegible] soli deo [illegible] / Et ideo dicitur [illegible]
solus est gloriosus [illegible]
[illegible] soli deo honor et gloria [illegible]
Regi autem seculorum immortali [illegible] soli deo [illegible]
est Gen. xxxix. Ecce dominus meus omnibus michi traditis ignorat
quid habeat in domo sua / nec quicquam est quod non sit in potestate
[illegible] tradiderit michi preter te que uxor eius es / Sciebat enim
[illegible] Ioseph quod dictum est [illegible] in gloria [illegible]
est / et ideo licet eum gloria [illegible]
[illegible]
possit gloriari [illegible]
[illegible] gloria autem non vult [illegible] / Sicut [illegible]
[illegible] et angeli soli deo attribuunt gloriam [illegible]
cantant Gloria in excelsis deo / [illegible]
gloria dei [illegible] est nobis [illegible] / Et in terra pax hominibus
bone voluntatis [illegible] pacis [illegible] pacis [illegible]
et pacis [illegible]

Margin: Gloria quo vera vel acquisita est quam dupliciter dicitur

Margin: pono in terra / Est autem hic in excelsis non quidem [illegible]

quam in terra est in pugnando belli / Et in terra est nostre pacis / pax
veritatis tamen in nomine pacis / quia aliter sine nomine tendet ab effectu qui
non potest fieri in verbis angeli / et in nomine pacis / pacis veritas sive
Congruitas autem pacis in hoc importatur quod dicitur hominibus bone vo-
luntatis enim qui fide perficiuntur et intellectu proprio domini veritatis
perficiunt voluntatem / formam boni formauit / ut bonum velit / illis
vera pax conuenit et non aliis / Sic et per hoc quod dicitur hominibus bone voluntatis
Congruitas pacis significatur in terra / in qua pacis est necessitas
dicitur Job ix Terra data est in manus impii / et ideo a parte ecclesie non potest /
quia pax non est impiis / nisi deus ipse pacem faciat Job vii de
preciosa est / vel malicia vita hominis super terram Job 16 in mundo pres-
suram habebitis / in me autem pacem / Dan vii significatur hoc ubi
quattuor venti pugnabant in mari magno / et egrediebantur bestie
quattuor venti enim sunt quattuor suggestiones de
impugnantes / Anima quattuor enim venti sunt quattuor perturbantes / hic est timor vanus
inclinatio mala / [illegible] / gaudium mali / et tristitia que mortem operatur
spes vanior / gaudium [illegible] bestias faciunt terribiles / Ergo pax
hec enim [illegible] super bestias [illegible] / Job v bestie erunt pacifice et
summa est [illegible] / sic promittitur / Ad hoc enim christus venit
[illegible] pacem habebit tabernaculum tuum / Ad hoc enim christus venit
in corpore / in quo [illegible] pugne [illegible] omnium [illegible] erant
in corpore / in quo [illegible] pacata erant in [illegible] / Videlicet /
[illegible] quod omnia [illegible] ad [illegible] unam perficere
que [illegible] / in qua omnia ad [illegible] et corda paci-
ficata erant pacata / et pacem in terris faceret / et corda pa-
ficauit [illegible] dabit pacem nobis pacem quam
inter deum et [illegible] / Veritas autem pacis importatur
[illegible] pax / Veritas autem pacis efficitur [illegible] / Et pax
pectoris / et pace pectoris et pace cordis ut prima sit
[illegible] / et pace pectoris et pace [illegible] / Et tertia in [illegible]
in [illegible] a in cordis dulcedine / Et [illegible] transquilli-
[illegible] pax autem temporis non ut quidam putant temporis transquilli-
tas est / Anima [illegible] fuit [illegible] data in hoc mundo / Vix
tas est / [illegible] qui [illegible] volunt vivere in [illegible] persecutionem pa-
[illegible] qui [illegible] principes tribulationem [illegible]
in thym [illegible] / Et apostolus i [illegible] in me [illegible] / Quod
ticiunt / Et apostolus [illegible] ego mitto vos sicut oves in medio luporum / [illegible]
Mat x [illegible] ego mitto vos [illegible] / Vel tranquillitas temporis
aut in medio luporum pacem non habent / Vel tranquillitas temporis
non potest dici pax temporis / Sed potius / pax temporis est [illegible]
persequendo [illegible] in tempore sive [illegible] vel tribulationis / vel [illegible]
tamen in tempore [illegible] / equanimiter sustineat in pace / Aug
[illegible] violata sed de [illegible] / Cum hiis qui oderunt
[illegible] violata [illegible] / cum loquebar illis impugnabant me
pacem eram pacificus / cum loquebar illis impugnabant me
gratis / Hec est vna [illegible] pacis quia christus cum inda [illegible]
[illegible] ad osculum recepit [illegible] xii [illegible] sicut potest quod ex
vobis cum omnibus hominibus pacem habentes / [illegible] ipse [illegible]
cordis pacati [illegible] ex quia [illegible] ex [illegible] remissione
peccatorum / et ex reconciliatione ad deum [illegible] ex concordia [illegible]

voluntate / et perfecta affectionum cordis tranquillitate / Et hec in diversis
locis dicunt glose super apostolum. De primo modo pacis intelligitur quod dicit ro. i.
gratia vobis et pax a deo patre nostro / et domino ihesu christo etc.
Ubi pax est extra quia est remissio peccatorum. De secundo modo pacis dicit
psalmus xxv pacem faciet in israhel(?) est secundum motum reconciliabit. De
tercio modo pacis dicit psalmus fiat pax in virtute tua / et pax illa non fit
nisi constrictis et voluntatibus, nisi magna virtute contra voluntates con-
trarias / et habundancia
timeat ne ad mala impetu ferret. unde sequitur et habundancia
in turribus tuis / que turres sunt municiones virium racionalis
irascibilis et concupiscibilis / quibus fit habundancia bonorum pax
perficitur consciencie inspirantis et voluntatis obedientis / Si autem
aliter fit statim consciencia movet bellum et remordet. De
quarto modo pacis dicit ad philip. iiii. pax dei que exsuperat om-
nem sensum / custodiat corda vestra et intelligencias vestras
Hec enim est tranquillitas cordis dulcis auctoris quando
[illegible] ingerunt ad cordis turbacionem / et tenemus intellige-
[illegible] contemplacione et delectacione boni interioris [illegible]
[illegible] vere in illa pace exultat deus. Pax autem
in pace fruendi est [illegible] in illa pace. Pax celestis
civitatis ut dicit aug. in libro de civitate dei xix est pax celestis
civitatis que ut idem dicit est concordia fruendi deo et invi-
cem in deo / et omnibus bonis que in
deo / [illegible] fruimini in deo / tunc iam in
nobis [illegible] et in [illegible] civitatis pacem
dulce [illegible] boni domini in nobis et [illegible] filii dei vocabuntur / De
pregustamus [illegible] pacifici quoniam filii dei vocabuntur. De
hac triplici pace temporis pectoris et civitatis dicit christus ad suos ioh.
xiiii. pacem meam do vobis / pacem relinquo vobis. Relinquit quippe nobis
non quomodo mundus dat ego do vobis / [illegible] sine
pacem temporis / dedit pacem pectoris / non ad modum mundi / sed et pax civitatis
dedit pacem civitatis / non frumentis sed finalibus
ipse dulce [illegible] / non [illegible]
hominibus [illegible] / De quibus dicit [illegible]
[illegible] invicem [illegible] consumamini [illegible]
[illegible] et comedentes videte ne ab invicem consumamini [illegible]
cum [illegible] in bestias mutaverunt [illegible] cordis sui De quibus dicit
[illegible] intellexit comparatus est iumentis
[illegible] et pietatem tollere
[illegible] hominibus [illegible] et
[illegible] datum pax ista / [illegible] Voleban ut cuncti
[illegible] hominum [illegible] bone voluntatis / quia bona
[illegible] optata pace fruentur [illegible] bone voluntatis / quia bona
non est sed dicit aug. nisi sit preveniente gratia operante ut bonum velit
et sic subsequente gratia virtutum quia gratia [illegible] cooperans ut bonum
efficiatur si non frustra velit ad phil. ii. Deus est qui operatur
in nobis velle et perficere pro bona voluntate / velle
enim operatur gratia quia ipse operatur quando voluntatem informat / ut
bonum velit / et quando [illegible] caritatem perficit autem operatur gratia cum
[illegible] quando nobiscum operatur in opere virtutis et [illegible]
[illegible] voluntatem [illegible] operantur [illegible]
[illegible] voluntas [illegible] est [illegible] acquisita
est / talis enim voluntas tranquillitati [illegible] est pax

congruit sibi / Sic benigne facit nobis deus in bona voluntate creavit
hominem ad ymaginem suam conformavit / ut homines sint / et Christus per
suam operationem et cooperationem bonam voluntatem perficeret / ut tractatum
est. / Et huius paci contraria / ffinalibus autem male voluntatis / non est
pax / unde ysaie lix non est pax impiis / dicit dominus / cor enim impii
quasi mare fervens / quod quiescere non potest / sed redundat iniquitatibus
fluctus eius / hiis sunt quibus non sufficit. Ideo in hoc ympno / concinebat
angeli domini ut ipsi paterem hominum / et gloriam deo attribuant / et
sanctis deo volentes auferre pacem scandunt / et quidam ideo
gloriam perdunt. Ecce in gloriam eorum in ignominiam commutabo
gloriam perdunt. Osee in gloriam eorum stercus et vermis est / hodie ex-
altatur et cras non invenietur / quia conversus est in terram suam
tollitur et cras non invenietur / et in terra pax hominibus bone voluntatis
Sic ergo dicit gloria in excelsis deo / et in terra pax hominibus bone voluntatis
Sic ergo dicit gloria in excelsis deo et cetera que a sancto papa thelesforo sunt
Laudamus te et cetera / hec sunt que a sancto papa thelesforo sunt
addita in commemorationem eorum / cum angelis celestium concordi
adita in commemoratione eorum consistit in duobus / scilicet in gratiarum laudis
et intellectus eorum consistit / autem iste in hiis consistit / Dona
tamen / et in laudis causa / gratiarum autem / sunt a deo / et que sunt
et in laudis causa / considerantur / replicantur / et prout ad ipsum / prout autem sunt
cum nostra considerantur / et prout a nobis referuntur / sine forma / sine spe datoris / et
a nobis / et prout a deo / considerantur / sed in forma / considerantur in spe datoris / dicitur
a deo dimisit / considerantur / prout secundo considerando autem modi / quo
id quod dat ea deus / prout secundo considerando autem modi / quo
Laudamus et benedicimus te / considerando glorificamus te / Referendo autem
dat ea deus / dicitur Adoramus te glorificamus te / Referendo autem
bona ipsum / gratias agimus tibi / prima consideratione duplicia dei
dona in nos et ab ipso effecta consideramus / scilicet dona virtutum
dona in nos et ab ipso effecta consideramus / sed dona virtutum
et gratie / et dona que sunt bona nature / ut ad ne confirmatur
ordinata / virtutibus ergo et gratiis dicimus / Laudamus te / et
bonis autem nobilibus dicimus / Benedicimus te / Et autem potentibus
et gratiis laudamus / quia et philosophus in primo ethicorum dicitur / quod virtus
est laudabilium bonorum / et unde dicat in fine de laudibus
bonus / laus enim ut dicit tullius est premium virtutis / premium
et ideo considerando collationem virtutum sanctis / et gratiarum
dicimus / Laudamus / huius est quod dicitur proverbiorum / date ei de
fructu manuum suarum / et laudent eum in portis opera eius
fructus enim manuum dona opera sunt virtutis / que dextra domini
fecit virtutem / et opera illa predicabunt eum in portis civitatum
omnium scriptura dicit virtutum ipse est rex glorie / Sic in psalmo dicitur
Magnus dominus / et laudabilis nimis / magnus enim dominus et
laudabilis nimis virtutum collatione / in civitate scripta / quia
laudatur in omni scripta civitate / que tota est in splendore
honestatis virtutis et gratie / in monte sancto suo eius in
eminentia honoris qui habebitur operatione virtutum / Dicitur enim
ubi divites sunt in virtute / sicut dicitur ecclesiastici xliiij homines divites
in virtute pulchritudinis studium habentes / Sic ergo laudamus te
propter virtutes in te ostensas / et nobis exhibitas / virtus enim ut
dicit augustinus / est bona qualitas mentis / qua recte vivitur / qua
nemo male utitur / quam deus operatur in nobis sine nobis / Benedicimus

Benedicimus

aut te / in bonis nature collatis nobis / que sunt intellectus / ratio
/ sensus / vita / gratia et huiusmodi / Et in hiis que ista in nobis consistunt / sicut
est sanitas / et bona fortuna / et honor / et fama / et huiusmodi
Et de hiis dicitur Jacobi i. Omne datum optimum / et omne
donum perfectum / desursum est a patre luminum / Data enim optima sunt
ordinata ad naturam / dona autem perfecta sunt dona gratuita et gratie.
Sequitur quod est quod dicit / Benedicimus te / id est bene de te dicimus
absque ulla contradictione / quia minus est a meliore benedicitur / vide ergo
quod nobis deus benedicere debeat / et nos ipsum / Deus enim sicut dicitur Numeri
vi Invocabitis nomen meum super filios israel / ego autem benedi-
cam eis. Adhuc dicendum est quod duplex est benedictio / Una que est
sacramentalis que benedicitur. Altera autem est laus et preconium da-
te accepti / Et de prima dicitur quod minus est a meliori benedicitur / et ea
benedictione nobis deus benedicit / et episcopi / et sacerdotes / et hii non
benedicunt / et ideo inunctae manum sacerdotum / de quibus dicitur con-
secrare et benedicere sanctificare dignare domine manus istas per istam
unctionem et nostram benedictionem / ut quod quod benedixerit benedicitur / et quicquid
consecraverint consecretur / et sanctificetur in nomine domini. Alia
aut benedictio / qua dei bona laudamus / et predicamus / nos deo
benedicimus / et sic deus nobis / Thobie xii Benedicite deum
celi / et coram omnibus viventibus confitemini illi / quia Benedicite
dominum omnia opera eius in omni loco dominationis eius / Benedic anima
mea domino. Adoramus te / tamquam hoc modo collationis / quia
dona / quae laudabilia et benedicibilia / dona autem sunt

Adoramus

deus confert / et laudabilia conferendi hanc facultatem / et modu-
modi prestationis / quia tria conferendi magnificentia omnium hu-
magnificentia / quia intalia conferendo / qua adoramus / et magis
liberalitatem / prime est maiestas / quia adoramus / Secundo / quia te oportet
ferventia liberalitatis gloriam / in capitulo / adorat prostrare toto cor-
adorare domine / maiestas enim adoratur / insipientes
/ ut dicit dominus / Ad significandum quod ... maiestatem in arce ...
et tunc ... trinitatis maiestatem ... Exodi iiii
Et adoraverunt in loco ubi steterunt pedes eius / et non dixerunt
Audierunt hebrei quod visitasset dominus filios israel / et non dixerunt
ipsi et oratio corum adoraverunt promissam terram / Sic ergo adoran-
dus et orationem ... Joh. iiii Veri ad-
te / sunt veri tue maiestatis confessores / Joh. iiii Veri ad-
oratores adorabunt patrem in spiritu et veritate / tamen et pro talibus
oratores / qui adorant patrem in spiritu et veritate / et eos qui adorant
querit / qui adorant eum / spiritus est deus / et eos qui adorant
eum in spiritu et veritate oportet adorare / ... magnificentiam aut
liberalitatem / Glorificamus te / ... dat omnibus
habundanter / et non improperat / ... in largitate est immensa / ...
magnificentiam principalem / et hoc est gloria / et glorificentia digna
... Exaltabimus ...
... in omnibus glorificatus sum ... Exodi xv Ille deus meus glorifi-
cem eum / deus patris mei et exaltabo eum. Gratias
visitabo eum / deus patris mei et exaltabo eum
agimus tibi / hoc est 3 relatione ... ipsum / hoc enim ...
ab ipso fluunt / gratias autem redduntur sibi / ut habundantiam
fluunt sibi quae reddent ad ... Ecclesiastes primo / Ad locum unde

Gratias agimus

flumina

exeunt flumina revertuntur / ut iterum fluant / ingratitudo
enim ut de ... est ventus urens / et exsiccans fontem

pietatis / et vocem gre et nunc / Dicit enim b. Dyonisius in celesti ie-
rarchia c. i. Omnis quod lux gre procedens a patre luminum venit in nos
et sua bonitate nos implet / et sua simplicitate nos congregat
/ et ea omnia ad suam festinat reddere principium / et ad quietem nos ad
patris luminis in summum / unum omnia bona in se congregat / quod ab ipso pro-
cedunt / hoc autem dicit hiis verbis / Omnis a patre mota manifestacio
luminum processio in nos optime ac large proveniens / nos replet
/ et ut unifica virtus nos congregat / et convertit ad deificam super
simplicitatem et congregatoris patris unitatem / et hoc fit per graciarum
accionem in qua nos gratiam cum deo reddimus ad patrem eius fac-
torem gracie / i Thes. v. In omnibus gracias agite ii. cor. ix. Gracias
deo super inenarrabili dono eius / Hec de hoc expleta est laus que
convenienter in medium eius quod dicitur luce 2. Facta est cum angelo
multitudo celestis exercitus laudancium et dicencium Gloria in excelsis deo
/ Causa autem huius tante laudis exponitur / Cum dicitur propter magnam
gloriam tuam etc. / Hec autem dupliciter exponitur secundum quod / et in speciali per
singulares attributa persone / Ut cum quod cum deo / propter magnam
gloriam tuam / In quo tangitur triplex / sed cum laudes / causa magnitudo
viri quia gloria est / deo patri / causa est gloria / que quanto maior difficilius
Dicitur enim difficile est dare tibi in fine perfectionem / quarto urget
est / quia gloria est ore multorum predicata laudacio / secunda est plena
est late patens perpetuum / sed dat dominus et ponit hic
in fine ad rom. ultimo / Ipsi illi vero cui est honor et gloria
Dicitur de sic gloria est clara cum laude noticia / phus ac dicit
in topicis / quod in gloria fit quod nullo consciente eum festinaret
in esse / et 2m illa gloria est / quod sui nobilitate et honestate co-
in esse / et 2m illa gloria est / hoc modo gloria deo convenit
scienciis hanc se manifestat / hic modo multorum predicabilis est / qui virtute vel
/ et ipse solus ore multorum predicabilis / secundum laudat dominum ob genera
sed omnibus laudabilem perficit / sed laudat gloriam quam gloriantur exhibent
Ipse enim est eterne in ... gloriam plebibus tue ipse
lux ... ad revelacionem gencium et gloriam plebis tue israel
Ipse ore multorum predicatur / ipse ... claritate divina / cum ...
gnificat fecit / annunciate hoc in universa terra / Ipse qui clara vere
lande enim notitie exponitur / et nichil nisi laudabile in eo
invenitur / Dan. iii. laudabilis et gloriosus / et super exaltatus
in secula / et hic nobilitate et honestate sua omnes se conservans
unitatem / ps. laudate dominum in sanctis eius / laudate eum in firma-
mento virtutis eius / sicut ibi est ... hic laudate eum
in virtutibus eius / que omnia laudabilia sunt nobilia sunt
/ sanctus / hic quo sancta sunt eius / et quod magna et maxima quia
et honestatis est ergo gloria / quod magna dei est / cum in altis
sibi ... solus altissimus deus / Ecc. xliii.
glorificat / Unde dicitur luce i. Gloria in altissimis deo / et sic valebit
glorificate dominum exaltate cum quantum potestis / et ps. alibi nos de
ad hoc / sed autem gloria magna tua est / quia ...
bet gloria nisi soli deo / ysa. c. plures Gloriam meam alteri non
dabo / et laudem meam sculptilibus / sed ultimo Soli deo
gloria / et est ergo causa laudandi et benedicendi adorandi et glorificandi /

Et genus agendi / Domine deus pater / hic tangit specialiter attribu-
ta personarum / Et primo tangit ea que sunt patris / Secundo ea que sunt
filii / Et 3o ea que sunt spiritus sancti / Et quarto stringit id que sunt
communia tribus personis / Ea aut que sunt patris / tangit sub bre-
vi 2m quod consideratur in ipso / et 2m ea que operatur in angelis
Et 2m ea que operatur in nobis / Ea aut que sunt in ipso tangit
duplicem scilicet auctoritatem / et 2m gubernacionem / Auctoritatis cum
est quod dicitur / Domine non est quod solus pater sit deus cum scriptum sit in
Symbolo Athanasii / Deus pater deus filius deus spiritus sanctus / Et tamen
tres sunt non tres dii / sed unus est deus / Sed quia est per at-
tribucionem auctoritatis / quia pater non est de alio / patri ~~attribuitur~~ attribuimus
De quo dicitur hester 13 / deus manifestatur tamen est / hinc est quod etiam
[illegible] Confiteor tibi pater domine celi et terre
filius vocat eum dominum / Act. 17 / quia tu pater deus non in manifestis templis
Act. 17 / hic celi et terre [illegible] colitur / quasi indigens aut
[illegible] pulcrorum et bonorum primum est
quod non indiget / qui omnia [illegible] non est gubernator / quod etiam pat-
tres et [illegible] / Deus aut noster est gubernator / quod antiqui dicebant quod alios
attribuerunt / quia etiam pietas est gubernare familiam
ut [illegible] gubernabat / Et etiam [illegible] / quia noster [illegible]
in domo / Deus enim [illegible] videt / [illegible] est quod
[illegible] theos theorare / quia videt / Eccli 23 Oculi domini lucidiores
cuncta videt oculis providencie / [illegible] in abscondita [illegible]
[illegible] intuentes [illegible] creatura [illegible]
[illegible] est aqua [illegible] / quod sonat circuitum [illegible]
aut theos dicitur agios theos / quod sonat providens / Eccli 24 Girum
[illegible] omnia circuit / [illegible] sapiencia / tota providencia
[illegible] celi circuivi sola / Deus [illegible] calorem sonat / amorem [illegible]
Vel aut dicitur a theos [illegible] quia se abscondat a calore eius
[illegible] / [illegible] velocitate / et amore / calore [illegible]
[illegible] in visionis luce [illegible] / [illegible] iacta cogitatum tuum in
domino / et deus gubernat / Et ideo dicitur [illegible] solicitudinem vestram
proicientes / et ipse te enutriet / 1 Petri [illegible] quoniam ipsi cura est de vobis / Rex celestis / Rex
[illegible] / quia ipsi cura est de vobis / [illegible] auctoritatem / Rex dicitur celestis
quod facit in angelis / [illegible] ministrare sibi assistentibus
[illegible] rex est angelorum [illegible] intencionem et
[illegible] rex [illegible] instaurat / Rex aut est qui [illegible] et ordinet in
regnum suum [illegible] / et leges et precepta iusticie / et ordinet in
bona operacionem / et leges [illegible] distribuit / Dicitur enim [illegible]
[illegible] angelis [illegible] legit et ordinat distribuendo / Ysa. 32 Ecce
[illegible] / angelis [illegible] boni [illegible] / quia regnum eorum [illegible] est angelis [illegible]
quod regnum regnabit rex / et principes [illegible] est [illegible] veniet [illegible]
in iusticia regnabit [illegible] / Deus rex [illegible] magnus [illegible]
erunt / Ysa. 33 Dominus legifer [illegible] / Deus [illegible] rex [illegible]
nabit [illegible] / Sic enim [illegible] timebit te O rex gencium [illegible]
tum / fortitudine [illegible] / [illegible] sapientes [illegible]
est enim decens inter cunctos sapientes [illegible] attributa
cum non est similis tibi / Domine deus pater [illegible]

patris in nobis / et dicit deus nobis providens filii In uno quod heredes
fecimus vos per te donavit [illegible] / hic aut dicit nos in gratia adoptionis
nos formavit ipsa [illegible] / unde dicit Domine pater noster es tu / nos vero lutum
et fictor noster / et opera manuum tuarum omnes nos Ysa. Qui fingit pariter
sigillatim corda eorum / et intelligit omnia opera eorum / dicit aut ope est in ta[illegible]
in nobis penitencia formatam ad [illegible] misericordiam [illegible] [illegible]
gravantis / infirmitate gratiae [illegible] fragilitatis / spiritualis repugnantie
rebellantis iniquitatis / nulla horum obstare potest / cum ipse nos in filios formet
Rom. ix voluntati eius quis resistit / Luce i non erit impossibile
apud deum omne verbum Gen. xviii numquid deo quicquam est difficile /
Domine fili unigenite / hic tangit ea que attribuuntur filio / hic
aut sub hoc tangit differencias / primo enim tangit ea que [illegible] in tempore / ex quibus
est potens salvare et debitor salutis / secundo tangit modum exhibendi / quo
gratiam salutis exhibeant / tertio tangit gratiam reparacionis / quarto tangit
gratiam iustificacionis / quinto tangit gratiam glorificacionis / sexto [illegible]
horum singulorum sigillatim [illegible] dicat ergo Domine fili patris
Deus [illegible] est [illegible] salvare / unde salvare debeat de
[illegible] ipse suscepit / De primo horum dicit Domine fili / secundum [illegible]
[illegible] importat salutis facultatem / et in facultatem illarum heredi[illegible]
[illegible] importat facultatem salutis in divisam importat plenitudinem
[illegible] facultatum salutis in divinam [illegible] pulcrorum et honoris
[illegible] enim quod dicit Domine [illegible] unde salvare potest facultatem [illegible] quod dicit filii [illegible]
possessionem [illegible] salvare potest facultatem [illegible] illarum facultatum
salvare ex hereditate [illegible] omnes [illegible] facultates [illegible] quod filii
hereditate [illegible] cum quod dicit Unigenite [illegible] unigenitum [illegible] facultatem
de baptismo [illegible] generatione [illegible] plenitudinem / et [illegible] unde
illarum indivisam et possessam plenitudinem / et [illegible] dicit ipse / Domine
salvare potest plenam et [illegible] facultatem [illegible] enim [illegible] extra / quod
[illegible] est [illegible] divinas
facultates [illegible] omnes salvandi / ipse enim est [illegible] dicit [illegible]
[illegible] dives in omnes qui invocant illum / unde paulus [illegible] dicit
In omnibus divites facti estis in illo / et in omni verbo et in omni scientia
sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis / ita ut nichil desit vobis in ulla
gratia / [illegible] facultatibus omnes salvat / Fili autem [illegible] here-
ditate [illegible] omnia possidet Luce xv Fili tu mecum semper es / et omnia
mea tua sunt / Hebr. primo [illegible] constituit heredem universorum per quem fecit
et secula / Ioh. x omnia que [illegible] pater mea sunt / Unigenite autem quod indi-
visa possidet Ioh. primo vidimus gloriam eius quasi unigeniti a patre plenum
gratia et veritate / Sic ergo [illegible] que divinitatis sunt facultatem [illegible]
salvandi / [illegible] apud iustum iudicem non sufficit nisi qui debet
[illegible] assumpsit / [illegible] satisfacere debet / et hoc est
quod sequitur Ihesu Christe / [illegible] addit Altissime non est [illegible]
a [illegible] est additum / [illegible] additum erat / tanti autem
fecit angelos / et vocavit Ihesum Christum / [illegible] autem [illegible]
[illegible] ut dicit [illegible] de [illegible] / et [illegible] / de
[illegible] que dicit [illegible] filii / [illegible]
[illegible] divinitas [illegible] in actibus [illegible]
[illegible] tactus leprosum sanavit [illegible] tactus vivificavit / [illegible] tactus
illuminavit [illegible] / et [illegible] potencia divinitatis
se ostendit [illegible] solum [illegible] / [illegible] petrus [illegible]

4 carne

Repetit dne

[illegible] / Dñi ptate ipa ponitur autem et ibi sumitur eam specialiter
[illegible] de deo humanatu / Et xc go [illegible] dicit homines
dificatu / et hic est un pro nobis satisfacere debuit / Dñs enim dubi
et pbat Anselmus i li. cur deus homo qui pro nobis satisfacere non po
tuit nisi qui debuit et potuit / Potuit autem ipse deus filius dñs
filius patris unigenitus / Debuit autem nisi homo / [illegible] homo fuit / Debuit
et potuit nisi deus homo humanatus / et nisi homo fuit ratificatus
/ hoc autem sic pbat Anselmus / Adam cum in quo omnes peccauimus
et dampnati sumus / originalem iusticiam quam habuit ex [illegible]
nasci potuerant perdidit deo graciam autem infinite natura deo
qui originalem deo reddidisset iusticiam originalem quam infinitum et
infinitum bonum restitue non potuit / nisi qui infinite fuit
bonitatis / et hic non erat / nisi deus / homo non salvare non
potuit nisi dñs dei filius unigenitus infinite bonitatis / Ex
igere autem ab eo qui nichil debet non est iusti iudicis / Ergo
deus iudex iustus sit / non exegit hoc nisi ab homine qui debuit
/ Et sic oportuit quod saluator homo esset / qui debuit non ex debito
culpe / sed ex debito quod voluntarie suscepit / Ideo oportuit quod
homo esset et deus / et deus in homine et homo in deo / et sic fuit
tercio mediator dei et hominum xc ihus / quod go debuit et po
tuit importatur per hoc quod dicitur ihu xe / Et de ihu [illegible] ait potuit
Vocabis nomen eius ihesum / ipse enim saluum faciet populum suum
a peccatis eorum / Eccli xlvij / fortis in bello ihesus / fortis in
salutem gentibus / et nomen eius xpo autem dicitur ysa xlv xpo
meo ciro cuius apprehendi dexteram et subiciam illi gentes
et dorsa regum vertam / portas ereas conteram / et vectes fer
reos confringam / Ideo ante te ibo / et gloriosos terre humiliabo / cum
eum heredes istam [illegible] / qui hic xpc ut habes est dei patris / cuius
per dexteram apprehendit / que conferre salutis nobis fecit tibi
eum gentes saluatas in fide subiecit / dorsa regum mundi
et eius omnes suos mandatorum reposuit / portas ereas
inferni contriuit / vectes i [illegible] repagulas confregit / ante eum
mirabilia magna inter confirmando et contestando quod fecit
et spem habent credere strauit / et gloriosus et multos in humilitate
omnibus inclinauit / hoc est quod dicitur / Dñe fili unigenite ihu xpe
Domine deus agnus dei filius patris / hic tangit totius sal
mundi modum / Saluauit quod potestate / mansuete et obedient
potest ut faceret opus salutis efficere / mansuete et lauda
bilis / Obediens ut salutem erat / strauit in credibilitatem
per tale / per hoc quod dicitur / Dñe deus / qui potes es ad saluandum
Agnus dei / qui mansuetus ad patiendum / filius patris / qui
obediens est patri ad penam per [illegible] debito soluendo / Dñe quod
potes / deus qui sapiens / et cuncta prouidens / Vbi hoc enim potens
saluare / cui nec fortitudo aliqua resistit / dñe / nec astucia
aqua pot decipere vel latere / Sapientia proverbiorum / De primo
petimus / Exaltare dñe in virtute tua ut saluum potes / et hoc
dicitur / Exaltare dñe cantabimus et psallemus virtutes tuas / De
secundo / [illegible] regnabit rex et sapiens erit / Agnus
sapiens autem dicitur ye 23

aut dei dicitur / et paciendi mansuetudinem dei / aut ideo quia dei in
passione fuit sacrificium / de mansuetudine dicitur Ier. xi. Ego quasi agnus
mansuetus / qui portatur ad victimam / ysaie liii. Sicut ovis ad occi-
sionem ducetur / et non aperiet os suum. Dei autem sacrificium est, quia eius
sanguine cuncti liberamur ab angelo exterminatore. Iste agnus est
qui ymolatus est in figura arietis ab Abraham / Gen. 22 pro
filio ysaac / Ille agnus est qui occisus in orbibus eius ab origine
mundi / Apoc. 13. Iste est agnus quem cottidie mane ymolatum est in
mulieribus / que precesserunt adventum eius / et qui ymolavit propterea
Leuitici 23 sabbatha vestre in se et agnus qui offerentur deo in
adventu ymus [illegible] / Iste est agnus agnus immaculatus anniculus / quia
agnus ab agnoscendo dicitur / ut iste agnus dicit Io. x. Ego cog-
nosco oves meas / et cognoscunt me mee / Iste est agnus quem
nostro omnes meas / et bonitate lane et velleris,
agnum dei velle secuntur / et [illegible]
... est Iudicum vi. ubi legitur quod signum de desuper rore
et hoc signum est quod apparuit in velle. de fluxit in terra / et divinitatis est ad
quod apparuit in velle. Absconditus thezaurus
quod in divinitate fuit absconditus thezaurus
arcana, supra eum que humanitatem cum sanctitate in gratia / et diffusa est in aera
defluxit in humilitatem eius sanctitate in gratia / et diffusa est in aera
sed in carne / Hic vero est agnus dei filius patris in quo omnis
obedienter solvit debitum pro nobis / ut solvat debet aut debet et [illegible]
obedienter solvit debitum pro nobis ut solveret ante a patre resti-
litatem / que per inobedienciam patris ante non transisset a patre resti-
tari poterat / Nunc autem per obedienciam patris processit patri fuit accep-
tabilis / patri in omnibus est obediens patri usque ad mortem / mortem
autem crucis / patri et deinde exaltavit illum / Non vadens ad pacienda
tenendo dixit Matthei 26. Non sicut ego volo / sed sicut tu. Hec enim
tenendo dixit Matthei 26. Non sicut ego volo sed volutatem Ioh. x. meum
fuit cottidie efficatissimum / ut patris perficiet voluntatem / et ut perficiam opus eius
Hec obediencia fuit sibi omni ex necessitate Luce 2o. Nesciebatis
quia in hiis que patris mei sunt oportet me esse / In hiis igitur consistit
in sanctificatione vero sanctificacionis perfectus modus / ut perficeret san-
ctificationem potenter sapienter pacienter et utiliter / Qui tollis pec-
cata mundi miserere nobis / hic tamen sanctificacionis opus quod in tribus consistit
videlicet / gratificacionis / et glorificacionis / et hoc indicat
/ oportet redempcionis / Sanguis autem divinus ipso
tres usus / qui per vices hic producuntur. Sanguis autem divinus ipso
tres usus / qui per vices hic producuntur / et tamen amplioris redempcionis perfec-
te redempcionis perfecte / et tamen redimentur / et ex parte debiti a quo
tu dimpliciter desolvebatur / scilicet ex parte redimentis / et ex parte debiti a quo
redimuntur / De primo dicit quod Agnus / et hoc 2um perfectum habet
ex parte hoc est quitollere / hoc est hec vero tollis / hoc est abstollere
ut non sit / et hoc ex hoc hec facere / quia infinitum bonum pro debito in-
finito hec facultatem solvendi / hoc est olim primum de quo
solutum est totum debitum mundi / et hoc est celum / Ezechiel primo
thezaurus depredabitur. et olim in thezauro nostro
quo thezauro absoluta est mundi / Ecclesiastici vii. peccata mundi
Hec signum absolutum et quasi petrum. aut mundi est petrum olim
in toto mundo infecit / per primum nostri originalis / ex quo vero
est valde / et in nocivum pro-
fecit in originem multiplicatum est valde / et in nocivum pro-
pagine / est et omnes inficit / et quelibet ultima moventur / et in
plurali dicitur peccata mundi / quia ... cum in multitudinibus eorum [illegible]

ut ante manum scilicet diluculo ubi est ... manum / et dicitur a cate ... et predicat ... sed mane ... verbum

et ipse petrus qui ait me virum meum Ysaie xliij Ego sum qui deleo iniquitates
tuas et peccatorum tuorum non recordabor / sic ergo peccatum
tollit auferendo / quia ad peccatum solvit Genesis 32 Quidquid furto
peribat a me exigebat / quia corporis redemptio Osee xiij de
manu mortis liberabo eos / de morte redimam eos / Unde
Johannis 1 Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi / Subiungitur
implorando misericordiam dei / cum dicitur Miserere nobis ut scilicet nobis
valeat redemptio / in hoc quod nos de peccato mundi infecit / Hoc enim
multum nascebatur ob ignorantiam conspicientes dicitur Ephesios ij Omnes nascimur
filii ire / quia ira consumpti essemus / nisi sua miseratione pro nobis
solvisset Threnorum iij Misericordie domini quod non sumus consumpti / quia non defece-
runt miserationes eius / Nos enim deserunt miserationes que peccatoribus
solent Ysaie vi Tu subveniens et personam viri cum sit ante filii omni-
bus / quia pupillum et virginem ipse facit / et equaliter est cura
illi de omnibus / quia pro omnibus solvit / Qui tollis peccata mundi
suscipe deprecationem nostram / Hic tangit opus gratificationis
et dicitur dupliciter facultatis iustificationis in Christo / et implorata
vel potius beneficii gratificationis exprimitur / facultas tamen cum dicitur
Qui tollis peccata mundi / hoc est qui habes tollendi facultatem et
ipse tuam infinitatem dimictis / mundi quantumlibet mo-
dulo tuo infinitas / Mundi enim dicebatur collectio universitatis
aliter sicut / quia mundus / mundus enim dicitur aut dicitur mundus ipse homo
in quo omnes in quo viciata fuit / hec aut dicitur mundus ipse homo
multiplicator universitatis / et peccatum istius mundi est peccatum
actuale / pro quo et fecit patris fecit sanguinem agnus / et quod
nulla sit actualia / tamen in quibus que in singularis / ideo dicitur
Qui tollis peccata mundi / Habet Hebreorum [illegible] in fine temporum per hostiam
apparuit ad multorum exhauriendum peccata / quia nisi sanguinem ipsius in
cederet ulla de peccatis suis satisfactio potuit Ysaie liij Ipse peccata
multorum tulit / et pro transgressoribus oravit / ut non perirent
Prima Petri ij Qui peccata nostra portavit in corpore suo super lignum
Nam enim portavit ipse peccata patiendo pro nobis / Sequitur
implorando Suscipe deprecationem nostram / De qua dicit ut dicit Augustinus
Suscipe i passio
est ordo pro amovendis malis / et est sensus Suscipe i passio
tua qua penam solvisti pro nobis / nostram deprecationem qua orde-
tur qua penam mala nostra amoveri a nobis / Ipse aliter
orantibus et operantibus petimus mala nostra amoveri ut deprecari
ad ipsum amovere / Psalmus Exaudi deus orationem meam cum deprecor ut
a timore inimici eripe animam meam / Nos enim precepit eam nisi ideo
Dan iij Sicut in holocausto arietum sic fiat sacrificium nostrum / ut a te suscipiatur et
sic fiat sacrificium nostrum in primo peccatorum / ut a te suscipiatur et
placeat tibi / Hoc enim addidit Ambrosius ad illa dominica
Qui sedes ad dexteram patris miserere nobis / Hic tamen opus
glorificacionis / Sedere enim est quiescere / post laborem
sede at ad dexteram summi quoniam est regnatio / Hoc est in patris
sedere at ad dexteram summi quoniam est regnatio / Hoc est in patris
regnatio celi / Sedet enim ibi in altissimus et potissimus / In
altissimis ad regnandum / In potissimus ad fruendum / Colossenses 3
querite que sursum sunt querite / ubi quod super
ubi Christus in dextera dei sedens / que sursum sunt querite / nobis ipse est / nos
tram / Sed et illuc ascendit ut nobis locum parat ubi ipse est / nos
simus secum / Unde dicitur Johannis 16 ideo implorans misericordiam ab

zelo liberemur / et cum ipso in regno collocemur / dicentes / miserere
nobis / peccata tollente omnes homines zelo miseriam / et in etiam fe-
licitate hebr. ix ingressus est in semel in sancta ut appareat ante
vultum dei pro nobis / Gen. xl. Memento mei cum bene tibi fuerit ut sug-
geras [illegible] magno pharaoni / ut educat nos hinc de isto car-
cere / ps. educ de carcere animam meam ut confiteatur nomini tuo domine
Job xvii pone me iuxta te / Quoniam tu solus sanctus / hic com-
mendat [illegible] de filio in redimendo gratificando / et glorificando
tangitur triplex / quoniam enim sanctus est ideo redemit / et quia dominus est
ideo gratis contulit / et quia altissimus est ideo exaltator in gloria
ponit / Dicit ergo quoniam de se dicat tu tollis peccata mundi / est tu solus
es sanctus / et dicitur exclusiva que ibi ponitur facit exclusionem [illegible] essentie
et non [illegible] persone / et ideo non excludit patrem / a sanctitate / in spe-
ciali enim [illegible] habeat [illegible] intelligitur / sed enim [illegible] / [illegible]
[illegible] / et sanguine unctus / non [illegible] de illis equivoce [illegible]
[illegible] / et sanguine / Nam enim 2 [illegible] prima et principalem rationem dicitur
legitur ad unum / Gen. [illegible] / Unde leges sanctificantur sanguine et sanctificantur
sanguine unctus / [illegible] hec sanctitate est mundus / et quia est
et quia est mundum a transgressione [illegible] est confirmatum / et ideo omnis [illegible]
firmatum sanguinis effusione / [illegible] est a sanguinis effusione / et sancti-
[illegible] / hic igitur non solus
[illegible] / ubi quia [illegible] sanguinis [illegible] pro testamentum
[illegible] redemptor [illegible] sanctus / quia solus [illegible] Heb. ix Omne
[illegible] sanguine suo confirmavit [illegible] ad Heb. ix Omne
sanguinis effusione non fit remissio Zach. ix / Tu autem in sanguine
testamenti tui emisisti vinctos de lacu in quo non erat aqua
[illegible] sanctus enim est / qui solus [illegible] est / et est / scilicet solus
[illegible] sanctus [illegible] est ab omni inquinamento liberatus [illegible]
Dicit enim Dyonisius [illegible] sanctitas est ab omni [illegible] vocabitur filius dei / [illegible]
[illegible] / Luce i / [illegible] nascetur ex te sanctum [illegible] / [illegible] solus fortis et firmus
[illegible] et natus [illegible] / [illegible] cessit in tempore Exodi xv
qui [illegible] mutavit [illegible] / [illegible] mirabilis in sanctitate / tribi
[illegible] tibi [illegible] in fortibus domine / mirabilis [illegible]
[illegible] laudabilis et faciens mirabilia [illegible]
[illegible] sanctitas est [illegible] scire faciens que ad deum [illegible] / sic
dicit [illegible] sanctitas [illegible] solus sanctus est / et sicut dicit Joh. primo
[illegible] authonomatice solus sanctus est [illegible] qui est in sinu patris
deum nemo vidit unquam unigenitus qui est in sinu patris
[illegible] enarravit / quia solus scivit secreta sapientie x / dedit illi
[illegible] / honestavit illum in laboribus et complevit labores illius
[illegible] / [illegible] non potuit redimere / [illegible]
[illegible] solus sanctus [illegible] sanguis mortem / et eum qui habebat
[illegible] / et fortis [illegible] / et quia solus [illegible]
mortis imperium potuit superare / et quia solus [illegible]
secreta patris / secreta dei potuit docere et revelare / Tu
solus dominus / et ideo solus potest ostendo gradus gratificare / [illegible]
[illegible] et [illegible] gratias et virtutes et divicias [illegible] et
[illegible] possidet / ex quibus in omni gratia [illegible] facit Joh. primo
de plenitudine eius nos accepimus gratiam pro gratia Zach. [illegible]
equabit gratiam gratie eius / Tu solus altissimus / et ideo solus
potest exaltare / et glorificare / ps. [illegible] et honore coronasti eum domine
et exaltatum constituisti eum super opera manuum tuarum / [illegible] xv

Stola glorie induit et exaltavit illos apud proximos suos. Dicit igitur quoniam
se subiungit quod exultabit persona nobis concupiscentia in spiritu
Et quibus et potest et dicitur salvare et desalvare. quod habundabit gaudio
abacuk in christo autem in domino gaudebo et exultabo in deo ihesu
meo. De hoc autem distincto dicitur Cant. c. odor unguentorum
tuorum super omnia aromata. Cum sancto spiritu. Hec tangitur spiritus sanctus sa-
cramento. Et tangitur duo. scilicet spiritus persone et ad quem habent in unitate
essencie. Spiritus persone tangitur in verbis in spiritu sancto notante
associacionem in actu persone qui notat concordiam et appropriato
persone ad sanctificacionem. Spiritus sanctus est verus et consubstancialis et
dilectio et delectacio patris et filii sicut dicit Augustinus. Est autem verum
ex toto crescit tamquam ministrans sub capite Ephe. iiij. Ex
quo totum corpus et connexum et subministratum unumquodque
membri augmentum corporis facit. Concupiscit autem est ut dicitur
membri augmentum corporis facit ... et nos concurrentes fa-
ciunt in quo pater et filius concurrunt et corpus adiuvant
ciunt et conformat ... sensum subministrat
sunt in vobis conformata. Est enim dilectio patris et filii qui nos sibi
unit et inspiracione. Est enim dilectio patris et filii quem nos sibi
astringit et se invicem diligunt. Osee xi. In funiculis adam
traham eos in vinculis caritatis. Est delectacio patris
et filii qui nos consolantur ut in eis et non in aliis delectemur
Psalmus Delectare in domino et dabit tibi peticiones cordis tui. Hec sunt
et hec proprietatem notat beatitudo. Spiritus sanctus sic spirat
et hec intelligenciam vestram et ad celestia elevatam inten-
cionem de quo dicitur Iob xxxij. Spiritus est qui vivificat. Et Iob
Dat dicit vita scilicet ... Spiritus est qui inspiracio altissimi dat intelligenciam
ut video spiritus est in hominibus et inspiracio omnipotentis ... clamabat et voce
Dez. Gal. iiij. ... clamet ... in dei obsequio corda sancti
serviles cum voce eius sic volubilia in dei obsequio dicimus Actus
quo sacratus est respondere in omni modo quod autem in Symbolo nicenum procedit
credit patri filioque cum ... sanctorum ... Sanctam catholicam ... ipsum sanctum
Credo in spiritum sanctum Sanctam ecclesiam catholicam. In Gloria dei patris Amen
sicut in unitatem ... qualiter et ... in verbis proximi ... autem in gloria quam
hec unitatem respicit ... in verbis ... que est claritas fulgoris
trium personarum est una et eadem gloria que est ... in toto divinitatis
eius quod hec dicitur dei patris. Et ipse est ... et a patre et filio ... quem
et a patre hec filius ... in gloria et a patre et filio ... honor et gloria
gloria ... dicitur ... gloria ... patris que est ...
in secula seculorum ... ubi dicitur gloria ... filius ... per
et patrem ... principio ... filius ... de quo cum
nos ... mediantem et sic ... filio ... est ... quod
patre est spiritus ... et ipse ... a patre ... principio patre et filio ...
Spiritus sanctus ... est patrem ... principio ... subiungitur ...
ante ... creatura. Et autem singulariter ... unum est honor
honor et gloria respicit ad essencie unitatem ... lingua confiteatur quia dominus ihesus
et ... est gloria ... lingua confiteatur ... dominus ihesus
in gloria est dei patris. Et autem subinfertur amen quod ... quando
in gloria ... fiat fiat
et ... ubi nos habemus et dicit ... fiat
hebreo hebraice amen dicitur. Et autem ...

adventum Johannis in divinis amen amen dico vobis vere vere dico vobis / Respondeo dicendum quod ...
ubi virtus apostolus in hoc confirmavit testem fidelem et verum / sicut hic dicitur quod
verum est / et est responsio ydiote ad ea que contraria sunt / et est ac si diceret
amplius amen hoc est quod veraciter est verum quod credere debet sufficere
ydiote quod dicitur amen in scripturis sanctis / Ad istud ergo ypocrita ...
finit quod vobis introitum apostolus acclamando responsorio liberatoris
in voce angelica / de qua scilicet voce angelica multa dicta sunt de gloria
soli deo attribuenda / et de adoratione dei / ac glorificatione et de laude di-
vina / quod ad hoc deo glorificare / laudare / benedicere ... de sanctis divino
... de institutione ... que sunt hic applicata / Et ergo ex
... istorum pro habenda clariori notitia de adoratione divine maie-
statis / et christi ... angelica ... verbum ... mo-
ueo istam questionem / Utrum latria conveniens deitati sit attribuenda christo
humanitati / Et quia ... aliud ... respondet quod
adoratio latrie convenit divine maiestati / sed querit an conveniat
christi humanitati / et quia questio sit sancta / quia dicit ... et ...
sunt post ... in ... divinam ... adorationibus / et illi ... servitus
qua tamen glosa ... latrie / ergo latria non est
exhibenda christi humanitati / que exhibet eius divinitati / quia humanitas
non sit deus / sed creatura ergo ... totum ... sit /
latria que convenit deitati / est exhibenda christi humanitati / ergo hic ...
... per damascenum libro 3 sentenciarum ... capitulo ...
quod due sunt nature in christo / et modo ... unite ... in ypostasi
... persona una et unico supposito / unus ergo ... et ... christi
et ... quem adoramus non ... et ... non ... eius
... / et allegat ipsum augustinum in libro ... / et augustinus super
Johannem / sed illud non turbet te ... / et allegat eum ... vero
dicit ... / ... christo humanitate ideo
adoro ... a divinitate ... divinitati unita est / ut non aliud
et aliud ... unum ... deum et hominem filium dei esse consitetur / Et
... tenet ... deos alienos ... / preciperis adorare ...
et ideo precipit latriam / et prohibet idolatriam / et ideo distinguit tria pre-
cepta prime tabule / ... cultum latrie / quia colimus deum / Nam
deum colimus corde / ideo non habebis deos alienos / colimus eum per
reverenciam in opere / ideo non facias tibi sculptile / item reverentia
in ore / ideo non assumes nomen dei tui in vanum / ... christi
divinitas et humanitas in uno supposito / sed divinitati ... attribuitur
adoratio latrie / ergo et eius humanitati / sed ... quia ...
... quam in tribus articulis distinguimus ... primo ponitur
notabilia titulo de latria ... secundo ... contra
... conclusiones ... dubiis / ... ad
... tertium thema in ... et ... / et alios
... et alios doctores katholicos ... adorare
seu venerari / prima vocatur latria / que latine dicitur pietas
... vero dicitur ... seu eusebia / et dicitur ... eusebia

x bonus cultus / et apud grecos habet duo nomina / scilicet et apud latinos
Nam apud grecos vocatur latria / seu eusebia / sed apud latinos vocatur
pietas / et religio / nam inter virtutes morales que quedam ultra alias pre
eminentes que vocatur religio / licet enim virtutes morales ordinantur in
deum sicut in finem / ipsa tamen religio magis propinque ad deum accedit
quam alie / inquantum ea operatur que directe et immediate in honorem divinum
ordinantur / et quia actus religionis sunt duplices / quidam sunt interiores ut de-
votio et oratio / devotio enim dicitur a devovendo / quia devoti seipsos quo-
dammodo deo devovent / ut ei se totaliter subdant / oratio autem sumitur de
ma... / Est autem mentis in deum vel est petitio decentium a
deo / et quidam sunt actus religionis exteriores / et illi sunt multiplices / quidam
actus exterior dicitur adoratio / per quam aliquis corpus suum ad deum
exhibet venerandum / Secundus quo aliquid de rebus exterioribus offertur
/ ut sacrificia / oblationes / et decime etc. / Tercius est quando ea que dei sunt
assumuntur / ut iuramentum in quo nomen dei assumitur ad verba con-
firmanda / modo de primo actu religionis puta exteriori / questio quid
sit latria quomodo deitati etc / Est dz latria quasi laus trina x vel
reverentia in una natura seu essentia divina exhibenda / vel est summe
veneracionis cultus soli deo exhibendus / vel est expressio voluntaria divine
maiestatis et trinitatis / unde mathei iiii et luce / Dominum deum
tuum adorabis / et illi soli servies / in quibus verbis tangitur trinitas per-
sonarum et unitas essentie / Ita in hoc verbo dominum subiectum persona pa-
tris in hoc quod dicit deum / quia secundum ysidorum vii ethimologiarum ca. i. grece dicitur theos / quod
latine sonat videns / speculatur enim et videt dei intuitu / et sic unico
verbo deus / intelligitur sapientia dei patris a dicta potentia procedens / Etiam
theos grece idem est quod timor latine / quia ipsum colentibus est timor unde
ps. Servite deo in timore / Et secundo deus ipse est nomen
trinitatis / pertinet ad patrem et ad filium et ad spiritum sanctum / Tercio per unum
talitate designatur et dicitur deus tuus / exprimitur tercia persona scilicet
spiritus sanctus / cui attribuitur bonitas / unde dominum / tuum patrem / deum / tuum fi-
lium / tuum spiritum sanctum / adorabis et illi soli servies / ecce unitas trini-
tate / propter quod ab ecclesia cantatur in simbolo de spiritu sancto / qui cum patre
/ et filio simul adoratur et conglorificatur / non ergo maior vel minor
est adoratio debita cuilibet persone in divinis quam alteri / cum sit eadem omnium
deitas / maiestas et potestas / et ideo abraham tres vidit et unum
adoravit / Genesis xviii / Et quamvis sint speciales orationes ad patrem
/ speciales ad filium / et speciales ad spiritum sanctum / non tamen distinctis ado-
rationibus adoratur / quia dum una persona divina adoratur la-
trie debite adoratur / alie persone non excluduntur / quia sicut adoratur
in una persona quod est trium personarum scilicet deitas maiestas et po-
tentia / Huic speciei latrie opponitur ydolatria / que est cultus creature
exhibitus / et dicitur ydolatria quasi ydoli latria / Secunda species adorationis no-
minatur dulia proprie dicta / et est servitus seu honor vel reverentia

cohibita racionali creature propter excellenciam / et hoc sit propter actum vir-
tutis / et sic debetur viris sanctis / vel propter actum virtutis / et sic debetur
omnibus hominibus non obstinatis / etiam licet sint mali / vel ad reducendum
vel ad confirmandum alios ad virtutem / et sic debetur prelatis tam
secularibus quam spiritualibus propter conformitatem ad deum in potestate / sicut
apostolis pape obedire eius . d. subditi obedire propter deum non tan-
tum bonis sed et discolis / doctoribus et magistris propter conformitatem in sapientia
vel sapientia / viris sanctis propter conformitatem in bonitate / Et quia
ultimum predictorum tantum est reperibile in creaturis racionalibus vel homi-
nibus / ergo illis talibus est exhibenda dulia / Que est duplex
scilicet maior et minor / Et dicitur dulia a dulos quod est servitus / et quia
non iper / quod est super / et dicitur yperdulia quasi super duliam / et media est inter
yperduliam et latriam / quia yperdulia convenit creature / latria vero
soli deo omnipotenti / Unde versus / Mortalis duliam / latriam dic omnipotenti
Et illa scilicet yperdulia soli virgini ex quo in glosa appellatur maior
dulia / et hac adoracione deus adorat carnem christi / … quanta …
in se considerata / Et eam albertus magnus / licet non humana separata
est a natura divina / et sic proprietatibus etiam a proprietatibus divinitatis
distinguuntur / actum non humanum / non separat a proprietate unionis
… non divina / propter quod modo sic venditur et colitur / Quo corpus christi
quo notandum / quod caro christi anima et humanitas christi potest dupliciter
considerari / Uno modo prout in se quelibet illorum est creatura / non habito respectu
prout sit filio dei unita / et illi separatim in se separata intellectualiter …
tendet / et sic nullum illorum est adorandum adoracione latrie / et … quia
quelibet illorum prout sit est pura creatura / tamen non debet adoracione latrie / sed yper-
dulie / prout supra dictum est / … sic adoracio … consisten-
do / quod ipsa sit causa meritoria / quod in ipsa et per ipsam …
… / opponendo … passioni / Et consistendo
per ipsam sit … quod confert et auget graciam
… digne recipiatur in sacramento altaris / in quo …
… considerari … prout sit unita verbo / et
… illorum una adoracione adoratur cum verbo / scilicet adoracione la-
trie / … continuando … que … procedit …
… adoracione esse adorandum / Nam in
… dicitur / anathema sit / … incarnatio
… una adoracione cum propria … adorandum / prout allegat
… Tho. in 3a parte hoc … ad oppositum / Et videtur
… augustinus de verbis domini … homi-
… tractatus illud … Jo … verbo … ubi
… dicit / et est in opposito allegatum / Ego … per-
… humanitatem … adoro / quia deitati unita / et a divinitate
… suscepta est / ut non aliud et aliud sed unum … et hoc
… esse … / … et humanitatem separaverit …

tredo nec sermo uel dicto. Nam propter istam doctrinam quoscumque induti sunt
erit similiter cum eterne adoracionis contempserit, periculum mortis incurret
sicut et in Christo, quod non quantitate solum sed divinitati unitam unum verum
dei filium et hominem adorare contempserit, morte morietur. Sed
quia caro Christi, anima eius, corpus ipsius et quantitas Christi numquam fuit
a divinitate separata per unionem, nec erit in eternum separata a deitate,
et ideo illa semper sunt adoranda adoracione latrie, cuius racio est quia nos
quando adoramus corpus Christi vel eius quantitatem adorare non debemus respicere ad
eius corpus vel quantitatem secundum se, sed ad eius persone dignitatem que persona
est verus deus et verus homo, cui semper debetur adoracio latrie. Unde
Damascenus libro iii ca viii dicit: unius est persone filius dei et hominis persona
quem adoramus cum patre et spiritu sancto una adoracione, non incarnatam
carnem eius non inadorabilem carnem dicentes, adoratur enim in una verbi
ypostasi et est eadem per omnia. Secundo elicias quod Christo tenemur exhi-
bere duplicem adoracionem, scilicet quod sumus compositi ex duplici natura, scilicet intellectua-
li spirituali et sensibili, ut dicit Damascenus libro iiii; tenemur enim ei spiritualem
adoracionem offerre que consistit in interiori mentis devocione, et corporalem
que consistit in exteriori corporis humiliacione, scilicet in genuflexione, in ter-
ram prostracione, in oblacione et huiusmodi, et pectoris tunsione. In
genuflexione significatur nostra infirmitas in comparacione ad deum; in
prostracione in terram significamus nos nihil esse ex nobis nec aliquid posse sine
eo, quia ipse dicit Jo xv: sine me nihil potestis facere; in tunsione
pectoris significamus mentis devocionem et oracionem etc. Tercio sequitur quod op-
eracio non solum impetrat actum interiorem, sed etiam exteriorem, nam adora-
cio est actus tam in signis et in operibus interioribus. Tercio ista du-
plex adoracio consistat tam in actibus exterioribus quam in interioribus,
principaliter tamen consistit in interioribus, cuius racio est quia illud quod est
exterius refertur ad illud quod est interius, tamquam ad principale, et ideo
adoracio potior fit propter interiorem, ut videlicet per signa humilitatis corpo-
ralia excitetur noster affectus ad subiciendum se totaliter deo, quia
connaturale est nobis ut per sensibilia ad intelligibilia procedamus, prout
dicit apostolus ad Ro i: invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta con-
spiciuntur. Et sic habet sacra scriptura aliquando loquitur de adoracione sicut quod
dicit actus interiores eiusdem exteriores. Jo iiii dicit: venit hora
et nunc est quando veri adoratores adorabunt in spiritu et veritate. Et
glosa ibidem dicit: non in templis nec in monte hoc, sed in interiori
cordis templo. Et glosa dicit: adorate dominum in atrio sancto eius, id est
in dilatato et sanctificato corde, in quibus actibus adoracio dicit actus
interiores. De actu exteriori adoracionis dicit Apoc v: Ceciderunt
in facies suas et adoraverunt

dicitur scriptum illud Exodi xx Non adorabis ea neque coles / Et glosa / nec af-
fectu coles / nec specie adorabis / ubi adorationem dicit actum exteriorem qui est si-
gnum [illegible] sic dictum est / et in sic dictum est de primo articulo

Veniendum igitur ad secundum articulum / sit prima conclusio hec / Secundum explicit   2us articulus
speciem venerationis / ponendo sunt tres species adorationis / quod declaratur primo
nota / et probatur sic / Prima quidem species venerationis / ut est cultus seu latria
que soli deo debetur / unde secundum Rabanum super Genesim / adorare adoratione
latrie / est ad deum qui solus est colendus tota mentis intentione tendere / Se-
cunda quidem species adorationis vocatur yperdulia / ut est dulia maior / que est
servitus seu reverentia / excellentissime creature exhibita / ut humanitati
Christi secundum se considerata / et hec ex affinitate qua est ad deum / vel gloriose
virgini / prout est mater dei / Et tertia species vocatur dulia proprie dicta / et dicitur   x
honor exhibitus cuilibet creature rationali / secundum statum suum / sive sit in patria
vita sive in statu / vel secundum alios / Est reverentia debita rationali creature
superiori ordine tenenti / ratione alicuius dignitatis vel excellentie / ut sunt
prelati tam spirituales quam seculares / igitur conclusio vera / Corollarium primum / latria
soli deo / et nulli creature / in quantum secundum se considerate est exhibenda / patet
quia latria est cultus soli deo exhibitus / ut patet ex predictis / Item quia latria
deo debetur / in quantum est deus / creator dominator omnium et ut solus gubernat
deo / igitur corollarium verum / Corollarium secundum / Creature alique excellentie
[illegible] secundum se considerata / [illegible] ymago in quantum [illegible] salvatoris [illegible]
[illegible] Christi / et crux Christi / in quantum instrumentum redemptionis nostre / sunt
aliquo modo adoratione yperdulie adorande / patet / quia [illegible] pertinet ad
humanitatem Christi / que per se non susceptibilis honoris / sed humanitas Christi
adoratur yperdulia / et ideo celebramus festum inventionis et exaltationis
crucis / sunt tamen sancta in ecclesia / [illegible] adoranda / igitur etc.
Corollarium tertium / Creature rationales in non [illegible] / venerande dulie
a nobis sunt adorande / patet ex conclusione / et ex predictis / [illegible]   + [illegible]
Conclusio secunda / licet nulle res inanimate secundum se / nullo [illegible]   3a
[illegible] sunt adorande / et per consequens ille res   Ro-
[illegible] adoratione est exhibenda / illud dicitur esse alicuius specialis dignitatis
[illegible] auctoritatis / sed res inanimate / non sunt huiusmodi / igitur non sunt adoran-
de / igitur [illegible] / per alios in septimo [illegible] dicitur adoratio est venera-
tio reverentia exhibita ratione dignitatis superioris et excellentis / et patet
[illegible] Exodi xx Non facies tibi sculptile neque similitudinem / que est in celo
desuper / et que in terra deorsum / nec eorum que sunt in aquis sub terra / non
adorabis ea neque coles / Ego enim sum dominus deus tuus / qui eduxi te
de terra Egypti / de domo servitutis / et idem patet Levitici xxvi / Non
facietis vobis idola et sculptile / nec titulos erigetis / nec
insignem lapidem ponetis in terra vestra / et idem patet Michee v / Non ado-
rabis ultra opera manuum tuarum / et evellam lucos tuos de
medio tui / Et in psalmo legitur dicit / neque adorabis deum alienum
[illegible] quia res inanimate absolute considerate / non sunt alicuius specialis
dignitatis / nec alicuius eminentis auctoritatis / ut patet [illegible] per se patet

va / Sed contra aliqua parte questionis probatur / quia tunc Christus honorandus et adorandus / sicut ymagines sancto-
rum / et reliquias ipsorum / unde quod nulla creatura sine questione / et eius probatione / et
probatur sic vere / Reliquie aliorum sanctorum honorantur eodem honore quo ipsi
sancti / Sed tunc est de reliquiis Christi / ergo est adoranda latria / sicut Christus / Item
tunc est ymago Christi crucifixi / Sed Christi ymago est adoranda latria / igitur et hec
igitur questio pro secunda parte vera / Conclusio prima / nulli creature inquantum tali est divi-
nitatis cultus exhibendus / patet conclusio / quia adoratio latrie / que est cultus soli creatori debitus
sed tali creature non est exhibendus / ut patet ex primo notabili / igitur etc. / Conclusio
secunda / Virgini gloriose / nullo modo debetur adoratio latrie / sed ypperdulie / patet conclusio
quia nec in signo / nec secundum se / quia licet ipsa fuerit mater dei / non tamen fuerat
deus / nec 2m / quia sic est pura creatura secundum se considerata / Sed secunda pars
conclusionis patet / quia virgo gloriosa / ut consideratur ut persona sancta / et sic ei debetur
dulia vel / nec inquantum est mater dei / sive pertinet ad deum / et sic sibi debetur
yperdulia / Et conclusio prima parte vera / Conclusio tercia / imagines illorum quibus debe-
tur ymaginibus / eadem adoratione sunt a nobis venerande / et adorande / patet per
Johannem Damascenum / qui dicit quod honor qui debetur ymagini / refertur
ad illud cuius est imago / Et Basilius dicit quod honor ymaginibus ad proto-
typum pervenit et ad exemplar / et ita tunc inquantum est signum Chri-
sti / maior adoratio debetur quam beate virgini / quia tunc prout est signum
crucifixi / debetur latria / ut ex 2a parte questionis / que nullo modo debetur beate virgi-
ni / ut patet ex secundo notabili / Et est beati Thome / quia idem est motus in imaginem / et in eo
q° 3a cuius est imago / Conclusio quarta et ultima latria convenit deitati / quia
exhibenda Christo secundum humanitatem / secundum quantitatem Christi suo / hec questio patet quod
secundo notabili / et questio vera / et patet sic probatur / Christus est una persona / et una
dignitas personalis / vere cuius debetur sibi una adoratio que est latria / et
patet questio per [illegible] adductis / et per Damascenum super [illegible] di-
[illegible] carbone [illegible] / ut [illegible] copulatus igni
adoro Christi naturam / propter deum mei / [illegible] propter carnem tamen vitam
deitatem / non enim quartam appono personam in trinitate / sed confiteor personam unam
Christi et carnis eius / in quibus verbis insinuare videtur / Christus humanitate cum
deitate una adoratione esse adorandum / attendendo unitatem persone Christi
Et quod alio patet tunc vere / eadem adoratione adoratur caro anime unita / quia a-
doratur ipsa anima / ergo si non magis intime unitur verbum ipsi carni / quia anima
eadem adoratione qua adoratur verbum / adoratur caro assumpta / sed verbum ador-
atur adoratione latrie / ergo et humanitas deitati unita / Sed adorari ea-
dem adoratione igitur etc. / Conclusio prima / licet in deo sit trinitas personarum
/ et diversitas attributorum / non tamen est adorandus diversitate adorationum / patet
conclusio est de intencione Alexandri super 3o / ubi tractat de unitate adorationis dei
Et per beatum Thomam / et quam aliorum doctorum catholicorum / Et probatur sic probatur pro
singulis eius partibus / et pro prima quod in deo sit trinitas personarum / patet ex fide / et ex
simbolo Anathasii / Et etiam sit in deo pluralitas attributorum / patet per
magistrum in primo / ubi doctores hoc communiter tractant / Nam quedam dicuntur
de deo ab eterno / ut esse trinum et unum etc. / Et quedam vero ex
tempore / ut esse dominum / esse creatorem et huiusmodi / Et ad non sit adorandus
diversitate adorationum / patet quia semper est una adoratio trium personarum
in trinitate qua adoratur pater et filius et spiritus sanctus / Sicut est una
maiestas [illegible] cuius figuram legitur Genesis xviii quod Abraham tres vidit

et unam adorant / Unde licet sit unus et distinctio trium personarum / est tamen una
adoratio / quia est una maiestas / una celsitas in tribus / Et ideo Io. v dicitur
Item non honorificat filium / non honorificat patrem qui misit illum / super hoc
ostenditur / quod honor patris est quod honoret filium / et econverso / et licet ibi sit distinctio
personarum / tamen ille personarum invicem et adimplet sub relatione / Unde dicit
veritas in ewangelio Io. xiiii Philippe / qui videt me videt et patrem meum
/ et sic respiciendo distinctionem personarum trium / unus et idem honor / et eadem
adoratio debetur toti trinitati / Et sic respiciendo essentiam / unus et idem
honor unico debetur cui / tamen sunt unius essentie passe tamen similiter respiciendo
dignitatem attributorum dicendum / quod licet omnia sint una summa dignitas
in deo / et ideo non faciunt diversum honorem quod patet deo / sed faciunt diversum de-
bitum ex parte creature / quia aliud accipit a deo creatura / quia creat / ali-
ud quia regit / et ideo diversus est debitus / unus tamen est honor / quia una dignitas
/ una summa maiestas / et per consequens una adoratio / Ideo correctum vii / Nec sequitur
in invocatione trium personarum / sit trina genuflexio / ideo trina adoratio / quia a-
ctus est unus / quia in invocatione earum persone divine / Sed sic singulis genuflexio
/ non tamen sit trina adoratio / ut quidam credidi / Et b. Thomas secunda 2e dicit
quod trina genuflexio est signum trinitatis personarum / non autem diversitatis adorationum
Correctum viii / Considerando diversitatem nature in Christo / Christus debet a-
doratore et adorandus / patet quia in Christo est non divina / que est adoranda la-
tria / et quo quoad trinitatem / latria est in ipso est humanitas / que sive sit considerata
et adoranda dulia maiori / ut quod pro nobis igitur est / Correctum tercium
/ Christus adorandus latria / non debet se metere sic ad humanitatem / sed ad per-
sonitatem / hec correctum est b. v. in scripto tercii dist. ix q. i in solucione ultimi
argumenti / correctum viii / Correctum v. / Questio simpliciter nec est concedenda nec
neganda / sed tamen distinguenda / ad primam 2e hoc / Et io ay oppositum
solucio est per correctum 2m 3e glossamus / Circa materiam de glossamus / tamen consistit
ex sollempne perlacioni notitia est preciens / secundum bonaventuram in scripto tercii dist. ix
Et si nomine latrie secundum b. augustinum x de civitate dei importet cultum
debitum maiestati divine / nomine tamen dulie multiplex dicitur / Uno modo dicitur du-
lia secundum quandam analogiam / alio modo secundum anthonomasiam / et tercio modo secundum formam
personarum / sed aut dicitur secundum analogiam / tunc importat cultum debitum alicui superiori
sive creature sive creatori / secundum aliquam rationem secundum quam creator communicat crea-
ture / utpote secundum rationem dominii / et sic modo accipitur in glosa super id ps. In
exitu benedicam domino / glo. / Deo qui latria debetur / deus tamen debet dulia
Et ad accipitur 2m anthonomasiam / sic dicitur debitum reverentiam creature
unite et assumpte per quem modum accipitur super id psalmi / Adorate scabellum
pedum eius / ubi dicitur quod dulia maior debetur soli humanitati Christi / Tercio
autem dulia accipitur secundum significationem personarum / sic dicitur dulia honor vel reveren-
tia debita communi creature / et illo modo consequenter dulia accipitur secundum quod respondet
et istis latria / et dulia sunt diverse species / unus ratio est / quia latria et dulia
respondent oppositum cultum / scilicet formaliter habet diversam / secundum quod creatori et creature
conveniunt / Alius est modus adorandi creatorem / et alius adorandi creaturam
et alia ratio motiva / et in alia virtus dirigitur / in hac et in illa / Premissis
declaratione nota b. t. in secunda 2e q. c iii. ar. iii. dicit ubi est alia ratio
debiti / ibi necesse est quod sit alia virtus que debitum reddat / Alia ad ratione

debetur similiter deo et homini / sicut alia ratione dominium competit deo et homini
Nam deus plenarium et perfectum dominium habet respectu totius creature / que to-
taliter subicitur eius potestati / homo autem participat quandam similitudinem divini
dominii / sicut quod habet particularem potestatem super aliquem hominem / vel super aliquam
creaturam / et ideo dulia que debitam talem servitutem exhibet homini domi-
ni / est alia virtus a latria / que exhibet debitam dominio divino / et est
quedam observancie species / quia per observanciam honoramus quascumque personas
dignitate precellentes / per duliam autem proprie superiores / sicut servi dominos vene-
rantur / Dulia enim grece servitus dicitur / Hec S. T. / Et allegat etiam in tercia
parte sue summe / quod adoracio nec univoce / nec equivoce dicitur de deo ratione latrie et dulie
proprie sumpte / sed analogice / hoc est / per prius et posterius / Unde propter hoc dicit glossa
illa / quod latreos sive dulia extenso nomine / et cui similiter exhibita tri-
nitati non de univoca / vel eadem / sed quibus sit per analogiam / hoc est per prius et
posterius / hec autem est racio / Adoracio enim est veneracio / vel reverencia / ex-
hibita racione dignitatis et excellencie superioris et excellentis / et est per
prius et posterius conveniens dulie et latrie / Summa enim excellencia dignitatis
est in deo / et racione illius debetur latria ipsi deo / excellencia autem dignitatis
que est in creatura / non est summa / immo ab illa divina deficit / et propterea
Et ideo huius dignitatis debetur creature adoracio dulie / Ex hoc enim quod
summum est in creatore / debetur ei creatura summe / Et racione istius summum in creato-
re / debetur adoracionem latrie / Racione vero dignitatis date a deo creature / debe-
tur ei dulia / non dignitatis que summa sit / sed que secundaria est / racione cuius adorat
deus / Ex quo patet quod sicut latria respicit creatorem / ita dulia creatorem
/ et quia creator soli deo convenit / creatura autem convenit deo et creature / et
ideo convenienter latria soli deo debetur / dulia vero potest esse communis deo et creature /
Ex quo elicio / quod latria soli deo est debenda / et dulia utrique creature
racionali / non obstinate / sive status sive sit in vita presenti / sive in futura
Et allegat notat / an omnibus hominibus existentibus sive in equalitate sit adorandus / et dicit
quod in imagine que est homo / id est in hoc quod ad imaginem dei factus est / intelligo
aliquid quod est per naturam / intelligitur tamen in ea quod est per graciam / que reducat
ipsam imaginem in plenam dei conformitatem / quia gracia dei ipsa est deiformi-
tas / Ex parte igitur nature non est dicta adoracio / Unde quantum ad hoc / est equa-
litas in omnibus / Et que principaliter possibilitate ad graciam / vel actum quo est per graciam
/ que actu est in imagine / non est ita / Si enim in statu est gracie / et habet gra-
tiam / sic homo excellens in se / racione cuius debetur ei honor / Et multis
enim talibus in aliquo uno alius excedit / licet non habeat omnia dona / et
racione illius tractatur de quibus confessio / non est in vero soli illi / Et sic respi-
ciendo actum gracie in virtute / racione cuius est excellit / adorandus est homo
/ Et unus magis alio / Sed respiciendo potentiam ad graciam in homine
/ licet actu sit contra graciam / tamen adhuc possibilis ad tantam graciam et ma-
iorem quam aliquis alius habet graciam actu / respiciendo hanc possibilitatem in ima-
gine a in homine in maiori excellencia / maior sibi honor potest impen-
di / quam aliis / Unde licet homines mali inquantum mali non sint diligendi
/ immo odio habendi / quia odire malum inquantum malum / non est odire na-
turam / sed odire vicium in ipso / sicut augustinus dicit / et ideo sic odiendi sunt / et sic

non sunt adorandi sed honorandi / attendendo tamen naturam ipsarum quod sunt ad
imaginem dei facti / et possibiles ad gratiam / ratione cuius debetur eis
honor et dilectio / secundum hoc quod de malo prelato / in alio eciam peccato
magis est honorandus quam bonus subditus / quia magis est in participatione de-
biti honoris / quia est honor constitutus debitus pro utilitate / sed non honor debi-
tus prelato inquantum prelatus / quia inquantum huius vite pro quo / unde ad hoc ponit
apostolus de ipso prelato quod dei minister est / honor autem gratuitus non debitus pro
utilitate / debet bono subdito / ideo magis tenemur ad honorem maiorem
prelati inquantum prelatus / Et hoc ad adoracionem dulie tangit magister in quodam sua
parte et eius textibus / Unde circa primum textum in quo dicit quod latria soli deo
est exhibenda / est sciendum primo huius et in septimo textu / circa distinctionem ubi latria po-
situr servitutem / quam debes deo / quod fecit nos / unde debetur ei latria in-
quantum creator / sicut quod est finis et origo prima nostri esse / Et hoc est quod dicit
glosa / super illud psalmi / Quae dei meus in te speravi / deus pro creatore tuo debetur
latria / et quod ipse creator est inquantum bonus sapiens et potens / et
sic omnia huius / ideo racione cuius debetur sibi latria / et non sicut unus honor
tum / unde tamen racione potencie primo et postea sibi debetur ut infra probat / Et quia
pater potens / filius sapiens / et spiritus sanctus bonus / unus sunt creator / ideo debe-
tur eis una latria / non deo debetur latria inquantum creator / unde allegatur
ubi supra supra / una est adoracio trium personarum trinitatis / qua adoratur
pater / filius et spiritus sanctus / per una est maiestas / prout supra allegatum est quod ab- 5h/8
raham tres vidit / et unum adoravit [illegible] quod in nobis re-
periuntur triplex bonum scilicet spirituale corporale et exterius / Et quod hec omnia in
nobis a deo sunt / ideo sic omnia debemus deo latriam exhibere / sic spiritum
exhibemus ei debitam dilectionem / sic corpus aut prostraciones et cantus / sic
exteriora aut sacrificia / [illegible] et huiusmodi / que deus non propter eius indigenciam
exhibemus sed in recognicionem / quia omnia ab ipso habemus / et sicut ex omnibus
eum recognoscimus / ita ex omnibus eum honorare debemus / et hoc sit
dictum de [illegible] nobiliori parte textus

Circa materiam sexte conclusionis / in eius textibus in quibus sit mencio de
veneratione ymaginum notandum quod ymaginum usus instanciis ac
conatibus magnis in ecclesiam dei est introductus / Scribit enim Sigisbertus vigentesimo
in historia sua et in cronica sua / quod sub anno domini d. c. c.
xxiiii. quidam [illegible] Ezeid Saracenorum
rex [illegible] annis principatum suum rexit / et in toto regno suo de-
structionem imaginum [illegible] edixit / quem [illegible] regnandi seductus
edictum apposuit / ipse tamen mox obiit / Item scribit et quod Leo im-
perator a quodam [illegible] seductus / contra imagines [illegible] et scripto
non minus bellum indixit / easque ubique deponi et cremari precipit
pro quo errore eum Gregorius papa scriptis multis / [illegible] urbanus redarguit
de quo Leone imperatore / in libro cronicarum [illegible]
sic scribit / Leo [illegible] anno domini d. cc. viii [illegible] impe-
rat annis [illegible] / porro imperii sui anno octavo / omnes ymagines sanctorum
destrui precepit / maxime eum odio [illegible] abhominabatur / et [illegible] reli-
quias sanctorum / sed ei Germanus episcopus Constantinopolitanus forti-
ter resistebat / nolens assentire detestabili [illegible] sed prohibebat

se mediocriter primum sanctissimus quod solidus sanctis ymaginibus verum etiam sanctificis
sanctorum reliquiis pium venerationis exhibent affectum. Et infra: postea
Leo Augustus cultores qui sacras imagines venerabantur diversis penis et
verberibus amarissimis macerabat, et beato Germano multas ingerebat
angustias innumeras, eo quod nollet ei adhesisse. Quibus tamen sanctus patriarcha
fatigatus abrenunciat sedi sue. Deinde Gregorius expulit ab urbe imperatorem
clerum dominum, ubi etiam quievit in Christo. Item scribit Sigisbertus. Item sub
anno Domini D cc xxviii Constantinopolitani cum Leone imperatore pro
ymaginibus Dei deponendis tumultuabantur, alii etiam per hoc martirisabantur.
Item sub anno Domini D cc xxxi Gregorius lxxxviii annis ecclesie presidebat
qui et ipse Leonem imperatorem errorem redarguit et populum Romanum et
vectigalia Hesperie ab eo avertit. Item Gregorius papa synodum premium
episcoporum Rome congregavit, et venerationem sanctarum imaginum confirmavit, et
eorum violatores sententia gravi anathematisavit. Per modum successit Leo
in predicto filius eius Constantinus tam hereticus regno quam heretico morbo
primo. Contra eum sanctus volens sedem subvertere. De quo Constantino
scribit item ibidem Sigisbertus. Item sub anno Domini D cc lv Constantinus
imperator filius Leonis Constantinopoli synodum cccxxxviii episcoporum
congregavit, in qua edicto publicato de imaginibus Dei et sanctorum eius
deponendis ecclesiam Dei nimis scandalisat. Et quia katholicos tristia
infamat, cum filio Leonis ... Christi item Rome obiit. Et sub anno
D cc lxviii Stephanus xxii annis ecclesie Rome presidebat, et venerationem
item imaginum sanctorum confirmavit, earum prophanatores anathematisando.
Et postea surgit statim demonis instinctu minister eorum malicie
non penitens fidem Christi sine grandi triumphali clamore. Et sub
anno D cc lxx Constantinus imperator omnino a deo alienus item
sanctum Stephanum per xl annos inclusum etiam gentilibus tenendum morte a
maria martirisavit. Omnes sibi subiectos super sancte Crucis lignum
iurare coegit, ne aliquis Dei sanctorum quod eius veneraretur imagines. Et
Christi qui ecclesiam statim non exquirit Adrianus pontifex Romanus. Et Pipinum
regem ibidem cum tirannum substituerunt. De quibus subdit Sigisbertus ibidem
sub anno Domini D cc lxxvii in presencia Pipini regis inter Grecos
et Romanos celebrat synodus de sancta Trinitate et sanctorum imaginibus
et sequitur: Adrianus xxiii annis ecclesie Rome prefuit et ad reprimendum
hereticorum rabiem in imaginibus Dei sanctorum quod execrantium nimis labo
ravit et libros adversus eos editos multe scripture indiciis robo
ravit, errores quod eorum infirmat, fidem quod rectam solidavit. Item Domini postea
accesserunt adhuc plures Adriano predicto ad conveniendum contra ...
nem sedium sanctorum Tarasius patriarcha Hirene Augusta imperator et eius filius
Constantinus. De quibus item Sigisbertus subdit sub anno Domini D cc lxxx
viii instantia Tharasii patriarche Constantinopolitani et Adriani
pape Sede apud Niceam urbis synodus cccl episcoporum congregatur
in qua fides katholica in presencia Hirenes et filii eius Constantini
tutorum subscriptione roboratur, et heresis execrantium imagines Dei in
perpetuum abdicatur. Ecce quanta auctoritate Dei sanctorum quod ymagines in
ecclesia Dei tirannorum etiam persecutionibus non obstantibus sunt introducte.

De quibus quidem imaginibus scribit doctor venerabilis Beda in libro suo quem fecit de
templo Salomonis circa finem ita inquiens: Nam qui putant lege Dei prohibitum ne
vel hominum vel quorumlibet aliorum sive rerum similitudines sculpamus aut pingamus in
ecclesia Dei vel quolibet alio loco, eo quod in decalogo legis dixerit Dominus: Non facies
tibi sculptile neque omnem similitudinem quae est in caelo desuper et quae in terra de-
orsum, neque eorum quae sunt in aquis sub terra, qui nequaquam hoc putarent si vel
Salomonis opus ad memoriam revocassent, qui et in templo intus palmas fe-
cit et cherubim et varias caelaturas, in columnis punicorum lilia malagranata, et
luterem in mari quem aeneum super boves, et sculpturas historiatas quae in ba-
sibus luterum sicut et in superioribus legitur, leones et boves palmas atque et
rotas et cherubim, et vero picturae quae fecit. Moyses etiam si ipsius mentis o-
pera considerasset, qui iubente Domino et cherubim fecit in propitiatorio, et
postea serpentem aeneum fecit in heremo, quem intuentes populi a ferarum serpen-
tium veneno salvarentur. Si enim serpentem aeneum licebat exaltari in li-
gno, quem aspicientes filii Israel viverent, cur non licet exaltationem Domini salva-
toris in cruce qua mortem vicit ad memoriam fidelibus depingendo reduci,
vel alia eius miracula et sanationes quibus de eodem mortis auctore mirabili-
ter triumphavit, cum horum aspectus multum saepe compunctionis soleat praestare contuentibus,
et eis quoque qui litteras ignorant quasi vivam dominicae historiae pandere lectionem? Nam
et pictura Graece zographia, id est viva scriptura vocatur. Si licuit duodecim bo-
ves aeneos facere qui mare superpositum ferentes quattuor mundi plagas respi-
cerent, quid prohibet duodecim apostolos pingere quomodo euntes docerent omnes gentes
baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, viva ut ita dixerim prae oculis
omnium designari scriptura? Haec Beda. Et idem ibidem circa principium libri istius
ita dicit: Sculptura historiata est quae historiam rerum aliquarum imitatur,
unde et recte per sculpturas historiatas quibus mare decorabatur opera priorum
temporum sunt designata, quae nimirum et nos solliciter intueri, ut videlicet quibus
operibus sancti Deo placuerint ab initio, quia obduratione mentis in sceleribus
perduraverint, quanta iniquitate ob scelera reprobi perierint, quomodo in primordio
nascentis saeculi Cain ad maledictum invidiae damnatus, Abel pro ob
iustitiae vitam donatus, Lamech ob adulterium et homicidium maledictus,
et aliis tam veteris quam novi testamenti historiis horum commemoratis
subdit et haec: quae in utroque testamento solerter ac pie consideranda
quibus possunt, et eo forsitan duo ordines sculpturarum historiatarum circa
mare facti sunt, ut hi in fonte baptismatis abluti sunt utriusque testamenti di-
ligenter auscultant historias, eo quod duo cubitorum erant in circuitu,
ut quoslibet in eisdem historiis devotos mentis caelestibus ac tota intentione
ad superna praemia suspensos esse perceperint, hos imitari contendant.
Et ipse ferme esse itaque ita ut si diligenter verba legis attendimus
forte patebit non interdictum imagines facere aut habere, sed hoc idolatriae
gratia facere eas esse prohibitum. Denique dicturus in monte sancto Dominus: Non
facies tibi sculptile neque omnem similitudinem, praemisit: Non habebis deos alienos
coram me, ac deinde subiunxit: Non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem
quae est in caelo desuper et quae in terra deorsum, atque ita concludit: Non adorabis
ea neque coles. Quibus verbis aperte declaratur quod ille similitudines fieri

perhibebantur ab hiis que in veneracione deorum alienorum facte solent impie
que ad colendum atque ad adorandum gentilitatis errabunda repperit / et concludit
ibidem / Sic ergo eciam quamvis non sint in eadem materia sculpture historiarum
in genere deorum de cubitorum fieri / quod lege contrarium putabitur si historias
sacras / ac virtutum opera sculpamus / sive pingamus in tabulis / quia per custodiam
divine legis ad gloriam meruerunt eterne retribucionis attingere / Ex quibus omnibus
sequitur / quod Iudei non faciebant distinctionem rerum imaginibus / sed solum umbras
cernebant / quia toti versabantur in umbris / nec distincte veritatem videntes
/ nos vero per quam christianis noticia operitur umbrarum veterum / et ad eius
imaginem transformamur / ymaginibus laudamus / ipsas quas distinguimus / Ex quo
ulterius apparet / quare iudei non sic figuras suas velut nos per nostras ve-
nerabantur / Sunt ergo ymagines apud nos [illegible] / sed utilia omnino sufficiunt
cautela / ut hic beatus Gregorius in rescripto ca iii li° [illegible]
pontificalis Epistola ad Secundinum ymagines quas a nobis tibi per Dulcidium
diaconum tuum rogasti transmisimus tibi / in qua re valde nobis tua postulacio
placuit / quia illum toto corde / tota intencione queris / cuius imaginem pro oculis
habere desideras / ut cotidie picturam videns / ad illum animo inardescas / cuius ymaginem
videre considerabas / non ab re facimus si per visibilia invisibilia demonstramus / Sic
ergo qui ardenter aliud videre desiderat etc / ita et dum nobis ipsa pictura quasi
scriptura ad memoriam filium dei reducimus / animum nostrum aut de resurreccione leti-
ficat / aut de passione demulcet / Ideo quia direximus tibi tabulas duas ym-
ginem salvatoris / sancte dei genitricis Marie / beatorum Petri et Pauli apostolorum conti-
nentes / Hec ille / Et libro ix registri Epistola cv quod legentibus scriptura
/ hoc ydeotis cernentibus prestat pictura / quia in ipsa ignorantes vident
quod sequi debeant / in ipsa legunt / qui litteras nesciunt / Et precipue gen-
tibus pro leccione pictura est / Hec ille / Ex quibus sequitur / quod ymagines propter
confirmacionem rerum [illegible] adinvente / ac institute / Unde sanctus Bo-
naventura in scripto super iii dist. 9 introducte sunt ymagines in ecclesiam propter triplicem
causam / videlicet propter simplicium ruditatem / propter affectuum tarditatem / et propter
memorie labilitatem / Propter simplicium ruditatem inventa sunt / ut simplices
qui non possunt scripturas legere / in huiusmodi sculpturis et picturis tamquam in scriptu-
ris apercius possint sacramenta nostre fidei legere / propter affectuum tarditatem / ut
videlicet homines qui non excitantur ad devocionem in hiis que pro nobis Christus
gessit / dum illa aure percipiunt / saltem excitentur dum eadem in figuris et pic-
turis tamquam presencia oculis corporeis cernunt / plus enim excitatur affec-
tus per ea que videt / quam per ea que audit / Unde oracius Segnius irritant
animos demissa per aures / quam que oculis subiecta fidelibus / et que ipse sibi tradit specta-
tor / Propter memorie labilitatem / quia ea que audiuntur solum / facilius tra-
duntur oblivioni / quam ea que videntur / frequenter enim verificatur in multis / verba
dei concurrunt per unam aurem intrat / et exit per aliam / Ista non sine proposito e-
st quod beneficia nobis prestita ad memoriam reducuntur per ymagines / facto representa-
cei factum est / ut ymagines sint presertim in ecclesiis / ut videntes eas recor-
demur de beneficiis nobis impensis / et sanctorum operibus virtuosis / Circa quas
ipsa ymago introducta est / ad reputandum eam / quod per nos tractatus est
/ licet offeret se nobis per se / sed pro illo / cui omnis reverencia que ei offertur propter

exhibeat / Et propterea ymagini christi debet cultus latrie exhiberi / ut dicit et quod
dicit beatus augustinus libro iii de doctrina christiana / Et cum veneratur signum divinitus
institutum / cuius vim significationemque intelligit / hoc non veneratur quod videtur et tran-
sit / sed id potius quo talia cuncta referenda sunt / Item beatus doctor sanctus
thomas in scripto super iii distinctione [illegible] / ymago potest considerari dupliciter
vel secundum quod est res quedam / et sic nullus honor debetur ei / sicut nec alii
lapidi vel ligno vel secundum quod est ymago / et ideo eodem cultu adoratur
latria / sicut et cuius est ymago / et quia non movetur in ymaginem et in ymagina-
tum / ideo unus honor debetur ymagini / et ei cuius est ymago / et
ideo eodem cultu adoratur latria / sicut et cuius est ymago / Hec ille / Et sicut
dictum de ymagine christi / ita consimiliter de aliorum sanctorum ymaginibus videtur
suo modo / secundum ipsos dicendum / Videtur quod doctores isti duo
venerabiles et beatus thomas secundum aliquos velle / quod eadem adoratione adoranda est
ymago / et id cuius est ymago / Sed holgot super capitulo xiiii libri Sapiencie
contra hoc sic arguit / quia latria est honor soli deo debitus / Sed nulla ymago
etiam incarnati ymago / est deus / ergo nulli ymagini incarnati ymago est
honor latrie exhibendus / Igitur nec ymagini christi incarnati ymago [illegible]
[illegible] / Item honor debetur ymagini [illegible] / ergo non honor debetur
lapidi sive ligno et christo / et per consequens non honor debetur latrie et ideo
dico quod non est concedendum / Preterea quod honorat aliquid honore latrie committit
idolatriam / ergo si quis licite posset ymaginem honorare cultu latrie
posset licite peccatum et committere illud idolatrie / Hec ille / motiva ista
dicit doctor iste holgot ubi supra / Et nulla adoratio debetur ymagini
sed aliquis ymaginem adorare / Vera enim adoratio est in spiritu devo-
tionis et amoris summo / et istam nullus debet in aliquam creaturam dirige-
re / Subdit / quia tamen per ymaginem christi excitamur ad adorandum christum
et eandem ymaginem adorationem nuncupamus / Secundum large loquendo quam
ymaginem adoramus / Unde videtur michi ipse dicendum / Et nunc adoro
ymaginem christi / quia lignum vel lapis / nec quia ymago christi / sed adoro christum
coram ymagine christi / quia est ymago christi / et excitat me ad adorandum christum
Et sic exponit damascenus / Et ipse libro iiii sentenciarum capitulo xvi dicit / Et
quod sanctorum ymagines dicuntur adorari / hoc intelligendo sicut per ymaginis
representationem / licet non coram ymagine sanctum illum qui est adorare
Et modo michi ipse intelligo secundum thomam / Et basilius et totus textus
[illegible] / Item holgot ubi supra / Dicit namque basilius / quem inducit da-
mascenus ubi supra / honor ymaginis ad prototypum refertur / et ad [illegible]
figuratum sed ad ymaginatum / Unde damascenus ubi supra / historias non [illegible]
[illegible] passiones / ymaginem christi [illegible] videntes / et salu-
tares passiones in medium venientes / prudenter adoramus non materiam sed
ymaginatum / quemadmodum nec ewangelii materiam neque crucis adoramus / sed typum
figuratum / Similiter et dei genitricis ymaginibus non materiam sed figuratum
adoramus / honor enim qui est ad ipsam / ad eum qui ex ipsa incarnatus est
reducitur / Similiter beatus Eusebius in rescripto ad sororem capitulo iiii dicit
quia ymaginem salvatoris ideo non petis ut quasi deum colas / sed ut
ob recordationem filii dei in eius animo et celestis eius ymagine videre
desideras / Et subdit / Et nobis quod non est [illegible] divinitatem / [illegible] ipsam [illegible]

Sed illud adoramus quod per imaginem / aut natum / aut passum / vel in throno
sedentem recordamur / Et quod nobis ipsa pictura quasi scriptura ad memo-
riam filii dei reducit animum nostrum / aut de resurrectione letificat / aut de
passione demulcet / hec ille / scilicet Gregorius clare loquitur / et nos quidem
non quasi ante divinitatem ante ipsam sed imaginem prosternimur / sed illum a-
doramus quem per imaginem aut natum aut passum / aut in throno seden-
tem recordamur / hoc etiam firmat et expresse ponit Wilhelmus
in suo Rationali prima parte summe / ubi agit de picturis / cortinis et ecclesie
ornamentis / ita dicens / picture et ornamenta in ecclesia sunt laycorum
lectiones et scripture / unde Gregorius / aliud est picturam adorare / aliud per picture
historiam quod sit adorandum addiscere / Nam quod legentibus scriptura / hoc
ydiotis cernentibus prestat pictura / quia in ipsa ignorantes vident
quod sequi debeant / in ipsa legunt qui litteras nesciunt / Sane caldei
ignem adorant / et cogunt alios idem facere / Alia idola [illegible]
pagani vero ymagines seu [illegible] / et ydola adorant / quod sarraceni
non faciunt qui ymagines nec habent / nec videre volunt moti eo verbo
illo / Non facies tibi omnem similitudinem eorum que in celo / et in terra
vel in aquis vel sub terra sunt / Exodi xx° / Nos super hoc [illegible]
Sed nos illas inquit Wilhelmus non adoramus / nec deos appellamus / nec
spem salutis in eis ponimus / quia ibi esset ydolatria / sed ad memoriam
et recordationem rerum olim gestarum eas veneramur / et ponit ad hec ibi
Wi metra / Effigiem Christi dum transis pronus adora / Non tamen effigiem sed quem
designat honora / Esse deum ratione caret / cui contulit esse / Materiale lapis
effigiale manus / Nec deus est / nec homo presens quod cernis ymago / Sed deus
est et homo quem sacra figurat ymago / Et subdit Wilhelmus Greci
etiam utuntur ymaginibus pingentes illas / ut dicitur solum ab umbilico
supra et non inferius / ut omnis stulte cogitationis occasio tollatur
Nulla enim faciunt sculptilia ymaginum / ex eo quod legitur Exodi xx° Non
facies tibi sculptile / neque ymaginem / et plura ad hec ibi ponit
auctor / Wilhelmus ut supra / Ivo carnotensis libro vi° [illegible]
[illegible] [illegible] loquens de ymaginibus / etiam est ita dicit / Illud ca-
tholica fides non admittit / ut Christi filium [illegible] [illegible]. Siquidem
adoretur effigiebus solum enim deum adorare / et illi soli servire precipi-
mur / ne per quod aliud adoramus / ydolatre vel ydolatrie fomentum pro
dei cultoribus inveniamur / Unde non solis ymaginibus cervices inflectimus
vel dum per has signa veneranda recolimus / aut per assumpta pro nobis
mortalitate ipso deo gratias exhibemus / nullam in ipsis ymaginibus cre-
dentes esse divinitatem / Et quod scimus plenam et eius sanctis dedicatam ba-
silicam / hec agimus ut corde intendamus imitationem perfecte / et orationibus ad-
iuvari / Et quamvis nobis coram mitibus multa consistunt [illegible] / eius in
satisfactione / vel deo coram [illegible] indebitum / et illicitum esse perstringunt
P ad idolatriam videtur / allego i. de Thalis in tercia parte summe / quere ubi querit
an maior veneratio debeatur cruci quam ymagini / ita dicens / Est ymago
per participationem / et hec est solius creatura / et est ymago ut signum / Unde cum
Christi dei / sicut humanitas eius et passionis et huius / ubi ergo est ymago
ut signum / totus honor refertur ad prototypum exemplar / [illegible] dicit

Damasc. de fide c. ad[illegible]

Augustinus in sermone: Crux que fuerat in penam ... maneret ...
et a loco suppliciorum transit ad frontes imperatorum qui quod tantum honorem dedit penis suis
quantum credis honorem servet fidelibus suis. Hoc enim signum sicut dicit dyabolus in posterioribus
terris eum asspexerit contremiscit ut inquid Ambrosius in sermone quodam. Crux ...

De adoracione crucis

Damascenus de cruce quod adoranda crux adoraque passionis Christi sive crux Christi passum sub hiis verbis: Adoramus ipsum preciose crucis et per quod alia materia est facta, non materiam adorantes absit, sed typum ut Christi simbolum: vult enim dixit enim discipulis: tunc apparebit signum filii hominis in celo, et ubi est ymago, per participationem ut quod ibi est adoracio dulie, et ita non est adoratio crucis maior nisi quod refertur ad signatum. Dulia autem debetur homini eo quod est in participatione divine ~~maiestatis~~ dignitatis, sic potentie sapientie vel bonitatis, quod non convenit cruci. Ille quod maior honor qui exhibetur cruci refertur ad rem signatam, cuius est signum, et non ad ipsam crucem in se. Hec ille. Sciendum quod duplex est crux Christi: una crux est lignum in quo Christus pependit, per contactum sanctissimi corporis eius quandam dignificatum, ut ei debetur honor, reverentia et reverentia. Sicut enim honor et reverentia exhibetur sanctimonialibus quod in eis est aliquid salutis nostre consolationis, sic cruci, lancee, corone, clavis et ligno crucis Christi honor et reverentia est exhibenda pro eadem causa. Unde crux est adoranda, ostendendo quod ipsa sit causa nostre redemptionis, et quod ipsa sit vivificatrix nostra et instrumentum nostre redemptionis, in qua redemptor noster operatus est salutem in medio terre. Unde canitur: Salve crux sancta, salve mundi domina, vera spes nostra, vera ferens gaudia, signum salutis, salus in periculis, vitale lignum, vitam portans omnium. Te adorandam, te crucem vivificam, per te redempti, dulce decus seculo, semper laudamus, semper tibi canimus, per lignum servi, per te lignum liberi. Non sunt benedicta insignia, unde nec Ihesu Christi, lancea, corona, clavi et crux Christi, lignum in quo pependit, habent quandam redolentiam spiritualem ex contactu preciosissimi corporis domini nostri Ihesu Christi. Propter quod eis debetur honor et reverentia. Sicut enim pomum vel aliquid odoriferum per contactum manus dextra relinquit redolentiam corporalem, infinite plus corpus Christi omni gratia ordinibus plenum per tactum ad crucem vel ad alia insignia relinquit redolentiam spiritualem, sensibus spiritualibus adorandam, et per consequens venerandam et adorandam. Unde ecclesia illius preciosissimi ligni odoribus respersa cuius laudes decantat multiplicat scilicet inventionis et exaltationis festa eius celebrando. Hanc redolentiam sentiit spiritualiter beatus Andreas apostolus, qui cum ad crucem suspendendus duceretur, videns eam a longe clamat voce magna dicens: Salve crux preciosa que in corpore Christi dedicata es, et ex membris eius tamquam preciosissimis gemmis ornata. Suscipe me ab hominibus et redde me magistro meo, ut per te me recipiat qui per te me redemit. Secunda vero crux illa similitudo in qua ymmolatus est agnus, ubi habemus non sit instituta; alie cruces in ecclesiis ut quod vident oculis teneantur veri sacrificii quod factum fuit in illa, sicut tabernaculum Moyses representabat ymaginem mundi superioris scilicet celi et angelorum. Unde quod dixit deus Exodi xxv: Inspice et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Hec legitur crux in qua Christus non pependit, sed est figura et ymago crucifixi.

Hoc signo crucis sanctificatur mare, terra colitur, celatur, homines confirmantur in fide, conservantur. Nam ex quo crux ... qui crucem gestabat in humeris sepultus est in terra, velud ... ab eo separata crux quam quos tenebat mortuos ... ipsa ... sed ... adorationem ... suscepta celo valet ... illa per ... ab eo ... pro suo ... ordinem ... et in finali iudicio ... nullo modo ... sicut ... et ... demonibus ... baculus quo plagam accepit ... signo crucis ... ex toto ... in ultra ... plena fide ... non dubium ... ultimo ...

te stare poterit videns crucem super bachulum cuius quo plaga accepit. Augustinus in quodam
sermone: Crux est adolescentium pedagogus, sustentatio in opere operis depravatorum,
gubernator navigantium et portus periclitantium, murus obsessorum et pater parvorum,
resurrectio mortuorum, dux cecorum, baculus claudorum, consolatio pauperum, ...
sapientia, imperatorum ..., crux est libertas servorum, lex impiorum, ... imperatorum,
crux est ... apostolorum, ... martirum gloria. Crux abstinentia
anachoretarum, castitas virginum, gaudium confessorum, ... sacerdotum, consolatio viduarum et ...
ecclesie fundamentum. Hec ille. Et Rabanus in libro de laude sancte crucis dicit: Crux in Christo
insinuatur a morte redemptio, sicut mors ... intimatur, cum vita ...

et ad vitam eternam pervenire / quia eterne beatitudinis adepto et vere felicitatis [illegible]
[illegible] angelorum gaudia [illegible] civitate [illegible] vite salutis
[illegible] vestra [illegible] fraudis [illegible] equo [illegible]
[illegible] futurus [illegible]
[illegible] vestra [illegible]

repraesentans nobis eum / qui pro nobis est crucifixus / et offerre se visui
nostro corporali non potest / sed per illa qui in ea est crucifixus est adoranda
adoratione latrie / et omnis reverentia que ei exhibetur / exhibetur
xpo / non propter istud / sed propter coram per istud / Vnde et augustinus libro de
doctrina xpiana / Qui veneratur tale signum divinitus institutum
cuius vim significacionemque intelligit / non hoc veneratur quod videtur et
transit / sed illud potius quo talia cuncta referenda sunt / Nota dicit sanctus
Thomas / quod ymago xpi vel crucis xpi potest dupliciter considerari / vno modo ab-
solute secundum illud quod est . i. vt est res quedam . vt lapis vel lignum
et ymaginem [illegible] / vel auri / nullus cultus / nec reverencia est exhibenda
sicut nec lapidi vel ligno / Alio modo potest considerari in relatione scilicet
ad proprium / secundum quod est ymago xpi vel crucis xpi / et sic sibi cultus latrie
est exhibendus / quia sic motus non sistit in ymagine / sed finitur in illo
cuius est ymago / Sed dicit aliquis hoc est signum et ymago dei / Gen. i.
creavit deus hominem ad ymaginem dei et cetera / ergo potest et debet adorari ad-
oratione latrie / sicut ymago xpi / Respondetur negando quia maior / Et ideo di-
stantia est quia duplex est ymago dei / vna per participationem / et est rationalis
creatura / que communicat divinam dignitatem / in potentia . sapientia . et boni-
tate / Alia est ymago vt signum [illegible] dei / scilicet humanationis
passionis et huiusmodi / vbi est tantum ymago vt signum / totius hoc refer-
vando circa xpm adorandum proprium exemplar / vt dicit damascenus / Vnde dicit quod ado-
rando crucem xpi adoramus proprium passionis naturae / vbi autem est
ymago per participationem / ibi est dignitas realis / et per consequens honor
debetur tali rei propter illam dignitatem / Nam ymago in homine divinitus
impressa / licet durat in ymaginatione intellectualiter / sed non sensibiliter
sed [illegible] magis sensibiliter offert per modum rei / quia per modum sig-
[illegible] sit nobilis creatura / hinc est quod licet homo sit ad ymaginem dei
debet tamen adorari dulie / et non latrie quia sibi debetur honor ex
propria dignitate / sed tota dignitas ymaginis vt est signum est in signato / et propterea
adoratio refertur ad signatum / sic igitur adorans cadit in
ydolatriam / reputando eam ad statum creature / nec etiam hoc adulatoribus
[illegible] per manum gloriam quia ille hoc sibi impen-
dat / homo non debet adorari adoratione latrie / Vnde et beatus Gregorius
in epistola ad serenum episcopum . si quis ymagines facere volu-
erit minime prohibe / adorare vero ymagines omnibus modis veta
Vnde [illegible] contra [illegible] vii. [illegible] iii. [illegible]
[illegible] ymagines [illegible] non [illegible] appellant
[illegible] ut diis / nec spem salutis ponunt in eis /
nec ab eis expectant iudicium futurum / sed ad memoriam et admi-
rationem [illegible] venerantur eas / adorant / sed non servi-
unt eis cultu divino / nec aliam creaturam / Super quo verbo
adorant dicit glossa / i. non latria quod [illegible] prohibetur

[illegible]
[illegible] filii [illegible]
et [illegible] intrepidus [illegible]
[illegible] sibilla prophetavit [illegible]
[illegible] beatus
[illegible] sepulchrum
[illegible] pedibus [illegible]

[illegible] de [illegible] vita [illegible]

[illegible]

Sed dulia quod hic permittitur et super eorum cultum non seruiunt eius cultui diuino. Et glossa: latria in qua exigitur cultus dei et multitudo sacrificiorum, non dulia uel [illegible] reuerencia. Et subdit glossa: Et in hoc sensu possumus ymagini exhibere reuerenciam adoracionis reuerenciam exhibere. Hec glossa. Sed quod adoratio dulie ibi capitur pro reuerencie exhibicione, ut videtur quod dulia in glossa premissa non accipitur proprie, scilicet ut continet adorationem proprie. Eo quod ymagini etiam inquantum ymago non videtur competere adoratio proprie capta pro eo quod deuocionem mentis nec affectum non capiunt, licet oracionem sine adoracionem [illegible] verba intelligunt. Eo quod ymago inquantum ymago non est aliud nisi lapis uel lignum sic uel sic putatum ad similitudinem ymaginis figuratum. Sed capitur ibi dulia pro quadam veneratione qualicumque que pro ymagine veneratione sufficit. Et quia de ymaginibus loquitur, et quia veneratio etiam loquitur. De tali modo venerationis sanctorum [illegible] inquantum est medium nostre salutis, ut dictum est supra, [illegible] etiam perhibet videtur Basilius magnus in auctoritate supra iam recitata dicens: honor ymaginis ad prothotypum vel exemplar peruenit. Non enim dicit Basilius adoracio ymaginis, sed honor ymaginis et reuerencia. Et quia dicitur ad prothotypum peruenit, vere tunc prothotipi siue exemplaris ymaginis, etiam huiusmodi honor seu reuerencia debetur, non alias. [illegible] lignum uel lapis seu ymago non [illegible] honorem ac reuerenciam non habet. Et ideo iste modus honoris ac venerationis [illegible] in ymagine et in eo tunc est ymago. Et non modus adoracionis proprie, quod non est in ymagine, sed solum in illud tunc est ymago. [illegible] etiam sit adoratio proprie et improprie secundum quod dicta. [illegible] pro nobili [illegible] et aliquando ymaginis [illegible] veneratione [illegible] secundum [illegible] et in [illegible] secundum viam [illegible] videtur quod nec ymagines [illegible] nec [illegible] adorare adoracione proprie dicta, neque ymagines [illegible] ad adorare vero [illegible] adoracione [illegible] vel proprie dicta, que dicitur latria, uel dulia proprie dicta, [illegible] illis quorum sunt ymagines adoracione ut sunt adoranda. Sed [illegible] et [illegible] eius adorant adoracionem capiendo proprie, puta Christi latria, sanctorum [illegible] dulia vel dulia [illegible] proprie dicta, [illegible] sunt proprie adoracione proprie dicta. Sed ymaginibus debetur aliquis honor seu veneratio, que etiam potest dici dulia improprie tamen secundum quod dicta. Sed [illegible] ymaginibus sanctorum illorum quorum sunt ymagines [illegible] eo quod sanctos [illegible] et eorum virtuosa opera [illegible] nobis imitanda ad memoriam actualem reducunt. Et enim [illegible] super [illegible] qui videt ymaginem [illegible] videt eum tunc est ymago, ita [illegible] qui videt [illegible] ymago [illegible] videt. [illegible] quod [illegible] quod videt ymaginem, videt eum tunc est ymago. Eo quod intuitu ut pene obliuiscitur ymaginis. [illegible]

contemplacionis instancia rapitur in signatum. Sic enim vident
multi quosdam vestitos et introgati de colore vestibus ostant
iterum quam adorat totam ymaginem enim adorat cuius est ymago. Un-
de cum ymagine non est ibi sicut vero, sed tamen est in eo cuius est
tamen competenti, ut per latriam sicut Christus, vel per duliam sicut
aliquis alius sanctus. Nec ymagines inventi sunt primo et principaliter
ut venerarentur, sed ut essent signa corporis. Et quia per sunt
rerum nobilium, ideo quod quanti debet eis veneracio, non quod
nobilis imponunt et ab ipsis ydolatrie inculpari. Sed vere
racio [illegible] honoris ac reverencie [illegible] signis talibus
sufficiat ut vel in locis honestis altaris instruere statuant
et a presencium honorentur, ita non quod affectus afficiant, sicut
in sancti ymago regis vim fieri, primo et principaliter, sed propter
hoc [illegible] sive sculpatur, ut eam honoret, et [illegible] regi
venditur, quia tamen regis signum est, honore tamen ad [illegible]
ri, quia tamen regis signum sufficit honorari debet. Circa mat-
trie [illegible] et insalibus que dicit latria convenit deitati [illegible]
habenda et humanitati, circa quantitate et hoc, prout sic est
verbo unita. Et qua [illegible] sancti Bo. est sciendum. Caro Christi
tripliciter consideratur. Primo eadem quod dicitur totum ille homo [illegible]
[illegible] et verbo unius persone, adorandum est adoracione latrie. Alio modo
caro consideratur ut nominat ipsam partem humanitatis Christi, non
ut unitam, et hoc modo tamen considerate non debetur adoracio
latrie, sed dulie. Tercio consideratur caro, quod medio, prout scilicet
nominat ipsam naturam creatam, prout divinitati unitam. Et hoc modo
dependentem [illegible], quod est adoranda dulia digniori, quod est
yperdulia, et hoc [illegible] est, quia solum deo debetur adoracio latrie.
Et natura una non [illegible] alteri nature sua ydiomata. Unde sic non
nature creature, sic hoc modo dependet, quod natura humana non est ado-
randa latria, cum summe maiestati sumpte sit unita. Alii vero dicunt
adoranda est alio, quod consideratur caro, et alia prout illi persone unita
honoris et adoracione latrie, sed quod signum est de [illegible]
nec illa, sed respicit ipsam personam, unde [illegible] principalia et re-
spectivum non [illegible] affectibus regis ad eo, quod continet tenere in
honore et reverencia, sicut dicit [illegible] in [illegible]. Et ideo
quia est una persona in Christo, tamen debetur reverencia summa, una
adoracione adoranda est scilicet latria, quantum ad utramque naturam, scilicet
deitatem et humanitatem, sicut eam adoracione adoratur in uno
homine caput et pedes. Sic est ergo quod non solum Christus homo
adorandus est latria, sed etiam humanitas eius inquantum verbo unita
est

quantum autem prout per se consideratur / magis ei debetur nisi dulia / Et ideo
secunda opinio melior est / quia persone et actibus suorum magis est con-
sona / Hec Bo(naventura) / Ad idem loquitur altissiodorensis dicens / in christo est digni-
tas persone / et diversitas nature / quia persona est in duabus naturis
/ respiciendo ergo dignitatem persone / sic una christo debetur adoracio / quia
ipse est una persona / et una est dignitas ipsius / non sit adoracio / sed
una dignitas personalis / et hec adoracio est latria / Et hoc quod dicit
Damascenus 3° sententiarum c(apitulo) 10 Timeo carbonem tangere propter lignum
copulatum igni / adoro christi naturam / quibus verbis insinuare videtur
christi humanitatem una adoracione esse adorandam / atten-
dendo persone unitatem / Respiciendo ad naturarum diversitatem / est
duplex adoracio / quia est divina natura sibi adoranda est latria
ubi etiam est humanitas / quoniam qua parte distinguitur est / quia ipsa
humanitas consideratur secundum se prout in quantum est quedam creatura
tamen sancta / tamen perfecta / vel prout est divinitati coniuncta / si considera-
tur secundum se sic quod ei debetur adoracio / que est dulia dignior /
Et secundum hoc super illo / Adorate scabellum pedum eius / dicit glossa
Caro christi sine impietate a verbo dei assumpta adoratur
a nobis / non illa dico adoracione que latria est / que soli crea-
tori debetur / sed illa que dulia dignior est / Si ad consideratur
prout est divinitati unita / secundum fuerunt iste hec opiniones / quia
quidam dixerunt / quod debetur ei dulia / hoc modo sed dignissima
Alii ad dixerunt debetur ei latria / secundum beatum augustinum super illud
Non turbetur cor vestrum etc / ita dicentem Ego dominum tamen
ymo presertim in christo humanitatem / adoro / quod a domino te
suscepta / et divinitati unita est / ut non aliud et aliud / sed
unum deum eundem et hominem filium dei esse confitear / Denique
si hominem separaveris a deo / illi numquam credo nec servio / et loqui-
tur de adoracione que est latria / Tales sunt separate secundum con-
siderationem fieri non debet ut iam supra dictum est / Et ponit
Altissiodorensis latriam triplicem / circa ad presens materiam ob-
mitto / hoc ipsum dicit in scripto tercii / satis diffuse de adoracione
Dicit aliquis contra primam questionem in qua dicitur / secundum triplicem speciem q 1 a 3
veneracionis / ponendo sunt tres species adoracionis / Adoracio
nulla est / ergo non sunt ponende tres species ipsius / probacio si esset aliqua
maxime quod esset actus religionis / Sed contra nullus religionis so-
li deo debetur / sed adoracio non soli deo debetur / legitur enim
Genesis 18 / quod abraham tres angelos adoravit / Et tercio Re-
gum primo dicitur / quod nathan propheta ingressus ad regem david adoravit
eum pronus in terram / ergo adoracio non est actus religionis / Item
est superius / quia adoracio est actus virtutis illius que dicitur religio
Sed de augustino dicit Ego deo debetur reverencia propter eius excellenciam

que aliquibus creaturis convenit non secundum equalitatem sed secundum quandam participationem / et ideo alia veneratione venerandum deum quod pertinet ad latriam / et alia veneratione quasdam excellentes creaturas quod pertinet ad duliam / et quia ea que exterius aguntur signa sunt interioris reverentie / quedam exteriora ad reverentiam pertinentia exhibentur excellentissimis creaturis / inter que maximum est adoratio / Sed aliquid est quod soli deo exhibetur scilicet sacrificium / unde aug. dicit in x de civitate dei / Multa de cultu divino usurpata sunt que honoribus deferuntur humanis sive humilitate nimia sive adulatione pestifera / ita tamen ut quibus ea deferuntur homines haberentur / qui dicuntur colendi et venerandi / Si autem multum eis additur et adorandi / quis vero sacrificandum censuit nisi ei quem deum aut scivit aut putavit aut finxit / secundum reverentiam ergo que creature excellenti debetur nathan adoravit david / secundum autem reverentiam que debetur deo mardocheus noluit adorare aman / timens ne honorem dei transferret in hominem / ut dicitur hester xiii / Similiter secundum reverentiam debitam creature excellenti abraham adoravit angelos / et etiam Josue ut legitur v / quamvis possit intelligi quod adoraverunt adoratione latrie deum qui in persona angeli apparebat et loquebatur / secundum autem reverentiam que debetur deo / prohibitus est Johannes angelum adorare / Apocalypsis ultimo / tum ad ostendendum dignitatem hominis / quam adeptus est per christum ut angelis equetur / unde ibi subditur / Conservus tuus sum / et fratrum tuorum / Tum etiam ad excludendum ydolatrie occasionem / unde subditur deum adora / sic ergo ad articulum dicendum quod licet adoratio latrie soli deo debeatur / non tamen adoratio in genere / sed etiam creaturis. Item si adoratio esset actus religionis / ut ergo esset actus interior pertinens [?] mentis / vel potior puta corporis vel corporalis / ergo non corporalis / dicit enim Joh. iiij veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate / sed illud quod fit in spiritu non pertinet ad corporalem actum.

Item nomen adorationis ab orare sumitur / sed oratio principaliter consistit in interiori actu / secundum illud i ad Chor. xiiij / Orabo spiritu orabo et mente / ergo adoratio maxime importat actum spiritualem.

Item corporales actus ad sensibilem cognitionem pertinent / deum autem non attingimus sensu corporis sed mente. Nondum [?] aliqua [?] potest dici [?] inter adorare colere et servire / quia adorare proprie respicit intencionem / colere affectum / servire corporis [?] / quia [illegible] parte / ergo quia est servilis actus / habet autem ergo ex parte corporis / venerari ad deum secundum affectum potest esse duplex vel multiplex / et tunc colere dicit affectum inferius [?] vel exterius / et sic colere dicit affectum in effectu sive in signo / Similiter adoratio respicit intencionem / unde habetur

sup(er) Gen. adorac(i)o (est) ad deu(m) q(uan)t(um) ad soli(um) (est) adorandu(m) tota mentis
intencio(n)e tenden(s). Et sic adoracio respiciat interiore(m). Sed hoc
p(otes)t esse dupl(icite)r. Uno mo(do) s(ecundu)m q(uo)d est intus in corde adoracio i(n) sp(iritu)
et veritate. Unde glosa sup(er) illud Joh. iiij. d actu allegato
s(ed) veri adoratores adorabunt patrem in sp(irit)u et no(n) in tem-
plo, non in monte hoc, s(ed) intus in intimo cordis templo. Et
sic adoracio intus. Alio s(ecundu)m q(uo)d adoracio (est) co(m)pletius ut o(mn)i(bus) sig(nis)
et (con)ditione interioribus. Et sic est actus exterior q(ui)a s(cilicet) vo(lun)talis
creatura tota se donat deo ut suo p(ri)ncipio. Secundo aut(em)
respiciat op(er)is exterius ut corpus cu(m) se(rvi)tus aliq(ua)m appella-
manifestacio totalis creature sive colendo sive adorando a
affectu et in intencione. Et t(ame)n (est) in intencione et affectu. Et t(ame)n d(icit)
actus interiorem s(ecundu)m q(uo)d q(ui)a (est) expressius motus venerantis (con)tine-
tur (con)i(ung)i actu exteriori. Sic ergo p(atet) q(uod) adoracio quinq(ue) dicit
actus interiores intellectus q(ui)nq(ue) exteriores s(cilicet) corporis, intelligendu(m)
t(ame)n q(uo)d d(icit) actus exteriores d(icit) ip(su)m in o(mn)i ad actus interio-
res ut (con)signandu(m) ut sup(ra) in nobilibus dictum (est). Sic ergo p(atet)
(est) ad actu(m) primu(m). Et etiam adoracio corporalis i(n) sp(irit)u sit
inquantu(m) ex spirituali devocione procedit et ad eam ordinatur.
Ad s(ecundu)m dicendu(m) q(uod) sicut oro primordialit(er) (est) q(ui)d(em) in mente, secun-
do aut(em) in verbis (con)s(er)vitur, ita etiam adoracio p(r)i(nc)ip(alite)r quidem
interiori dei reverencia (con)sistit. Sec(un)do aut(em) in corporalibus humilitatis
signis, sic in genu flexione etc. ut sup(ra) habitu(m) est. Ad t(er)ciu(m)
dicendu(m) q(uod) et si p(er) sensu(m) deu(m) attingere no(n) possumus, p(er) sensibilia
tame(n) signa mens n(ost)ra provocatur ut tendat in deum. Con-
clusio. In sc(ilicet) no(n) sit tres sp(eci)es adoracionis. Ar(guitur) p(rimo). Dulia enim no(n)
distinguitur a latria, q(uia) p(ro)p(ter) deo enim no(n) debet(ur) nisi unus ho-
nor s(ed) s(ecundu)m q(uo)d infra p(ro)bit(ur) s(ed) debet(ur) ei dulia et latria
sub dicit glo(sa) sup(er) illud ps. Domine deus meus in te spe-
raui. Domine omniu(m) p(er) potentia(m) cui debet(ur) dulia. Deus omniu(m)
p(er) creatione(m) cui debetur latria. Ergo latria et dulia sunt ide(m).
Item magis et minus no(n) diversificant speciem s(ed) latria et
dulia differunt sic maior honor et minor q(ui)a deo cui
debetur latria magis honorandus est q(ua)m p(ro)ximus cui
debetur dulia. Igitur. Th(eo)l(ogica) honor debetur a(liqu)o ra-
tione excellentie, quem ipso est honor (et) aut unius nos
excellencia divina et humana et ideo no(n) (est) hoc unius rationis.
Unde (con)petit q(uod) latria et dulia differat sp(eci)e ut sup(ra) declara-
tu(m) est. Ad primu(m) argumentu(m) dicendu(m) q(uod) etiam dulia accipit(ur) ibi
s(ecundu)m generalem significatione(m) et analogiam s(ecundu)m qua(m) generis
est ad latriam et duliam sp(eci)e dictam. Tercia dulia d(icit)
quantu(m) ad p(ro)prietate(m) vocabuli servitute(m) que movetur de-
creatur. Et q(uia) deo debetur servitus ut honor s(ecundu)m mo(dum)
p(ro)prietatem, ideo nomen dulie ... tra(n)sfert(ur) et hoc app(ar)et.

ad honorem creature / quia non addit aliquam dignitatem ad dig-
nitatem pertinentem supra quem ad finem qui dicebatur magis et minus
non diversificat speciem / Dicendum quod hoc est instantiam / et non est
veritatem quantum ad speciem in genere moris / preterea non est veritatem
nisi quod non est alia dicta / quia per magis et minus / Sic ad non est in
proposito / Tamen latria et dulia non differunt solum quantum ad in-
tensum et remissum / sed etiam quantum ad aliud colendi modum
eo quod alia ratio reverentie et honoris invenitur in deo / et in homine
ut supra ostensum est / Item dulia non est species diversas / ideo si-
lud erit duplex modus adorandi / sive due species scilicet latria et du-
lia simpliciter / arguitur dulia tamen dicitur contra latriam / sed latria non di-
viditur per species / igitur nec dulia / quia quot modis dicitur unum oppositorum
tot modis et reliquum / Item dulia attendit bonitatem vel
excellentiam creatam / sed talis quidem invenitur in omnibus quibus debetur
dulia igitur non diversificatur / Contra quod habitus diversificantur
per actum / et actus per obiecta / vel ubi invenitur diversa ratio obiecti
oportet quod sit actus et etiam habitus specie differens / cum ergo honor debeatur
alicui ratione excellentie quam habet / et non sit eiusdem rationis ex-
cellentia in diversis / ideo oportet quod sit alia ratio honoris / et
alia virtus secundum speciem que diversis honorem exhibet / non enim
idem honor debetur patri et regi / et magistro / et huiusmodi / ut patet
in quarto Ethicorum / inter omnes autem alias rationes excellentie / illa
est precipua qua creatura honoratur / propter unionem ad creatorem
sicut humanitas christi / que ad ipsam pertinet / et ideo speciali no-
mine yperdulia vocatur / quasi supra duliam / ad latriam accedens
Ad primum argumentum dicendum quod excellentia creatoris est unius rationis
/ et ideo latria que hoc attendit est una tantum / nec est simile de
dulia / quia in creaturis sunt diverse rationes excellentie / Ad
secundum dicendum quod excellentia creata non est unius rationis in
specie / licet sit una secundum genus / ideo et dulia per species di-
viditur / Ad tertium dicendum quod gradus excellentie possunt acci-
pi dupliciter / vel secundum quantitatem tantum / et sic sunt infiniti / et non di-
versificant speciem dulie / quia sic species dulie essent infinite
secundum infinitatem excellentiarum / vel secundum rationem / et sic diversificant
et non sunt infiniti / Consequenter queritur / de quo dicitur quod la-
tria soli deo et nulli creature / Et respondet secundum se considerate
est exhibenda / probatur / quod latria exhibetur deo ratione dominatio-
nis / respectu vero principatus dicitur deus / ergo ei soli latria
debet exhiberi / Item deum est adorandum adoratione la-
trie in templo suo / secundum quod dicit propheta / Introibo in domum
tuam et adorabo te [illegible] corpus membrorum vestrorum est [illegible] templum
[illegible] / secundum quod dicitur / ad Corinthios / nescitis quod hominibus
spiritus sancti

membra xpi misterium adorare latrie et adorandum. Nonne
quod aliquid quod est in multis, sed in aliquo eorum secundum modum specialem
invenitur, habet etiam nomen speciale, sicut patet in virtutibus dictis
similiter. Similiter cum obsequium possit domino sibi exhiberi speciali
quadam et supremo modo deo debetur, quia in eo est summa racio
magistratus et dominii, et ideo obsequium vel famulatum quod ei
debetur specialiter nomen induitur, et dicitur latria, et hoc alio nomine
explicat servitus, quantum enim pro eo quod deo in obsequium exhibetur
sicut sacrificia, genuflexiones et huiusmodi. Cum quidem autem ipsa
exhibicione, quantum vero pro habitu quo exhibetur obsequium. Secundo
latria non est virtus sed nomen virtutis. Ideo autem non est actus
virtutis. Tercio vero est virtus et nominatur hec virtus quatuor no-
minibus. Dicitur enim pietas, quantum ad affectum devocionis, quam
secundum ostendit. Dicitur etiam theosebia, id est dei cultus, vel euse-
bia, id est bonus cultus, quantum ad interiorem attencionem, sic enim
coli dicitur quod studiose intenditur. Dicitur eciam latria, id est
servitus, quantum ad opera que exhibentur in recognicionem dominii quod
deo competit super omnes creaturas. Dicitur etiam religio, quantum
ad determinacionem operum ad que homo se alligavit in cultu
dei dedicatur, quibus in omnibus nominibus una et eadem virtus nominatur
secundum diversa que ad ipsam pertinent, ut habetur in scripto tercio. Spa
vero pro solucione argumenti est sciendum secundum ipsum. Deus est primum
et finis omnium, et inquantum est primum principium adoratur cum la-
tria. Inquantum vero est finis ultimus, finem inquam eorum reducendo
et ad ipsum innata pro aliis creaturis colitur, scilicet hominibus et
angelos, ideo omnibus solo deo serviendum est, tamen possumus frui
homine in deo, sicut dicit apostolus et augustinus, et in comparando ab ipso
sit a primo creante, non innatum per aliquam creaturam, sed
immediate creavit nos. Et ideo honor latrie est soli deo ex-
hibendus, non tamen in ipso consistitur sed in participacione
sue bonitatis, vel honoretur uno honore cum ipso, sicut caro
xpi et ymagines eius. Dicendum ergo ad argumentum primum quod vi-
sio per participacionem illam non efficiuntur secundum principium in-
que, et ideo non debetur eis latria. Ad secundum quod obiciebatur
quod deus adorandus est in templo. Dicendum quod sermo est de templo
ab homine fabricato, et de templo a spiritu sancto sanctificato, quia
templum primum corporaliter est inductum in aliud et institutum
propter aliquid aliud, ita quod in se non est dignum cum quo
debeat adorari, sed propter ipsum cuius est, quod in ipso colitur. Non
sic autem de templo anime fidelis, scilicet enim aliquid in se
racione cuius potest esse capax et particeps honoris, non tamen
latrie sed dulie, ut dictum est secundum infra probabitur. Tercio nego
impossibile divinitas est nobilior quam hec facta est humanitas

sed ymagines dei quales stat que adorantur latria / ergo multo fortius
viri sancti / in quibus deus suam ymaginem impressit / et reformat
Et Abraham ut legitur Gen. xviii tres viros qui angeli erant
ut augustinus exponit adorat adoracione latrie / ergo videtur quod et
aliis viris sanctis quos deus inhabitat latria exhiberi pos-
sit / igitur non soli deo / Ad primum dicendum quod homines sunt ymagines dei per
participacionem sue bonitatis similiter expressam similitudinem / et hoc
dat rei bonitatem / et in vere tamen esse rebus ipsa secundum se honoran-
da / Sed ymagines picture non sunt ymagines per similitudinem naturalem
sed per institucionem ad significandum / Unde quod hic non acquiritur eis nisi
honor relatus ad aliud / Unde ymago sancta non se offert tamen ut du-
ctiva in aliud / sed ut res solis et specialis? / et dicitur honore
et ideo honor sibi exhibitus / non totaliter refertur ad protho-
typum .i. ad principale figuratum / sic in ymagine sculpta / Unde
propter duplex periculum metuendum et ex parte adorantis et a parte adora-
ti / non debet deus in ymagine que est sancto latria adorari / unde ne
adoratus superbiat et extollatur permanens gloriam putando quod
honor ille sibi impendatur et stat / et ne adorans cadat in
adolatriam / aspiciendo tamen ad sanctam humanam / Ideo statuit
Ecclesia / quod potius contra ymagine instituta stat adoracio / quam contra
homines / quibus quamvis sit debitum adoracio [illegible] per homines / quia est
ymago dei / ne ullo periculo non sancte per actus bone scandali
quod aliquis sibi inde possent assumere / Unde dicit alexander / quod licet
homo non possit adorari latria / potest tamen esse materia adoracionis la-
trie / inquantum est ymago ducens ad deum cuius est ymago / Et ideo a-
doracio dulie debetur ei / Unde dicit Johannes damascenus in quarto libro
a principio deus hominem secundum suam ymaginem fecit / cuius igitur gracia
nos ad invicem adoramus nisi quod secundum ymaginem dei facti sumus / sicut
enim ait magnus Basilius / honor ymaginibus ad prothotipum
pervenit .i. ad exemplar / Est enim prothotipon prima figura
sive figura exemplaris / ad quam figura est ymago / et sic protho-
typum est illud quod ymago representat / Et quia dicitur aliquo
Ad quintum dicendum quod homo in racionalis creatura possit esse materia adoracionis
latrie / racione ymaginis / non tamen creatura irracionalis / racione vestigii
racionem assignat / quia vestigium non ita immediate ducit in deum
quemadmodum ymago / Vestigium enim deviatur in creatura
irracionali secundum unitatem bonitatem et veritatem / que solum du-
cunt in appropriata trinitatis / Sed ymago in creatura racionali deter-
minatur secundum memoriam intelligentiam et voluntatem / quia quod
quia ducit in propria immediate referuntur ad trinitatem
quia ergo illud solum quod immediate ducit in deum / potest esse materia
latrie / vestigium autem ducit in deum mediate / sequitur quod non potest esse
materia latrie inquantum huiusmodi sed ymago / Sic ergo patet quod deus potest
adorari in ymagine / non in vestigio / inquantum est res / In-
tantum vestigium .i. creatura irracionalis effectivus signum .i. ymago

per institucionem et excitat ibi, ut lapis quem erexit Jacob Genesis
xxviii. Erat signum et figura ipsius Christi. Et secundum hoc signatum
adorabatur latria. Tercio sciendum dicendum quod isti angeli et creature
racionales erant et non representatione trinitatis ipsi Habrahe apparue-
runt, et utrumque horum ipsi Habrahe notum erat. Et inquantum creature
rationales erant exhibuit eis Habraham non adoracionem latrie, sed vene-
racionem dulie, et ministerium honorificencie. Inquantum autem signum tri-
nitatis erant exhibuit eis Abraham latrie, non inquantum signo
sed ipso signato, adhuc enim specialiter apparebat. Non enim appa-
ruerat Abrahe in persona nature sed in assumptis corporibus que ymaginibus
assumptis. Non inquantum erant heri genus trinitatem representantes po-
terant adorari latria. Non autem inquantum representabant ipsos an-
gelos. Non propter autem est de virtutibus scientis, quod et si in eis posset co-
gnosci trinitas, non tamen sic representant et speciali institucione et di-
vina imposicione, et ideo non est eis exhibenda latria, nec quantum
ad id quod sunt, nec quantum ad id quod per eos intelligitur. Item in
Apocalipsi dicitur quod Johannes cecidit in faciem suam ut adoraret
angelum, et dicitur ibi quod angelus non permisit. Aut ergo Johannes
adorare voluit adoracione latrie aut dulie. Si latrie, ergo
non Johannes recte fecit, quod vir sanctus erat non reprehenditur
tanquam ydolatra, scilicet ordo latrie potest exhiberi racionali creature
igitur non soli deo. Si vero dicitur quod Johannes voluit adorare a-
doracione dulie. Contra dulia debetur angelis bonis, ergo male
faciebat angelus quod prohibebat eum ab adoracione quam debe-
bat. Item corpus Christi verum refertur ad corpus Christi misticum tanquam
signum ad signatum, ergo per signatum est nobilius signo, corporis
Christi misticum est magis tale ergo nobilius, quam corpus Christi verum. Sed
verum corpus Christi adoratur latria, ergo non et corpus Christi misti-
cum, ergo non solus deus. Item confirmo hoc idem. Eadem ado-
racione adoratur caput corporis et alia membra, scilicet non solummodo
deus adoratur latrie est adorandus. Tercio primum dicendum quod Jo-
hannes noluit adorare angelum adoracione latrie, sed dulie, et
per hoc quod non debuit eum prohibere dicendum. Et immo triplex racio-
nem: prima quidem est propter dignitatem ipsius Johannis, si excellentior erat
multis angelis. Secunda vero propter vitandum errorum, ne aliquis cogno-
sceret quod angeli adoracione latrie deberent adorari. Tercia vero ideo est
propter manifestacionem exaltacionis dignitatis generis humani, genus enim
humanum exaltatum fuit per Christum supra naturam angelicam. Non enim angelis
angeli in veteri testamento patiuntur sed dulia ab hominibus adorari.
In novo tamen post glorificacionem humane nature in Christo non paciuntur
sibi illam naturam subicia, quam ad dignitatem prius videt considerare.
Et hec est de speciali beati Gregorii. Tercio secundum non diceebat corpus
Christi misticum esse nobilius corpore Christi vero. Quod per loquuntur de

corpe xpi vero put diuinitati vnitu/ sermo ille nō hz veritatez ymo
multo nobilius est corpus xpi misticu/ nā corpus misticu nō ē di-
uinitati vnitu in vnitatez psone/ sz corpus xpi veru/ et io nō
tanta est ei exhibenda honoris excellentia/ Et si obiciat
q signatu est nobilius signo/ dicēdu/ illud vez est/ qn signatu
ē causa signi/ nō sic aut ē in pposito/ pcipue corpus xpi veru
nō dr esse signu corpis xpi mistici/ ni inquantu latet sub sacrame-
to/ et sub lapsus spēz continetur et sensibus apparens/ Ad
aliud cu dicebatur/ qr eadez adoratione adorat caput regis/ et
mēbra alia/ dicendu q nō ē simile/ qr caput regis cu mēbris
aliis sunt ē eiusdē nature/ Cristus aut q est caput nrm
pter nām humanā/ in qua comitat nobiscū/ hz diuinā
nāz/ in qua supexcellit omnez creaturaz/ et ideo rone illius
talis honor ei competit/ qualez nulli creature ē exhibendus

Circa hanc autem materiam hic plura possent adduci/ an vz de-
latria adorandus sit ratione potentie vel veritatis vel bonitatis diui-
nitatis/ an sit adoratio tribus psonis trinitatis/ qua sz adora-
tur pr et filius et sps sanctus/ an alia et alia/ an adora-
tione equali adoretur deus inquantu deus/ et inquantu dominus
/quia tn insius dia [illegible] tractare oia ista conuenienti tra-
ctari poterint/ ideo ipsis ad pns dimissis/ Aliquid adhuc q
circa predicta sit et vltimo/ Si deus adoratione latrie est
adorandus/ vel ergo [illegible] sicut debet sm adorationez interi-
orez/ vel etiaz sm aliquos ritus corpales de quibus supius dictu ē
/non sic ut videt/ dicit eni Joh iiij. Spiritus ē deus/ et eos
q adorant eum in spu et veritate adorare oportet/ ergo nō ex
q eum colamus actibus corpalibus ut pote genuflectendo vel
cantando/ Item deus vbique est ergo nō debemus magis ad
orientez adorare/ qz ad aliam ptez/ neqz plus in vno loco
puta in ecclesia qz in alio/ Sic supius dictu ē duplex
ē adoratio/ sz interior et exterior in signis corpalibus/ Et q-
re talis adoratio corpalis fieri debeat dictu ē/ Ad argu-
mentu dicendu/ qz licet deus sit spus tn ē creator corporis et
ideo pncipalr ei in spu seruire debemus/ secundario aut et in corpore
/et ideo etiā vocaliter oramus/ ut sibi nō solū spus sz etiā
lingua et mēbra obsequantur/ et ut nosipsos et alios ad lau-
dem dei excitemus/ Ad scdm dicendu q licet deus vbique sit
ipsius orientez tribus de causis/ primo ppt significationē quia
a deo ē nobis mētibus illuminatio sicut lumen corpale ab ori-
ente/ Scdo qr ē nobilior ps orbis/ et qd nobilius est ē
apud nos decet deo/ Tercio ppt exempla quorundam nobilium ipsi in
oriente quia ipse mouet celū &c/ Alia de ista materia vide in alio
volumine scripto in sexta papiro sub titulo quartus questionis

Xinmete dicta clementia prima pte misse expedita vz de preparatione pte Iam de
amplicte restat tractare de secunda pte misse scilicet dicta instructoria eiusdem Et ideo ordine est supra dicta
in precedenti divisione Prima vocabile est ut ad predicat lectionem et per orationem septima lectio
est p lectionem instructione de diversis mandatis et de declaratione credende veritatis Nam
x the debz tenere fidelium ordo et oblacio ut cognoscat dei voluntatem et ei se conformat

De octavo principali scilicet de salutatione sacerdotis Sacerdos finita gloria
in excelsis vertit se ad populum salutando ipsum dicens dominus vobiscum i. dominus conuertat
vestrum affectum et voluntatem bonam et est sumptum de libro Ruth ca° ii°
ubi Booz salutat messores suos et Iudic vi° Angelus salutans Gedeonem
dixit dominus tecum virorum fortissime Et ista salutatio imitat salu-
tationem quam christus fecit discipulis suis post resurrectionem quam salutationem
sacerdos premittit ante orationes ut populum reddat attentum quia eius intentio
ad deum dirigatur Et exponit sic dominus vobiscum i. dominus in vobis mane-
at et vos semper vite eterne remuneret et petitionibus vestris effectum
tribuat ut gratiam dei impetretis perseverantes in illa Aliter exponit
dominus vobiscum i. dominus per suam gratiam vos visitet et vobiscum maneat
sanctificet ut sit petitiones vestre effectum consequantur Chorus respondet Et
cum spiritu tuo quod sumptum est de secunda epistola pauli ad thimotheum ultimo
ubi dicit dominus iesus christus cum spiritu tuo et est sensus est enim per nobis
sunt preces ad deum et quia tu illas preces apportas et ascendit
que de bono corde procedit oramus et nos pro te similiter ut
iste sine quo nullum est bonum sit cum spiritu tuo ut quod a te ore
profertur et in ore tuum sonitur sit tecum in corde et in te maneat
Sed quare plus optat sacerdoti quod dominus sit solum cum spiritu eius et
non cum toto sacerdote cum tamen sacerdos dicit dominus vobiscum ne
solum in spiritu scilicet et in corde sed sic respondet quia in hac intentione plus
se totaliter offert ad actionem immolationis sacerdoti et ad impetrandum
petenda ad quam immolationem ad impetranda sacerdos procedit In
qua per spiritum totaliter elevatur et ab omni terreno prorsus ab-
stractus debet esse et ideo dicit et cum spiritu tuo scilicet ut detur
intelligi quod sacerdos debet esse totus spiritualis Et nota quod ista salutatio
dominus vobiscum ad preces spectat sacerdotis Sed episcopus perfectus debet
esse et expressam similitudinem christi gerit ut se vicarium christi ostendat
dicit pax vobis quia
prima oratio prima pace verbo domini dicentis ioh 20 pax vobis
fuit prima vox domini ad discipulos cum post resurrectionem eis apparuit
quia In prima detur vobis pax pectoris et cordis et in futuro pax et 2
quietis Ac ultra dicit ioh enim pacem meam relinquo vobis pa- 2
cem meam do vobis Et episcopus oraturus mitram deponit ut sic
nudo capite sicut et alter sacerdos orationem compleat quia vir
secundum apostolum revelato capite debet orare quare inter ipsum et deum
nullum maneat sit velamen ut revelata facie domini gloriam
contempletur Postea ad instar ceterorum sacerdotum dicit dominus
vobiscum ut sic primum esse et ipsis ostendat Item notandum quod pluries se- 2
ptem vicibus salutat in missa hic exclusis septem viciis capita- 2
libus gratiam spiritus sancti suscipiat septiformem Misterium enim misse
ad septem dona spiritus sancti refertur sex vicibus in missa dicit dominus
vobiscum et una vice pax domini quod loco pro salutatione habetur et
ergo in iiii or temporibus salutatio ante primam collectam obmittitur ne
numerum septenarium transgrediam Prima salutatio sit ante primam
collectam et refertur ad spiritum sapientie quia tunc ibi recolit quo dei
sapientia intravit ad salvandum nos Secunda sit in principio evangelii
per quam intelligitur spiritus intellectus quia circa evangelium recolitur et predicatio
quam episcopus enim predicavit ut illuminando intellectum nos doceret Tertia post credo
per quam intelligitur spiritus consilii quia ibi recolitur quo christus
secreto dei consilio passioni se obtulit ut redimeret nos Quarta
in principio prefationis per quam intelligitur spiritus fortitudinis quia
ibi recolitur et crucifixio christus enim in cruce pendens diabolum

Dominus vobiscum
nex cum possibilitate
et secundum capitulum vivat
Et hec post secunda princi-
palis dividitur in viii
partes unius principales
In prima dicitur de dominus
vobiscum et de orationibus
In secunda de epistola In
tertia de Gradualis et
alleluia In quarta de
tractu seu de tractibus
In quinta de prosa In
sexta de Evangelio
septima de Symbolo
In viii de expositione
eiusdem Quanto ad
primum dicit sacerdos dominus
vobiscum quod scribitur Ruth
secundo capitulo et exponitur
sic i. dominus in vobis
maneat etc

Nota quare septies in missa
fit salutatio et
exclusionem septem
viciorum capitalium
ioh 20

expugnat et nos a morte eterna liberat / Secunda ibi Pax domini in
qua spiritus sancti impetrat / qua Christi resurrectio recolitur / quia Christus resurgendo
salutavit discipulos suos / et eis se solum apparuit / ut nos clarificet / Tercia
in principio oracionis / per commixtionem in qua est ascensio recolitur / per quam
splendus pietatis insignitur / quia sola pietate humanitatem suam super astra le-
vavit / ut nos exaltaret / Quarta in fine ante benedictionem / qua
recolitur Christi adventus ad iudicium / ut statim spiritus timoris reducitur
quia angeli tremescunt cum venerit ad iudicium / ut nos glorificet / Et
quinquies sepe ecclesiam salutet ut dictum est / tamen solum quinquies in istis
salutacionibus se ad populum valuit / et hoc fit quinque apparicionis / quas Christus
fecit suis discipulis in die resurrectionis magis approbate et certe / Prima ,vertit
fuit Marie Magdalene Joh xx et Marci ultimo / Secunda eidem et aliis
mulieribus redeuntibus de sepulchro cum dixit Avete Math ultimo
Tercia Petro que apparicio designatur per tacitam volumen que fit per ,, versionem
manuum locucionem / ubi sacerdos nichil alte dicit / quia illa requitat appa-
ricionem Petro de qua non fit mencio in ewangelio / tamen ubi aut quomodo
facta sit vel fuerit / Quarto duobus discipulis euntibus in Emaus Luce
ultimo / Quinta in domo absente Thoma / Post hoc sacerdos petitum de sua
sanctitate confidens universalem ad se colligit ecclesiam dicens Oremus quasi
diceret orate simul mecum omnes ut quod postulamus cicius impetremus
quia fiducialiter dominus multitudinem exaudit / dicendo Oremus / hortatur
ad orandum alios / quia et ipse Christus monuit orare discipulos suos dicens
Vigilate et orate Math xxvi / Sexta ipse sacerdos oraciones pronunciat que
nominantur collecte / Dicitur autem collecta pro eo quia super populum colle-
ctum et congregatum dicebatur ut habetur de conse di i / Et hec oracio-
nes sic dicuntur collecte que fiunt super collectionem populi / scilicet cum
populus colligitur ad stacionem faciendam / ad processionem de una
ecclesia ad aliam / Et dicitur collecta / quia sacerdos qui fungitur legacione
populi stat quasi mediator inter deum et populum / peticiones populi in eis colli-
git / et concludit in quibus deprecat et pro universis necessitatibus spiritua-
libus et temporalibus / Dicitur autem in dextera parte altaris / quia per dexteram
bona eterna / et per sinistram temporalia designantur / ut quod ordinate quia eterna
et spiritualia primo petere debemus iuxta illud Math vi° Primum querite
regnum dei / Ideo collecta dicitur in dextera parte / ps cx / ideo quia oraciones
in nomine eius fiunt qui sedet ad dexteram dei patris Math ultimo / Ideo a
dextera parte dici debet / Sciendum est quod quondam varii fuerunt in dicto
rum et varietas nimia excrescebat / quia africanum concilium
constitutum statuit / ut nulle preces vel oraciones vel prefaciones dicantur / nisi in
conciliis fuerunt approbate / Post hoc Gelasius papa oraciones et collectas
tam a se quam patribus antiquis in unum ordinat / Deinde autem Gregorius seculo
ea que nimia vel minus concinna videbat resecans / con-
gruam multa nichilominus necessaria superaddens / Albertus vero magnus
dicit / dicendo dominus vobiscum etc. li. xlviii / Deus dedit in celebracionibus
decus et ornatum Christus usque ad consummacionem vite / hoc enim de beato Gre-
gorio dicitur qui resecans superflua / et apponens necessaria / et ordinans con-
fusa dedit decus ecclesiarum in celebracionem officii divini / et quia festi-
va et pro festorum dierum ornat spiritus universaliter dici officiis
usque ad vite eterne perfectum consummatum / Ideo postquam ornat primam
partem misse in qua invocatur dominus desiderio cleri / et acclamacione
populi locutus est verbum bonum verba bona pacifica / ipsa promittens
pacem per adventum Christus / Statim secundam partem misse hic instruccionis
et manifestacionis veniendis / Hec enim incipit statim post Gloria in excelsis
in festis / et post acclamacionem Kyrieleison in profestis diebus / Hec

Albertus

Sincopta

aut instructio durat usque ad offertorium exclusive. Habet enim duas partes
quia primitus instructio imperfectorum, et secundo instructio perfectionis et perfec-
torum. Incipit in evangelii lectione. Prima Cor. iii: Ego fratres non potui
vobis loqui tamquam spiritualibus sed tamquam carnalibus, tamquam parvulis in
Christo lac vobis potum dedi non escam, nondum enim poteratis. De instructione
autem perfectorum et perfectionis aliquibus interpositis ibidem dicit: Sapientiam autem
loquimur inter perfectos, sapientiam autem non huius seculi, qui destruuntur. Sed (q. distruet)
loquimur dei sapientiam in mysterio dei absconditam. Unde etiam Matth. xiii
Christus ihesus est hec forma doctrine, quia indoctis loquebatur in corporalibus pa-
rabolis, et apostolis exposuit mysterium perfecte veritatis dicens ad perfectos:
Vobis datum est nosse mysterium regni dei, ceteris autem scilicet indoctis
in parabolis. Attendens enim beatus Paulus verbum apostoli Ro. i: Sapientibus et
insipientibus debitor sum, ita quod in me promptum est ordinat. Unde
instruxit primo imperfectos, et adducit secundo in perfectius acri-
per illuminatos. i Cor. xv: Si est animale est et spirituale. Sed non prius quod
spirituale est, sed quod animale, deinde quod est spirituale. Hunc etiam ordinem secutus
est dominus qui ordine sue sapientie voluit quod predicatio Johannis precederet
suam predicationem, per quam sua predicatio facilius induceretur et cer-
tius probaretur. Et hanc doctrinam sequitur lectio epistole. Et quia Johannes
predicatione induxit que sunt finis legis et prophetie, et Christum digito de-
scriptum demonstravit, ideo lectio illius instructionis aliquando fit de lege,
aliquando de prophetis, aliquando de apostolorum verbis, in quibus Christus quasi predicto digi-
to gratie quod Johannes monstravit recepit demonstrationem. Matth. xvii: Et
in monte cum Moyse et Helia discipulis apparuit et ut sol refulsit,
per quod significatur quod facies cognitionis eius ut sol refulget in orbe
cordis per verba Moysi et prophetarum, quorum examine fuit He-
lias, et demonstrat lumen eius et veritas verbis discipulorum. De Moyse
enim dicit dominus Joh. v: Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et michi. De
me enim ille scripsit. De scriptura prophetarum dicit ibidem: Scrutamini scri-
pturas quia ipse sunt in quibus vos putatis vitam habere, et ille sunt que
testimonium perhibent de me. De discipulis autem dicit Act. i: Eritis mi-
chi testes in omni Judea et Jerusalem et Samaria et usque ad ultimum terre.
In hiis ergo libris consistit doctrina ~~introductoria~~ introductoria et im-
perfectorum. In doctrina autem evangelica doctrina perfectionis et perfectorum.
Ad doctrinam autem epistolarum que est instructio imperfectionis adiunguntur
quedam ad eam autem disponentia, et quedam subsequentia ex parte ipsorum
instruendorum de profectu instructionis respondentia. Et ideo ista pars instru-
ctionis tres habet partes: antecedentia, et ipsam doctrinam, et ipsam sub-
sequentia. Antecedentia scilicet sunt Dominus vobiscum et collecte. Ipsa doctri-
na est in epistola, et subsequentia signantur in graduali et tractu et
alleluia. Et sequentia antecedentia quod duo sunt salutatio instructionis
et oratio ut deus appareat instructorum ad instructionis effectum. In salu-
tatione autem consideranda sunt novem. Querere hic qui loco dei est in missa
episcopus vel sacerdos conversus ad populum salutat, et quare aliter episcopus
et sacerdos salutat, et quis sit modus salutationis, et quis modus
instructionis. De primo notandum est quod sacerdos vel episcopus in dextro
cornu altaris stans conversus vultu ad populum salutat, et in dex-
tro quidem stat cornu quia per dexteram spiritualia signantur et boni qui in
dextera dei locabuntur. Et ideo dicitur Luce iiii: Mittite in dexteram
navigii rethe, quia rethe predicationis et instructionis ad spiritualia con-
vertendum est. Convertit autem vultum is qui loco dei est ut ope ostendat
quia vultus sue notitie in scriptura legis et prophetarum refulget sicut in
speculo, et aperte demonstrat in lectione, in scriptura legis et discipulorum

Ysa lij Videbunt oes fines terre salutare dei nri / Nu vj ostendat
deus faciem suam tibi / et misereatur tibi / Gen xxxij vidi dnm facie ad
faciem / et salua facta est aia mea / Ps illuminet vultum suum super
nos / et misereatur nri / Nu vj Conuertat dns vultum suum ad te
et det tibi pacem / Sic ergo qui loco dei est / stet a dextris altaris / sic
zacharias pontifex Lu j cui apparuit ei gabriel angelus appa-
ruit enim ei angelus dni stans a dextris altaris incensi / in qua
parte ecce stetit zacharias sacerdos et ipse angelus dni est / in per-
sona dni in altari apparens Mal ij labia sacerdotis custodiunt sciam
/ et legem requirent ex ore eius / quia angelus dni exercituum est / Con-
uertat aut vultum ad instruendos quia dns de se noticiam fecit suis
clarus vult / stetit inter eos Lu xx stetit ihus in medio discipulorum
suorum / Causa aut quare dicitur ipse et sacerdos salutat est / Prima quia
qui superiori fungitur officio loco ... pacem [illegible] ad subditos / Primo cum
salutaret quam xpus habuit ad discipulos fuit pax vobis / et ideo ecce qui
loco dei est similem salutacionem ad subditos habet / pax vobis Math x
In quamcumque domum intraueritis / primum dicite pax huic domui / et si ibi
fuerit filius pacis requiescet super eum pax vra Sacerdos qui est in
inferiori officio / non audet eisdem verbis uti / sed utitur verbis sanctorum
patrum / qui dixerunt dns vobiscum Booz dixit messoribus suis Ruth
ij Secundus aut salutacionis est / quia sacerdos dicit dns vobiscum et
non deus / vel ihus / vel xpus vobiscum / quia hoc nomen dns possessionem
significat / vnde omnis xpianus simplex debet ... / quod non dicit / deus / vel
ihus / vel xpus / et ideo dicit ... Gen xxviij Si dns deus fuerit mecum
in via qua ego ambulo / et custodierit me cum salute / et dederit
michi panem ad edendum / et vestimentum quo operiar / erit michi
dns in deum / Nobiscum aut ex vi modi loquendi / quia quandoque unus cum
alio esse dicitur principalitas notatur esse in re ablatiui / et ministeri-
um in nominatiuo / sicut miles dicitur esse cum rege / et non econuerso
rex esse / dicitur cum milite / Videtur ergo quod cum principalis sit deus ad
nos habens auctoritatem / quod non deceat dici dns vobiscum / Sed pocius sit vos
sitis cum domino / maxime cum dicat apostolus j Cor iij Dei enim ad-
iutores sumus / Ad hoc dicendum quod in nobiscum hec ppositio cum associacionem
dicit / et hec societas potest esse duplex / scilicet simplex / vel in associacione
duorum ad tercium / et quando notat associacionem simplicem / tunc re
vera notat principalitatem in re ablatiui / sicut obiectum est Sicut
Sicut cum dicitur miles est cum rege / quia in talibus ablatiuus supponit
personam principalem que mouet et continet personas alias
sicut rex Si aut duorum notat associacionem ad tercium / sic ppositio cum
notat parcionem societatis / sicut dicitur rex cum milite in bello
/ quia tunc fortitudo regis facit militem pugnare et vincere Ps cum
ipso sum in tribulacione / eripiam eum / et glorificabo / et sic sumitur
hic / Dominus enim vocatur esse nobiscum / ad expugnandum hostem
et perficiendum sacramentum / et ut licet dictum sit / dicimus quod
a sacerdote dns quatuor modis optatur esse nobiscum scilicet in volunta-
tis sue conformitate / In veritatis ope / In potencie sue demonstracione

In gratie sacramentalis participatione In hostium depugnatione De quo
horum modorum dicitur Math xxvi Non sicut ego volo sed sicut tu
vis Luce xxii Non mea voluntas sed tua fiat Est enim hec con- q^r conformitas
formitas quadruplex scilicet secundum materiam volitam ut volumus hoc est
quod deus vult Mat xxvi Non quod ego volo sed quod tu Secun- 2
da conformitas est in forma volendi ut ex eadem caritate
velimus hoc quod volumus et qua caritate deus vult hoc quod
vult Math vi Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra
Tercia conformitas est in fine voluntatis ut scilicet ad eundem 3
finem velimus quecumque velimus ad quem deus vult hoc quod
vult hoc est ad gloriam suam et hoc innuitur Math v ubi dicitur
videant vestra bona opera et glorificent patrem vestrum qui in celis
est i Cor x Sive manducatis sive bibitis sive aliud quid
facitis omnia in gloriam domini facite Quarta autem conformi- 4
tas est in causa efficiente ut velim hoc quod deus vult me
velle sequi consilium et quando facit me patrem voluit me velle
promissionem filiorum Et sic est de aliis i Thes iiii Hec est voluntas
dei sanctificatio vestra ut sciat unusquisque possidere suum vas
in sanctificatione et honore non in passione desiderii sicut et gen-
tes que ignorant deum Sic ergo dominus optatur esse nobiscum in
conformitate voluntatum quia voluntas in deo errare non potest
Est item nobiscum in virtutis operatione sicut Math ult Ecce ego
vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumationem seculi
Isa xxvi Omnia opera nostra operatus es in nobis domine Est item no-
biscum in sue deitatis et fortitudinis demonstratione Iudic vi
Dominus tecum virorum fortissime et inde Gedeon Si deus nobi-
scum est cur invenerunt nos mala Respondit angelus Vade in
hac fortitudine tua et delebis castra madian et sic est factum
Dicitur ergo dominus vobiscum in gratie sacramentalis participatione Sic
dicitur Luc i Dominus tecum benedicta tu in mulieribus hoc enim dicitur
de participatione divina quam deitatem in corde secum habebat Est ergo nobi-
scum in pugna ii Paral xx O iuda o ierusalem nolite timere neque pa-
veatis eos cras egredimini contra eos et dominus erit vobiscum
Considerandum autem est quare populus dicenti
go est modus salutationis ta-
li modo resalutet Non enim dicit Et dominus sit tecum vel aliud huiusmodi
sed dicit Et cum spiritu tuo Huius autem tres sunt cause Quarum prima
est quia sacerdos stans ad altare totus debet esse in spiritu Secunda
est quia spiritus hominis errat frequenter Tercia causa est quia in altari
est opus virtutis spiritus Stans enim ad aram in-
totum [illegible] esse et nichil sentire de corpore vel de sollicitudine seculi Et
debet esse nisi spiritus et hoc signatum est Gen xxii ubi Abraham pergens ymmolare filium
dixit ad servos Expectate me hic cum asino ego et puer illuc usque
properantes cum adoraverimus revertemur ad vos Servi sunt sollici-
tudines et cure de necessariis huius vite Asinus autem animal pigrum et
indisciplinabile pondus est pondus corporis quia pigrum est

ad

[illegible]

et indisciplinale / sed ipsi portant omnes labores. Puer autem est spiritus
puritatis [illegible] solo sacerdotis / et ideo puris et sollicitudi-
nibus et omni corpore lucidum debet dare sacerdos immolaturus fi-
lium dei / et cum solo spiritu ad altare ad immolandum procedere / et ideo
dicat populus / et cum spiritu tuo. De secundo autem scilicet quod non careat cum
spiritus sacerdotis in tanto sacramento / sed dum habeat se dirigentem
ut patet i Re. vii. quod cum Nathan propheta suo humano spiritu dixisset David
de omne quod est in spiritu tuo vade et fac / quia dominus tecum est. Stati-
im correxit dominus dicens Non edificabis michi domum. / Spiritus
hominis sepe decipitur et ideo in tanti sacramenti consecratione dominus
cum spiritu sacerdotis esse optatur ne decipiatur. Deut. xxxii.
Dominus solus ductor eius fuit et non erat cum eo deus alienus.
Tercia causa est quia totum quod in altari fit / est virtute spiritus / et
ideo cum spiritu optatur esse dominus. Jo. vi. loquens de sacramento al-
taris dicit dominus Spiritus est qui vivificat, caro autem non prodest
quicquam. Dicitur autem dominus vobiscum sumitur Ruth ii. ubi Booz
dixit messoribus dominus vobiscum / et cum spiritu tuo sumitur de
secunda ad Thi. vi. Dominus Jhesus cum spiritu tuo. Sicut igitur intel-
ligendum est de salutacione. Sequitur oracio post salutacionem
oratio ut deus aperiat corda audiencium ad instructionem pre-
parandam / et ad digne suscipiendam oblacionem sacramenti
secundum dictum apostoli ad [illegible] orate ut sermo dei antecedat [illegible]
Circa autem orationem hanc [illegible] sunt [illegible] scilicet nomen, titulus / et
conclusio. Nomen dicitur collecta. Quod autem nomen est / vel quia collec-
peticiones populi quas sacerdos coniunctas secretorum colligit et offert
domino / vel quia [illegible] populus dum colligitur ad communionem
domini celebrandam. De prima autem causa dicit Thob. xii. Quando
orabas cum lacrimis et sepeliebas mortuos ego orationem
tuam obtuli domino. Hoc dicit angelus. Jam autem ad orandum
ut sacerdos angelus domini exercituum est. Secundo autem modo quia
dicitur collecta quia populus colligitur dum dicitur. Notandum est quod duobus
modis populus colligi habet ad orandum / scilicet quia populus in unum colli-
git hoc est in eadem corda colligitur / que in multis diversa sunt
unde Aug. in li. confess. In omnibus que [illegible] non
invenio locum anime mee preter te domine / in quo recolligitur
sparsa mea. Mat. xii. qui non colligit mecum dispergit. Opus
enim dei [illegible] in colligendo est et opus diaboli in dispergendo. Secunda
collecta est quia populus ibi colligitur in eo unum [illegible] unam
Ps. in unum convenientes populus [illegible] et reges ut serviant domino
Ps. congregate illi sanctos eius / qui ordinaverunt testamentum eius
testamentum enim est promissio dei sanguine confirmata
dicitur enim collecta corporis mistici que sic in unum constituitur
sicut corpus Christi ex multis granis / et sanguis eius de multis uvis
Ps. In consilio iustorum et congregatione magna opera domini
[illegible]
[illegible]

Oro Et Jo. 27 [illegible]
[illegible] et dominus vobiscum
[illegible]
[illegible]

requisita in omnes voluntates eius. Illa enim maiora sunt opera domini
et mercatori sanguinis et corporis et ipsi sepe. Hoc signum est necessarium 8
ubi dicitur quod congregatus est populus sicut vir unus ad audiendam legem
Neemie viii. Congregamini et audite filii Israel, congregamini et audite Israel pa- 2
trem vestrum. Genesis xlix. Hiis igitur de causis vocatur collecta oratio, que primo di-
citur in missa. Institutus autem harum collectarum est quod primo erant collecte
confuse et quilibet sacerdos vel episcopus faciebat et dicebat collectas quas
voluit. Sed postea in concilio Affricano cum beato Augustino interfuit
statutum est quod nulla in missa dicatur oratio nisi que fuerit approbata essent co- 2
ram aliquibus. Postmodum autem Gelasius papa videns quod immoderate erant et
diversarum collectarum que eadem die indivise erant dicende, resecavit
superfluas et quasdam mutavit in alias et ordinavit ut esset in
missis conformitas ubique. Postmodum venit beatus Gregorius videns quod in
multitudine collectarum sacerdotes modum excederent, ordinavit officium, multa
resecans, mutans et apponens. Statuit et numerum dicendarum
ut vel una vel tres vel quinque vel septem et ultra septenarium nulla dicatur.
Cuius causas ipse assignat Gregorius. Dicit enim quod dictio cum est numerus in omni 2
causa binarius. Et autem numerus in duo equa est divisibilis et inlatitudine causa
ideo binarius causa est multiplicationis et divisionis quod omnia
que in multa vadunt primo per duo dividuntur quod binarius ab unitate
que causa indivisionis est primus recedit. Et ideo etiam ut dicit Augustinus
Deus operi secunde diei cum inde creaverit non benedixit tamen cum
aliorum benedixit operibus dierum. Quod igitur dominus dicit Mathei vi Oran- 2
tes autem nolite multum loqui sicut ethnici faciunt qui putant in
multiloquio exaudiri, ideo per numerum collectarum esse non debet plurima
ideo esse non debet quod mos gentilis de scribis et phariseis qui comedere
domos viduarum sub obtentu prolixe orationis, et ideo precipit beatus Be- 2
nedictus in regula quod omnis oratio in conventu brevis sit, ne tedium
audientibus generetur et devotio impediatur. Impar autem numerus ut dicit 2
Pitagoras est qui in duo equalia dividi non potest. Stat enim forma eius di-
visio in unitate que fieri divisionem non permittit, et ideo dicitur quod numerus
Deus impare gaudet quod divisionem Deus in omnibus detestatur. Unde
et ideo ad predictos numeros
est divisum est etiam eorum numerus metrabit et ideo ad predictos numeros
collectas beatus restringit Gregorius. Causa autem statutum sit quod sit vel
una vel tres vel quinque vel septem multi multas assignaverunt rationes. Inu- 2
tiles dicunt quidem quod una est propter fidem unitatis simplicitatis divine in eius
tiles dicunt fidem quod una est propter fidem Trinitatis. Quinque vero propter quinque vulnera
passionis. Tres autem propter fidem Trinitatis. Quinque vero propter quinque vulnera
Ihesu Christi. Septem autem propter septem dona Spiritus Sancti. Hec autem ratio nulla est
quod sic etiam novem esse deberent propter novem ordines angelorum. Et
undecim propter xi discipulos qui abierunt in Galileam et etiam propter
xii apostolis. Et xv propter xv gradus in quibus descendit profectus vite 2
tam quo proficimus in oratione. Unde alie rationes penitus nulle sunt
et derisibiles. Vera autem ratio huius institutionis est quod tria attenduntur
in oratione scilicet intentio orantis et res in oratione petita et modus petendi 2
Respiciendo autem ad intentionem orantium qua una est ut eternum
bonum beatitudinis habeatur, institutio autem dicit unam sufficere collectam. Luce x Unum
est necessarium, propter unam petii a domino hanc requiram. Respiciendo autem ad pe- 2
tita que tria sunt institutio tres statuit dici collectas. Secundum ordinem

Collecte dicuntur quia collecte
dicuntur quia in persona totius
populi et cleri dicuntur
ad aliquid petendum et
quod tunc episcopus vel sacerdos
collecta oratio
dicitur super populum
dicitur collecta

enim petimus a malo liberari impedientes nos ad merendum secundum
ordinem autem ad bonum petimus bonum gracie et bonum
glorie Math vi primum querite regnum dei et iusticiam eius
Iusticia autem regni dei duas habet partes scilicet declinare a malo et
facere bonum Considerando autem modos petendi duo modi con
siderantur implicitus et explicitus Considerando modum sta
tuit institucio quinque quas peticiones ponit Luc. xi ubi sic
dicit Pater noster sanctificetur nomen tuum adveniat regnum
tuum Panem nostrum quotidianum da nobis hodie et dimitte
nobis peccata nostra siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis
et ne nos inducas in temptacionem et non ponit plures peticiones
quia illa qua dicitur adveniat regnum tuum implicite contine
tur in illa fiat voluntas tua quia si voluntas dei perficiatur regnum
iusticie etiam advenit et illa que dicit libera nos a malo im
plicite continetur in illa et ne nos inducas in temptacionem
ab omni enim malo liberatus est qui in temptacionem non inducitur
sicut dicit glossa ibidem Si autem consideratur modus explicitus pe
tendi tunc statuit constitucio septem fieri collectas quia Christus Mt
vi septem docuit peticiones explicite omnia que necessaria sunt pe
tentibus Prima Pater noster qui es in celis in qua nulla peticio contine
tur sed potius ostenditur ad quem oracio sit dirigenda Sanctificetur nomen
tuum etc prima adveniat regnum tuum etc secunda fiat voluntas tua
sicut in celo et in terra etc tercia Panem nostrum quotidianum
supersubstantialem da nobis hodie etc quarta Et dimitte nobis debita
nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris etc quinta et
ne nos inducas in temptacionem etc vi Sed libera nos a malo
amen etc vii Sollempnitas non est procedendum quia vergit in
multiloquium et generat tedium et minuit devocionem Quod
autem quidam sollempnes volunt dicere sub una conclusione nichil est quia
collecte non mutantur a conclusione quia in festo loco aliquando due et
aliquando quatuor et aliquando vi sub una terminantur conclusione et ideo
hoc non est faciendum sed tenenda est ecclesie institucio quia hoc est
apostolicum Unde i Cor xi laudo vos autem fratres mei quia per omnia
mei memores estis et sicut tradidi vobis precepta mea tenetis
Et papapca dicit de illis qui statuta patrum contempnunt et sua
esse meliora quam constituciones patrum contendunt sic dicentes
Si quis autem videtur contenciosus esse nos talem consuetudinem
non habemus sed neque ecclesia dei Si autem aliqua necessitas temporis id ex
poscat et non contentus constitucionis per tunc dici possunt sicut
in festo Stephani due dicuntur et in die innocencium quatuor propter
commemoracionem octavarum Conclusio autem in omnibus fere exce
ptis valde paucis est per dominum nostrum In qua conclusione tria sunt
notanda primum unum est unde addita sit hec conclusio secundo qualiter
sit facienda 3o quid in ea contineatur Inventa est ergo conclusio
et donata ab apostolis considerando dictum Christi Jo. xvi Quicquid pe
cieritis in nomine meo hoc faciam Oportet enim nos in nomine

cuius petere in cuius merito exaudimur / non enim in nostris sed in meri-
to eius exaudimur / et ideo talis nomen eius oportet concludere orationem
ps. Non nobis domine non nobis / sed nomini tuo da gloriam / et
hec signum est Job ubi dicitur Job servus meus orabit pro nobis faciem
eius suscipiam Job enim qui dolens interpretatur / significat christum dolentem
pro nobis in cruce orantem. Nomen autem quod ponimus nomen
est ihesu christi / quia illud fuit nomen mediatoris / qui ponit manum in
ambobus in deo scilicet et in homine. Sicut enim a sole qui longe
est ignem mutuare non possumus nisi medio vitro vel
cristallo vel aliquo tali utamur / ita a patre celesti a quo nos per peccata
elongavimus / haurire gratiam non possumus nisi per mediatorem
qui nobis et patri est propinquus / id est mediator dei et hominum
homo christus ihesus. Sic igitur patet quare talis conclusio in omnibus colle-
ctis est necessaria. Facienda autem est in omnibus orationibus que ad pa-
trem diriguntur. Si autem ad filium dirigitur / tunc aliquando sit aliomodo
sicut dicitur Qui crucem sanctam ascendisti et mundi tenebras illumina-
sti, tu etiam corda et corpora nostra per virtutem illuminare digneris. Qui etc. Cum
oratio non nisi ad filium dirigitur / quia ille solus crucem ascendit et ideo
dicere non possumus per dominum nostrum filium tuum / quia sic filius simpliciter
filius esse significaretur / quod esset hereticum / et ideo tunc dicimus con-
cludentes orationem qui cum patre et spiritu sancto vivis et regnas deus
Si autem oratio fit ad spiritum sanctum / tunc oportet quod sic concludatur / qui
cum patre et filio vivit etc / Similiter etiam quando in oratione directa ad patrem
fit mencio de filio / oportet quod tunc in conclusione dicatur per eundem
dominum nostrum etc. Si autem in collecta ad patrem directa fit mencio de
spiritu sancto / tunc sic concluditur / per dominum nostrum ihesum christum qui tecum vivit et
etc in eodem spiritu sancto. Alia autem que in hac conclusione posita sunt fere
intelligibilia sunt per ea que iam ante dicta sunt / quod enim dicitur
per dominum / dicitur propter facultatem divicias que dimanant in orantes per
dominum christum / quia talium facultatum copiam sonat hoc nomen dominus
Iohel [?] in domino dives in omnes qui invocant eum / quod autem dicitur nostrum
dicitur quia in se suscepit nostrum debitum / quod dicitur ihesum christum dicitur propter me-
diacionem ex qua potest et de debito congruum subvenire / quod autem addit
filium tuum / notat quod facultatem scilicet subveniendi per nature divine heredita-
tem. Per hoc quod dicit qui vivit post quod non morte prohibetur / Sed se-
piternum suum sacerdocium quo offert et orat pro nobis hic vel semper
vivens ad interpellandum pro nobis. Per hoc quod dicit et regit / notat
confirmata potestas ad subveniendum. Quod autem addit in unitate
spiritus sancti. Dux ut dicit hylarius notat unitatem essencie scilicet et con-
nexionis et [illegible] sancta attribuit spiritui sancto / prima autem essencie trium personarum
spiritus enim sanctus eo quod amor est, associat sibi scilicet unionem connexio-
nis [illegible] ii cor. ult. Gratia domini nostri ihesu christi et caritas dei et communicacio
spiritus sancti sit semper omnibus nobis amen / Quod autem additur vivit
et regnat deus addit propter unitatem essencie in duabus personis
declarandam / quod autem subinfertur amen vox est ydiota [?] [illegible]

et referatur ad finem collecte que oratoria est vel deprecatoria / et
sonat idem quod fiat / hoc est fiat hoc quod petitur a deo / ps. Exaudiat te
deus in die tribulationis protegat te nomen dei Iacob / ij mach.
i. Exaudiat deus orationes vestras et reconcilietur vobis / nec vos
deserat in tempore malo / Si autem referatur ad finem conclusionis / tunc
debet interpretari verum est / sicut in ante hiis dicimus / hoc est trini-
tas deus vivit per omnia secula seculorum / sic et deinde fiat quia hec
mentio est / et non fit sed dicat verum est / scilicet hec est vera quod sic deus
trinitas vivit et regnat / Quid autem deus per omnia secula seculorum
iam supius diximus cum exponetur gloria patri / quod hoc idem significat
quod significat ibi / Item notandum quod collecte dicuntur ante epistolam / tot quot
ordine dici debent in sexto per quinonem / nec plures nec pauciores / sine
quorum debent suo principio / et eis collecta per quinonem et secreta precedenti-
bus convenientes / Et sciendum si in missa pro vivis vis interponere coll-
ectam pro defunctis / tunc non debet esse ultima / sed penultima / Et ratio quia
finis sic ad suum principium debet retorqueri / Et in missa pro defun-
ctis non debet interponi collectas pro vivis / ut dicit Durandus in rationali / quia
mortuum non valet immiscere viventes in hac vita / nec et ecclesia viventibus
implorare vitam eternam / licet ipsi immixtio valet ab eis quo ad vitam
immo nec ista oratio quam Augustinus fecit Omnipotens sempiterne deus qui
vivorum dominaris etc. est dicenda sicut et mortuorum etc. est dicenda
secundum tamen aliquos collecta de sanctis est interponi / sic tamen quod sit penultima
De modo autem concludendi collectas specialiter est dictum / sed pro clarior-
i notitia conclusione collectarum est considerandum / quod in aliqua or-
atione dirigitur ad patrem / non facta mentione filii vel spiritus sancti / tunc
collecta debet concludi semper per dominum nostrum etc. / sicut in secundo in ista col-
lecta de beata virgine / Concede nos famulos quos est domine deus vel
etc. Si autem fit mentio de filio per dominum / vel in principio vel circa fine
si circa principium / tunc debet concludi per eundem dominum nostrum ihesum christum
sicut in illa oratione Deus qui in filii tui humilitate iacentem mundum
erexisti / Si circa finem / tunc debet concludi qui tecum vivit et regnat
sicut in illa oratione de passione domini Respice quesumus domine super hanc
familiam pro qua dominus noster ihesus christus etc. Aliquando tamen ipsa oratio dirigitur
filio directe / sicut in illa oratione Deus qui virginalem aulam etc.
et tunc debet concludi qui vivis et regnas / Si vero fit mentio de
spiritu sancto / tunc debet concludi per dominum nostrum / et ibi debet dici in unitate
eiusdem spiritus sancti / Sicut in illa oratione Deus qui corda fidelium
etc. / Si autem fit mentio de filio et spiritu sancto / tunc debet concludi per
eundem addendo in unitate spiritus sancti / Aliquando autem de nullo istorum
fit mentio / sicut in exorcismis / et in orationibus aque benedicte / et
consimilibus officiis sepulture / tunc debet concludi per eum qui venturus est etc.
ad terrorem demonum / qui de iudicio finali multum terrentur
Dicimus ecclesia posset concludi per dominum nostrum / non per dominum dicatur cum
patrem specialiter orat / Cum christum memorat per eundem dicere debet
Cum quo si loquitur qui vivis dicere quemque / qui tecum sit fit sit

non quod debet oratio dirigitur ad patrem vel ad filium / nulla autem ad spiritum / Cuius ratio est quia spiritus sanctus est donum
a dono non petitur donum sed a donante seu largiente donum scilicet a patre et filio / ex quibus procedit spiritus sanctus alterius
procedit tamen ad patrem et ad filium dirigitur simul oratio tamquam ad datores doni sed non ad spiritum
quia donum est

collecte finis. In isto scilicet ergo. Si spiritus alme si sit eiusdem dicti dei
per alium scilicet spiritum sed eiusdem dicte que. Et notandum quod ut in pluri
bus in fine collecte tercio subiungitur per dominum nostrum ihesum christum. quia sicut
bulla autenticatur papalis. ita et omnes orationes bullentur nomine
domini nostri ihesu christi. Cuius due sunt rationes. Prima est. quod hoc fit ad implendum
documentum ihesu christi quod ponit Joh. xiiii°. Quecumque petieritis patrem in no
mine meo dabit vobis. Per ipsum enim scilicet christum et non per aliam viam divina be
neficia ad nos possunt devenire. quia ipse extitit solus mediator dei
et hominum. unde et ipse sepius manus vel brachium dei dicitur. Quia quicquid
enim nobis donatur per ipsum nobis datur. Secunda ratio quod hoc fit propter
meritum passionis christi. nam omnia nobis in merito passionis christi
dantur. Cui subiungitur in unitate spiritus sancti deus. quod dupliciter ex
ponitur in unitate spiritus sancti id est una cum spiritu sancto. quia tres per
sone pater filius et spiritus sanctus sunt unus deus. Secundo modo
sic in unitate spiritus sancti et in spiritu sancto qui est unitas patris
et filii amor et connexio utriusque. Et subiungitur per omnia secula
seculorum. quod dupliciter potest intelligi. Uno modo consecutive id est per generationes
in generationes sibi continue succedentes. quia una ~~descendit~~ discedit
et ~~alia~~ alia instituitur. Secundo modo exponitur antonomastice ut
sit sensus. Sicut ante omnia secula deus vivit et christus vivit tecum
sic in presenti vivit et in futuro victurus est. Et tamen valet sicut diceretur
per omnia secula seculorum id est eternaliter ut vult beatus augustinus. Et addi
tur hoc propter luciferianos hereticos qui dicunt adhuc luciferum regna
turum et ad sedem christi collocaturum. contra quos dicit ysa. ix°. Super solium david et super regnum eius sedebit ut confirmet illud
in iudicio et iustitia usque in sempiternum. Chorus concludit respondendo
amen. Et secundum beatum Brunonem in sermone de cena domini amen quod
est adverbium optandi et tamen valet sicut fiat. Unde ubi nos habemus
in psalmo fiat fiat hebrei habent amen amen. Sic subiungitur in oratione
dominica cum dicit Sed libera nos a malo amen. Similiter quod cum con
cludit collectam per dominum nostrum chorus respondet amen. Amplius enim asse
ciens voci ~~sacri~~ sacerdotis quod dixit per omnia secula seculorum asse
rit quod seculum per eum creatum est. Respicit ergo ad formam ora
tionis ut quod dicitur optetur vel ad modum conclusionis ut quod concluditur
affirmetur. et sic amen est adverbium affirmandi et tamen valet sicut
vere. et sic potest sumi in conclusione que concludit qui tecum vivit et re
gnat in unitate spiritus sancti deus. et chorus respondet amen id est ve
rum est scilicet quod vivit et regnat. Et de hac etc. ut supius dictum
est. Sed dices quare sacerdos dumtaxat quinquies in missa populum salutat
vertendo se ad populum. Respondetur ad designandum quod christus post suam resurrectionem
ipso die resurrectionis quinquies apparuit suis dilectis. Primo marie ma
gdalene Joh. xx°. Secundo mulieribus. Tercio petro. Quarto duobus di
scipulis euntibus in emaus Luce ult. Quinto omnibus discipulis absente
thoma Joh. xx. Sed dices quare sacerdos in omnibus orationibus misse
premittit dominus vobiscum et non in orationibus que dicuntur specialiter ut etc.

oraciones super populum in quadragesima / et similiter in illis que dicuntur in parasceue / sed tunc missa non dicit / licet sacerdos committere aut tunc predictam salutacionem dominus optat esse cum populo qui est in corpore spiritum gracie septiformis / et ideo in talibus oracionibus tantum premittitur / in aliis exhortacio et humiliacio per flectamus genua vel per humiliate capita vestra deo / quia oracio que facienda est cum ieiunio ad eiciendum malignum spiritum / tunc demum pellet si cum humilitate fiat / et ideo in diebus ieiuniorum ecclesia representat tempus babilonice captiuitatis / merito ergo sacerdos tunc populum absentem non salutat / nec se ad illum conuertit / sed absolute et incipiens premittit / insinuat pro illo fore orandum / et quia ergo fieri debet cum effectu mox dicat flectamus genua vel humiliate capita vestra deo / et ideo quia illud tempus representat tempus domini passionis / quod precipue post cenam cum discipulis factam incepit / quia ergo illo tempore dominus discipulos non salutauit sed ipsos nihilominus ad orandum excitauit / ideo tunc sacerdos populum non salutat / sed ei orare insinuat / et quia tempore illo et in oracione generali in persona vniuersitatis omnium fidelium sindiceus seipsum includens / et ideo loquitur in persona prima excitans se ipsum et omnes ad genua deum humiliter et deuote / sed mox subdit leuate in persona alterius scilicet et cuius tipum in officio misse gerit / et ideo loquitur in secunda persona / et in dissimili cantu quasi ipse christus dicat surgite quia vidi humilitatem et deuocionem vestram / et tunc vice omnium orat quod sequitur in collecta / que dicitur post flectamus genua et post humiliate capita vestra deo / vnde beatus petrus primo instituit ieiunium quadragesime ante pascha / nec vacat a misterio quod quadraginta diebus a capite ieiunii usque ad pascha in abstinencia sumimus

Racio quia post babilonicam captiuitatem quadraginta sex annis edificatum fuit templum domini / ideo et nos post captiuitatem babilonis id est confusionis vitiorum quadraginta sex diebus per abstinenciam et bona opera nosipsos templum spirituale deo edificamus / sed quare tempore quadragesimali frequentatur in missa humiliate capita vestra deo / Respondetur quia ideo / quia illo tempore diabolus magis impugnat nos / vnde dominus humiliter orare et nos sibi humiliare debemus / ut et nos sub omnipotenti manu dei humiliemus / dicitur ergo flectamus genua de quo dictum est in quarta parte sub titulo de salutacione / et est sciendum quod flectamus genua et humiliate capita se se concomitantur et neutrum dicitur in dominica die / nam ait dominus gregorius qui in dominica genua flectit deum resurrexisse negat / propter multas quoque causas orando nos ad terram prosternimus / prout dictum est in quarta parte sub titulo prima dicitur ergo oracio super populum post humiliate capita etc / hoc tempore scilicet ad denotandum quod in hac vita pro nobis est gradiendum ut in futuro audire mereamur a deo / venite benedicti patris mei etc articulo xcv / quare quedam oracio est vocata secrete communionis / olim enim omnes communicabat / et communicaturos diaconus ad flectendum

Dns vobiscum

+

genua inuitabat / Aliis vero / quod nulla sic sapuit corpus domini indi-
gne / pro communione vero oratione / Diacono sicut superius suo surgere opportunum
et dicere h. n. t. deo / quod quecumque quamuis humiliauerit se exaltabit / et
quisquis hic bonis actibus benedixerit eterne benedictionis post modum
ascendet / In hac oratione sacerdos militem qui pugnare comedat / ad inui-
tandum contra hostem antiquum et insidias inimicorum / et ideo summunt
eos per ministrum genua humiliatis dicendo h. c. n. d. / et sic tandem capi-
tes per ministrum humiliatis quod confirmatis eos / infundit super eos protectionem sue
benedictionis / et hoc magis in [illegible] qui aduersarius nimis est sollicitus ar-
tare quenquam quem deuoret / Secundo in prima collecta genua flectimus
in postulationem iustitie / que est necessaria in prima vita / In vltima vero remun-
erationem pro diuino denario vite future /
ter inclinamus in gratiarum actionem pro pugna iure pristis assi-
Tercio in prima collecta flectimus genua / pro pugna que est per gratu-
lationem laboris et continencie gaudentes / In vltima vero que est per gratiarum
actione capita humiliamus / quod humilitas designatur / quod in eterna
vita omnis labor excludetur / sed humilitas durabit. Hec Durandus in sexta
parte / In aliis autem temporibus et diebus ecclesia recolit tempus exultationis
et plenitudinis / ad pasche fuit post Christi resurrectionem reputat / et tunc
sacerdos ipsum salutat reputatus ut premissum est / quod dominus post resurrectionem
discipulos salutauit / sacerdos ergo sumit dominus vobiscum / ut ipsum reddat
attentum quod mentem suam ad deum dirigat / et ei per intentionem sedulam
attendat / et est sensus / dominus vobiscum. i. in vobis maneat et post presentem
communicat / et est sensus. dominus vobiscum. i. in vobis maneat et post pre-
mio vite eterne remuneret et peticionibus vestris effectum tribuat seu gra-
tiam dei impetretis perseuerantes in illa / Chorus vero et plebs / respondent
et cum spiritu tuo / quod sumptum est ex epistola ad Thimotheum vltimo / ii. di. / dominus
et cum spiritu tuo / huius etiam mutue salutationis notandum quod
Christus spiritus cum spiritu tuo / et sensus vt pro nobis su-
sacerdos et ipse vnius debet esse affectus / et est sensus / ut pro nobis su-
sacerdos et preces ad deum / et quod preces illas tamen approbat et exaudiet / que
sumus et preces ad deum / et quod pro te ut ille sine
ex bono corde procedunt / oramus et nos similiter / pro te ut ille sine
quo nullum est bonum / sit cum spiritu tuo / ut qui est tecum in ore
sit et in corde et in te maneat / et h. hoc cessat hostilitate quemprimum
quare plebs respondet et cum spiritu tuo cum sacerdos dicendo dominus vobiscum
optauerit deum esse cum illis non solum in spiritu verum etiam in corpore / Nam
et idipsum plebs per hac sine optat ut premissum est / Et tercio dicitur quod in hac
remuneratione se refert solum ad actionem immolationis ad quam sa-
cerdos procedit / in qua per spiritum celiter eleuatus et ab omni terrena
cura prorsus abstractus esse debet / hec Durandus in quarta parte

Expedita prima parte misse / que est ad ipsius preparationem Iam dicendum est
de secunda que est ad ipsius instructionem / et incipit ab epistola / in qua docet
plebs diuina mandata / et durat usque ad offertorium / Et iste ordine est
post orationem sequitur
hec / quod tenabile est / ut oratio precedit lectionem / et post orationem
lectio / Post lectionem enim instructionem de diuinis mandatis et de declaratione
credende veritatis / Nam ad hoc debet tendere fidelium oratio et oblatio / quod
cognoscat et intelligat voluntatem dei / et ei se conformet iuxta

[illegible] et tibi [illegible] pedit [illegible]
[illegible] vel [illegible] epistolam [illegible] post medium [illegible] et alia [illegible] tribus diebus [illegible] dominus [illegible] pedit [illegible]
officio [illegible] epistola [illegible] et alia [illegible] [illegible]
in templo in medio doctorum audientem et interrogantem eos

corum possibilitatem / et secundum ipsam vivat. Similiter autem
introitus per elevationem huic consilem est in epistola in plu-
ribus diebus apostolorum convenit / et ideo eleganter illam do-
ctrinam precedit oratio / quia oratio devotus ut doctrina dei et aposto-
lorum nos in agendis instruat et perficiat / iuxta illud Luce
x. Rogate dominum messis ut mittat operarios in messem
suam. Secundo iste ordinis patet sic scilicet / quia collecta sit devotionis
orationem. Epistola vero legis est et preceptorum eius observationem.
Sed constat quod devota oratio impetrare debet antecedenter le-
gis et observantiam / igitur debite debito ordine prior oratio
sequitur epistola / Continet autem in se sex partes magis principales
scilicet instrualem informationem / de qua in epistola Secundum
penitentialem operationem / de qua dicitur in graduali
Tertio salutiferam lamentationem / de qua in tractatu
Quarto spiritualem exultationem de qua in alleluia dicetur
Quinto specialem laudem et vitam sanctorum / de qua in
prosis dicitur. Sexto principalem instructionem de qua
in ewangelio tractatur / Septimo sufficientem fidei instructionem
de qua in symbolo dicitur / et de expositione eiusdem.
Quantum igitur ad primum videndum est de octo / iuxta ordi-
nem. Primo quid epistola sit. Secundo quare aliquando de novo
testamento sumitur / et aliquando de veteri / Tertio quare aliquando
in principio epistole dicitur fratres / et aliquando karissimi / et in ...
in diebus illis. Quarto quare in ecclesiis collegiatis
legentem epistolam solum unus scolaris / legentem vero
eam in aliquibus plures secum. Quinto unde dicatur epistola
Sexto quare aliquando legitur in dextra parte altaris / et
aliquando in medio. Septimo de diversitate ministrorum
epistole / et quare ewangelium in parte superiori legitur / epistola vero
in inferiori.
Quantum igitur ad primum secundum Innocentium epistola
est officium precursoris / qui parabat ante faciem domi-
ni Christi vias eius / prout ipse sanctus Johannes testatur de se
dicens / Ego vox clamantis in deserto parate viam domini
rectas facite semitas eius Johannis 1°. Et Christus de ipso testa-
tur. Hic est de quo scriptum est Malachie iii°. Ecce ego mit-
to angelum meum qui preparabit viam ante te. Precur-
rens / subministrat illum qui dixit de se Luce xxii° Non
veni ministrari sed ministrare. Unde sicut predicatio Johannis
precessit predicationem Christi / sic epistola ewangelium secundum Similiter in ro...

Epistola gerit figuram legis et prophetarum que christi adventum prefigurant / sicut epistola precedit ewangelium / precessit namque lex ewangelium / sicut umbra vel fructu
lucem / littera spiritum / timor caritatem / preceptum persuasionem
dominantis / preceptum amantis consilium / Nam lex per moysen
data est / gratia et veritas per ihesum christum facta est Johannis 1°
Epistola quoque vox est legis suam imperfectionem testimonio johannis pro-
fitentis et ad perfectionem ewangelii transmittentis / hic est inquit de quo
dixi vobis / qui post me venit / et ante me factus est / Me· oz
nimium / illum autem excedit Mt 11° Non enim erat lux sed ut testi-
monium perhiberet de lumine / Illa neminem ducit ad perfectionem
/ ewangelium vero perfectionem inducit et ostendit / Tertium igitur
ad secundum notandum quod johannes fuit limes prophetarum et sequentium
medius inter apostolos et prophetas / Nam lex et prophete usque ad johannem
/ et ex eo regnum dei ewangelizatur / [illegible] et ideo epistola / nec semper
legitur ex prophetis / nec semper ex dictis apostolorum / sed medium sumitur ex
prophetis seu veteri testamento / et medium de novo testamento scilicet ex
dictis apostolorum / Johannes enim cuius vocem representat epistola / cum
modernis christum ostendit presentem dicens / Ecce agnus dei Johannis 1°
et cum antiquis christum predixit esse futurum i. venturum dicens / qui
post me venit ante me factus est / Quartum autem de cano-
ne epistole / Quantum autem ad tertium est notandum quod epistole
sumuntur aut de epistolis pauli / aut de canonicis epistolis / aut
de actibus apostolorum / aut libris salomonis / numquam autem de quinque
libris moysi / Ratio quia in illis tantum promittuntur temporalia / in cuius
significationem lectiones terminantur in gravem accentum descendentem
In novo vero testamento promittuntur spiritualia et eterna / in cuius
signum ewangelium et epistola terminantur in accentum acutum / Isto stante
videtur ad quartum / cum epistole sumuntur de dictis pauli / dicitur tunc in
principio fratres / hoc est quia illas mittebat ad illos quos converterat / ideo no-
minat quos quedam germanitas spiritualis et fraternitas / et
vocat eos fratres / sed quando a canonicis sumuntur / scilicet petri johannis et
jacobi / quas ipsi dirigebant non ad illos quos converterant solum
deperit sed generaliter et equaliter ad omnes / quia ad omnes debemus habere carita-
tem / ideo in illis epistolis dicitur karissimi / Sed quando sumuntur de acti-
bus apostolorum / tunc dicitur in diebus illis / sed in ceteris numquam di-
citur / Forma quia in tempore in diebus illis / scilicet in illo tempore / et hoc est epistole
sequenter ponitur in diebus illis / ut patet in actibus apostolorum
Secunda quia sicut sol continet diem / ita ewangelium continet epistolas / que
declarant ewangelium / Tertio quia ewangelium est de uno scilicet de christo et vita christi
/ sed epistole facte sunt ad diversos de diversis et in diversis temporibus

Ideo dicit[ur] in diebus illis / ut quilibet possit melius appli-
cari / Et q[uia] leccio canit[ur] de libris legalibus / tunc nunq[uam]
dicit[ur] [illegible] [illegible] alicuius libri / Racio est in persona eo[rum] q[ui] conve-
niunt / qui veniunt ad sinagogam / que iam defecit / in sacerdocio
et regno [illegible] [illegible] [illegible] Cum venerit sermo sacer-
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] / Unde moyses non introduxit
q[uia] defecit [illegible] domini [illegible] in eductione aque de petra / nec
salomon in libris sapiencialibus / aut q[uia] depravatum est cor
eius cum mulieribus et p[ro] mulieribus / aut q[uia] n[on] omnino veniet
illorum plenarie status / ideo a sapientia [illegible] [illegible]

Ernatum ad quartum est sciendum / q[uia] subdiaconus saltem [illegible]
[illegible] / diaconus vero plus / ad designandum / q[uia] predicacio
Johannis precedit [illegible] / [illegible] vero [illegible] plenum
recepit / unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / qui [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible]
et omnibus venit ad [illegible] / [illegible] [illegible] duplex [illegible] [illegible] ad du-
plicem [illegible] adventum manifestandum / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] duos sc[ilicet] Enoch
et heliam / qui convertent corda patrum ad filios / ut reli-
quie [illegible] salve fiant / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] solo accolito / [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] Johannem [illegible] [illegible] p[ro]-
phetatione / de quo dicit[ur] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / sed ut testi-
monium [illegible] / Et vadit [illegible] [illegible] solo accolito / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ut dictum est

Ernatum ad quintum sc[ilicet] / unde di-
citur epistola / [illegible] q[uia] epistola graece [illegible] / [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] nomen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] que [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] epistola / et [illegible]
[illegible] / ab [illegible] quod est supra / [illegible] [illegible] / missio / [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
evangelium et legem / [illegible] [illegible] que in [illegible] [illegible] / [illegible]
[illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] / Unde et [illegible] de [illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] supra [illegible] / [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / Epistola
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] a [illegible] [illegible] / [illegible] / [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] / [illegible] in
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] vita gracie
[illegible] [illegible] / in [illegible] [illegible] vita [illegible] [illegible]

Diceret aliquis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] accolito [illegible] [illegible] epistolam ad sacerdotem accedit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] Joh[annes] audisset in vinculis [illegible] [illegible] / misit duos ex discipulis suis dicens tu es q[ui] venturus es / [illegible]
[illegible] / ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] venisse cognoscerent / [illegible] respondens Jhesus [illegible]
[illegible] renunciate Johanni q[uae] vidistis et audistis / ceci vident / claudi ambulant / lepr[osi] [illegible]
surdi audiunt / mortui resurgunt / pauperes evangelizantur / [illegible] [illegible] sacerdos [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] qui Johannem baptistam [illegible] [illegible] dicens / [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] prophetam [illegible] [illegible] vobis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Joh[annes] bap[tista] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / diaconus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad sacerdotem accedit et [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible]
[illegible] q[uia] [illegible] [illegible] accepit a [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab illo / [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] ad Johannem / evangelium [illegible] et [illegible] [illegible] Johannem [illegible] [illegible]

protulit duos denarios i. duo testamenta in quibus ymago
eterni regis scripta est et dedit ei scilicet stabulario
vnum designato curam illius hominis vulnerati a latroni-
bus diabolicis habe et quodcumque super erogaueris scilicet consi-
lia dando ultra precepta reddam tibi supple mercedem quia
vnusquisque secundum suum laborem accipiet. Ita Corbet. Con-
grue igitur epistola supererogatio vocatur quia doctrina eius super-
erogata est doctrine ewangelice. Cantatum ad sequi-
diat secundum alasidorensem quod epistola debet legi in dextra parte alta-
ris et ecclesie quia christus primo venit ad iudeos qui dicebantur esse in
dextra et olim dextra fuerunt sepius tamen a ministris legitur
in medio chori seu ecclesie ad similitudinem christi in medio doctorum
vel propter illud psalmi In medio ecclesie laudabo te vel ideo quia
epistola fit predicacionem johannis qui fuit medius inter apo-
stolos et prophetas initium noui testamenti et finis veteris et
legitur in loco inferiori quia doctrina christi excellencior et perfectior
est doctrinis et instructionibus factis per ministros
veteris et noui testamenti quas epistola designat. Item quia lex
in monte data fuit sed diuulgacio in iudea clausa fuit et non
extra iuxta illud psalmi Notus in iudea deus. Euangelica
vero doctrina per totum orbem fuit diffusa iuxta illud psalmi In
omnem terram exiuit sonus eorum. Sed quare episcopus
sedet cum epistola legitur et sacerdos tunc tacet. Dicendum ad primum
quod ideo tunc sedet ut cum maiori diligencia audiat et de mo-
ribus instruatur et informetur. Item quia secundum philosophum
anima insedendo et quiescendo fit prudens. Ideo autem sacerdos
tunc tacet quia subdiaconus figurat johannem baptistam ut sepius
dictum est. Sacerdos autem christum sed predicante johanne tacuit christus
ideo etiam tunc tacet sacerdos. Cantatum ad septimum est dicendum
quod duo sunt ministri ecclesie epistole vnus lector qui est de veteri testamento
alius subdiaconus de quo iam accipiat. Sed dubium est cum
lectorem quem sic legit de veteri testamento et nunquam de nouo dicatur
quod ideo quia figurat predicatores veteris testamenti. Item quare non accipit be-
nedictionem cum debet legere. Dicendum quod causa est quia illi predicatores et
prophete predicabant solo deo inspirante non manifeste missi ideo non re-
cipit benedictionem patentem. Item dubitatur quare aliquando immediate
post lectionem lectoris subsequitur epistola ut in natali domini. Dicendum
quod hoc fit ad designandam propheciam impletam. Sicut glosa im-
mediate subsequitur textum hoc enim non fit nisi in illis festiuitati-
bus in quibus tanguntur speciales prophetie de illis que iam impleta sunt

in epistolis. Circa secundum ministerium scilicet subdiaconi dubitatur primo
quare legit de veteri testamento. Respondetur quod ideo quia sicut Johannes
baptista, qui medius fuit legis et evangelii, ideo aliquando
de veteri testamento, aliquando de nova lege. Secundo quare semper legit
versa facie ad altare. Respondetur quod ad demonstrandum quod Johannes
predicando Christum ipsum digito demonstravit dicens Ecce agnus
dei etc. Tertio quare autem non recipiat benedictionem dicitur ideo
quod designat Johannem baptistam qui predicavit solo deo inspi-
rando non per publice eum mittente, et ideo non accipit benedictionem.
Albertus autem assignat illud quod dicitur numeri x Et fac tibi du-
as tubas ductiles argenteas quibus possis convocare multitudinem
in die quando movenda sunt castra. Hoc dictum est Moysi qui loco
dei est et sacerdotis. psalmus Moyses et aaron in sacerdotibus eius.
Due autem tube tubicinantes ante sacerdotis processionem sunt subdiaco-
nus et diaconus. Osee viii In gutture tuo sit tuba. ysa lviii Ex-
alta quasi tuba vocem tuam. Hec sunt argentee propter cumulum et de-
lectabilem sonum organi qui sicut cumulum simulat et dulcem
sonum instructionis verbi dei. psalmus argentum igne examinatum.
hec sunt ductiles, hec sunt ictibus malleorum coniuncte seu
producte quia veritatis patientia tribulationum et stimulum debet esse probatus
ecclesiastici viii Doctrina viri per patientiam dinoscitur ut merito dicat ad
psalmus Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt
iniquitatem sibi. Sicut enim patientia probatur fides. Unde doctor
pro fide mori est paratus. hiis duabus convocatur multitudo populi omni
hora quando movenda sunt castra de virtute in virtutem proficiencia.
Una illarum tubarum imperfectioribus congruus est subdiaco-
nus pronuncians imperfectiorem doctrinam, et quia illa figure in pre-
dicatione Johannis quia etc. ad hoc latuit, ideo subdiaconus benedictio-
nem a sacerdote vel episcopo non accipit, ad ambonem sine luminaribus
flammarum vadit, quia cruces non portat, et si dicatur quod cruces sunt
que legit de epistolis apostolorum, dicendum quod illa ipsa ad eorum dignitatem
in quo lucent et sine quo lucis nichil habent, et ideo non lucet luce
propria, cum uno acolito vadit, quia pauci sunt qui predicationes Johan-
nis et prophetarum et legis sunt secuti, et quia non proponitur illa doctrina
ut finis sed ut introductio. In legendo autem quatuor attenduntur scilicet
locus, conversio corporis, legendi modus, et reditus ad episcopum
vel sacerdotem. locus in sollempnitate est altus quia omnis doctor
in alto stare debet virtutis, et hoc signum habemus unde, ubi dicitur stetit
autem Esdras scriba super gradum ligneum quem fecerat ad
loquendum. Gradus enim iste eminentiam signat virtutis. vertatur

aut subdyaconus legendo ad orientem quia ad hoc indiget amplio=
ri lumine ut illustretur Zach xiiii Stabunt pedes eius supra mon=
tem olivarum ad orientem. Legendi aut modus est primo quod
quis legat distincte et apte Secundo aut quod legat devote Tercio aut quod
legat in pretate clare vocis. De primo dicit Nee viii in lege legerit
in libro legis dei distincte et apte ad intelligendum et intellexerunt
cum legeretur. De secundo aut dicit Jere xx factus est sermo dei in
corde meo quasi ignis estuans clausus quia in ossibus meis et labora=
ui ferre non sustinens hoc enim dicit propter fervorem devotionis que
ad sermonem venit. De clarite vocis Ysa lii levaverunt vocem suam
simul laudabunt quia oculo ad oculum videbunt cum converterit dominus syon
Sic ergo est legendum. Reditus aut ad sacerdotem est quod veniens ad sa=
cerdotem manum dextram sacerdotis osculatur ut nos sibi fructum
tribuat sed deo per osculum dextere eius qui est loco sacerdotis ac si
dicat Dextera domini fecit virtutem dextera domini exaltavit me. Epistola
aut dicitur supermissio quia supererogatio super evangelium in quo continetur doctri=
na perfectionis et quia et lex et prophete adeo ad testimonium evangelii super=
erogata sunt ad doctrinam imperfectorum. Luc x. Et quid supererogave=
ris ego cum rediero reddam tibi. Sic igitur de lectione epistole que est in=
structio evangelii preambula.
Centum igitur ad secundum principale videlicet de graduali quod immediate can=
tatur post epistolam quod alio nomine dicitur responsorium cuius duplex est racio
Una quia graduale spectat ad opera vite active ut igitur notetur nos opi=
bus reddere eis que in lectionibus nos audivimus ideo graduale
responsorium dicitur. Secunda racio epistola sit predicationem Johannis qui predi=
cabat de penitenciam agite Et iterum facite dignos fructus penitencie Luce iii°
Merito igitur post epistolam graduale sequitur quod in voce gravi decanta=
tur quia penitencie lamentum insinuat Ideo in diebus pasche et pen=
thecostes tollitur seu non cantatur quia isti dies signant statum felicem
sunt in regno celorum in quo non est opus penitencie nec erit ibi fletus
sed gaudium et leticia secundum quod cantat ecclesia Non erit amplius ibi
neque luctus neque clamor Apoc 21° ca° Et dicitur graduale non
gradale graduale a gradibus ad designandum quod penitens penitentes
ascensiones in corde det disponere et ire de virtute in virtutem et per gra=
dus quosdam donec videatur deus deorum in syon propter graduale
le sit conversionem fidelium penitentium. Dicitur etiam graduale a gra=
diendo quod post predicationem Johannis aliqui discipuli secuti sunt Christum
et post ipsum gradiebantur sicut Johannes evangelista scribit Stabat Johannes
et ex discipulis eius duo et respiciens Ihesum ambulantem dicit Ecce
agnus dei Et audierunt duo discipuli et secuti sunt Christum et post ipsum
gradiebantur sicut Johannes evangelista scribit Johannis 1° Vocatur etiam
responsorium quod potest tripliciter referri ad responsionem apostolorum qui
per predicationem Johannis aliqualiter illuminati et inducti Christo ipsos
invocante et dicente Venite post me faciam vos fieri piscatores etc

Non tamen verbo sed etiam opere viderunt relictis omnibus secuti sunt eum
Secundo refertur ad quoslibet fideles qui per opera sue vite active debent
videre legem in epistola lecte ut prius dictum est. Et adiungitur
versus qui secundum racionalem adiutorium sit quia adiutorium nobis
necessarium est quamdiu in hoc ergastulo detinemur a domino peregrina
mur et lamenta penitencie pangimus. Vel ad denotandum quod nullus plenam
et veram facit penitenciam nisi plenissime convertatur. Iuxta Iohel ii
Convertimini in toto corde vestro ita quod nichil diligat contra deum
sed omnia que affectat et diligat quod diligat in ordine ad deum
Illud versiculum non repetitur quia ut premissum est designat viso
rum apostolorum qui christo eos vocante omnia reliquerunt quia
ergo illi nichil retinuerunt pro quo eos iterum vocari opor
teret ideo nullo repetitur sed hic cum gloria patri finitur quia non
ad gloriam in hoc seculo sed ad luctum et ad contemptum vocati
sunt. Iuxta illud [illegible] sicut misit me pater et ego mitto vos
in medium. Estote ergo prudentes sicut serpentes estote sicut co
lumbe simplices. Et nota quod Ambrosius Gregorius et Gelasius con
posuerunt tractus et gradualia et alleluia et alia ad missam cantan
da instituerunt. Ubi secundum quod sacerdos ut communis post collectas
sedet infra tempus officii misse iam dictum scilicet infra
epistolam graduale et alleluia. Sic nos tres dies quibus dominus sedit in
templo Ierusalem in medio doctorum audiens et interrogans
eos. Sessio sacerdotis [illegible] significat quod sedit victor est qui
per ieiunium vicit diabolum. Statim reliquit eum temptator
et angeli accesserunt et ministrabant ei. [illegible] modo reticemus et
tacite sedet sacerdos insinuans quod predicante Iohanne christus
tacebat quia non predicabat aperte sed ut tradit euangelium. Postquam
traditus esset Iohannes venit ihesus in galileam evangeli
a zare verbum dei. Sed secundum Wilhelmum in racionali sessio sacer
dotis significat sessionem christi ad dexteram patris et quod sedet cum mi
nistris significat sessionem christi cum discipulis in die iudicii quibus
dicit Sedebitis et vos super sedes iudicantes duodecim tribus
Iuxta autem expositionem Alberti in exposicione divini officii epistole
adiungitur responsorium instructorium et hoc sicut diximus in ante hi
// racō tis est dupliciter. Communis enim usus per graduale semper aut aliquando con
iungitur tractus. Aliquando autem coniungitur alleluia et sequencia. Aliquando
autem tollitur graduale de medio et cantatur loco eius duo alleluia
et sequencia. Quamvis sequencia non sit de antiquo ritu ecclesie. Gra
duale autem vocatur a gradibus quia sic sicut instruunt sub dia
conus ista in eo per gradus virtutum proficit studium auditorum
et hoc canendo profitetur chorus propter quod et ipsum graduale

antiquitus tensorum vocabatur. Cum autem omnis virtus sit in
qua consistimus circa difficile et bonum, et difficile sit cum labore
et bonum sit delectationem in gustu et gaudium in corde, ideo
in tempore primo effectuum virtutis propter laborem adiungitur tractus; in
festis autem quando gustatur spiritus ad bonum coniungitur vox letitie in
alleluia et sequentia. Graduale quod dicitur a choro ut fiatur effectus
de virtute in virtutem ab instructis a subdiacono. Versus autem
gradualis primo tenente choro signat profectum in populo. Et ideo can- 2
tant versum in medio. Dicitur autem graduale ad literam quia in gradibus
cantatur, qui cantus effectu virtutum per gradus signat. Juxta illud
Psalmi: Ibunt sancti de virtute in virtutem, id est per gradus quosdam
donec videatur deus deorum in Syon. De quibus dicitur in Psalmo
[illegible] Intrans aquille disposuit gradus suos ut caracteres in progre- 2
nie altera, et hoc fit in cantico graduum, scilicet quia proficiatur
se ire de virtute in virtutem, ideo quia videbitur in doctrina evan- 2
gelij deum deorum in Syon. Proficimus enim in causa virtutis,
in virtute, in effectu virtutis, in adiunctis ad virtutem, et in fo-
mentis virtutis ad merendum [?]. In causa quidem primo in virtute proficimus,
quia radicationis virtutis sunt tres gradus, scilicet primus scire, secundus
velle, tercius autem in difficilibus operibus perseverare. Et de
scire quidem dicit de doctrina Sapientie viiio: Sobrietatem et pruden- 2
tiam docet et iusticiam et virtutem, hoc est fortitudinem, quibus
nihil in vita utilius est hominibus. Et Psalmista Psalmo c-
xviiio dicit: Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me, et
Philosophus: Necesse scire. De velle autem dicit ad Philippenses iio: Deus qui
operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate. ii Cor.
viiio: Si voluntas prompta est secundum id quod habet accepta est. ii
2i Mach. i: Faciatis eius voluntatem corde magno et animo
volenti. Dicit enim Augustinus quia nemo invitus bonum facit, etiam
si bonum est quod facit. De perseverancia autem dicit Matheus
x: Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. Hic gradus
perfectus effectus in causa radicationis virtutis. In virtute autem
sunt gradus, quia est virtus que est ordo passionum in morali virtute,
et est virtus intellectualis in ratione recta et veritate, et est virtus — in mixta [?]
heroica sive deitalis immediata ratione et in mente mensurante
tualis [?] et est virtus divina in dei contemplatione et dilectione. Prima est
sicut que timet timenda, et concupiscit concupiscenda, et non
concupiscit non concupiscenda, et credit credenda, et non credit
non credenda, et hic est ordo passionis. Et hec est prima virtus
et virtutis primus gradus, medium tenens, et medium in passionibus
non transgrediens. Unde Oracius: Est modus in rebus, sunt certi
denique fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum.

deut' xxi. Si videris in medio captivorum mulierem pulcram
nimis et adamaveris eam, volueris eam habere uxorem introduces eam in domum tuam que radet cesariem et circum-
cidet ungues et deponat vestem in qua capta est. Se-
dens quoque in domo tua flebit patrem et matrem uno mense
et postea intrabis ad eam. Uxor ista est ordo passionis
que a gentili vita per prophetas gentilium in ecclesiam captiva de-
ducta est vinculis fidei et obediencie preceptorum colligata est
pulcerrima autem est quia in honestate conversacionis demonstrat
hanc quam ordo passionis mirabiliter exornat. Radit autem ce-
sariem que de capite defluit quando superfluas concupiscencias de
capite cordis deponit quando corporis sensualitatem mutat et ~~...~~
ethicam pulcritudinem sedat quando a tumultu cogitacionum
secularium quiescat. In domo est quando omnem honorem virtutis domum
intrat et familiam ethice patrem plangit et matrem quando
tristatur de absencia amicorum quia non in eadem tristicia ... vite
reclamat et sic efficitur uxor viri boni nutrix bone germina
bonorum operum. Secundus gradus est virtutum intellectua-
lium quando homo omnia sua mensurat recta racione. Omnia quod
sapiencia lecta aut et audita intelligencia virium perficiam faciendi per
artem agenda in hiis que confert homini per prudenciam ad
hunc profectum virtutis invitat dominus ezech. iiii° d. voca virum
tuum et veni huc. Vir enim est recta racio ad quam omnia
perficienda sunt ut sic ad dominum veniamus sic dicit ysa. xlvi Reddite
reddite prevaricatores ad cor hoc est ad rectam racionem et bis
dicit reddite quia redeundum ad rectam racionem est in divinis sicut
in sciencia et intellectu divinorum et redeundum est ad rectam
racionem in humanis sicut in sciencia verum et arte faciendorum
et prudencia agendorum. Tercius gradus est in virtute ut a ...
rali et intellectuali ad heroicam sive divinam virtutem proficia-
mus. Hec autem est quod omnia que animalia et brutalia et secularia
et vegetativa sunt in nobis sub meta mentis constringamus
ut extra mensuram illius nichil evagetur. Sic enim homo fit
hec — et divinus efficitur. Et hoc significatur Gen. xvi ubi ancille agar que
animalitatem brutalem et secularem et vegetativam significat. Dicitur
ager ancille sare revertere ad dominam tuam et humiliare sub
ipsa. Hoc est virtus heroica fortis mulier est que considerat
semitas domus sue hoc est cordis sui vias. Sic prout vi-
detur permittit quod sensualitas vaga ... quietis et pa-
ciencie nunquam evagetur. Profectus autem in effectu virtutis est
quem determinat plotinus philosophus quod quedam est virtus purgans
et quedam purgatoria et quedam animi purgati purgans

qui sentit temptationes et trahitur ab eis, sed expurgat eas de
die in diem. Purgatum autem sentit, sed non trahitur ab eis. Omnino
autem purgati neque sentit nec trahitur ab eis. Et de hiis
quod potest exponi quod dicit apostolus I Cor. v: Expurgate vetus
fermentum ut sitis nova conspersio. In eis autem que est am[...]
purgati efficiantur toti animi [...] autem sunt perfectionis
gradus. Prima sic dicit s. Greg.: Dona data sunt in adiutorium
virtutum, fructus in dulcedinem, gustus bonorum donorum
[...] in perfectionem fructuum. Dona vii ponit Ysa. xi,
beatitudines viii Mt. v, duodecim fructus de in-
fructus en Gal. v. Beatitudines viii Mt. v. Duodecim fructus de in-
fructus? ... in donorum adiutoria. De donis ita
virtutibus proficimus in donorum adiutoria. De donis in beatitudines perfectionem
gustus fructuum. De gustu dulcedinis in beatitudines, perfectionem [et pt pall... ...]
gradus ascendimus. Quod significatur in Re. vi ubi dicitur quod domus
per gradus ascendimus, et quod semper melior fiebat et robustior.
David ibat proficiens et se semper melior fiebat et robusti-
or. Gradus autem sunt in forma virtutum, que est caritas, que
incipit et proficit et perficitur. De quo profectu dicit I Cor.
xiii: Cum essem parvulus meditabar ut parvulus, sapiebam [sunt]
ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi que sunt
parvuli. Caritas enim incipiens dicit: Concupivit anima mea
desiderare. Proficiens dicit: Caritas paciens est, benigna est,
non agit perperam, omnia credit, omnia suffert, omnia sustinet.
I Cor. xiii. Perfecta autem dicit illud Phi. i: Cupio dissolvi et esse
cum Christo, multo magis melius. Et hec signat Gen. xxi, ubi dicitur:
Crevit igitur et ablactatus est. Prior enim est qui incipit,
crescens autem proficit, ablactatur autem perfectus. Quia ille
iam accipit solidum cibum et non est amplius lactis,
perceptor. Dicit autem de iam perfectorum est solidus cibus
eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus
ad discretionem boni et mali. Sic igitur profectus iste gradualis
et ideo difficiles graves et asperas habet notas, quia virtutis omnis
profectus est circa difficile et bonum. Sequitur alleluia
Tractatur ad tertium principale, scilicet de alleluia, quod merito sequitur post
graduale, quia post luctum racionabiliter sequitur gaudium et con-
solacio, iuxta illud Luc. v: Beati qui lugent, quoniam ipsi conso-
labuntur. Graduale namque quod fit lamentum penitencie, quam predicabat
Johannes precursor domini. Sequitur canticum leticie, scilicet alleluia, quod
secundum glosam super illud Tob. xiii scilicet lauda anima mea dominum,
alleluia vox ista est quasi musica salutaris et armonia celestis
que non solum homines sed et angelos delectat laudem dei ex-
primens. Circa quod quidem canticum principaliter novem sunt
consideranda. Primo unde hoc vocabulum sumpsit, scilicet alleluia.
Secundo quis ad missam cantari instituit. Tertio cuiusmodi voca-
bulum sit alleluia et cuius dignitatis et quare mansit in interpreta-
tum. Quarto de eius expositione. Quinto quid repetitur in missa. Sexto
quid eius versus significet. Septimo quare repetitur post versum

post graduale ut aplurtis cum alleluia et verbo loco eius tractus ... ut in ...
... dicitur quod pro eiusdem est de alleluia, 2o de titulis et versibus ... alexandrum de Hal
... sit ... de lamento quod post graduale significat ... et ... sequitur
... laude ... significat, quod alleluia ... ineffabile gaudium angelorum
... beatitudine laudatum ... ut de ps. ... graduale
... lacrimas ... quod se ... et ... lugent ... alleluia ...
... gaudium in exultacione ... ipsi consolabuntur

Septimo quare tempore resurrectionis est plus frequentatur. Octa-
uo quare in septuagesima non cantatur. Nono quare neu-
matica cauda in fine subiungitur et quid significet. Quantum
1 ad primum est sciendum quod hoc vocabulum sumptum est ex veteri
testamento ubi Thobie xiii° c. legitur de ulis plateae eius
ex lapide candido et mundo sternentur et in vicis eius can-
tabitur alla. et est vox angelica audita ab angelis et
decantata secundum quod scribitur Apoc. xix° ubi dicitur Et audiui
vocem quasi turbe magne et sicut vocem aquarum multarum
et sicut tonitruorum magnorum dicentium alla quoniam regnabit
deus noster omnipotens. Et audiui sic a xxiiii senioribus et
quattuor animalibus que adorauerunt deum sedentem super thro-
num dicentes amen alla. Secundo quis ad missam cantari
instituit. Ad hoc dicendum est quod Gelasius papa. Et Jero-
nimus dicit quod alla canitur in missa tractum est de ecclesia Jeroso-
limitana in qua tempore paschali in missis frequentabatur
sicut et nunc. Tamen aut aliis temporibus cantetur ad missam
olim ecclesie romane consuetudo non erat sed a beato
Gregorio institutum est, immo potius restitutum est. Nam cum
ante consuetudo fuerit a tempore Damasi pape defecerat. Unde
et a beato Gregorio restitutum est quod in missa post graduale
non solum tempore paschali sed et aliis temporibus decantaretur
preter circulum anni penitentie in certis temporibus scilicet in septua-
gesima et quadragesima usque ad vigiliam pasche de quo
2 infra dicetur. Quantum ad secundum principale scilicet cuius lingue
vocabulum sit alla est sciendum secundum Ysidorum vi° ethimo-
logiarum quod amen et alla sunt due dictiones hebraice que duo
verba nec a grecis nec latinis nec barbaris licet omnino
datum est transferre in sua lingua vel alia lingua
enunciari. Nam quamuis interpretari possint propter tamen sanctio-
rem auctoritatem seruata est ab apostolis in his proprie
lingue antiquitas. Tanta enim sacra sunt nomina ut etiam
Johannes in Apoc. referat se spiritu reuelante vidisse et
audisse vocem celestis exercitus tanquam vocem aquarum
multarum et tonitruorum validorum dicentium amen et
alla. Ac per hoc sic oportet utraque verba in terra dici sicut
in celo resonant. Et idem dicit Augustinus in de doctrina
christiana. Ex ista auctoritate patet primo quod alla est vo-
cabulum hebraicum sicut et amen, et quod ecclesia tamen non
transtulit nec transferre in aliud ydioma sed sic ea

regnet. hec fecit propter reverentiam canticum in celis alla
Sed ideo et alla gaudium ad laudem celestem insinuat
quod nemo novit in hoc seculo / ideo quod nobis ignotum est
congrue sub ignoto exprimitur vocabulo. Innocencius
sic dicit quod alla est vocabulum hebraicum occultum et
alienum intellectum et in interpretabile et intranslatabile per-
mansit ut peregrinum ab hac vita gaudium. Peregrinum
quoque vocabulum significat ut exprimat et dictis
decet patet dignitas et preeminentia huius vocabuli 3
Sequitur ad tercium scilicet de expositione istius vocabuli
est notandum quod Ysidorus VI° ethimologiarum de hoc sic dicit / Alla duo-
rum verborum interpretatio est hoc est laus dei / Ia enim
est unum de decem nominibus quibus apud hebreos deus
nominatur / Et sic secundum Ysidorum enim valet sicut laus dei / In-
nocencius tercius dicit quod sic alla exponitur sicut exponi-
tur eorum cuius principatur in titulo alla statim post se ex-
ponendo titulum dicit laudate nunc dominum. Hugo vero dicit / alla
tum per sicut dicamus laudes domino. Sed ut dicit Wilhelmus
in racionali secundum rationem / alla dicitur ab alle quod est cantate vel
narrate et lu laudem et ia domino. Augustinus sic exponit al. i.
salvum le. i. me lu. i. fac ia. i. domine. i. salvum me
fac domine. Gregorius alle. i. pater le. i. fil lu. i. filius ia
i. spiritus sanctus. Ambrosius sic alle. i. lux lu. i. vita ia
i. spiritus sanctus salus. Secundum alios dicitur ab alle i. laudate
lu. i. hymnum ia. i. deum quasi laudate dominum hymnum. Hugo
dicit alla dicitur ab alle i. laus et luia invisibilis quasi laus
invisibilis dei / Secundum papiam alla ebraice enim valet latine
sicut laudate deum hoc idem asserit Beda in kaon et est
dictum hugonis et dicit quod alla est dictio tetrasillaba / et solum
dicitur sic propter u genus quod ibi sunt primum consonantis et est vocabulum
indeclinabile et dicit accentum in fine. Unde de illis interpretationibus
habentur quedam metra / Alle narrate lu laudem ia domino quod
Salvifica domine me tecum denotat augustinus. Al salvum le
me lu fac sit sed deus est ia / Da laudem domino / Hugo quod asserit
Ipse Gregorius patrem natum significat quoque pneuma / consit Am-
brosius quod sic lux vita salus quod / Alle laudate dominum lu ia sit
hymnum. Sed quia patris omnis sit / Petrus comestor in scola-
stica historia super apocalypsim et augustinus in glosa psalterii dicit quod
sit verbum imperfectum defectivum / et sonat laudare in latino. Ia a
universale vel al. i. salvum le. i. me lu. i. fac ia. i. salvum
me fac. Sed Johannes de Balandria de alla dicit sub di-
stinctione quod secundum primam / sequitur sextam et septimam expositionem.

sit non neuma quintus modus sed secundum alios ubi impati di
ut dictum est Sed secundum Magistrum petrum Altisiodorensem ethymo
logisatur sit al .i. altissimus et le .i. leuit in cruce lu .i.
lugebat apostolus ia .i. surrexit dominus Tertium ad quartum scilicet
quid sit quod repetatur in missa dicendum est quod alleluia sit quoniam
non exprimat ineffabile gaudium angelorum et hominum in
eterna felicitate letancium quod nec oculus vidit nec auris
audiuit nec in cor hominis ascendit hoc enim gaudium est
semper laudare deum Beati qui habitant in domo tua domine
in secula seculorum laudabunt te Et rursus In voce exulta
tionis et confessionis sonus epulantis in mensa domini vnde
Nota bene Iohannes baptista in ore posito dixit penitentiam agite
in qua est lamentum subiungit appropinquabit enim vobis re
gnum celorum in quo est summa leticia Canimus quoque alleluia
post graduale canticum scilicet leticie post luctum penitentie summo
opere intendentes exprimere magnitudinem consolacionis que
reposita est lugentibus potius in hoc vocabulo iubilantes
quam canentes vitam breuem digni sermonis sillabam implet
neumas protrahimus et extendimus ut iocunda auditu mentem
attonita repleat et rapiat illuc ubi semper erit vita sine morte
dies sine nocte certitudo sine dubio iocunditas sine dolore
securitas sine timore tranquillitas sine labore fortitudo sine
debilitate rectitudo sine prauitate pulchritudo sine deformitate
veritas sine fallacia caritas sine malicia et felicitas
sine miseria Vbi enim sunt quatuor maxima miracula quatuor
leges et quatuor dignitates Miracula sunt vita sine morte
iuventus sine senectute decor sine deformitate memoria
sine obliuione Quatuor leges sunt pax sine discordia volu
tas sine iniuria iustitia sine falsitate leticia sine pertur
batione Item quatuor dignitates quia ibi carismata non desunt
premia non deficiunt amici non moriuntur regnum non
amittitur Sextum alleluia potest referri ad exultacionem eorum que
in actibus legitur gaudebat laudantes deum et dicentes quia vidi
mus hodie mirabilia et quia deus visitauit plebem suam
tunc enim in iubilo cantabat alleluia cum omnis populus ut vidit
dedit laudem deo et omnis plebs in vniuerso gaudebat de
illis que ab eo gloriose fiebant Item et septuaginta duo di
scipuli reuersi sunt cum gaudio dicentes Domine etiam demo
nia subiciuntur nobis in nomine tuo Luce x c. Septimum
ad quintum scilicet quod repetatur per versus est quia in versus in
sinistrum nil triste sed dulce totum et iocundum dicit.

consone quod sit huius versus dum dicitur Jubilate deo omnis
terra iustus ut palma florebit Tercia racio quare versus dicatur a re-
uerendo cum summam reuerentiam ad alleluia redeundo secundum expositionem bo-
nam que laudi debet coniungi quia non bene laudat deum qui bo-
nis operibus cessat In nonnullis ecclesiis alleluia cum versu cantatur a pue-
ris ut notetur illud psalmi viii Ex ore infancium et lactencium
perfecisti laudem Et illud psalmi cxii laudate pueri dominum Cuius ra-
cio est alleluia Illi enim qui puri sunt a pravitate et innocentia
vite congrue laudi dei conueniunt et horum est regnum celo-
rum Matthei xix ¶ Racionem ad sextum scilicet quare alleluia repetitur
post versum et in proposito versu bis cantatur huius causa est quia sicut in-
tervallo inposito geminam stolam accipient scilicet mentis et corporis
anime et corporis Nam primo stolam mentis et anime exultabunt sancti
in gloria Secundo vero stolam corporis que est corporis glorificatio
fulgebunt iusti et tamquam scintille in arundineto discurrent Sa-
pientie iii° et septies clariores sole ¶ Racionem ad septimum quare tem-
pore resurrectionis est plus frequentatur De hoc Innocentius tercius
dicit sic quia alleluia fuit breuis quod ipsum est vocabulum iure magis
eo tempore frequentatur quo christus resurgens ex mortuis causam be-
atitudinis spei nobis exhibuit et premisit ut sic sanctitudinis hoc sit
ad designandum multiplicatam laudis et leticie habende et contempla-
cione celestium gaudiorum que ex paciendo et resurgendo dispo-
suit et reddidit Est enim ibi gaudium essenciale quod habetur in visione
et fruicione de facie ad faciem dei maiestatis et de corporis et
glorificati claritate Et accidentale de gaudiis premiorum et glori-
ficatione et premiis specialibus Quare autem quia Ex quo dictis
quod racionabiliter post graduale sequitur alleluia Pro quo graduale sit lamen-
tum penitencie post quod sequitur exultacio laudis divine quod alleluia de-
signat hoc ineffabile gaudium angelorum in eterna beatitudine lau-
dantium deum Iuxta illud psalmi Beati qui habitant in domo tua
domine in secula seculorum laudabunt te hec conclusum est Albertus v. de
halis circa expositionem misse Sed dicitur quare tempore pa-
schali alleluia geminatur Respondetur propter duplicem stolam scilicet capitis et
membrorum de quibus gaudere debemus quia secundum apostolum Si christus resu-
rexit et nos resurgemus Aliis autem temporibus precedit graduale in signum
quod gaudium vite contemplatiue quod per alleluia designatur precedit prima et
lamentum ¶ Sed quare in ebdomada pasche dicitur hec responsorium
hec dies quam fecit dominus huius racio esse causa quia usque ad sabbatum sequitur
fit memoria de captiuitate filiorum Israel Sed post cantatur alleluia
propter gaudium resurrectionis Sed dicitur quare in septuagesima non
cantatur alleluia De hoc Innocentius tercius sic dicit Tercia tempore afflictionis
non debet decantari canticum leticie Iuxta illud psalmi
6

Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena. Sep-
tuagesima enim representat septuaginta annos et tempus babi-
lonice captivitatis in quo filii israel super flumina babi-
lonis sedentes et flentes suspenderunt organa sua. Terci-
um ad ultimum scilicet quare neuma cauda in fine subiun-
gitur et quid per eam intelligitur. Ubi sciendum quod alleluia modicum
est in sermone et magnum in neumate quia canitur sibi verbis
et sine verbis sonatur et [illegible] in [illegible]. Et hoc
quia gaudium celeste magnum est quod non posset explicari sermone.
Neuma enim seu iubilus qui fit in fine exprimit gaudium
et amorem credentium et quia leticia et laus secura sit
per fidem et audita predicatione est secundum illud audivit et le-
tata est syon. Secundum Innocencium tercium propterea dicit quod
unam benedictionem in sermone implentes neumas pro-
trahimus ut iocunda audita mens aliquantulum replicatur
et rapiatur ad contemplacionem leticie quam a deo est omne
quod desideratur et ubi nichil deerit. Alleluia vero de
cantico hoc quod dicitur alleluia sic sequitur quia profectus virtutis
qui in graduali significatur et per dispositionem luctu-
ita et per te [illegible] iubilum et ideo qui
iubilus tempore iocunditatis [illegible] non cantatur tractus
sed alleluia quod [illegible] laudare deum vel laudatio et ideo sta-
tuit ecclesia quod in festis iocunditatis eterne alleluia cantatur
Tractus ultimo [illegible] alleluia [illegible] et ideo in
omnibus [illegible] magis laudabimus mea deum usque in
finem alleluia [illegible] et nichil aliud nisi
laus dei in [illegible] sed quod triplex est laus
dei scilicet quia bonum dei laudamus quod in se est et laudamus bonum
dei in nobis [illegible] et laudamus bonum
dei in festo illo quod celebramus nobis ostensum et exhibitum.
Ideo tractu intermisso cantamus alleluia cum iocunda et
longa nota valde in commemoracionem infiniti boni quod
habemus in deo et ideo quia hoc infinitum est deo diu et longis
et iocundis notis illud iubilamus sciens quod superfluens
est magnitudo bonitatis illius Ecclesiastici xliii Magnificantes
dominum quantumcumque poteritis supervalebit adhuc et hanc nimie-
tatem magnitudinem exprimimus magna et longa nota.
Bonum autem dei participatum in nobis celebramus in versu
qui habet quidem longas notas sed non adeo longas et de istis
duobus dicitur luce vi Mensuram bonam confertam et

cogitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Bonam
quantum ad nature capacitatem, confertam quantum ad meriti
mensuram, Coagitatam quantum ad spei amplitudinem, sed
hec fiunt in nobis in versu celebrata et supereffluentem in dei im-
mensitate que in alleluia celebratur. Versus autem qui ad hoc loco
moris notandum fiunt imitacionem ipsius qui ad hoc gravamus perficit
et cetera [illegible] perversi difficile corriguntur et stultorum in-
finitus est numerus. Sequitur de tractu

De quinto principali scilicet de tractu seu de tractibus qui a domi-
nica septuagesime usque ad festum pasche in diebus et officiis
luctus et primo loco huius cantici letitie canitur tractus ex
institucione Thelezophori pape. Dicitur autem tractus a trahendo
quia tractim asperitate vocum et prolixitate verborum dum ca-
nitur protrahitur. In tractibus secundum Robertum repetitur longa sancto-
rum patrum expectatio et iudeorum captivorum meror et
afflictio quam tempore captivitatis babilonice per septuaginta an-
nos antequam plene liberacionem perceperunt quod cuilibet significat per 10
dies usque ad festum pasche memoretur dicitur tractus tam asperi-
tate vocum quam prolixitate verborum miseriam presentis incolatus
sicut heu michi quia incolatus meus prolongatus est et cetera.
Secundum autem Robertum et missam summe sacerdotum tractus per lamen-
tis [illegible] et lacrimas [illegible] vidarum contemplativarum qui
lugent et gemunt flentque pro superne patrie dilacione et affecti
tedio incolatus huius vite et miserie. Status quoque lu-
gent pro suis et aliorum excessibus dum et vicinitate Babi-
lonia fluminis in iudicare miserie videre se ipsos aspectat et alios
penitus immersos ipsius fluminis rapiditate iam ferri deorsum
Et quia hic ploramus quoque respectu superni gaudii quod nobis
differtur, quandoque racione nostre miserie, quandoque racione nostrorum et aliorum
defectuum, adeo quod tractus sunt de letitia superiori ut isti Iubi-
late deo omnis terra et cetera, laudate dominum et cetera, quandoque de miseria in-
feriori, ut isti De profundis, Ad te levavi oculos meos et cetera quandoque
de petitione ut hic Domine non secundum peccata nostra et cetera. Cantatur autem in
aliquibus temporibus tractus immediate sequitur epistolam sine graduali
ut quarta et sexta feria proxime dominice quadragesime. Ratio
est ista quia illis diebus recolimus quod ille verus messias in
quo exultabimus et letabimur nobis fuit ablatus. Quarta fe-
ria venditus sexta crucifixus. Ideo ad insinuandum luctum
quem exhibemus plus illo tempore quam alio tempore ideo tractus qui
maiorem luctum insinuat quam graduale statim subiungitur post
epistolam. Sed quia tractus maiorem luctum insinuat quam graduale
huius signum est hoc scilicet quod numquam cum alleluia canitur nisi

... autem qui ad hoc loco moris notandum fiunt imitacionem ipsius, que adhuc cum [illegible] perficit quia
... et cetera perversi difficile corriguntur, et stultorum infinitus est numerus, id est peccatorum [illegible]
... angusta est porta, et arta est via que ducit ad vitam et pauci sunt qui inveni-
... eam. Sequitur de tractu in [illegible] [illegible] difficultate et cetera

semel in vigilia pasche tractus cum alleluia canitur. Quod sic
tractus in vigilia pasche cum alleluia cantatur. Ostendit quod
hic insinuatur quod christus ad inferna descendit ad patres conso-
landos et cum sua claritate letificandos. Ad istum signifi-
candum scilicet alleluia canitur. Sed quia nondum surrexit a morte [illegible]
tus qui lamentum reputatur subiungitur. Joseph namque
quia de eius obitu contristati eius absenciam lamentabantur.
Moraliter dicitur quod ideo fit quia non expedit gaudium sed luctum in
hoc sabbato. Albertus vero hoc verba de tractu seu de can-
tabilis misterii hunc dissimilitudinem in laboribus penitencie [illegible]
luctum deprimentis adiungitur [illegible] qui compellit quod [illegible] quod enim
est pondus iniquitatis circumstantibus nos peccatis quia vix cum
cum violencia gracie protrahimur ad bonum. Et ideo ge-
mendo clamat sponsa in canticis. Trahe me post te. Et
quod hoc fit sic laboribus penitencie ideo tractus cantatur in longi-
noris [illegible] quia vere debet [illegible] et [illegible]
longe et sunt verba luctus cum [illegible] sicut ait. Domine non
secundum peccata nostra facias nobis etc. Et qui habitat in adiutorio al-
tissimi etc. Et sepe expugnaverunt me etc. Et [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] indicantur conpuncti-
one doloris acquirit [illegible] penitencie labor et longitudo
[illegible] [illegible] [illegible]. Et de primo [illegible]
v. et de secundo [illegible] [illegible] sunt tibi planctum [illegible]
[illegible]. De tercio ait dicit [illegible] [illegible] et pauper sum
ego [illegible] laboribus a iuventute mea. De quarto autem
dicit [illegible] ad [illegible] [illegible] doleat et non se doluisse doleat et
de dolore gaudeat. [illegible] [illegible] [illegible] lacrime mee panes
die ac nocte. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod per
[illegible] [illegible] [illegible] trahi in penitencia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ab actu peccati et a voluntate peccandi [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] longa consuetudine peccati
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ad bonum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut evellas et destruas dissipes et
edifices et plantes. Evellas actum peccati per confessionem. Destru-
as voluntatem peccati per compunctionis dolorem et dissipes radi-
ces per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quod sic [illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dolore [illegible] et [illegible]
[illegible] in omni [illegible] regione. Edifices autem [illegible] [illegible]
[illegible] plantes per opera bonorum in satisfaciendo [illegible].

per omnes istos versus / ostendit quod in asperitate bonum / Et hoc ipso cantu
tractus docet spiritum / hoc est fletum / Ysa enim quidam babilonis no-
men et reliquias et progeniem et germen / non confusionis quod
babilon interpretatur / perdet / cum demones peccati destruet / Reliquie autem
quasi reliquie delectationum / progenies autem quasi voluntas in dolorem
trahit / Germen autem peccatum quasi radices excidit / Dicit enim
Ambrosius quod penitere est radices peccatorum excidere et eorum sugge-
stionibus ulterius aditum non indulgere / Iste est tractus de quo
dicit Osee xi / In funiculis adam traham eos in vinculis cari-
tatis / Hinc enim funiculis adam a peccato retractus est / et sic
retrahendo ostendit ad nos suam caritatem / Hac igitur de causa
cantatur post graduale tractus in temporibus predictis scilicet ieiuniorum
quadragesime / et quatuor temporum et vigiliarum / excepto solo mensis
quarti quod in iunio et celebratur in septimana penthecosten
/ quod tunc cum gaudio cantatur alleluia / Ideo quod hoc ieiunium est exul-
tationis et non afflictionis / quod sicut dicit Gregorius carnales ex hoc quod
spiritum habent ad delectationem et repletionem acceperunt satietatem ex quo
de cibis corporalibus venerunt in tedium melius interius saturati
sunt spiritus dulcedine / unde Gregorius gustato spiritu desipit omnis homo
et carnalis delectatio / Et ideo de contrario dicitur Actuum ii quod mu-
sto pleni sunt isti Job xxxii Ecce venter meus quasi mustum
absque spiraculo quod lagunculas novas disrumpit / De repletione
autem dicitur Actuum ii / Repleti sunt omnes spiritu sancto et ceperunt loqui
spiritus sanctus dabat eloqui illis / ps Repleti sumus mane misericordia
tua et exultavimus et delectati sumus / Repleti autem spiritu sancto sati-
etatem petens preveniens ad dominum / et ideo nunc tollit tractus
quod quando ille non cognovit sicut dicit dominus / Numquid possunt filii
sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus / Alii vero dicunt quod
per graduale scitur vocatio apostolorum [illegible] voluntate venite post
me faciam vos fieri etc. / non tamen verbo [illegible] videruntur opere / quod reli-
ctis omnibus secuti sunt eum Luce v et Mt iiii / Et ideo gra-
duale cantatur / quod apostoli gradiebantur post dominum / discipuli post magistrum
Post epistolam ergo graduale cantatur / quod post predicationem Iohannis
discipuli secuti sunt Christum / In aliquibus vero ecclesiis alleluia cantatur
a pueris / graduale a magistris / ut notetur quod ex ore infantium [illegible] est
deus perfecit laudem / et post laudate pueri dominum / fortes vero in fide
alleluia / Illi enim qui pueri sunt laudi convenit / fortes vero in fide gra-
et bellando adversa qui pugnaverunt contra amalechitas / alii
duale debent cantare / Circa hoc notandum est quod cantorum alii
sunt qui in choro cantus voce magna distribuunt / hii sunt rectores
ecclesie qui deum laudant et alios verbo et exemplo ad laudandum
invitant / Alii sunt pueri qui graduale in gradibus cantant / hii

90

sunt autem de [illegible] in [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] et [illegible]
in [illegible] in [illegible] et non [illegible]
et [illegible] sunt [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible]
[illegible] sit ab aliquo [illegible]
[illegible] sit [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Sed
[illegible] sit [illegible]
[illegible] sit [illegible] in [illegible]
[illegible] Et [illegible]
[illegible]
[illegible] est in [illegible]
[illegible] sit [illegible] Et [illegible]
[illegible]
Et [illegible] non est [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible] est ut [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] non sit [illegible] igitur [illegible]
Sed [illegible] sit [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] in quo [illegible] in
[illegible] in quo [illegible]
[illegible] et [illegible] videtur [illegible] sit [illegible]
[illegible] Sed [illegible] sit [illegible] sit
ab aliquo [illegible] sit [illegible]
[illegible]
[illegible] sed [illegible]
est [illegible] quod est in ipso [illegible]
[illegible] et [illegible] sic in [illegible]

Videtur quod sit ab aliquo viatore certitudinaliter cognoscibilis
quam certitudinem et certitudinem que per similitudinem cognoscitur quod
quo ad questionem [illegible] Circa [illegible] quo ad primum sunt
probabiles sunt fere quinque [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
caritatem creatam esse [illegible] statutum in omnia [illegible]
per Clementinam de summa trinitate et fide catholica
Sed per 2o presuppositio est Augustini in epistola ad Bonifacium d.
Caritas incipit augeri ut aucta mereatur perfici [illegible] quo
quo ad secundum presuppositum verum Sed quod quo ad questionem
sit [illegible] per illud [illegible] Sunt iusti atque sapientes et opera
eorum in manu dei sunt et tamen nescit homo an odio vel amore
dignus sit sed omnia [illegible] in futurum conservantur Et [illegible]
[illegible] [illegible] consensus sunt [illegible] in hac [illegible] non sunt
Circa materiam [illegible] ordine procedam primo ponam nota-
bilia terminos tituli [illegible] explanantia in secundo submittam
aliquas conclusiones circa eum conclusionem Et in tertio instabo
conclusiones et ad rationem ante oppositum [illegible] unde [illegible] Circa [illegible] igitur
ad primum de caritate creata sunt due opiniones prima [illegible]
antiquorum videlicet magistri in primo sententiarum distinctione xvii et suorum
sequacium qui non ponit caritatem habitum creatum Sed dicit
quod sit forma increata tamen et perficit voluntatem se ipsa imme-
diate tamen ut motor sicut angelus movet corpus assumptum
non ut forma inherens Sed dicit quod spiritus sanctus secundum processionem
eternam est amor filii in patrem et econverso non tamen ut for-
ma inherens Sed secundum processionem temporalem est amor pa-
tris et filii [illegible] ad creaturam rationalem Unde spiritus sanctus est amor pa-
tris et filii Nam sicut radius vel splendor solis ex sole et
a sole procedit [illegible] procedit et [illegible] sic filius eternaliter
procedit a patre et sicut calor eternaliter procedit tam a sole quam
a radio sic spiritus sanctus ab utroque procedit videlicet a patre et filio
ut patet Johannis xv Cum venerit paraclitus quem ego mittam
vobis a patre spiritum veritatis qui a patre procedit ille vos
docebit omnia [illegible] ad salutem necessaria [illegible] quo circa quod in
sole qui circuit totam machinam mundi signatur patris potentia
in splendore qui totum mundum illuminat filii sapientia Unde sermone
mundum calefacit spiritus sancti benivolentia [illegible] [illegible] sol dicitur
[illegible] solus [illegible] solus deus dicitur [illegible] potens [illegible] sancti dicitur
a [illegible] quod est quia [illegible] illuminat hominem venientem in hunc mundum Johannis
1o [illegible] dicitur sol [illegible] omnia lustrans [illegible] cuncta
lustrat et videt [illegible] illustrans universa in [illegible] [illegible]
spiritus sanctus movendo omnia et maxime animam rationalem modum

quia eadem est dilectio qua nos diligimus deum et qua deus diligit
nos scilicet spiritus sanctus quamvis alio et alio modo diligit enim nos
ipse persone divine inquantum nobis eum mittit donum suum et per
ipsum nos in deum attrahit. Nos vero per ipsum deum diligimus
inquantum super omnia in deum per ipsum ferimur. Unde sicut spiritus sanctus
est vinculum dilectionis patris et filii sic in nobis est vinculum
nectens mentem ad deum et proximum diligendum. Secundo
videtur voluisse quod actualis dilectio qua ferimur in se [illegible]
(?) deum et in deum (?) per ipsum est immediatus effectus
spiritus sancti. Sic etiam [illegible] quamquam sit effectus
[illegible] caritatis et est opus ad [illegible] [illegible] per assignationem
operis spiritus sancti inquantum ipse est caritas increata ad deum et
quia est opus clementie bonitatis ideo ipse actualis dilectio non est
formaliter caritas sed effectus caritatis. Ex hiis ipse ulterius di-
cit quod non distinguitur opinio magistri ab opinione aliorum nisi quod in
caritate non ponit habitum infusum sicut ponitur in fide et in
spe et si non esset determinatum per ecclesiam sua opinio probabili-
ter posset teneri. Ex quo ipse elicit quod inconveniens quidam
asserunt magistrum posuisse quod actus dilectionis a voluntate eli-
citus sit spiritus sanctus ex eo quod iste actus [illegible] est caritas
[illegible] cum actualis dilectio. Secundo posuisse quod ex puris na-
turalibus mereri possumus sine habitu caritatis infuso. Tertio quod spi-
ritus sanctus assumit nostram animam in unitatem suppositi. Secundum
quod dicit sequendo magistrum [illegible] [illegible] eorum est quod secundum eum
[illegible] [illegible] non actus meritorii nostre
spiritus sanctus est immediatus [illegible] [illegible] dicit in [illegible]
voluntatis. Cum tamen [illegible] [illegible] inconsequentia negata unde
[illegible] ad suam positionem sequitur [illegible] quo quis
primo magis vocat actum caritatis scilicet actum elicitum quo quis
diligit deum et proximum [illegible] eodit eum elicit per adiutorium gratie
mereatur. Secundo [illegible] non sequitur [illegible] magis omne meritum
ponit esse ex caritate scilicet spiritu sancto [illegible] missa et spera-
[illegible] in [illegible] et tertia ad [illegible] quod [illegible] nunc tamen procedo
sit spiritus sanctus nostri actus meritorii ergo tamen non sequitur quod assu-
mit animam et cum sua acceptacione esse [illegible] principium ut ac-
tus sit meritorius et tamen non assumit animam meritorie age-
re [illegible] in unitate suppositi ut notum est. Ex quo elicio quod [illegible]
male asserunt magistrum [illegible] inconvenientia. Ex quo non sequitur
ex positione sua [illegible] alio non opinio magistri salvatur dicendo
quod loquitur de [illegible] [illegible] qua illius [illegible] esse acceptus deo
ad meritum tenditur non de potentia dei absoluta sed ordinata

[illegible]

Diffi[nitio] cari[tatis] create

[illegible]

q[uod] sit carit[as]

quod sine caritate nulla est oracio meritoria quia nulla est
deo accepta Et hoc t. in sentenciis ... in tercio ...
ad corinthios dicit quod si tota bonitas ... est et caritate ...
quam bona est ... de caritate / et si caritatem non habeam nichil
est sicut dicit apostolus j cor xiij / Tenebus premissis pono hanc 9o
conclusionem / ... ad primum presuppositum / Aliqua est caritas
creata ponenda in via deo grata / hec quo ... expressis verbis
aliquis catholicus a modo de veritate eius dubitare debet / quia
per sanctum concilium est determinata / Et auctoritates pro ea militant
qui est magister sentenciarum / sicut ... hec quo quam pluribus auctoritatibus
sacre scripture probatur / Unde ad Rom v dicitur Caritas dei diffusa
est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis / Et j
Cor xiij dicitur Gracia destruitur sed fidei cognicio / et tamen caritas
numquam excidit / ubi si apostolus loquitur de caritate increata sanctum
esset dictum / quia illa semper manet et manebit in eternum / Item
caritate anima formaliter vivit / Teste hugone de sancto victore
Deo anima vivit quia amor est vita tua / Non autem est spiritus sanctus
vita formaliter anime / Et ad hoc sunt rationes et convenientie / Primo
quia anima dicitur grata deo caritate ut patet ex quid nominis cari=
tatis / Dicitur enim caritas a caris quia est grata / quia grata gracia sanctificans
veritas / quia nos unit caris scilicet deo et proximo / Et iterum supple
est vinculum affectionis et effectus unionis / Cuius signum est gaudere
cum gaudentibus flere cum flentibus / Et est excusatio et com=
punctio delicti proximi / quia ... cooperit multitudinem peccatorum
Ut dicit petrus in canonica sua / Et est eius denominatio videtur esse
formalis / et caritas ... non inherente / nichil est carum formaliter
/ sicut nichil est album formaliter sine albedine inherente / Item cum
peccator ante conversionem non sit deo carus quod ergo in quo
facta est mutacio / non in caritate creata et infusa anime / Non
enim est facta mutacio in spiritu sancto / ex quo nequit mutari / nec
in anima pueri depositive / cum nichil de baptismo deperdit / eo
quod peccatum originale nichil posuit / nec etiam acquisitive / quia ad
spiritum sanctum / quia quamvis sit non est de novo in anima ut per
donum creatum / quod de novo recipit / et hoc esset caritas crea=
ta ... in anima / ergo caritas creata in via est ponenda / quod
sic deducit s t in li de potencia omne quod recipitur in aliquo recipitur
in eo per modum recipientis / Sed ergo caritas recipitur in nobis a
deo / ergo quod recipiatur a nobis finite secundum modum nostrum / omne
autem finitum est creatum / ergo caritas est aliquid creatum in
nobis quod sit formale principium actus dilectionis / nec tamen per hoc
excluditur spiritus sanctus / quin sit caritas increata in homine carita=
tem creatam habente / movens animam ad actum dilectionis / sicut
deus movet omnia ad suas actiones / ad quas tamen inclinantur

[illegible] quia [illegible] est [illegible] sunt omnibus
[illegible] et [illegible] [illegible] qui ponunt non
[illegible] [illegible] [illegible] Tertio ca-
q^o 2a Caritas est virtus creata [illegible] a deo infusa [illegible] ad-
cium ad diligendum deum et proximum [illegible] est [illegible] sed ca-
ritas est [illegible] [illegible] non [illegible] quod est
[illegible] [illegible] linguarum [illegible] [illegible]
[illegible] illud [illegible] est ex puris naturalibus et [illegible]
[illegible] [illegible] sed [illegible] sit
[illegible] illud est immediate pro obiecto [illegible] est imme-
[illegible] immediate pro obiecto [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] et
immediate [illegible] deum pro obiecto ad eum [illegible] [illegible]
quia est [illegible] in [illegible] caritas in [illegible] deum immediate
pro obiecto ad eum diligendum inquantum est summum bonum [illegible]
ex alio [illegible] infusa quia est [illegible] [illegible] est [illegible]
[illegible] est [illegible] [illegible] immediate [illegible]
a deo et sic immediate pro obiecto habet deum [illegible] quod dicitur cari-
q^o 3a tatem ex puris naturalibus esse [illegible] Conclusio 2a Caritas
est forma [illegible] [illegible] informans animam [illegible]
[illegible] qua [illegible] est [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] est caritas [illegible] quod ad actum et quod est
[illegible] forma [illegible] Consequenter de [illegible] videndum est
2a concl. De augmento caritatis scilicet de augmento caritatis et [illegible] augmenti caritatis quam ma-
[illegible] et ponit [illegible] quadruplicem opi-
nionem [illegible] caritatem non augeri essentialiter
vel magis in [illegible] dicentes caritatem secundum se non augeri sed in
nobis inquantum nos in caritate proficimus et ratio quia ipsa per-
[illegible] secundum esse in quam [illegible] non cadit sed [illegible]
[illegible] quia non est intelligibile quod nos in caritate que secundum
se [illegible] proficiamus nisi aliquid fiat in nobis quod prius non
fuit [illegible] esse [illegible] actus quia omnis actus sit ex virtute
aliqua et actus [illegible] qualis [illegible] secundum virtutem est a virtute per-
fecta [illegible] Et ideo ponit [illegible] sicut lux augetur in videntibus
quod [illegible] [illegible] Alii dixerunt caritatem augeri sed non
eandem numero manentem sed quod maior succedit [illegible] et ponunt
exemplum sicut dicitur [illegible] non est [illegible] [illegible] sit maior
et post maior sed quod [illegible] succedit maior. Alii dixerunt
quod augetur eadem numero manens sed [illegible] accidentalia et non secundum
essentiam [illegible] caritas enim augeri dicitur secundum radicationem magis in

in subito vel secundum horam, sermone. Dominus Petrus de Taran-
tasia hanc opinionem reprobavit et dicit quod convenientius et verius dicitur
est quod caritas augetur per essenciam, non in quantum essencia sed quo
ad esse, que non magis est caritas quam prius, sed in quantum ipsa essencia
virtus scilicet quo ad posse. Sicut quando homo augetur non augetur essencia
eius, sed statura. Fit autem augmentum caritatis secundum quantitatem
virtutis et non molis, que quidem quantitas virtutis non est quantitas in
genere suo, sed qualitas, licet racionem quantitatis accipiat ex compo-
sicione ad aliquid extra divisibile vel multiplicabile scilicet ad numerum vel ad
magnitudinem actuum et obiectorum. Et bona ventura dicit
et hanc opinionem quod sicut quantitas dupliciter dicitur scilicet proprie et metaphorice,
proprie quantitas convenit rebus quantis et corporalibus, metaphorice
vero spiritualibus convenit, ita pariformiter augmentum dicitur proprie
secundum magnitudinem molis et metaphorice secundum quantitatem virtutis. Ex
quo vero quantitas sit quantitas virtutis et non in summo, constat
caritatem posse augeri. Et cum virtus caritatis sit idem quod substantia
caritatis, hinc est quod de necessitate sequitur caritatem augeri secundum substan-
tiam. Et hanc ... in actu ... in conversione ad quendam dicitur carita-
tem vie augeri, et ex hoc dicimur esse viatores, quia in deum tendi-
mus qui est ultimus finis nostre beatitudinis. In hac autem vita tanto
magis procedimus quanto magis deo appropinquamus, cui non appropin-
quamus passibus corporis sed affectibus mentis. Hanc autem propinqui-
tatem facit caritas, quia per ipsam deo unimur, ut ex interpretacione
eius. Dicitur enim caritas quasi cara unitas, quia nos caro unit scilicet
deo et proximo. Unde de racione caritatis vie est ut possit augeri,
quia si enim non posset augeri iam cessaret vie processus, et hoc est
quod apostolus caritatem nominat viam dicens: Adhuc excellenciorem viam
vobis demonstrabo, scilicet augmentacionem caritatis et perfectionem
eiusdem. Et idem doctor dicit quod perfectio caritatis potest dupliciter intelligi, scilicet
ex parte diligibilis et ex parte diligentis. Ex parte diligibilis perfecta
caritas est ut diligatur aliquid quantum est diligibile. Et quia deus est
diligibilis quantum est bonus, et quia bonitas eius est infinita, ideo
infinite est diligibilis. Et quia nulla creatura potest infinite deum dili-
gere, ex quo quelibet creatura est finita, ex quo elicio quod isto modo
nullius creature caritas potest esse perfecta, sed solum caritas dei qua se ipsum
diligit. Ex parte vero diligentis caritas dicitur perfecta quando aliquis secundum
suum totum posse diligit, et hoc contingit tripliciter. Primo quando
totum cor hominis actualiter semper fertur in deum, et hec perfectio
caritatis est patrie, quia in hac vita non est possibilis, in qua
impossibile est propter humane vite infirmitatem et fragilitatem
semper actu cogitare de deo et moveri actu dilectione ad ipsum. Secundo

qualit[er] cari[tas] augeat[ur]

[illegible]

potest fieri dupliciter / quia enim illa virtus est operans naturaliter / aut operans
a proposito / Si naturaliter / tunc statur quando non disponit amplius / et hoc modo
stat caritatis augmentum / quando devenit ad mensuram quam deus
mensus est homini secundum dispositionem sive sapientiam / Et ideo quamvis virtus ca-
ritatis augmentativa sit infinita / tamen operatur secundum dispositionem
sapientie limitantis effectus varios secundum quod sibi placet / Non enim opera-
tur secundum omnimodam possibilitatem / Et sic stat augmentum secundum quod di-
citur ecce dedit varianter secundum gratiam virtutem / Et huiusmodi status cari-
tatis potest dupliciter intelligi / aut secundum actum cum amplius non procedit
/ et est status in viris perfectis / qui non assurgunt ad maiora /
aut secundum aptitudinem / et est status in beatis / qui amplius non possunt
se disponere ad maiorem caritatem / sed tamen habent de ea quantum se hic
disposuerunt / Et iste est status in eis in caritate / Aut tertio potentia
susceptiva / et est status scilicet in Christo / et ut pie creditur in eius benedicta
matre / Et aliqui dicunt quod et in angelis / sed an in aliquibus
aliis dicit Bo. 2. se ignorare / Dicitur tamen de Christo quaestio quod tantum scilicet de
gratia quantum potest recipere creatura unita / unde dicunt sollempnes doctores
quod tanta fuit gratia et caritas in Christo quod si amplius aucta fuisset
non mansisset in eadem specie / unde quamvis aucta sit quantum ad suam na-
turam sit inferior quocumque angelo / iuxta illud Ps. Minuisti eum
paulominus ab angelis etc. / tamen gratia maior est quam sit caritas
omnium sanctorum quod non ad mensuram data est ei / Ioh. 1 / Et hic idem asserit
de beata virgine / Stat ergo augmentum caritatis cum pervenerit ad quanti-
tatem perfectam / Et circa hoc dicit Bo. gen. quod quantitas virtutis perfecte
potest dupliciter considerari / vel simpliciter vel in genere / Simpliciter perfecta in summo et
in simplicissimo ut in deo / In genere vero in omnibus que pertingunt
ad actum completum / ad quem sunt ut est diligere deum ex toto corde
et ex tota anima / et ex omnibus viribus / Primo modo non est status in
caritate / sed secundo / Bonaventura tercio 2a 2e q. ... articulo ... in
conclusione primi ad quaestionem dicit quod terminus augmenti alicuius forme potest pre-
figi triplicter / primo ex ratione ipsius forme / que habet terminatam mensuram
ad quam cum pervenerit / non potest ultra procedi in forma / sed si ultra
processum fuerit sicut patet in caloris augmenti terminata per continuam alterationem
aliquis fuerit vel ad albedinem vel ad nigredinem pervenit / Alio modo
ex parte agentis cuius virtus non se extendit ad ulterius agendam formam
in subiecto / Tercio ex parte subiecti / quod non est capax amplioris
perfectionis / nullo autem horum modorum imponitur terminus augmento
caritatis in statu vie / Ipsa enim caritas secundum rationem speciei non habet terminum
augmenti non habet enim est participatio quaedam infinite caritatis / que est spiritus
sanctus / Similiter causa agens caritatem est infinite virtutis scilicet deus / Simi-
liter ex parte subiecti huic augmento terminus prefigi potest / quod semper caritate

q utrum caritas augetur

representante superexcessum [illegible] ad obiectum augendum / Quo [illegible] et [illegible] [illegible] vtique [illegible] per [illegible] in hac [illegible] [illegible] vnde [illegible] / sed ex quo ex parte [illegible] an [illegible] [illegible] ex [illegible] / maius et magis influencia dei / [illegible] a parte augetur / ideo hoc est [illegible] [illegible] seu qualitas [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] magis [illegible] intenditur [illegible] ex [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] / [illegible] vel [illegible] [illegible] magis [illegible] ad [illegible] bonum sic a parte subiecti / Secundo ex [illegible] multiplicacione graduum seu intensione ipsius forme augetur / sic a [illegible] [illegible] [illegible] exclusive [illegible] [illegible] secundum essenciam sic augetur / [illegible] secundum eandem et diminuitur / Secundo [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] sic / secundum [illegible] [illegible] [illegible] essencia [illegible] / et secundum essenciam [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] et [illegible] augetur essencialiter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] alia est claritas solis / alia claritas lune / alia claritas stellarum / stella enim differt a stella in claritate / ergo et [illegible] / ergo et caritas secundum essenciam [illegible] ex magnitudine primi [illegible] [illegible] det [illegible] caritas non secundum [illegible] / sed secundum [illegible] / [illegible] caritas vie secundum [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] / a caritate vie ad caritatem patrie [illegible] devenire [illegible] salua secundum esse / ergo caritas vie magis [illegible] / sed motus a minore ad maius re salua est augmentum / sed [illegible] pars questionis [illegible] / ergo si caritas esset diminuibilis hoc esset maxime per venialia peccata / aut ergo illa diminuit [illegible] [illegible] [illegible] / aut non / si secundum eandem [illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible] sic [illegible] / ergo venialia [illegible] [illegible] [illegible] quod est [illegible] / Si secundum eandem [illegible] / ut si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / quod [illegible] et sic in infinitum / sic [illegible] est [illegible] in [illegible] [illegible] / ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] sic [illegible] / quod [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] peccatum [illegible] [illegible] / ergo [illegible] est malum / [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] peccatum [illegible] est [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] si peccatum veniale diminuit caritatem secundum [illegible] / ergo minuit primum [illegible] et debitum / Sed primum [illegible] est [illegible] bonum eternum / ergo veniale aliquid auferret de bono eterno / [illegible] ablacio boni eterni / vel simpliciter

vel secundum peccatum est pena eterna / ergo peccatum veniale meretur penam
eternam / quod est contra fidem katholicam et omnes professores
eiusdem / Ergo quod dicitur [illegible] Contra quia quod omne secundum hec ius
simpliciter quia forma consistat in essencia inmutabili
incomplexum tamen caritas secundum essenciam est augibilis / forma per
consequens est Gilberti secundum principiorum / et secunda pars patet quod sua pars
questionis Secundo dico quod omne augmentum in corporalibus fit secundum
actionis / non secundum substanciam / maxime prout liquet secundum dicta habitudines
terminorum per se / sive terminum formalis ipsius augmenta seu augmen
tationis In spiritualibus vero non est sic / hec conclusio habet duas partes
prima patet quod augmentacio in corporalibus est motus secundum quanti
tatem et secundum actione Sed secunda pars conclusionis patet quod in caritate
fit augmentum secundum essenciam caritatis / prout patet ex eius questione
de eius probacione Et ideo huius conclusio est / quod quantitas molis
est actualis et realiter distinctas a quanto / non sic autem est in quantitate
quantitate virtutis / immo quantitas virtutis essencialis est Tercio
dico / quod omnis caritas secundum substanciam augetur / non tamen secundum eandem
mutatur / licet quod augetur mutetur / patet quod si caritas secundum substanciam
mutaretur / esset aliud posterius et prius / et non manet eadem
/ sed caritas nunquam excedit nisi per peccatum / sed semper manet / ergo non
mutatur secundum substanciam Et sciendum quod caritas non excedit seu non ex
pellitur a peccato / sicut ab agente / sed sicut a suo contrario / quod superve
nio peccati est expulsio caritatis / sicut adveniens lucis est ex
pulsio tenebrarum / lux enim expellit tenebras in ipso suo
fieri / sed motivum ad peccandum expellit secundum quod perficit in
comprehensione actuali ut dicit [illegible] in libro de potencia Et Bo
ven dicit quod non tamen est esse spirituale / sed esse perfectum esse
mutari ergo secundum substanciam potest esse dupliciter / vel respectu esse simpliciter
et mutatum est aliud et aliud / et sic caritas non mutatur
vel respectu esse perfecti / quod de imperfecto fit perfectum / et non
est aliud / sed idem / et hinc est quod omnis caritas substancialiter augetur
/ non tamen est alia sed eadem secundum substanciam / ergo conclusio vera Contra conclusionem c/ infusa
secundo quintam dico quod caritas creata / augens meritorie actiones
est effectiva / conclusio patet ex premissis / et specialiter est Augustinus
in libro de predestinacione sanctorum quem magister allegat in prima distinctione
[illegible] quod gracia non datur secundum aliqua merita sed efficitur omne me
ritum Contra quia questio secundum hec / stante lege quam nullus potest
sine caritate creata adimplere mandata dei / probatur quod si sic
/ tunc aliquis posset meritorie agere sine caritate ergo est contra
questionem et contra premissa notabilia et contra apostolum 1 ad Corinthios xiii
Si autem caritatem non habuero nichil mihi prodest scilicet ad meritum vite
eterne / Sexta conclusio iuxta divinas leges ordinatas / nullus salvabitur

pter [illegible] / quia ille [illegible] propter [illegible] ingred
dictum [illegible] in infernum [illegible] / Et quibus non
habent [illegible] est in pena [illegible] originali / Et hec alia
[illegible] et iudicium [illegible] in iuventute
[illegible] actuali / sed tantum originali propter quod dampnatur
Tercio quia ex lege ordinata ad salutem [illegible] est omnibus creatura
Circa [illegible] esse liber a servitute [illegible] / [illegible]
[illegible] Circa [illegible] est [illegible] divisionis filiorum
dei a filiis [illegible] / [illegible] / [illegible] sit secundum
divisionem filiorum dei predictam / [illegible] et in sermone
Augustinus libro xx de civitate / et [illegible] de ra 2
ter et [illegible] nobilibus / [illegible] alius fuit filius dei
secundum iusticiam divinam / [illegible] iudicii [illegible] xxiiii
Erunt duo in agro unus assumetur / et [illegible] ad eter 2
nam vitam / alter relinquetur / [illegible] ad eternam dampnationem
[illegible] / [illegible] multi fuerunt in civitate / qui [illegible]
dampnationis prout dicitur Ecclesiastici [illegible] / [illegible] se inque
a iusticia sua et fecit iniquitatem [illegible] omnes [illegible]
[illegible] non recordabuntur / [illegible] in qua [illegible]
et in peccato suo quo peccavit morietur / ut patet de Juda de
quo scribitur / [illegible] / [illegible] fuit unus de apostolis / et
[illegible] abiit in locum suum [illegible] / [illegible] qui fuit
consors pessimorum / [illegible] dicit [illegible]
quod hodie mecum eris in paradiso / Ex quo [illegible] quod [illegible] 2
[illegible] / [illegible] fuit tremenda et formidanda
/ ex quo nescit homo an odio vel amore dignus sit / sed omnia in
futuro sibi reservantur / Ecclesiastes ix et sapiens dicit / [illegible] 2
[illegible] / et in [illegible] / [illegible] post delecta 2
[illegible] aliquid videtur servati / cum [illegible]
salvetur / et [illegible] dampnetur / quia ut dicit Augustinus in libro de ver 2
bis apostoli / Nemo a me querat [illegible] / apostolus dicit
inscrutabilia sunt iudicia eius / et tu scrutari venisti / ille dicit
investigabiles sunt vie eius / et tu investigare voluisti / si in 2
scrutabilia venisti scrutari / et investigare investigabilia
/ crede quia perijsti / Hoc enim est velle scrutari inscrutabilia / quale est
velle invisibilia videre / et ineffabilia fari hec ille / Tercio
3o tercio principaliter ponitur [illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] ab aliquo viatore sit [illegible] cognoscibilis / et
quia circa [illegible] sunt due opiniones / una asserit quod [illegible]
viator per se sciat se esse in caritate / quia solus deus sit certum 2
[illegible] qui [illegible] momenta inventa / [illegible] determinat

caritatis. Secundo quia tunc profectus et augmentum [illegible] sicut in interiori
re et novo homine, quia soli deo cognitus est [illegible] ad Corinthios
4 Ego enim michi autem pro minimo est ut a vobis [illegible] iudicer
neque meipsum iudico, qui autem iudicat me dominus est [illegible] vel pro-
fectum vel defectum in spiritualibus tantum deo simile [illegible]. Sed ergo
nullus eos potest cognoscere nisi ex speciali revelatione [illegible] est via
tur minimus non potest cognoscere per sensum carnalem [illegible] solus
deus qui illud cognoscit dicit id est Ieremie 17 pravum est cor hominis
et inscrutabile quis cognoscit illud? Ego deus [illegible] nullus ali-
us preter me. Igitur nullo modo potest homo cognoscere cor spirituale.
Similiter sicut adolescens continue crescens in suo corpore non potest
considerare se crescere vel augere quamvis seipsum diligenter conside-
ret. Ita interior homo potest quis considerare se vel aliquem proficere in
caritate vel deficere licet adolescens suum corpus potest augmentum
intelligere per notabile temporis intervallum. Sed tamen videtur de spiritua-
libus incrementis in interiori homine quod in momento et in instan-
ti non potest comprehendi. Contra beatum Gregorium videtur dicere cum hortatur hominem
considerare suos profectus vel defectus tamen quia spiritualium tantum
fide et spe vivimus iuxta illud Iustus ex fide vivit et ad Abacuk 2º
Romanos 8º Spe salvi facti sumus. Ideo per fidem et spem cognoscere
possumus in nobis caritatem et alia spiritualium virtutum
incrementa. Et ita etiam solum credimus et speramus quod in dei
caritate et timore proficimus. Sed determinate et certitudinaliter
ignoramus esse nos in caritate. Et ratio quia nec vir perfectus scit se
habere caritatem et spiritum sanctum iuxta illud Iohannis 3º Spiritus ubi
vult spirat. Super quo glosa dicit ubi vult se infundit. Et vocem
eius audis etc. scilicet locutionem a spiritu sancto et nescias unde veniat
aut quo vadit spiritus sanctus quia nescitur an ad ipsum veniat vel
ab ipso recedat prout hoc testatur Iob dicens Si venerit ad me non
videbo eum. Et si abierit non intelligam scilicet quo vadat. Et hinc
est quod dicit Ecclesiastes 9º Nemo scit an odio vel amore dignus sit scilicet
finaliter. Et 3ª confirmationem. Ex quo elicio quod nec vir perfectus cog-
noscit se crescere vel decrescere in gradibus caritatis. Et ratio quia si illud
quod magis videtur eis inesse non inest ut nec id quod minus prout
dicit [illegible]. Sed magis videtur eis inesse quod cognoscat se et
cor suum et tamen illud non cognoscunt igitur a fortiori non cognoscunt
se habere caritatem. Alia vero opinio dicit quod caritas ab habente eam
potest cognosci et hoc videtur innuere glosa super illud Genesis 22º ubi
dominus dicit ad Abraham Nunc cognovi quod timeas dominum et non
pepercisti filio tuo unigenito propter me. Ubi glosa dicit id est cognoscere
te feci. Igitur Abraham scivit se habere caritatem dei et timorem

supposedos hic recitare Ex quibus duo eliciuntur Primo capiendo sciam
primo o/ nullus scit in hac vita sat se habere caritatem per omnimo-
dam certitudinem sine speciali revelatione dei/ patet quia ex simili dicit
quod nemo scit etc. Et nota dicit sine speciali revelatione dei/ quia ex speci-
ali revelatione dei scit aliquis certitudinaliter se sat esse in caritate
dei/ prout dictum fuit abrahe moysi et paulo/ et aliis quamplurimis
quod apostolus ad Romanos viii dicit de se quis nos separabit a caritate
dei/ et infra sequitur certus sum quod neque mors neque vita separabit
nos a caritate etc. Ex quo ulterius infertur quod multi sancti ex speciali re-
velatione/ sciverunt se esse in caritate certitudinaliter dei/ patet ex
iam dictis Secundo generaliter eliciuntur capiendo sciam secundo o/ verumtamen per scientiam
alicuius coniecturationis/ aut presumptionis/ sic aliquis potest se
scire in caritate esse ex certis signis supius enumeratis/ quod et apostolus
de se dicit prima Corinthiorum viio puto autem quod et ego spiritum dei habeam Petrus
de Tarantasia in scripto primi circa distinctionem xviii dicit quod aliquid cognoscere
contingit dupliciter vel in se vel illa que sunt priora in anima magis
sunt cognoscibilia vel quo ad nos/ et illa que magis appropinquant
ad cognitionem sensibilem magis sunt cognoscibilia/ Et ideo quia
secundum statum vie intellectus procedit a cognitione sensibilium pro-
cedit in intelligibilia/ et a posterioribus in priora/ et hinc est quod potentie
et habitus anime quorum maxime priores sic cognoscimus/ scilicet illa
per actus/ et actus per obiecta illos ergo habitus qui habent actus vel
iam distinctos et separatos ab aliis ut fides spes et huiusmodi cogno-
scere possumus in propria ratione Illos vero qui habent actus similes acti-
bus habituum quorundam vel innatorum vel acquisitorum/ ut
caritatem cognoscere non possumus tertie infra et in propria ratione
sed solum in ubi unde possumus nos scire habere dilectionem
sed non caritatem Et hec propter ultimam rationem/ quam assignat
Petrus de Taran ubi supra Prima et precipua/ quod cari-
tas importat dei acceptationem/ que nos latet/ quod caritas
est coniuncta gratie gratum facienti/ Et quod certitudinaliter nesci-
mus an deo accepti sumus/ et hinc est quod non scimus nos
esse certitudinaliter in caritate dei/ nisi edoctum per specialem re-
velationem Alia ratio est/ ex quo intellectus noster obumbratus car-
ne obtusus est ad spiritualia/ quod oculus interior noster se habet ad mani-
festissima in natura sicut oculus nocticoracis ad lumen solis
ut dicit philosophus iio metaphysice/ Et hinc est quod sicut oculus lippus nescit
certitudinaliter distinguere inter lumen diei et lumen noctis/ ita
oculus noster spiritualis nescit certitudinaliter distinguere inter lumen
gratie gratis date/ Et lumen gratie gratum facientis Tertia

racio [illegible] penalis [illegible] est [illegible] et [illegible] et [illegible] dilecti-
onis / [illegible] est [illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible]
nem / et [illegible] in [illegible] dicit [illegible] in [illegible] de
amore [illegible] [illegible] de [illegible] Quarta ratio est iudi-
cium dei / qui ut [illegible] ordinatus [illegible] non nobis [illegible]
Deus enim aliquibus claudit oculos [illegible] ad ea que spectant ad
eorum [illegible] Et quando devenerit ad earum indignitatem
et ita ad [illegible] / et hinc est quod [illegible] dicit [illegible] michael est [illegible]
quod deus [illegible] claudit [illegible] / et aperuit ad
malorum [illegible] [illegible] [illegible] omnia que debu-
it [illegible] [illegible] [illegible] Et quod [illegible] conscientia est culpe
et [illegible] [illegible] que [illegible] ad [illegible] / et
claudit [illegible] ad [illegible] defectus et indigentias quod est
illud Apocalypsis iii Dicis quod dives sum et locupletatus et nullius
indigeo et nescis quod pauper es et miser et miserabilis et cecus
Et est [illegible] [illegible] [illegible] / hinc est quod deus [illegible]
sionem [illegible] [illegible] / ne per eius [illegible]
cognitionem [illegible] Quinta ratio est culpe latentis occul-
tatio Et quo [illegible] [illegible] [illegible] se scire non
esse in aliqua culpa / quod dicit Apostolus Cum nichil culpe [illegible]
[illegible] / [illegible] non [illegible] / qui de se dicit [illegible] Nichil
michi conscius sum sed in hoc iustificatus non sum / igitur a secun-
ri nec aliquis alter / qui de [illegible] [illegible] conscientia
[illegible] [illegible] se non esse in aliqua latente
culpa / quod dicit [illegible] delicta quis intelligit / [illegible] in
caritate Ratio quod cui inest aliqua culpa non inest caritas / quia
sunt duo opposita / que in eodem stare nequeunt Septima ratio est
[illegible] caritatis adequatio / quia caritas est dilectio dei propter se
et super omnia / et proximi propter deum / sed constat quod nullus [illegible]
ordinaliter sicut [illegible] diligit super omnia sic quod in
equalitate cum eo diligat [illegible] [illegible] diligit / [illegible]
qui [illegible] [illegible] [illegible] est in amore / quia ut dicit Hugo
libro de [illegible] [illegible] omnem languorem sanat anime
[illegible] radices evellit / omne [illegible] / mentem
illuminat [illegible] [illegible] / [illegible] / [illegible]
/ animam in quo [illegible] superbia non inflat / Invidia non
devastat / ira non inficit / tristicia mala non [illegible] / Ava-
ricia non excecat / gula non inflammat / nec luxuria in-
quinat / Et ut dicit Augustinus libro de moribus [illegible] est via dei

ad hominem et via hominis ad deum per caritatem cum venit
deus ad hominem et in homine et factus est homo et tam fami-
liaris est deo ut ipse deus mansionem noluerit ubi caritas
non fuerit. Hec ille. Gregorius super 2m ... in moralibus per
amorem dei cognitum et per amorem proximi nutritur et robo-
ratur quia sine amore dei proximum diligere non possumus et sic
per amorem proximi in dilectione proficimus. Contra ad sed contra
secundum sic arguitur prima conclusio. Caritas creata de necessitate sa-
lutis est ponenda. Patet ex dictis et primo notabili et probatur ratione
sic. Si caritas creata formaliter inherens voluntati non esset de
necessitate salutis ponenda tunc actus meritorie dilectionis non
esset voluntarius. Probatur quia sic motus rei naturalis non exiret
a principio intrinseco non potest dici naturalis sed violentus et vo-
luntas per motum suum non eliceret actum meritorie dilectionis
... in via et premiatur in patria. Ergo caritas de necessitate
salutis est ponenda. Secunda conclusio. Caritas crea-
ta formaliter et inhesive est in voluntate ... ratione
et auctoritate et eius probatione. Et probatur ratione sic principium
merendi est in nobis formaliter et inhesive. Sed caritas est princi-
pium merendi. Ergo est in nobis formaliter. Quia bona ... Augusti-
nus sic quia mereri est actus dei acceptus. Quia actus meri-
torius non est nisi actus proportionatus fini. Actus autem
non est proportionatus fini nisi sit acceptus sed actus non
est acceptus nisi eliciens sit acceptum. Quia si bona faci-
mus boni sumus et ergo si boni sumus bona facimus
ita quod acceptationem actus coincidit acceptatio persone per modum
habitus et hunc dicimus principium merendi. Tertia sed quod caritas est
principium merendi patet sic quia quod est principium acceptandi omnem
actum est principium merendi. Sed caritas est principium acce-
ptandi omnem actum secundum apostolum ad Cor. 13o quia in variis
nostris actibus dicit quod nullum horum est aliquid sine
quantum acceptationem sine caritate. Ergo etc. Contra in
sequens. Quamvis aliquis habeat caritatem creatam inherentem
voluntati sue ... non potest exire in opus meritori-
um sine speciali motione spiritus sancti ... quanto finis
alicuius agentis est altior et magis suam naturam excedit
tanto quilibet agens sublimiori et specialiori motione indiget
movente sive dirigente. Sed finis deifice dilectionis seu cari-
tative ... est sublimissimus et totam naturam suam exce-
dit. Ergo non obstante quod aliquis habeat caritatem et gratiam

29 ar[ticulus]

in dignis speciali inspectione et directione specialis sunt ergo tanto
plus [illegible] et quia sunt [illegible]
sic diversi gradus [illegible] in [illegible] z
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] alius [illegible]
[illegible] et [illegible] sibi [illegible] recipit [illegible] et
[illegible] que est [illegible] ergo [illegible]
[illegible] in parte [illegible] ergo [illegible] esse [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] La z
[illegible] est magna [illegible] ergo esse [illegible] esse z
[illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] ergo [illegible]
Conclusio [illegible] [illegible] aliqua [illegible] 20 z
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in ea sit aliqua [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] an
[illegible] in ea [illegible] aliqui [illegible]
[illegible] [illegible] Sicut [illegible] ad
diversas formas [illegible] forma ad diversos
gradus [illegible] ad [illegible]
[illegible] forma [illegible] ergo nec forma [illegible]
est [illegible] ad diversos gradus [illegible] in se [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] diversitatem [illegible]
[illegible] [illegible] diversitatem gradum
ergo [illegible] Conclusio [illegible] caritas [illegible]
[illegible] et [illegible] et eius [illegible] Et [illegible]
[illegible] forma [illegible] principium productivum et [illegible] z
[illegible] et [illegible] et potest esse [illegible]
[illegible] ad recipiendum illius forme [illegible] potest augeri [illegible]
est [illegible] caritas est [illegible] augeri [illegible]
[illegible] libertatem [illegible] et aliter influere [illegible] et subiectum
[illegible] variatur [illegible] aliter et aliter influentem agentis
[illegible] et [illegible] forma potest [illegible] augeri [illegible]
[illegible] est [illegible] deus est principium productivum [illegible]
qui in omni productione sua [illegible] contingens et
libere [illegible] nulla [illegible] sine voluntatis sit [illegible]

experimur quod omni hora / et sic patet quod caritas potest augeri / ergo correlarium
verum / Correlarium 2m habitus caritatis potest suscipere augmentum patet correlarium
ex ratione et eius probatione et probatur ratione sic / quia si habitus caritatis
non susciperet augmentum / tunc una caritas non esset maior alia
quam secundum gradum et tamen / sanctitas omnis patet / quia secundum mensuram cari-
tatis sit mensura premii in vita beata / quia si unus non haberet
maiorem caritatem quam alius omnes secundum eandem mensuram
gloriam possiderent / cuius oppositum salvator insinuat / cum Ioh. xiiii
dicit In domo patris mei mansiones multe sunt / ergo correlarium verum
Correlarium 3m Extensive caritas respectu obiecti sit in infinitum
augibilis / sed quo ad capacitatem potentie non esse in infinitum
augibilis / correlarium quod adiungatur bene probatur sic / obiectum
caritatis est diligibile in infinitum / ergo caritas est augmen-
tabilis in infinitum / consequentia bona / antecedens manifestum est de se / quia ob-
iectum caritatis est deus qui est infinitum bonum / infinitum
autem bonum est diligibile in infinitum / consequentia patet / quia quantitas ex-
tensiva accipitur ab obiecto / pro secunda parte probatur sic / accessus
caritatis magis sequitur in sua limitatione capacitatem accedentis
quam terminum ad quem acceditur / cum ergo capacitas volunta-
tis sit finita et terminus sit infinitus / magis dicetur caritas fini-
ta propter capacitatem accedentis quam dicatur infinita propter infini-
tatem termini ad quem accedit / consequentia bona / antecedens probatur sic / sicut
caritas patrie est quidam accessus ad infinitum diligibile / ita
scientia beatorum est quidam accessus ad infinitum verum / sed non obstante
infinitate intelligibilis scientia beatorum est finita / propter finitatem
capacitatis accedentis / ergo non obstante infinitate diligibilis
caritatis quantum ad terminum propter finitatem voluntatis accedentis
/ ergo correlarium verum / a nobis in hac vita
Conclusio tercia Caritas creata non est a nobis certitudinaliter
cognoscibilis / patet ergo ex 2o notabili / et probatur ratione sic
quia in noticiam caritatis create non possumus venire / nisi
/ quia in noticiam caritatis create ... / vel igitur noticiam de tali habitu haberemus
ex actibus dilectionis / vel igitur noticiam de tali habitu haberemus 2
ex solo actu / vel ex modo actus non primo modo / quia talis inclinatio po- 2
tencia sine omni habitu potest in substanciam actus / propter quod intendendo eundem cum volu- 2
tate in sine omni habitu infuso vel acquisito possumus velle dili-
gere deum / ut in 2o / quia iste modus vel convenit actui ratione habitus 2
/ puta quia ex habitu inclinante iste actus dicitur facilis vel delecta-
bilis / vel iste modus convenit actui respectu ipsius dei / puta quia
ex acceptacione divina iste actus dicitur gratus deo / et acceptus

et propter eius naturam formam medium rerum in actu certitu-
dinaliter possumus parare, non possumus facere; tamen illa simpli-
citer seu dilectione [illegible] sine [illegible] vel aliquo
quia habet duas dilectiones, non aquisitae ex frequentatis acti-
bus sicut actus [illegible] delectabiles; Et ex principiis [illegible]
Sapientia enim est aliquid [illegible] [illegible] magis [illegible]
[illegible] et medium non possumus ex nobis aliquid non scire
nisi deo revelante. Propter quod dicit apostolus ad Cor. [illegible]
quid mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Ergo
[illegible] [illegible] in primo [illegible] de cognitione [illegible]
[illegible] cognoscibile
sic quod illud est aliquid cognoscibile, ad quod possumus
devenire via compositionis et divisionis, ergo est a nobis co-
gnoscibile. Ad [illegible] sic dicitur [illegible] et [illegible]
devenire [illegible] est via compositionis et divisionis [illegible]
sic. Ad [illegible] quaedam est [illegible] quaedam [illegible]
[illegible] et quaedam habitualis [illegible] passio [illegible]
caritas est [illegible] alia [illegible] ut sic
non est [illegible] nec [illegible] actio, quod si sic, tunc esset
[illegible] [illegible] actu [illegible] quod sic affectio habitualis
et sic [illegible] [illegible] charitatis
[illegible] affectio [illegible], quod quaedam est affectio
habitualis quae [illegible] non est [illegible] [illegible]
dei, quaedam est affectio [illegible] et actualis, et haec affectio
non est caritas [illegible] ut [illegible] de [illegible] caritas est [illegible]
[illegible] et [illegible] et sic [illegible] dilectio [illegible] caritas habi-
tualis infusa voluntati faciens ipsam acceptam deo. Appellat
autem hic acceptationem non approbatio dei, quae agitur esse in effectu
quolibet, quod sic acceptat omnem creaturam, sed appellat accepta-
tio approbatio, qua approbat aliquod bonum ut ordinandum in vitam
aeternam. Et sic patet quod de caritate possumus scire non solum quid no-
minis, sed etiam quid rei. Ad [illegible] ergo sciendo [illegible] definitionem
possumus scire quod [illegible] definitum non repugnat esse in effectu, quod
[illegible] enim quod [illegible] non [illegible] nulla repugnantia [illegible]
dicit ergo [illegible] Ad [illegible] [illegible] caritas non potest
[illegible] a non habente [illegible] quod non habet [illegible]
non potest scire quid est iustitia. Sed caritas non est cognoscibilis
a non habente, quod si cognoscatur, aut per essentiam aut per simili-
tudinem; non per essentiam, quod essentia caritatis non est

in se / nec per similitudinem / quia si caritas videretur / non videretur / nisi
visione intellectuali / sicut enim dicit Augustinus super Genesim visio
intellectualis eas res continet que non habent imagines
sui similes / que non sunt quod ipsa / ergo caritas non est per essentiam
non est per similitudinem / sed in non habente non est per essentiam / ergo
nec per similitudinem. Contra in contrarium / ergo minus caritas quo
ad cognitionem quid rei est a nobis cognoscibilius / sed impossibile
est nobis scire certitudinaliter nos habere caritatem infusam seu
meritoriam dilectionem / contra in quo ad primum patet ex predictis
sed pro secunda parte patet / ex eadem ratione et eius probatione / ergo contra
terminum. Contra in contrarium Caritas creata non est ab aliquo / ergo
quo ad esse eius est simpliciter [illegible] patet ex ratione eius et eius probatione
Circa ad tertium articulum / contra presuppositum [illegible] et [illegible]
totum fundamentum positionis arguitur sic / Caritas ideo est ponenda
/ quia caritas creata de necessitate salutis non est ponenda / [illegible] a
superiori negatio ad inferius / et antecedens patet / quia non est ponenda ut
virtus moralis / nec ut intellectualis / nec ut theologicalis
/ igitur non est ponenda quia est sufficiens divisio / sed antecedens patet quia
non est ponenda primo / quia virtus moraliter inest nobis a
more et consuetudine 2° ethicorum / nec per rationem intellectualis / et
quia non tantum ut theologicalis / quia si sic maxime quia caritas esset
maior et dignior aliis virtutibus theologicalibus / scilicet fide
spe ut dicit apostolus 1 Cor. 13 Sed hoc non / quia fides est maior
et potior caritate / quia omnis causa est potior effectu / sed
fides et spes sunt causa caritatis / 1 / et 2 et 3 [illegible] / per
glosam super illud Matthei 1 Abraham genuit Isaac i. fides
genuit spem et spes caritatem / igitur fides et spes sunt ma-
iores caritate virtutes caritate / Confirmatur caritas non
est virtus theologica / quia est virtus moralis scilicet amicitia que
est virtus moralis ut [illegible] ethicorum et Joh. xv° Iam non dicam
vos servos sed amicos meos etc. / sed quod non sit virtus mo-
ralis patet / quia caritas est hominis ad deum / et ad angelos quo-
rum non est conversatio cum hominibus / [illegible] / ergo
caritas est amicitia / Item nulla caritas creata est po-
nenda etc. / antecedens patet per auctoritates quas magister adducit in libro
in primo sententiarum distinctione xvii / ad probandum quod caritas qua diligimus de-
um est spiritus sanctus / quia si sit vim superflue ponetur preter
caritatem increatam que est spiritus sanctus alia caritas cre-
ata / et ratione sic / et antecedens quia ille spiritus sanctus sufficit per se ad
accendendam mentem hominis ad diligendum deum et pro-
ximum / vel non / si sic / ergo frustra ponitur preter eam alia ca-

vitatori [illegible] 23 [illegible] 77
[illegible]

3 [illegible]

quod est actus mundi firmamenti pulchritudo / celi viator / sons
dans caloris planetarum receptor / aerarum divisor / temporum distribu-
tor / orbis splendor / nature gratia / honor diei. Sic in proposito
etiamsi sit caritas creata deus posset hominem facere carum et gratum et produ-
cere in hoc actualem dilectionem dei et proximi / tamen quod deo placuit
per infusam caritatem quam creat spiritus sanctus qui datur nobis ad pro-
ducendum dilectionem et eam esse vestem nuptialem / ipsa non
est superflua / sed est ad magnum ornamentum anime / quod sine ea nullus
salvatur. Contra si caritas creata esset posita maneret quod esset for-
ma / quod caritas non est activa / quod non est forma creata. Secunda et-
iam forma quia anima vel gratia formalis creata deo est / eius activa
cum possit abesse manente anima / et Augustinus quod caritas est melior
anima / quod non est eius actus nec secundum Aristotelem primo methaphysice quod substantia est prior
accidente natura et perfectione / et Augustinus quod caritas reddit animam bonam
quod est ea magis bona / secundum Aristotelem primo posteriorum propter quod unum-
quodque tale et illud magis. Confirmatur caritas est melior anima / et prout
sibi competit / quod non et Augustinus de Juda contra caritatem posito / de
quo veritas dicit Matthei 26 quod melius illi erat si natus non fuisset
quod non esset verum nisi anima sine caritate quam nulla esset / et cum caritate
valde magnum quid est. Item caritas equalis bonitati / quod non est
bonitas creata gratia / quod nulla bonitas videtur equalis bonitati
patet per illud ad Romanos octavo Non sunt condigne passiones huius temporis
et Augustinus quod caritate fit homo dignus vita eterna / unde illud secunde ad
Thimotheum quarto De reliquo reposita est michi corona iusticie / quam dabit
michi dominus in illum diem iustus iudex. Ad primum dicitur quod licet ca-
ritas increata sit substantia / tamen caritas creata est accidens / nec est me-
lior anima creatura. Ad probacionem primi dicitur quod reddit animam bonam
et ipsa est magis bona / ubi dicitur quod caritas quo ad essenciam anime
non reddit ipsam bonam / sicut nec entitatem dat anime / sed de-
nominative reddit eam bonam / quod vita eterna dignam / et tamen
non sequitur quod ipsa sit magis vita eterna digna / cum caritas ne-
queat mereri tamen vivere / sicut albedo dat esse album / sed tamen minime
requirit esse alba / sicut nec esse substantia. Et si dicitur tamen sancti communiter
dicunt caritatem esse vitam anime / sicut Hugo de sancto Victore
ubi dicitur quod tales sunt causales id est dat anime vivere vita spirituali / ipsa
autem eterna caritas creata non est vita proprie intrinseca. Ad affir-
macionem unde negando antecedens quod caritate creata sit melior anime
quam ipsa sibi / et cetera quod anima secundum se multo nobilius et maius
ens est in se quam sit ipsa caritas creata / vel eius esse quod dat sibi ca-
ritas seclusa substantia anime. Ad probacionem de Juda posito contra caritatem
et cetera ubi dicitur quod Jude non fuisset melius si natus non
fuisset propter privationem caritatis. Sed propter odium dei quod
incurrit finaliter desperando / quod iusto iudicio dei sustulit

in gratiam perditionis et pro gratia angelus bonum [illegible] melius
est [illegible] quia est [illegible] que est quedam
[illegible] ad [illegible] dicit quod [illegible] non [illegible]
[illegible] in [illegible] 2
[illegible] que opera ex [illegible]
ad [illegible] non sunt digna [illegible] et quod [illegible] dat [illegible]
[illegible] ex [illegible] et originalis [illegible]
[illegible] quidem [illegible] in [illegible] de 2
[illegible] in [illegible]
[illegible] pro [illegible] in baptismo susceperit
[illegible] cum [illegible] sed nunc cum ex merito
passionis filii dei. Item omne bonum creatum est bonum per par
ticipationem sed caritas non est bona per participationem ergo
non est bonum creatum. Ad oppositum quod omne creatum est bonum per
participationem primi boni. Et dicendum quod si caritas esset bona
per participationem, ipsa posset non esse bona, quia quod per partici 2
pationem est potest non esse. Item caritas creata adhuc non
est ponenda [illegible] quod [illegible] quod nostri [illegible]
[illegible] dilectionis. Sed hic non est aliquid [illegible] 2
[illegible] de se [illegible] potentiis naturalibus [illegible]
[illegible] dat virtutem [illegible] suam [illegible]
[illegible] dat [illegible] virtutem [illegible] et [illegible] diligenda
si non ponit [illegible] caritas est [illegible]
[illegible] sed hic non [illegible] caritas creata [illegible]
non est ponenda. Ad oppositum quod caritas est [illegible] et [illegible] quod
omnis forma [illegible] est [illegible] sed [illegible] non
[illegible]. De primo dicendum quod omne esse per participationem
[illegible] quod est [illegible] illud
quod sic est bonum [illegible] non esse [illegible]
quod est illud quo simpliciter aliquid participatur et illud non potest non
esse bonum sicut [illegible] secundum Augustinum non
contingit [illegible] per participationem quia anima in
voluntate eius conformatur divine bonitati. Et per hoc patet quid sit dicendum
ad argumentum quod caritas est bona per participationem [illegible]
[illegible] quo anima [illegible] in hac vita [illegible] bonitatem
et [illegible] potest non esse bona [illegible] quod est simpliciter bonitas
in subiecto [illegible] ad [illegible] ad [illegible] 2
[illegible] quod [illegible] potentiis naturalibus [illegible] agens non
dat [illegible] virtutem agendi secundum suam [illegible]
[illegible] sic [illegible] formis [illegible] dat secundum [illegible]
[illegible] et [illegible]. Sed si quis vellet [illegible] de [illegible]
[illegible] quod licet [illegible] quod ad sua opera

exteriora que faciunt / in alia sunt cum beatificat uel sanctificat ea ad
intra per dona infusa / ut beatos in patria per lumen glorie / sanctos
et bonos in via per donum gratie create. Ad tercium dicitur quod actus
caritatis est unire creaturam creatori. Respondetur quod unire crea-
turam creatori ipse conuenit caritati increate scilicet deo / quia deus
est qui unit creaturam sibi / voluntas autem est que unit / unum
aliud quo unitur est caritas create / et ad illum intellectum
non quod caritas create non possit unire creaturam creatori scilicet
tanquam vinculum seu instrumentum quo deus sibi unit creaturas
/ et cum dicitur creatura est vanitas / que quidem consideratur
ut ex nichilo sit vanitas est / et isto modo unit non potest. Alio modo
consideratur ut est influxa secundum diuinam essenciam / et sic
vanitatem expressam ... / et isto modo unit instrumentaliter
sed et unit. Contra actus proprius caritatis est unum quod est ordi-
nate diligere / sed ad hoc non sufficit caritas create / igitur non est po-
nenda / antecedens patet per illud Cantici 2 ordinauit in me caritatem
scilicet debite diligendo singula sicut sunt diligenda. Et hoc quia deus
cum sit infinite bonus infinite est diligendus / nulla autem forma
creata facit infinite diligere. Secundo sic. Nulla forma creata
sufficit distinguere diligenda secundum magis et minus / et ergo ipsa
non cognoscit / non videtur modus quo faciat diligibilia ordi-
nate diligere. Contra conclusionem primam in qua caritas create non est
de necessitate salutis ponenda / quia illa caritas hominis est necessaria
ad salutem / igitur ergo falsum / antecedens patet quia sine ea homo non potest saluari. Et de
lege ordinata scilicet non habendo eam / sed habendo aliam. Item
deus potest hominem saluare sine habitu caritatis create / quia potest sibi in-
fundere lumen glorie / et claritatem visionis et fruitionis
sine habitu caritatis create. Item rectitudo voluntatis videtur suffi-
cere ad salutem / sed ista non est caritas igitur etc. / antecedens quia vo-
luntas recta non damnabitur. Et hoc per Anselmum
deus non potest voluntati auferre rectitudinem / sed sepe aufert
caritatem. Item obseruacio mandatorum dei sufficit ad salutem
Mathei 19 Si vis ad vitam ingredi eternam serua mandata
dei. Sed aliquis potest seruare mandata sine caritate superaddita
igitur etc. Et hoc quia si non posset ergo non ... peccaret / non seruando mandata
quod falsum est / et patet consequencia / quia nullus peccat non faciendo quod facere
non potest / ut patet per beatum Augustinum in libro de duabus animabus / et Ieronimus
in explanatione fidei dicit execramur eorum blasphemias qui
dicunt aliquid impossibile precepisse. Ad primum argumentum conceditur
maior et minor / et ad probacionem dicitur / quod cum deus sit infinite
bonus / infinite diligendus est / hoc potest dupliciter intelligi uno modo sic / quod

tum diligendus est / quantum ipse in se diligibilis sit / scilicet admirabiliter
infinite / et ipse solus seipsum infinite diligit / quia ipse so-
lus seipsum infinite apprehendit / et nulla creatura infinite de-
um diligit / Aliquo quod diligat infinite id est magis omni creatura
sit scilicet / quia si bonum creatum in infinitum augmentaretur adhuc
magis amaretur deus / et caritas creata facit deum infinite
diligi / scilicet eo modo quo hoc libet debitum creature / Ad secundam
dicitur / licet caritas creata non cognoscat / tamen quia ad mo-
dum necessario rectorem deum habet qui dirigit / ad singula debite di-
ligendum / puta super omnia deum et post seipsum / deinde alium
proximum / post corpus suum etc. / Si enim inordinate agat vel
diligat habens caritatem / hoc non facit caritas sed alia forma
defectuosa que est in ipso / Ad 2m argumentum dicitur quod ista de
virtute sermonis est vera / nulla caritas homini est necessaria ad salu-
tem / patet inductive quia nec ista a nec b etc. quia sine alia possit
salvari / scilicet de potentia absoluta agendo preter legem quam promul-
gavit / non autem contra legem quam ordinavit et promulgavit
scilicet agendo secundum potentiam ordinatam / et ideo contrarium huius
doctores non concedunt sed potius ponunt quod ad salutem requiritur
caritas / vel dicitur quod hec quecumque est necessaria / iste salvabitur secundum legem
ordinatam / ideo habet caritatem / Ad tertium dicitur quod probat unum
de potentia dei absoluta / ideo concludit unum / Sed de ordinata non
potest nisi mediante habitu caritatis create / Ad quartum dicitur quod quamvis
rectitudo voluntatis sufficiat ad salutem / tamen minor negatur
/ quia illa non sit caritas / vel includit caritatem / Ad auctori-
tatem Anselmi dicitur / quod nunquam deus aufert rectitudinem vo-
luntatis sine culpa hominis / sicut nec caritatem qua voluntas
est recta / Ad ultimum negatur sequela / et ad probationem eius dicitur quod si ho-
mo non posset nunc ex se / nisi deo inhabitante qui paratus est dare
nunc peccaret / sed quilibet potest baptizari et in baptismo recipit
gratiam quam servare potest / si tamen amittit adhuc sepius mo-
vetur a deo ut redeat conterendo / et si sit tractus obe-
diat trahenti / sic conterendo recipit caritatem / potest enim ho-
mo huiusmodi mediantibus actionibus facere / quod in eo est / quod si fa-
ciat deus dat caritatem etc. / Si non faciat ad quod trahitur
a seipso damnatur / Ex quibus patet conclusio / quod caritas est virtus
theologica / probatur quod est a deo infusum et elevat affectum ad
diligendum deum et proximum meritorie / hec est virtus theologica / sed
caritas est huiusmodi / igitur est virtus theologica / quia non et eius [illegible]

quod caritas est virtus theologica quia est quid est a deo infusum et elevat affectum ad diligendum deum et proximum creatorem hec est virtus sed caritas est huiusmodi igitur est virtus quia non ante probatur quod caritas est habitus laudabilis elevans potentiam ad diligendum obiectum beatificum ultra illud quod non potest ex puris naturalibus et quod habentem perficit et bonum opus eius reddit Sed quod sit virtus theologica probatur quia illud quod immediate pro obiecto habet deum est virtus theologica sed caritas immediate pro obiecto habet deum ut patet igitur etc. maior nota ex quid nominis virtutis theologice et hoc est quod sicut fides immediate habet deum pro obiecto ad eum cognoscendum in intellectu prout est primus verus Sic in voluntate caritas in affectu habet deum immediate pro obiecto ad eum diligendum inquantum est summum bonum Et alia virtus infusa que ex naturalibus haberi non potest est theologica caritas est huiusmodi ut patet igitur etc. quod eius immediate infunditur a deo et immediate pro obiecto habet deum Et hoc est quod dicere caritatem acquiri ex naturalibus est hereticum asserere

Conclusio secunda Caritas est principalis virtutum et forma informans omnes virtutes sed quia nulla virtus est perfecta probatur quod nulla virtus hominis operationem hominis reddit bonam simpliciter scilicet meritoriam nisi caritate operetur Ideo quod caritas omnes virtutes format quo ad actum

Item caritas non est una virtus ut patet igitur et ante quod habitus distinguuntur per actus et actus per obiecta sed caritas habet duo obiecta scilicet deum et proximum ergo non est una virtus sed due Dicitur quod unum est principale scilicet deus quia caritas non diligit proximum nisi propter deum et sic sunt unum obiectum dilectionis formaliter loquendo licet materialiter sunt duo unde caritas diligit deum ratione sui ipsius et ratione eius diligit omnes alios inquantum ordinantur in deum propter quod aliquo modo deum diligit in omnibus proximis Sic enim proximus diligitur caritate vel in quo est deus et ideo est habitus caritatis quo deum et proximum diligimus non ratione sui sed ratione

Item caritas non est virtus ut patet probatur omnis virtus et ars sunt circa difficilia sed caritas non est huiusmodi ut patet maior est philosophi 2 ethicorum et hoc est Augustini in libro de bono domini Omnia levia et in magna facilia et ipse non Dicitur quod in principio virtus est circa difficilia sed non in fine Item nulla passio est virtus sed amor est huiusmodi ut patet maior et hoc quod amor est in parte concupiscibili in qua est passio Item omnis virtus consistit in medio sed caritas non est huiusmodi ut patet maior est philosophi 2 ethicorum et hoc quod in amore dei non potest esse aliquid superfluum ergo caritas non est virtus Confirmatur omnis virtus habet debitum modum sed caritas non est huiusmodi ut patet maior est Augustini quod peccatum quod opponitur virtuti est privatio

modi efficientis et ordinis, ut habetur per Bernardum. Unde dicentem: modus caritatis est sine modo diligere. Ergo caritas non est virtus. Item amor summi boni est nobis naturalis. Sed nullum naturale est virtus. Ergo amor summi boni quod est caritas non est virtus. Item amor est excellentius timore. Sed timor propter sui excellentiam non est virtus, sed donum quod est excellentius virtute. Ergo nec caritas est virtus sed donum. Notandum quod caritas non solum est virtus sed potissima virtutum. De primo ergo dicitur quod virtus est circa id quod est difficile in se, sed tamen bene operari est facile. Ad secundum dicendum quod amor secundum quod est in concupiscibili parte est passio, qui quidem amor est bonum secundum se; talis autem amor non est amor caritatis. De tertio dicitur quod philosophus loquitur ibi de virtute morali, non autem theologica, qualis est caritas. De confirmatione dicendum quod amor summi boni prout est principium esse naturalis inest nobis a natura. Sed prout est obiectum illius beatitudinis quae totam capacitatem naturae creatae excedit non inest nobis a natura, immo est supra naturam. Et ratio [illegible] quia obiectum caritatis transcendit omnem facultatem humanam, scilicet deus. Unde quantumcumque voluntas humana conetur ad amandum deum non potest attingere, nec amorem eius quo est amandus. Propter quod caritas dicitur non habere modum, quia non est aliquis terminus praefixus divinae dilectionis ultra quem si dilexerit, sic [illegible] virtute, sicut contingit in virtutibus moralibus quae consistunt in medio. De ultimo quod inquit quare timor non est virtus sed donum et non caritas. Et ibi dicitur quod ideo quia dona perficiunt virtutes elevando eas supra modum humanum, sicut donum intellectus elevat virtutem fidei, et donum timoris virtutem temperantiae in recedendo a delectabilibus ultra humanum modum. Sed circa amorem dei non inest aliqua perfectio imperfecta quam oporteat aliquod donum perficere. Ideo caritas non ponitur donum virtutis, quae tamen excellentior est omnibus donis et virtutibus, quia forma omnium virtutum secundum Ambrosium.

Contra caritas non est forma virtutum. Primo quia forma dat esse et speciem ei cuius est forma. Sed caritas non est huiusmodi. Ergo caritas non est forma aliarum virtutum. Patet in [illegible] Posteriorum et 10 Metaphysicae, et habetur quod quaelibet virtus habet propriam speciem et propriam esse. Item formae non est forma. Sed omnes virtutes sunt formae. Ergo caritas non est forma earum. Antecedens patet quia omnes virtutes sunt quaedam perfectiones. Item quaelibet forma cadit

in diffinitione eius, atque est forma. Sed caritas non est huiusmodi
ergo etc. Ad oppositum est Hugo, quod caritas non ponitur in diffinitione virtu-
tis, ut patet in textu. Item fides est forma virtutum, et non ca-
ritas, ergo etc. Et arguitur sic: quia fides est quoddam lumen spirituale,
sed lumen est forma illorum que fiunt in lumine, ergo sicut
lux corporalis est forma colorum, ita fides est forma carita-
tis et aliarum virtutum, ergo non caritas. Item sicut se
habent virtutes morales ad invicem ita et theologice; sed pruden-
tia que est in vi cognitiva informat alias virtutes que sunt in
vi appetitiva, scilicet iustitiam, fortitudinem et temperantiam,
ergo et fides que est in cognitiva informat caritatem que
est appetitiva et non econverso. Item forma virtutis est mo-
dus eius; sed rationis est imponere modum appetitui, et non
econverso; ergo fides que est in ratione magis est forma caritatis
que est in parte appetitiva quam econverso. Item illud a quo
est principium essendi est forma virtutum; sed principium esse
spiritualis est gratia; ergo gratia dei est forma virtutum, ergo etc. Et ad oppositum
est Hugo per apostolum 1 Cor. 15: gratia dei sum id quod sum.
Ad materiam eiusdem questionis invenies et circa eam solutionem
notatur hic. Thomas in libro de questionibus de caritate q. 3 in responsione
principali ad questionem, quod de habitibus oportet nos secundum actus iu-
dicare. Unde cum id quod est prius huiusmodi ut formale in actu alicuius
habitus, oportet quod unus habitus se habeat ad alium ut forma. Et quia
in omnibus actibus voluntariis id quod est ex parte finis est
formale, quod ideo est quia unusquisque actus formam et speciem
recipit secundum formam agentis, ut calefactio secundum formam
caloris. Forma autem voluntatis est obiectum ipsius quod est
bonum et finis, sicut intelligibile est forma est forma
intellectus. Unde oportet quod illud quod est ex parte finis sit formale
in actu voluntatis. Unde idem ipse actus secundum quod ordinatur
ad unum finem cadit sub forma virtutis, et secundum quod ordina-
tur ad alium finem cadit sub forma vitii; sicut patet
de illo qui dat elemosinam propter deum aut propter vanam
gloriam. Et actus etiam unius vitii secundum quod ordinatur ad
finem alterius vitii recipit formam eius, sicut qui fura-
tur ut fornicetur, materialiter quidem furtum est, formaliter vero [illegible].
Manifestum est autem quod actus omnium aliarum virtutum ordinantur
ad finem proprium caritatis quod est eius obiectum, scilicet summum

bonum / de virtutibus siquidem moralibus manifestum est. Nam
huiusmodi virtutes sunt circa quedam bona creata / que ordinantur
ad bonum increatum ut ad ultimum finem. De virtutibus vero
theologicis ad idem manifestum est / quia earum increatum est obiectum. Et-
iam fidei obiectum est verum / inquantum est appetibile secundum ra-
tionem boni / et fides tendit in ipsum inquantum est appeti-
bile / ex quo nullus credit nisi volens. Spei autem obiectum similiter
sit eius increatum inquantum est bonum / ex quo dependet
ab obiecto caritatis / nam obiectum spei est bonum prout
est desiderabile et consequibile / nullus enim desiderat sibi
aliquod bonum nisi propter hoc quod amat ipsum. Ex quo cla-
ret quod in actibus omnium virtutum formale est id quod est ex
parte caritatis / et pro tanto caritas dicitur forma omnium
virtutum / inquantum scilicet actus omnium virtutum ordinantur in su-
mmum bonum amatum / scilicet deum. Et quod precepta legis sunt
de actibus virtutum / propter quod ipse dicit 1 Thim. i. finis
precepti est caritas. Et ex quo etiam patet quod caritas sit
motor omnium virtutum / inquantum imperat actus omnium alia-
rum virtutum / omnis enim virtus vel potentia superior dicitur
movere per imperium inferiorem / ex eo quod actus inferio-
ris ordinatur in finem superioris / sicut dicitur edificativa
arti cementarie / eo quod actus artis cementarie ordinatur
ad formam domus / que est finis edificative. Et quod omnes
alie virtutes ordinantur in finem caritatis / ipsa imperat acti-
bus omnium virtutum / propter quod dicitur mater earum / quod eas in
se concipit. Et ideo dicitur mater omnium virtutum / prout ex
conceptione sui finis producit actus omnium virtutum. Eadem
ratione dicitur radix omnium virtutum. De fine autem quidam
nota quesiverunt caritas non dat convenienter virtuti propter spem / dat
tamen convenienter virtuti quem spem virtutis / scilicet principium merendi.
De secundo dicitur quod forma non est forma / ita quod una forma per-
ficit subiectum alterius forme / nichil tamen prohibet plures
formas in eodem subiecto esse / secundum ordinem ut una
sit formalis respectu alterius / sicut color est formalis respectu
superficiei / et hoc modo caritas potest esse forma aliarum virtutum.
De tertio dicitur quod caritas cadit in diffinitionem virtutis meri-
torie / sicut patet per diffinitionem Augustini ii de quod virtus est bo-
nitas mentis qua recte vivitur / non enim recte

viuit nisi per hoc quod vita sua ordinatur in deum quod sola cari-
tas facit que omnes alias virtutes ordinat in deum tamquam in
vltimum finem. De quarta dicit quod sicut lumen est forma colorum
inquantum sunt visibiles actu, et sicut fides est forma virtutum
inquantum sunt a nobis cognoscibiles quia per fidem cognoscimus
eas, sed inquantum virtutes sunt operative tunc per caritatem informan-
tur secundum quod sunt meritorie vite eterne et sic a caritate habent
formam quandam tamquam a suo fine et obiecto quoniam deus facit
in nobis virtutes sortiuntur specialem formam, et quandam specialem ex
obiecto et fine, quandam vero ex caritate, quod sic quia sicut lumen
est forma colorum prout sunt actu visibiles per lumen, ita
fides est forma earum inquantum a nobis sunt cognoscibiles. Quod
quando dicit quod actus voluntatis est secundum ordinem voluntatis ad res ut
prout in se sunt, actus autem intellectus est secundum quod res intellecte sunt
in intelligente, unde cum res intellecte sunt infra intelligentem
intellectus altior est dignior voluntate quia tunc aliquid modo sunt in intel-
lectu res est in se ipsis, ex quo omne quod est in altero sit in eo per modum
eius in quo res est. Sed cum res sunt altiores intelligente, tunc
voluntas altius ascendit quam possit pertingere intellectus, et sic est
quod in moralibus que sunt infra hominem virtutes cognoscitiua
informant virtutes appetitiuas sicut prudencia alias virtutes mo-
rales. In theologicis vero virtutibus que sunt circa deum vir-
tus voluntatis scilicet caritas informat virtutem intellectus scilicet fidem
que precedit spem et spes caritatem ordine generationis sic imper-
fectum precedit perfectum, sed ordine perfectionis e conuerso ca-
ritas precedit spem. De ultimo dicit quod gratia dicitur forma virtu-
tum inquantum dat esse spirituale anime inquantum est susceptiua
virtutis, sed caritas est forma earum inquantum fortius operacio-
nes earum ad ultimum finem. Argumenta autem contra
predicta et earum solutiones cum correctione vide in primo secundi sub
eodem titulo. De quinto principali scilicet de prosa seu sequentia est di-
cendum et secundum Guillelmum continuatur sic, prosa autem prosa seu
sequentia dicitur, quod est similiter canticum exultationis ad denotan-
dum geminam glorificationis stolam, quarum sancti unam acceperunt
vnam in anima tamen effectu, et aliam certitudinaliter expectant
in corpore accepturi, et cantatur sequentia ab omnibus simul in choro
ut per hoc notetur concordia caritatis, illis cum laus deo placet
vnde Cant. iiii vulnerasti cor meum soror mea sponsa in vno

Sequentia

[illegible] dicitur in [illegible] cantica [illegible] et vo-
[illegible] [illegible]
deo hec est [illegible] illa [illegible]
[illegible] Et dicitur sequentia [illegible]
[illegible] et [illegible] melodie [illegible] con-
[illegible] melodie [illegible] non [illegible]
[illegible] dicitur sequentia a sequendo [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] modernis [illegible]
[illegible] [illegible] dicitur [illegible]
[illegible] a lege [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] gaudium et [illegible]
[illegible] neuma [illegible]
Et inde est quod quedam sequentie [illegible]
[illegible] et musica [illegible]
[illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] in [illegible]
nova sit [illegible] sequentie [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] eterne [illegible] sequentia [illegible]
[illegible] laudes [illegible]
et hec [illegible] et dulcem [illegible]
[illegible] plena laude et [illegible]
[illegible] sanctam [illegible]
[illegible] laudes [illegible]
[illegible] plene [illegible]
[illegible] sequentie [illegible]
[illegible] ubi [illegible] corda [illegible]
[illegible] et [illegible]
testis accusator et iudex [illegible] in [illegible] et [illegible]
[illegible] et albertus magnus [illegible] Notkerus abbas
sancti Galli in Theotonia [illegible] sequentias pro neumatibus
[illegible] composuit [illegible] Hermannus contractus theu-
tonicus [illegible] sequentias [illegible]
illam Veni sancte spiritus assit nobis gratia. Ave maria

postilla hymnus

et antiphonam Alma redemptoris mater. Hermannus Contractus[?] factus?
Petrus autem [?] postillis fecit illam antiphonam Salue
regina. Quidam rex nomine Rupertus composuit illam — Francie
sequentiam Veni sancte spiritus et hymnum Chorus noue Ierusalem
et Nicolaus papa ad missam cantari concessit. Antiquus mos
erat ut post alleluia cantaretur cum neuma. Sed pacta dictus papa
statuit loco neumatis illius in precipuis festiuitatibus seque-
ntias dici. Quando ergo non dicitur alleluia non debet dici sequentia que
loco eius dicitur. Albertus enim de hac sequentia hoc ipsa inquit
Bonitas autem dei in festo quod celebratur ostenditur et celebratur
in prosa que sequentia vocatur. Sed hec non est generalis neque ab
antiquo tradita est in vsu ecclesie. Sed primus qui hoc diuino offi-
cio apposuit Notkerus abbas fuit sancti Galli qui eciam fere
omnes antiquas sequentias fecit. Sed ad imitationem eius quidam
de posteris dictamina sequentiarum in suis ecclesiis inuenerunt et
apposuerunt sicut adhuc fatetur a multis. Est autem sequentia quasi
omnes hymnus canticum inuentum super neumam longam alleluia et
cantabatur in organo fistularum uel fidium uel cimbalorum
sicut dicitur in psalmo Laudate eum in tympano et choro lau-
date eum in cordis et organo. Laudate eum in cimbalis
bene sonantibus laudate eum in cimbalis iubilationis omnis
spiritus laudet dominum. Sic igitur studium Dauid in cultu Dauid
imitari volentes hanc laudem que prosa uel sequentia vocatur
misse apposuerunt. Hec est igitur racio eorum que posterius ad
missam sunt composita ad imitationem Dauid qui dedit
in celebrationibus decorem et in instrumentis in medio temporis
et pontificum. Quorum imitatores ad laudem dei precentibus cul-
tum dei sui ampliant.

Sequitur de euangelio

De penultimo sequitur scilicet euangelium in quo est salutaris et principalis
spiritualis instructio in qua ipse christus mittit non per ministros sed per semetipsum
nos de celestibus informauit. Ad Hebreos i. Olim deus loquens — Sequitur
patribus in prophetis nouissime vero in filio suo locutus est no-
bis. Et per ipsum eciam appropinquat ad ianuam regni celorum uocando
denunciat et qualiter dyabolum vicit et nos a captiuitate et
seruitute liberauit et ad sua vestigia sequenda ammonet et
hortatur. Circa quod principaliter videndum est de sex. Primo quare — et hinc incipit de officio misse
sacerdos lecturus euangelium mutat locum. Secundo mutat locum
a dextera parte vadens ad sinistram. Secundo de ordinatione euangelii et eorum
titulo. Tercio de benedictione dyaconi et de cereis[?] thuribulis et thurificatione.
Quarto de salutatione quam premittit ante euangelium et de versione chori et
de signo crucis. Quinto quare euangelium versus aquilonem legitur et quomodo
debeat cantari. Sexto quare debeat audiri et legi. Et de hiis
que dicto euangelio sunt facienda. Quantum ad primum dicto quod sacerdos
lecturus euangelium

de dextra parte vadens ad sinistram ut per hoc insinuet
quod christus non venit vocare iustos sed peccatores. Unde ipse
dixit in evangelio quod non indigent sani medico sed qui male
habent Luce v et Matthei ix. Non est opus valentibus me- 2
dicus sed male habentibus et ibidem dicit Non veni vocare
iustos sed peccatores etc. Et lucas addit ad penitentiam. Per dex- 2
tram enim iusti per sinistram vero mali signantur propter quod
dicitur in iudicio statuet oves a dextris, hedos autem a sini- 2
stris Matthei xxv. Secundo vero dicunt in hoc loco quod sacerdos
in principio misse consistit ad dextram. Cum autem pronunciat
evangelium convertit se ad sinistram, et circa finem iterum reddit
ad dextram. Ideo quod cultus fidei primo fuit in populo iudeo- 2
rum. Deinde transivit ad gentes et circa finem iterum
revertetur ad iudeos circa predicationem enoch et helie
qui convertent corda patrum ad filios Malachie. Ier- 2
emie. Quia in diebus illis salvabitur iuda et reliquie israel
salve fient Ier. xxiii. Versus. Que pro altaris dextra
misse principium finem quoque tangit medium sinistra. Dextra
iudeos gentiles leva quoque signat. Cepit ab hiis differtur ad
hos refertur ad illos. Nostra fides et omnes in fine fideles
Alio modo potest dici quod ideo sic quod sacerdos pronunciat evangelium in con-
gestu personam qui non predicavit gentibus sed iudeis. Unde illud
Non sum missus nisi ad oves que perierunt domus israel
Matthei xv. Sic primum ad dextram ut gaudium dominice in- 2
carnationis insinuet. Deinde ad sinistram convertit ut
ut tristitiam dominice passionis insinuet. Deinde reddit ad
dextram ut gaudium resurrectionis pronunciet. R.
Euangelium ad scilicet (?) quod nondum [illegible] in quo in aliquo die
festo legitur secundum historiam ut illud quod dicitur in die pa- 2
sche Maria magdalene et Maria iacobi. Maria ultimo
Secundo secundum allegoriam ut istud in festo assumptionis marie
Intravit ihesus in quoddam castellum etc. Luce x. Tertio
secundum rem ut illud de sancta trinitate Cum venerit paraclitus etc.
Io 17. Quarto secundum personam ut illud in die sancti Thome Thomas
unus de duodecim etc. Ioh xx. Quinto secundum partem ut in fe- 2
sto crucis ubi dicitur Sic oportet exaltari filium hominis. In
quibus verbis suam passionem insinuat. Sexto secundum totum
ut illud in circumcisione domini Postquam consummati sunt

c. xv Matth.

dicit octauo etc. Luce ii° Augustus secundum tempus vt i° d. In quod petieritis
patrem in nomine meo dabit vobis Jo. xvj°. Ewangelium
in ewangelio ut illud sequitur qui seminat etc. domine nondum
in ewangelio quod in ecclesia legitur in titulo quia continuatur
est inicium sancti ewangelii secundum sequencia sancti ewangelii secundum
titulus omnes principium ewangeliorum quatuor ewangelistarum dicitur
principium ita quod quod sunt de principio textus ut ibi In principio
erat verbum etc. Et in libro generacionis ihesu christi etc. Fuit in diebus
herodis regis dicitur dici inicium sancti ewangelii et hec non dicitur
dici In illo tempore secundum vero titulus premittitur aliis ewangeliis
et dicitur sequencia quia ista verba legenda sequuntur per intervallum seu ea
que precedunt vnde sumpta sunt vnde cum dicitur sequencia
sancti ewangelii supplendum est sunt verba que sunt sancti sequencia .i. verba
sunt sancti ewangelii et sic hic sequencia est nominis pluralis et partita dicitur
addi ewangelista cuius illa sunt verba puta secundum Johannem vel secundum
Matheum etc. potest dici quod hic sequencia sit singularis numeri ut sit sensus
hec est sequencia sancti ewangelii. Alii secundum primum sensum subiun-
gunt dicentes et in aliquibus titulis subiungitur In illo tempore
et sic dicitur fieri quia in ewangeliis non exprimitur tempus determinatum
Sed quia ex verbis ewangelii certum est de tempore tunc dicitur obmitti
ut hic Anno quintodecimo etc. Aliter quia ewangelium simpliciter est
res gesta narrando certum tempus determinatum etc. non dicitur hic
addi ut hic postquam consummati sunt etc. Elizabeth imple-
tum est tempus pariendi etc. Cum natus esset ihesus etc. et sic
in illo tempore id est tempore de quo Apostolus Ecce nunc tempus acceptabile
ad Cor. vj°. Secundum est dubium quare in epistolis non dicimus
secundum paulum vel secundum petrum sicut in ewangeliis dicimus secundum
matheum. Ad quod dicendum est quod epistole sunt facte per eos a
quibus denominantur ideo epistula potest dici epistola pauli vel petri
Sed ewangelium non est factum sed solum recitatum per illum cuius
dicitur vnde ewangeliste non sunt auctores verborum christi sed solum
recitatores ideo dicitur dici secundum Johannem. Hoc est signum quod Johannes
et lucas [illegible]. Sed hic dicit [illegible] quia ipse fuit auctor
[illegible] ad secundum est sciendum quod dyaconus lecturus ewangelium
recipit benediccionem a sacerdote in signum huius quod nullus
debet ex sua auctoritate predicare. Sed tantum missus [illegible] id
Apostolus ad Ro. x. Quomodo predicabunt nisi mittantur. Et luce x
Sic mitto ad ipsos. Messis quidem multa operarii autem pauci Rogate

Anno quintodecimo imperii cesaris tyberii procurante poncio pilato iudeam etc. luce

Hec Innocencius

dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Ysaias
quoque cum audisset vocem domini dicentis Quem mittam
et quis ibit ex vobis dixit Ecce ego sum mitte me et dixit
dominus vade et dic populo huic Audite audientes et nolite intelligere videte
visionem et nolite cognoscere ysaie vi°. Subdiaconus vero non recipit
benedictionem lecturus epistolam. Ipse enim invisibiliter unxit iohannem
baptistam cuius typum subdiaconus gerit et quasi invisibiliter misit
et sic non publica dei missione et electione sed occulta dei inspiracione
predicabat. Sed postquam in carne xpc visus est et postquam cum hominibus con-
versatus est apostolos et ewangelistas quos diaconus et sacerdos represen-
tat visibiliter misit dicens Euntes predicate et docete omnes gentes. In-
clinato diaconus vero benedictionem capiet caput ad sacerdotem in
dextera parte altaris stantem inclinat ad designandum quod predicator ca-
put i. intencionem suam ad gloriam dei cuius typum gerit sacerdos
debet declinare. Licet enim secundum apostolum qui seminat spiritualia possit
metere carnalia non tamen est propter carnalia et pro carnalibus verbum dei fi-
naliter seminandum sed propter spiritualia et eterna. Unde quidam sciant in bene-
dictionibus de benedictionibus et metent vitam eternam. Mercena-
rius enim est qui de predicationis officio non querit premia sempiterna
sed comodum temporale. Hec innocencius. Sed ostenso quis sit debitus
minister ewangelii et quid debeat portare videtur ad primum quod sacer-
dos vel diaconus et nullus alius minister est debitus minister ewangelii
immo si alius cantaret sollempniter ipse esset irregularis. Sed secundam par-
tem dubium videtur quod dicitur ewangelium induit dalmaticam in signum cari-
tatis quia ad eam est obligatus et etiam subdiaconus. Sed dalma-
tica diaconi habet manicas amplas in signum largitatis et pietatis. Nam
ad diaconum pertinet ministrare sacramentum eukaristie in qua ministratione
debet esse largitas. Et etiam in aliis debet esse largitas. Unde in principio ecclesie
ministri pauperum erant diaconi. Et de beato stephano [illegible] pro ca-
Et de sancto laurencio legitur Levita laurencius bonum opus operatus est
qui per signum crucis cecos illuminat et thezauros ecclesie dedit pauperibus
Item debet portare stolam a sinistra parte usque dextram in signum quod
ascendimus a sinistro huius miserie ad dextram celestis glorie. Sed hic
est dubium quid ad cantandum ewangelium diaconus debet incedere. Ad quod di-
citur quod in diebus sollempnibus in choro vel loco crux precedit ewangelium
in quo scitur quod qui predicat ewangelium inter debet sequi xpm crucifixum. Et
in memoria hec est. Unde dominus dixit petro Math. xix Sequere me. Preterea pre-
cedunt duo acoliti cum cereis in signum quod predicatores debent habere scientiam
et noticiam utriusque sacramenti testamenti vel in signum quod ewangelium qui per
ewangelium nunciat illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum Joh.
primo. Vel dicendum quod candelabrum cum luce fit sidem cum hoc ewangelium

Quia fides sine operibus mortua est ut ait Jacobi. Et duo portantes eos
ad designandum quod in eis omnis veritas prophetarum et patriarcharum continetur. Vel
ad designandum duplicem caritatem adventum. Cereum primus qui accolitus portat
unum preteritum solem. Ideo in festalibus diebus tantum unus precedit accolitus
cum cereo qui est manifestus et quilibet habent duos per se scilicet Enoch et
Heliam. Ideo in diebus festivis precedunt duo accoliti cum luce quia illi
cum predicta predicatoris precedet. Vel potest dici quod diaconus precipit acolocera-
rios cum facibus et candelis ad designandum quod predicator desiderium in cor-
dibus auditorum dei accendere ut libenter audiant et gratanter obediant.
Quia cum non desiderant bonum nuncium et de bono nuncio quis non gaudeat.
Evangelium autem bonum nuncium per nomen interpretatur. Quia dicitur ab eu
quod est bonum et angelus quod est nuncius quasi bonus nuncius. Vel bona nun-
cians. Quia per evangelium promittitur nobis gratia in presenti et gloria in futuro.
Premittit autem diaconus accolitum cum incensu ad designandum bonam
odorem bone consciencie quod predicator debet de se emittere odorem bone fame
et opinionis secundum illud apostoli. Christi bonus odor sumus in omni loco. Nam
secundum Gregorium cuius vita despicitur restat ut eius predicacio contempnatur.
Et ne illud salvatoris medice cura teipsum. Ejice primum ypocrita trabem
Precedunt ceroferarii scilicet thuribulum et candela diaconum quod evangeliu
opus et fama precedunt. Evangelio testante. Et rediit ihesus in virtute spiritus
in Galileam et fama precedit in omnem regionem de illo et ipse doce-
bat in synagogis. Post sequitur subdiaconus portans pulvinar. Sub quod
dignus est mercenarius mercede sua. Unde et in Corinthios prima ad Cor
Si nos vobis spiritualia seminamus non est magnum si vestra carna-
lia metamus. Quia autem diaconus cum tot secutis vadit. Dicendum
quod ideo quod fuit christus quem multi secuti sunt ut habetur Johannis XII capitulo Ecce
mundus totus post ipsum abiit. Sequitur ad quod notandum est quod sacerdos
vel diaconus ante inceptionem evangelii salutando dicit Dominus vobiscum
per hoc orat et optat populo ut dominus sit cum eis et eos attentos reddat
ad audiendum verba dei. Magna enim diligencia auscultanda sunt verba evan-
gelii et per simplicia verba ponderanda. Quia plena sunt celestibus
misteriis. Sanc sicut caput preminet corpori et cetera membra
sibi subserviunt sic evangelium precellit totum officium et cum cetere partes intel-
lectuali racione consentiunt. Hoc enim scilicet evangelium est verbum dei sermo
sermonis sapiencia sapiencie verbum scilicet verbi dei quod erat in principio
apud deum. Item sermo sermonis qui a regalibus sedibus venit
portans secum preceptum imperium. Sermo vivus et efficax omni gladio
dio penetrabilior. Ad Hebreos. Item sapiencia sapiencie que attingit a fine
usque ad finem fortiter. Sapiencie viii capitulo. Hoc verbum non est locutus Moyses
qui heri et nudius tercius non est eloquens sed impedicioris
et tardioris lingue factus est. Exodi iiii. Hoc non loquitur Ysaias
qui dixit Ve michi quia tacui quia vir pollutus labiis ego sum

Ysaie vi° Nec Jeremias qui dixit a a a domine nescio loqui quia
puer ego sum Jer. p° Sed loquitur hic pater in filio quem constituit
heredem universorum per quem fecit et secula ad hebreos primo. Preco dia-
conus vel sacerdos lecturus ewangelium studeat se exhibere purum corde mundum
ore et castum opere ut eius sacrosanctum ewangelium digne possit proferre
ut puteus aquarum viventium i. ewangelica predicacio que fluunt impetu
i. libere nisi de libano i. de corde puro et ore candido. Nam non
est speciosa laus in ore peccatoris. Caveat igitur ne sibi tamquam immundo
et indigno dicatur illud ps. l. Quare tu enarras iusticias
meas et assumis testamentum meum per os tuum. Per salutacionem
ipsi ministri ewangelii observat illud quod dominus iussit. In quamcumque
domum intraveritis primum dicite Pax huic domui. Stans ergo ipse
et chorus attentus et devotus inde et cum spiritu tuo. Quod autem
cum epistola legitur non stetur, acsi diceret tantum sic ad dictum et profe-
rendum digne est ewangelium ut digne possit enunciare etc. in e.
Deinde ut auditores dociles et benivolos reddat ad audiendum verbum ewangelii
sua librum crucis eius dicens digitis quasi diceret hic est liber crucifixi. Quem
predicaverunt i. Cor. p° ad Cor. primo. Nos predicamus Christum crucifixum iude-
is quidem scandalum gentilibus autem stulticiam ipsis autem vocatis iudeis et
grecis Christum dei virtutem et sapienciam. Et diaconus signo crucis se mu-
nit ne semen verbi dei in eo suffocetur. Quod illi ut in parabola volucres celi come-
derunt illud. Et ut dyabolum a se fugaret ne forte sermonem domini
cum de ore suo et pectore suo rapiat. Crux enim est tantum dyabolus odit
sicut crux eius X precia se consigne vel alterum signet frontem os et pectus
Signet frontem quasi diceret Christum crucifixum et crucem non erubesco. Immo mihi absit
gloriari nisi in cruce domini nostri Jhesu Christi ad Gallatas vi°. Signet os quasi
diceret crucifixum quem credo credo ore confiteor. Corde namque creditur ad
iusticiam ore autem fit confessio ad salutem ad Ro. x. Signet
pectus quasi diceret crucifixum corde credo. Deinde ipsius cum honore et re-
verencia inde Gloria tibi domine glorificans dominum in hoc quod misit eis
verbum salutis sicut in actibus apostolorum legitur. Et cum glorificant deum
eo quod misit verbum salutis dicentes ergo et deus gentibus penitenciam dedit
ad vitam actuum x° et xiii°. Cum vero ad quintum dico quod sacerdos vel dia-
conus lecturus ewangelium vertit se versus ad aquilonem ut ostendat predica-
cionem esse contra eum specialiter dirigi qui ait ponam sedem meam ad
aquilonem et similis ero altissimo Ysaie xiiii°. Legit etiam versus aquilonem
ut aquilo fugiat et auster veniat i. ut dyabolus fugiat et spiritus
sanctus adveniat. Etiam legit versus aquilonem in signum quod ewangelium est ad
cunctatorum malorum et imitacionem bonorum. Mali enim per aquilonem intel-
liguntur iuxta id Jer. p° Ab aquilone pandetur omne malum. Debet autem
ewangelium legi in loco alto et eminenti. Quod quia locus eminens se celum

Scias

X et vere dicis quod illi [illegible]
actus [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] in solo
[illegible] vi [illegible]
[illegible] quod [illegible]
ore [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
et [illegible] vita [illegible]
[illegible] digne
[illegible]
audiunt [illegible]
[illegible]

credentibus per ewangelium confertur que illud Luce viii° Ibi qui audiunt verbum
dei / vel in signum quod ewangelium est publice predicandum iuxta illud Mathei x° / quod
vobis dico in tenebris, in luce dicite / et Ysaie xl. Super montem
excelsum ascende tu qui ewangelizas Syon / Quid enim ewangelium
dicit cantum / et iuxta quem modum intonandi / Quod primum dicitur quod debet
alte legi / seu dici in signum quod doctrina ewangelica omnes alias debet precedere et preire
Unde dixit ad Herodem vide ecce neminem dicit ad presentem / Ewangelium
autem operatur salutem omni credenti / Quod secundum dico quod debet incipi
a sono mediocri ad insinuandum quod per Christum nunciatur illud quod sobrie
pie et iuste vivamus / et terminatur in acuto ut ondatur quod ad introi-
tum glorie summe alte elevati vel ideo quia in ewangelio promittuntur
celestia / ideo terminatur in acuto affectu elevando vocem / lectiones
vero terminantur deprimendo in accentu gravi / quia per legem antiquam sola
temporalia promittebantur / Tertium ad sextum. Quomodo scilicet aliter ipsius se
debeat habere in audiendo ewangelium / pro quo sciendum quod qui legit ewangelium
ipsius in se quinque debet secundum ordinem habere / Primo quod debet stare 1
et non sedere / in signum quod pro ewangelio et fide est servanda / parati sunt pu-
gnare dicentes cum Petro / Paratus sum tecum et in carcerem et 2
in mortem ire / Secundo capita debet detegere et discooperire / in signum
quod predicari debet eius nuda et clara veritas / In cuius signum velum
templi scissum est Luce xxiii° / vel etiam in signum quod parati sint obe-
dire ewangelice veritati / vel ut detur intelligi quod inter deum et ipsos
nullum debet esse medium / vel ad sciendum quod mens debet esse apta
ad observanciam illorum que ibi dicuntur et avida et voluntaria
et attenta ad audiendum et prompta ad exequendum / Tertio debent ba- 3
culos si portant deponere ad designandum quod dicit Mathei v° / Si quis
percusserit in maxillam tuam prebe ei et alteram / Quarto signi- 4
debent ad ewangelium vertere in signum reverencie et attencionis dilige-
tis / ad ea que dicuntur / Quinto se signare signo crucis in principio 5
et in fine ewangelii / In principio ne dyabolus auferat mentes eo-
rum ab ewangelii predicacione / Et in fine ne diabolus dicto ewangelio
de cordium cordibus auferat semen verbi dei / Nam demones sunt
pillas volucres / [illegible] de quibus Luce viii° volucres celi comede-
runt illud / Sic ergo ewangelium audire debemus et legere discooperto
capite et stantes / Detectio capitis allegorice significat illud quod olim
in lege fuit velatum / Nunc autem abducto velo datur perspici
id est aperte cognosci / Tropologice vero significat quod aures debemus habere pate-
tes / Et baculi quoque significant nos esse expeditos ad audiendum verbum dei
Per hoc quod stantes debemus audire / notatur promptitudo quam habere de-
bemus ad pugnandum pro fide est servanda / Eo quod stantes solent

pugnacis fidei et per fidem resistimus diabolo qui circuit quasi leo rapi-
ens et rugiens querens quem devoret. vii. pet. v. Post hec lecto per evangelio
diaconus librum offert sacerdoti quia ad deum cuius sermo sunt referenda
a quo et pietas sermo procedit. Unde christus finis est consumans non consu-
mens alpha et o principium et novissimus initium et finis. Et sacer-
dos osculatur librum quod quasi est liber generationis per quem recon-
ciliationem recepimus. Et secundum ritum aliquarum ecclesiarum liber offertur
sacerdoti apertus et aliis quasi sit in eo clausus. Cuius ratio tangitur in
evangelio. vobis i. dicitur. Vobis datum est nosse mysterium regni dei ceteris autem
in parabolis. Ideo offertur sacerdoti apertus et ceteris clausus. Quia sacerdos
sicut christus aperuit librum septem sigillis in eo redemptionis signis
ut dicitur in apocalypsi. Et tradit ad osculandum sacerdoti. Et post alius ministro
in signum pacis voluntatis implecionis ibi concordandum ut osculatur sa-
cerdos in signum quod christus approbat sermonem predicandum. Et post diaconi
in signum quia nichil licet nisi post christum. Unde a christo. Stacim autem allexan-
drinis de halis post predicta sedens cum quo illuminatur hominibus ad conque-
scendum quod mandatum est sit soliate et expedite ad implenda. Quod sic fit. Sedens
quod nudato capite et erecto corpore audiendus est ciborum. Secundum autem per ca-
pitis denudationem nisi sollicitudo. Quod per corporis erectionem
nisi obediencie promptitudo significatur. Ad ephesios vi. state succincti
lumbos vestros in veritate et induti lorica iusticie et calciati
pedes in preparatione evangelii pacis. Glossa ut sitis parati ad complenda
precepta evangelii quod nunciat pacem. Et alia est ratio denudationis
quia in signum quod evangelio revelato legis velamen removetur. Et quia
homines qui sunt deum in enigmate videbant veritatem legis aperta
cognitione nunc vero videre potuerunt. Et licet homines sint erecti. Tamen capi-
ta debent habere inclinata. In signum quod cuius audiunt evangelium qui
pro illis inclinato capite tradidit spiritum. Joh. xix. Mulieres
debent habere capita velata et sibi vigiles in velamen verecundie
propter prevaricationem esus pomi vetiti. Quod autem omnes debent stare cum an-
diunt evangelium habetur de consecratione dist. ii. apostolica. Ubi dicitur. Apostolica au-
ctoritate mandamus ut sacerdotes et ceteri omnes non sedentes sed
venerabiliter curvi et in conspectu evangelii stantes dominica verba
intente audiant et fideliter adorent. Sacerdos autem ad sinistram
partem altaris codici submisso pulvinari pronunciat evangelium
significans quod christus non venit vocare iustos sed peccatores. Matthei ix. Propter
hoc quod codici pulvinar supponit significatur quod iugum christi suave est et onus
eius leve est. Matthei xi. Stacim autem episcopus celebrat diaconus dextera
eius osculata codicem evangelii suscipit de altari et postulat benedictionem.

ab episcopo / qua data pergit ad pulpitum precedentibus ministris cum
candelabris accensis et cruce / et thuribulo cum igne et incenso / quod
autem diaconus dextrum pontificis osculatur pedem significat quod predicator evangelii
gloriam det et gloria sempiterna / non pro dextera sunt / Can. nona de-
cima illud amplexabitur me / Dicitur enim qui sciant spiritualia metere
possunt carnalia j Cor. ix° / non tamen est seminandum pro carnalibus
id est terrenis / Nam qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et
metet ij Cor. ix° / Notandum secundum quod nec diaconus nec subdia-
conus manum summi pontificis romani osculatur / sed pedem
/ in signum quod summo pontifici summa debet exhiberi reverentia
/ et in signum quod illius est vicarius cuius pedes osculabatur
mulier que erat in civitate peccatrix / Luc. vij° / Adorandum
etiam est scabellum pedum eius quia sanctum est / cuius pedes cum
resurrexisset a mortuis / mulieres tenentes adoraverunt / Matt.
ultimo / Manum autem nemo manum summi pontificis debet oscula-
ri / nisi cum de manibus eius aliquid accipit / vel cum ad
manus eius aliquid tribuit / ut ostendat quod ex utroque do-
minus ei gratias exhibere qui sicut se dat sancta. Nunquam tamen reci-
pit alienum / ipse enim preter oblationem panis / nullam oblatio-
nem manibus tangit excepta illa / que pro defunctis
offertur / Quamvis ideo manibus accipit / ut illorum curam
confutet / qui dogmatizant elemosinas non valere defunctis
/ Panem vero tangit propter reverentiam sacrificii / quod de pa-
ne conficitur / et quia est vicarius illius / qui de se dicit Joh. vj°
Ego sum panis vivus qui de celo descendi / Ceteras autem obla-
tiones ad pedes accipit propter illud quod in actibus legitur iiij°
capitulo / quoniam offerebant precia eorum que vendebant / et ponebant
ante pedes apostolorum / hec Alexander de Halis in expositione
officii misse / Albertus vero de officio misse in evangelio / Sic mi-
Nam ex [illegible] [illegible] et tractu pure et concepto gaudio in
alleluia et versu et sequentia / tamen ut videntur consonare ex parte instru-
ctorum sed credo in unum deum et in illo parte que inde instru-
ctione tenetur. In evangelio autem instructione duo sunt attendenda
scilicet ritus / et doctrine excellentia professionis / Ritus autem consideratur
in quatuor / scilicet in libri acceptione / in benedictionis postulatione /
in processionis dispositione / in statione / et in modo quo tenetur
in lectione / Accipitur autem liber primo de altari ipso quia
altare significat sacrarium et armarium scripture et sanctificationis
De cuius sancta et auctoritate omnis sumenda est doctrine perfectio

ysaie ii° de syon exibit lex et verbum domini de ierusalem. Et ideo qui de
syon hoc est de visione sacre scripture non recipit doctrinam non doceat. Verbum
autem de ierusalem quod doctor pacificus pacem annunciat in scripturis. ysa. lii. Quam
pulchri super montes annunciantis pacem annunciantis predicantis salutem
Annunciato enim bono est evangelium. Et hunc modum tenuit evangelista angelus
Luc. ii. Ecce evangelizo vobis gaudium magnum. Et post pauca. Gloria
in excelsis deo et in terra pax hominibus bone voluntatis. Accepto autem
libro signatum est apok. v. ubi dicitur. vidi in dextera sedentis super thronum
librum scriptum intus et foris signatum sigillis vii. Altare enim thronum
dei significat in cuius extremitate dextra rex et sacerdos invisibilis christus
sedens est omnia sanctificationis decernens. et ut rex et pontifex
vel sacerdos. De cuius dextera accipit dyaconus librum quia in virtute
dextere dei vadit ad evangelizandum et officium accipit evangelii
Unde post pauca apok. v. dicitur venit agnus et accepit de dextera
sedentis super thronum librum. De agno enim est evangelicus liber
et hic agnus in misterio accipit quia officium ad actum evangelicum
accipit sacerdos. Sic autem accepto libro benedictionem postulat et
obtinet dyaconus a sanctitatis perfectione episcopo vel sacerdote ut virtutem
ad evangelizandi actum ministret. non sufficit nisi gratia in ipsum a sanctitatis
perfectione deo per benedictionem divinam descendit in ipsum. ii. cor. iii°
Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis
sed sufficientia nostra ex deo est. Eccli. xliii. Multa dicimus et defici-
mus in verbis consumatio sermonum ipse est. Sic ysaac filio suo
Jacob benedixit. Gen. xxvii. Sic Jacob filios singulos benedixit. Gen. xlix.
Sic legislator singulis tribubus benedixit. Deut. xxxiii. Sic un-
guentum gratie descendit sufficienter a capite in barbam et de barba
in horam vestimenti eius. Dicitur enim hebr. vii. Absque ulla contradictione
quod minus est a meliore benedicitur. quod de benedictione sacrante intelligitur
sicut diximus in antedictis. Accepta benedictione ad benedictionem eius
qui est perfector sanctitatis thus imponitur primus ut significet quod quibus fla-
grans odor orationum et sacrificia a sacerdote christo qui invisibiliter con-
ficit sanctitatem. Et ideo conclusio orationum est per dominum nostrum ihesum christum
Gen. xxvii°. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus.
Cant. iiii. Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Hoc autem thu-
rificandi ritum a veteri testamento signavit ecclesia quod non fecit id quod
factum est et ulterius non est faciendum sicut agnus paschalis. sed fecit
quod semper faciendum est et iterandum sicut sanctitatem devotionis et
oratione et sacrificio per. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu
tuo. Apok. viii. Et alius angelus venit et stetit ante altare au-
reum habens thuribulum et data sunt ei incensa multa ut daret de
orationibus sanctorum omnium super altare aureum quod est ante thronum

dei. Et ibidem. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum
de manu angeli coram deo. Hinc post hec processionaliter diaconus
ad legendum vadit duabus flammis candelarum in quarum medio a ter-
cio portatur crux precedentibus. Que flamme significant factos ubi in luce sancte
et fidei opera in operacione que illuminat ad videndum ea que in evangelio
dicuntur. De prima dicitur candela dicitur ii Cor. iiii. Deus qui dixit de te-
nebris lumen splendescere illuxit ad illuminacionem sancte evangelii
in facie Christi. De secunda autem dicitur Matth. v. Sic luceat lux vestra coram ho-
minibus ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in ce-
lis est. Crux autem alte erecta ante portatur ut significet gloriam dia-
coni doctoris et lectoris sue doctrine esse in cruce. Gal. vi. Michi autem
absit gloriari nisi in cruce domini nostri Ihesu Christi. De secundo dicitur i Cor. i.
Nos predicamus Christum crucifixum, Iudeis quidem scandalum gentibus
salutem (?), ipsis autem vocatis iudeis atque grecis Christum dei virtutem et dei sa-
pienciam. In hac processione precedit post ceroferarios is qui portat
thuribulum, firmans ut significet odorem bone opinionis et non fetorem
infamie debet precedere evangelistam. ii Cor. ii. Deo autem gracias qui triumphat
et odorem noticie sue spargit per nos in omni loco quia Christi sumus bonus odor
sumus dei in hiis qui pereunt et in hiis qui salvi facti sunt. Statim
autem post thuriferarium procedit diaconus super leva tenens librum
evangelii et dextera amplectens eundem. Quia predicacio non est necessaria
nisi dum sumus in leva, hoc est in vita temporali presenti et obscura. Cum
autem transimus ad dextram, hoc est ad vitam eternam, erimus in
amplexu in voluntate dei omnia cognoscentes que hic nobis predicantur. Canticorum
ii. Leva eius sub capite meo et dextera illius amplexabitur
me. Sustentat ei leva quia nunc ignorantes deum in temporali vita doctrina et
verbo dei erigimur et confirmamur quia meum caput est anima. Dexteram
autem amplexatur quia visione et fruicione in facie dei illuminatur et
stringitur. Prov. iii. In qua sinistra dei divicie et gloria, in dextera autem
illius longitudo dierum. Divicie enim gracie et sciencie quo ad vitam
presentem. Longitudo autem dierum dicitur ad contemplacionem lucis perfecte
in vita futura. Sequitur subdiaconus sicut ad doctrinam predicatoris
inserviendus. Portat autem subdiaconus pulvillum ante pectus, ut si-
gnificetur quod non curam cogitare debet de temporali subsidio. Sed hiis qui
sequuntur eum insistendus habet solicitudinem debet suscipere pro ipso.
Unde Gal. vi. Communicet autem is qui cathezizatur verbo ei qui
se cathezizat in omnibus bonis. Cathezizare est docere. Et ideo do-
centibus doctori debet ministrare et portare temporalia que pulvillus signifi-
cat a quo spiritualia suscipit instructionem. i Cor. ix. Si nos
vobis spiritualia seminavimus magnum est si carnalia vestra
metamus, quasi dicit non magnum. Est autem pulvillus positus est ad
specialem designacionem dictum huius cant. iiii (?) ubi dicit dum in pectus

natam et dormivit super cervical, quod est pulvillus, in quo tempore
requiescit. Dicitur enim quod diu in sine misteriis gentibus predicaret in
provincia mundi in eadem natans. Et ideo ad sinistram aliquando necesse sit
quiescere ecclesia nam quiescat in pulvillo solacii temporalis. Vel aliter
pectora subditorum deus cogitare ne curam et studium veritatis cogat
intermittere. Hoc signum est Genesis xlvii ubi dicitur quod Joseph terram egi-
pti emit in potestatem regis per venditionem frumenti, preter terram sacer-
dotum que a rege fuerat tradita eis, quibus et statuta cibaria ex
orreis publicis prebebantur. Et ideo non sunt compulsi vendere possessio-
nes suas. Scribenda enim est sapientia in tempore vacuitatis, ut dicitur Eccle-
siastici. Unde licet pro sibi aliquid in temporalium solicitudine intendere, et in sapientie
contemplatione studere. Et ideo instruendus portat pulvillum. Dicit
enim philosophus in ethicis dilectorum quod tempore necessitatis melius est ditari quam
philosophari. Et ideo dicitur alibi quod omnibus ad necessitates et ad volupta-
tes sacerdotum gentis in scolam mercede concessa est, quia si ad
cogitandum esset de solacio vite necessitate temporalium, non sufficeret studium
spiritualium intendi posset. Hic ergo de sericatis processione qui intra crucem
stat procedentes procedunt ad ambonem, qui secundum antiquam pa-
trum traditionem duos gradus habere debet, unum ad meridiem, alterum
autem ad aquilonem, quo exaltatur et in prosperis et in adversis.
Per meridiem enim qui est plaga lucis et caloris significatur illumina-
tio et calefactio spiritus sancti. Lux enim veritatis et calor caritatis
ducunt ad evangelizandum per rectam viam. Job xxxviii. Indica
michi per quam viam spargitur lux, dividitur estus super terram. Job
xxxvii. Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflatur terra austro.
Et sic eligit viam sive gradum ascendendi minister. Cetera tam subdiaco-
nus quam ceroferarii quam etiam thurificator per diaconum se ordinant. Sed
crux sola quam ceteris cum tenet stante baculo crucis super pavimen-
tum, ut significet quod omnes sunt ab evangelista erudiendi, tum ministri
ecclesie quam idiote, sive laici, usque in domos sicut es penitus ad aquas
et sacerdotum hec est auditas. Sermo domini et iusticia ecce apud me
dicit dominus, quia omnes aquis sapientie evangelice sunt potandi. Textum
in inceptione evangelii super librum ad faciem eius qui legit
etiam in dictis ut fragrancia verbi evangelii a diacono pronun-
ciati significet. Visa est primus ad Syon dicet ecce ego assumam et unum
evangelistam dabo. Primus est subdiaconus, audiens doctrinam
pronuncians et in hac se exercens ostendens. Secundus autem est doctor
perfectionis, diaconus a dignitate sumat intensum boni nuncii.
Crux autem stans super pavimentum in baculo crucis significat quod doctri-
na predicta a quolibet per exemplum in factis dicitur christi illud autem xvi. Qui
vult venire post me abneget semetipsum et tollat crucem suam

et sequatur me. Et iste liber ab omnibus manibus appodiata ante dia-
conum ponitur. Cum autem baculus crucis terram tangit, ac si dia-
conus se in ea appodiet manu significat quod virtus crucis eum in
evangelizando sustentet. Et quod omnia virtute crucis tam in clero
quam in populo tanquam in duabus turmis perficiat. Gen. xxxii. In baculo
meo transivi Jordanem istum et nunc cum duabus turmis
regredior. Hoc est etiam significatio quod et diaconus baculum in manibus
tenens perficiat qui comedunt agnum paschalem. In alto autem stat ut
per loci altitudinem altitudo spiritus et vite designetur. Quia
sicut dicit Gregorius cuius vita despicitur restat ut etiam eius predicatio
contemnatur. Ysa. xl. Super montem excelsum ascende tu qui evan-
gelizas Syon. Qui evangelizat ubi hinc est quod Cant. iiii dicitur
de sancta ecclesia quod est puteus aquarum viventium que fluunt
impetu de Libano. Propter spiritum qui in littera sonat vivificator, que
fluunt propter doctrine modum et pietatem quod ab abundantia fluunt. Impe-
tu autem fluunt propter divine caritatis ad docendum promptitudinem.
Ro. i. Sapientibus et insipientibus debitor sum. Ita quod in me
promptum est. De Libano autem fluunt propter munditiam candidatorum.
Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras iusticias meas et
assumis testimonium meum per os tuum. Eccl. xv. Non est speciosa
laus in ore peccatoris. Sic stans et legens convertitur ad aquilonem.
Ut dicit Dionisius, quia aquilo plaga frigida et tenebrosa militi-
am tenebrosam significat diaboli et futuram. Jer. i. Ab aquilone
pandetur omne malum super universos habitatores terre. Eccl. xliii.
Frigidus ventus aquilo flavit et gelavit cristallus ab aqua
et omnia corda infrigidat et algere facit caritatis scintillam
et obtenebrat quantum potest lumen veritatis. Contra illam ergo
plagam doctor predicationis disponitur ut tenebras fuget incre-
dulitatis. Jo. i. Lux in tenebris lucet et tenebre eam non com-
prehenderunt. Propter calorem autem caritatis fugat aquilonis acce-
dat a cordibus auditorum. Ut si dicat Cant. iiii. Surge aqui-
lo et veni auster, perfla ortum meum et fluent aromata
illius. Ab ortu enim cordium surgere debet aquilo hoc est expelli
et auster calidus et humidus vocari ut eius aromata vir-
tutum calore flagrent et humore gratie accipiant incrementum.
Hic est in statione. Et hac de causa disponitur diaconus. Legens
autem debet signare cruce frontem, os et pectus, et similiter audien-
tes. Frontem sed quod ibi est sedes verecundie et glorie ut scilicet ac-
se non erubescat evangelium, sed gloriari in cruce quam evangelium
predicat. Ro. i. Non enim erubesco evangelium. Virtus enim dei est in sa-
lutem omni omni credenti. In deo credat et confiteatur. Os autem ut ore

confitetur veritatem in salutem. Ps. Domine labia mea aperies et
os meum annunciabit laudem tuam. Precatus autem ut corde credat pro-
pter quod corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit in salu-
tem. Et item: quod si confitearis ore dominum Ihesum et corde tuo credide-
ris salvus eris. Ps. Credidi propter quod locutus sum. Sic ergo signat
se legens. Ipsius autem ad hanc diaconi stationem stat revelato ca-
pite et si induitur veste manibus detinet illam vestem deposi-
tam usque ad manuum liberationem et revelationem. Stat autem significatus
erectionem corporis ut mentem dirigat ad celum. Ps. Mane astabo
tibi et videbo quoniam non deus volens iniquitatem tu es. Stant etiam
adversus aquilonis militiam pugnaturi. Ps. Quis consurget
michi adversus malignantes aut quis stabit mecum adversus
eos qui operantur iniquitatem. Stat etiam ob reverentiam sicut in Regum:
Beati viri tui et beati servi tui hii qui stant coram te semper et audiunt
sapientiam tuam. Sola autem et pilleos capitum deponunt ut inter
caput eorum et deum nichil sit medium et aures habeant revelatas.
Luce x. Beati oculi qui vident que vos videtis. Dico enim vobis quod
multi reges et prophete voluerunt videre que vos videtis et audire
que auditis et non audierunt. Prior est oculum videntem et aurem
audientem utrumque fecit dominus. Manum autem liberatas significat expeditas
ad opus. Exodi xix: Omnia que locutus est dominus faciemus et erimus
obedientes. Sic ergo stantibus et dispositis omnibus legit ergo evangelium in
quod gravatum in sex preeminentiam. Item ad septimam primum quidem est
Item in sex et pre eminentiis ad septem ras
nomine quia est boni nuncium boni mentis quod est omnis boni bonum
1 et non particulare bonum. Et hoc bonum solum dei marci. Nemo
bonus nisi solus deus. Ps. Bonus es tu et in bonitate tua
doce me iustificationes tuas. Secundum est quod est sponsorum et sermo
2 sermonum quia est ipso sic est [?] scribitur quia verbum. Ps. Lucer-
na pedibus meis verbum tuum et lumen semitis meis. Tertia
3 autem est quia fidei est principalium et fundamentum quia est ipso omnia pro-
batum. i Cor. iii: Fundamentum aliud nemo potest ponere preter id quod
positum est quod est Christus Ihesus. Christus autem Ihesus est verbum dei et
ingenitum. Et verbum dei veritatis est fundamentum. Quarta pre-
4 eminentia est quia est spiritus omnium verborum et alia verba legis et
apostolorum et prophetarum sunt. Sic dicitur Ioh. vi°: Verba que locutus sum
vobis spiritus et vita sunt. Quinta preeminentia est in auctoritate
quia hic est verbum ipso ore domini promulgatum. Matth. v: Celum et Luce [?]
5 terra transibunt verba autem mea non transibunt. Ps. In eternum domine
6 permanet verbum tuum. Sexta preeminentia est qui verbum illius

est qui solus est conscius secretorum. Joh. i. Deum nemo vi-
dit unquam, nisi unigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarravit. Et
ei. Nemo novit patrem, nisi filius, et cui voluerit filius revelare.
Hec igitur sit in omni veritate et auctoritate preeminens, sic legitur
et auditur. Cum autem iam lectum est ewangelium, diaconus librum
claudit et dat subdiacono portandum, quia iam diaconus per suscep-
tionem libri instructus esse ostendatur, ac si diceret illud Joh. xvi°.
Ecce nunc palam loqueris et nullum proverbium dicis. Nunc scimus quia
scis omnia, et non opus est tibi, ut quis te interroget. Descendens
autem descendit diaconus per viam et gradum aquilonis, ut iam
sufficere se contra maliciam aquilonis triumphasse, ac si diceret
illud Luce x°. Domine in nomine tuo etiam demonia subiciuntur nobis.
Et tunc in processione illa procedunt accoliti et thuriferarius
sicut prius. Sed diaconum precedit subdiaconus, quod signat non
fecit, ut ostendat omnibus quod iam instructus est ad perfectionem. Ps.
Venite et audite et narrabo vobis quanta fecit deus anime mee.
Ps. Venite filii audite me, timorem domini docebo vos. Hac
autem processione ad secretarium procedendo revertuntur, ut ostendat
omnia bona in deum esse refundenda. Job xxxviii. Numquid emittes
fulgura et ibunt et revertentia dicent tibi adsumus. Fulgura enim
micantia exemplis et tonantia verbis sunt ewangeliste, que re-
vertuntur ad deum per gratiarum actionem de profectibus eorum. Baruch
iii. Stelle dederunt lumen in custodiis suis et letate sunt, vocate
et dixerunt adsumus et luxerunt ei cum iocunditate qui fecit illas.
Librum osculatur sacerdos perfectior primo et deinde dia-
conus ut dicant illud Ro. vii. Consencio legi dei, secundum interio-
rem hominem, et in hoc est finita sancti ewangelii lectio que nobis
est salus et protectio contra diabolum. Hec Albertus magnus.

[illegible] fides est fundamentum et [illegible] / Et hinc est [illegible] subicitur bono et malis [illegible] ... fides formata / fidelibus [illegible] ... Hebreos xi [illegible] fides est [illegible]

Est ergo ex doctrina et apostolorum, cum hec est fides, sine qua finaliter nemo potest saluari, necessarium est omnes fidem explicite vel implicite firmiter credere et indubitanter tenere. Et talis est quod si ipsa non est salus. Et in eis fides catholica consistit sine qua impossibile est placere deo ad Hebreos xi, nec aliquis saluari potest nisi eius opera deo placeant. Nam ut inquit Athanasius: Hec est fides catholica quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit saluus esse non poterit. Et ipsa inquit veritas Marci ultimo: Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit; qui vero non crediderit condempnabitur. Et quia fidei veritas diffuse in sacris paginibus continetur, in pluribus quoque locis librorum et longa serie continetur, et ita sequi studium requirebat, ex quo colligendo summatim veritatem fidei, ideo necesse fuit eam in summa colligere, ut sic collecta omnibus fidelibus ad clarius credendum proponeretur, ne simplicium fides per erroneas glosas hereticorum corrumperetur. Quia vero apostoli consilium ab inuicem digressuri ad predicandum evangelium gentibus symbolum composuerunt, in quo quasi tota fides catholica continetur. Nam ut inquit Ysidorus: Symbolum continet confessionem deitatis et trinitatis et unitatis catholice et totum dogmatis sacramentum. Nam apostoli post acceptum spiritum sanctum concorditer conscripserunt super articulis fidei statuerunt, ut sicut omnes erant in una fide concordes, sic illam fidem omnes concorditer per universum mundum predicarent. Et quia ab inuicem separati erant non ab uno sed ab omnibus, et ideo fecerunt symbolum unum ad fidei complementum, et ut maius haberet robur singuli in eo particulas posuerunt, et omnes in suo particulas approbauerunt, ita ut una ecclesia que per apostolos per Christum fundari debebat unam fidei confessionem haberet, que dicitur fides catholica, i. uniuersalis. Ergo fides apostolorum omnibus credentibus in Christum est data que est et ab omnibus apostolis, qui eam fundamentum uniuersalis ecclesie approbata. Et ideo vocatur symbolum apostolorum, quia in eo quilibet posuit suam particulam. Dicitur namque symbolum a sin quod est simul et bole quod est sententia, quasi symbolum est plurium in unum sententia congregata. Et quia in symbolo fides catholica consistit, ideo de ipso aliqua sunt iuxta notanda. Et primo quare symbolum fides ad salutem est necessaria. Secundo de ordine symboli ad evangelium. Tercio de explicacione symboli et eius diuisis temporibus et horis decantetur. Quarto de articulis fidei in symbolo contentis, et quid sit articulus, et specialiter pertractandum. Et quarto [illegible] diebus symbolum [illegible] in missis

Hic de ordine in simbolo dicitur solum

Circa [illegible] apostoli est fides [illegible] fides [illegible] a substando [illegible] in corde ut fundamentum solidum substat edificio / et hoc triplex / ut [illegible] fundamentum domus dei edificande [illegible] [illegible]

et tenebre eam non comprehenderunt / Ezechiel ymno porro ista
in tenebris lucet / infidelitatis tenebras apprehendit / de secundo Job v.
iuxta michi / per quam viam spargitur lux / lux dei dicitur / celestis supertram
Scientia iusti quasi lux splendens
de tercio proverbiorum quarto

Est autem lux ista certitudo invisibilium preteritorum et futurorum / de qua dicit
Crisostomus in omelia de duobus cecis / Talis est natura fidei ut
quo magis occulta tanto magis attendit / propter quod et servi dei
in presentibus non vivunt / sed quanto magis occulta fuerint
tanto amplius attendunt / Sicut quod fides in pectore est preciosa / sed ...
puritate et tranquillitate pulchra / et ille / Et sicut Augustinus in ymno
de verbis domini et ille ... nulla temporum / nulla honores
nulla ... est qua fides catholica est / que peccatores
... salvat / cecos illuminat / infirmos curat / cathecuminos baptizat
... salvat / penitentes vivificat / iustos augmentat / martires
... iustificat / penitentes ... / iustos augmentat / martires
coronat / Et ideo de civitate dei libro xx ... secundum deum suspiciunt
... omnia que videntur ... incredibilia maxime tenet ... veracem
... omnipotentiam / ... ipsum ad voluntatem ... credidit
catholica fides tota non facile omnipotentia ... quod deo
... posse / quod fatemur ... investigare nos non posse / ... quod ...
... et ... esse beatiorem ... fides ... dicens
... fuit anima ... per perfectio fidei / quia ... cor-
... / quod matura ... invitas nichil ... ... in
... fidei ... cordis / quia carne ... / Sicut Ambrosius
in sermone ... dicens ...
... petri fides ... petri / per quam celos aperuit et ... pe-
netravit / ac ... maria calcavit / tota enim ... ...
fidei est ut ... parcat clementia / Sic est quia ... ...
claudit angelica ~~...~~ iamue non porte prevaliat / ... non

[illegible] fluctuata desperet / sed persistet / et ista una est clavis quam fidei [illegible]
videamus / quemadmodum constat / quemadmodum solidata est / Arbitror enim [illegible]
artificum operatorum conflata / Dum enim apostolorum Symbolo fidei sancta ac[illegible]
/ qui veluti peritissimi artifices in unum coeuntes clavem [illegible] suo [illegible]
venerunt / clavem enim [illegible] Symboli dixerunt / [illegible] reserat [illegible]
[illegible] / sicut dicitur [illegible] xpo ad veniat / [illegible] una ipsa [illegible] [illegible]
ca° iij° / velum [illegible] praeficat / ad videndum vitam eternam / [illegible]
[illegible] reperit / ipsa eterna vincat / que facit de latronibus innocentes / [illegible]
facit innocentes latrones / et perfidia facit apostolos [illegible] / et ego simul [illegible]
de fidei symbolum apostolorum [illegible] tenendum / [illegible] Ambrosium in libro
De virginibus [illegible] fidei debemus specialiter [illegible]
atque [illegible] complere / et in tabernaculo [illegible] theodosii / Nichil [illegible]
[illegible] / ita ut dicit Crysostomus in sermone de fide Abrahe / fides [illegible]
perfectissime fundamentum / caritatis vinculum / amoris [illegible] / hec [illegible]
firmat / castitatem roborat / dignitatem exornat / [illegible] conservat /
copulat / artes commendat / et omnibus virtutibus [illegible] / avaritiam [illegible]
puerum [illegible] / in iuvenibus floret / in [illegible] / et [illegible]
[illegible] / officia cuncta custodit / in paupere cum [illegible] gubernat
[illegible] leta / in locuplete honesta / fides [illegible] servat / [illegible]
[illegible] / [illegible] est / in forte [illegible] de fuerint / fides manda[illegible]
[illegible] constituit [illegible] tamen [illegible] fides [illegible] efficit
De summo bono li° 2° ca° 2° [illegible] / put et [illegible]
[illegible] / et [illegible] / [illegible]
[illegible] / sed hanc nullus [illegible] nomine habet / et non veritate / [illegible]
[illegible] fidei [illegible] / sed opere [illegible] veritatem [illegible] /
fo 3a 2e q x ar 1° [illegible] fides diffinit est habitus mentis [illegible]

[illegible] dicit / spes [illegible] eciam [illegible] et [illegible] / [illegible] ibidem punit bona
[illegible] ad fidem [illegible] et [illegible] debita ordinacione [illegible] qui [illegible] ipsius [illegible]
illud et [illegible] debite [illegible] et [illegible] / ita vera
[illegible] opera non [illegible] fide et [illegible] qui [illegible] fidei [illegible]
[illegible] nobis certamen fidei nostre [illegible] in [illegible] et [illegible]
[illegible] fidem opera [illegible] et [illegible] [illegible] qui fidem cum operibus fecerunt symboli reportatur et [illegible]

est declarandum. Secundo est videndum de exposicione eam apostolorum [illegible] Circa primum ergo occurrit quedam priamum [illegible] concilium. Circa primum ergo occurrit quendam primo quid sit fides. Secundo quod est obiectum eius. Tercio an fidem possit habere [illegible]. Primum et [illegible] fides est totius spiritualis edificii fundamentum / ubi [illegible] namque fides non est / nullum bonum opus edificium esse potest / et ubi sana fides non est / non potest esse iusticia / quia iustus ex fide vivit Abakuk [illegible] et ad hebreos x.
Est igitur fides virtus qua ea que fundamentum ad fundamentum [illegible] firmiter creduntur vel est credulitas qua veraciter creduntur que non videntur. Iuxta illud apostoli ad hebreos xi fides est substancia sperandarum rerum argumentum non apparencium. Et dicitur a fidendo quia per fidem confidenter [illegible] premium expectamus vel ideo quia inter deum et hominem fides ponitur ut fidum fundamentum omnium virtutum / et ut prima [illegible] et principium tocius divini cultus / et hinc est quod prima [illegible] virtus [illegible] regni celestis [illegible] [illegible] vocatur [illegible]
Secundum beatum Thomam 2a 2e q. [illegible] articulo 1 sic diffinitur: fides est habitus mentis qua inchoatur vita eterna in nobis faciens intellectum assentire non apparentibus / Ex qua diffinicione patet quod fides non est aliud nisi quedam qualitas in anima genita / et notandum dicitur mentis quia fides non est sensus quia non est in aliquo sensu exteriori sed in anima / quia fides non est [illegible] speculativa et non practica quia fides movet intellectum quod est [illegible] speculativa et non practica [illegible] fides negat racionem ad ea que non apparent quod [illegible] fidei / sic fides credit in trinitate tres personas et unitatem essencie et tamen racio hoc non attingit nec concedit / nisi per fidem illuminata. Et ergo Crisostomus in tractatu de symbolo dicit quod fides est lumen anime hostia vite fundamentum salutis eterne. Et ideo dicit Ambrosius in libro de trinitate [illegible] Aufer argumenta ubi fides queritur / Dialectica taceat / piscatoribus [illegible] creditur et non dialecticis. Fides namque secundum [illegible] in [illegible] racionem suscitat / desiderium fovet / mentem dirigit / et ipsa est dux voluntatis et origo sive radix cunctis operibus meritoriis / quia omne quod non est ex fide peccatum est teste apostolo.
Ad secundum dicendum secundum beatum Thomam 2a 2e q. 1 [illegible] quod obiectum fidei est veritas prima. Et allegat Dionisium de divinis nominibus: fides est circa simplicem [illegible] veritatem. Hec autem est veritas prima. Ergo obiectum fidei est veritas prima. Et ut sic fides est una ex parte obiecti et obiectum formale eius est prima veritas cui credimus quecumque sub [illegible] sit vera. Unde dixit dominus / si potes credere omnia possibilia sunt credenti.
[illegible] adiuva incredulitatem meam / et illud mathei xvii / si habueritis fidem sicut granum sinapis [illegible]
[illegible] est [illegible] spes [illegible] ad romanos x corde creditur ad iusticiam [illegible]
[illegible] spes glorie / de qua habetur ad hebreos xi / fide plurimam hostiam Abel quam Cayn obtulit deo
[illegible] testimonium [illegible] testimonium perhibente muneribus eius [illegible] adhuc loquitur
[illegible] per fidem gloriam adepti sunt et repromissionem / Et dicitur fides [illegible] non apparencium / quia fides est
[illegible] non videt / que est fundamentum omnium bonorum / que est humane salutis inicium / sine fide nemo
[illegible] ad filiorum dei [illegible] / [illegible] quod sine fide katholica [illegible] putat deo
[illegible] est [illegible] si quis tendens ad patriam / in qua se [illegible] [illegible] / relinquat [illegible]
[illegible] et [illegible] deum [illegible] errorem / Unde dicit dyonisius fides est [illegible] / et lumen
[illegible] in veritate / et veritatem in [illegible] / luce [illegible] ad revelacionem gencium / hoc est [illegible] lumine
[illegible] tenebras / fugat [illegible] noctis / [illegible] fecunditat / sicut vero sol / de primo dicit Iohannes [illegible]
unde in Cantica [illegible]

[illegible] symboli reportatur et [illegible] A 2a [illegible] et [illegible]
[illegible] fides [illegible] [illegible] et [illegible] vitam [illegible] quod [illegible] est [illegible] et dabo tibi coronam vite [illegible] quod [illegible] et [illegible]

Diffinicio fidei
[illegible]

[illegible] unde in [illegible] vide [illegible]

Ardo᷑ cupue tempat ꝑsecutam et castrimargiam ... quod in ... ꝓꝑ ... et ... q̄ ... fidei ...

sunt prime veritati

Et s. Tho. vbi supra notat quod augustinus sicut cognoscibilium obiecta
duo sunt scilicet illud quod materialiter cognoscitur et hoc dicitur materiale obiectum
et illud quod cognoscitur formaliter et hoc est racio formalis obiecti sic
in sciencia geometrie materialiter scita sunt conclusiones formalis vero racio
sciendi sunt media demonstracionis per que conclusiones cognoscuntur
Ita est in fide si consideremus formalem racionem obiecti nichil
aliud est quam veritas prima Non enim fides de qua loquimur in sim-
bolo assentit alicui nisi quia est a deo revelatum unde ipsi veri-
tati divine fides innititur tamquam medio Si vero consideremus
materialiter ea quibus fides assentit non solum est ipse deus sed et
multa alia que tamen sub assensu fidei non cadunt nisi secundum quod
habent aliquem ordinem ad deum prout scilicet per aliquos divinitatis
effectus homo adiuvatur attendendi ad tendendum ad divinam fruicionem
Et ideo eciam ex hac parte obiectum fidei est quodammodo veritas prima
inquantum nichil cadit sub fide nisi in ordine ad deum Sed
de tercio an fidei possit subesse falsum et videtur quod sic probatur quia
unum de pertinentibus ad fidem est ut aliquis credat sub sa-
cramento altaris verum corpus christi contineri potest autem contingere
quod sacerdos non debite proferat verba consecracionis tunc ibi non
est verum corpus christi sed solum panis ergo fidei potest subesse falsum
Sed in oppositum arguitur nulla virtus perficiens intellectum se habet
ad falsum secundum quod falsum est malum intellectus ut patet per philosophum in 6°
Ethicorum Sed fides est quedam virtus perficiens intellectum ergo ei
non potest subesse falsum Quod hoc videtur secundum s. Tho. 2a 2e q. 1 ar.
iii in principali visione ad questionem quod nichil subest alicui
potencie vel habitui aut eciam actui nisi mediante racione formalis
obiecti sicut color videri non potest nisi per lumen et conclusio sciri
non potest nisi per medium demonstracionis Dictum est autem quod racio for-
malis obiecti fidei est veritas prima unde nichil potest cadere sub fide nisi
inquantum stat sub veritate prima sub qua nullum falsum stare potest sicut
nec non ens sub ente nec malum sub bonitate Ex quo patet quod fidei
non potest subesse aliquod falsum Continget tamen fidem corrumpi multipli-
citer obiective et hoc contingit propter multiplicem causam dupliciter aut
in universali aut in particulari In vniversali quando non credit veram

Sed ad aliud in oppositum dicendum quod fides credentis non fert ad has species panis vel illas. Sed ad hoc quod verum corpus Christi sit sub specie panis sensibilis que recte fuerit consecrata. Unde si non sit recte consecratum fidei non subiacet. Propter hoc sanctus Thomas contra fidem contingit multis oberrare dupliciter aut in toto aut in particulari. Primo in toto qui non credit vera esse fidei que tenet ecclesia katholica quia sic pertinaciter non credit aut discredit aut eius intellectui contrarium credit. In particulari si unum ex articulis non acquiescat vel ab eo pertinaciter dissentiat. Cause errorum sunt decem. Prima est ignorancia mensure et capacitatis intellectus humani. Propter quod aliqui non esse credunt que eorum non capit intellectus. Sed errant. Terminos enim deus posuit limites et terminos humano intellectui que et quot et quanta capiat capacitate sua naturali multa sibi reseruans secreta cui et quando et quomodo voluerit reuelanda. Genesis iii° Dominatus dimisit deus me suam fidem. Thomas viii. Secunda causa est auersio intellectus ab eis que credenda sunt et conuersio ad errores. Unde qui sic amat errores suos ut contraria eis nolunt audire. Proverbiorum xviii. Sicut ergo homo non videt per lumen solis nec sol in indicium sic nec intellectus intelligit ea a quibus se auertit. Et ideo qui nolunt audire racionem quibus posset ad veram fidem induci ideo est inverum si remanet in eorum erroribus. Tercia causa est proparum rerum subtilitas et intellectus grossicies. Sicut enim qui turbidum habet visum non videt quod videtur ab aliis. Sic infideles et indocti non capiunt que credenda sunt scilicet propter rerum subtilitatem et propter grossiciem et turbiditatem intellectus eorum. Quarta causa est elongacio distancia inspicientia et incogitacio in rebus credendis. Qui enim nolunt a suis sordibus et cordibus surgere non possunt ad spiritualia peruenire. Unde super Cantica dicit: Si aliquis fides non percipit quod sunt sponsi dei, quod lux maxima circumfundit oculos eorum vel clausos et propterea ipsi videri non possunt qui nec studio nec excercitacione appropinquant ad illa. Et nota quod veritas fidei est ad intellectum qui est visus interior sicut lux et color ad visum exteriorem. Quinta causa est stulticia siue superbia qua aliquis vult intelligere intellectu naturali quod per se quidem capi non potest sicut si quis visu humano vellet videre quod

Cause errorum

Ignorancia

Auersio

Subtilitas rerum

Incogitatio

Superbia

visu non potest videre videri / aut manu attingere altitudinem
longe desuper eminentem conniventem. Superbia est velud inflacio
et tumor mentis interioris. Unde Augustinus: tumore meo separabar a deo / et mens nimis inflata claudebat oculos
meos. Unde super Daniel: superbo oculo non videt veritatem
/ in eo patet quod omnis hereticus arrogans est / nam
superbia facit hereticum / non ignorancia. xxiiij q. iij in
dixit apostolus / Et b. Gregorius li. xx moralium dicit quod superbia
est mater et fundamentum hereticorum / nisi enim plus in corde
intumescerent ad prave assercionis certamina non venirent
Et secundum b. Thomam in scripto quarti dist. xiij. Duo concurrunt ad racionem
hereticum. Unum est error in racione / et hoc est heresis inicium
/ alterum pertinacia in voluntate / et hoc est heresis complementum. Ex quo eciam patet quod qui pertinaciter
discredit unum articulum fidei / nec est paratus sequi doctrinam
ecclesie / nec eius innititur prime veritati infallibiliter
secundum quod manifestatur in sacris scripturis / Et ideo non habet habitum
fidei formatum nec informem / nec firmiter credit aliquem alium
fidei articulum. Et racionem assignat b. Thomas 2a 2e q. v quia
ar. iij sicut quodlibet peccatum mortale contrariatur caritati / ita discredere
unum articulum fidei contrariatur fidei. Sed caritas non remanet
in homine post unum peccatum mortale / ergo nec fides remanet
secundum habitum postquam homo discredit unum articulum fidei / Ex
quo sequitur quod nullus hereticus habet fidem katholicam
/ aliquam fidei / Et racio huius conclusionis est quia fidei non potest subesse
falsum ut supra dictum est / Et sic hereticus reputatur lesus
unum in quo errat contra fidem / et ergo iste error destruit
ipsius fidem sicut peccatum mortale caritatem expellit / ut
dicit b. Thomas 2a 2e q. xi ar. iij in principali responsione
ad hoc notando dicit / duo sunt consideranda circa hereticos
Unum quidem ex parte ipsorum / aliud ex parte ecclesie. Ex parte quidem
ipsorum est peccatum per quod meruerunt non solum ab ecclesia per
excommunicationem separari / sed eciam per mortem a mundo excludi
/ multo enim gravius est corrumpere fidem per quam est vita
anime / quam falsificare pecuniam per quam temporali vite subvenitur
/ Et quod falsarii pecunie vel alii malefactores per principes seculares statim iuste morti traduntur / ergo multo magis

hereticorum statim cum deprehensi et convicti fuerint possint non solum ex-
communicari sed etiam iuste occidi. Sed peccator autem catholicus est unam ad
gerendam conversionem et ideo non statim condempnatur sed post pri-
mam et secundam correctionem ut apostolus docet. Quemadmodum sed ad ter-
tiam incitat ecclesia dei de eius conversione non sperans aliorum
saluti providet alium ab ecclesia separando per excommunicationis
sententiam et relinquit eum iudicio seculari a mundo exterminan-
do per mortem. Sicut enim apostolus ad Galatas et habetur xxiiii q. iii in
Resecande sunt putride carnes et scabiosa ovis a caulibus
repellenda ne tota domus massa corpus et pecora ardeant
corrumpantur putrescant intereant. Arrius in Alexandria una scinti-
lla fuit sed quia non statim oppressus est orbem eius flamma popula-
ta est. Sexta causa inquisitio rationum que sunt scale per quas ascen-
ditur ad peccata. Et ideo destructa scala per quam in incomparabilem fidei
altitudinem ascendendo ad ea nullatenus ascenditur eo quod per solas ratio-
nes quasi per scalam que illud attingunt attingat ascendere sufficien-
ter. Septima causa est negligencia qua dei adiutorium
non petitur ad credendum fidem. Cum donum dei est gratuitum
et ideo a deo petendum. Matth ix Credo domine adiuva incre-
dulitatem meam. Et ad Ephesios ii Gratia dei salvati per fidem
ut cognoscamus verum deum. Merito ergo iustissimo dei iudicio
dei adiutorium non obtinent qui illud obtinere non curant. Me-
rito ergo lumen gracie divine cor illud ad illustrandum non ingre-
ditur qui aperire ei non conatur. Octava causa est peccati obstacula
quod a regno dei viam obstruit. Hoc enim est immundicia opera 8
quasi proiectum magis lumen intelligencie solis a se repe-
llunt. Job xxiiii Ipsi fuerunt rebelles lumini. Affectio inordina-
ta est velut latitudo interioris oculi intellectus trahens ad contraria
fidei ut timor inordinatus vel amor vel odium. Sicut enim
radii solis illius domum non illuminant qui fenestras et hostia
claudit sic radii solis invisibilis i. dona gracie et virtutum cor-
da peccatorum non intrant nec illuminant qui ea sibi manibus suis
propriis i. malis operibus a se vetant que sunt sibi manus interposite
inter solem intelligencie et cordis oculos ad eos obscurandos
Et sic si interponatur aliquod obstaculum inter aspicientem et solem
non contingit aspicientem ad solem videre nisi interpositum amo-
veatur. Sic omnes erronei non possunt videre veritatem propter infide-
litatem interpositam in corde suo quantumcumque eis ostendatur veritas

salutis prover. xviii. Non recipit stultus verba prudentie nisi ea
dixeris que versantur in corde eius. Secunda quod error fidei non est
per se damnabilis sed pertinacia in eo, vel negligentia, sive depra-
vatio voluntatis avertendi se ab errore et sciendi, vel cognoscendi
veritatem iuxta illud psalmi: noluit intelligere ut bene ageret. Et ideo
considerandum est an simpliciter erat quis contra fidem seductus
ab alio, an pertinaciter tanquam seductor. Nam seductus medendus
est sanatione et correctione tanquam vulneratus a serpente, seductor
vero exterminandus est gladio et igne, tanquam serpens cremandus.
Multum enim differt inter serpentem et vulneratum a serpente. Consi-
derandum igitur quod fides non habet laudem meriti nec spem retributionis
eterne, nisi cum voluntate et amore teneatur, nec error damna-
bilis nisi teneatur valde approbando, defendendo, vel circa negligendo
quod non debet esse negligens aliquis circa fidem, sed totis viribus
ab erroribus et ignorantiis debet se cavere, quod in quibus dam-
nabile est decipi, et posse decipi etiam. Et ideo valde re-
prehensibilis est tepiditas vel negligentia circa fidem. Illud etiam
considerandum quod pertinacia consistit et mora et contumacia in
contemnendo contemptu. Confirmatio fidei est testimonium
miraculorum. Marci ultimo, et ad hebreos ii fides confirmata est
in nos contestante deo signis et portentis et variis virtutibus
et spiritus sancti distributionibus secundum voluntatem suam. Miracula
nempe sunt ad eius edificationem fidei et morum. Apostolis enim et apostolicis
non est credendum in articulis fidei, nisi miraculorum testimo-
niis, que miracula sunt solius dei opera. Lyra de [illegible] cum e-
[illegible] in [illegible] super Ysayam dicit: Non potuit
fides ipsorum quodammodo fuisse confirmata. Clamantibus apostolis
et apostolicis viris sine signorum magnitudine, et ideo super Mar-
ci: Terra plena miraculis, ubi fidelium credulitas plus actibus
quam locutionibus crederetur. Iudei testimonia miraculorum haberent donec
fidem deseruerant, et hec translata sunt cum fide ad apostolos et ad
ecclesiam de iudeis et gentibus congregatam, et ibi perseverant,
et ita ea posita ut posteriores videant et remota remoti remoneant, scilicet
ipsius testimonia et effectus, vel iudei nec sarraceni nec ydo-
latre nec heretici habent ad confirmationem secte sue suarum
testimonia miraculorum. Miracula divina [illegible] duxit operacionem

mandat et insolitas cursui contra nature contrarias, ut illumina-
ciones cecorum, suscitaciones mortuorum, et huiusmodi, que apud
infideles non sunt propter infidelitatem et maliciam eorum. Item
quia fides Christi est testificata a lege et prophetis. Et Ricardus in
si error esset a deo essemus decepti, que tantis signis et
talibus hec non nisi per deum possunt fieri hec confirmavit
in nobis. Item hec a sanctis viris sunt tradita nobis et tam
firma et autentica testificacione probata, domino cooperante et
sermone confirmante sequentibus signis. Marci ultimo.
Ex quibus patet quanta mala infidelitas hominibus operatur. Et quam
magna commoda e contra fides habita confert. Fides autem est
summe necessaria pro assecucione eterne salutis. Et hic quattuor
faciunt que operatur fides in homine. Causat primum quod per fidem
anima deo coniungitur. Nam anima fidelis facit cum quoddam
matrimonium cum deo. Osee ii° dicit: Desponsabo te mihi in
fide. Et inde est quod cum baptisatur primo confitetur fidem
cum dicit: Credo etc. Baptismus enim sine fide nichil prodest. Ideo
dominus dicit Marci ultimo: Qui crediderit et baptisatus fuerit salvus erit.
Secundum est quod ex fide nobis vita eterna inchoatur. Nam vita eterna
nichil est nisi cognoscere deum. Unde Johannis xvii° dicit: Hec est autem vita
eterna ut cognoscant te solum verum deum et quem misisti Ihesum Christum.
Et hec cognicio incipit in nobis hic per fidem et perficietur in vita futura
quando cognoscemus eum sicuti est. Prima Johannis iii°. Et ideo ad Hebreos
xi dicitur quod fides est sperandarum substancia rerum. Tercium quod operatur in
nobis est quod per fidem vita presens dirigitur. Nam ad hoc
quod bene homo vivat oportet quod sciat necessaria ad bene vivendum. Fides autem
docet omnia necessaria ad bene vivendum. Ipsa enim docet quod unus est
deus qui est retributor bonorum et punitor malorum, et quod est alia
vita post istam, et huiusmodi, quibus allicimur ad faciendum bona et vitan-
dum mala. Abacuk ii°. Quartum quod in nobis operatur est quod per
fidem vincimus temptaciones. Ad Hebreos xi°: Sancti per fidem vicerunt
regna. Et hoc patet quia omnis temptacio vel est a dyabolo vel a mundo vel
a carne. Si est a dyabolo qui temptat ut non obedias deo nec ei sub-
iciaris, et hoc removetur per fidem. Nam per fidem cognoscimus quod
deus est dominus omnium et ei est obediendum. Ideo dicit Petrus: Adver-
sarius vester dyabolus tamquam leo rugiens circuit querens quem
devoret, cui resistite fortes in fide. Prima Petri v. Si autem est tempta-
cio a mundo qui temptat vel alliciendo prosperis vel terrendo adversis

Hec removet perfidiam que nos facit credere aliam vitam
deliciosiorem ista ideo despicimus prospera et non formidamus
adversa huius vite. Hec enim victoria que vincit mundum fides
vera que ipsa docet nos credere bona meliora scilicet paradisi et mala
peiora scilicet inferni. Sed non tentacio est in carne que nos
inducit ad tentaciones ad momentaneas delectaciones presentis
vite. Hec etiam removet perfidiam que ostendit nobis quod si istis adhe-
rimus indebite perdimus eterna. Gaudia ut ait apostolus Si secundum
carnem vixeritis moriemini ad Romanos viii. Apostolus ad Ephe. vi°
dicit In omnibus sumentes scutum fidei in quo possitis omnia
tela nequissimi ignea extinguere etc. Postquam vidimus quod utile est habere fidem
Tertio ad sciendum principaliter per quem ordine quidem [illegible] continentur [illegible]
symbolum dicendum quod [illegible] insignia [illegible] que continentur
in [illegible] fidei adhuc et credere debemus [illegible] que
audivimus [illegible] Unde [illegible] fides ex au-
ditu auditus autem per verbum Christi [illegible] ibidem
Corde creditur ad iusticiam ore autem confessio fit ad salutem Et
[illegible] vocatur ex evangelio [illegible] tempore [illegible] symbo-
lum ore decantatur. Symbolum [illegible] ut [illegible] fide
que obscura est [illegible] Nam [illegible]
hec eo loquitur [illegible] credendum [illegible] sacerdos
[illegible] et [illegible] Ideo est quod fides nobis [illegible]
velatur. In signum quod huius [illegible] omne bonum [illegible] a deo
sacerdote [illegible] Nam omne datum optimum et omne donum
perfectum de sursum est descendens a patre luminum Iacobi i°. Sim-
bolum autem dicitur [illegible] sermonum [illegible] dicitur
a simplitate et collatione [illegible] symbolizare dicitur [illegible] ex
pluribus partibus fit unum commune [illegible] qui di-
cunt symbolum collectio dicitur a Grecis collectio [illegible] non
symboli [illegible] a collatione [illegible] hominum in unam
fidem. Secundo a collatione [illegible] fidem [illegible] apostoli collati
ad hanc fidem [illegible] Dicit enim Innocencius postquam
apostoli [illegible] acceperant cum iam [illegible] ad predicandum [illegible] in
[illegible] numero duodecim articulos fidei statue-
runt ut sic omnes in una fide [illegible] Sic unam fidem
omnes [illegible] predicarent et ideo symbolum componentes
unusquisque [illegible] particulam adiecit ut infra patebit
et sic duodecim particulas secundum xii apostolos dicitur continere. Ter-
cio quia ex diversis libris sacre scripture ea que credenda sunt colligit

in eo ut ex promto habeantur. Nam cum fidei veritas in hac sacra
scriptura contineatur in pluribus locis et longum studium requiratur
ad colligendum summatim veritatem fidei necesse fuit in summa colli-
gi ut sic collecta omnibus proponatur ad credendum ne fides sim-
plicium per hereticas scripturas depravatas corrumpatur et ut sic
singulorum cognitio credendorum habeatur. Guillelmus sumpsit nomina
collectione quia gemina beneficia nobis divinitus collata recolliguntur.
Sed si quis dicat articuli fidei non debuerunt colligi in symbolo
eo quod tota fides specialiter per sacram scripturam instruatur. Sic ergo
superfluum fuit articulos in symbolo ponere. Respondet ut aliqualiter
tactum est quod oportuit ea que a diversis locis [illegible] sacre
scripture tacta sunt colligi in unum locum ut fides in promto ma-
gis haberetur. Veritas namque fidei diffusa est in sacra scriptura
diversimode in pluribus librorum locis et longum studium requiritur
ad legendum singillatim veritatem fidei. Necesse igitur fuit in unum
colligere ut sic collecta omnibus clare proponatur ne fides simpli-
cium corrumpatur per hereticos depravantes glosis suis scripturas.
Item symbolum alta voce cantatur ut omnes illud dicant et
audiant. Omnis enim homo tenetur publice fidem katholicam
profiteri. Propter quod in fronte crucis signatur. Sed in prima et in
completorio sub silencio dicitur ne mulieres incipientes perdant suam
tamen virginitatem. Prima vero alia ad denotandum [illegible] credere
ad iustitiam est. Sed tamen ideo et hodie fides katholica libere predi-
catur [illegible] in prima sub silencio dicitur ad denotandum quod in pri-
mitiva ecclesia fideles propter persecucionem [illegible] et predicatores et fidei pro-
fessores siluerunt. Et similiter in completorio sub silencio dicitur ad
signandum similiter quod in fine seculi [illegible] antichristi persecutione invalescente
silentium ora claudantur. De tercio principaliter sciendum quod tria symbo-
la principalia ponuntur. Primum est apostolorum scilicet Credo in deum patrem 3
omnipotentem. Secundum est nicenum quod decantatur diebus dominicis post
ewangelium scilicet Credo in unum deum. Tercium est Athanasii doctoris
egregii scilicet Quicumque vult salvus esse. Primum dicitur in prima et in
completorio. Secundum dicebatur in missa. Tercium solum in
prima. Primum symbolum sufficiebat ad instructionem ecclesie novelle
dum adhuc non erat ecclesia maculata heresibus unde in primitiva ecclesia quasi
nulli aut tamen pauca erant heresia. Sed postquam heresibus crescentibus et pra-
vis contra fidem scripturam expositionibus invalescentibus necesse fuit
ut in symbolo apostolorum contenta munirentur expositionibus et declara-
tionibus et propter hoc fuerunt per sinodum alia symbola instituta. Causa

aut Papia quare fuerunt symbola instituta ait ut omnes
fideles ex diversis partibus / linguis / nationibus et gentibus con-
venientes / in una fidei veritate instituerentur et regerentur concorditer
/ ut si in nullo discreparent / similiter in credendo et ad salutem
principibus concordarent / Unde Apostolus / obsecro vos fratres ut id-
ipsum dicatis omnes / Et dicitur de symbolo et in antiquis
gradu quod licet sit lex quam deus promisit / dicens / Dabo le-
gem meam in medio eorum / et in cordibus eorum scribam
eam. Quia Augustinus libro primo de symbolo dicit / Credere regulam fidei
quod est symbolum etiam accepistis / et quotidie
animo dicimus / et antequam procedatis symbolo te munire / Et
addit idem Augustinus / Fides tamen tota tenenda datur in symbolo
/ paucis verbis concluditur / ut credendo recte vivatis / recte
vivendo cor mundetis / corde mundato quod creditis intelligatis
Alexander vero de hales addit quatuor symbola / Unde de
synodis quod in magna synodus conciliorum / unde postea hilarius
pictaviensis episcopus scripsit librum de synodis / et illud
composuit quod debet etiam legi in synodis totum / ut sciatur quod
eius precedat / Et sanctum quatuor symbola fuerunt sub diversis
temporibus / Symbolum enim apostolorum factum fuit tempore primitive / quod ideo
parvulum / in medium solemniter fuit / propter quod dicitur sub missa
voce / ut dictum est / Et symbolum grece latine sonat indicium
/ quia regulam fidei plene et perfecte indicat / Symbolum autem nice- 2
num quod scilicet innocentius papa constantinopolitanum / factum
fuit tempore veritatis iam publicate contra aliquos hereticos
insurgentes contra fidem / propter quod solemniter in missa post evangelium
decantatur / Symbolum vero Athanasii quod fuit tempore hereticorum
contra hereticos / in quo tamen tempore veritas prevaluit / propter quod mane
iam pulsis tenebris recitatur / illud enim magis pertinet ad doctrine
traditionem quam ad modum symboli / Et in primis ecclesie eadem veritas
continetur / sed magis clare in uno quam in alio / Symbolum aposto- 2
rum autem fuit ad ponendum fidei doctrinam / Et ideo quo- 2
tidie dicitur in prima et in completorio quia in principio diei / et
noctis in signum huius quod ut omnis initio a fide debet sumere
initium / et in fide terminari / Est et ad fidem tamen in precibus
et in adversis / que per diem et noctem designantur / protegimur 2
Est et propter hoc ut si homo ista die moriatur quod inveniatur
in fide katholica decessisse / Secundum symbolum scilicet nicenum
non singulis diebus dicitur / sed in istis in quibus homines magis

ad ecclesiam conuenire consueuerunt / et in ipsa aliqua sollempni-
tas facta est in hiis que ad articulos fidei pertinent et editum
est quod ad manifestationem fidei et eam ad elucidandum et ipsam
defendendam / Sed dicitur symbolum quasi collatio fidei / quia aliqua
est assensus / Sed dicitur augustinus in epistola ad ... quod ... applica
... est honor ... ut quicumque dixerit ... principia
esse credimus sicut credenda / Quia preter symbolum apostolorum non de-
buerunt fieri aliqua symbola alia / nec aliis ut videtur esse
assentiendum / Ad hoc videtur quod preter illud alia symbola post apostolos
edita sunt / nihil de suis apposuerunt / Sed ex superius scriptis ea
que credenda ... exposuerunt / Et quia quedam difficilia in
symbolo apostolorum continentur / ideo ad eius explanationem
editum est symbolum nicenum quod diffusius fidem quo
ad aliquos articulos explanat et prosequitur / Et quia quedam que-
dam in ipsis symbolis continebantur implicite / que opportu-
tet insurgentes hereses explicare / ideo additum est symbolum
Athanasii patriarche alexandrini qui insurgebat contra here-
ticos se opposuit et eos in eorum heresi manifestauit / et ex-
ceptionis destruxit / Sed de quarto principaliter scilicet de articulis fidei
in symbolo contentis est sciendum / quod articulus duobus modis
sumitur / Primo omne illud quod ad quod arctat nos fides / et
illo modo deum esse unum est unus articulus fidei / et licet hoc
alio modo scire possimus / scilicet per rationem / tamen per fidem arctamur
ad hoc credendum / Alio modo articulus dicitur omne illud quod arctat nos
sola fides / et isto modo dicitur articulus / omne illud quod excedit
lumen naturalem rationis / ut deum esse trinum in personis / et unum
in essentia / et filium dei incarnatum etc. / et ista proprie dicuntur arti-
culi fidei / quia nos arctant ad credendum deo et proximi / Et ut
dicit ... ordinem directiuus respectu omnium eorum que sunt
sequuntur sunt credenda / et que fides apostolica tenet et vniuer-
salis docet / extra quam non est salus / Et dicitur fides katho-
lica id est universalis ad omnes fideles se extendit / Et hinc est
quod omnes fideles tenentur articulos credere fidei / Et quia duplex est arti-
culus / scilicet formatus / et informatus / siue informis / Articulus forma-
tus est propter veritatem / vel propter veritatis diuine in ipsum
tendentis / vel mouentes / quia acceptio fidei a nobis non est / sed
palam nobis infudit / ideo dicitur proprie / quod palam accepimus Jacobi
articuli fidei sic se habent in doctrina sacra / sicut se habent prima principia
in naturali philosophia / qui per rationem naturalem cognoscuntur / articuli vero fidei in lumine
super naturali creduntur /

differentia articuli

omne datum optimum / et omne donum perfectum desursum
est descendens a patre luminum. Et per hoc separatur a cognitione phi-
sica que est de deo per rationes naturales et a nobis / Illa vero cognitio
de deo que dicitur articulus / non est a nobis / sed a solo deo in-
funditur / Ex concessione divina [illegible] Per hoc quod dicitur veritatis divine
[illegible] [illegible] [illegible] articulo [illegible] illam que est de deo
[illegible] Per hoc separatur a veritate que subest fidei [illegible] arti-
culus. Per hoc quod dicitur in ipsum tendens / separatur ab articulo informi
qui quamvis sit veritas propter a deo / non tamen movet in deum
/ Et [illegible] forma [illegible] caritate que est forma omnium virtutum
ordinatur et movetur in deum [illegible] informatur opera ut deo
placeant et a deo sint [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] imperat
Articulus vero [illegible] sic [illegible] ad formandum et informandum sic
diffinitur / Articulus est [illegible] ad credendum [illegible] [illegible] secundum
Richardum de sancto victore [illegible] [illegible] est indivisibilis veritas
de deo artans nos ad credendum / Sed secundum [illegible] [illegible] articulus est
perceptio divine veritatis [illegible] in ipsam [illegible] diffinitio Richardi
[illegible] de articulo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicit articulus
nos ad credendum [illegible] [illegible] [illegible] articulum [illegible] est [illegible]
fidei forte / et ideo dicit [illegible] est perceptio divine veritatis tendens in deum
/ et quia fides forte [illegible] [illegible] [illegible] et affectum [illegible] illuminat
intellectum ad credendum / et [illegible] affectum ad tendendum in deum
/ [illegible] quod articulus dicit [illegible] divine veritatis quo ad actum
intellectus et tendens in [illegible] [illegible] quo ad actum affectus
/ Sic igitur articulus est divine veritatis perceptio dirigens nos ad finem
[illegible] scilicet deum / Et [illegible] veritas [illegible] ad similitudinem
in rebus temporalibus / [illegible] articulus [illegible] organum quod non est
divisibile in partes plures [illegible] / [illegible] dicitur divisibile in plures non
est articulus / sicut manus que in plures digitos dividi potest / Sed ipse
digitus / unde per eius dicitur articulus / Sic veritas fidei que non
dividitur in plures difficultates specialiter dicitur articulus / quod autem
dicitur artans nos ad credendum / intelligendum est non de artatione
coactionis / cum secundum Augustinum nullus credit nisi volens / sed de
artatione suppositionis / scilicet si aliquis vult salvari artatur ad cre-
dendum / quia qui non crediderit condempnabitur Marci ultimo
Dirigens dicitur quia artat nos necessitate finis / quia sine fide articulorum
[illegible] nullus potest salvari / quia articulus est aggregatio fidelium dirigens
nos in ultimum finem / Et secundum quod articuli diversimode distinguntur
Distinctio autem quantum ad ipsa credibilia / et sic sunt [illegible] [illegible] quantum
ad ipsos qui articulos condiderunt et sic sunt [illegible] secundum numerum apostolorum

Nota quod simbolum fidei / et oratio dominica prothotalge [illegible] celestis ad celorum regna sufficiunt [illegible]
secunda [illegible] [illegible] latitudo septuaginta [illegible] oratio dominica. et simboli brevitate concluditur [illegible] versus
de patre nato dant et de flamine sacro articulos petrus andreas / bartholomeus / [illegible]
natum Jacobus passum Johannes infernus / thomas / philippus ponit in altum / fert qui in celum
communio sancta matheus [illegible] dimittit symon / fert surge Judas / Judas alpheus
[illegible] vitam quod mathias [illegible] [illegible] apostolis [illegible] [illegible] ad voluntatem deus dedit
[illegible] / super [illegible] / ut ea curarent / super demones / ut eos eicerent / super elementa ut ea
[illegible] / super aras / ut eas [illegible] absolverent / super mortem / ut ipsam contemnerent / super
angelos ut corpus domini consecrarent

Diffinicio articuli quid

Distinctio articulorum

hec est fides dicta habendo respectum ad eos qui symbolum composuerunt
sicut sunt .xii. Considerando autem illa que radicaliter sunt credenda sic
sunt .xiiii. quemadmodum Et quatuordecim vero [illegible] ... Io. p°
in visione prophetica ad quod dicitur Tunc dat sunt que pre pertinet ad fidem
quorum possessionem in vita eterna perfruemur sequitur ducunt ad
vitam eternam Duo autem nobis videnda promittuntur scilicet occultum divini
tatis cuius visio nos beatos facit Et misterium humanitatis per quam
in gloriam filiorum dei accessum habemus Iohannes .xvii. Et Io. p°
hec est vita eterna ut cognoscant te deum verum unum et quem misisti
Iesum christum Et ideo sunt distincta credibilium que quedam pertinent
ad maiestatem divinitatis quedam vero pertinent ad misterium huma
nitatis quod est sacramentum pietatis Ad Thi. iii. Circa
maiestatem divinitatis tria nobis credenda proponuntur Primo
unitas divinitatis et ad hoc pertinet primus articulus scilicet credo in unum
deum Secundo trinitas personarum et ad hoc sunt tres articuli secundum tres
personas Tercio vero proponuntur nobis opera divinitatis propria quorum primum
pertinet ad esse nature et sic proponitur nobis articulus creationis
Secundum vero pertinet ad esse gracie et sic proponuntur sub uno articulo
omnia pertinencia ad sanctificationem humanam Tercium vero pertinet
ad esse glorie et sic proponitur alius articulus de resurrectione car
nis et de vita eterna Sunt enim septem articuli ad divinitatem per
tinentes quorum primus est de incarnacione Secundus de nativitate
eius ex virgine Tercius de passione eius et morte et sepultura Quartus
est de descensu ad inferos Quintus de resurrectione Sextus de ascensione
Septimus de adventu ad iudicium Et sic omnino sunt .xiiii. articuli Quidam
tamen distinguunt .xii. articulos fidei sex pertinentes ad divinitatem
fidei et sex pertinentes ad humanitatem Tres enim articulos trium per
sonarum comprehendunt sub uno quia eadem est cognicio trium personarum
Articulum vero de opere glorificacionis distinguunt in duos scilicet in resurrectionem
carnis et gloriam anime Similiter articulum conceptionis et nativitatis coniungunt
in unum Et predicti articuli in symbolo apostolorum designati sunt
figurati per .xii. panes qui recentes et calidi super mensam propositionis
ponebantur Levitici .xxiiii. et Exo. .xxv. Item per .xii. lapides qui
extracti sunt per viros electos de .xii. tribubus Israhel de alveo iordanis
Iosue iiii° duodecim viros assume singulos per singulas tribus de iordane quos ex ioseph [illegible]
dam Sequitur Ex deo et homine una in duabus [illegible] naturis
persona Per lapides .xii. sunt .xii. articuli fidei quos apostoli extraxerunt de
divinitate et humanitate trinitatis scilicet de patre et de filio quibus de
spiritu sancto Tunc dicitur durissimi lapides propter firmissimum
fidei fundamentum Et ponuntur in loco castrorum id est in ecclesia que est
ut castrorum acies ordinata Cant. vi. Et Apocalipsis .xxi. Primus
articulus pertinens ad divinitatem scilicet credo in deum patrem omnipotentem
Et ideo dicitur ibi in medio illorum vidit similem filio hominis.

Item sunt figurati per vii candelabra Apocalipsis .i. ubi Iohannes dicit se vidisse vii candelabra aurea et in medio vii candelabrorum aureorum similem filio hominis et ille habebat in dextera sua septem stellas Per septem stellas lucidas firmamenti de natura celesti intelliguntur vii articuli de divinitate Per septem autem candelabra aurea que sunt de terrena materia optima et depurata intelliguntur vii articuli pertinentes ad humanitatem christi

ad nativitatem, tercius ad passionem, quartus ad descensum
ad inferos, quintus ad resurrectionem, sextus ad ascensionem, septi-
mus ad adventum Christi ad iudicium. Et quia pater non est missus sicut
alie persone, propter effectus missionis sibi competit articulus [illegible] dei
est patris. Secundo, a gratia patris [illegible] primus articulus assignatur, et sex filio
et quinque spiritui sancto in symbolo apostolorum, et quare non equaliter
assignentur omnibus personis, cum omnes persone coeterne
sibi sint et coequales. Dicendum quod [illegible] est primum ens unitas
sine principio, unde ipsa persona non habet principium, sed pater est principium
non a principio, et ideo appropriatur ei unitas, ad quod signandum
in symbolo fidei unus ei articulus assignatur. Senarius vero numerus
perfectus est, et ideo filio appropriatur, quia deus pater in dispensatione
plenitudinis temporum instauravit omnia in Christo que in celis et que
in terra sunt, Ephesios primo. Et ideo competenter sex articuli filio assi-
gnantur. Quinarius vero spiritui sancto attribuitur, sic remissio peccatorum,
per quinque sensus commissorum. Fides horum xii articulorum est corona xii
stellarum in capite sponse, id est in ecclesia, Apocalypsis xii.
Et quia in symbolo apostolorum [illegible] continentur veritates et unitas
essencie et trinitatis ac divinitatis incomprehensibilis unitas, in xii articulis
symboli credenda. Et primum quem composuit princeps apostolorum beatus Pe- 2
trus iecit, tanquam fundamentum firmissimum et lapidem durissimum, super quod
omnes alii articuli habent robur et firmamentum, iuxta dictum veritatis
Mathei xvi: Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam
meam, et porte inferi, id est heretici et tyranni et adversarii fidei,
non prevalebunt adversus eam. Ita ecclesiam fundavit super fidem patris,
quam ad interrogationem Christi confessus est dicens: Tu es Christus filius dei
vivi. Hanc ergo in symbolo hic professus dicens: Credo in deum patrem
omnipotentem, creatorem celi et terre. Et beato Petro convenit, quia sicut pater
est fons et origo divinitatis, sic Petrus est caput et princeps aposto- 2
lorum. Et ut predixit Jeremias [illegible] dicens: Patrem vocabis me,
qui condidit celum et terram, Genesis primo: In principio creavit deus
celum et terram. In quo quidem articulo fundamentali quatuor sunt conside- 2
randa. Primo unitas essencie, cum dicitur in singulari: Credo in deum,
scilicet unum. Hoc [illegible] dicere, quia cupit vitam eternam adipisci, debet
et tenetur in unum deum credere et non in plures, et unitatem essencie,
in qua quamvis divina essencia sint tres persone, non tamen ipse sunt tres
essencie aut tres dii, sed una essencia et unus deus solus deus.
Deuteronomii iiii: Dominus ipse deus, et non alius preter unum. Ibidem: Scito 2
ergo et cogita in corde tuo quia dominus ipse est deus in celo sursum
et in terra deorsum, et non sit alius. Et Deuteronomii xxxii: Videte quod ego sum solus et non
tamen unus est, et infra: Videte quod ego sum solus et non
est alius deus preter me. Et Ysaie xliiii: Ego dominus formans celos et
stabiliens terram, et nullus mecum. Ibidem: Absque me non est deus

Propter quod dicit [illegible] Credo in deum patrem omnipotentem [illegible] qui est pater
[illegible] etiam [illegible]
[illegible] in eum [illegible] et [illegible] omnia [illegible] que
[illegible] agnus [illegible] omne [illegible]
[illegible] in celo et in terra in mari
et in omnibus abyssis [illegible] tua [illegible] sunt posita
et non est qui possit resistere [illegible] Credo [illegible] omnipotentem
[illegible] in terra [illegible]
et [illegible] est [illegible] credere deo credere deum [illegible]
credere in deum [illegible] credere deo est credere vera esse que deus loquitur
quod [illegible] paulo [illegible]
[illegible] est credere quod
ipse sit deus omnipotens [illegible]

[illegible]

Credo [illegible] in eum [illegible]

[illegible]

Credo [illegible]

[illegible]

falli non potest / quia secundum Regum xvi° dicitur / homo videt ea que foris sunt
deus autem intuetur cor / Et tercium dicitur capitulo primo / Tu solus nosti corda
hominum / Et Luce xvi° capitulo / deus novit corda vestra / Ecclesiastici est quod dicit be-
neta [illegible] / Sic vive cum hominibus tamquam deus videat / sic loquere
tamquam deus audiat / Dicit enim [illegible] omnia videt [illegible] que
Et beatus Thomas in prima parte q. xiiii articulo ix° et x° [illegible] dicit / deus
videt omnia in sua essencia / tam presencia quam futura / quam preterita / cognoscit
enim omnia particularia omnium creaturarum / non solum illa iam dicta
/ ymmo cognoscit omnia possibilia sua / et licet sint infinita / Et cetera
[illegible] omnia presencia et futura ac possibilia sunt deo presencia / preterita
et futura / non secundum presenciam realem / sed secundum cognicionem / quia actu
cognoscit preterita presencia et futura ac possibilia et etiam actum sue cog-
nicionis [illegible] nulla successio / cognicio dei est im-
mutabilis / quia complectitur omnem successionem / sine mutacione seu succe-
ssione / [illegible] quod omnia sunt ei presencia [illegible] causa / quia [illegible]
[illegible] habet cognicionem de preteritis / quia [illegible] cognicio [illegible] in
preteritum / et nomine [illegible] cognicio ex rei existencia / ideo non dicitur
quod omnia sunt preterita deo / et ideo non potest memoria in deo / quia me-
moria respicit preteritum / non tantum in re sed [illegible] actus illius
cognicionis [illegible] in preteritum / Presciencia [illegible] ponitur in deo
/ quia omnia prescit antequam fiant / quia presciencia non dicit racionem sive
actum scientie in deo ut futuri / sed scientiam de re / licet non existat
Et nota quod sciencia de re non ponit existenciam rei in tempore quo [illegible] de
presenti nec de futuro / quia denominatur secundum cognicionem [illegible] dominum
[illegible] magnum facere / Sciencia vero qua quis scit rem esse illa ponit
rei existenciam / Nota sapiencia dei diversa nomina habet / Inquantum enim
est cognoscitiva omnium possibilium / dicitur sapiencia sive cognicio / Inquantum
est cognicio omnium que sunt in universo modo / dicitur visio / Inquantum
est cognicio eorum que fiunt / tunc dicitur approbacio / Inquantum cognoscitiva
eorum que futura sunt / dicitur presciencia sive provisio / Inquantum est cogno-
scitiva eorum que a deo [illegible] sunt facienda sunt / dicitur dispo-
sicio / Inquantum est cognoscitiva eorum que a deo premianda sunt / dicitur
predestinacio / Inquantum est cognoscitiva eorum que a deo dampnanda
sunt / dicitur reprobacio / hec omnia et multa alia deo attributa racione
sue cognicionis [illegible] in eo [illegible] aliquid [illegible]
licet quod divina sapiencia racione diversitatis factorum et [illegible]
diversa sortiatur vocabula / non tamen diversificatur secundum racionem intrinse-
cam / [illegible] est quod deus habet cognicionem simplicissimam et perfe-
ctissimam / et quod perfectissima est / cognoscit omnia sed distincti-
ssimam / et quod [illegible] omnibus condicionibus quas [illegible] habent [illegible] perfe-
ctissime sunt omnibus condicionibus quas res habent [illegible]
et [illegible] scit esse futura futura et presencia presencia / et bona scit esse
approbanda / et mala scit reprobanda / et ob hoc eius sapiencia
seu cognicio diversa sortitur vocabula / Sed quia similiter sunt in deo

p[er]fecto sapiencie / cum summa simplicitate / hinc est q[uod] omnia
alia a se cognoscit / in se et p[er] se h[oc] p[ri]mum / Secundo scit / tam
q[uod] racio cognoscit inveritate / Tercio quod scit / sic q[uod] dependencia
cognoscit independenter / Quarto quo dicit quod q[uo]d / q[uod] talia cogno-
scit eternaliter / Quinto quo omnia [illegible] q[uod] sunt cognoscit principaliter
Sexto quo [illegible] q[uod] mutabilia cognoscit immutabiliter
Septimo quo [illegible] contingencia cognoscit infallibiliter
et ista contingencia sic divina sapiencia novit infallibiliter
Et h[oc] est vnum [illegible] in consyderacionibus / que sub [illegible] ne est in
[illegible] que [illegible] [illegible] sollicitudine [illegible] / Et ideo
cum sapia seu sapiencia infallibilis sit / et sit [illegible] et con-
tingencia [illegible] [illegible] / qui [illegible] h[oc] [illegible] ab
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] principium
sit q[uod] deus [illegible] cognoscit omnia [illegible] / [illegible] est
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
infallibiliter [illegible] predestinacionis eterne / [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] dei et hominis / et [illegible] dei est [illegible] et causa
omnium rerum creaturarum visibilium et invisibilium / [illegible] [illegible]
est effecta et [illegible] a rebus

Tercio in [illegible] [illegible] benivolencie / [illegible] q[uod] cum dicit
patrem / cuius est filius benedictum [illegible] / Nam deus pater
[illegible] summe est bonus / [illegible] [illegible] filio et spiritui sancto / et p[er] ea
creaturis / [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] se deus
[illegible] [illegible] filio / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible]
se [illegible] [illegible] [illegible] spiritui sancto [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] / et [illegible] pater et [illegible] dicit pater / ille
[illegible] [illegible] dicit filius / [illegible] [illegible] [illegible] volun-
tatis / et [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] / [illegible]
pater et filius [illegible] spiritum sanctum [illegible] hiis duabus [illegible]
bus seu [illegible] deus pater [illegible] / [illegible] se totum
et [illegible] id q[uod] est [illegible] / h[oc] [illegible] filio / et [illegible] [illegible] cum filio [illegible]
spiritui sancto / Et ideo pater et filius et spiritus sanctus sunt equ[a]les / [illegible]
[illegible] / equ[a]l[ite]r sapientes / et equ[a]l[ite]r [illegible] / et nullus eorum est alio maior
v[e]l melior aut sapiencior / [illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] pater [illegible] et
filius et spiritus sanctus / et [illegible] / [illegible] [illegible] patris / quo deus
pater se summe et [illegible] [illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible]
pater in divinis [illegible] se [illegible] / [illegible] filio et spiritui sancto / et [illegible]
[illegible] deus pater [illegible] / [illegible] [illegible] pater et filius et spiritus sanctus
[illegible] [illegible] creaturis / [illegible] [illegible] suam bonitatem infinitam
[illegible] / [illegible] [illegible] infinite / sed finite / [illegible] a deo creata / de quibus
[illegible] / de tanto [illegible] de dei bonitate / que [illegible] ex sua benigni-
tate seu benivolencia ac [illegible] / omnibus rebus [illegible]
/ quas creavit / et q[uod] pater et filius et spiritus sanctus sunt vnum principium
/ et vnus creator omnium creaturarum / [illegible] [illegible] pater creacione

3m pn̄le

Secundum illud Deuteronomii xxxii: Numquid ipse est pater tuus qui creavit
te et fecit et creavit te. Huius communicationis divine bonitatis tam in
divinis personis quam in creaturis pater est origo et auctor. Spirator spiritus sancti
spiratus in divinis est auctor originis. Ideo dicitur ab eo ad Ephesios iii: Ex
quo omnis paternitas in celo et in terra nominatur.
Unde est sciendum quod pater dicitur deus quinque, scilicet creatione, adoptione, redemptione,
gubernatione, generatione. De creatione iam dictum est. De adoptione
Ro. viii: In quo clamamus abba pater. De redemptione Ysa.
lxiii: Tu domine pater noster et redemptor noster, a seculo nomen tuum.
De gubernatione deus dicitur pater secundum illud Ephesios iiii: Unus
deus et pater omnium, qui super omnes et per omnia et in omnibus nobis.
Et Sapientie xiiii: Tu autem pater gubernas providentia. Hiis quatuor
modis accipiendo patrem, pater potest referri ad quamlibet personam
in divinis, scilicet patrem et filium et spiritum sanctum, quando dicitur Credo in deum
patrem, quia quelibet earum operatur creationem, adoptionem,
redemptionem et gubernationem, eo quod opera trinitatis ad extra
sunt indivisa. Nichilominus potest etiam fieri relatio ad patrem prout
proprie accipitur. Cum ipse sit in ordine originis prima persona,
sibi competit prima auctoritas creationis, adoptionis, redemptionis
et gubernationis, et ei etiam attribuitur potentia qua omnia sunt crea-
ta. Preterea cum pater proprie accipitur, sic dicitur pater gene-
rationis, secundum illud psalmi: Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego
hodie genui te. ii Cor. primo: Benedictus deus et pater domini
nostri Ihesu Christi.

Secundo principaliter tangitur divine potentie sublimitas cum dicitur
omnipotentem. Omnipotentie divine nulla alia est equalis, nec aliqua ei
accedit. Una [illegible] eundem dicit omnipotentem et non omnis. Et apposite primo [illegible]
scilicet dicitur omnipotens qui omnia et qui verus est. Unde ille
bene dicitur omnipotens qui potest omnia que posse aliquid est posse. Vel sic
dicitur deus omnipotens est, quia omnia possibilia incomplexa potest
sicut ad intellectum creabile. Dicuntur incomplexa ut producere lumen solis et
creare hominem et consimilia. Sunt quedam possibilia complexa que deus
sine creatione saltem agentis producere non potest, licet hoc quod est lumen solis
et hoc quod est homo posset sine creatione, ut primum hominem producere aut
facere. Unde ad esse omnipotentie tria requiruntur. Primum quod sit liber in ultimo
libertatis, ita quod possit facere libere quecumque vult et a nullo possit cogi.
Ps.: Omnia quecumque voluit dominus fecit in celo et in terra, in mari et
in omnibus abyssis. Secundum est quod sit fortis in ultimo fortitudinis,
ita quod sit tam fortis quod a nullo possit impediri aut prohiberi eius po-
tentia. Hester xiii: Domine in dicione tua cuncta sunt posita et
non est qui possit resistere voluntati tue. Tertium est quod sit ampla in
ultimo amplitudinis potentie, ita quod ad agendum et perficiendum
quecumque non indigeat aliquo alio sine alterius adiutorio.

qa pla

/ et quod sit sibi ita facile facere celum et terram / sicut rem quantamcumque
minimam / seu quamcumque parvam vii Gen xviii° Numquid deo est
quicquam difficile. Et i Reg xiiii Non est deo difficile salvare in
multis vel in paucis / Sic igitur tribus de causis / deus est proprie et
perfecte omnipotens / ita tamen quod ei non attribuuntur actus culpabiles / ut
mentiri / male velle / peccare posse / ligatus vinculis peccatorum
/ quia eius potencia est ordinata / et talis talia mala posse / non
est ipsum posse / sed est deficere / sicut talis est posse ledi / oblivisci /
falli / corrumpi / infirmari / et mori etc. / est a posse deficere / et
igitur talia non sunt attribuenda omni potencie / Nec actus penales sunt
deo attribuendi / ut metuere / dolere / flere etc. / Nec actus corporales
/ seu materiales / ut dormire / ambulare / quia eius Secunda eius poten-
cia est completa / et ideo non potest deficere in bene agendo / sic potencia
bene agendi in homine / quandoque deficit / sicut cum peccat / sic potencia
hominis / qua vivit ambulat etc. / deficit in homine / cum moritur
/ Nec potencia dei potest succumbere / sic potencia patientis / neque potest indigere
/ sicut in actionibus corporalibus / sic fatigacio et indigencia / Nec
tales actus inconvenientes sunt omnipotentie dei attribuendi / ut posse
facere maiorem / vel meliorem se / vel alium deum equalem sibi /
vel posse facere actu / infinitum in magnitudine / et consilio / Tercia
licet dicto deo / omnia possibilia / sunt ei possibilia / minime tamen incon-
venientia / secundum Anshelmum in libro Cur deus homo / est impossibile
apud deum / et licet sit inconveniencia / non possit / intelligimus
est omnipotens / quia eius potencia est completa / summa et ordinata
Contra hanc veritatem se opponunt dicentes / deum esse non omnipotentem
Et hic primo queritur / an deus possit facere de corrupta non corruptam
Sicut Ieronimus dicat / Cum deus omnia possit facere / non potest deus facere
de corrupta incorruptam / Respondeo quod non potest / quia non potest facere non
fuisse quod preterit / Unde Augustinus libro contra Faustum / Sententia qua dicimus
aliquid fuisse / ideo vera est / quia id de quo dicimus preteriit / et quia
non est hec sententia deus falsam facere non potest / quia non est contrarius
veritati / Concedendum tamen est / quod quia membrum in virgine corruptum
posset reintegrare / et posset talis de potencia sua absoluta / dicitur deus
virgini sic integrate / et aureolam virginitatis conferre / Sed non
de potencia sua ordinata / quia non stetit hoc cum potencia sua
ordinata / secundum quam ordinavit / quod corrupte numquam velit conferre
aureolam virginitatis / Secundo queritur an deus possit facere aliquam
creaturam omnipotentem / sicut fecit creaturam se quo domum aliam
omnium scientem / Respondeo quod non potest / quia si posset facere creaturam omnipo-
tentem / cum quelibet creatura sit ab eo essencialiter distincta / sequitur quod plu-
res essent omnipotentes possent esse essencialiter distincti / et per consequens
essent plures dii / tamen Christus inquantum sit deus ipse est omnipotens / et ipse

vel est homo / igitur est creatura / quia omnis homo est ex corpore et
anima constitutus / Respondetur concedendo quod christus sit deus / et quod sit
omnipotens / quia in ipso habitat plenitudo divinitatis corporaliter / Concedo
/ et quod sit homo / sed negandum est / quod ipse sit creatura / quia ut
dictum est in distinctione XI / quod hec propositio simpliciter proposita / christus est
creatura / tunc est neganda / quia falsa est / Si autem dicitur christus secundum quod homo
est creatura / hoc potest concedi / quia christus est homo / per naturam humanam / que
est creata / Ad probacionem cum dicitur christus est homo / igitur christus est creatura
/ neganda est consequentia / Ad probacionem cum dicitur / omnis homo est consti-
tutus ex corpore et anima rationali / hoc est concedendum / et hoc non
convincitur / non enim omne constitutum ex corpore et anima rationali
est homo / ut patet de humanitate christi que est constituta ex corpore
et anima rationali / et tamen non est homo / sed humanitas / scilicet natura humana
Sed adhuc omnis homo est creatus / christus est homo / igitur christus est crea-
tus / et per consequens est creatura / Respondetur negando consequentiam / quia aliquis
homo scilicet christus non est creatus / nec iste homo demonstrando christum incce-
pit esse / sed iste homo produxit omnes creaturas in esse / et creavit ste-
llas et est omnipotens / et multa similia essent concedenda / et hoc ideo
/ quia hic iste homo demonstrat personam divinam scilicet filii / que assumpsit
humanam naturam / sibi uniendo eam in unitatem suppositi / et ista
persona creavit omnes creaturas / puta et stellas / nec incepit esse
Tercio queritur utrum esse omnipotentem conveniat omni persone
in divinis / Respondetur quod sic / per symbolum athanasii / in quo dicitur
/ omnipotens pater / omnipotens filius / omnipotens spiritus sanctus / Non tamen tres
omnipotentes / sed unus omnipotens / Et tamen concedo tres esse omnipo-
tentes / si li omnipotens capiatur participialiter / non nominaliter / Q.
quare omnipotencia attribuitur patri / plusquam filio / aut spiritui sancto
/ cum sint equipotentes / et unus omnipotens / Respondetur quod hoc est ad re-
movendum errorem / Ricardus in anglia in libro de trinitate / unde in
creaturis solet notari defectus potentie in patre / propter antiqui-
tatem / in filio solet notari ignorancia / propter iuventutem et
inexperientiam / et nomine spiritus videtur sonare in vehementiam
Ysaie 2 quiescite ab homine / cuius spiritus in naribus eius / ideo
ne putetur similiter esse sic in divinis / sicut in creaturis / patri attribui-
tur non solum potentia / sed omnipotentia / ne videatur senior / et
propter hoc in symbolo / et ob hoc dicimus Credo in deum patrem omnipoten-
tem / Et filio appropriatur non solum sapientia / sed etiam omniscientia /
ne videatur iunior / et minus sciens / aut minus expertus
/ spiritui sancto attribuimus bonitatem / ne putetur crudelis / aut
vehemens / ps. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam
Sed d. ex quo filio appropriatur sapientia / sic patri potentia / quare
non dicimus in symbolo Credo in filium omniscientem / sic dicimus
Credo in deum patrem omnipotentem / Respondetur quod hoc ideo fit / quia
quidam erraverunt circa omnipotentiam / qui dixerunt non omnia esse a deo / vel
deum non omnia posse / non autem erraverunt circa dei scientiam / vel bonitatem

Cum ergo [illegible] ad [illegible] [illegible] deo ponit de opotentia
et ipse de omni [illegible] a [illegible] ideo est et semper melior et omnipotentia
[illegible] [illegible] omnibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ad [illegible]
et bona que [illegible] deus [illegible] [illegible] et ideo [illegible] ad
solum deum [illegible] [illegible] [illegible] de omni [illegible] a bonitate
sic de potentia seu dispositione de dei opotentia ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non disposicionem [illegible] [illegible] que vult [illegible] [illegible]
[illegible] potest fieri [illegible] [illegible] sua [illegible] quod [illegible] [illegible]
non [illegible] non volentes quod dei [illegible] est eius voluntas [illegible]
[illegible] non [illegible] omnes homines salvos fieri. Et illud [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] in hoc [illegible]
[illegible] [illegible] hoc [illegible] dicit [illegible] Deus vult omnes homines salvos fieri
[illegible] salvatur [illegible] quem vult salvari [illegible] [illegible] dari [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in hac civitate [illegible] [illegible] posset dici [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] illum [illegible] in hac civitate [illegible] [illegible] Sic posset dici
quod deus vult omnes homines salvos fieri. Alio modo potest dici quod hic sit
distributio non pro singulis generum sed pro generibus singulorum [illegible]
Deus vult omnes homines salvos fieri id est de [illegible] [illegible] vult aliquos sal-
vos fieri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] determinare [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod si deus aliquem non velit salvare [illegible] de [illegible]
[illegible] quod [illegible] voluntas [illegible] aut non [illegible] non [illegible]
[illegible] [illegible] quod dei voluntas [illegible] [illegible] et [illegible] quod non
[illegible] [illegible] [illegible] in deo idem sit voluntas et [illegible] hoc [illegible] [illegible]
et ideo [illegible] quod in deo idem est voluntas [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] divina voluntas que est voluntas [illegible] [illegible] volun-
tatem signi [illegible] [illegible] [illegible] precepto prohibitione consilio im-
pletione et permissione. Unde eius voluntas qua vult nos bonum
agere [illegible] per preceptum et qua vult nos aliqua [illegible]
manifestat per consilium. Et voluntas qua vult nos a malo [illegible]
ostendit nobis per prohibitionem suam qua prohibet mala agere.
Et si implemus que precipit consulit quod prohibet hoc fit dei
voluntate [illegible] [illegible] et [illegible] si vero peccamus et de-
ficimus [illegible] non fit nisi deo iuste nos deserente et permittente nos ca-
dere. Dicit enim Augustinus [illegible] de [illegible] dei [illegible] [illegible] ut sic [illegible]
res quas condidit et [illegible] [illegible] leges quas indidit [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] agere [illegible] [illegible] sinat. Et ideo si liberum ar-
bitrium ad utrumque [illegible] [illegible] in malum cadere hic non [illegible]
[illegible] [illegible] iuste. [illegible] si aliquem relinquit [illegible] [illegible] alium deus deserat
et [illegible] iuste fiat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] salvat et alium dam-
nat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sapientie et scientie dei [illegible]
[illegible] sunt iudicia eius et investigabiles vie eius. Quis enim co-
gnovit sensum domini aut quis consiliarius eius fuit [illegible]

Notandum quod omnipotencia dei ex sacris scripturis multipliciter potest probari
Primo quia presumptuosos et superbos humiliat ut patet de olofernes sup-
erbissimo qui ille ad tam magnam humilitatem dei potencia est deie-
ctus quod femina amputavit caput eius amputatum Judith xiij Secundo delicatos
amaricat quia ille qui in delicijs et magnis prosperitatibus nutriuntur
per dei omnipotenciam sepissime ad infernum amaritudinem de-
ducuntur Ruth j° vocate me maram i. amaram quia amari-
tudine repleuit me omnipotens Debiles et defectuosos fortificat / ad
dei omnipotenciam patet defectuosos et debiles virtutibus
roborare Gen. xlix° confirmat dominus omnipotens stabiles in gloria
ad totum eundem dei omnipotencia est summa quia animam et corpus
potest perdere in gehennam Eius potencia bonos ampliat malos
deprimit Gen. xxxv° Ego deus omnipotens cresce et multiplicare
te faciam De sexto dicit glosa Dominus est vir pugnator omnipotens nomen
eius Iratos leniendo scilicet mitigando Gen. xliij° Deus omnipotens
faciat eum vobis placabilem placabilem scilicet Joseph fratribus / in
gubernatione continua Hester xiij° Rex omnipotens in dicione tua cun-
cta sunt posita et non est qui possit resistere tue voluntati In penarum mitigatione
et consolatione Hester xv° Hec autem dicens meror et luctus omnipotens
deus vertit in gaudium In iustorum conseruatione Job viij° Nun-
quid omnipotens subuertit quod iustum est q.d. non In peccatorum et uer-
torum [illegible] Job viij° [illegible] omnipotens [illegible]
In iustorum conseruatione seu protectione Job xxij° Erit omnipotens contra
hostes tuos scilicet protegendo te et defendendo In omnium cognicione
Job xxiiij° Ab omnipotente non sunt abscondita tempora In scelerum [illegible]
inspiracione Job xxxij° inspiracio omnipotentis [illegible] me
[illegible] impugnando et in omnibus iurisdictionem habendo Eccl.
j° Unus est altissimus creator omnium omnipotens rex potens et
metuendus nimis In iusta iudicatione que fiet in generali iudicio
Job xxxiiij° Nec omnipotens vertet iudicium / et xxxv° omnipotens sin-
gulorum causas intuebitur In oppressorum liberacione ij Mach
ij° Omnipotens et eternus qui liberas Israel de malo In beatorum
eterna remuneracione [illegible] tunc [illegible] dicitur illud Job xxij°
Super omnipotentem delicijs affluens Ex quibus patet omnipotencia
dei que prima fuit Contra quod queritur aliquis utrum dei potencia
tamquam infinita sit alicui creature communicabilis Et quia quod primum
presupponit et aliud querit presupponit potenciam dei esse infinitam
et queritur Utrum talis potencia infinita possit alicui creature communicari
Et arguitur quod non sit infinita quia illud in quo est inuenire sta-
tum ad aliquid est finitum Sed in posse diuino est status ad ali-
quos effectus quia non potest ambulare comedere peccare et mori ergo
eius potencia non est infinita et cetera Sed pro quesito arguitur quod sic
omnipotencia dei non est dignior quam bonitas Sed bonitas potest
communicari creature ergo et omnipotencia Secundo sic omnipotencia

est effectus diuina / ita omnem scientiam / sed omnem scientiam potuit homini ergo quantitas
quo est omnipotens ergo [illegible] est in omni parte / quod omnipotencia
dicta est quod homini [illegible] profundo [illegible] / infinitus est aug-
[illegible]
[illegible] potentie [illegible]
[illegible] duplex potentie actiue [illegible]
actiue esse / ergo diuina potencia est infinita / [illegible] omne potens quod
potest in actum infinitum est infinita / sed potencia dei est huiusmodi [illegible]
In oppositum arguitur quia [illegible] nulla potencia [illegible] est omnipotencia
omnis potencia creata est finita / ergo nulla potencia creata est om-
nipotencia / Dicendum quod duplex est potencia [illegible]
est aliquis [illegible] et de ista [illegible] duplex potencia
scilicet actiua que est principium transmutandi alterum secundum quod aliud
Alia est passiua que est principium transmutandi ab alio / et hec deo
non conuenit / Conclusio quod in deo est potencia actiua infinita / [illegible] in
omni eo quod agit est principium actiuum / sed deus agit [illegible] et
aliorum est quod agit et transmutat alterum / quod non posset nisi in
eo esset principium transmutandi alterum / et hec est potencia actiua
in deo qua omnia transmutat / et [illegible] quod deus mouet primum
mobile ut [illegible] metaphysice / et quia [illegible] concedunt quod
deus fecit celum et terram / ergo hic est agens / Conclusio [illegible] potencia
actiua dei est deus probatur sic quod [illegible] deus [illegible]
[illegible] est distincta a deo / et hec [illegible] / quod cum [illegible] deo [illegible] esset di-
stincta deus non esset summe simplex cuius contrarium [illegible] uellet
et katholici doctores [illegible] / et quod in
[illegible] est aliquid distinctum ab eo [illegible] / et non est
summe simplex [illegible] esse potencia actiua est [illegible] semper [illegible] in
deo [illegible] dicitur deus et deus / et quod
est in quolibet [illegible] ipsum esse [illegible] ipsum non esse / [illegible] deus est summe
[illegible] / et ita prima potencia actiua / Conclusio [illegible] ad propositum
[illegible] concedendum est deum esse infinite [illegible] in uigore et po-
tencia / [illegible] quod est infinite magnitudinis spiritualis est infiniti
uigoris / sed deus est infinite magnitudinis spiritualis [illegible] non est
[illegible] quod magnitudo spiritualis [illegible] in primo
celi 19 et 2 [illegible] que est in deo / [illegible] et pote-
[illegible] que [illegible] effectiuum / et ergo ubi est infi-
nitas quantitatis spiritualis / ibi est uigor infinitus / et [illegible] quod
[illegible] magnitudinis dei non est finis / et illud Baruch [illegible] o
Israel quam magna est domus dei / et ingens locus possessionis
eius / magnus et non habet finem / excelsus et immensus ma-
gnus et non habet finem / et illud Athanasii immensus
pater / immensus filius etc. / Petrus [illegible] de Tharantasia [illegible]
ad propositum dicitur / quod sicut quantitas [illegible] ea attenditur
secundum longitudinem / latitudinem / et profunditatem / sic quantitas potencie / uel uirtu-

3° pars

90 2

3 90

in scripto primi
dis[illegible] art

in longitudine durationis / in latitudine extensionis / et in altitudine
seu profunditate vigoris / Secundum potest infinitas attendi quod scilicet
sub[illegible] medijs divina potencia infinita est / quia scilicet tempore duracionis
/ quia potest ad eternum usque in eternum durare / et secundum vigoris / quia potest vigere
infinite tamen [illegible] est / quia nichil sibi impossibile / [illegible] quia non requirit
moram / quia omnia facit in instanti / Et etiam non requirit auxilium
alicuius sive in efficiendo sive in removendo prohibens / quia potest omnia
per se facere cum vult / Ex quibus liquet quod potencia dei omnino est infinita
Sed de quesito dubitatur quomodo sic [illegible] creature potest quantum divina
essencia / ita ut divina potencia / explicatione [illegible] est omnipotencia
in causalitate universalitatis et infinitatis et sufficiencie / creatura
non potest esse tam simplex / ut potest infinita ad habere essencie simpliciter / ut
potest esse super alterum / Ex quo infertur quod de potencia ordinata et immo
de absoluta potencia dei creature [illegible] est [illegible] / et ideo quod nulla creatura 2
una sibi est omnipotentia / [illegible] si deus aliam crearet [illegible] eam
potentiam [illegible] sequeretur plura inconveniencia que infra in [illegible]
ostenduntur / Sed ad rationem ante oppositum [illegible] quod non
est status in quibus possibilitas que posse [illegible] ad potentiam pertinet [illegible] ab impotentia
posse peccare non est potentie / sed impotentie / quia [illegible] potest ut
dicit [illegible] in quo [illegible] non est status / quia [illegible] non potest
sic in se [illegible] in alio / Sed de quesito [illegible] potest de [illegible] quod sicut
nulli creature potest communicari divina sua essencia / ita ut divina omnipotencia
/ et [illegible] explicatam rationem / [illegible] omnipotencia in causalitate [illegible]
et infinitatem et sufficienciam / creature vero non potest esse causa simplex
ut potest infinita facere / cum habeat essencias finitam / ut potest per se sed per
alterum / Sed ad rationes ante oppositum / ad primam de omnipotencia creature
dicitur quod non est simile / quia bonitas dicit divinam perfectionem / sed non [illegible]
que est in deo / Sed omnipotencia notat virtutem / [illegible] aut divina
essencia sit communicabilis creature participative / non tamen eodem modo
est in deo / Ad secundum vero de omnipotencia / dicitur quod non est simile / quia posse
[illegible] ad actionem / scilicet ad [illegible] / in creatura vero non potest esse potentia
[illegible] activa infinita / [illegible] passiva / quia potencia potest induci [illegible] actionem
secundum quod [illegible] agentis infiniti [illegible] omnino [illegible] dicitur quod [illegible]
non [illegible] secundum simplicem intelligenciam / que sola est infinitorum
[illegible] et applicacionis [illegible] / Ad ultimum que probat [illegible] omnia
posse [illegible] dicit de [illegible] hominis / non de [illegible] / et [illegible] divine
omnipotentia a [illegible] / tamen [illegible] hominis [illegible] de [illegible]
[illegible] principaliter in [illegible] in [illegible] magna [illegible] questio prima ¢
[illegible] magnitudine [illegible]
creat / et se [illegible] est [illegible] / nec [illegible] est [illegible] omnium [illegible]
visibilium et invisibilium [illegible] sicut et [illegible] est
se diffundere et [illegible] secundum Dionysium / et quod dicit Augustinus libro primo
de doctrina christiana / quia bonus est deus sumus quia nos creavit

per suam significationem et ad nostram utilitatem / ut ipsum laudarent
et glorificarent [illegible] / Deus est creator [illegible]
rerum scilicet caelestium / et terrestrium / visibilium et invisibilium / uni-
versitas machinae mundialis producta est in esse ex tempore et de nihi-
lo ab uno solo / qui est principium primum et summum [illegible]
[illegible] / cuius potentia licet sit infinita et immensa produxit tamen omnia
in certo numero pondere et mensura / Per hoc quod dicitur ex tempore omnia pro-
ducta esse / excluditur error ponentium [illegible] mundum [illegible]
[illegible] / Per hoc quod dicitur ab uno solo / excluditur error manichaeorum
ponentium pluralitatem principiorum / Per hoc autem quod dicitur quod est primum
et principium et summum / excluditur error ponentium deum produxisse
inferiora creaturarum / ministerio angelorum / Per hoc autem quod dicitur
in certo numero pondere et mensura / ostenditur quod creatura est effectus tri-
nitatis creantis / [illegible] sub triplici causa / [illegible]
[illegible] / [illegible] / quod finita et modificata
Notandum est quod deus condidit triplicem creaturam / scilicet pure spiritua-
lem ut angelicam / et pure corporalem ut elementa / et aliam ex utraque
et coniunctam / partim spiritualem et partim corporalem scilicet hominem
[illegible] spiritualis / [illegible]
De creatura spirituali et incorporali / [illegible]
[illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / et immutabile / et bonum
[illegible]
[illegible] summum bonum / scilicet deum super omnia / [illegible]
[illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible] in [illegible]
[illegible] / primo Lucifer inter angelos [illegible] de proprio
bono [illegible]
[illegible] / Cadens autem factus
est [illegible] obstinatus [illegible] / et exclusus a deo con-
templatione / [illegible]
[illegible]
[illegible] ad imaginem dei / [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / Sicut [illegible] angeli a deo aversi
statim sunt obstinati [illegible] / sic angeli ad deum conversi
statim sunt confirmati [illegible] in bona voluntate / [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] media et [illegible]
in [illegible] / sive contemplativa sive ministrativa / et haec [illegible]
[illegible] hierarchiam scilicet summam / mediam / et infimam / ad similitudinem

Ierarchiam spectant tres chori, scilicet supremi, scilicet Seraphin, Cherubin, Throni.
Ad mediam ierarchiam spectant Dominationes, Principatus, Potestates. Et
ad infimam ierarchiam spectant ultimi tres chori, scilicet Virtutes, Ar-
changeli, Angeli. Et isti ut angelis plurimum in ministerium missi
et ad custodiam hominum deputati, quibus ministrant, custodiunt ne sta-
tes cadant, et cadentes adiuvant ut resurgant. Natura vero corporea
a deo formata tota consistit in celesti et elementari natura. Natura
quidem celestis natura corporea est in tres principales celos distincta,
scilicet empireum, quod est supremum et sedes angelis repletum est, et
cristallinum, quod est infra empireum, et sub hoc firmamentum
quod est celum stellatum, in quo stelle fixe sunt. Infra firmamen-
tum sunt septem orbes planetarum, qui sunt Saturnus, Jupiter, Mars,
Sol, Venus, Mercurius et Luna. Natura vero elementaris in quattuor
species distinguitur, scilicet ignis, aeris, aque et terre. Ex quibus speciebus
fiunt elementa, sive mixta corpora pariter multa. Et sic procedendo
a summo celi cardine usque ad centrum terre sunt decem orbes celestes
et quattuor spere elementares, quibus integratur et constituitur tota
machina mundi sensibilis distincte et perfecte et ordinate. Ita quod ce-
lestia influunt in terrestria et elementaria, primo faciendo dispositionem
rerum mixtarum et animarum, secundo influunt causando productionem
rerum generabilium et corruptibilium, scilicet mineralium, vegeta-
bilium, sensibilium et corporum humanorum. Secundo dicendum quod [illegible] angelica
et que est cognitio [illegible] matutina et vespertina. Ad primum dicendum
secundum Dionysium quod angelus est imago dei, manifestatio occulti
luminis, speculum purum, clarissimum, splendidissimum. Imago dei dicitur
et hoc [illegible] sic quod habet vim imaginis ut homo intellectum
et hoc intelligentiam, memoriam et voluntatem, que sunt partes
imaginis. Et hoc commentator [illegible] quod
substantie separate dividuntur in intellectum et voluntatem. Dicitur manifestatio
non occulti luminis, quia angelica creatura magis representat divinam
essentiam propter sue nature perfectionem, et ideo est summa occul-
tum propter incomprehensibilitatem sue perfectionis. Dicitur speculum
purum, quia a sordibus corporalibus penitus alienum, et splen-
didissimum, quia clare cognitionis recipit perfectionem speculum illustra-
tum. Damascenus vero talem [illegible] sic diffinit angelum: Angelus est
substantia intellectualis semper mobilis, arbitrio libera, incorporea, deo
ministrans secundum gratiam, non natura immortalitatem suscipiens,
cuius substantie speciem et terminum solus deus novit. Et ista diffinitio
est angeli boni, que sic intelligitur: substantia dicitur ad differentiam accidentium,
intellectualis, id est spiritualis, ad differentiam corporum. Semper mobi-
lis ad differentiam vegetabilium et plantarum que non moventur [illegible]
mutationem loci. Arbitrio libera dicitur ad differentiam brutorum. Incorporea deo
ad differentiam anime humane [illegible] patet tamen sic quod non immixta corpori. Deo
ministrans secundum gratiam, ad differentiam malorum angelorum qui non sunt in gratia.

non nisi immediatius [illegible] ad dexteram dei / hec bonaventura [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] cuidam [illegible] / [illegible]
[illegible] cognitio vespertina angeli [illegible] / quia cognoscitur res in pro-
pria natura / [illegible] per duplicem modum / scilicet [illegible] immutabiles
et priores [illegible] in verbo cognoscit / non enim in illo quod [illegible]
cognoscunt solum illud verum esse / ad hanc in verbo / [illegible]
esse [illegible] hanc in [illegible] / sicut [illegible] videt se cognoscit
esse [illegible] / [illegible] cognitio vesper-
tina / [illegible] esse verum / [illegible]
[illegible] / videndo [illegible] et [illegible] cognitio est [illegible]
vespertina et matutina / [illegible] solum [illegible] cognitio / [illegible]
[illegible] vespertina [illegible] cognitio [illegible] esse
verum / [illegible] in [illegible] / [illegible]
[illegible] matutina et vespertina / [illegible] videtur [illegible]
[illegible] / hec bonaventura
ubi supra / De gracia creature que [illegible] spiritualis et
[illegible] / [illegible] deus creavit hominem [illegible] / et
fecit cum [illegible] et [illegible] et [illegible] / et ad [illegible]
[illegible] et volun-
tatem / [illegible] / [illegible]
[illegible] creat deus / [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] super illa [illegible] / [illegible]
[illegible] / Corpus autem [illegible] scilicet ade fuit
de limo terre [illegible] paradisum [illegible] / et [illegible]
ad [illegible] / sic ut [illegible] subiectum
et ei obtemperans sine [illegible] / et posset gignere
ac [illegible] sine libidine / et esset [illegible] sine [illegible]
et [illegible] ad [illegible] / non [illegible]
mortis / [illegible] et [illegible] ad [illegible]
[illegible] in quo loco [illegible] de [illegible] xiii / scilicet [illegible]
[illegible] ad [illegible] et
[illegible] lignum vite ad [illegible] conser-
vandum / [illegible] duplex [illegible] / [illegible]
mentis et exterior sensus carnis / [illegible] est ei duplex motus
[illegible] in voluntate et [illegible] / [illegible] duplex
[illegible] bonum [illegible] scilicet visibile et [illegible] / aliud in-
visibile et eternum / [illegible] bonum [illegible] scilicet visibile
[illegible] possideret / aliquid promissum ut per meritum
[illegible] / [illegible] promittitur [illegible]
[illegible] preceptum [illegible] / [illegible] naturale ad
custodiendum bonum iam datum / aliud discipline ad promeren-
dum bonum promissum / [illegible] melius potuit [illegible]

Et p obedicam

ter per obedienciam / que suo merito duxit ad celum / suo autem deme-
rito precipitaret ad infernum. Preceptum nature erat crescite et multi-
plicamini. Preceptum discipline fuit de ligno sciencie boni et mali ne
comederent. Et quia homo racione sue nature fragilis / et defectivus po-
terat cadere quia nondum in bono erat confirmatus / Ideo deus deus
benignissimus ei contulit duplex adiutorium contra hoc / scilicet duplicis
nature et duplicis discipline. Nature quidem duplicem indidit recti-
tudinem per conscienciam et synderesim / per conscienciam concessit ei
ut posset recte iudicare et discernere / et per synderesim ut posset
recte velle. Sinderesis enim est remurmurare contra malum et stimu-
lare ad bonum. Sic eciam duplex adiutorium gracie seu discipline ei
contulit / unum gracie gratis date / et hoc erat scilicet sciencia illuminans
intellectum ad cognoscendum deum suum, seipsum / et mundum istud
quem factus fuerat propter ipsum. Aliud adiutorium erat gracie gratum
facientis / quo diligeret deum super omnia / et proximum sicut seipsum. Et
his itaque adiutoriis homo fuit sufficienter potens stare in bono
et proficere et a malo declinare. Ex quo sequitur quod si cecidit non aliun-
de nisi ex sua culpa cecidit / quia obedienciam contempsit. Preterea est
sciendum quod deus fecit hominem ut in eo luceret divinorum operum con-
summacio. Fecit enim eum ex naturis maxime distantibus, in unitate scilicet
scilicet corpore et anima coniungens illa ut in homine manifestaretur dei po-
tencia maxima. Secundo fecit eciam hominem innocentem / iustum et rec-
tum sine culpa, et absque omni pena et miseria ut in eo manife-
staretur dei bonitas. Tercio deus fecit hominem racionalem deum
suum cognoscentem, seipsum et omnia creata / atque omnibus impo-
suit nomina / ut manifestaretur in eo divina sapiencia / que concessit
homini triplicem oculum secundum Hugonem scilicet carnis quo videt que
sunt extra ipsum / oculum racionis quo videt ea que sunt intra se
et oculum contemplacionis / quo videt ea que sunt supra ipsum
hunc oculum homo per lapsum perdidit / nisi sit illuminatus per graciam
fidei et scripturarum intelligenciam. Amplius est sciendum quod Adam
primus sicut supra dictum est extra paradisum est formatus a
deo immediate de limo terre / quo ad corpus in statura viri
et ad paradisum positus est / ut sciret se habere illum locum per gra-
ciam non per naturam. Sed in paradiso postea Eva est a deo formata de costa
Ade. In illo quidem paradisi loco si ambo Adam et Eva in iusticia
originali permansissent / filios sine libidinoso fetore sed genuis-
sent / tot feminas quot mares / et ex omnibus eorum filii eorum et
filiorum filii in iusticia originali fuissent nati / sed tamen non
fuissent in illa confirmati / sed tamen fuissent in iusticia eadem divina
providencia conservati usque primo nati / quia statim fuissent ma-
gni in statura viri / in qua tamen parvuli sunt facti / nec potu-
issent quoslibet actus humanos statim exercere / post nativitatem

bonitati / que est causa suprema omnium que facit ultra quam
alia causa semper non est querenda / Causa autem congruitatis fuit
dei quod hoc ideo fecit ut suam ostenderet bonitatem / et creatura
sibi serviendo inde haberet utilitatem sicut dictum est / Secundo queritur
quare deus non prius creavit mundum quam creavit / Respondetur quod sibi
non placuit / Tercio queritur quid deus ante mundi creationem fecit
et in quo fuerat et quid nec celum / nec stelle fuerunt / Respondetur quod ipse
sibi ipsi sufficiens est / et fuit et adeo non nichil egit ante mundi crea-
tionem / sed ad intra deus pater ab eterno filium suum genuit
intrinsece generavit qui una secum tamquam unum principium spirauit
spiritum sanctum / Quarto queritur quare deus non fecit res inde-
fectibiles / Respondetur quod ideo quia nulla creatura potest esse semper vel sequendo
indefectibilis in natura sua / sed hoc solius dei est / qui non indiget
ab aliquo sustentari / aut conservari / Deus quod si faceret res inde-
fectibiles faceret eas deos / ut tolleret sibi libertatem qua liber est
eas conservare / immo necessitaret se et alligaret ad eas immu-
tabiliter conservandum / quod est inconveniens maximum / Sed quia potest
eas conservare vel non conservare ex libertate voluntatis sue
ideo est necesse eas defectibiles esse / et posse deficere / Et si nunquam
deficiat / nec potest eas dominus deus facere indefectibiles / Quod quod de-
fectibiles sint non est domino deo imputandum / quia numquam dedit eis
aliquam dispositionem / Sed tamen defectibiles sint / quia creata
de nichilo facta / ita in se defectibilis est / eo quod creatura est ex
nichilo facta / et potest in nichilum redire / Exemplum non est imputan-
dum doctori puerum loqui / qui esset impedite lingue / sic puer
doctus loqui / naturaliter impedite loquitur / licet non esset doctus
a magistro ut impedite loquatur / Sicut faciens cyphum de ligno
foraminoso facit cyphum esse / sed non facit eum foramino-
sum esse / Sic dominus deus / facit res esse / sed non facit eas defe-
ctibiles esse licet defectibiles sint / Quinto queritur quare non
fecit res meliores quam sint / Respondetur quod ideo quia sic placuit
voluntati sue / Et si faceret res ita bonas adequate sicut potest
[illegible] vel potenciam suam / Sexto queritur quare deus permisit
homines et angelos ita cito cadere sicut ceciderunt / Respondetur
ut ostenderentur defectibiles esse ex origine / Et quia si per unum
diem vel mensem vel annum stetisset et post cecidisset / eadem esset
questio quare tam diu permisisset eos cadere / Septimo queritur quare deus
permittit quod plures sunt mali quam boni / plures infideles quam
fideles / Respondetur quod hoc facit propter tria / Primo ut ecclesie defensio
ascriberetur deo / Secundo ut homo non confidat in defensione sua
Jeremie xvii Maledictus homo qui ponit carnem brachium suum
Tercio ut deus intelligi bonos ex gratia subsistere / non ex natura propria

[illegible] quas

Cum esset [illegible] paganissimi et incole cuius [illegible]
[illegible] et [illegible] / non relinquit [illegible]
[illegible] primus est [illegible] qui dicit de-
um non esse [illegible] est [illegible] insania [illegible] esse
[illegible] et omnium / [illegible] que omnia die [illegible]
[illegible] debet [illegible] / [illegible]
[illegible] deum qui est pater omnium [illegible]
demonibus [illegible] iam demones deum [illegible] et con-
[illegible] esse deos
Contra [illegible] quod solus deus unus verus est

De origine ydolatrie

Queritur unde ydolatria [illegible] et quid est et quare sic
[illegible] ad ydolum [illegible]
dum [illegible] ad filium qui filio
[illegible] / [illegible]
[illegible] de [illegible] / et [illegible]
[illegible] filium ut quem [illegible] non posset / [illegible]
[illegible] in patria sua homo
[illegible] / et [illegible] pro [illegible]
[illegible] / [illegible] ad filium
[illegible] pater [illegible] filii [illegible]
/ et [illegible] / que [illegible] filii [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] / [illegible] quem [illegible]
[illegible] / [illegible] filium [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / de
[illegible] ydolum [illegible] / quod [illegible] latine [illegible]
[illegible] / [illegible] in [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] ad simulacrum [illegible]
[illegible] illud [illegible] / [illegible] / unde [illegible]
[illegible] primus in orbe [illegible] in esse [illegible] / [illegible] historie
[illegible] est [illegible]
[illegible] / [illegible] in historiis [illegible]

gen

[illegible] historiam de origine ydolorum / [illegible]
[illegible] assiriorum / mortuo [illegible] patre suo / in sola-
cium doloris ymaginem [illegible] fecit sibi / cui [illegible] tan-
tum [illegible] / ut quibuslibet reos qui ad eam confugerent [illegible]
[illegible] / [illegible] illi simulacro divinos honores im-
pendere / [illegible] plurimi [illegible] sue [illegible]
[illegible] / [illegible] historiam [illegible] illud
[illegible] / in [illegible] de [illegible] / [illegible]
historia est [illegible] / [illegible] ydolatrie in diversis [illegible] hinc
[illegible] / [illegible] / [illegible]
apud egiptios / [illegible] super [illegible] super [illegible]

Ydolatra est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] ydolatrie sit [illegible] equivoce di-
[illegible] [illegible] et [illegible] sicut [illegible] de
[illegible] de [illegible] que est [illegible] et de [illegible] que est [illegible]
[illegible] Item ydolatra [illegible] sit [illegible] in [illegible]
[illegible] de [illegible] inventa [illegible] qui [illegible] homines
[illegible] adorare

ydolatra [illegible] ydolorum [illegible] [illegible] ydolorum [illegible] ab ydolo [illegible] figura [illegible] creature

Ad secundum dicendum quod ydolatra dicitur serviens demonibus immo et cui-
libet alii creature [illegible] qui soli deo competit. Et dicitur ydolatria
quasi ydolorum latria [illegible] ydolatria id est ydolorum cultura
vel servitus creature exhibitus. Ad [illegible] ydolatrie sunt decem
species in quibus stultissimi homines dei creatoris et gloriam transtulerunt
ad creaturam. Prima est omnium cultura demonum. Secunda est stella-
rum. Tertia elementorum. Quarta ydolorum. Quinta imaginum.
Sexta figurarum. Septima [illegible] et [illegible]. Octava [illegible] et
[illegible]. Nona [illegible] et [illegible]. Decima
est [illegible] [illegible]. Hec autem omnia
prohibita sunt quia sunt prevaricationes et apostasia, ut 26
q. ult. Non observetis et [illegible] [illegible]
et sequentibus. Quod autem ydolatra [illegible] secundum [illegible]
fidei, ut patet secundum ordinem. Ydolatria demonum [illegible]
qua demonibus immo [illegible] [illegible] [illegible] dum
[illegible] [illegible] causam [illegible] credebat decepti
homines quod demones haberent potestatem in hominibus et rebus hu-
manis [illegible] sic [illegible] videbatur lesiones
corporis [illegible] et [illegible]
[illegible] sic [illegible] non quanta et qualia
et quotiens [illegible] mala [illegible] inferre possunt sed solum
quantum [illegible] qui ab infestatione hominum eosdem
compescat [illegible] prout gloria sue et
saluti hominum videt expedire [illegible] sive [illegible] ut in Job
[illegible] et [illegible] 26 q. 2 [illegible] 2 q. 7 [illegible]
[illegible]. Secunda [illegible] quedam [illegible] aliis
[illegible] que [illegible] credebatur
[illegible] [illegible] solius dei sit [illegible] non
[illegible] 26 q. 7 [illegible] q. 2 [illegible] sine salvatore
et q. [illegible] non [illegible] minus [illegible]
[illegible] et q. 7 [illegible] circa finem
[illegible] qui [illegible]
[illegible] et pater [illegible] Ter-
[illegible] [illegible] que [illegible]
[illegible] demonum [illegible]
[illegible] aliter ad operum exer-
[illegible] opera demonum [illegible]
[illegible] unde [illegible]
De [illegible] operationibus [illegible] aliorum
[illegible] sola [illegible] sed [illegible]
[illegible] forma [illegible] nature [illegible] et [illegible] ut opus
[illegible] qui [illegible] opus nature
videatur que [illegible] consuevit 26 q. 5 [illegible]

Sapie. 14 in fine Infandorum enim ydolorum cultura omnis mali causa est et inicium et finis

Animandi

Nota Sacrificium committit qui offerendo sacrificium [illegible] sacrum efficit offerentem [illegible] aliquis offert sacrificium debet [illegible] qui offert sacrificium deo [illegible] sacrum [illegible] [illegible] satan et petit [illegible] altaris qui offert sacrificium deo et [illegible] [illegible] ab eo/ [illegible] aliquis offert sacrificium ydolis offert [illegible] sacrificium [illegible] et [illegible] [illegible] se alieno sacrificio/ [illegible] ipsum [illegible] sacrum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] sacrificium offerendum soli deo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

2 q. 7 Nec mirum/ quoniam sciencia et [illegible] [illegible] magice ar- 2
tes quibus in eam sciencia [illegible] a deo data est/ vel ad [illegible] fallendos
fallaces/ sicut [illegible] in magos [illegible] [illegible] est in
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuerant
dampnandi/ [illegible] malefices [illegible] [illegible] [illegible]/ vel ad eos- 2
dem [illegible] manifestandum et parandum [illegible]
[illegible] [illegible] omne genus [illegible] et prouenire [illegible] 2
[illegible] [illegible] et alia [illegible] a demonibus [illegible] [illegible]
unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et maleficia [illegible]
omnibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que omnia
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2 6
q. 7 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
supplicia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ut non [illegible] [illegible] deo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2
[illegible] [illegible] [illegible] suum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in hec [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] q. 7 Nec mirum [illegible] [illegible]
nec [illegible] se [illegible] hec/ si [illegible] ad [illegible] [illegible] 2
[illegible] non [illegible] 2 6 q. 7. [illegible] de [illegible] [illegible] 7
[illegible] [illegible] est/ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2
[illegible] [illegible] aliquis [illegible] [illegible] in [illegible]
laborem [illegible] tanto maior [illegible] [illegible]
Causa igitur [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] 2
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]/ et
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]/
[illegible] no/ sed minimi remunerationis satisfactionem et oblationum

iam non ut dii neque ut boni homines illa prestant sed ut
vilissimi homines omnium cum homines vilissimi sint qui venales
sunt Si dicitur quod in hoc est gratia apud deos quod a talibus
sine pretio recipiunt et magna eis tribuunt Queritur iterum
an indigeant huiusmodi muneribus an non si indiget nimis
miserum sit eum et maxime inopes qui sanguine taurorum
et vesperilionum atque lacertarum indiget Et feliciores
sint ciniphes atque bufones qui gratis et absque meretricio
modo aliquo huiusmodi animalia ubique adipiscuntur Si vero non indiget
ex hoc patet eorum vilitas cum a mundo rebus non indigentes
pro beneficiis suis exigunt Item creature solum possunt
quod velit eos posse creator omnium et id solum agunt quod velit ut
sint agere 1. 2. 6. q. 2. Et cum sine salvatore Et Sapientie 8 et
20 Si ergo prestant beneficia et delicias hoc est ex abundantia
creatoris bonitatis abundantie et influentie primum in ipsos
deinde per ipsos in alios Et quia gratiarum actio et collaudatio
de omnibus beneficiis in summo esse magnus creatoris sic
et ipsa largitas eorum quod in ipso summus provenit et summe
2. 6. q. vel non observetis [illegible] in primis et maxime
ab ipso petenda sunt atque speranda Item si propter beneficia ser
viendum sive colendum debetur magis deo per se debetur et propter hoc
ei soli In prestationibus enim beneficiorum creature non sint nisi
ministri universalis largitoris bonorum dei deficientes beneficia
ipsius quibus ea immittit Et ideo patet impietas et insania ydo
latrie que propter huiusmodi beneficium deficeat creaturam non di
stinguentes quod incomparabiliter longe sit largitor et dator maximus
nobis a numina ea deferentes Item potentia ista et [illegible] huius
deorum aut sint rationales aut irrationales aut per electionem operan
tes Si sint irrationales hoc est non libere sed necessitate operantes
quilibet est ignis ad calefaciendum nec id est liberum Tunc talem
fieri non obviabit ei materia calefactibilis ymo necesse est
id potest non calefacere Tunc nec [illegible] in potestate continet prevertor suam
ergo nulla gratia est exhibenda huiusmodi diis pro aliqua prestatione
beneficiorum sicut nec igni ob calefactionem que non sunt
colenda propter beneficia Si vero sint rationales et libere
huiusmodi prestat tanto magis gratie magis quam liberalitatis sunt
quanto fontem gratiarum viciniores sunt si sint boni sint ergo omnium
universitatem [illegible] magis in quolibet huius primus fuit quoniam
ris sunt alterius adulius sunt et honor conferunt sunt magis
eius [illegible] et ideo consequitur ydolatra deum Si quis dicit quod
placandi sunt dii quod medium constituunt mortalibus Contra ab eis
deriguuntur istis Si enim illi apud deum constituunt mortalibus
manifestum est quod iniuste beneficientur eisdem et ideo ipsi ministri

ipm ex necessitate et potestate. Tamen non solum [illegible] sed [illegible]
[illegible] sicut diabolus [illegible]. Sed vel [illegible]
[illegible] magnitudine plagarum eius [illegible]
[illegible] esse [illegible] est necesse. [illegible]
[illegible] carne et sanguine
[illegible] non est ita [illegible] sed est
[illegible]

[illegible]

festum est aut nullam omnino substantiam aliquid posse contra be-
neplacitum creatoris quae nec prodesse nec nocere possit contra
beneplacitum ipsius. Et ideo nichil omnino cultus aut hono-
rificentie impendendum est diis quibus ad ipsam eorum potestatem
inter aliqua bona vel mala que possit evenire. Item aut est
libera potestas sequendi in quoscumque et quandocumque voluerint aut
non. Si est libera quo ergo parcent contemptoribus suis et
exterminatoribus cultus sui. Si vero est non libera sed limita-
ta et ligata, est igitur in potestate ligatoris in quos et quantum et
quando sciverit. Solus autem creator ligator est ac limitator huius-
modi potestatis, quare ipse solus honorificandus adorandus et orandus. Cete-
rum et similiter huiusmodi bestiarum et non ipse bestie, sic omnino
inutilis est ipsorum cultura. Si quis vero obiciat quia nos sanc-
tis et nominibus eorum edificamus templa et statuimus eis festa
et cantus et lectiones et huiusmodi laudes et venerationes sicut hereti-
cus Faustus contra catholicam religionem dicit scilicet quod sanctos ydo-
la in martyres et sacrificia in agapes convertit. Respondemus
quod non sanctis nec aliis templa et altaria edificamus sed deo al-
tissimo et quibusdam honore sanctis impendimus ut dei amicis et dei
servis propter solum deum hic familiaribus nec sanctos ut deos invocamus
aut oramus nec ut auctores bonorum que nobis prestari
petimus, sed ut interpellatores intermedios intercessores
seu intervenientes. Nec petimus ut nobis beneficia largiantur
nec dicimus sancte petre sancte paule salva me sed ora pro me
et omnes sancti orate pro nobis. Christiani igitur et alios sanctos colimus
non ut illi ydola a quibus eventus sperant et possunt sibi dari
ea ut ab auctoribus quod est ydolatria. Nos autem credimus quod
primus solus est verus deus quibus ut hic dicitur. Quod est contra
cultores militie celi quam fides katholica ut ydolatriam infectat
De militia celi habetur 4 Regum 23 et psalmo ... Deut. 4 Jer.
19 et 8 Sophonie 1 ... Unde sciendum est quod
militiam celi dicit magia multitudinem spirituum quos dicunt
preside(re) ... celorum et in eorum ministerio esse. Posuerunt
angelos ministrantes signis et sideribus planetis. Similiter
et alios qui presideant ignis, alios mari, alios terre. Et utebant-
ur invocationibus omnium huiusmodi spirituum vel angelorum prout
credebant convenire maleficiis suis vocabantur ea in scriptu-
ris et sculpturis huiusmodi nominibus scribentes et sculpentes ea
instrumentis maleficiorum, et hoc cum ymaginibus vel specu-
lis vel lunibus aut rebus aliis sicut legitur et reperitur
in tractatibus eorum quas decepti et perditi homines scripserunt

Militia celi

vel demonis sub [illegible]

[illegible]

Si aut non [illegible]

[illegible]

Item si bonus [illegible]

[illegible]

[illegible]

hora eadem permutes vel similia fiant in eadem regione cum
eadem proportione celi sit eciam et singulis operacionum illa-
rum / sed hoc patet esse falsum / cum in eadem hora surgant
multa milia hominum in eadem regione quorum opera penitus
sunt diuersa / et multa incipiunt itinera vel negociaciones quorum
euentus penitus sunt diuersi / Nam alii vadunt alii veniunt
alii ditantur alii depauperantur alii vincunt alii moriuntur
alii sunt reges et alii serui / Secundo patet manifeste quod vna conste-
llacio non est signum talis diuersitatis / Item aut huiusmodi conste-
llaciones sunt signa tantum infelicium euentuum / aut signa et
cause simul / si signa tantum aut euentus contingencia res de necessitate
aut non / Si sic / tunc ipsa signa sunt necessaria ita quod mutari non
posset / et quia ipsi euentus immutabiles et ita de necessitate eue-
niunt omnia mortalibus quod est error / Si vero sint de necessitate
non contingentia euentus infelices [illegible] non
est eis credendum / Si autem sunt signa et cause euentuum felicium et infelic-
ium cum sint in se necessarie est eciam et necesse necessarius quod
est iterum error / quia sic esset vita hominum prorsus immuta-
bilis / De hac materia habetur in exposicione euangelii Iohannis
et 26 q. 2 Illud [illegible] ad istud 2 q 3 c 1 q 7 non liceat
Contra predicta arguit Basilius in [illegible] reprehendit apostolus
eos qui dies et menses et tempora obseruabant / Racione ar-
guitur [illegible] istis [illegible] operatur per
modum scientie / scientie autem operacio vilis est comparacione
virtutis libere operantis / Aut impossibile est causam esse
nobiliorem causato / virtutes celorum et stellarum et signorum
impossibile est causare in nobis sapienciam vel virtutes vel bonos
mores vel artes quascunque / vel etiam leges vel policias / cum
hec omnia nobiliores sunt omnibus huiusmodi virtutibus quas ipsi
ponunt in celis / Causa autem in naturalibus semper nobilior est causato
Item virtutes ex quibus fiunt huiusmodi operaciones aut sunt corporales
aut spirituales / si corporales non possunt naturaliter imprimere disposicio-
nes spirituales / Agens enim naturaliter mediante accione quod [illegible] et assimila-
re sibi recipiens / Unde patet quod nec leges nec secte nec
mores sunt ex talibus virtutibus / Si vero dicerent quod sunt spiritua-
les / constat quod huiusmodi virtutes non operantur intelligendo
imaginando et desiderando / sicut [illegible] apud se / vnde necesse
esset huiusmodi luminaria habere intelligere / imaginari et desi-
derare huiusmodi impressiones in hominibus / cuius contrarium [illegible]
eius / Item iste mutaciones non mutantur loco vel tempore

que est [illegible] ymaginationem [illegible] et [illegible] in [illegible]
loco [illegible] [illegible] in alio [illegible] [illegible] et alia
humana [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
loca [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible]
deus [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible]
dies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
observancie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad observationem [illegible] [illegible] [illegible]
sed ad [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible]
[illegible] [illegible] quantitates [illegible] [illegible] / [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
dum / [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / [illegible] est [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] nec
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] nec [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / nec [illegible] / nec [illegible] / [illegible] est [illegible]
dies et [illegible] offerent / [illegible] tamen et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] / [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] que in
[illegible] sit [illegible] ad [illegible] impossibile est [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] / si non [illegible] [illegible] / hec [illegible] aut [illegible]
aut [illegible] / [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible]
non sit [illegible] [illegible] [illegible] / si [illegible] [illegible] aut [illegible]
/ ergo [illegible] hec nec gratia / nec [illegible] / nec [illegible] [illegible] est
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc [illegible] / [illegible] [illegible]
[illegible] quidam [illegible] dixerunt celum et stellas et luminaria animata [illegible]
[illegible] angelos esse / et [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible]
bus humanis / [illegible] corpora illa celestia corporibus humanis
[illegible] / et hec de causa visum est [illegible] nobiliores
sublimiores esse hominibus / [illegible] [illegible] / et [illegible] huma-
num [illegible] / et ob hoc honores divinos et sacrificia eis sta-
tuerunt / Eorum quos induci [illegible] que contra [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sunt inducta / [illegible] quod [illegible] astronomi

et adhuc observat certis temporibus vicibus quasi determinatis
hiis diis dominantibus annis et annorum partibus et plus quam
[illegible] possunt si quod plures aut minus adiuti fuerint quam benivoli
sunt ac impediti ab aliis et ita potest quod non possunt iuvare nec
nocere ut dii ut dominium sed ut quasi impotentes ab aliis adiuti
et ut miserimi ab aliis impediti. Satis manifestum est astro-
nomiam et ydolatriam sibi non contradicere et utramque sic alter-
utram esse vanam vel falsam. Item qui operantur in rebus
humanis planete et stelle et luna in modo isto inferiori aut
operantur naturaliter aut voluntarie aut violenter. Si naturaliter
non ergo plus adoranda venerandi et colendi sunt pro hiis
quam ignis pro calefactione sua naturali. Si violenter multomagis
quam non violenter operantur quod violenciam inferunt et contemni
magis illud deberet. Sicut si pro bono quod proveniret
[illegible] molendinarii ipsa rota non est veneranda
sed potius aqua cuius impulsione illud bonum efficit com-
pendiosius esset colenda quam altissimum esset colendum. Si ergo isti
illo modo super bonum huiusmodi sunt colendi. Si pro voluntate
operantur aut hoc faciunt sola voluntate sine motu corpo-
rali aut non. Si sic, sed constat quod huiusmodi dii quantum ad volun-
tatem nunquam in eodem statu permanent et continue ea velo-
citate qua moventur mutant situs et loca. Si vero non sine motu
corporali non ergo operantur ut dii et hoc est nobilitas divinitatis
ut cuius facere solo bene sit mortalibus. Item aut huius-
modi adoratores putant quod imponunt eis adoratores aeris con-
temperationes rorem et pluviam et cetera huiusmodi actiones et
si verum non est etc. si esset non propter hoc deberetur huiusmodi
cultus eis qui ydolatria dicitur. Ista enim naturaliter ab eis provenire
mittit sicut lumen a sole fallit et calor ab igne non per
modum divine [illegible] provenire ab eis. Et ideo nec propter
propter hoc colendi ut dii. Alioquin et panis et vinum et ve-
stimenta et medicamenta ac calciamenta cetera quod vite necessa-
riis esset adoranda ut dii cum ab ipsis nobis tot utilia bona
naturaliter proveniant. Ista aut solo nutu ut beneplacito hec
nobis donant ergo ubicumque fuerint et qualiscumque sit figura
ut situs eorum sine aspectus nichilominus hoc operabuntur.
Ista enim est excellencia deitatis ut nec ex loco nec ex tempore
pendeat favor aut gracia ipsius. Insuper quia immensi-
tas voluntatis ipsius est ut nec impediri possit ab eo
qui vult nec cogi ad illud quod non vult. Satis omnis hoc
dicitur tempore omni loco [illegible] posset [illegible] procedit igitur eandem prout
ex huiusmodi nec [illegible] libera voluntate [illegible] ex huius-

[illegible] loca [illegible]

[illegible]

et idola [illegible]

[illegible]

[illegible] quod [illegible]

[illegible]

[illegible] ad [illegible]

[illegible]

De idolatria [illegible]

[illegible] ignis [illegible] in ignem [illegible]

[illegible] Set ut legit[ur] [illegible]

[illegible] de ur caldeorum [illegible]

[illegible] deus [illegible]

[illegible] idolatria [illegible] idolatria

[illegible] in igne et in

flamma [illegible]

[illegible]

[illegible] idolatrie [illegible]

---

et idola [illegible]

videtes actiuitatem ignis quod omnia alia con[sumit] i[n]posita deu[m] dixerunt sicut caldei unde caldeus dicitur quasi deus tali[s] (?) [illegible] eam [illegible] de isto igne sunt ab raham qui nolunt cole ignem [illegible] ad [illegible] est ad ignem [illegible] videtur [illegible] [illegible] eum quem dei [illegible]

[illegible] sequitur [illegible] de [illegible] ignis [illegible] accidit de aliquo
[illegible] hungari [illegible] sicut [illegible]
[illegible] prout hoc [illegible] in [illegible]
baptiste / nec credibile est quod in [illegible] ossium [illegible]
fiant sive [illegible] festivitatis Johannis combustio ossium
canum et hominum / nec ipsi qui faciunt hoc [illegible] ab ini-
piscibus et [illegible] fit hoc [illegible] fiunt ignes
de solis lignis et stipulis [illegible] vadunt ad loca [illegible]
sa [illegible] faces accendunt seu faces [illegible] con-
suetudine fieri in kalendis [illegible] / ut in [illegible] epi-
phanie [illegible] videtur [illegible]
[illegible] quibus consueverunt comburi [illegible]
magnates [illegible] ad destructionem huius supersti-
cionis [illegible] est [illegible] ignis
[illegible] est et [illegible] sublimioribus [illegible]
in [illegible] manifestum est quod ignis
magis [illegible] adorare [illegible]
et [illegible]
[illegible] adorant [illegible]
per [illegible] et [illegible] non magis [illegible]
[illegible] adorantibus [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible]
est ago [illegible] De ydolatria in aere

Aerem deum [illegible] esse [illegible] / ut [illegible] Sapi-
en[illegible] [illegible] opinati
sunt [illegible] / [illegible] nubes pluviam et [illegible]
[illegible] / [illegible] fructus [illegible] et vege-
tabilia [illegible] videbantur / [illegible]
aere esse credebant / [illegible] ipsum opinati sunt
esse [illegible] mortalibus / [illegible] et [illegible]
sequitur [illegible] horum error fuit quod ignorabant causas
[illegible] nubium et pluviarum [illegible] tonitrui ac fulguris
Tonitruum est sonus collisionis ventorum et [illegible]
in nube / sicut sonitum efficit [illegible] in aqua
[illegible] ex collisione [illegible]
[illegible] est splendor ignis [illegible] et collisione
[illegible] fulgur est ignis [illegible] collisionis [illegible]
[illegible] substantiam et vehementia caloris
corpora [illegible] nec resistunt [illegible]
nutritum [illegible] aere nec [illegible]
et adorare [illegible] magis [illegible] esse
mo in nobis [illegible] sic aere [illegible]
se sponte [illegible] nisi [illegible] pulmonis attractus / Item

[illegible]

[illegible] idola [illegible]

[illegible]

Et sic sumitur [illegible] primo ubi [illegible]
cum quod putatur idolum esse est persona subsistens ex simula-
cro et [illegible] est in [illegible]
esse hoc est in [illegible]
[illegible] sive [illegible]
[illegible]
in se [illegible] sed sola [illegible]
[illegible] et [illegible] ad [illegible]
cendum unde [illegible] de [illegible]
[illegible] sed [illegible] medio [illegible]
[illegible]
medium [illegible]

De ydolatria ymaginum nota quod inter ydola gentilium que ymagines
erant quedam ad memoriam et representacionem aliquorum in operibus emi-
nentium esse credebantur. Alie vero erant que credebantur esse habitacula
deorum id est demoniorum. Psalmus: Omnes dii gentium demonia. In illis
demones decipiebant homines eis dantes responsa ac si in ipsis
habitarent inducti sacrificiis que eis exhibebantur. In quibusdam yma-
ginibus credebant talem aliquam virtutem esse infusam eo quod
sub certis horis fiebant ut sculpebantur aut fabricabantur ut
mathematici mentiuntur homines trahere mores et cetera quod sub hora
nascuntur. Talis error est illorum qui dicunt ymagines sculptas
arte a stellarum situ sortiri virtutem ut de certis [illegible] facere yma-
gines esse deos fictos. Huius ydolatrie dedit causam nimius
dolor de amissione prolis. Unde in Sapientia xiiii ubi
pater fecit sibi fieri ymaginem filii ut esset sibi solacium et
qui vero ad eam fugientibus parcebat ille venerabatur ymagi-
nem illam ut deum. Et deinde crevit error multiplex quia
nominabant bel alii autem baal alii belum alii belsebub secundum va-
rietatem linguarum. Alia causa fuit voluntas principum qui fe-
cerunt adorare tanquam deos. Daniel iii et Judith iii et Sapientia xiiii.
Tercia causa fuit ambicio acquirendi gloriam [illegible] Sapientia xiiii.
Quarta causa fuit amor reipublice et inde romani suos
imperatores sic honorabant et antiqui suos reges. Quinta causa
fuit decor operis tamen nullatenus [illegible]. Et primo Sapientia xiiii.
Ex quibus autem queritur cur insani homines [illegible] ut adorare
appetebant et sibi fieri ymagines ut Daniel iii. Dicimus quod in-
natus est omnibus nobis naturalis amor divine [illegible] et
eiusdem desiderium nam amor et desiderium beatitudinis
naturaliter nobis indita sunt et [illegible] fuge et fuga miserie.
Beatitudo autem non est nisi similitudo sive assimilacio creatoris.
Anima igitur hunc amorem et hoc desiderium patiuntur tenebro-
sitas autem corrupcio in quibus sunt unde non tam assecuta
[illegible] falsam sive similitudinem eandem [illegible] impiam
ac sacrilegam sicut falsam beatitudinem in voluptatibus
[illegible] in diversis temporalibus homines affectarunt.
Queritur ab aliquibus qui dicunt demones in ymaginibus loqui
utrum loquantur in eis sicut anima loquitur in corpore per orga-
na vocis aut sicut in vase vel in archa aut in alio pa-
rvulo. Sed [illegible] quod non ut anima tanquam per organa corporis quia
organa vocis necessario impetratur ad formacionem loquele
[illegible] aut spiritus nichil operantur per tales ymagines ut
per organa. Unde non movent linguam vel labia horum
ymaginum quando dant responsa nec membris ymaginum
utuntur ut organis quare non loquuntur demones in statuis

Hunc modum sic anima in corpore [illegible] / [illegible]
[illegible] in [illegible] in [illegible] / sic neque in [illegible]
[illegible] puer [illegible] neque in [illegible] / neque [illegible]
neque in pelli / neque in manibus [illegible] / non impossibile
[illegible]

De adoracione vero ymaginum absque ydolatria dictum est supra in illa questione vtrum latria conveniens deitati sit exhibenda christi humanitati

animalibus sicut visio et apprehensio que sunt fundamentum et preparacio ad nobiliores et subliminiores operaciones in statuis autem non. Item abiliores et speculatores sunt homines quam statue / similius esset dignius homines deos esse quam statuas immo porcos et asinos. Ex quo patet insania et ridiculositas paganorum errorum.

Contra ydolatriam caracterum et figurarum signaturarum et impressionum. Secundum est sicut quidam stulticia ut credere figuris siue sculpturis scriptis pictis siue impressis virtutem habere diuinitatis ad operandum mirifica. Huius autem erroris destructio patet per hoc, quia impossibile est figuris virtutem habere qualemcumque aut a parte materie aut a parte forme sic figuracionis aut ex parte amborum simul. Si ex parte materie scilicet metalli vel ut lignum vel huiusmodi ergo huiusmodi virtus potius est materie quam figure et omni est datum magis et minus est apud quosdam. Si ex parte forme, sed ista forma est accidens ergo esset in accidente diuinitas qua absurditate non est maior. Si vero ex parte amborum esset ergo diuinitas non simplex est sed composita. Igitur impossibile est in figuris diuinitatem esse vel diuinam virtutem per hoc quod sunt figure.

Secundum ergo quod figure et caracteres huiusmodi non per virtutem suam naturalem aliqua operantur mirifica illa que illis attribuuntur sed ex demonum pacto quo polliciti sunt cultoribus suis per signa huiusmodi se adesse. Exempla autem operacionum que per signa videntur fieri manifesta sunt in regibus et subditis eorum quorum fuit et impressionibus anuli vel ymaginum a subditis obeditur. Sic signata autem et huiusmodi impressiones cultores ostendunt illius ydolatrie ad quam pertinent illa signa. Sicut enim animalia certo signo vel caractere cognoscuntur, sic diabolorum istorum caracterum impressionibus diabolus se ostendit suorum insignitos. Et sicut iudei signaculo circumcisionis pacto abrahe et legi moysi se confitentur se esse astrictos. Et ideo huiusmodi iniuritas creaturis fides catholica detestatur. Sicut enim sano nephas est caracteribus sic et huiusmodi stigmatibus insigniri et caracteribus imprimi est nephandum.

De ydolatria verborum et nominum. Tantam enim adam virtutem impo-suerit nominibus et verbis malefici ut ipso auditu serpentes et animalia occidunt et ipsa inspectione figurarum et scripturarum quibus scripta essent nomina et verba huiusmodi ut habetur 26 q. 2 Illud. Sed plerumque 2 q. 2 nec mirum. Contra quos nota. Cauta si hec virtus inest huiusmodi verbis et nominibus aut a parte materie i. aeris aut ex parte forme i. soni, aut ex parte signorum aut ex omnibus simul aut aliqua alia corrupcione ut mortem inferat, sicut fit in spiramine quorundam draconum vel bufonum. Sed a parte soni non est possibile, sonus enim siue sonacio non potest nocere audientibus nisi

p[er] vehementiam laudi[illegible] sui aut p[er] magnitudinem sui / ut si ager
[illegible] / [illegible]
posset [illegible] / [illegible] possit [illegible] sua [illegible]
[illegible] / per [illegible]
[illegible] quae [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] / et [illegible]
[illegible] signari [illegible]
[illegible] / et [illegible]
[illegible] / [illegible]
ad [illegible] ipsius omnia mala [illegible] ab auditoribus
/ et omnia bona [illegible] eisdem / quae [illegible] / et
infirmitates / et [illegible] morborum [illegible]
quaere [illegible] / cum [illegible] ad [illegible]
[illegible] illum [illegible] omnia illa simul possit
[illegible] / hae significationes / circa [illegible]
[illegible] nomina et [illegible] / et ita [illegible]
est error illorum / qui [illegible] et [illegible]
bis / et illorum qui sigillis et anulis, imaginibus / [illegible]
bus planetarum / [illegible] / [illegible]
[illegible] illa in [illegible] sic [illegible] / [illegible] et illorum
qui [illegible] et [illegible] omnia [illegible] et [illegible]
[illegible] / [illegible] sic [illegible] illa valde [illegible]
est / [illegible] aliquid de [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] maleficia
et flagitia / et [illegible] / [illegible]
non [illegible] solum [illegible] / [illegible]
pronomen [illegible] / vel quod nomine [illegible] creator [illegible] iniuriam
nominis sui et contumeliam / vel [illegible]
et exhibebit contra se ipsum / et [illegible] impietissimus
et pessimus [illegible] / [illegible]
Scitum [illegible] nomina et [illegible] / non [illegible]
nisi [illegible] / vel [illegible] / vel [illegible] / vel aliquo
sub [illegible] / vel [illegible] / vel [illegible] / vel [illegible] / Cum [illegible]
aliquod [illegible] quod [illegible] est / non [illegible] aliquid
[illegible] / sed [illegible] qui [illegible] impeditur / Apparet ergo
duplex idolatria [illegible] et [illegible] / [illegible] quia [illegible] ille
[illegible] / [illegible] quae [illegible]
[illegible] / alii [illegible] sive [illegible] / sive [illegible]
intenduntur / [illegible] cum [illegible] dei altissimi [illegible]

sermones eius et scripturas defendo ipsum venerantur et per huiusmodi
veneracionem aliqua medium a creatore obtinent. Sic et isti
malefici non venerantur verborum que proferunt vel scripta deferunt
sed veneracione qua offendo vel proferendo illa demonibus im-
pendunt ab eis quedam permittente deo obtinent que forte admirantur
et quedam non obtinent quia demones creatoris imperio prohibentur vel
quia malicia demonum non vult suis cultoribus impendere ne
eos gratis servire consideret dum eorum servicium illis nil
impendit vel inde deus ab eis gravius offendatur vel ut am-
pliora servicia extorqueant ab eis. Arg. 26 q. 2 Sors et q. 2
Nec mirum. Ex predictis patet aliter ad prolacionem quorundam
verborum oraculo demonum ministerio congregentur serpentes a malefi-
cis et ligantur. Aliter thaurus est occisus a iudeo susurracione
verborum sicut habetur in legenda sancti Silvestri. Set contra hoc sicut a
da [illegible] veneracione creatoris et prolacionem sacrorum verborum
[illegible] homines [illegible] exorcismis demones abigantur de hominibus
[illegible] honorem deo [illegible] eius facere non sustinentibus
aliquando in eos qui eius utuntur servicio. Sic legitur [illegible]
Ydolatriam spiritus provenire error maleficorum qui nominibus de-
orum et stellarum [illegible] attribuunt illa malefici-
orum suorum operibus adhibere [illegible] non deum et hoc. Contra
quos apostolus Galathas iiii dicit Dies observatis et menses et tempora
unde timeo ne forte sine causa laboraverim in vobis. Et q. 2
ca. 1 et q. 1 Non observetis. [illegible] estimatur de hoc que
ydolatrie est illud quod in parietibus domorum scribunt [illegible] nomen
dei quo primo audita fuit tonitrua in regione illa credentes
quod scribit huius scripture tecta tuta sit domus illa a lesione
fulgoris. De hoc que est error ille quo credatur quosdam dies
fortunatos et faustos quosdam infortunatos et infaustos rebus
incipiendis et aggrediendis. Ad destruccionem huius erroris
sciendum quod [illegible] aut [illegible] ipsa non temporis aut ex [illegible]
[illegible] cum una sit in toto et qualis eius perpetue [illegible] igitur
[illegible] totius et singularum [illegible] [illegible] totum tempus
[illegible] est et hoc singule [illegible] aut totum infaustum
et hoc [illegible] aut totum [illegible] et infor-
tunatum [illegible] est [illegible] fortunatum et infor-
[illegible] [illegible] et [illegible] destruendi sine
[illegible] prosperandi et [illegible] destruendi sine
[illegible] [illegible] sed hic rex cum toto exercitu suo [illegible]
[illegible] in medio maris contra impetum
in prelio et navis magna in medio maris contra impetum
ventorum et inundacionem fluctuum cum ipsis hostis attribuit
[illegible] ad bellum et [illegible] in navim vel [illegible] conserva-
[illegible] domorum [illegible] satorum segetum et fructuum ab-
omni lesione. Similiter et contingencia omnia hostis attribuit [illegible]

sic d[illegible] virtute fortunarum et debilitate quibus que restat ... [illegible] est, cum [illegible] vel non omnia [illegible] debilitas ... est / cum ... esse non sit / nisi fluxus et effectus ab ipso esse / Item cum tempus et non ponitur ... [illegible] / cum ... non sit ... mensurat ipsa motus / qui longe / et longe sit [illegible] esse ... [illegible] ... Item si hec vera est nullus ... [illegible] ... in hora est in parte / et [illegible] maior in anno est in mense et in mense [illegible] / et in die est in hora / et in [illegible] ... ab aliquibus [illegible] est in qualibet hora vel die. Cum si dicatur quod hec virtus non est ex natura temporis sed ex alia / Queritur ex qua / si dicatur quod ex constellatione sicut dicitur diem esse [illegible] vel [illegible] vel alicuius planete / aut horam hoc ad ydolatriam constellationum pertinet de qua satis dictum est superius / Nisi si ex [illegible] que facta sunt in die / sic ad dies egyptiacos [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] plagas quibus diebus ipsis creditur fuisse flagellatum [illegible] / hec [illegible] est [illegible] manifesti [illegible] [illegible] nulla [illegible] sit inter dies illos et dies istos in [illegible] fuit [illegible] / et dies isti non conveniunt nec et specie cum illis / hec ipsa causa est / quia isti dies [illegible] [illegible] sit eiusdem speciei et eiusdem nominis dies / Et hoc est ac si diceretur / Quidam per hoc sunt [illegible] et [illegible] / [illegible] qui de [illegible] [illegible] sunt [illegible] et [illegible] quod esset [illegible] et [illegible]

Ydolatria de [illegible] et [illegible] rebus. Credit [illegible] sive in [illegible] causam esse / vel signa [illegible] illa hic [illegible] / vel anni [illegible] / magna [illegible] in principio anni / diei / vel mensis / vel septimana / vel prima [illegible] illa [illegible] / [illegible] Cum surgit quis de lecto suo / si [illegible] [illegible] a parte sinistra [illegible] cum [illegible] / vel [illegible] [illegible] [illegible] dextrum vel [illegible] que [illegible] / que non [illegible] / aut [illegible] / aut [illegible] / de [illegible] et [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] et [illegible] / cuius [illegible] / cum [illegible] illa non possunt esse cause [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] / Si enim hoc esset in potestate nostra [illegible] et voluntate / quod nobis in principio cuiusque diei vel anni accideret / ... pro [illegible] faciamus [illegible] hoc [illegible] providentia sive dispositione [illegible] [illegible] [illegible] causis / Item si [illegible] confert [illegible] vel [illegible] vel informatur [illegible] [illegible] [illegible] et finalius / Contraria [illegible] [illegible] [illegible] est esse / et si [illegible] istorum [illegible] dignius est / vel potius [illegible] est / [illegible] finalius [illegible] et [illegible] dignior sit [illegible] sive [illegible] / Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

habent scilicet virtutem fortunandi et infortunandi opera sequentia illa
ordinationem localem, magis enim convincta sunt opera secundum loca quam
secundum tempus quae maioris virtutis et maioris influentiae sunt. Item quod
res perfectiores causae sunt rerum nobilium et debiliorum fortunarum et
maiores maiorum contra ordinem est naturae et contra rationem
quoniam causa efficiens causat effectum suum de abundantia
sua, et propter hoc maior et fortior atque nobilior. Sicut patet in
luminositate solis quod maior et fortior est omni splendore quem
causat, similiter et ignis calore. Et ad hunc modum se habet de omnibus
causis naturaliter ac per se efficientibus. E contrario autem se habet secundum
errorem istorum qui naturam et rationem honorem creatoris
et gloriam eius ad hoc in rebus huiusmodi transfuderunt. Ordinatio
enim vitae nostrae dei altissimi opus est. Opera autem initialia de qui-
bus dicimus casualia sunt et voluntaria et ex ipsis nullo modo
pendent sequentia. Si autem dicatur non esse causas sed signa se-
quentium eventuum, aut ergo sunt signa naturalia, quae posita
sunt; patet quod non sunt naturalia, quia nec exemplum per similitudinem significant
nec per consequentiam ut fumus ignem, aut effectus naturales
quae causant. Posita vero non sunt, quia a nullo auctore penitus
instituta ad hoc significandum. Si quis vero dixerit quod in rebus
huiusmodi plerique observatores inveniunt aut invenerunt verita-
tem, respondeo quod hoc fit duobus modis. Primus naturalis. Cum enim
credulitas huiusmodi observationibus confortat animas illorum et ex-
hilarat cum bona sibi eventura credunt, et propter hoc agunt magni-
ficentius. Magnificentia autem ac strenuitas multum meliorat
opera et prosperitatem. E contrario vero cum mala sibi imminere
suspicantur, timore aut desperatione deficiunt, et ideo segnius
atque debilius agunt in operibus suis. De hoc 2. 6. c. 1. Secundus mo-
dus est ex suggestione daemonum, qui bona vel mala quae providerint
talibus observationibus suggerunt, ut eos ad idolatriam fortunae
atque fortuitis alliciant.

Tertia pars idolatriae talia est rerum inutilium vel inventionum
sicut in domibus aut cum matre incubante ovis aut pu-
lli. Cuius stulta credulitas apud quosdam tantum invaluit quod
sicut causam sive fecunditatis ac prosperitatis et temporalis abundantiae
eam invenimus custodivit. De matre adhuc sit inventa multa male-
ficia ac veneficia operabantur, ut ad reconciliandum amorem
et praestandam fecunditatem virtutem eadem mirificam inesse
credebant. Et ita dei dona et opera aliqui alii quam ipsi deo attribue-
bant, quae alium auctorem fecunditatis et opulentiae temporalis quam deum
altissimum opinabantur. Hanc idolatriam prohibuit dominus. De
uterque 22. De hoc enim protestatur prohibitio istud, quod vulgo dicitur

Non est fortunatus qui inuenit denarium uel obulum perditum. Quod si hic error est
pro quo ipsi credunt esse meliorem inuentorem aquis est sapientum
et meliorem inuentionem obuli quam denarii uel grossi. Credunt
et infortunatam esse inuentionem bolue uel ouis et fortunatam
similiter lupi uel colubri aut draconis. Processit autem apud bar-
baros hec insania et uesania stulta ut qui primo inueniant
aut obiciat eis dicunt una quaque die. Contra errores istos qui
dicunt inuentionem atque uel obuli causam esse fortunationis
uel prosperitatis. Et utique uerum hic habent ex parte materie aut ex parte
forme. Si ex parte materie tunc in metallo maiori uel minori maioris fortune
causa esset quod ipsi negant. Si autem ex parte forme tunc non refert
utrum lignea uel ferrea aut ex alia materia sit quod ipsi negant.
Si uero ex ambobus sit tunc uix tenetur nisi ut dicere uidetur scilicet
actubus uel quotiens uenit aliquis inuenerit uel reperit bona
eueniat. Si autem dixerint quod uera est fortuna inuentio actus nisi
ab aliquo sit perdita et eadem inuentio sit ex infortunio et per-
ditione alterius pendet hec fortuna sed ita alterum contrarium
pendet ex altero. De obulo uero et nummo pendet distinctio.
Si a parte inte causa est boni fortunationis multo fortunatius nu-
mmus integer tunc nummus plus sit de materia eadem. Si uero a parte
forme similiter cum eadem forma maior sit in nummo. Eodem modo
si ex parte amborum cum ambo cum et maiora sint et fortiora
in nummo integro quam in obulo. Si autem dixerint quod non est hoc
ex obulo secundum se sed in inuentione modo est hec actus in obu-
lo non refert igitur an obulus sit an nummus quod inuentio
et insuper omne inuentum a uetere habet fortunam istam et illam
infortunium. Preterea similis inuentio nummi prestabit hanc fortunam
obulo et non nummo. Cum ergo quantum ad materiam et quantum ad
formam receptibilior sit nummus eiusmodi impossibile est obu-
lus. Quod si dixerit quod ignorantie imbecillitatis est hoc. Ergo me-
lius est inuenire uel millesimam partem nummi tantum et
ita in infinitum modicum fieri quam mille milia auri et ar-
genti. Deinde que causa prohibet quominus ab effectione huius
Distinctionis tunc autem et hec sunt quia patet per Boetium libro 2 capitulo quinquagesimo
nonagesimo quinta. Et Boetius etiam docet libro 6 quarto dist. 1 et
2 .d. 7 hec uerum. Et quid non obseruandis et tunc pecandi
dicunt esse peccatum a recta fide deuiare et errore paganorum
in inuolui cum aliquid dicatur aut nummus contra mol-
[illegible] Et cuiusque ergo
credit posse aliquam creaturam aut in melius aut in dete-
rius immutari aut transformari in aliam speciem uel in
aliam uiam aut sibi similitudinem nisi ab ipso creatore qui

dimittendum

arbitratum

omnia fecit, et per quem omnia facta sunt, procul dubio infidelis est et pagano deterior. Et propter hec ista in concilio agatensi 26 q. 5 c. Si quis episcopus. Et ideo hec omnia et consimilia ita prohibita sunt 26 q. 5 c. Non observetis, ubi dicitur: Cum quicquid facimus in nomine domini nostri ihesu christi facere debemus, in quo primum movemur et signamur, cum patre et spiritu sancto est unus solus verus deus omnipotens, ut hic dicitur ad idem extra [illegible] c. De idola [illegible] Deut. 2 [illegible] De ydolatria [illegible] 21 Baruch 7 [illegible]. Qualiter autem ydolatre puniendi sunt, secundum canones 26 q. 7 c. Illud per totum et q. 1 c. Admoneat, et extra de sortilegiis c. 1 et 2. Illud autem notandum quod ydolatre et incantatores qui colunt creaturas, cogitant deum vel invocant auxilium demonum supersticionis alterandis sive existenter sive apparenter, contumeliam irrogant potentie divine. Alii vero qui oraculo vel instinctu demonum intendunt ad predicenda futura vel ad detegenda occulta sive presentia sive futura, ut aruspices, augures et hiis consimiles, contumeliam irrogant sapientie divine. Alii vero qui in curandis remediis adhibendis que medicinam disciplinam contemnunt, ut deprecationibus, ligaturis, incantationibus, caracteribus vel de rebus suspendendis, alligandis, saltandis et huiusmodi, contumeliam irrogant bonitati divine. Illud tamen attendendum, utrum res que sanando corpori adhibenda in natura valeant, et tunc licite adhibenda, an significativa observatione perveniant, et tunc tanto prudentius sunt cavenda quanto quod adhibetur videtur efficacius prodesse, precipue ubi latet causa quid valeat, quo animo quid notatur, et ubi dubitatur propter suspicionem veneficii, sed est vitandum. Suspiciosum est quodcumque hominum placitum cum hominibus federatum fidei est contrarium. Et hec dicta de imaginibus ydolatrie etc. ad presens sufficiant.

Sexto principaliter tangitur divine excellentie dignitas per hoc quod dicitur celi scilicet creatorem, et creator omnium rerum spiritualium scilicet angelorum qui sunt rebus corporalibus digniores et nobiliores, et quo illas deus [illegible] fecit, cognoscit eas digniores. Sed et ita ait Augustinus in meditationibus: Fecit deus rationalem creaturam que summum bonum intelligeret, et intelligendo amaret, et amando possideret, et possidendo frueretur. Et partim [illegible] in sua puritate remansit ut angelus, et partim corpori iungitur ut anima. Et rationalis creatura distinguitur in incorporalem et corporalem, et facta est ut deum laudaret. Cum autem creatura rationalis facta est a deo, respondendum est ad creatoris bonitatem et creature utilitatem. Utile namque est servire deo

et fui eo. Et ut dicit Holgoth super illud Sapientie: Creavit
enim deus ut essent omnia etc. / quod consideracio creaturarum
quas deus propter hominem fecit / monet bene creaturam racionalem
ad quatuor laudabiles disposiciones / monet namque hominem
ad amorem dei / ad honorem / ad stuporem / ad timorem
et ad laborem. De primo dicit Augustinus x libro confessionum capitulo 6: Ce-
lum et terra et omnia que in eis sunt ecce undique michi dicunt
ut te amem / nec cessant dicere omnibus ut sint inexcusabiles
/ et infra capitulo 6: Quid autem amo cum te amo / non speciem
corporis nec decus in creaturis / non candorem lucis / nec
dulces melodias cantilenarum / non florum vel unguentorum
aromata suavem fragranciam / non manna et mella / non
membra acceptabilia carnis amplexibus / non hec amo
cum te amo deum meum / et tamen amo quandam lucem / et
quandam vocem / et quandam odorem / et quandam cibum
et quendam amplexum / cum amo deum meum / lucem
odorem vocem cibum / amplexum interioris hominis mei
/ ubi fulget anime mee quod non capit locus / et ubi sonat
quod non rapit tempus / et ubi olet quod non spargit flatus / et
ubi sapit quod non minuit edacitas / et ubi heret quod
non divellit sacietas / et hoc est quod amo deum. De isto amore
Hugo de arra anime loquens anime sue dicit: Magno debi-
to obligata es anima mea / et multum accepisti / et nichil
a te habuisti / et pro hiis omnibus non habes quod retribuas / nisi
tantum ut diligas. Nam quod per dilectionem datum est / nec meli-
us / nec decencius quam per dilectionem rependi potest. Sapiencie
xi: Diligis omnia que sunt / et nichil odisti eorum que fe-
cisti / nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti / et quod
ergo propter dilectionem hominis omnia fecit / racionale est quod super omnia
ab homine diligatur / ymmo sicut omnia a deo per amorem
procedunt / ita per amorem reguntur / et per amorem in deum rede-
unt quantum possunt secundum Boecium 3o de consolacione metro 2o
Sic omnes res [illegible] hinc ordinem suum / circulum. Unde ibi
hic est communis cunctis amor. Secunda consideracio creaturarum
movet hominem ad honorem debitum deo impendendum / omnis
enim creatura pro sue nature potencia deum maxime honorare /
/ nec est aliqua res corporea que suis legibus nititur
obviare secundum Boecium 4o de consolacione prosa 6 probat quod
omnes res a deo quasi voluntate reguntur / sicut ad disponentis
nutum convenienter et congrue convertuntur / nec bonum
regimen foret / si foret ingenium detrahencium [illegible] ob [illegible]

salus et ideo concludit quod nichil naturam suam servans deo con-
trarie conatur et hoc est quod dicit Sapientia 8 attingit a fine
usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. De isto
honore loquitur Anshelmus libro Cur deus homo capitulo 11 dicit omnis
voluntas rationalis creature subiecta debet esse voluntati dei et
hoc est debitum quod debet angelus et homo deo quod solvendo
nullus peccat et quod omnis qui non solvit peccat. Hec est in-
tegra sive rectitudo voluntatis que iustos facit sive rectos
corde id est voluntate. hic est solus honor et totus quem debemus
deo et a nobis exigit exigit deus. hec Anshelmus. Et hanc
consideracionem creaturarum habuerunt illi tres illustres pueri
qui in fornace omnes creaturas singillatim ad deum laudandum
et honorandum induxerunt Danielis 3° Benedicite omnia
opera domini domino etc. Et petri 4° In omnibus honorificetur deus. Ter-
cia consideracio creaturarum movet ad stuporem. Non enim est tam
parva creatura in toto mundo cuius naturam compositionem et virtutem
possit comprehendere intellectus humanus sed magis stupet et mi-
ratur. Ecclesiastici 11 Stupor et mirabilia facta sunt in terra. Et Eccli 11
Mirabilia opera altissimi solius et gloriosa et abscondita et
invisa opera illius. Quarta consideracio creature movet hominem
ad timorem. Omnis enim creatura triplici voce alloquitur hominem
sicut docet hugo de archa noe. In hoc mundo omnes contempla-
tores audiunt quasi omnem hominem tribus vocibus nobis loquentem.
prima voce dicit accipe, secunda dicit redde, tercia dicit fuge.
id est accipe beneficium, redde debitum, fuge supplicium. Prima
vox est famulantis, secunda admonentis, tercia comminantis.
Prima vox famulantis est celum, que dicit ego ministro tibi
lucem in die ut vigiles, tenebras in nocte ut pauses, ego
ad oblectacionem tuam gratas temporum vicissitudines pro veris
et estatis fervorem autumni plenitudinem et algorem hiemis
ego alternatione incremente dierum et noctium spacia sol-
racione dissimiliter extendo ut varietas tollat fastidium et non
pereat oblectamentum. Aer dicit vitalem tibi prebeo flatum et ge-
nus avium ad tuum mitto obsequium. Aqua dicit potum tibi
prebeo, sordes purgo, arentia rigo, et diversa genera piscium
ad tuum cibum mitto. Terra dicit ego te porto, panem conforto,
vino letifico, omnibus generibus fructibus delecto, diversis animalibus
mensas tuas repleo. Secunda vox admonentis est mundus qui
dicit vide homo quantum amavit te qui propter te fecit me ut serviam
tibi quod factus sum propter te, et ut tu servias illi qui fecit me et
te, me propter te, et te propter se. Si sentis beneficium redde debitum,
accipe bonitatem, redde caritatem. hec exivit et hec exigit
deus. Tercia vox comminantis est ignis, qui dicit a me combur-

rexis / Aqua dicit / a me submergeris / terra dicit / a me absor-
beberis / infernus dicit / a me deglucieris / quia omnis creatura
sicut ex condicione sua homini famulatur / sic eciam peccatoribus
pro malorum suorum consciencia comminatur / ut in singulis creaturis
se ipsi timeant / quod se meruisse cognoscunt. Hec huius est id
signanter dicit Eccli. 27 Timor dei super omnia se superposuit
quia ex omni creatura contempta dei omnis homo timebit dei / Tercia
consideracio creaturarum movet hominem ad laborem / omnis enim na-
tura creaturarum habet aliquas utiles operaciones [illegible] conciliatorum [illegible]
[illegible] uno [illegible] aufert ipsas operaciones a rebus
aufert [illegible] rerum / homo autem ad laborem nascitur Job 5.
Et ideo timendum est sibi ne ociosus aut inutilis habeatur
Et ideo rogandus est deus ut nobis cooperari dignetur / quia ipse
est de quo scribitur Ysa. 26 Omnia opera nostra operatus es nobis domine
Septimo et ultimo in supradicto [illegible] permanencie et
firmitatis in hoc quod dicitur et terre / Per terram enim intelliguntur omnes
res corporales / non solum terra que est infimum elementum / sed eciam
celum / et quecumque infra ipsum / et terra corporalis continetur / et
quia tam celum corporale quam terra sunt res stabiles permanen-
tes et firme / ergo multo amplius permanencior et firmior est
deus creator eorum / et ideo bene notatur in hoc nomine terra dei
permanencie firmitas / Et secundum [illegible] ponit-
ur / Est scilicet terra quam fugimus / terra quam timemus / terra
quam gemimus / et terra desiderabilis et expectabilis quam spera-
mus / De prima terra dicit Job 10 terra miserie et tenebrarum / et
dicitur terra tribulacionis / terra sterilis / et terra plena tenebris
scilicet quo ad carenciam divine visionis / dicitur sterilis quo ad absenciam
remuneracionis / et dicitur terra ejulacionis quo ad illacionem penarum passionis
De secunda terra dicit Job 10 antequam vadam et non revertar ad terram te-
nebrosam / De secunda quarti Regum 2 aque pessime et terra ste-
rilis De tercia Ysa. 30 Omnis [illegible] in terra
tribulacionis et angustie / De secunda terra dicit propheta bonum est
terra quia est [illegible] aliud cecidit in terram bonam / hec
terra sunt fructifera creata desiderabilis et melita / fructifera
propter hominis sustentacionem / desiderabilis propter corporis delectacionem
et melita propter defensionem / Est igitur fructifera in sustentando
desiderabilis in delectando / et melita in protegendo De pri-
ma dicitur 2 Reg [illegible] in terram fructife-
ram et fertilem De secunda scribitur Jer. 3 [illegible] ponam te in
filiis et tribuam tibi terram desiderabilem Et [illegible]
in ps. dicitur / qui pro nichilo habuerunt terram desiderabilem De
3a dicitur Exo. [illegible] terram melitam [illegible] / Sed heu proch
dolor prima terra hodie translata est in sanguinem a malicia

austri

[illegible]ricerit

habitancium in ea / et ideo spinas et tribulos germinat. Et de hac
dicit psalmista: Terram fructiferam in salsuginem a malicia. De hoc etiam Gen.
iii°: Maledicta terra in opere tuo. Item terra desiderabilis po-
sita est in fastigio solitudinis / et ideo se nullus aspiciat. Et de
hac Zach. vii°: Et posuerunt terram desiderabilem in desertum.
Item terra inculta posita est in consumpcionem / et ideo dominus
eam reprobat dicens: Maledicta terra. Et Dauid: Ego et spa-
bit in terra mollita et consistitur in manum eius. De terra
terra quam germinat dicitur Gen. iii°: Terra es et in terram ibis.
Et debet esse eiusdem simplicis terre humus / hec est terra sit illuminata
pacificata / et humiliata per graciam / quod significatur Apok. xviii°
vidi, et quod terra illuminata est a gloria angeli descendentis / qui significat
graciam ad animam descendentem / a cuius gracia illuminatur terra quando
germinatur ad suum factorem. Item terra humiliata / quod fit per sue con-
dicionis consideracionem / sic enim humiliabat terra illum patriar-
cha qui dicebat: Quid loquar ad dominum meum, cum sim terra
et cinis. Item hec terra sit pacificata per imitacionem Christi. Ier. xii°
Cum autem in terra pacis securus fueris quid facies in Ior-
dane / id est cor sanctificatum / quod fit per carnalium desideriorum mor-
tificacionem et abiectionem. Exod. iii°: Solue calciamenta de pe-
dibus tuis / locus enim in quo stas terra sancta est. De ista
terra quam querimus dicit psalmista xxvi°: Credo videre bona domini in
terra viuencium / et in persona penitentis dicit de ea Ysa. xxxviii°:
Quesiui residuum annorum meorum / et dixi non videbo dominum
meum in terra viuencium. Ista terra dicitur benedicta / glosa
/ melliflua et optima. De prima dicit psalmista: Benedixisti domine
terram tuam / et dicitur benedicta / quia continue ipsam habitant
beati et benedicti a deo qui deum laudant in secula seculorum
illud ... in deo ... et dicit glosa propter
... in ea habitancium / et dicit melliflua propter dulcedinem
/ et dicit optima propter omnium bonorum abundanciam / quia ibi erit
quicquid volet homo / et nichil mali volet. De terra gloriosa dicit
Daniel xi°: introibit in gloriosam terram. De ista dicitur in
multis locis sacre scripture et specialiter Exod. iii° ubi dicit quod
ducit dominus filios Israel in terram lacte et melle manantem.
De terra hac Deut. viii°: Dominus enim deus tuus introducet
te in terram bonam et terram frumenti et ordei, ac vinearum
/ in qua ficus et malogranata / et oliueta nascuntur / terram
olei et mellis ubi absque penuria panem tuum comedes / et
omnium rerum abundancia perfrueris / ut cum comederis et sa-
turatus fueris benedicas domino deo tuo pro terra optima

quam dedi tibi. Ista terra solum est vinearum, que dicitur bona
pro esse terram, sed dicitur terra .4. rivorum, aquarum et fontium,
rivorum ingenuitas nobis stillas gratiarum infundit, aquarum
ingenuitas largiter effundit, fontium ingenuitas gratias ibi sca-
turizat. Dicitur etiam terra frumenti, ingenuitas sustentat. Olei
iniquitati confortat. Vinearum ingenuitas letificat. Dicitur etiam
terra in qua ficus et malogranata et olivete nascuntur,
ficus refertur ad illius terre dulcedinem, malogranata
ad diversas sanctorum mansiones, olivete pulchritudinem. Dicitur
etiam terra olei et mellis. Olei propter pinguedinem, sed mel-
lis propter delectationem, ibi absque penuria comedemus
panem nostrum .i. Christum. De quo in Luca 14o dicitur Beatus homo qui
manducat panem in regno patris mei, in cuius contemplatione
omnium rerum abundantia perfruemur, et tunc benedicemus domino
deo nostro in eternum pro terra optima quam dedit nobis, quod
pertinet ad eius adorationem. De qua dicitur in psalmo Laudate dominum
de terra dracones et omnes abyssi. Secunda terra adorat dominum
et subdit psalmo Adoret terra dominum etc. Tercia terra adorat
dominum pro veritate sua et misericordiam ei confitendo. Psalmo Adorabo
ad templum sanctum tuum et confitebor nomini tuo. Quarta terra
adorat dominum ipsum perpetue laudando, propter quod dicitur habitatoribus illius
terre: adorate eum omnes angeli eius. Hec omnia propheta pre-
videns dicit Omnis terra adoret te deus, quod fit per reverentiam,
et psallat tibi, quod fit per devotionem, iuxta illud apostoli 1 Cor 14
Psallam spiritu, psallam et mente, et psallat nomini tuo
altissime, quod fit per bonorum operationem, iuxta illud David Psallite
domino in cithara. Hec Mauricius vide supra. Ex quo colligo quod
prima terra a quolibet fideli est summe formidabilis et fu-
gienda, quia est terra miserie et muta et in ea nulla redemp-
tio. De qua dicitur quid est ipso quod in terra [illegible] et hec terra
est maledicta, de qua supra dictum est circa principium ad te-
rram. Item Secunda terra est hominibus utilis et fructifera.
Tercia est diligenter excolabilis et virtutibus adornabilis. Quarta
est totis viribus desiderabilis et affectabilis, quia terra viven-
tium in qua sunt veri flores. Cant. 2o Flores apparue-
runt in terra nostra. Unde autem gestienda ad ponendum terram. p v[illegible]
Petrus princeps apostolorum in suo Symbolo tangit has veritates
credendas de [illegible] salvatoris. Prima est de divina unitate
cum dicit Credo in deum, secundum de divina potentia, cum adiun-
git patrem omnipotentem, etiam de mundi creatione, cum dicit

Creatorem celi et terre. Et has tres veritates descripsit beatus petrus
ad abolendas tres hereses quas spiritus sanctus in eo previdebat futuras
sicut patet per beatum Augustinum in libro de origine heresum. Ita quod prima veritas
de divina unitate est contra errorem Manicheorum qui posuerunt
duos deos unum bonum et alium malum ita quod a bono sint secundum
eos omnia spiritualia et a malo omnia corporalia. Et contra istos
beatus petrus dicit Credo in unum deum. Per secundam veritatem tre-
ditam de divina potentia excludit errorem arrianorum qui dixerunt
deum patrem ita esse impotentem ita quod non possit sibi equalem
filium producere in divinitate et ideo dicunt filium minorem esse pa-
tre. Unde beatus hilarius est per totum suum librum de trinitate istos
redarguit et persequitur per omnipotentiam divine perfectionis qui
insufficiens esset si sibi equalem filium producere non posset. Propter
quod beatus petrus dicit patrem omnipotentem. Tertia veritas tradi-
ta de mundi creatione excludit heresim Saturninorum qui posue-
runt septem angelos preter scientiam dei patris creasse hoc uni-
versum sicut refert beatus Augustinus de origine heresum. Et contra
istos dicit beatus petrus dicit in suo symbolo creatorem celi et terre.
Ex quo articulo ita declarato possumus accipere tria documenta mo-
ralia iuxta tres creditas veritates quas homines de necessitate sa-
lutis tenentur profiteri et firmiter credere. Primum documentum ut
imitemur divinam unitatem in pacis federatione. Ideo quod sicut
dissensio est principia divisionis et multitudinis ac contrarietatis
ita pax est mater unitatis et conformitatis seu quietis. Teste
Apostolo ad Ephe. iiii Solliciti servare unitatem spiritus in vin-
culo pacis. Et ideo divinam unitatem imitantur illi qui colunt
pacem et concordiam inter fideles. De quibus dicitur Math. v Beati pa-
cifici quoniam filii dei vocabuntur. Illi vero qui machinantur ad dissen-
siones et ad rixas faciendas aut fovendas sunt secte manicheis
hereticis qui contrariantur divine unitati sive perniciosis erroribus.
Unde isti tales discordias seminantes divine unitati sunt pessime mor-
bus. De quibus dicitur ad Ro. ii Et hiis qui sunt ex contentione ira
et indignatione scilicet quantum ad divinam offensam et stimulatione et angu-
stia quantum ad ipsorum penam. Secundum documentum elicitur ut imite-
mur divinam potentiam in superatione temptationis adversarii. Nam
sicut deus per suam potentiam potest quascumque veritates creare sive omni
difficultate superimmittere ex quo sit infinite potentie ita homo strenuos
debet ad excellentes operationes virtutis eorum assurgere et assuescere. Sic
omni molestia et difficultate omnes temptationes insurgentes contra
eum dominare. Et ideo hinc est quod talis homo a principio virtute et
passiones dimicando domavit suas passiones. Et ideo sicut fera
domita cito compescitur ita istius passiones cum mira facili-
tate domat et sedantur. Ecclesiastico ac aut alias non domat fortit-

passiones a principio insurgentes / sed debiliter resistit. Talis non
potest imitari divinam potentiam / quia non nisi cum magna difficultate
resistit. Tercio eo quod eius passiones sunt fere indomite. Ergo non
acquiescunt voluntati domatoris / unde in persona hominis imperfecti
dicit apostolus ad Romanos. Non quod volo bonum hoc facio / sed quod nolo
malum hoc ago. Et alibi dicit / quod non potest resistere temptationibus.
Contra istum est imitatio divine potentie omnipotentie
in comparatione ad intra / sicut enim et divina omnipotentia est
in productione filii adequata et non superata. Item sic temptatio
est sue virtuti commensurata / teste apostolo i. Cor. x fidelis est autem
deus / qui non patietur vos temptari super illud quod non potestis.
Tercium documentum christi est ut imitemur divinam efficaciam in bonorum
operum prosecucione / quia sic iustissima causa mundi condita
fuit / ut a bono deo omnia bona opera fierent / ut recitat beatus Augustinus
de civitate dei. Dignum illud aptissime illa causa iustissima operandi
assidue secundum plurimum est / ut a bono homine bona opera fiant
ne eius bonitas sit ociosa / sicut dicit Jacobus in canonica sua
fides sine operibus mortua est. Cum res sint propter operationes Jacobi
iii° Quis sapiens et disciplinatus inter vos ostendit ex bona
conversatione operationem suam / Lectura magistri Alberti
Secundum autem Albertum magnum
Sequitur autem acclamatio chori ex parte domini per credo in deum
vel credo in unum / quia iam instructo per evangelistam / audiunt dicere
Petrum in prima canonica iii parati ad satisfactionem omni poscenti nos
rationem de ea que in nobis est spe. Spes enim est ut dicitur rerum sperandarum
et hoc non est in nobis nisi per fidem / quia fides ad sperandum dat ...
capit / spes erigit / caritas figit. Hebr. xi fides est substantia rerum sperandarum
argumentum non apparencium / et ideo iam clamat
plus instructus quia toto corde creditur. Sed obicitur contra hoc
quia si hec pro sanctitate perfectorum sacerdos vel episcopus debet incipere simbolum
sed aliquis de populo vel saltem de choro. Sed ad hoc dicendum
quod sanctitas perfectior / ideo incipit ut ostendat quod fides dei donum est
et quod a deo per sanctitatis perfectiores bona procedunt in populum ordinate
per gradus ecclesie sicut dicitur in psalmo sicut unguentum in capite quod
descendit in barbam / quod descendit in horam vestimenti / ii Cor. enim
omnia secundum ordinem fiant in nobis. Et ideo dicit Dionisius in
li. celestis ierarchie c. 4 lex divinitatis per prima media ultima
reducit. Incipiente sanctitatis perfectione symbolum concinit statim
chorus ut ostendat quod omnes fidem iam operantur per dilectionem
recipiunt et receperunt per eum qui est perfectionis institutor
ac si quilibet de se dicat illud Judic. v. Ego sum qui domino

psallam deo deo istius. Ut autem circa simbolum ea sunt nota-
da scilicet quid dicatur per nomen et que sit divisio simboli et quare
plura facta sunt simbola. Quo ad primum dicendum quod simbolum idem
est in greco quod collacio et dicitur compositum a sin quod est con
et bolus quod est pars masticata semel in ore nunc in bucca sic
quilibet apostolorum in eo quod bolum hoc est articulum per modum mastica-
cionem meditacionis pro facto articulum posuit. Apostoli enim quando
dividendi erant per totam terram ad predicandum convenerunt
Ierusalem et ibi contulerunt articulos fidei quos predicaturi erant ut uni-
formiter predicarent et non essent in eis scismata. I Cor. I
obsecro fratres ut idipsum dicatis omnes et non sint in vobis
scismata. Gal. I. ascendi cum illis Ierusalem et contuli cum e-
is hoc est petro et iacobo evangelium quod predico in gentibus
ne forte in vacuum currerem et cucurrissem. Hec igitur est racio
nominis. Dicitur autem etiam hoc simbolum fidei. Sed fides dicitur [illegible]
scilicet qua creditur in deum et est interna que est lumen a deo infu-
sum per quod anima assentit firmiter veritati propter se et super omnia
quam in veritatem racione non comprehendit. Hec est ut fides est substancia
rerum sperandarum argumentum non apparencium. Substancia ibi ab
apostolo dicitur fundamentum quod fundat in nobis res sperandas in gracia
et gloria et pena que aliter non erant fundate in nobis assensu
immobili nisi deus luce suo nobis ut patribus revelante eas
res fundaret in nobis scilicet quod nisi ipse lumen suum ad hoc infunderet
dubitaremus de hiis ut omnino ea negaremus. I Cor. III fun-
damentum aliud nemo potest ponere preter id quod positum est quod est Christus Ihesus.
Glosa. Ambrosius hec est fides et vera et quod per fidem homo hiis que
supra racionem sunt consentit firmo et immobili et indubitato
assensu ideo dicitur fides argumentum hoc est arguens vel convincens
mentem de non apparentibus rerum. Quia sicut dicit Ricardus
de sancto victore et ante eum hilarius. Fides est supra racionem
et infra intelligenciam veritatis quam aperta contemplacione
de deo habemus in patria. Secundum Dionisium dicitur in libro de divinis no-
minibus c. vii quod fides est lumen collocans possessionem mentis
credentis in veritate que de deo est et veritatem collocans in
credentibus. Hec igitur est fides spiritualis virtus qua creditur in deum.
Est iterum fides id quod creditur sicut quod deus est trinus et unus et
quod unigenitus dei conceptus et natus est ex maria virgine et quod
passus est et alia huiusmodi que credit sancta mater ecclesia et
sic dicitur fides articulus. Articulus autem ut dicit Richardus de sancto
victore est minimum credibile artans nos ad credendum. Sicut
enim corpus humanum ex articulis compositum est ita quod in qualibet iunctura
duo coniunguntur quorum utrumque est articulus. Sic apparet

in digito in quo sunt duas iuncturas tres articuli inveniuntur / ita in catho-
lica fide sunt membra articulatim posita / ex quibus fides compo-
sita est / Et hec compositio simbolum vocatur / et sic in corpore physi-
co est flexus et iunctura diversorum non est articulus unus sed plures
ita in simbolo / ubi res una est / et ad unum pertinet / unus est arti-
culus / Et ubi res indivisa fuerit / et ex pluribus componitur
non est unus articulus / sed plures ~~quia in simbolo ubi res una est~~
~~et ad unum pertinet~~ / Sicut quod dicitur unigenitum filium qui conce-
ptus est ex maria virgine / ubi enim alia res credenda est / qua prius
unigenitus dei est generatione eterna / et alium qua conceptus
est secundum carnem / Et ideo hec duo sunt articuli / Cum autem articulus
dicitur minimum credibile / non dicitur minimum simpliciter minimum / sed ita minimum
quod ulterius non dividitur in simbolo in solam resolucionem et divisione
sicut in corpore hominis digitum quod est extra iuncturas / et hoc quod in
divisione corporis non dividitur in duo membra / ideo dicitur articulus corporis
/ quod autem dicitur articulus ad credendum / ideo dicitur quia ad salutem exigitur
quod credatur / et nisi credatur homo salvari non poterit / Marci ultimo
/ qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit / qui vero non cre-
diderit condempnabitur / Hec enim dicta fides habet antecedencia que sunt
principia per que probatur / et habet credita que sunt quasi conclusiones ex illis
antecedentibus principiis elicita / et habet consequencia / que sunt quasi
conclusiones ulteriores ex istis conclusionibus hiis / que a philosophis corollaria
vocantur / Antecedentia autem sunt sicut quod deus sit et verax sit in
dictis / et quod revelatum sit ab ipso / Et ideo maior sit scripture au-
ctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas / et ideo scripture sit
credendum in omnibus in quibus extra aliquid preter rationem humanam
dicere videtur / Hec enim antecedentia autem ad deum oportet credere / quia est
et quod inquirentibus se remunerator sit / Sicut enim in philosophia de principio
relinquitur et supponitur quia est / ita etiam de istis non inquiritur sed supponitur
quod sunt ista hoc est quod certissime vera sint / Conclusiones autem per scripturas
et revelationes probata sunt articuli fidei / quos de scriptura elicitos et per
revelationes acceptos non credentes expresse posuerunt / De quibus in expo-
sitione simboli diccemus / Consequencia sunt sicut ea que pertinent ad de-
terminationem articulorum et explanationem / Sicut si articulus est
Christum esse incarnatum / consequens est ut de aliqua matre ma-
natus sit / et aliquo ex aliquo operante / et sic credit quod de maria
virgine tempore augusti cesaris et operante spiritu sancto / et sic si credo
vitam eternam Consequens est quod vita eterna perpetua a dignis
vita / Et quod qui mortuus est in peccato non est dignus vita / et quod
quedam peccata sunt mortem illam inferencia / Et sic quis est quod for-
nicatio et adulterium et furtum / et alia que deus morte condempnat
et vitam eternam impediunt sunt mortalia peccata / Et sic finale est
videre in omnibus / Hec igitur fides que credit sicut quod credit in antecedentibus

principiis et conclusionibus et in consequentibus ex illis. Et qui sic
credit iste fidelis dicitur et katholicus. Qui autem ista vel aliquod
eorum non credit dicitur infidelis et hereticus. Infidelis quidem quia fidem
non habet. Hereticus autem grece latine secte sue assertor et defensor est
Quia suas sequitur fantasias errorum et illas prefert auctoritati
divine. Hec fides dicitur catholica et apostolica. Catholica ut dicit Boecius
in libro de duabus naturis in una persona et duabus de causis quia
per universa eius non preclaruit in toto mundo est timenda quod non fuit
lex veteris quia ad illam non tenebantur nisi illi qui fuerunt in domi-
bus patriarcharum. Et qui a domo patriarche illi qui primus
erat separabant etiam ad legis observanciam non tenebantur
Sic dicit Glossa apostoli super epistolam ad Romanos. Apostolica autem dicitur quia per eo-
collacionem apostolorum per articulos est edita quorum apostolorum aliquis
in ea consentit. Est tercia fides qua induimur per fidem devocionis
et bonorum meritorum effectum. Et ista est que operatur per dilectionem
Galatas v fides que per dileccionem operatur. Quasi sic ex fide veritati cre-
dendorum assencio et per devocionem in ea corde ore et opere tendo
ut veniam ad ea que credo. Ex hiis que dicta sunt patet quod qui cre-
dit et male operatur secundum fidem primo modo dictam. Et qui credit
et operatur secundum fidem tercio modo dictam. Et hinc est quod fides in multis
fidelium sit et in quibusdam solo nomine. Talibus autem nullo in Tito dicitur i
Confitentur se nosse deum factis autem abnegant. Ex dictis etiam
patet quod fides que creditur valde ampla est et quo in se antecedentia
et consequencias fidei et que comprehendit. Patet etiam quod aliud est articulus
qui est credibile quoddam sic generale et aliud determinacio articuli que
est de quibus. Nunc itaque plurabis accipiamus simbolum apostolorum
et divisionem eius et explanacionem ostendamus. Dividitur igitur

Divisio simboli apostolorum et exposicio

dicimus quod Petrus apostolorum princeps in concilio apostolorum primum
articulum posuit dicens Credo in deum pa. om. crea. celi et
terre et ibi tacuit. Et ille est articulus primus. Et quod dicit Cre-
do idem est ac si dicat corde assencio et devocione tendo in deum
qui paternitate sua principium totius divinitatis est a quo est filius
per generacionem et spiritus sanctus per processionem. Et quod addit omnipo-
tentem intelligitur quod sibi posse sit pro voluntate liberum non lese
alicuius inferioris vel ignobilis nature retractum sicut nos possu-
mus. Sic nos in nostra possumus ponderare re iure retracti.
Secundo quod posse suum nulla infirmitate sit depressum. Et tercium
quod nulla re in contrarium operante sit unquam impeditum sed ad
voluntatem omnino liberum nec retractum nec depressum nec im-
peditum. Sapiencie xii Subest enim tibi cum volueris posse. Psalmus Omnia quecumque
voluit fecit. Hester xiii Domine deus rex omnipotens in dicione tua cuncta
sunt posita et non est qui possit resistere voluntati tue. Romanos ix voluntati
eius quis resistit. Sic ergo dicitur omnipotens deus. Et quarto autem dicitur Creatorem

celi et terre ad eundem pertinet articulum / sicut effectus pertinet ad
suam causam. Tercia sic artifex qui facit domum vel archam / necesse
est quod prius gignat suo intellectu verbum et artem / que forma et ratio
faciendi operis / ita necesse fuit ex quo deus per sapientiam suam fecit
mundum / quod prius de suo intellectu spirituali gigneret verbum / quod est forma
idealis / et ars / et ratio faciendi operis / quia aliter nesciret quid operaretur
/ et sic quod deus est pater verbi / hec est causa formalis et ydealis fa-
ciendi mundum / et sic in artifice qui operatur per intellectum / necesse est quod ab
ipso fluat spiritus qui verbum quod est idea et ars et forma operis vehat
in illud quod facit vel facere intendit / ita necesse fuit quod a summo patre pro-
cederet spiritus sanctus sive qui verbum vehat in facienda sive fiat in opere
creationis / sive in opere sanctificationis sive in opere glorificationis. Et
sic patet quod processio spiritus sancti a patre causa est processionis creationis
et glorificationis a rebus productis / et hoc est dictum Anselmi in monolo-
gio / et sic probat sicut hoc probatum est huius signum est quod in primor-
dio mundi statim ut creature formande sunt a causa sua primitus / dixit deus
fiat hoc vel illud / et dixit / scilicet hoc est verbum genuit / in quo erat ut fieret
De spiritu autem dicitur sic et verbo domini celi firmati sunt et spiritu oris
eius omnis virtus eorum / sic ergo patet quod ad idem pertinet patrem filium et crea-
torem esse celi et terre. Unde dicit Apostolus Collo. j. De filio qui est ima-
go dei invisibilis primogenitus omnis creature / quia in ipso condita sunt
universa. cap. 81 Consistorium ubi dicitur pater celi et terre / ostendo igitur
quod hec ad idem pertinent et non habent differentiam et divisionem in diversa / dicendum
quod hic est articulus primus quem sanctus posuit petrus
q° Et quia prout ex supradictis liquet / et infra dicetur clarius. Et licet tamen
in simbolo apostolorum / quam Niceno / sit mentio de uno deo / et principio
omnium rerum / in simbolo namque apostolorum dicitur Credo in deum patrem
et cetera. Et similiter in Niceno dicitur Credo in unum deum patrem omnipotentem fa-
ctorem celi et terre. Ideo propter pro ampliori et clariori intellectu istorum mo-
veo istam questionem
Utrum sit tantum unum primum principium / omnium rerum citra se visi-
R° bilium et invisibilium effectivum. Et questio tantum petit utrum
sit tantum unus deus / qui omnia tam visibilia quam invisibilia ex ni-
chilo creavit. Et arguitur primo / quod non sit tantum unum principium / quia duo
sunt principia contrariationum bonorum / et alterum malorum
/ ergo consequentia probatur supposito secundo / antecedens / quia omnis effectus assimilatur sue cause
/ domus enim artificialis assimilatur a domo que est in mente artificis / ut 10
methaphisice. Sed mala et repugnantia ad invicem non assimilantur uni
principio secundo / quia illud in ipso est non patet / ergo illa scilicet mala sunt
ab alio principio quam bona / ergo ad minus sunt duo principia / unum
bonorum et alterum malorum. Secundo ad idem sic / unum et idem non

posuit esse principium contrariorum / quia contrariorum contrarie sunt cause
secundum Aristotelem sicut in simili contrariorum / ergo ipsorum contrariorum sunt diversa principia
et non unum / quod non est a quo prosequitur omnia ut dicitur extremo per duobus donis
etcetera / et hoc est primo. Tertio arguo sic bonum et malum opponuntur
et si unum oppositorum sumitur in eorum ratione / tunc et reliquum / et si unum dicitur
multipliciter tunc et reliquum / ergo sicut est bonum per essentiam / quod est principium
boni per participationem / ita erit malum per essentiam / quod est
principium omnis mali participationem / etcetera sequitur idem quod prius. Deinde
arguitur contra secundum quesitum scilicet quod tale principium non sit omnium re-
rum citra se effectivum quoniam idem ingenitum non est aptum facere nisi
idem. 2o de generatione / sed tale principium idem eternum non potest esse causa effectiva
diversorum. Secundo ad idem sic / aliqua res sunt coeterne deo / quod probatur
primo de intelligentiis de celo et de toto mundo ut videtur velle Aristoteles
primo celi et mundi philosophi et xii methaphysice. Et arguitur specialiter de intelligen-
tiis quia illud quod semper est necessario causato secundum causam efficientem / sed queque in-
telligentia semper secundum necessitatem extendi / cum non in se materiam quia sola
res potest esse et non esse ut primo methaphysice / ergo deus non est causa
productiva omnium citra se. Tertio ad idem sic. Si tale principium quod est deus
est causa omnium rerum citra se / vel ergo producit libere et contingenter
aut eternaliter et necessario / si primo tunc omnis effectus esset contingens
et nullus esset necessarius quod falsitatem probatur quia non potest esse maior necessitas in
causa / ut causa est quam in effectu ut effectus est / eo quod effectus necessario
sequitur suam causam ut habetur ex diffinitione cause / in qua dicitur / causa est ad quam
esse necessario sequitur aliud. ... effectus / Si secundo tunc ab eterno omnia
fuissent producta quod est falsum / oppositum est fides catholica quod firmiter
asserit unum deum esse qui est creatorem omnium visibilium et invisibilium
etcetera. Et patet per illud ad Romanos xi ex ipso et per ipsum et in ipso sunt
omnia. Et Iohannis i omnia per ipsum facta sunt. Et quia hec quo primum
presuppositum / et aliud querit / presuppositum namque unum principium esse / seu
unum deum fore / et querit an tale primum principium omnes res citra
se produxerit / ideo primo hoc distinguam in tres articulos. In
primo ponam notabilia etcetera. In secundo conclusiones cum correlariis toto 2 / et species ... per
labore subiungam. In tertio contra conclusiones instabo et rationes
in oppositum solvam. Quantum igitur ad primum notandum secundum Boetium
in primo libro de trinitate / quod principium est in quo nulla initia / non in eo
aliquid precedit quod necesse sit ibi causam fieri / a quo universa coeperunt / secundum pro quibus alia
et ipsum a nullo coepit / et ante quod nihil. Et quia principium primo ad ali- 2
quid pater est principium totius divinitatis / quia ipse a nullo est / ideo
quod sunt ille divine essentie principium sit sed quia principium est ad filium et
spiritum sanctum / filius dicitur principium ad spiritum sanctum / spiritus sanctus
nullorum dicitur principium nisi ad creaturas / ad quas etiam pater et filius
et trinitas ipsa solo et singule personarum principium creaturarum dicuntur.

Hugo in ... de ... ad Eugenium octuplex est unitas scilicet collectiva ut multi lapides faciunt acer- 2
vum unum alia est unitas constitutiva / ut multa membra constituunt unum corpus / vel partes multe unum totum. Alia est 2
unitas coniugativa qua fit ut duo cum non duo sint sed una caro alia est unitas nativa qua caro et anima nascitur
... alia est ... ad ... multorum hominum est cor unum et anima una ... uno est unitas votiva ...
... omnibus adheret deo unus spiritus est cum eo / Cor. vi. Et est unitas dignativa / qua limus noster a deo assumptio in unam
... est personam. Et est unitas substantialis que est unitas trinitatis qua tres persone sunt una substantia. Et secundum quod ... confert
... secundum quod uniuntur in corpore. 2o secundum quod uniuntur in ... 3o ... secundum quod uniuntur in corpore 2
... unitas collectiva que est unitas secundum quid. Et est unitas constitutiva que est unitas simpliciter ... quod uniuntur
... homo potest ... modis in iure / in ... in voluntate ... in iure vocatur unitas coniugativa. Coniuges enim
... iure sunt una caro / quia iure coniugali corpus unius cedit in iure alterius ... in unitate nativa

potest duobus modis. Secundum quantum ad esse que vocatur nativa qua corpus et anima necessario unus homo. Secundo quantum ad bene esse qua non solus in bono sit ... unitas potest dici per relationem ad proximum que vocatur consentanea cum per caritatem ... anima una est et cor unum, et per relationem ad deum que vocatur virtuosa qua anima deo adherens unus spiritus est cum eo. Sed unitatem in deo iubet considerare duplex scilicet persona et substantia. In personis considerat tres personas in una ... corpus, animam et divinitatem. In substantia considerat tres personas in una substantia que sunt pater, filius,

Pater igitur est principium effectivum sine principio, filius principium de principio, et principium exemplare per modum artis quia ipse est sapientia patris, spiritus sanctus principium de utroque. Et hi tres non sunt tria principia, sed unum principium omnium creaturarum, et uno eodemque modo principium rerum sunt. Non enim alie res sunt ab uno et ab alio, et pater et filius et spiritus sanctus. Sic ad creaturam unum principium est, sic unus creator est, nec alie sunt create a patre, aliter a filio, aliter a spiritu sancto, sed penitus eodem creature ceperunt esse a patre et filio et spiritu sancto. Quia sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operantur. Unde Augustinus dicit in ca ... unum autem principium sunt pater et filius, non tamen creaturarum sed eius spiritus sancti. De hoc principio dicitur Apocalypsis iii°: Hec dicit amen testis fidelis et verus qui est principium. Johannis viii°: Ego principium qui et loquor vobis. Ex his patet quod hoc nomen principium in divinis accipitur tripliciter. Primo pater dicitur principium filii per eternam generationem. Secundo modo pater cum filio est principium spiritus sancti per spirationem. Tertio modo dicitur quod communiter pater cum filio et spiritu sancto principium universe creature per creationem, et de isto principio queritur questio. Ex quo concluditur quod impossibile est duo principia absolute esse. Si enim aliquid est principium absolute est principium. Si autem est principium, non est primum, ut notum. Item aut esset principium boni et mali aut convenirent in aliquo aut in nullo. Si in nullo, ergo non in esse nec in potentia. Ergo si principium boni est principium, mali non est, et si principium boni est, utique principium mali est nullius potestatis. Ergo neutrum erit principium. Si vero conveniunt in aliquo, ut in eo quod est esse, vivere, intelligere et posse, non est ergo pure malum quod in tot bonis convenit cum summo bono. Item si principium mali in aliquo differt a principio boni et in aliquo convenit, ergo principium ipsius habet aliquid, ergo est compositum, et ideo non est primum principium, sed illud est prius eo a quo est compositum. Secundo principaliter notandum secundum Boethium in septimo scilicet et in libro de potentia quod contra hoc fuit triplex error. Quidam enim philosophi antiqui non posuerunt nisi causam materialem. Unde quidam ex eis posuerunt plura principia materialia, que dixerunt simpliciter prima. Tertio alii vero hanc causam materialem posuerunt et causam agentem, et dixerunt duo principia prima agentia, scilicet Empedocles amiciciam et litem, et huic consonat opinio Pitagore qui divisit omnia entia in duos ordines et unum ordinem reducit in bonum sicut in principium, et alterum in malum. Et exinde pullulavit heresis Manicheorum qui posuit duos deos, unum creatorem bonorum invisibilium incorruptibilium novi testamenti, alterum creatorem malorum visibilium

spiritus sanctus. Secundum tertium modum ... quem dicit ... Unitas ... secundum quem ... sunt res in natura sine ... ita generat philosophus differentias. Unitas ... accipit in rerum natura aut per se aut per accidens. Si per accidens et hoc fit tribus modis. Aut duo accidentia uniuntur ut esse grammaticum et musicum ... Socrates et Platonem ... duobus ut albedo Sortis et Platonis ... ut crispus Petro. Item si per se est unum per se aut est unum numero et hoc potest quatuor modis scilicet continuitate, perfectione et per ... Continuitate ut una aqua. Perfectione ut una manus et ... membrum divisibilium partium. Item in essentia que est principium ubi dei unitas in deo secundum ... secundum simplificationem nature dicitur unitas in angelis et anima. Item unum aliter secundum ... unum genere, unum specie, unum ... unum subiecto, unum numero, unum genere ut plures species sub eodem genere contente, unum specie ut plures homines participatione speciei, unum lingua ... natione ut homines multi una gens, unum ... ut naves ad ... ex civitas ad regem ... consilio sunt ... unum ... unum subiecto dicitur cuius ... secundum naturam suam considerate ... unum subiectum et diverse ... nature ... ut ... aque ... subiective ... natura ... ut possint uniri et fieri unum subiective ... in ... est duplex aut divisibile aut indivisibile. Si divisibile est aut omogeneum hoc est unius nature in toto et in parte et sic est unum numero. Continuatione ut una aqua, unus aer. Aut etrogeneum hoc est diversarum naturarum et sic est unum nature perfectione sicut una manus vel aliud membrum divisibilium partium. Item si indivisibile aut est abstractum ab omni alia natura et sic dicitur unitas in deo et in angelis et in anima, aut habet aliam naturam additam unitati et dicitur punctus unitas et unitati puncti addita natura situs et positionis. Item unum dicitur compositione partium ut ex multis tabulis archa una, aut aggregatione ut unus populus, grex unus, acervus unus. Item unum ... sacrati ut spiritus, aqua et sanguis dicuntur unum ... Iohannis v ... et unum ut dicit philosophus est ens indivisum in se et divisum ab aliis. Et unitas est indivisio entis.

corporalium et veteris testamenti. Primum vocat benignum, ali-
um malignum. Benignum dicit esse principem lucis, cuius habita-
cio sit regio lucis, scilicet ista visibilia. Malignum dicit esse prin-
cipem tenebrarum, cuius habitacio et aduersio sit regio tenebrarum,
et ab isto ponit corruptibilia et mutabilia fieri. Sed reuera
iste error et heresis est odibilis creatori, immo et creature, quia pri-
mo aufert a deo dominium creaturarum visibilium. Nam deus
dicit per Ysaiam capitulo 42o: Gloriam meam alteri non dabo,
et idem dicit: preter me non est alius deus, et ei curuabitur
omne genu celestium terrestrium et infernorum, ad Philippen-
ses 2o. Racio secunda quia hec heresis creaturas subtrahit tam nobili et
potenti domino scilicet deo, et subdit eas tam vili domino et seruituti
scilicet dyabolo. Tercius error fuit eorum qui posuerunt agens
et materiam, sed agens non esse principium materie, quamuis sit
unum tantum agens. Et hec fuit opinio Anaxagore et Platonis,
nisi quod Plato superaddidit tercium principium scilicet formas separatas
a rebus, quas exemplaria dicebat, et illam esse causam
alterius, scilicet per hec tria causarum modum et per res ex quibus mundus
constat. Hic autem error omnino est impossibilis, prout hic dedu-
cit [illegible] beatus Thomas in libro de potencia, et primo dicit
quod oportet omnia reducere in unum primum principium, quod est bo-
num. Et prima racio est hec, quia in quibuscumque diuersis inuenimus ali-
quod unum commune, oportet ea reducere in unam causam quantum
ad illud commune, quia vel unum est causa alterius vel amborum est
aliqua causa una communis. Non enim potest esse quod illud unum com-
muniter conueniat secundum id quod ipse utrumque eorum est, ut in premissis
quod est habitum. Omnia autem contraria et diuersa, que sunt in mundo,
inuenimus communicare in aliquo uno, vel in natura speciei vel in natura
generis, vel saltem in racione essendi. Unde oportet quod omnium istorum
sit unum principium, quod est omnibus causa essendi. Esse autem in quan-
tum huiusmodi bonum est, quod patet ex hoc quod unumquodque esse appetit,
in quo racio boni consistit, scilicet quod sit appetibile, et sic patet quod super
quaslibet diuersas tam causas oportet ponere aliquam causam
unam, sicut eciam apud naturales super ista contraria agencia in natura ponunt
unum agens primum scilicet celum, quod est causa diuersorum mo-
tuum in istis inferioribus. Sed quia et in ipso celo inuenimus situs
diuersitatem, in quam sicut in causam reducitur inferiorum corpo-
rum contrarietas, ulterius oportet reducere in primum motorem
qui nec per se nec per accidens moueatur. Secunda racio est quia omne
agens agit secundum quod actu est, et per consequens secundum quod est aliquo modo
perfectum. Secundum autem quod malum est, non est aliquid in actu,
cum unumquodque dicatur malum ex hoc quod potencia est priuata

ipso et debito actu. Secundum vero quod actu est unumquodque bonum
est quia secundum hoc habet perfectionem et completionem in qua ratio boni con-
sistit. Inquantum igitur agit unumquodque malum est sed unumquodque agens
agit inquantum bonum est ergo impossibile est igitur ponere aliud activum
contrarium principium nisi bonum. Et cum agens agat sibi simile
nichil quoque sic nisi secundum quod actu est ut probat philosophus. Si bonum quod est ex
utroque igitur patet quod impossibile est quod ponitur malum esse principi-
um malorum creationis. Et huic rationi concordat beatus
Dionysius qui dicit quod malum non agit nisi virtute boni et quod ma-
lum est preter intentionem et quod etc. Tercia vero est quia si
diversa eorum essent omnino a contrariis principiis in unum sum-
mum principium non reducta non possent in unum ordinem
convenire. Nisi per accidens ex multis non fit ordinatio nisi per
aliquam causam ordinantem nisi forte multa casualiter in
idem concurrunt. Videmus autem corruptibilia et incorruptibilia
spiritualia et corporalia perfecta et imperfecta in unum ordinem con-
venire. Nam spiritualia movent corporalia quod ad minus in homine
apparet. Corruptibilia etiam per corpora disponuntur sicut patet in altera-
tionibus elementorum a corporibus celestibus. Nec potest dici quod ex
casuali conveniant. Nam non contingeret ita semper vel in maiori
parte sed solum in paucioribus. Oportet igitur omnia ista diversa
in quoddam unum principium reduci a quo in unum ordinentur. Unde
philosophus in xii metaphysice concludit quod unus est principatus et unus
deus. Tercio notandum primum principium secundum beatum Thomam dicitur du-
plex: primum simpliciter et primum in genere vel in aliquo ordine. De primo
simpliciter dicta questio est intelligenda. Secunda loquendo de primo principio
in genere sic multa sunt prima principia quia sic secundum plura genera
causarum sunt plura prima principia ut materiale principium quod est
materia prima. Primum formale quod est esse primum efficiens quod est motor
primi mobilis et ultimus finis in genere cause finalis. Et sic ulte-
rius descendendo ad diversa rerum genera inveniuntur diversa prima
principia in diversis etiam secundum idem genus cause sicut in hiis
qualitatibus in liquabilibus prima causa est aqua et in aridis
terra et in animalibus semen vel menstruum vel aliud proportio-
nabile. Ultimo quo ad quesitum fit ista suppositio. Quicquid
deus agit ad extra sic omnino libere agit sive producendo sive
conservando patet illa suppositio quia cum deus sit agens liberrimum
ad nichil necessitatem igitur omnia agit libere 2o patet vera
+6

2us ar[ticu]lus

Quantum ad secundum articulum sit hec prima conclusio. Tantum unum est prin-
cipium primum simpliciter. Ista conclusio est fidei et quantum patet per doctores
Catholicos. Et est de intentione Aristotelis in pluribus locis

et signanter in methaphisice ubi philosophus concludit unitatem principii di-
cens: unus ergo princeps. Item hec questio patet ex primo notabili. Et ex
parte rerum conditarum. In creaturis enim est reperire mul-
titudinem, imperfectionem et corruptionem. Secundum autem Dionysium
omnis multitudo ab unitate trahit originem, oportet igitur omnis multitu-
dinis unum esse ad initium. Item secundum Boetium de consolatione omne
imperfectum ab aliquo perfecto simpliciter sumit principium, sed omne causatum
aliquo modo est imperfectum, cum sit potentie admixtum. Perfectum vero
simpliciter sive unum non potest esse nisi unum, quia si plura essent [illegible] ad
deesset uni quod inesset alteri, et neutrum esset perfectum simpliciter.
Item diversorum contrariorum [illegible] tam corruptionem et conservationem sed ad
unum omnia [illegible] causata [illegible] propter primum unum habent connexionem
[illegible] tamen est unum primum principium [illegible]. Alia ratione potest sic probari secundum Boe-
tium: omnem multitudinem precedit unitas et perfectum ex principiis na-
scitur. Si ergo ponantur plura principia, oportet eis esse unum prius, unum
principium. Sed primo non est aliquid prius, ergo impossibile est esse plura
principia simpliciter, et per consequens questio vera. Et probatur sic secundum Marsilium
in scripto primi: si essent plura principia seu plures dii, vel solum differrent
numero vel specie vel genere vel analogia. Sed nullo illorum modorum possunt
dici plures dii. Consequentia nota. Minor probatur, quia nulla est alia differentia. Et probatur primo quod non
solo numero, quia in rebus que non habent materiam non sunt plura individua
sub una specie, modo deus est purus actus nullo modo habens materiam. Antecedens patet per
philosophum xii methaphisice et est manifesta ratio, quia omnia que solo numero differunt ha-
bent omnimodam similitudinem, que non nisi ratione alicuius similitudinis
[illegible] habentes rationem materie, et si non sit materia specie dicta. Hoc est
[illegible] methaphisice et est manifesta quia utique deus est omnimode
simplex. Confirmatur quia si duo dii essent possibile numero differentes eadem
ratione infiniti possent, patet quia nulla hic diceret ratio quare, quia ubi sunt plura
individua sub una specie possibile numero differentia hec ista ex parte sui
ad nullam [illegible] terminantur, quia ex quo duo sunt ex parte sui non
est ratio quare plura esse nequeunt, nec est ratio ex parte cause superio-
ris, quia dii sunt et possunt esse infiniti et de facto sunt infiniti, quia in eter-
nis non differt esse a posse. Tertio quia unus eorum in nichil superflu-
us esset, patet quia ex quo solo numero differunt, quicquid fieret ab ambobus
equaliter fieret ab uno. Secundo probatur quod nec specie, quia nec genere conveniunt
[illegible] et specie differunt, modo [illegible] in pluribus aliquam compositionem generis et
differentie secundum multos includere videntur, que deo repugnant. Item duo
sic specie non essent eque perfecta, quia ergo utrique esset [illegible] deus, cum deo
nequaquam conveniret non esse perfectissimum. Tertio probatur quod non genere, quia [illegible]
duo genere [illegible] causam debitam [illegible] quod unum sit specie vel [illegible] ambo
essent de genere [illegible] et sic non differrent [illegible] unus eorum de genere
accidentis, et quo ille esset deus qui substantia non esset, et [illegible] secundo

indigeret / immo non per se subsisteret / Quarto patet 2a pars scilicet quod nec
analogia dicuntur / quia que dicuntur analogia in nullo penitus con-
veniunt / sed nulla possunt esse talia / ergo nequit esse sic plures dii / antecedens patet beati
Dionysii scilicet 5o de divinis nominibus dicentis quod dissimilia non sunt ordo aliqualiter participat
vero / et concludit quod nulla talia dicuntur / que ad minus conveniunt analogia
Et ideo posuit Proclus in propositione 5a et philosophus 10 methaphysice aliud quod
non sunt esse unum / non sunt esse tale / et bonum quod omnia que sunt / ad minus
participationem ipsius esse / ergo unum prius vel aliud primo conveniant
speciei / genere / vel modo / vel saltem prius et aliud posterius / et sic conve-
niunt analogia / et ex alio quod sic nullo modo possunt esse plures dii
i. e. / 3a pars quod non sunt / quia vel essent totaliter partiales / et eque potentes / et
sic unus superflueret / 2o nullus sanus mentis in rebus ponit /
et maxime deum esse superfluum / ergo quod ipse est primarius necessario et preter
ipsum nullo modo posset esse vel unus esset / unius potentie partialis
et alius partialis / et sic tamen omne partiale in potentiis
reducatur ad unum in quo est origo totius eius potentie / illud eorum
erit deus / Item non apparet quis hic erit deus quod alio egeret / sed
constat quod illud quod est partialis potentie alio egeret / ergo hic non
erit deus / vel fortassis unum erit totalis potentie / et aliud partialis
et quod aliud egeret primo / ergo non erit deus / nisi forte dicatur quod
multa sunt entia divina que vocantur dii per participationem / videtur
quod dii participative dicti non sunt dii sed participantes bonitatem
primi dei et veri / Et ideo solum erit unus verus deus ergo conclusio
vera / Ex qua conclusione sequitur primo quod opinio platonis et aliorum philosopho-
rum ponentium plura prima principia simpliciter est simpliciter falsa / Secundo
sequitur / ponentes duo principia prima simpliciter scilicet unum bonorum et aliud
malorum est erroneum et hereticum / Tertio sequitur quod tantum est unus deus
~~seu unum primum~~ per / patet quod tantum unum est primum principium simpliciter vel
ex conclusione / ergo tantum unus est deus / 2a a convertibili ad convertibile
hoc idem tenemus supposita fide et ideo demonstrat / Quarto sequitur
2o (?) proposita quo ad presuppositum est vera / Conclusio secunda non est aliqua
res citra deum / que sit de novo producta in esse / patet quia si esset
aliqua talis que non esset de novo in esse producta / sequitur quod aliqua
res citra deum esset coeterna deo / consequens patet ex fide quia omnia
sunt ex tempore (?) sunt creata a deo / Ex qua conclusione sequitur primo
quod quelibet res citra deum quodlibet habet principium sui / Secundo sequitur quod
nec intelligentia / nec mundus nec materia prima fuit ab eterno / patet
conclusio ex conclusione et eius probatione / Tertio sequitur quod opinio aristotelis
dicentis mundum vel celum fuisse ab eterno est falsa / patet quod est contra

fidem / quia Genesis 1 dicitur In principio deus creavit celum et terram
Conclusio tercia Nulla creatura est omnium visibilium et invisibilium citra
deum primum effectivum / probatur quia tunc illud esset vel fuisset quelibet causa
efficiens simpliciter prima quod est impossibile quia nihil efficit seipsum Conclusio quarta
que sequitur ex precedenti Solus deus est primum principium effectivum omnium
citra se existencium visibilium et invisibilium / probatur quia ideo quia nulla creatura
est principium omnium ut dicit tercia conclusio / et tamen aliquid est tale principium
ut ex prima conclusione / ergo solus deus est tale principium Et confirmatur
Solus deus est a se / ergo omnia que sunt citra deum habent esse a deo
quia non / et arguitur sic omnis alia passio est que pluribus / ut inest uni
per alterum / ut ambobus per aliquod tercium / ergo si esse a se conve-
niret alicui alteri preter deo / aut conveniret deo per illud alterum / ut
deo / et illi per tercium / aut illi alteri per deum / Sed quodlibet istorum
modorum dato sequitur contradictio / puta illud quod ponitur esse a se
non esset a se / quia quod convenit alicui per alterum non convenit sibi a se
Ex qua conclusione sequitur hec / quelibet creatura necessario presupponit causam
productivam ipsam conservativam in esse probatur quia nulla creatura habet esse
esse / et tamen necessario presupponit causam efficientem a qua habet esse et con-
servari in esse Secundo sequitur quod quelibet creatura vel defectiva tendit ad non esse
quamvis necessario dependet ab altero / id est circumscripta tali dependencia et
regimine vel defectivum non potest remanere / quia si remaneret circum-
scripta tali dependencia / non necessario dependeret ab alio / sed quodlibet creatum
dependet ab altero / igitur deo ut non solum per theologos verum eciam per philo-
sophos / quia dicitur primo celi et mundi hoc ente entitas derivatur et esse hi-
lis et xii° metaphysice commento ab hoc ente dependet celum et tota natura
Conclusio quinta A primordio conditionis rerum reperitur esse productione
probatur quia semper reperitur esse ex nihilo / nihil enim precessit primam pro-
ductionem prime rei Ex qua conclusione sequitur hec Creatio est possibilis
probatur ex conclusione et potest sic probari / quia non est magis impossibile creare
quam annichilare etc physice loquendo / sed annichilatio est possibilis ergo etc
creatio est possibilis / antecedens quoad primam partem notum est pro secunda parte probatur quia
deus libere conservat et agit omnia que agit ad extra / licet ex suppositione
ergo potest non conservare / et sic posito tunc creature recideret in nichillum
... omne quod fit necesse est fieri ex subiecto supposito Sex-
ta conclusio Deus per voluntatem efficientem est causa omnium citra se
probatur quia omnia citra se produxit a suo conditionis primordio / nullius
egens meritis / nec sua indigentia ergo simpliciter sua voluntate efficienti
et bonitate immensa / ergo conclusio vera Conclusio septima / sicut divina bo-
nitas est ab initio principium effectivum / sic et efficiens omnium visibilium
et invisibilium citra se Sic eciam bonitas a primordio est omnium citra se
causa finalis probatur quia Bonaventura dicit ad hoc creat ut finaliter deo
frueretur / et Bonaventura ut bonam ad serviendum deo famularetur

ergo questio vera / antecedens est manifestum in primo sententiarum libro / et quia tamen cum propter
illa non sit aliqua creata / Et quia questione fuerunt hec / Deus est p°
causa finalis omnium creaturarum / patet et quia questione / et patet quia non de anima
ubi dicit philosophus quod gradus ipsius omnia agunt inter se assimilari primo enim
generatur prius / et quia non secundum deus est causa efficiens omnium creaturarum
ergo non causa finalis / quia in creaturis nichil est frustra simpliciter
et tamen de secundo articulo

3ᵘˢ articulus

Venitur ad tertium articulum breviter instabo specialiter contra pri-
mam questionem / et tamen antequam oppositum faciam solliam / Contra pa-
gationem / in qua dicitur quod tamen est unus deus / et arguitur quod sint plures
dii quia plura sunt prima principia / ergo sunt plures dii / tenet quia omne primum
principium est deus / et antecedens probatur quia est unum primum principium bonorum
a quo sunt omnia bona / et aliud est principium malorum a quo
sunt mala generaliter / antecedens prima parte supponitur notum / sed pro secunda parte
probatur sic quia aliquid malum est / et non est a seipso / ergo est ab alio
illud igitur est a bono / et hoc non / quia unum contrarium non videtur esse
causa alterius / Item si esset a bono / contra illud bonum / fieret ipsum
necessario / et hoc nichil dicitur / quia non est arbor bona fructus
malos facere Mathei vii° / Item voluntas facit malum et hoc non
videtur / quia voluntatis obiectum est bonum / tertio et sexto
Ethicorum 2 / quod non movetur voluntatem ut faciat malum / Si autem dicatur
secundum quod malum est a malo / et cum non sit processus in infinitum
in malis / devenietur tandem ad unum primum malum / a quo sunt cetera
mala et habetur propositum / quod est primum malum / Ratione ad hoc arguitur
negando quod sint plura prima / et ad maiorem nego quod sit unum principium
malorum secundum communem / ergo omnia mala dependent tamen
possessionem mala sint posuit Manicheus / Et ad probationem quando
dicitur dare aliquid malum / et dicitur quod illud est a bono / a quo libere de-
fecit secundum conversando se sub se / cum dicebat ascendam in celum
Ysaie xiiii / Et eodem sepe fit de bono malum deficiente a primo bono
voluntate / Et cum dicitur quod unum contrariorum non est causa alterius
concedo per se sed bene per accidens / ut caliditas est causa frigiditatis
in naturalibus / Et eodem deus faciens singula bona est causa malo-
rum sic quod sine eo conservante eorum esse non essent mala / quia pec-
cati ipse non est causa mali / quod enim homo vel angelus malus est
hoc non est inquantum talis ipse et positive a deo sed a libertate arbitrii
se a deo convertente et a bono primo deficiendo / Ad secundam probationem
quod bonum ipse non facit malum nec est ipse causa mali culpe
nisi sit quod est causa sine qua non / est enim bonum voluntate homi-
ni a quo concessit libertatem arbitrii / contra ipsum abutendo
et deficiendo ab ipso bono actore / corruptam facit malam et pro-
ducit in se malum culpe / 2° dicitur quod voluntas libere in se libe

produxit malum culpe avertendo se a creatore quia apparuit
sibi sua gratia naturalis sibi et quo ad se conversus superbivit et ad malum
declinavit de quo plus spectat ad 2m Si dicatur est dare malum
per participationem quod est dare malum per essentiam quia videtur quod de
per participationem dictum reducatur ad aliquod quod per essentiam
est Item in malis est dare causam moventem ad malum sive
quod non movetur quia de secundum dicitur per respectum ad primum non primum
in malis videtur esse primum principium malorum 3o quia summe bo- 2
num est quod summe malum est quia si primum contrariorum est in natura
7 et reliquum non summe malum est primum eorum Item ubi est
dare maius et minus ibi est dare esse simpliciter quale tale sed est
dare magis malum et minus malum ergo est dare simpliciter malum
quod itaque est primum malum 4o 2 3o mea- (?) hec non est de se finde
ad hec sophismata manicheorum ad primum negando quod ad probationem
dicitur quod malum dictum per participationem fundatur in bono par-
ticipat namque primum bonum a quo habet esse et liberum est malum
per participationem primum bonum ab eo deficiendo non est autem malum
per participationem primi mali per essentiam quia nullum est tale Ad 2m
dicitur quod est dare malum secundum quod est actus difformis et malum
primum ad quod illud dicitur est voluntas se avertere que est quoddam
bonum creatum propagando per imitationem ymaginis primi boni si 3m
autem dicitur aliquid primum in malis per essentiam Ad 3m dicitur quod secundum
rationem mea non sunt contraria summe bonum et summe malum cum deus
nulli sit contrarium sed omnia cum que sunt contra cum libere conservat
in esse 2o quia summe malum negatur esse per aversionem sit quod non
posset esse maior aversio quia sicut in dependentibus non est dare
perfectissimum ita in avertentibus non est dare pessimum quod posset
esse posset enim perfectiorem creaturam facere que libertati sue
permissa maioribus donis abutendo posset se avertere Ad 3o quod est
dare summum malum quod est quia hic est caput omnium malorum
et videtur verisimiliter est primus angelus qui a maximis bonis
cecidit Ad 4o dicitur quod illud malum fundatur in bono entis scilicet vo- 2
luntate ipsius que libere se avertit Et ideo quod isti termini summe
bonum et summe malum per essentiam non sunt contrarii sed magis
participat namque contrariorum quia alius contrarium pro nullo potest
supponere quia adiectivum implicat quod aliquid per essentiam esset ma- 2
lum possunt tamen dici large contraria eo quod contrarietas disponentes
connotant scilicet unus perfector et alius defector Ad tertium quod
ubi est dare magis et minus respectu entis sui generis ibi est dare
simpliciter sed magis malum et minus malum non dicitur respectu
entis sui generis id est respectu mali simpliciter sed respectu boni a
quo unus magis deficit et alter minus nam sic bene arguendo

contingit sagittam respectu eiusdem signi dicitur unus bene sagittare quia
attingit et alius male quia ab ipso deviat. Ita respectu eiusdem
obiecti dicitur unus bene et meritorie agere, scilicet quia creatura ad ipsum
deum ad quem dirigenda sunt singula opera rationalis creature profi-
ciens. Alius autem male quia ab ipso deficiens, et unus magis quia
plus deficit. Malo enim ut dicit b. Dionysius 4° de di. no. oportet quod malum
habeat causam efficientem sed deficientem, quia in hoc est malum quod crea-
tura rationalis avertit se et deficit a bono. Octavo Manichei
assertione sui erroris talibus rationibus innititur. Quibus nituntur pro-
bare eorum sententiam videlicet quod sunt plura quam unum principia, et prima est hec. Eius
causa mutabilis, ipsum est immutabile. Cum ergo deus bonus
sit causa immutabilis, non est causa mutabilium. Secunda hec est. Ni-
chil est causa constructiva et destructiva eiusdem. Cum ergo deus
bonus causa est destructiva malorum, ergo non est causa con-
structiva eorundem. Tertia est hec. Contrariorum contraria sunt prin-
cipia. Cum ergo bonum et malum sint contraria, contraria habent principia.
Sicut enim summum bonum sit principium et causa boni, summum ma-
lum erit principium et causa mali. Ad primum dicendo quod ipsa est falsa,
creatura omnia variabilia facta sunt ab uno immutabili deo per quem
omnia facta sunt Ioh. i. et Job i. de filiis suis et ovibus et aliis
corruptibilibus dicit: Dominus dedit, dominus abstulit. Job iiij. Ecce qui
serviunt ei non sunt stabiles. Item psalmista: mutabis eos et mutabuntur.
Et Ecc. xvij: Quid lucidius sole et hic deficiet. Hebre. i: Et tu
domine in principio terram fundasti, et post ipsi peribunt, tu autem in
eternum permanebis. Item si vera esset eorum ratio, illorum cum sint
ab immutabili deo ideo sequitur quod omnes sunt immutabiles et ita
peccare non possent quod est inconveniens apud omnes. Nec est necesse
similiter quod effectus assimiletur cause efficienti voluntarie operanti.
Creatura statua pictor quia pingit ymaginem pulcram et pulcer
ymaginem turpem. Ad secundam dicendo quod non habet locum in volun-
tariis causis, quia idem artifex destruit quod ipse fecit. Ieremie xviii de
figulo. Et extra de regulis iuris: Omnis res per quascumque
causas nascitur per easdem dissolvitur. Sicut ergo artifex est causa con-
structiva malorum quo ad essenciam sic et destructiva eorundem
quo ad maliciam. Gen. vi: Delebo hominem quem creavi. Ad idem
O. b. d. s. verum. Ad tertiam dicendo quod principia sunt bonum et malum
morale. Moraliter autem contraria sunt boni mores et mali.
Et talium contrariorum est idem principium scilicet liberum arbitrium. Causa
tamen efficiens sive voluntarie operans potest esse causa contrariorum
eodem modo sicut figulus potest facere vas aliud vas in honorem aliud
in contemptum, et pictor facit ymaginem albam et nigram.

decorem et deformem. Ro. ix°. Et ab eadem matre sunt duo filii
quorum unus est exter, alius dilectus. Malachi i. Jacob dilexi
Esau autem odio habui. Et ab eadem radice spina et rosa. Et
de eadem vite fructus degener et fructus generosus, similiter et
uva et labrusca. Ysa. v°. et ge. xx. Et ab eodem libero arbitrio
bonum esse actus bonum et malum. Item sicut ex stipite ar-
boris flexibilis est virga, sic ex deo inflexibili est liberum
arbitrium flexibile ad bonum et malum, ad bonum quia ex
deo bono, ad malum quia ex nichilo, et ideo deficit. Et quia
ut ait Augustinus, ideo possibilitas a deo in creata, quia a non esse
in esse producta. Item secundum Christum ex eodem corde procedit bonum
et malum. Luce [...] et Math. xv. De corde exeunt cogitationes bone et male [...] ad vi. Ser. [...]
Item quia Bona et mala vita et mores [...] dicit quod bonum
et malum non sunt recte contraria, quia malum [...] et ideo non oportet
ut habeat aliquam causam sui excitantem. Unde dicit Augustinus quod ideo
fuit Manicheus deceptus, quia prius voluit scire unde malum
quam quid malum. Si enim scivisset quod malum nichil aliud est
quam corruptio, vel privatio boni, scivisset quod malum non esset nisi
in bono, quia naturaliter omne quod est in quantum natura est bonum est.
Et ideo dicit quod etiam demones naturaliter creati sunt boni ut infra
eodem. Item dicit quod bonum duobus modis dicitur scilicet essencialiter et accidentaliter.
Essencialiter bonum dicitur id quod seipso est bonum. Augustinus. Si boni-
tas est essencia eius, sicut causa prima. Et isti bono nichil est
contrarium ut dicit [...] [...] Augustinus [...] Multo for-
cius creatori [...] et accidentis nichil est contrarium.
Bonum autem accidentaliter [...] est contrarium malo et natum
[...] circa idem cum ipso, id enim contrarium susceptibile est. Bo-
num autem sic sumptum non dicitur de deo cum nichil accidat ei, quod
patet ex hoc quia actus dicit ei aliquod esse, sicut nigredo dat
ei cui accidit esse nigrum. Et ita prima causa [...] aliud
est esse ab illo quod a se, et ita non principium omnis esse. Sed
nota quod [...] bonum accidentaliter et essencialiter dicitur, malum tamen non
dicitur essencialiter sed accidentaliter [...] ad tenendum errorem suum
scilicet quod sint duo principia induxit Manicheus racionem sic. Ex altero
contrariorum non potest esse alterum, malum autem non potest esse ex bono
scilicet ergo ex malo. Et continuatur regressus usque ad principium malum
quod non est ab alio, cum illud non sit ex bono, ergo est a seipso
malo. Et ita est principium ex se et aliorum principium malorum, cum
alia sint ex ipso. Unde [...] premissa prime propositionis quod falsa
est quia ex calore quandoque fit frigus, quia in animali ut cum calor

aperit poros et evaporat et ita frigescunt propria membra. Et econver-
so per frigiditatem constringuntur pori et ita multiplicatur calor inte-
rius. Item ex bono vino est quandoque contumeliosa ebrietas. Item
ex bona et salutari medicina quandoque fit egritudo et mors cum quis
eam non debita mensura aut non debito tempore aut non modo oppor-
tuno accipit. Item ex bona sciencia est quandoque malum superbie et ia-
ctancie. Item de felicitate vite oritur quandoque inanis gloria et contemptus
aliorum. Item de alieno bono malum invidie. Item de luce quandoque
est obtenebracio visus aut cecitas cum lux ipsa fuerit nimia. Ex
quibus patet quod ex bono est malum. Item econverso ex bono ma-
lum est quandoque ut ex egritudine vite eternorum emendacio ex fla-
gellacione vero correctio et erudicio ut patet in hominibus et be-
stiis. Item quero an ignem et aquam dicant esse bona vel mala.
Si bona sed cum multa mala proveniunt ex istis ut ex igne com-
bustiones et ex aqua submersiones. Si dixerint quod mala. Sed constat
quod multa bona proveniunt ex illis ut ex igne tempore calefactiones
illuminaciones decocciones etc. Item ex aqua ablutiones piscium nu-
triciones agrorum fecundaciones molendinorum aquaticorum
multe utilitates. Item ex eodem homine sunt bona opera et mala.
Item cum secundum predictos errores bellum continuum sit inter principem
lucis et principem tenebrarum aut princeps lucis nocet in aliquo
alii aut non nocet. Si nocet aliquid igitur ei male facit et illud
malum est ex principe lucis. Et illud facit quae non solum ex bo-
no est malum sed ex optimo. Si vero nichil mali ei faciat neque face-
re potest et facit ipse princeps lucis cum sciat omnem veritatem stultissime
igitur pugnat contra principem tenebrarum. Simulat se nichil ei
posse facere posse malum et nichil ei facit. Item opponatur mani-
cheis quod aut aliquod est primum malum ante quod non est aliud aut nul-
lum. Si nullum ergo unumquodque est malum et malum ex alio quod est ma-
lum et ita in infinitum. Sed non potest esse infinitas causarum et
ideo non est procedendum in infinitum. Si vero est aliquod primum malum
et illud non possit esse ex bono ergo est principium in se et causa alio-
rum malorum. Respondeo per distinccionem eius quod est malum. [illegible]
dicitur malum nocivum ut herba mala vel morbus malus. Et sic ma-
lum dicitur ipsum nocumentum unde dicitur usualiter multa mala fe-
cit michi iste homo. Vel dicitur malum inordinatum sicut dicitur male
sedere quod non sedet in loco suo et ordine ut vir in sede humana.
Vel dicitur malum imperfectum privatum quacumque imperfectione sua
unde male operari dicitur qui cum operatur opera privata convenien-
tibus perfeccionibus sive circumstanciis qualescumque sint finis causa mo-
dus locus et tempus unde male operari dicitur qui non ex eo fine operatur
quo operandum est. Dico igitur quod si principium est malorum non est

nocivum non est malum per modum illum; si vero est nocivum
aut est nocivum simpliciter et ubique, aut est nocivum particulariter.
Certum quod si fuerit nocivum simpliciter et universaliter, quod nulli est perfectio
nulli ergo proderit. Et qualiter quod est datur esse et vite toti genti
tenebrarum, immo toti universitati mali secundum illos. Item licet
aliquid sit nocivum alicui vel malum, non ideo est nocivum vel
malum simpliciter, sicut si aliquid sit sanum alicui, ut ustio vel in-
cisio aut alicuius membri detruncatio, non ideo est sanum simpliciter
nec semper, ut si aliquid mortificat quemquam quantumcumque hoc sit mortifi-
cativum. Et hoc est quod singuli denominationes secundum virtutem et apti-
tudinem naturalem dicuntur, quam habent ad hoc. Nichil autem est tale in
tota universitate rerum. Si tamen enim venenata animalia et rapa-
cia noceant aliquando sive occidendo sive inficiendo vel devorando,
non tamen est intendens natura eorum ut noceant illis, sed magis
ut prosint ipso subiecto, et hoc vel pascendo vel nutriendo vel
defendendo et nocumentum quod ei ab alio imminet repellendo;
ideo enim vel lupus devorando agnum non ei intendit nocere, sed sibi
ipsi prodesse nutriendo seipsum et catulos suos. Eodem modo se habet de aliis.
Creator igitur non est intentio destruere quod construxerit, sed mul-
tiplicare speciem suam in rerum quam attendit. Si vero accipiat ma-
lum nocumentum ipsum. Similiter quod malum proprium est privatio sive
carencia proprii boni naturalis, quod est esse; et ideo non est verum quod ipsum
est ab alio vel bonum vel malum, cum omnino non sit. Quod enim non est
impossibile est esse ab alio. Et breviter quocumque modo dicatur malum
non potest esse principium quod debeat dici vel deus vel princeps vel rex,
sed quod ipsi tironici isti mentiuntur ad confusionem autem eorum quod
dicatis de qua gente sit et ad cuius regnum ipse pertineat. Nam si fuit
de gente tenebrarum, si ideo non est conveniens testimonium ipsorum
contra principem lucis, cum sint inimici ipsius, et tamen genus tene-
brarum aut omnino ceca est, et ita nichil prorsus sciunt de luce
vel regno eius, aut non aliter sed animalia lucifuga ut vesperti-
liones; et ideo non est credendum eis quamvis presumunt et iudicium eorum
de luce huiusmodi, cum sit animalia lucifuga, noctem reputat diem
et diem noctem, ponentes lucem tenebras et tenebras lucem.
Et quia totum regnum lucis est eis regnum tenebrarum et econverso,
cum ergo credunt se loqui de deo tenebrarum, loquuntur de deo lucis
et econtra, quare nesciunt pro certo de quo loquantur et mentiuntur
ex omni parte. Si autem dixerint se de gente lucis esse et pertinere
ad regnum lucis et principem, intollerabiliter mendaces et con-
tumeliosi sunt eidem, cum non concedunt eum esse nisi dimidium
deum, potencia enim super utrumque contrariorum, hoc est super bonum
et malum, potencia perfecta est, super alterum vero tantum potencia dimi-
diata, sicut potencia super homines albos et nigros potencia est

integra potentia, vbi super albos tantum est potentia dimidiata. Si-
militer cum dicant quod non est adorandus nec colendus nisi a
gente lucis siue a bonis tantum, dimidiam diuinitatem ei attribuunt
et dimidiam ei auferunt. Similiter patet de dominacione, cum ipsum
non credunt ubique et in omnibus dominari. Sicut enim non simpliciter est
album quod ex aliqua parte non est album, sic non simpliciter deus qui
est ex aliqua parte non deus. Item non potest plene possidere qui litigio
et bello possidet, et ideo non plene dominatur. Item non est omni-
potens nec perfecte potens cuius potentie resistitur in toto ita ut
bellum de pace et e contrario fiat. Item si non possit facere que-
cumque vult, non est omnipotens etc. Nota, cum Manichei ponunt prin-
cipium siue principem vniuersaliter malum, sequitur ergo vniuersaliter
pestilens siue hostilis et seuiens in omne quod potest, et ita in totum
regnum suum, cum super illud nichil possit de iure siue potestate,
et ideo in toto regno suo deseuiet usque in mortem et destructionem, et
ita regnum eius non stabit, et non erit princeps, neque dux, neque deus.
Item cum Manichei ponant principem tenebrarum esse corpore-
um, et regnum eius totum esse tenebrosum tenebris corporali-
bus, quero ab eis utrum tenebre huiusmodi sint sensibiles et visum
impediant, aut intelligibiles et intellectum impedientes. Quod si visum
impediant visibiliter, cecus igitur est ipse et nichil videns, et
tota gens eius in regno suo, nisi forte dixerint quod sint sicut
vespertiliones et similia, que vident in tenebris et in luce cecantur.
Et secundum hoc dux princeps et gens eius nichil videbunt, et propterea
non poterunt resistere principi lucis et genti eius de die contrarie
aut visu, qui est necessarius ad preliandum. Omni igitur die vincentur
a principe lucis et a gente ipsius. Quod si dixerint quod rex lucis si
intraret in regnum tenebrarum obtenebraretur, videmus quod lux intrans
tenebras expellit eas, et locum quantumcumque tenebrosum illuminat,
nam et parua lucerna vincit magnas tenebras. Quare tene-
bris regni huius non potest prohibere nec resistere quominus princeps
lucis et gens eius regionem tenebrarum intret et illuminet te-
nebras, et sic captiuabitur princeps tenebrarum et gens eius, et
ita patebit ductionem atque destructionem principi lucis et genti eius.
Si uero dixerint quod tenebre huiusmodi sint intelligibiles intellectum impe-
dientes, videmus quod tenebre intelligibiles non sunt nisi ignorantie, et
ergo princeps tenebrarum et tota gens eius obtenebrata est intellectu,
erroribus ignorantie est, et in sacris secundum quod erit dicere deos tenebra-
rum, hoc nisi deos ignorantiarum et [illegible], hoc autem est
ridiculosum auditu. Item quero ab huiusmodi erroneis quibus erit
cultus dei tenebrarum siue principis siue principii, aut que sacra-
menta, aut que sacrificia, que laudes aut orationes. Sit enim princeps

bonorum colitur largiendo aliis elemosinam / et subueniendo in-
digentibus / Ita iste contrario colitur fraudando et rapiendo / Retribuet
igitur ita facientibus mercedem uel penam / non quia mercedem felici-
tatis cum eam non habeat / sed vero penam / et ergo bonus et in-
iustus / dum mala persequitur bonus / et dum quod iustum est retri-
buit malefactoribus iniustus / Item que sacramenta uel sacri-
ficia sunt eius / nisi execraciones omnium viciorum / sed illa non
sacrant nec sacrificant / sed potius inquinant facientes / Item que
laudes soluuntur ei a subditis suis / uel preter quid laudabitur
si enim predicetur de eo quod malus est / et male facit omnia que agit
sed hec non est laus sed vituperium et defamacio mala / Si vero
predicetur de eo quod bonus est / et quod bene facit omnia que facit non
est eius laudacio sed potius derisio / Sicut si quis volens lau-
dare ethyopem per contrarium diceret ipsum cignum / Item que oraciones
uel peticiones fiunt ei / si bona petantur ab eo / non potest ea dare cum
ea non habeat / si vero mala petantur / hoc est insanissimum petere
scilicet dampnacionem et tormenta / Item si interrogentur cultores eius
quare quid colunt cum non prodest vel [illegible] / nisi quia [illegible] hoc ipsum colunt
ut eis omnia mala faciat / et omnia bona ab eis auferat / Item
secundum illos errores quid dicetur de omnibus mala facientibus nisi
quod ea faciendo colunt principem suum siue deum malorum / sic
bona facientes / colunt principem siue deum bonorum / dicentur
ergo secundum hoc / quod omnes fornicatores / omnes fures et raptores sunt huius
principis cultores / et domus tenebrarum / Ex quo sequitur quod lu-
panaria et spelunce latronum / templa esse istius dei / cum in
locis istis cultus huiusmodi exerceatur / Ex predictis patet quod princeps
siue deus huiusmodi non solum fugiendus est a cultoribus suis / sed etiam
totis viribus et studiis impugnandus / eo quod maxima mala eorum
eidem placent / et ad illa eos inducat / et ab ipsis accipiat / Item
[illegible] sic [illegible] si non essent duo principia / nisi unum summum
principium bonorum / uel hoc potest prohibere mala / uel non / si non potest tunc
est impotens / Si est ergo uel potest et vult / et sic tunc nullum esset malum quod
est contra suppositum / uel potest et non vult / et si sic videtur quod sit
inuidus / quod mala a creaturis secludere potest / sed non vult / sed constat
quod inuidia esset / si sine meo labore aliquem a malo possem custo-
dire et nollem / Item tamen unum deum esse non est per se notum / nec est
per se notis deducibile / ut videtur quod non sit ponendum / [illegible] ad quid
ponetur illud principium / quod unum esset ignotum / Et quod sic prima
pars patet per illud psalmi lii Dixit insipiens in corde suo non est
deus / Et per secunda parte patet quod determinare deum esse / esset determinare
infinitum esse / ex quo deus sit bonum infinitum / modo hoc [illegible]
non potest determinari / eo quod omnes creature sint finite / Item tercio probatur
sic [illegible] ante [illegible] quod pater est deus / et filius est deus
/ et iste deus determinando patrem / non est iste deus determinando filium

Et pater est alius deus a filio deo / ergo sunt duo dii / Item ergo
sic / quod illud est deus si esset / necesse semper esset esse / sed si plures
dii essent quilibet eorum esset necesse esse et cetera / ad 2m / quod in necessariis
non differt esse a posse sicut in perpetuis / et boethius / quod quilibet
ipsorum est deus / necesse esse semper esse / Item Tres sunt
persone divine sed hee sunt dii / ergo sunt plures / probatur maior in patre et
2a deus / et ad 3m sic / Trina si non essent tres persone tres dii
ut imaginem esset et eo quod omnes conveniunt in una essentia /
sed propter hoc non est negandum quin sint tres dii / ideo ad 2m non est per
imaginem vera sunt / sed breviter sic / quod si tres persone eandem huma-
nitatem assumerent adhuc essent tres homines / quod iste homo qui est pater
non esset ille homo qui est filius / et quo una persona non sit alia
cum sint distincte / Et ideo non obstante unitate essentie / tres
persone tres dii dicuntur / Et si ad ymaginationem una scientia
non esset in tribus animabus / tres scientes essent / quae ergo non
similiter / si una essentia in tribus personis est / non dicuntur tres
nō dii Notandum de primo / quod primum principium potuisset et potest pro-
hibuisse omne malum / sed non voluit / primo creature rationali utriusque
ponit scilicet conditionem ad bonum / per quam sibi esset bene / et aver-
sionem a bono / per quam male esset sibi / et liberationem
debitam sibi dedit / qua hanc vel illam posset se vertere / ut
maior esset gloria beatis / quod se libere ad deum convertissent
et damnatis iustior pena et damnatio / quod se sponte
avertissent ab eodem / et per hoc suum principium essent pulcri-
mum ordine Et sic in salvandis apparet ipsius misericordia / et in
damnandis eius iustitia / et sufficit quod in maiori fuit et impri-
mam que sunt essentia quam ad essentiam divinam / Et ergo ar-
tis immundus esset nec a causa / quod omnis salute ponit crea-
turam ad bonum necessitando / et in malis fugiat actus sue liber-
tati divine quo quaelibet se vertere / Et si ad malum / illud ad
bonum convertere / et ex eo aliquid melius elicere Notandum est
autem de nobis / quod nos lege astringimur ad amorem
proximi / non sic deus / nos malum proximi ad bonum con-
vertere non possumus / et ideo omne malum [illegible] non po-
a pecludere tenemus ssumus Sed ad secundum dicitur / quod cum arguitur primum deum esse est per se notum
Respondetur quod cum deus sit per se notum et cetera / sed non notum
est tamen demonstrabile deum esse quod per se notum [illegible] / sed a po-
steriori scilicet ab effectibus Et quando dicitur quod hoc esset demonstrare esse
3 rem infinitam vigore / Dicitur quod hoc non est / quod alia est ergo dicere deum
esse Et alia dicere quod aliquid sit infinitum vigoris / et si secunda
non sit deducibile [illegible] / quod tamen fide credendum Ad tertium dicitur [illegible]

et ad probacionem 2e quod pater est deus / et quod filius est deus / et quod sic
deus deum [illegible] patrem / non est iste deus demonstrando filium [illegible]
deus trine personaliter / et quod inferatur aliquis deus non quia [illegible] ergo
in deus esset trine / quia idem deus sit eadem essencia / [illegible] omnia
[illegible] sit pater et filius / [illegible] persistat [illegible] deum aliud
deus / ne credatur esse plures dii essencialiter / Ad quintum negatur quia
et quod de ex duabus condicionalibus copulativis infertur una condi-
cionalis / quia posita hac quod chimera esset [illegible] / quia [illegible] est
quod si esset est animale / quia chimera si est est homo / ergo chimera est
homo / Ad sextum [illegible] negatur quod tres sunt persone ergo tres sunt dii
negatur [illegible] / quod usus [illegible] quod ibi tenetur deus essencialiter / et est
est sensus / quod sunt tres essencie / quarum queque est deus / sed si usus
[illegible] quod tres dii tenentur personaliter / ut esset sensus quod tres sunt
dii id est tres persone sunt tria supposita / quorum quodlibet est deus / [illegible]
quodlibet deitatem habet / sic conceditur consequencia / sed hic usus [illegible]
non admittitur propter versucias hereticorum / Ad septimum dicitur quod non est simile
[illegible] una / [illegible] ad aliud
sequitur esse de humanitate una [illegible] a tribus personis / quia non per
se subsisteret / sed ab aliis sustentaretur / secus esset de una forma
plures [illegible] informante / quia hic et ibi essent tria supposita [illegible]
[illegible] quod non est suppositum [illegible] sustentatum
essencia autem divina [illegible] / et quod una est et simplex
[illegible] denominat plura supposita sed [illegible] deos plures [illegible]
essencialiter / Alia autem argumenta et motiva [illegible] ad-
mitto / sed cui placet [illegible] videre [illegible] ad [illegible]
[illegible] circa distinctionem [illegible] ipse mo-
[illegible] unus deus seu unum principium
Sed tunc ad racionem principalem [illegible] oppositum [illegible] / ad [illegible]
[illegible] mala [illegible] repugnancia [illegible]
esse in aliquo [illegible] a [illegible] primo principio / quod est causa
omnis esse / non quia [illegible] in eo quod mala / quia cum malum sit
privacio [illegible] esse / vel mors / non sic [illegible] sed difficile
est ponere [illegible] esse / et quamvis difficile sit [illegible] est maximum
Ad secundum potest dici quod unum [illegible] esse principium malo co-
[illegible] voluntarium / [illegible] non valet / potest
dici quod unum est secundum [illegible] / deus autem [illegible] est unum principium omnium
non secundum eandem racionem exemplarem / sed secundum diversas quibus [illegible]
in deo [illegible] album et magnum [illegible]
non sunt [illegible] / Ad 3m dicitur quod ista racio [illegible] de [illegible] opposita
quorum utrumque [illegible] aliquid ponit / malum autem in eo quod
malum / nichil ponit sed privat / unde bonum et malum [illegible]

potius dicitur privativus quam contrarie vel potest dici quod illa ratio supponit quod non est aliquid nisi participatione sed potius privatione participationis boni. Et ideo cum nomen est mali preferentiam quod malum non dicit aliquam essentiam de se sed privationem. Ad 2m dicitur quod auctoritas illa id est ingratitudo id est intelligit de hiis que per naturam agunt. Deus autem libere et omnino voluntarie agit ut dictum est. Ad 3m dicitur quod causa et ad argumentum dicitur quod processus sine negetur vel potius quod ex causis naturalibus non potest concludi ea incepisse, non tamen possumus negare quin deus potius produxit ea per creationem ex nihilo. Ad 4m dicitur de intelligentiis dicitur quod intelligentie non habent in se principium sue corruptionis quod est materia cum careant materia, habent tamen principium sue annichilationis quia intelligentia de se tendit in nichilum cum eam se dependeat ab alio scilicet a deo. Et ideo solus deus est simpliciter necesse essendi, intelligentie vero secundum quid et non simpliciter. Ad 5m cum probatur quod deus ab eterno produxit non ex necessitate sed libere. Ad 2m rationem dicitur quamvis libere producat propter suam tamen oppositam seu immutabilem voluntatem, sic sunt sui effectus sic ipse voluntatis esse quantum ad necessitatem et eternitatem. Et ideo nullus effectus est ita necessarius quin si deo placuerit sit generabilis et mutabilis et per consequens ad hoc et ad longe ad omnem factam.

77

In secundo articulo princeps apostolorum beatus petrus posuit fundamentum orthodoxe fidei dicens credo in deum patrem etc. Modo ne aliquis dubitaret quod filius dei non esset equalis potentie cum patre, Ideo beatus andreas apostolus frater petri adiecit secundum articulum dicens Et in ihesum christum filium eius unicum dominum nostrum. scilicet credo esse equalis potentie cum patre. Et hoc david propheta spiritu prophetico dicens Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te scilicet glossa hodie id est eternaliter. Quasi vellet dicere non est nova ista generatio sed ab eterno. Et est sensus istius articuli Credo in ihesum christum filium eius etc. hoc est fide formata tendo in ihesum christum et fidem de eo habeo quod ipse sit ihesus id est salvator eorum qui a per fidem adherent, quia illud psalmi mihi autem adherere deo bonum est. Et longe post beatus iohannes in sua canonica tertia qui adheret deo unus est spiritus cum eo. Vel sic credo in ihesum quasi diceret Credo me salvaturum non meritis meis sed ihesum ut ait apostolus ad titum iii: Non ex operibus que fecimus nos sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit. Vel ita intellige: Credo quod ipse ihesus vult omnem hominem salvum fieri teste apostolo ad thimotheum ii. Tertium cum vult aliquis opus facere quatuor ad id concurrunt alias illud opus non fiet. Primo requiritur potentia, secundo scientia, tertio velle, et ista tria competunt christo quia scit, potest et vult.

adiutu

saluatorem quidem portentem Beatus autem Andreas ista duo nomina dedit
in ihesum christum primo quia christus unctus interpretatur / non oleo materiali
sed oleo leticie et exultacionis. Teste propheta unxit te deus deus
tuus oleo leticie. Item quod ipse est plenus gracia et veritate
Joh. 1 / Est enim unctus a deo patre gracia spiritus sancti / et repletus
/ et ipse ungit homines graciam suam eis infundendo / Item et a [illegible]
nomen sanctum [illegible] est Iesus enim appellatur / sicut enim dicit Augustinus
equalis autem est christus / Ihesus dicitur esse christus [illegible] / sed [illegible] in [illegible]
[illegible] ab anima quod est equale et christus [illegible]
quod [illegible] assimilare [illegible] / sicut omnia stella magis
assimilatur soli quam alia / ita [illegible] sole in luce
adequata / ita nec alius [illegible] christo adequatur / et quod
[illegible] et in ihesum [illegible] dicatur [illegible] quod ipse sit unctus et
benignus Cant. [illegible] Oleum effusum nomen tuum ideo adolescentule dilexerunt te nimis / Super quo Bernardus [illegible] propter [illegible]
[illegible] que [illegible] in te [illegible] parte domine ihesu audiebas
quod pauperes non spernebas / peccatores non horrebas / sed [illegible]
dicebas venite ad me omnes qui laboratis [illegible] et ego reficiam
vos [illegible] xi / Filium unicum dei dicendo Credo quod ihesus sit filius dei naturalis et consubstantialis secundum divinitatem / nam per omnia [illegible] licet et
ipse sit filius hominis secundum [illegible] / hoc est contra perfidos iudeos
qui christum dicunt esse purum hominem / scilicet marie filium [illegible] / et non
filium dei unigenitum unde coram pilato dixerunt crucifigatur
/ et filium dei se fecit / cum sit filius hominis / et [illegible] dixerunt
nonne iste est filius fabri / nos vero [illegible] credere debemus
quod ipse est filius dei patris iuxta illud Joh. [illegible] vado ad
eum qui misit me / Dominum nostrum dicebat beatus Andreas Credo
quod deus pater genuit filium naturalem sibi coequalem et coeternum
et consubstantialem et non plures [illegible] / sicut pater caret principio
et fine / sic et filius / Unde Anastasius Eternus pater / eternus filius / eternus spiritus sanctus / Subdit Dominum nostrum sic dicit
Credo quod ipse sit dominus noster / et quod [illegible] / sed ipse [illegible]
P Ad Malach. [illegible] si ego dominus ubi est timor meus / Super
[illegible] amor [illegible] est noster [illegible] iure creacionis
/ quia nos creavit ad ymaginem et ad similitudinem suam Gen. 1 / [illegible]
[illegible] ad ymaginem et similitudinem [illegible] et propheta [illegible]
dominus ipse est deus noster / ipse fecit nos et non ipsi nos / Secundo iure
redempcionis ipse nempe redemit nos de captivitate dyabolica pro-
ut infra patebit / Igitur quod fideliter tenemur ei servire [illegible]
[illegible] dominum in timore et exultate ei cum tremore / Item quod omnes katholici et fideles [illegible] dicere quod dominus noster [illegible] summa ab eo

et finalem glorificationem expectamus ab eo / Sicut dicit apostolus ad Phil. 3 Salvatorem expectamus dominum nostrum Jesum Christum / qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue / Et quod est dux in mercedem ab eo pro servicio accipiemus / Et vitam perpetuam et eadem illis mercedem ... vitam eternam que per denarium designatur / Et notandum quod in isto articulo ... duas credulitates pertinentes necessarias ad salutem / Et ex hiis duo documenta utilia elicimus. Primum est de proprio filii dei distinctione cum dicit et in unum Christum filium eius. Nullus enim filius potest esse idem cum suo patre ... filius dei naturalis / et per hoc excluduntur heretici tres katholice fidei adversantes. Primo Sabelliani / qui confundunt divinas personas patrem et filium et spiritum sanctum / dicunt esse unam personam. Contra quos dicit Symbolum. Et filium eius scilicet distinctum a patre in persona. De quibus infra dicetur. Secundum est de filii unitate et indivisione cum adiungit filium eius unicum dominum nostrum / et per hoc excluditur duplex error. Sarracenorum qui posuerunt non solum dei filium sed etiam se esse fuisse filios dei / allegantes illud Psalmi filii eius sicut novelle olivarum / Et secundum errorem Melchisedechianorum qui dicunt Melchisedech filium dei pro eo quod dicit apostolus ad Hebr. 7 quod est sine genealogia. Contra istos errores dicit Symbolum unicum dominum nostrum. Et iuxta istum articulum / et potestis credulitates pertinentes / duo documenta moralia sumuntur. Primum est de filiali affectione / quia sicut Christus est filius dei naturalis / ita nos sumus filii eius per adoptionem. Dicit enim apostolus ad Ro. 8 Ipse spiritus reddit testimonium spiritui nostro quod sumus filii dei. Ideo sicut filius tenetur diligere patrem suum filialiter / et non timore servili / ita nos opera bona debemus perficere in dilectione propter amorem dei / non timore servili / sed amore filiali. Sunt enim nonnulli de quibus filii / qui amore et timore dei preponunt ... audacia / ... [illegible] non formidant et [illegible] / De hiis conqueritur dominus in principio Malach. 1 dicens Filius honorat patrem suum / et servus dominum suum timebit. Si ergo ego pater sum ubi est honor meus / et si dominus ego sum ubi est timor meus dicit dominus exercituum / Secundum documentum est de [illegible] et [illegible] filiorum ... sicut fideles [illegible] filiorum in domino / nec sit [illegible] divina [illegible] / Augustinus ita in istis [illegible] est [illegible] et [illegible] anime [illegible] contemplationis [illegible] / Et ideo quod [illegible] est [illegible] et [illegible] operatur / Et eo quod omnes [illegible]

unita in se est, sed tamen semper dispersa. Et hinc est quod viri
religiosi et clerici, cum sint ad statum perfectionis vocati, sicut per-
fectionem operis exercent circa vitam activam, sic debent esse medio-
cres, quod duplex distinctio inter statum secularem et regularem
Marie Marthe circa plura occupate. Porro unum est necessarium
videlicet quod pars electa est scilicet vite contemplative, que non
auferetur ab ea, quia vita contemplativa tam arta spe-
culacionibus divinis occupatur. Sed quia plurimum istarum unitatem
adstricte duabus partibus in se dividuntur contradicere ipso Christo
ne. Nemo militans deo implicat se negotiis secularibus. Sic
videmus ad sensum quod nullus artifex diversis pluribus cur-
sibus vacare simul potest dictante: Nec pariter sensus intenti sic
sunt clerici inspirati. Unde Scripture Ecclesiastici: Fili, ne in multis sint
actus tui. Sed circa unum principaliter, scilicet caritatem et gratiam. Circa
quod advertendum quod humanitati triplex est gratia communicata. Prime
cum sibi non datur gratia, sed ipsa habet omnem gratiam communitatis. Si
nature humane in Christo contulit gratiam persone singularis, gratiam unio-
nis et gratiam capitis. Per primam gratiam habuit a principio concep-
tionis sue omnis culpe immunitatem, quod nunquam peccavit
nec peccare potuit. Et sic habuit gratiam ipsam sanctificationem
et ipsam in sanctitate confirmationem, ut esset idoneus et sufficiens
ad reconciliationem generis humani. Per gratiam unionis, qua
divina natura et humana natura sunt in Christo unite, est dignus accipere non
solum felicitatem glorie, sed etiam adorationem latrie, que est
cultus reverentie soli deo debite. Et hec gratia supra omnem graciam,
quia natura humana per illam benedictam et ineffabilem unionem summe
exaltata est, quod excogitari amplius non potest, ut dicit Augustinus in libro de
predestinatione sanctorum. Et ideo humana natura ut deitati unita
est adoratione latrie adoranda. Et dico notanter ut deitati unita,
quia in se considerata sic est creata et adoratione yperdulie veneran-
da. De tercio in ordine dixi quod per tertiam gratiam scilicet capitis
Christus influit motum et sensum in omnibus qui ad eum accedunt per
fidem rectam vel fidei sacramenta, sive adultum et et hoc est quod
unum caput. Sicut enim omnia membra in homine recipiunt influen-
tiam motus et sensus a capite, sic omnes homines quibus gratia appli-
catur applicata est vel applicantur Christo, cum quo fiunt
unum corpus misticum, et recipiunt sensum et motum spiritualem
ab uno capite Christo influente et abundantia et plenitudine sua,
quia in gratia abundat. Sic caput corporale super tota membra habet sen-
suum plenitudinem. Consequenter in hoc articulo dicitur filium. Circa
quod advertendum quod filius secunda persona in divinis nominatur multis nomini-
bus, ut ex multis similitudinibus in notitiam divinam possemus
pervenire aliqualem. Una enim non sufficit, nec omnes, quia omnis

[illegible]

Unite

Sequitur de adoratione
[illegible]
[illegible]

X [illegible] quod diversa ... modum creaturarum sunt. Et quando [illegible] quam quando [illegible] ... non possumus aliquid perfecte ... quod de se perfectius ... creaturam magis accedit ad similitudinem dei ... ita simile [illegible] ... prout magister declarat ... sicut beatus Thomas in expositione huius articuli est ... quod ... per aliam ... cogitat ... verba ... [illegible]

similitudo in creaturis reperta est maior dissimilitudo inter creatorem
et similitudo in infinitum quia creator et creatura distant inter se infinite
non quidem locorum distantia sed imperfectione et natura. Ut ergo filius de-
monstretur patri celesti omnino similis dicitur ymago. Et ut ostendatur sibi
coeternus dicitur splendor patris Hebr. 1. Ut ostendatur in materia gene-
ratus dicitur verbum Joh. 1 In principio erat verbum. Et ut ostendatur
patri consubstantialis et cum eo esse eiusdem nature dicitur filius. Sic ergo
ymago notat filium ut similitudinem patris conformem, substantiam
ut spiritualem intellectualem, filius vero ut similitudinem generalem.
Multa alia filius nomina habet substantiam attributa ut asserta de verbo
modo non est dicendum per singula sed de verbo eterno est aliquid dicen-
dum. Unde est sciendum quod deus est natura intellectualis et liberum agens
que seipsam actu simplicissimo se intelligit et intelligendo
se verbum producit et sibi similem nominat generatione ut dicit Augustinus in
libro de cognitione vere vite et 15 libro de Trinitate. Et quia se intelli-
gendo cognoscit se summe bonum et summum bonum. Similiter et filius
cognoscit se summum bonum, ideo summe diligit ipsum et rediligitur
summe a filio et sic sunt unum quia sunt unum principium spiritus sancti
producendi qui est nexus amoris patris et filii. Pater ergo producit
filium natura intelligendo seipsum et producit spiritum sanctum voluntate
et diligendo producit. Verbum autem est actus voluntatis. Notandum
est quod triplex est verbum creatum scilicet mentale vocale et ens factum
aut factibile. Unde mentale verbum est conceptus mentis interior
perfecte formatus et determinatus et hoc ut sic conceptus dicitur
apud philosophos distinctio 27 apud theologos vero dicitur verbum. Verbum autem
vocale dicitur denominative quia significat verbum interius in anima
formatum. Sic urina dicitur sana quia sanitatis indicativa et urine
... ita verbum vocale dicitur verbum. Sed mentale verbum est di-
vinum et est ymago dei conceptus. Tertium verbum factum scilicet operand(um)
quod est aliud nisi res per verbum significata ut ... Unde
Luce primo dicitur hec sunt verba que locutus sum vobis i. hec sunt
res verum etc. Ad quod plus est sciendum quod mentale verbum quod est res
et in qualibet natura intellectuali necesse est ponere verbum. Est igitur
verbum mentale aliud humanum, aliud angelicum et aliud divinum.
De humano dicitur in psalmo Dixit insipiens in corde suo non est deus etc.
De angelico dicitur Zach. ... et in multis aliis locis sacre scripture
dixit angelus. De verbo divino Gen. primo Dixit deus fiat lux. Sic di-
cendo deus dicit verbum eternum increatum et sic perfectum
et hoc est conceptus dei patris primus et perfectus. Quo se et omnia
alia a se perfecte concipit et intelligit per unicum simplicissimum
actum immanentem. Sic verbum divinum est procedens a patre
actu se permanens et in eternum cum patre eiusdem substantie sed non per-
sonaliter. Et hoc patet per illud Joh. primo In principio erat verbum etc.
Ex hiis colligitur triplex differentia verbi divini et verbi mentalis. Etc.

cognoscendo quia ... verum sum ... et filius dei nichil aliud est quam verum dei ... verum coeternum ... et ita ipsum verum dei et filius dei et verum ... dei ... beatus ...

Nota vij

Differentia inter verbum dei et nostrum

Nam in isto non est multiplicitas. Ideo tot sunt apud nos verba quot
sunt conceptus perfecti et formati. In verbo autem dei est unitas quia
ibi non potest esse nisi unicus conceptus quo deus se et omnia
alia a se perfectissime intelligit. Secunda differentia verbum nostrum est succes-
sivum et est posterius intellectu seu formatione ipsius. Sed verbum
divinum est deo patre formante ipsum seu concipiente ipsum coeternum. Formati ipsum
Tercia differentia verbum nostrum est accidens, sed verbum divinum est substan-
cia id est essentia naturam cum patre. Ex hiis patet quod conceptus tam
divine quam humane mentis proprie vocari designet hec dictio verbum.
Et hoc est quod dicit Augustinus xv de trinitate capitulo x: quisquis potest intelligere ver-
bum non solum antequam sonet verum etiam antequam sonorum eius
imagines ~~sonorum eius~~ cogitatione involvantur, iam potest videre
aliquam similitudinem verbi de quo dictum est: In principio erat verbum.
Quod est memorie commendandum quod duo specialia sunt de ratione
verbi divini. Primum quod sit expressa similitudo illius cuius est verbum
et ideo verbum in divinis et filius in divinis sunt idem per omnem modum
secundum Augustinum libro 9o de trinitate. Secundum quod procedit sic vivens a vi-
vente in identitatem nature, non solum specifica sed et
numerali. Secundum quod non similitudinis. Secundum Augustinum libro xv de
trinitate post similitudinem trinitatis in mente humana anima humana
secundum quod mens intelligit se ipsam, non secundum quod intelligitur a se, alia
quia aliud est aliud intelligere et intellectum. Sic verbum non est ratio
et similitudo rei intelligentis sed rei intellecte. Secundum est de ra-
tione verbi divini quod procedat tanquam conceptus a concipiente idem
ab eo cuius est verbum et non est omnino et per omnem modum cum
eo cuius est verbum, quod intellectus non capit, quod procedens sit idem
per omnem modum cum eo a quo procedit. Et ideo ergo est di- Trahis
stinctio inter patrem et filium seu verbum in divinis. Non est tamen
pr aliud est filius sed alius est pater et filius, sunt ut est
verbum suum. Item potest filii emanatio et spiritus sancti aliter
ostendi: in deo qui est summum bonum et ab eterno fuit et est
summa iocunditas et summa beatitudo, aliter non esset nec
fuisset summum bonum. Sed ubi est summa iocunditas ibi est
summa caritas, et illa non potest esse nisi inter plures. Igitur ab
eterno fuerunt plures persone inter quas fuit mutua cari-
tas, et quod sine mutua caritate non potest esse summa iocundi-
tas. Et si fuit ibi mutua caritas, illa fuit perfectissima quia
in bono summo nichil est imperfectum. Caritas autem perfec-
tissima et mutua inter plures non potest pluribus modis quam duobus
plurificari. Ideo ibi non possunt esse plures quam tres persone se mu-
tuo summe diligentes, videlicet ut sit primo caritas gra-
tuita et non debita, secundo ut sit caritas debita et gratuita

* Quod non procedit ab eo sed ipse ab eo. Secunda caritas est in filio quia gratuite et non ex debito diligit spiritum sanctum

Tercio est caritas non gratuita sed debita pluribus modis
hoc non est valere. Prima ergo caritas est in patre qui gratuite
diligit filium et spiritum sanctum et non ex debito ~~diligit spi-~~
~~ritum sanctum~~ sed ex debito et non gratuite diligit patrem a quo
procedit. Tercia caritas debetur spiritui sancto quia spiritus non gratuite
sed ex debito diligit utrumque scilicet patrem et filium quia ab
ambobus procedit et spiratur et illa personarum procedit vel
emanat ab ea. Hanc racionem ponit venerabilis Richardus libro 3o
de trinitate. Capitulum de glacio alia et magnitudo in crea-
turis. Nam in una substancia ignis est ignis splendor et calor.
Splendor procedit ab igne et non econverso. Et calor procedit
ab utroque scilicet igne et splendore. Sic spiritus sanctus procedit a
patre et filio etc. Aliud exemplum. In Christo sunt tres substancie scilicet dei-
tas anima et corpus sed una persona scilicet filii. Igitur multo
forcius tres persone possunt esse in una substancia. Aliud exemplum.
In anima nostra unica sunt tres potencie distincte scilicet memo-
ria intellectus et voluntas. Horum maior declaracio et
ostensio videatur libro 1o Sentenciarum dist. 2 et 3. Dicitur primum
Nam unicus est naturalis dei patris filius. Secundum illud Johannis 3o
Sic deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret.
Quamvis sint multi filii dei adoptivi. Secundum illud Johannis primo
dedit eis potestatem filios dei fieri etc. Consequenter dicitur
Dominum nostrum. Dei filius unus cum patre et spiritu sancto est dominus
et unum cum personarum est dominium. Dicitur autem noster dominus quia re-
emit nos sanguine suo. Prima Cor. 6o Empti enim estis precio
magno. 1 Petri 1 Non auro nec argento redempti estis de va-
na conversacione sed preciosa sanguine agni incontami-
nati. Huic data est omnis potestas in celo et in terra. Mathei ult.
et habet in vestimento suo et in femore suo scriptum rex regum
et dominus dominancium. Apocalipsis 19. Hec nomina ihesus christus dei filius
sunt valde devota et cum magna reverencia nominanda. Dicit
Bernardus in sermone de vigilia nativitatis domini. Nam ihesus
non est sine salute nec christus sine unccione gracie nec filius dei
sine honore et potestate. Unde secundum eundem Bernardum sermone 15
super Can. Omnis scriptura non sapit mihi nisi legero ihesum. Si scribis
aut disputas insipidum est nisi sonuerit ibi ihesus. Ihesus
ore enim est mel in ore, melos in aure, iubilus in corde.
Hoc est nomen bonum quod invocatum est super nos. Nec
aliud nomen datum sub celo hominibus in quo oporteat
pub nos salvos fieri. Actuum 4. Vas electionis est mihi iste ut por-
tet nomen meum coram regibus et principibus. Refutantur hic

Hoc est error quem beatus Johannes loquens de verbo excludit. Et pro errore fotini qui dixit quod christus non est aliter filius dei quam aliquis bonus vir, qui bene vivendo meretur dici filius dei per adoptionem faciendo dei voluntatem. Et ita quilibet bene vivendo faciens dei voluntatem meretur dici filius dei. Et hunc excludit beatus Johannes cum dicit in principio erat verbum. Secundo sabellii et verbum erat apud deum. Tertio arrii cum dicit et deus erat verbum

Heresis quoque fotini excluditur per hoc quod credimus christum dei filium habere naturam divinam et esse equalem deo patri. Contra arrium qui dixit Jesum dumtaxat esse filium adoptivum, non natura nec equalem patri celesti sed minorem. Primo dixit christum esse creaturam quod sibi nullo modo est dicendum nisi secundum humanitatem videlicet secundum quod fuit in ventre virginis. Secundo excluditur heresis dicentis christum ante incarnationem non extitisse, sed exordium sumpsisse ex matre, non esse dei filium patri coeternum. Tertio excluditur heresis dicens christum non naturam sed divinam habuisse. Quarto reprobatur heresis dicens filium dissimilem patri, et spiritum sanctum dissimilem filio, ex quo unus illorum est ab alio et non econverso. Sed contra hoc credimus patrem et filium et spiritum sanctum esse coequales, equipotentes, et coomnipotentes, eque sapientes et coeternos, unam habentes omnipotentiam et unam plenam divinam maiestatem. Tertio refutatur error Sabellii qui dixit personas in divinis non realiter esse distinctas, sed unam esse personarum, sicut una est essentia que aliquando ~~est pater~~ dicitur pater, aliquando filius et aliquando spiritus sanctus. Tertius articulus magistri

Albertus autem de hoc sic inquit articulo secundo. Secundus autem ~~articulus~~ in Concilio fuit Andreas frater Symonis Petri qui bolum suum posuit dicendo Et in Jhesum christum filium eius unicum dominum nostrum. Et hoc dicto filium etc. Cum enim dicit et in Jhesum christum, hoc signat mediatoris personam, sic cum fide ex antechristo. Cum autem dixit filium eius unicum, in filio enim notatur et gloriosa processione et nativitas divina, que inter omnem generatum est et genitum, si ab ipso natura et substantia generatur. Et enim divinitas, nec secundum esse, nec secundum naturam possit multiplicari, sed quod in generante et generatum consubstantialis esse credatur. Cum autem dicit unicum notatur quod totam gloriam patris possidet et eam cum alio secundo subgenito non divisit, ut in antiquitatibus ex verbis Basilii habitum est. Quod dicit dominum notatur quod omnium divitiarum sit possessor et largitor. Et quod dicit nostrum notatur quod nostri debitor ex sua caritate quia modo in se suscepit sit effectus. Hec autem omnia latius in ante expositione sunt habita.

Tertium articulum composuit beatus Jacobus maior filius zebedei, Germanus fratris beati Johannis evangeliste, Germanus videlicet qui conceptus est de spiritu sancto. Qui dicit credo quod christus est conceptus est de spiritu sancto id est spiritus sancti operatione de purissimo sanguine virginis corpus christi manus sapientie dei disposuit. Et non credendum quod natus est in ea de spiritu sancto est et carnem sumit non ex viri semine sed mistico spiramine verbum dei factum est caro fructus ventris floruit. In quo articulo beatus Jacobus posuit duas veritates veritatis et prima est de eius conceptione cum dicit qui conceptus est de spiritu sancto. Secunda de eius benedicta nativitate cum adiungit ex

Recordare

Et quia veritatis principii fidei non sufficit credere in filium dei sicut in eternum et cetera eius incarnationem et nativitatem. Et ideo beatus Johannes evangelista postquam multa dixerat de verbo dei superna et eadem constanter insinuat nobis eius incarnationem dicens et verbum caro factum est et cetera. Et ut de hoc aliquid intelligere possemus duo exempla ad medium referemus. Verbum enim de filio dei intelligitur et ita fuit sicut verbum in corde non generatum non prolatum, nullus eius cognoscit verbum dei, et in corde hominis nisi ille qui genuit. Sed tunc primo cognoscitur tunc cum profertur. Sic verbum dei deus erat. Verbum patris non cognoscebatur nisi apud eum, sed induto carne tunc primo est manifestum et cognitum. Baruch iii post hec in terris visus est et cum hominibus conversatus est. Secundum quod quoniam quis verbum prolatum cognoscit audiendo, tamen non videtur nec tangitur, sed qui scribit in carta tunc videtur et tangitur. Hoc est

verbum dei et complete et tangibile fuit [illegible] in carne vera fuit [illegible] scriptura et fuit certa
in qua scribitur [illegible] et [illegible] in quo est filius dei [illegible] filius
dei [illegible] [illegible] gaudia [illegible] et scribe in eo stilo hominis
[illegible] publice [illegible] archangelum nativitatis [illegible] more hominis [illegible] intelligi posset
Et ideo [illegible] beatus Jacobus dixit: qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex maria virgine.

Natus ex maria virgine. Et distinctio istarum veritatum declaratur, quia alia sollemnitas fit in ecclesia de eius conceptione, et alia de eius nativitate. Istas autem duas veritates beatus Jacobus descripsit contra plures hereses, et signanter contra Nestorium, ut dicit Augustinus in libro de heresibus. Nestorius cum esset Constantinopolitanus episcopus, qui beatam virginem non matrem dei dixit, sed tantum hominis, ut aliam faceret corporis personam, et aliam divinitatis. Contra quem beatus Jeronimus beatam virginem non solum genitricem humanitatis, sed etiam dei genitricem fatetur in epistola ad Paulam et Eustochium. Et ideo beatus Jacobus referens istum articulum ad precedentem, ubi Andreas dicit filium dei, qui scilicet filius dei conceptus est de spiritu sancto, quod est directe contra Nestorium. Secundam autem veritatem scilicet natus ex maria virgine posuit contra alias hereses. De quibus infra dicetur.

Et sciendum quod postquam sanctorum patrum desiderium diu fuerat in magno fervore confirmatum, tunc primo fuit congruum incarnari dei filium. Non enim fuisset congruum, si fuisset incarnatus ante hominis lapsum, cum incarnatio principaliter ordinata sit ad humane nature reparationem, et ad peccati ablutionem. Nam medicina solummodo infirmis est necessaria. Unde christus ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Non enim veni vocare iustos sed peccatores. Nec statim post hominis lapsum fuit congruum incarnari dei filium propter ea: primo ad puniendum hominis peccatum secundum divinam iusticiam, que nullum malum dimittit impunitum. Secundo ad morbum inclinet curandum, et hoc tunc fuit postquam homo se infirmum et miserum cognovit, et desideranter procura sui morbi petivit. Tercio ad incarnationis beneficium magis commendandum, quod enim diu differtur, et diucius desideratur, hoc preciosius reputatur. Cum incarnationis beneficium sit preciosissimum, propterea diu ante legem, et post debuit esse diu desideratum, expectatum [illegible] celebratur. Et iterum quia eius fides fuit sublimis, et alta ideo requirebatur, ut prius crederetur fide firmissima, ut amaretur caritate ardentissima, tamquam misterium secretissimum et saluberrimum. Ideo valde congruum fuit, quod ante eius scilicet christi adventum precederent multa testimonia prophetarum, et desideria ardentissima sanctorum patrum, ut promissum beneficiumque futurum crederetur et credendo differetur, et dilatum amplius desideraretur, diu desideratum ferventius amaretur, oblatum gratiosius susciperetur et sollicitius servaretur. Nec tamen adventus eius usque ad finem mundi debuit differri, quia sic esset tardus nimis, sed decebat salvatorem mundi inter tempus morbi et tempus iudicii introducere tempus remedii, ne homines expectationis tedio frangerentur, vel a fide huius promissi laberentur. Ideo dicit Abacuk ii°: Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet, et non tardabit. Itaque in tempore plenitudinis, scilicet perfecte etatis, incarnationis opus saluberrimum huius in

[Margin: insigne] [Margin: et]

[Margin, red: Christus statim non fuit incarnatus post culpam]

nobis psitum / omni acceptione dignum / profitemur in hoc tercio articulo quo dicimus / Credo in ihesum christum dei filium unicum / Qui conceptus est de spiritu sancto / natus ex maria virgine / hic est notandum / quod ista christi domini nostri humanacio / seu incarnacio / est sic facta / Postquam a deo missus fuit angelus gabriel / et dixit luce primo / et virgo maria credidit / et in tanti filii esse assensit et consensit / tunc spiritus sanctus in eam superveniens eam sanctificavit / et fecundavit / elevando et confortando eius virtutem / quod virgo fecunda esse potuit / Primumque instanti corpus de purissimis matris virginis sanguinibus / fecit ut alii dicunt humoribus / Et in eodem instanti in quo formatum est corpus / creata est anima de nichilo / et hec in eodem instanti / coniuncta est corpori organisato / et illa duo / corpus et anima simul coniuncta / fuerunt mox deitati unita / in dei filii persona / ad quam incarnacio est terminata / hec est ipsa sola est incarnata / licet tota trinitas / illam incarnacionem sit operata quia opera trinitatis ad extra sunt indivisa / dicatur tamen christus specialiter dei filius de spiritu sancto conceptus / quia ei attribuitur incarnacionis opus non quod ipse solus hoc effecerit / sed ad designandum caritatem maximam / ex qua incarnacio / seu christi humanacio facta fuit / eo quod ipse sit amor patris et filii / Etiam dicitur de spiritu sancto / quia amor divinus / qui spiritui sancto attribuitur / singulariter et specialiter / operavit virginem / ad filii dei concepcionem / unde hugo in quodam libello / ut bonaventura allegat / super libro iij° sentenciarum dicit / Amor dei / singulariter in corde virginis ardebat / ideo in carne eius mirabilia faciebat / cuius quia dilectio in corde non accepit socium / ideo operacio illius in carne non habebat exemplum / Et ideo dicitur de spiritu / ut excludatur carnalis commixtio / et additur sancto / ut excludatur concupiscencie feditas / et libido / Ideo hic de non notat causam materialem vel spiritus sanctus semen / sed notat causam efficientem / quia de efficacia spiritus sancti / virgo concepit carnem animatam / filio dei / in unitate persone unitam / nullo peccato obnoxiam / sed omni sanctitate / et immaculatam / racione cuius dicitur / et est mater dei / quia non solum concepit carnem animatam / sed etiam concepit et peperit dei filium / Creacionem eius statim post fuit supra tempore / et non nature / Postea in illa unione nature humane et divine / coniunctio est christi anima / ut mox habet plenitudinem gracie in affectu / et plenitudinem sciencie et sapiencie in intellectu / et plenitudinem meriti in opere et effectu / Etiam statim in instanti / concepcionis christi / christus meruit sibi omnia que potuit mereri / excepto fine / nec potuit in sanctitate proficere / sed esset sanctissimus a principio / meruit / tamen etiam et peccata nobis / ut in sequenti articulo dicetur / Omnes concedere debent in eodem instanti concepcionis / facta est tanta unio duarum naturarum / scilicet divine / et humane in christo / ut quicquid dicitur / de dei filio / dicitur etiam de hominis filio / et econverso / paucis

exceptis / in quibus includitur aliqua repugnancia / ut sunt illa supra
memorata. Et Amplius in eodem instanti / beatissima virgo maria fu
it dei effecta / et in sanctitate sic confirmata / quod deinceps pec
care non potuit / valde etiam magnum gaudium habuit / cum con
cepit / et illa conceptio sine pudore fuit / Hec omnia et multo plura
in eodem instanti sunt acta / quia in concepcione filii dei sunt supra
viribus / scilicet virtus maria que numquam menstruavit / ceterum infusa que vir
ginis ad concepcionem / congruenter aptavit / et virtus increata / que
divina promissa subito perfecit / Unde dicitur Jeremie xxxi° Novum fa
ciet dominus super terram / mulier circumdabit virum / Nota illud / quod supra
dictum est / quod licet tota trinitas operata sit Christi incarnacionem / solus
tamen filius est incarnatus / ut dicit beatus augustinus libro de fide ad petrum
/ et magister sententiarum libro iii distinctione prima / Hoc potest declarari simplici exem
plo / primo et ii° augustinus in epistola de incarnacione verbi tale ca
piatur / fons scaturiens / a quo fluens rivus / qui transit per cana
le / et postea congregatur aqua / que venit de fonte per canale in
stagnum / tunc planum est quod licet eadem aqua / primo fuit de fonte
postea de canali / et tercio in stagno / attamen fons non dicitur
fluere per canale / nec etiam rivus / ita nec stagnum dicitur esse
aut fluere per canale / Ita eadem essencia divina est primo filio
generata / eadem a patre et filio est generata spiritui sancto / illa esse
ncia seu natura divina est in filio humanitati unita / et est incarna
ta / licet non sit carnis facta / ut dicit libro iii sententiarum dist. v ne putet
naturam divinam naturam assumpsisse / Exemplum ponit augustinus / Si tres personae tenerent
unam tunicam / et illam una persona eius indueret / tunc illa induta non
fieret a tribus personis / et una earum sola indueretur / Tercium exem
plum tres scilicet petrus andreas et johannes simul agerent induen
tes andream / fieret ab illis tribus simul / ac tamen solus an
dreas indueretur / et ad ipsum induicio terminaretur / Ita suo
modo est de incarnacione / que agitur a tribus / et operibus trium
unus solus incarnatur / Contingit etiam in actu nativitatis / Nota
quod triplex est nativitas filii dei / scilicet divina et eterna / qua na
scitur in eternitate de patre sine matre / Alia est humana et sancta
et in tempore / ex maria virgine sine dolore / secundum quam natus est
temporaliter / ex matre sine patre / Tercia est spiritualis / secundum quam nascitur
in mente hominis / spiritualis / et est sine patre et matre / secundum illud cantica
xii. Et in statu voluntate patris mei qui est in celis / et statu
meus est et / frater et soror et mater / capitulo / secundum esse nostrum na
scitur / et secundum nostram mutationem / Maria est nomen / sanctissimum
dulcissimum / dignissimum / maria interpretatur amarum mare /
vel stella maris / aliter illuminata / vel illuminatrix / vel domina / na
que fuit amarum mare et demonibus / stella maris hominibus / illu
minata / vel illuminatrix angelicis spiritibus / domina creaturis omni
bus / virgo maria / virgo concepit / virgo peperit / et post partum virgo
  o nativitas temporalis ex virgine maria sequitur ex tempore est a nobis
  quod facta est propter nos / quia propter nostram salutem. Secundo quia in nobis spiritu
  Tercio quia propter nos / quia sine viro semine sed de spiritu sancto / et exemplum virgo
  et propter legem nature et hominem / Quarto quia propter nos / quia ab angelis denunciata
  pastoribus dicitur Gloria in excelsis deo. Lucas ii° / Quinto hoc est de hac re
  de loco / de civitate david / Tercio de certis
  invenietis infantem positum in presepio pannis involutum / Nota ex maria

Ad iste tres nativitates / Prima
in filii missa in nativitate domini
prima in nocte / quia generacio
et hec quis enarrabit
Ysaie 53. Tercia tunc in
cipit missa / quia in mission
et profunde / scilicet dum dicitur
adame filius meus es tu
ego hodie genui te. et in
tunc incipit missa al
tera / quia lux fulgebit
super nos / Secunda in die
Ebdomada altissime tunc in
cipit / puer natus
est nobis / quia
nunc veneranda
natus est ex virgine
quia propter nos
Et angelus de hac nativitate
qui est et dicitur
quod dicitur / invenietis

natat [illegible] ... est de virgine [illegible] ... [illegible] sola virgo ... [illegible] ... filium ... [illegible] similitudine viri ... [illegible] ... sic virgo maria ... [illegible] ... et in fide ad bethleem ... venit ... [illegible] ... et gentes

permansit. Et ante partum et in partu virgo fuit, patet per illud Isaie vii: Ecce virgo concipiet et pariet filium. Et post partum virgo fuit, patet per illud Ezechielis xliiii: Porta hec clausa erit et non aperietur et vir non transibit per eam, quia dominus deus ingressus est per eam, et clausa erit in eternum. Unde beatus Augustinus exponens in quodam sermone dicit: Quid est porta in domo domini clausa nisi quod Maria virgo semper erit intacta? Et quid est quod homo non transibit per eam nisi quod Joseph non cognoscet eam? Et quid est quod dominus solus intrat et egreditur per eam nisi quod spiritus sanctus impregnat eam et angelorum dominus nascitur per eam? Et quid est clausa erit in eternum nisi quod Maria virgo est ante partum, virgo in partu et virgo post partum. Hunc etiam locum assignat sanctus Thomas in tercia parte summe sue q. xxviii art. iii. Si enim Maria post Christum natum cum Joseph alios filios genuisset, tunc, sicut Elvidius hereticus dixit, et dicitur ingrata et non contenta de tanto filio Christo domino fuisset, et sic per ingratitudinem suam non per virginitatem amissam peccasset, quia derogasset perfectioni Christi, qui sicut unicus est filius dei patris, ita decuit quod esset unigenitus virginis matris, tanquam perfectissimum germen eius. Item Joseph multum temerarius esset, si ei fuisset, quod attemptasset polluere eam quam angelo revelante didicerat de spiritu sancto concepisse. Et fratres domini in ewangelio vocantur, qui secundum Jeronimum non filii Joseph aut Marie, quia ambo permanserunt virgines. Ambrosius libro de virginitate dicit: Impossibile fuit uterum virginis quem filius dei inhabitando consecravit alieno copule coitu incestari, quia haberet alium filium. Et similiter impossibile fuit quod committeret aliquod peccatum mortale domina sanctissima, quia esset corrupta, et per consequens dampnari potuisset, quod absurdum nimis esset. Item beata virgo in concipiendo et pariendo virgo fuit, et principaliter persuaderi hoc sic poterit. Primo quia congruum fuit, quia sicut mors per Evam virginem intravit, ita vita rediret per virginem. Secundo indecens fuisset dei filium nasci de muliere corrupta, eo quod corruptio non stat sine feditate, et ideo congrue, ut dicit Augustinus libro de incarnacione et generacione. Tercio sic: Christus alium patrem habuisset in terris et alium in celis, sic patris celestis dignitas fuisset ad hominem translata. Quarto decens fuit quod sicut Eva virgo facta est de Adam adhuc virgine, ita sic vir Christus de virgine muliere nasceretur, et fieret modus quatuor producendi hominem: primus [illegible] de muliere sine semine viri, secundum contrarie oppositum primi. Nam primus modus fuit ita producere Adam qui factus est de limo terre, non de viro nec muliere. Secundus de viro sine muliere, sicut in Eva que facta est de costa Ade. Tercius de viro et muliere, sicut in omnibus generabilibus naturaliter. Quartus autem

[illegible] ysa. 60 Veniet ad te qui detrahebant tibi. Et [illegible] ... [illegible] xi ... [illegible]

conceptio christi facta est in muliere virgine sine viri semine. Quis audivit umquam tale et quis vidit huic simile ut mulier esset mater et virgo et cuius esset deus et homo. Preterea mulier illa est singulariter veneranda propter gratie plenitudinem, propter gratie preeminentiam qua concepit et peperit, dignitatis celsitudinem propter [illegible] per eam potestatis et excellentie magnitudinem et propter glorie sive singularis magnitudinem, que mater dei facta est super omnes choros angelorum exaltata, celorum regina ornata. Ex quibus in hoc textu dictum reperiet quisque [illegible] inter alias alibi scriptas. Contra quod ut dictum est christus assumpsit carnem veram et vestem de virgine, reprobatur error Manichei heretici qui dixit christum hominem fantasticum fuisse et non verum hominem. Etiam dixit christum corpus celeste assumpsisse et sic in utero virginis descendisse et virginem illam tamen receptaculum non matrem fuisse. Per eundem reprobatur error Valentiniani qui dixit christum nullum corpus de virgine recepisse sed per eam tamquam per fistulam transisse. Secundo reprobatur error Eunomii qui asserit dei filium tamen carnem et non animam assumpsisse sed loco anime esse verbum incarnatum. Sed ut patet carnem animatam seu illa uno simul iuncta sed corpus et animam rationalem assumpsit. Tertio reprobatur error Eutiches qui dixit quod natura humana transisset in divinam et christum solum in natura scilicet divina extitisse. Ille confundit in christo naturas sic Sabellius confundit in deitate personas. Nestorius vero hereticus dixit in christo duas personas sicut duas naturas et aliam esse personam nature humane et aliam nature divine. Contra quod dictum est quod humana natura sit assumpta et deitati unita in unitate persone filii, quia persona non assumpsit personam nec natura naturam sed persona naturam, videlicet persona filii naturam humanam, secundum illud Leo [illegible] unita. Quarto reprobatur error Sarracenorum dicentium christum natum ex maria virgine de flatu dei, ita quod dominus dicitur in virgine flasse et de illo flatu concepisse, non intelligentes spiritum dei esse tertiam personam in divinis, sed credentes deus esse spiritum ut dicit Johannes quarto. Et similiter spiritus eius est deus. Nec est putandum quod deus spiritum habeat. Et illud Genesis primo: inspiravit in faciem eius spiraculum vite, est intelligendum id est creavit spiritum [illegible] hominis qui in eius facie opera vite ostendit. Nec est credendum spiritum sanctum essentialiter aut corporaliter per aurem aut [illegible] seu capitis verticem in virginem intrasse et per eundem locum sine [illegible] christum [illegible] natum fuisse. Sed ut Johannes Damascenus dicit christus per [illegible] portam sed clausam et illesam exivit. Nec est putandum quod spiritus sanctus se seu secundum substantiam suam in eam de novo descendit [illegible] concepit aut concipere debuit, sed bene effectum novum in ea operatus est et per hoc dicitur supervenisse in eam. Spiritus enim sanctus cum deus est ipse secundum suam essentiam presentiam et potentiam ubique

est / et de quo gratia creatura est nec potest se ab ea abstrahere illa manente
et econtra creature intimior est quam ipsa sibi est / Et ipse spiritus sanctus potest
illabi anime / sicut nulla creatura potest facere / quia sic solus deus est / quomodo
intuetur cor / in solis tamen sanctis spiritus habitat / licet in omnibus generaliter
existat / nec mirum / quia aliquando spiritus sanctus datur / sicut patet per magistrum sententiarum
in primo parte distinctione xxxvij / Quarto reprobatur error ebionitarum / qui
dicunt / xpistum impuratum conductum de maria per Joseph conceptum / Contra
nestorium / qui dixit [illegible] trino x genitricem / et non dei genitricem appe
llandam / ad designandum eum solum hominem et non deum concepisse / sed ut dicit
Johannes damascenus libro iij capitulo xij / Quia quem in una persona fi
lii dei divina natura patris et humana coniungebat / hic conceptus non ad
naturam sed ad personam filii dei est terminatus / et ea persona per duas naturas
secundum [illegible] coniunctas [illegible] dicitur est deus et homo / et est a maria virgine
concepta et nata / Quod ei ipsa merito dicitur / et vere consistit / non solum
hominis mater sed et dei genetrix / predicatur virginalem sed castitatem non
amittebat / Et sic quod virgo permansit / declaratur per similia potest / non quid est
magis difficile hominem nasci de virgine / quam hominem formari de limo terre
aut de costa ade / aut de nihilo creari / sed generose illarum morum possi
dei hominem producere sicut placet voluntati sue / quia omnia quecumque voluit fecit
in celo et in terra / ut dicitur in psalmo / Ad idem exempla in natura potest applica
ri natura sine corruptione vadens per lumine transit per vitrum et calor per
cristallum / secundum bernardum per cellam sicut per arborem / verbum per aurem cogitatio
per cor / sicut per ostium clausum ignis moysi [illegible] per rubum / Exodi iij
flos per virgam iesse / ysaie xj / sicut per virgam aaron / Numeri xvij
pluvia per vellus gedeonis / Judicum vj / Et sic de aliis multe
exemplis et signis / patet quod xpistus fuit conceptus et natus
de virgine sine eius corruptione

Notandum etiam istud articulum / et maxime circa illam particulam natus ex
maria virgine / quod sicut in xpo sunt tres substantie / scilicet divinitas / anima
et caro / ita in hoc eius est triplex nativitas / scilicet eterna / quia ex
patre natus est eternaliter / sine matre / et sic nascitur / ut dicit hila
rius / de qua generatione non sufficit mens humana / vox — de qua supra dom est
silet / non mea tantum / sed et angelorum / Secunda est spiritualis / qua
de mente singulorum fidelium nascitur per gratiam / mathei xij / Quicumque
fecit voluntatem patris mei qui in celis est / hic est et meus
frater et soror / Tercia est temporalis / qua natus est temporaliter
ex matre sine patre / et ista semel natus est / de qua generatione
et prima eterna dicit augustinus in sermone de nativitate xpi / Na
tus est xpistus deus de patre / homo de matre / de patre immortaliter
de matre virginitate / de patre sine matre / de matre sine patre / de
patre sine tempore / de matre in tempore / de patre principium vite / de matre
finis mortis / de patre ordinans omnes dies / de matre consecrans
istum diem / Hec nativitas est mirabilis et incomplicabilis
quia ut dicit augustinus Illum genuit / ille genuit / Quod virgo [illegible]

/quia caro verbum factum est / Sicut enim hec que genuit talis est
illud quod genuit quale / vis nosse qualis sit / quam sit na
tus est / audi quis et quantus est / unde describit eum Ecclesia
de ipso intuemur quantus sit iste qui ingreditur ad salvandas
gentes / ipse est rex iusticie cuius generacio non habet finem / quia
verbum patris / artifex mundi / lumen celi / pax terre / integritas ho
minum / salutis datorem / via errantium / [redacted] vivificatorem / me
dicina / benedictio / iocunditas / martirum victoria / confessorum
palma / adhuc audi amplius quis sit natus / confirmator mor
tis / oppressor dyaboli / petra fundamenti structionis dei / scala ce
li / ianua paradisi / civitas regis magni / agnus absque macula
et pascua / sponsus et sponsa / resurrectio et eterna vita / quod
ex ipso et per ipsum / et in ipso sunt omnia / Hec ille / Ecce
quanta mirabilis et inenarrabilis est nativitas eterna filii dei
de qua dicit propheta / Dominus dixit ad me filius meus es tu
scilicet per naturam et consubstancialis / ego hodie genui te / scilicet in eternitate /
et alibi ex utero ante luciferum genui te / De qua generacione
non loquitur autem iste / sed de nativitate temporali / de qua ad
mirabiliter volusiano scribit beatus augustinus in quadam epistola sibi
missa / tordens sui admiracionem exponens in hunc modum /
Miror utrum mundi rector et dominus intemerate femine corpus
impleverit / protulitque novem mensium longa illa sibi fasti
dia matris / et tamen virgo enixa sit plenitudine pariendi
post hec virginitatis pudore intacta / intra corpusculum vagientis
infantie latet / tum parvus iste putatur vivisse tabescere / patitur
puericie / adolescencie iuventute solidatur / et tamen diu sedis
sedibus abest ille regnator / atque ad unum corpusculum totius
mundi cura transfertur / Cuius admiracionibus et dubita
cionibus / beatus augustinus respondens in alia epistola volusiano desti
nata sic ait / Si racio queritur / non erit admirabile
Demus quod deum aliquid posse quod nos fatemur esse / si exemplum postulatur non erit singulare / fatemur et investigare
non posse / In talibus enim rebus / racio facti est potencia faci
entis / Et idem in alio sermone de nativitate christi sic inquit
excedit quidem dilectissimi intellectum quod si emitet humana eloquencia
facultatem divini operis magnitudo / et inde oritur diffi
cultas fandi / unde adest racio tacendi / quia de ihesu christo fi
lio dei non solum ad divinitatem spectat / sed eciam ad humanitatem per
tinet naturam / Unde glosa super id ysaie iam allegatum Generacionem eius quis
enarrabit et ait Inexplicabile est et inenarrabile sic sacramentum / quia mens
deficit / vox silet / non mea tantum sed et angelorum / supra potestates
et supra cherubin / et supra seraphin / et supra omnem sensum
est / quia stupet tempus in initiis / et omne successionum / stu
pet locus situatus / et omne divisionum / stupet motus variatus
et ex deffectu inimicum / stupet genus productionis et ex substantiarum

nec mirum quia secundum beatum Gregorium li. vi moralium / Divina miracula semper debet
considerari cum studio et numquam discuti per intellectum / Sepe namque sensus
humanus / dum querit rationem quarundam rerum et eam non invenit / in dubitacionis se
voragine immergit / Et ideo quanto minus capimus opera / tanto magis
veneratur sanctum conditorem / unde Ecclesiastici iii° dicitur altiora te ne quesieris
et fortiora te ne scrutatus fueris / non igitur alta sapientes sed humilibus
consencientes / quia perscrutator maiestatis opprimetur a gloria. prov. xxv
Unde papa Leo sanctus [illegible] de hac ineffabili verbi incarnatione et
nativitate sua sic loquitur dicens in quodam sermone de incarna
cione Christi. Cupientes aliquid de solempnitate hodierna sacramenti natu
ralis nulla invenimus verba / quibus sufficienter aliquid dicere valeamus
quo digne et sufficienter loqui potest homo de deo / mortalis de immortali
visibilis de invisibili / mutabilis de immutabili / opus de opifice /
creatura de creatore / nec mirum / quia in hac gloriosa incarnatione et nati
vitate utraque natura scilicet divina et humana / in unam personam convenit / hic enim
soli fides credit / ratio non explicat / Ceterum modica de maximis
pauca de plurimis / parva sola de multis referendo propter admirabilem
et inexplicabilem incarnationem filii dei / quod deus pater misit in mundum
filium suum non ut iudicet mundum / sed ut salvetur mundus Ioh. iii° / et cum iam
venit a patre et venit in mundum Galat. iiii° cum venit plenitu
do temporis in quo misit filium suum in terram natum de virgine factum
sub lege ut eos qui sub lege erant redimeret propter nimiam caritatem
suam qua dilexit nos / misit deus filium suum in similitudinem carnis
peccati Rom. viii° / O ineffabilis dilectio caritatis / ut servum redi
meres filium tradidisti / hic Bernardus admirans dicit / Verbum caro factum est
ut manna de celo descenderet / gaudeat esurientibus / de vinea ce
li botrus erupit / gaudeant sicientes / oleum effusum est / gaudeat
egrotantes / Et subdit / venit medicus ad egrotos redemptor ad
venditos / via ad errantes / ad mortuos vita / deus factus est homo
ut fieret homo deus / dominus factus est servus / ut servus fieret dominus
deus de celo ad terram descendit / ut homo de terra ad celos ascen
deret / deus factus est filius hominis / ut homo fieret filius dei / immortalis
factus est mortalis / ut mortalis fieret immortalis / dives in omnibus factus
est pauper / ut pauper fieret dives / obscurata est lux ut
nos illuminaret / esurivit panis ut nos reficeret / sitivit fons /
ut nos inebriaret / tristata est leticia ut nos letificaret / pa
vebat fiducia ut nos confortaret / lassata est requies ut nos
ad celestia dirigeret / hoc totum factum est a domino et est mirabile
in oculis nostris psalmus cxvii / ubi Christus in magnitudine in hac bene
dicta incarnatione fecit unitatem in misterio compassionis / Eius et
est mirabile in oculis nostris / hoc enim misterium fuit mirabile
ex parte concipientis / mirabilius ex parte modi concipiendi / mirabi
lissimum ex parte prolis / Mirabile fuit ex parte concipientis quia virgo
concepit et post partum virgo permansit / Mirabilius fuit quia sine
pudore / fecunda sine gravamine / gravida sine dolore pu
erpera / Ubi portavit stella solem / palmes vitem / rivus fontem

filia prem / creatura creatorem / fuit mater in partu / at filia plebs / fuit
quia ple posterior / contento inter / suu et virgo fuit / sed deo filium quem
habuit / maledictum legis euasit / ubi enim maledicte fuerit virginitatem
gignere / virgines quippe quia non generunt / gignere quae ecclesia dolo
re peperunt / sed vtrumque euasit virgo gloriosa / quia virgo genuit et dolo
rem non sensit / vnde sicut dicit Augustinus / Ihesus virginem non corrupit nascendo / fr.
solis / sic integritatem virginis ingressu / aut egressu violare non potuit
condicionibus / fuit insuper mirabilis corpore meo pertinendi / Nemo [illegible]
nomen fecit dominicum / summa tradabit virum / sed christum in corpore
in figura in anima / et terrene humanitatis / Erat etiam plebs ab omni
peccato aliena / et sic mirabilissimum / quia omnibus in peccatis nascentibus haec
destruxit / In hac autem plebe peccatum non est inventum / nec aliquis dolus
Prima pecco(rum) in conspectu haec plebs fuit mirabilissima / quia commisit domi
num / sicut est scriptum / eterna facta est temporalis / immensus factus est paruulus / summus
sit yrmi / incomprehensibilis facta est localis / simplex fit compositus
videtur invisibilis / palpatur impalpabilis / immortalis occiditur
De quo admirative dicit Augustinus / Quis vnuz ac estimare posset ut pro
tantum manibus federis / portatur orbis / ut panis alectum / vita
aliorum infirmaretur / vita omnium moreretur / O admirandum magni
gratia / O inenarrabilis pietatis / O ineffabile et magnum sacra
mentum / in quo primum vngitur vltimo / sine eius initiatur / ut fiat
alpha et o principium et finis / apocalipsis primo et vltimo / Et hoc com
stertio misteriorum / vnde de tanto misterio dicit propheta / Cantate do
mino canticum novum / quia mirabilia fecit / Saluauit sibi dexteram
eius / vbi propheta primo insinuat vnionem nature / sed dicit / mirabilia fecit
Vsque ad nos / Cantate domino quoniam magnifice fecit / annunciate hoc in vni
uersa terra / Exulta et lauda habitatio syon quia magnus in me
dio tui sanctus israel / Secundo explicat consumationem ambarum formarum
sibi dextera eius / Saluauit sibi dextera eius / diuinitas enim sine a principio illi / et quibus in illis / de suo tecto / post subiunxerit etc.
subditur vere dei forma / sed eam formam violavit / tanto namque sede
naturam utramque vnuit / ut nec inferiorem consumeret glorificatio / nec
superiorem minueret assumptio / sic dicit Leo papa in quodam sermone
de nativitate domini / Tertio propheta nos ad gratiarum actiones monet di
cens / Cantate domino canticum novum / Iubilate igitur in gaudio lau
dem domino dicentes / et omnia ligna silvarum plaudite manibus / quia
venit desideratus cunctis gentibus / Baruch iii° / vos igitur qui in pul
uere estis expergiscimini et laudate dominum et cantate canticum novum
/ ecce venit dominus ad salutem / ut saluum faciat populum suum / qui
venit ouem centesimam querere / ut eam ad ouile in humeris suis
reduceret / ut esset vnum ouile et vnus pastor / Venit eciam in
quietibus / ut infirmos sanaret / quia [illegible] de illis et sana
bit omnes / venit ad gloriam / ut nos donaret pro eius / Gloria et honore
coronasti eum / Respice de celo / quia venit ignis / querere et saluum
facere quod perierat / Luce xix / Venit magister / ut ignorantes instrueret
Psalmus xxxi / instruam te in via qua gradieris / Mathei xi / vos vocatis
me magister et domine / et bene dicitis / sum etenim / Venit via ut de
vios / ad viam veritatis reduceret / Iohannis xiiii / Ego sum veritas et via

perditos redimeret / et ad eternam gloriam finaliter perduceret Math xxv
Venite benedicti patris mei percipite regnum / Morbidi et infirmi convalescite /
quia venit Christus / qui egrotos salvat in nocte nunc sic / Exul-
tate dei amatores / quia descendit de celis filius dei ut nos faciat
sui regni coheredes / Letetur terra concinentes dicendo / Congaudete facte eius
semper / et non offendemus / quia in terris apparuit dei filius salus no-
stra / et ipse est unctus et gloria / Cantate voce alleluia / Cantate letitie
quia deus pater misit filium ut nos salvaret et ideo puer natus est
nobis et filius datus est nobis Ysaie ix / De qua gaudio nativitate
Christi Augustinus in sermone x de nativitate Christi dicit / Hodie natus
est Christus illuminator mundi / hodie Christus nobis per virginem apparuit
quem Gabriel angelus annunciat / et Maria virgo concepit de spiritu
sancto de nunc homo / Exultate ergo virgines / quia virgo nobis
peperit tamen sine corruptione manens / Exultate omnes christiani na-
talis est Christi / Exultate servi natalis est domini / Exultate li-
beri natalis est liberatoris / Exultate debiles et egroti natalis
lis est redemptoris / Et infra ibidem dicit / hodie Christus in letitia
est et diabolus in luctu / hodie angeli in consolatione et demo-
nes in confusione / hodie navis domini in portum venit et genitores
fundi iactantur in fluctibus / hodie Christus in consolatione et he-
retici in conturbatione / hodie nobis apparuit verus homo et eius re-
gni non erit finis quia ille / Et in sermone quinto de utilitate
nativitatis Christi dicit / nascitur Christus ut nascendo redintegraret
naturam / infantiam suscepit / patitur intinctam / preterit etatem ut
totam humanam restauraret naturam / portat hominem ne iterum cadere possit
/ hominem quem terrenum fecerat / facit esse celestem animam corpus humanum
vivificat induendo / et sic eum totum tollit in deum / Et in sermone
vii de nativitate Christi dicit / Cessit omnis sollicitudo / Christus nobis secundum
ad venit / Cessit omnis infirmitas / hodie salvator apparuit
Cessent bella destinet lites / pax vera de celo descendit / Cessa-
vit omnis amaritudo / hodie per totum mundum / melliflui facti sunt
celi / fugiat mors / quia vita nobis hodie data est de celis / hodie
super terram gaudent angeli / letantur archangeli / gloriantur apostoli
convivantur facti / turbantur mali / exultant boni / visum ceci re-
cipiunt / surdi auditum / claudi gressum / leprosi mundantur et tristes
letificantur / infirmi sanantur / mortui suscitantur / Hodie diabolus
et omnia cum eo demonia contremiscunt / quia restauratur hu-
manum genus / per multum dyabolum / quia Christus nobis hodie redemp-
tor apparuit / Et sermone ii super Joh. dicit / sicut hominibus nascen-
dum ex deo / hodie primo ex ipsis natus est deus / Christus enim verum
voluit nasci ex hominibus ut tu securus nasceretis ex deo [illegible]
Et in sermone vi de nativitate domini / In hac die mira tacet
impius veniam sperat / captivus redditum suo desperat / captivus
remedium querit / publicanus quia nascitur agnus qui tollit peccata mundi
Nativitas nostri salvatoris contulit gaudium de celo angelicum.

spiritibus / xpc nunc reparatorum / hic mundo tristi / gentibus xpc noua ad
illustrator / in limbo sedentibus patribus / xpc obtentus liberator / de quo
dicit ysaias / Consolabitur dominus syon / et consolabitur omnes ruinas
eius / et ponet desertum eius quasi delicias / et solitudinem eius quasi
ortum domini / et gaudium et leticia inuenietur in ea gratiarum actio
et vox laudis / De quo hester 8 Judeis noua lux oriri
visa est / gaudium honor et tripudium ad omnes populos / De
quo ysaias li / Et redempti sunt a domino reuertentur / et venient in
syon laudantes / et leticia sempiterna super capita eorum
gaudium et exultacionem obtinebunt / et fugiet ab eis dolor et
gemitus / Et idem ponit augustinus in sermone / quod filius dei de celo
descendens / et naturam humanam assumens / hominem in ipsa liberauit / et
deo patri ipsum reconciliauit / de dyaboli potestate liberauit / et choris
angelorum eum associauit / Ideo est tanto gaudio / et toti mundo utili
vtz de natiuitate filii dei per quam sumus redempti / exultare et letari
debemus / quia hec est dies leticie / qua fecit deus / exultemus et letemur
in ea / quia dominus misit redemptionem populo suo / ut sit hereditatem eius
Vnde sicut augustinus est summa gloria / et bonum / honorum cohibitum per naturam
xpi / quia non tantum confertur hominum summum bonum / sed celeste gau
dium / sed etiam aufertur ab eo omne malum preteritum miserie / et
future / Vnde mirum exclamat leo papa in sermone / Que mens
hoc sacramentum apprehendat / que lingua gratiam valeat singula narrare
redit in innocenciam iniquitas / in nouitatem vetustas / in adopcionem
veniunt alieni / in hereditatem ingrediuntur extranei / de impiis iusti / de a
uaris benigni / de incontinentibus casti / de terrestribus incipiunt esse
celestes / et quod est hec mutacio nisi dextere excelsi / Ecce
per tenebras venit lux / per captiuitatem libertas / per merorem
gaudium / quod gaudium angeli in celo continentes in se gaudere
non poterant / sed ipsum in terris pastoribus indicauerunt dicentes / Ecce
euangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo / quia
natus est nobis hodie saluator qui est xpus dominus in ciuitate
dauid / Angeli pastoribus natiuitatem xpi nunciant / quia verus
pastor mundo natus est / qui posuit animam suam pro ouibus suis
Ex premissis de natiuitate temporali xpi patet quod per hunc doctorem pro salute generis
humani pariter natus et est / Et quo quia per ipsum designatus est nasci
in via / ut nos deuios reduceret ad viam veritatis / Johannis xiiij
Ego sum via veritas et vita / via sed recta / et veritas sine omni fal
lacitate / ducens ad vitam eternam / sine qua nemo venit ad patrem / In
grediamur ergo hanc viam tenendo veritatem / et vitam sequendo / quia
xpus est via / que perducit / veritas que confirmat / vita perseue
rantibus redditur / Et ambrosius in libro de bono mortis / Sequa
mur eum qui via / firma qui veritas / vnusita qui vita / Natus est
in nocte / tanquam lux / ut nos tenebrosos illuminaret / quia
ipse est lux vera / que illuminat etc. / contra illud prophete / Exortum est
in tenebris lumen rectis corde etc. / Natus est tempore frigoris tam
quam ignis / ut frigidos inflammaret / Luce xii Ignem veni

mitte in terram etc. Iste natus est in tempore quo incipiunt noctes dimi-
nui et dies augeri ut verus sol tenebras expelleret. Johannis
viii[o] Ego sum lux mundi. Iste natus est in Civitate tamquam unitatis
amator. Civitas enim dicitur quasi civium unitas. Johannis xi Ut
filios dei qui erant dispersi in unum congregaret. Iste natus est
in civitate parva ut nos per sue humilitatis doceret servare hu-
militatem. Matthei xi Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Congruit enim ser-
vo esse humilem sicut dominus est humilis quia excelsus sit in celis se-
dens in seraphin deum videt regem sedere in ymnos. Cum ergo terrenus in-
gressus admirandus quod apostolis diligendum quod corpus primordium
quam quod videns dei filium summum in regno angelorum novissimum
factum in regno hominum apponat adhuc tuo magistratui se super-
biam. Iste natus est in Civitate aliena ut nos doceret hanc vitam
pb esse peregrinam. Alienigena ego sum et peregrinus sicut et omnes patres
mei. Et ad Hebreos ultimo Non habemus hic Civitatem manentem
sed futuram inquirimus tamquam peregrini. Quia dicit Augustinus: Cives qui ad super-
nam Civitatem pertinent peregrini sunt huius mundi. Natus est in Civitate
Juda quod interpretatur confitens quia ipse tamquam summus sacerdos
omnibus vere penitentibus peccata dimittit. Qui dicit Ego sum qui deleo
iniquitates tuas. Et psalmista Tu es sacerdos in eternum etc. Et item Dixi con-
fitebor adversum me iniusticiam meam etc. Iste natus est in Civitate
David quod interpretatur manu fortis quia tamquam fortis pugil diabolum
debellavit. Ysaie xix Clamabunt ad dominum a facie tribulantis
et mittet eis propugnatorem et salvatorem. Iste natus est in sta-
bulo ut tamquam iumentum pondus viciorum et peccatorum portaret.
Ysaie liii Vere languores nostros ipse portavit. Et merito
in stabulo dignatus est nasci quia sicut stabularius mundat et pur-
gat stabulum sic Christus hodie natus mundat et purgat conscien-
cias hominum a peccatis. Unde psalmista Amplius lava me ab
iniquitate mea et a peccato meo munda me. Ecce sic secundum Gregorium insidendo
et in sinus ecclesie piando. Natus est in loco omnibus communi t
in diversorio ut se ostenderet omnibus quemlibet ipsum querentibus. Vel secundum
glosam natus est in domo aliena ut nobis domum propriam prepara-
ret. Sive ut dicit alia glosa in via et in publico nasci voluit quia
viam nobis ostensurus erat que nos ducat ad vitam. Vel in via
nasci voluit ut nos doceret non palacia propria et diversa oratoria
querere et inquirere. Vel in diversorio quia non quidem modo sed
diversis et alienis ab aliis natus fuit. Vel ideo in diversorio quia
non domum tamquam misere nec in domo mansurus erat. Iste positus
est in medio duorum animalium ut nos doceret tenere medium quatuor
virtutum cardinalium ut continencia temperancie abiciat et in medio
consistat quia in quo consistit virtus secundum Ethicorum. In hoc enim creavit
in medio animalium doceret nos tenere medium circa prudenciam
que extrema sit quo una parte calliditatis et dolositatis quo altera

Et fatuitas / medium vero horum continere est prudentia / si conservanda
continetur mensura utriusque est / Geminus abundat imprudentia est
si perstes in maliciam fatuitatis et dolositas / Albigenses vero istud articulum
sic exponunt contumaciam ipsum ad se credentem / Post hunc posuit Ja
cobus maior et dixit quod conceptus est de spiritu sancto natus ex ma
ria virgine / hic enim duo conceptus et nativitas / ad idem pertinent
sacramentum incarnationis / Secunda consequentia conceptionis est nativitas / Quod
autem dicit de spiritu sancto / per hoc quidem notat / potestatem et operationem / ut sit
sensus quod conceptus est de potestate et operatione spiritus sancti / non autem notat
materiam nec [illegible] / quia ille qui de sola aliquis conceptus est filius eius est
Christus autem non est filius spiritus sancti / sed temporaliter generando / non est factus de substantia
spiritus sancti / Quod autem dicit natus intelligit duas nativitates /
unam in utero / quia Christus naturam nostram assumpsit / et hic vivit / et aliam
ex utero / qua de utero in lucem processit / non reseratis claustris vir-
ginei pudoris / et ideo dicit de maria virgine / quia ipsa ante partum
fuit illibata / Item in conceptu fuit sine carnis concupiscentia / et in gra-
viditate sine pondere / et in partu sine dolore / De conceptu autem
dicit Luc. 1. Spiritus sanctus superveniet in te / et virtus altissimi obumbra-
bit tibi / De nativitate autem in utero dicit Mat. 1. Quod enim in ea natum
est de spiritu sancto est / De nativitate autem ex utero dicit Psalmista In sole posuit
tabernaculum suum et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo.
Sicut sol radium / ita virgo suum filium de thalamo uteri sui protulit
incorrupta / De hoc autem quod virgo mansit ante et in partu et post partum
dicit Ezech. xliiii. porta hec quam vidistis clausa erit et non
aperietur quia dominus deus ipse ingressus est per eam / Eritque clau-
sa principi / hic est ad honorem principis / Hic est igitur articulus tercius

Quartum articulum composuit Andreas et est iste articulus et
Certe(?) passus sub Pon. Pi. cru. mor. et sep. / De quo predixit
Daniel ix capitulo post ebdomadas lxii occidetur Christus / Et idem
predixit Zacharias xii aspicient ad me quem crucifixerunt / Quod
in isto articulo vellet dicere b. Io. Credo quod verus Christus passus
fuit sub Pontio Pilato / qui sic cognominabatur a Pontia insula unde
erat oriundus / Unde b. Io. in presenti articulo describit quatuor veritates
veritates [illegible] ad salutem necessarias / per quas elidit quatuor
pravas hereses / et elicit quatuor moralia documenta / ex dictis
veritatibus / Et prima quidem veritas est de passione Christi / quia Christus
antequam fuerat crucifixus sustinuit / fuit namque flagellatus / illu-
sus / alapis cesus / et spinis coronatus / Et istam veritatem tangit
cum dicit passus sub Pon. Pil. / Secunda veritas est de Christi crucifixione
quam tangit dicens crucifixus / Tertiam de Christi morte cum addit mor-
tuus / Quartam de eius sepultura / cum dicit et sepultus / Et iste
veritates sunt distincte / quia sicut patet quia hora matutinali / Christus fuit
passus usque ad horam terciam / et hora sexta fuit crucifixus / et
hora nona mortuus / et de cruce depositus / hora vero ultima diei /

R. m. l.

Et Christus ait quod predixit
dominus esse ascensurum
Ierusalem et filius hominis
tradetur principibus sacerdotum
et scribis et condempnabunt
eum morte et tradent eum
gentibus ad illudendum
et flagellandum et
crucifigendum et tercia die
resurget [illegible]
[illegible] quod credat
[illegible]
filius dei ita natum est
ut credat quod Christus
passus est et mortuus
et quod tercia die resur-
rexit a mortuis

fuit sepultus / de ritu quo passus et crucifixus est / Later ista dicit
Dixi secundo quod per hec quatuor veritates excluduntur quatuor heretes
Primo Severianorum qui dicunt xpm fuisse hominem impassibilem / nec
passum fuisse nisi secundum apparentiam / secundum quod dicit Damascenus libro de
heresibus / Secundo Berginorum / quia Berginus hereticus dixit umbram
xpi tantum crucifixam / sic habetur in preallegato libro damasceni
Tertiam Agyrenorum qui dicunt xpm non posse mori / quoniam
et isti dicunt quod fuit genitus sine corruptione / Quartam Dar-
dianistarum hereticorum / qui dicunt quod omnia que fuerunt facta circa xpm
esse fantastica / et omnino non fuisse eius sepulturam / et de hiis he-
resibus et confutatione ipsarum infra plenius dicetur. Tertio dixi
quod ex dictis quatuor veritatibus accipiuntur quatuor documenta mo-
ralia contra peccata / Primum quod quilibet qui credit xpi passionem
debet animari ad patientiam in adversitatibus huius mundi / Nam si sit
hominibus legibus etiam tempore in patientiam / habuit tantam patientiam
quod voluntarie / sine sui culpa pro nobis voluit mori / multo plus
quilibet peccator debet equanimiter tolerare adversa / exemplum Christi de
quo Petrus dicit in canonica sua 1 Pe 2o c / Qui peccatum non fecit nec
inventus est dolus in ore eius / Qui cum malediceretur non male-
dicebat / Unde illi qui in adversis prorumpunt in impatientiam dupli-
cant suam penam / sed ista sit causa iusticie quia est pena peccati /
ideo cruciati sunt in gehenna pena et impatientibus / Illi autem
qui patienter sustinent adversitatibus diminuitur eis pena / secundum
Augustinum in libro de Civitate dei / sicut nolitio parit tristiciam / ita
volitio delectationem / que expellit non solum ... / sed et contingen-
tem tristiciam / impatientia autem est nolitio / sed in sua patientia est
nolitio / Unde dicebat salvator Luce xxi / In patientia vestra pos-
sidebitis animas vestras / Secundum documentum sumitur / quod omnis qui credit xpm passum
debet se animare ad passionem / quia si xpus pro nostris expiandis peccatis
elegit sponte mortis durissimum supplicium / quo gravius
inveniri non potuit / et quo minimum suffecisset ad satisfaciendum
alicui nos deo pro ... / Ita quilibet pro suo proprio delicto debet
assumere penam gravem et condignam ad expellendum peccatum
sicut faciebat apostolus qui dicebat 2a Cor 4 / semper mortificationem
Jhesu in corpore nostro circumferentes / Tertium documentum sumitur quod omnis
qui credit xpm mortuum debet se animare ad moriendum pro eo / et spe-
cialiter huic mundo / quia sicut homo mortuus in hoc mundo non potest
aliquid agere / ita homo deditus deo / nihil debet in mundano facere / iuxta
illud dictum apostoli Ro 6o / Existimate vos esse mortuos quidem peccato
viventes autem deo / Unde sicut monstruosum esset quod homo mor-
tuus faceret opera viventis / ita monstruosum est quod vir deo di-
catus dat se actibus mundi / Quartum documentum / ut omnis qui
credit xpm fuisse sepultum debet animari ad claudendum se
intra proprium locum / quia homo deo consecratus et devotus non debet

esse vagus / quod namque eum libet habitacio sua / libenter manet
in ea / Et hinc est quod viri devoti et religiosi / si inclusi eva-
gantur extra metas sui actus / signum est quod de suo statu et
habitacione non sunt contenti / Nam sicut locus debet suum locatum con-
tinere et servare / ita virum religiosum / et devotum claustrum
debet custodire et conservare / Et sicut omne locatum / nisi violen-
ter detineatur / movetur ad suum locum proprium / et appetit ipsum
/ ita viri religiosi et devoti / affectant ad suum claustrum
Contra illud Sapiencie viij Intrans domum meam conquiescam cum
illa / non enim habet amaritudinem conversacio eius / nec tedium con-
victus eius / sed leticiam et gaudium / Ad quod ut nos redimeret
filius altissimi dignatus est pro nobis pati / crucifigi / mori
et sepeliri / Unde ihesus xpistus filius David secundum carnem opta-
satis humanitatis nostre / lugebat genus humanum / quemadmo-
dum David filium suum absolon .2. Regum xviij / fili mi
absolon / quis michi det ut moriar pro te / fili mi absolon
Sic ihesus xpistus dominus noster desiderio desideravit pascha / cum di-
scipulis suis manducare / et pati pro nobis ut nos redimeret / et san-
guine suo a peccatis nostris lavaret Apocalipsis primo / dilexit nos
et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo / Tanta ut dicit beatus gregorius
in benedictione cerei paschalis / nichil nobis nasci profuit / nisi redimi pro-
fuisset / Expergiscimini anime devote xpisti crucifixi amatrices / et vi-
gilanter attendite / precium redempcionis vestre / nam filius dei propter nos non
in similitudine angelorum factus est / sed in similitudine hominis / habitu inven-
tus est ut homo / exinanivit semetipsum / formam servi accipiens / Phi-
lipp. ij° / Quod tractans Bernardus in sermone de domini passione ait / fi-
lius dei non solum formam servi accepit / ut subesset / sed etiam mali
servi ut vapularetur / et servi peccati ut penam solveret / cum cul-
pam non haberet / Igitur filie ierusalem / elevate oculos compassionis
vestre / ne dicatur / iustus perit et non est qui recogitet in corde suo
Ysaie lvij / Egredimini igitur filie syon / et videte regem salomo-
nem in dyademate quo coronavit eum mater sua Canticorum 3° / Coro-
navit namque eum mater sua maria / corona carnea in die concepcionis
sue et desponsacionis / qua desponsavit humanitatem in qua
passus est / Coronavit eum pater in die resurreccionis sue corona au-
rea / Psalmista dicit / Gloria et honore coronasti eum domine
Sed noverca sua i. synagoga / coronavit eum corona spinea in die
passionis / Unde Mathei xxvij / plectentes coronam de spinis
posuerunt super caput eius / et fecerunt in eum quecumque voluerunt
Sed quomodo potuit dei filius pati / cum sit deus / qui est inpassibi-
lis / et inmortalis / Respondetur quod ideo potuit pati / et passus est
voluntarie / quia assumpsit naturam humanam / assumpsit non solum
humanam naturam / sed etiam defectus eius naturales / scilicet penalitates corpora-
les / ut famem / sitim / lassitudinem / assumpsit etiam defectus

spiritualibus, ut tristitiam, gemitus et timorem, non tamen omnes defectus assu-
psit, quia non assumpsit egritudinem, nec carnis rebellionem seu con-
cupiscentiam adversus spiritum, nec ignorantiam aut aliquam culpam vel
maliciam, quia tales eius summe potentie derogassent, nec
eum decuissent, etiam nobis non expedivissent. De hiis plenius
habetur libro tertio Sententiarum distinctione xv. Defectus autem quos naturam hu-
manam communiter consequuntur, sicut primo nominatos assumpsit, et hoc
eum decuit, quia per tales sunt declarative veritatis perfecte
et testificative humanitatis vere, et non similitudinarie. Egritudinem autem
non debuit habere nec assumere, propter complexionem suam temperatissimam,
neque carnis rebellionem, propter perfectissimam virium inferiorum respectu
superiorum obedienciam. Et similiter non debuit assumere culpam
aut peccatum, propter perfectam quam habuit sanctitatem, innocentiam, gratie
plenitudinem. Nec ignorantiam decuit eum habere, quia omnia
scivit et plenitudinem scientie habuit. Unde in Christo fuerunt quinque
modi cognoscendi. Primus est et fuit secundum naturam divinam, quo co- Christo fuerunt quinque modi cognoscendi 1
gnovit omnia preterita, presentia et futura et omnia possibilia finita
et infinita cognitione actuali et comprehensiva. Secundus modus 2
fuit per gratiam comprehensoris, quia Christus anima cognovit per
habitum gratuitum tot et tanta quot et quanta capere potest
natura finita per donum infinitum sibi collata, tamen finite est unita
ac per hoc ad infinita cognoscibilia se extendit, que cogno-
scit actualiter et comprehensive, infinita autem habitualiter
et extendendo. Tertius modus est per gratiam perfectissimam, qua co- 3
gnovit omnia que spectabant ad redemptionem nostram longe ex-
cellentius et melius quam aliquis prophetarum vel etiam angelorum, et
hoc per habitum gratuitum infusum sive scientiam dei per speciem scientie illu-
minat. Quartus modus cognoscendi in Christo fuit secundum naturam inte- 4
gram, sicut fuit in Adam, quod per habitum naturalem cognovit
omnia ad modum mathematicam constituendam creata, sed Christus
illo quarto modo omnia illa longe excellentius quam Adam cognovit.
Quintus modus fuit secundum sensibilem experientiam, et sic modo cogno- 5
vit ea que veniunt ad organa sensuum, secundum quem modum
dicitur quod didicit ex hiis que passus est obedientiam, quia secundum
cognitionem sensitivam non simul cognoscebat omnia, sed modo hec
modo alia, secundum quod oportunum erat ad reparationem nostram. Ex pre-
missis patet quod quinque dicte cognitionibus Christus naturam per primum modum
habuit cognitionem ut deus, per secundum ut comprehensor, per tertium ut il-
luminatus per gratiam, per quartum ut viator, per quintum ut homo. Et
ex hiis patet quod Christus de omni statu hominis assumpsit aliquid
in se, nam de statu innocentie accepit peccati immunitatem, de sta-
tu nature lapse mortalitatem, de statu glorie gratie plenitudinem.

de statu nature glorie fruitionis perfecte certitudine / De his qua-
tuor statibus / Petrus li. iii° sententiarum dis. xvi a / et de Christi scien-
tia li° eodem dis. xiiii / Ulterius est sciendum / quod Christus passus est
/ primo passione generalissima / quia ulterius in perfectione corporis / et anime
/ non solum secundum omnia membra corporis principalis / verum etiam secundum
omnem anime potentiam / licet pati non posset secundum divinitatem / Secundo
passus est / etiam passione acerrima / quia libidine et delecta-
tione / quod non est proprium passi dolendo / ut patebat per vulnera
/ sed est dolendo ut compatiens pro delictis nostris / et pro magnitudine
eorum pro quibus patiebatur / libido siquidem si quidem infecerat in
nobis carnem / et animam quantum ad carnalia / et spiritualia peccata
/ hinc est quod Christus acerrima passione est passus in corpore scilicet
in carne / et amarissima compassione in anima / In carne quidem quia
in ea erat maxima equalitas complexionis / et perfecta vivacitas
sensuum / et fuit sensualitas delicata in penis / seu passionibus
ita quod non fuit relevata a deitate nec a virtute / aut suavitate
que erat in anima / sicut fit et fuit in aliis sanctis / in quibus pe-
ne amaritudo / fuit mitigata per caritatem vel suavitatem seu
aliam anime consolationem / sed et hec Christi dum nec sensualitas fuit
in penis totaliter delicata / sine adiutorio / porta remittere / hinc
dicebat ipse in cruce / Deus meus deus meus / ut quid dereliquisti
me / Math. xxvii / Cum concordat illud psalmi / factus sum sicut homo sine
adiutorio / Et licet tanta esset pene acerbitas in sensualitate in tri-
bulis maxima fuit delectatio / in superiori parte anime / Et ergo
dicunt doctores / Sanctus thomas in summa parte tertia q. xlvi ar. viii
Et bonaventura / super tertio libro sententiarum dis. xvi / quod tempore passionis
Christi in eius anima maxima fuit tristitia / et maxima letitia
/ et actio est dispensative / quia nec tristitia anime / neque penalitas
in sensualitate fuerat ab aliquo mitigata / in sua acerbitate / illa
namque acerbitas passionis / et tristitia anime / causata fuit ex eo / quod
anima Christi efficacissime apprehendit causas tristitie / Et hec erant
corporis lesio / corporis quibus patiebatur multitudo / et displicentia
scandalum / Sed dicis quomodo in eadem anima indivisibili po-
terant esse simul / et secundum duo genera / utique maxima tristitia et ma-
xima letitia / Respondet thomas / quod gaudium fruitionis non
derivabatur contra dolorem passionis / quia non sunt de eodem / nec
secundum eandem anime potentiam / quia gaudium fruitionis est de deitate /
secundum partem superiorem rationis / dolor vero passionis / seu etiam tristitia
/ erat de vulneribus illatis / et aliorum peccatis / secundum partem inferiorem
rationis / et vires anime inferiores / Nichilominus tamen concedendum est / quod
tota Christi anima secundum essentiam patiebatur / quia tota essentia anime
/ erat corpori unita / quo patiente ipsa fuit passa / Sic potest etiam
dici / quod portio superior rationis tristitiam habuit / sed non inquantum
ratio erat / nec inde obiecti sui / vel non inquantum videbat / in divina

sepius mala fieri / et primum illa erat / scilicet in quantum ipsa sic erat anime
potencia / que animam paciebatur tota / sine cenacione / quia corpus fuit vin
cta / et sic ipsa paciebatur passione subiecti sine quod suum delectatur / sicut
visus patitur pacientem per tantum in oculis / sine quod fundatur
visus / ponita eo oculis pungit / a etiam dissipatur per calorem
/ et ibi visus patitur / non passio est propria / a suo subiecto / sed pacitur
/ ab alio obiecto / Similiter modo potest dici de tristicia et leticia / compa
ssione / et congratulacione beatissime marie virginis / que tempore
passionis / maximum habuit gaudium / et maximam tristiciam / na
m gaudium sit delectatio in bono / et de bono / Bonum vero
duplex est / scilicet summum bonum increatum / et bonum summum creatum
/ hoc fuit redemptio humani generis / et illa duo demonstrant
affectum beatissime virginis / tempore passionis in summo / quia cognovit
quod per passionem / deo summo maxime fieret honor / et generi huma
no maximum acquireretur bonum / videlicet omnibus redemptio / et de utroque
bono summe delectabatur / et per consequens summe letabatur / maxime
etiam tristis fuit / et filio compaciebatur / quia apprehendit passionem
eius / ut suo appetitui naturali summe contrarium / et sic causavit
passio filii in ea / summum dolorem / sicut consideratio eiusdem pas
sionis / prout ipsa fuit redemptio generis humani / et via seu me
dium ad summum delectabile / in ea causavit summam delectationem
/ ac per hoc summum gaudium / congratulacione in voce / ut dicit voce gente
/ sed compassio existat in natura / simul et in racione ut dicit natura / velud in
telligant / et licet simul fuisse sic congratulacio et compassio in virgine
sicut supra dictum est in christo extitisse / summam tristiciam / et summam le
ticiam / Et quia tempore passionis / omnibus apostolis latitantibus / sola virgo tenuit
fidem et compassionem crucifixi dei et hominis / ideo ipsa sola est cum da
to quod privilegium compassionis / quod eo filius generis debuerit
/ ut ipsa particeps fieret beneficio redemptionis / ut sicut totum mundum
obligatur filio per passionem / ita obligaretur deo eius mater propter
compassionem / et fieret nostrum omnium per reconciliationem / cum quia tam gaudium spe
cialis / quia in passione facta est mater sui redemptoris / Tercio passio
eius fuit ignominiosissima / primo propter dampnationem loci / quia
in loco calvarie / Secundo propter supplicium vetitum / sicut Deuteronomio
xxi / Maledictus qui pendet in ligno / Tercio propter maleficiorum
consortium / Ysaias liii / Cum sceleratis deputatus est / passio
est autem ignominiosissimum supplicium generis videlicet auctoritate in evange
lio xxxiii q. q. mala / Et hoc voluit deus pati ut nullum ge
nus supplicii homines propter eum perhorrescerent / Etiam quia super
bia / aliquis surgit intus ex presumptione / aliquis extra ex ostenta
cione et aliena laude / ideo ad remediandum utramque superbiam
christus passus est utriusque generis ignominie / et dicit se paciente / et

passio christi fuit ignominiosissima propter multa

in contumitatem malefic[iorum] que habent [com]passione. Quanto passus
est passione intemptoria, que eum occidit, animam a corpore separavit,
deitate tamen non reliquit, nec ipsam ab anima, neque a corpore disiunxit
corpus in sepulcro et anima in limbo, mansit unita dei verbo
seu deitati et summo bono. Unde dicit Augustinus et Damascenus
Anathema sit qui dicit dei filium naturam quam semel assumpsit aliquando
reliquisse, unde li. iii. sententiarum dis. xxi. Sed in triduo quo mortuus Christus
fuit mortuus et non vivus homo, ymmo nec fuit homo, quia
mortuus homo non dicitur homo, ut ibi est. Circa premissa est sciendum quod
Christus iam predicto omni modo est passus voluntarie et non invite, scilicet
secundum voluntatem divinitatis sue, et scilicet secundum voluntatem rationa-
lem. Passio fuit contra voluntatem carnis seu sensualitatis sicut
exprimit ore salvatoris, quod dixit non sicut ego volo, sed sicut tu
vis, contra passio fuit contra inclinationem et affectum nature,
que est in sensualitate et carne. Et ideo Christus orabat secundum
eam voluntatem carnis cum premebat, quod passio ~~fugiebat~~ refu-
giebat, unde dicebat: transeat a me calix iste. Math. xxvi.
Voluntatem rationis voluntati patris conformabat, qui dicebat non
mea voluntas, sed tua fiat. Et sic una voluntas non erat alteri
contraria, quia secundum voluntatem divinam, quod instinctu erat voluit, secundum
voluntatem rationis, instinctu consensit, secundum voluntatem carnis
penam recusavit, attamen instinctu non contradixit. Et sic una
queque voluntas, quod suum erat operabatur, et quod ad se pertinebat
prosequebatur, voluntas divina instinctu, voluntas rationalis o-
bediendo, et voluntas carnis naturaliter. Ac per hoc non erat in Christo
voluntatum et pugna, sed pacata ordinatio et singularitas
ordinata. Unde consequenter dicendum est, quod Christus vere timuit et
vere doluit et vere tristis fuit secundum quod illa et consimilia notant
et significant passionem, non autem proprie sicut passionem. Unde pro-
passio dicta passione sue eo quod affectio dicitur propassio, quando anima se
afficiat, nec turbatur, quod oculus mentis non turbatur, sed contrahat
eam amaritudine vel sic, quod faciat eum a rectitudine vel a di-
vina contemplatione deviare. Si autem rectitudine faciat a rectitudine deviare
turbatur oculus mentis turbatur, et passio dicitur. Amplius sunt
dicta Augustini li. iiii.o de Trinitate. Et quatuor in eius satisfa-
tio sunt notanda, scilicet cui offertur, a quo offertur, quid offertur
et pro quibus. Ista debent hic adverti in dominica passione
quia dominus ipsius obtulit se pro, dicta quatuor, et non sunt
alia diviso. Sunt attenta mente considerare debemus, quis patitur,
quid patitur, pro quibus patitur, a quibus patitur, et quare, seu propter
quid patitur, et a quo cognitum pati. Revera ille qui patitur
est dei filius summe bonus. Sed querens quid et qualia pa-
titur, certe patitur in rebus exterioribus spoliatorum, quia in indutis

dict' a

pependit in cruce / in corpore amarissimam passionem / seu afflictionem / et in
anima maximam tristitiam / omnia namque genera passionum ad illa tria
reducuntur / scilicet ad rerum spoliationem / corporis afflictionem / et anime pertur-
bationem / Si queris pro quibus patitur / invenies quod pro peccatoribus iniustis
et iniquis / Si queris a quibus / etiam a principibus et iudicibus / et populis
a iudeis / et gentibus / psalmus Quare fremuerunt gentes / et populi medi-
tati sunt inania / astiterunt reges terre et principes convenerunt in unum adversus dominum et
adversus christum eius / Passus etiam a feminis / ut de ancilla petrum accu-
sante / Item passus est a familiaribus / et a notis / utputa de Juda eum
tradente / et petro ipsum negante / Item in suis amicis / et discipulis
ipsum deserentibus / Item a latronibus et aliis eum blasphemantibus / Si
queris quare est passus / Dicitur quod propter peccata nostra / et pro salute nostra
Ysaias liii° Propter scelus populi mei percussi eum / Si queris quis eum co-
git talia pati / Respondetur / maxima caritas sua / quamvis namque alius
potuisset fuisse redimendi modus / ille tamen / quo nos redemit / fuit
nobis convenientissimus / ut dicit Augustinus libro xiii de trinitate / Unde apostolus
ad Ro. v. Commendat deus caritatem suam in nobis / quoniam cum inimi-
ci essemus christus pro nobis mortuus est iustus pro iniustis / Ex hiis igitur
dictis de christo eiusque passione / eliduntur specialiter quinque hereses /
Prima est Jacobitarum dicentium / in christo fuisse tantum unam volun-
tatem / et unam operationem / Contra hoc est / quoniam habuit duas na-
turas / sic et duas voluntates / et duplices actiones / nam lacri-
matus est ut homo / et suscitavit lazarum a mortuis / ut deus
Joh. xi° / Item exspuit in terram ut homo / et illuminavit cecum a nativitate
Joh. ix° / Secunda heresis est eorum qui dicunt christum non vere passum /
sed fuisse impassibilem / sicut fuit impeccabilis / etiam in humana
natura / Contra quos est illud Mat. xxvi Tristis est anima mea
usque ad mortem / et illud I Pe. ii° Christus passus est pro nobis / vo-
bis relinquens exemplum ut sequamini vestigia eius / Tertia est nicolai-
tarum / et quorundam paganorum dicentium / christum fuisse impassi-
bilem / et immortalem asserentium / quod cum iudei voluerunt eum crucifi-
gere / ipse posuit alium hominem loco sui / Contra / tunc christus fuisset
simulator / etiam vere non contristatus fuisset / nec fatigatus ex itinere / ut dicitur
Joh. iiii° / neque vere tunc diceret ewangelista sic incipiens Jhesus cepit
tedere contristari / et mestus esse / et ait tristis est anima mea usque
ad mortem Mat. xxvi / Item si non esset passus falsa esset scriptura
sacra / in multis locis / ut Hebr. ii° / ut per mortem destrueret
eum qui mortis habebat imperium id est / Quarta est iudeorum dicentium
quod christus fuit immortalis non potuit quia nos ex lege audivimus
quod christus manet in eternum Joh. xii. Sed contra hoc dicit Hebr. x
et Ysaie liii° oblatus est quia ipse voluit / Et Joh. x dicit salvator

Ego pono aiaz meam / et itm sumaz eaz / nemo tollit ea a me
s; ego pono eaz / Et itm gtia inditos di / Dan ix / post ebdomadas
lxxij / occidetur xpus et nō erit eius ppls qui eu negatus
est / Et ysa liuo di / Sicut ouis ad occisioy ducta est / Circa he
resis / e dicendum / xpm nō solum ppt homines / s; etiā ppt demo
nes redimendos incarnatum / et passum / et hec heresis astruit
a multis origeni / Sz q̄ hoc dr in simbolo niceno / Qui ppt
nos homines / et ppt nram salute et / nō ppt demones liberatos
Et ibidē / Crucifixus etiam p nobis sic / et nō p demonibus s; p
nobis / Et ysa ix / puer natus e nobis / et filius datus e nobis
Ro . iiijo / Traditus e ppt delicta nra / i pe ijo / xps passus est
p nobis et / Et ysa . liiijo / ppt scelus ppli mei percussi eum / ibidē
/ ipe vulneratus e ppt iniqtates nras / Et nullibi ponitur q̄ sit
incarnatus aut passus ppt pcta demonum / Circa xpus
dominus / sibi et nobis merebatur / ideo e sciendum / q in eo fuit
omnis meriti pfectio / et plenitudo / q illa oia in eo fuerunt
/ ex quibus consurgit meriti magnitudo / Primo quantum ad eum
/ qui merebatur / quia nō tm erat homo / sz etiā deus / s; in
merito eius multo attenditur dignitas merentis / Scdo quantum
ad tempus / in quo merebatur / q ab instanti conceptionis usq;
ad horam mortis / Tercio quantum ad illud / p qd merebatur / q
habuit pfectissimum habitum caritatis / et pfectissimum opti
mum virtutis in orando / in paciendo / et agendo / Quarto quantum
ad eum cui merebatur / q nō solum sibi / s; etiā nobis mereba
/ immo omnibus iustis / nō tm meruit sibi ipse / fruitionē dei
siue premium essentiale / q dei fruitionis aie xpi / et beatitudo
glie / precessit in eo oia merita / ppt summam dignitatem / quia ia
btissima aia habuit / a principio creationis sue / qn fuit
persona / filij / deitati unita / Quinto quantum ad id qd merebatur
nobis / merebatur enim nobis / nō tm gratiam / uincit gliam / et pe
ccatorum veniam / nō tm glam spūs / s; etiam stolam carnis / et
apertionem ianue regni celestis / que erat ante passionē / omnibus ho
minibus penitus clausa / ppt pctm primi parentis / sz in merito nr̄o
xpi radicantur omnia merita nra / siue sit satisfactoria pene
/ siue meritoria vite eterne / nec fuimus digni absoluti / ab offe
sa creatoris / nisi p meritum dei [illegible] hominis / Sexto quantum ad id
qd merebat sibi / q licz nō merebat s' glificationē meritis / quam
iam habebat / merebatur tm sibi ex humilitate passionis / aie impassi
bilitatem / sui corporis glificationē / resurrectionis acceleratione / sui
nominis clarificationem / et iudiciarie ptatis dignitatem / et hoc
est qd innuit aplus / ad philipp ijo . c / xpus factus e obediens
/ usq; ad mortem / sz mortem aut crucis / ppt qd et deus exaltavit

x nō fuisset ad unioz ubi
i cati ydonea nisi fu
isset btissima et dignis
sima / et sic fuit
verbi glie a princ
ipio creationis sue qn fuit
i persona filij uni
ta

illud / et dedit illi nomen / quod est super omne nomen / ut in nomine Jhesu / omne
genu flectatur / celestium / terrestrium / et infernorum / et omnis lingua con-
fiteatur / quia dominus Jhesus Christus est. Septimo quo ad modum quo me-
batur. Cum enim homo agimus dicat merentur vel debite facien-
do debitum / vel de debito faciendo magis debitum / vel de debito
vno modo faciendo debitum alio modo / omnibus modis meruit nobis
tercio modo vero / tunc sibi meruit / non enim primo / poterat sibi facere
de indebito debitum / nec secundo debitum / scilicet facere magis debitum
cum a primo principio concepcionis sic in vtero fuit sanctissimus / nec po-
terat in sanctitate proficere / sed tercio modo sibi meruit / quia bonum glorie
quod fuit sibi debitum / per graciam vnionis / fecit sibi aliud debitum scilicet
per meritum beate actionis / et sic meruit sibi vitam eternam / iam ha-
bitam / sicut meruit nobis vitam eternam habendam / Nota quomodo pas-
sio Christi iustificat nobis / et delet peccata / hoc enim facit / prout est
hostia oblata / hostia accedita / et hostia amata / hoc est passio
Christi iustificat / per modum meriti dispositiuis / et excitatiuis / et per
modum exemplaris digentibus / excitat enim passio nobis ad Christum
diligendum / et vltra informat nobis / qualiter debemus mori pec-
catis / quod sit exemplum / prima petri ii Christus passus est pro nobis nobis
relinquens exemplum / quod sit exemplar / habet ad Romanos vi. si complanta-
ti sumus similitudini mortis eius / Est ergo in passione domini / nutriendo
et hostia oblata / directio in ipsum est accedita / excitatio in ipsum est
amata / Et sic passio Christi dicitur iustificare per fidem / et dilectionem
/ quia hiis duabus virtutibus / iungimur ipsi passioni / tamquam fonti sa-
lutis / Quo Christus per passionem suam redemit nos a potestate dyaboli
/ et seruitute peccati / et reatum supplicii / Nam dyabolus habet duas
manus / ante Christi passionem / scilicet attrahentem / et repellentem / manus
attrahens / erat potestas eius / trahendi ad limbum / etiam iustos
et sanctos / manus impellens / erat potestas eius / precipitandi in malum
per fallaciam / et violenciam / prima manus erat tante potestatis / quod
nemo poterat ei resistere / et illa est totaliter amputata / per passionem
/ Secunda manus impellens / est debilitata / iam enim habemus virtutes a Christo
per passionem / contra eius fraudulenciam / et adiutorium conceditur
contra eius violenciam / et sic eius potestas est modo ligata / et hoc
ostenditur apocalipsis xx. ubi dicit Johannes / Vidi angelum descendentem
de celo / et apprehendit draconem / qui est dyabolus / Et Johannis xii. nunc
iudicium est mundi / nunc princeps huius mundi eicietur foras /
Tercia homo seipsum fecerat seruum peccati / et venundatus erat / et
malum in conspectu domini / fecerat / ac per hoc obligatus erat ad reatum
supplicii / a quibus dominus Jhesus / eum redemit / offerendo sanguinem
suum pro passione deo patri / cui facta fuit per hec iniuria / quod patet
secundum illud apocalipsis primo / Redemit nos deo nostro in sanguine

passio Christi multa bona nobis facit

Serpentem antiquum / qui est dyabolus / et sathanas / et ligauit illum per annos mille / et misit eum in abyssum / et clausit / et signauit super illum ut non seducat amplius gentes donec consumentur mille anni /

suo / et i pe i. Redempti estis non auro nec argento [corruptibili] sed precioso sanguine agni
incontaminati / liberamur enim nobis merito passionis sue a pena eter-
na / a pena temporali satisfactoria / et a pena que fuit inter illas
media / scilicet visionis divine carentia / Condonatur enim in baptismo
ex virtute passionis nobis culpa / et dimittitur pena / non solum
eterna que in temporalem commutatur / sed etiam a pena liberatur / quam
per satisfactionem homo debebat sustinere / et a pena carentie divine visionis
quam patiebantur patres in limbo / et est ablata / Unde dicit Thomas parte 3 q.
... per eius passionem causavit nostram salutem / triplici modo / scilicet per modum
meriti / per modum satisfactionis / et per modum sacrificii / De quo psalmista: Rex
noster ante secula / operatus est salutem in medio / De quo psalmista / Que
non rapui tunc exsolvebam / Hec satisfactio / fuit accepta in conspectu
dei / propter magnam christi caritatem / propter persone eius dignitatem / et
propter passionis acerbitatem / De quo ephe. v. dilexit nos et tra-
didit semetipsum pro nobis / oblationem et hostiam deo / Sic ergo homo in quantum
est a peccato per satisfactionem in passione et morte christi liberatus / sic est
per ipsum redemptus / Bernardus in sermone de Epiphania qui incipit /
Apparuit benignitas et humanitas / salvatoris nostri dei / Celeste
saccum plenum misericordie deus pater misit in mundum / saccum ... / et si
si parvum / tamen plenum in passione consciendum / de quo effundendum
est nostre redemptionis precium.
Agnosce igitur homo dignitatem tuam / qui tam precioso precio es rede-
mptus / Deus enim vitam suam non dedit pro toto mundo / quam tamen pro anima tua
dedit / Consequenter christus / post mortem / in cruce positus / et a pro-
ximis / Joseph ab arimathia / et nicodemo sepultus est sepul-
chro novo / quod erat scisum in petra / Fuit autem conveniens ut sepe-
liretur propter tres causas / ut dicit sanctus Thomas parte 3 q. li. ar. primo.
Primo ut probaretur veritas mortis / Secundo ut eo resurgente daretur
spes resurgendi hominibus per ipsum / i chor. xv. Si christus resur-
rexit / et nos resurgemus / Tercio ad exemplum eorum qui spiritualiter per peccatum
moriuntur / Colo. iii. Mortui estis et vita vestra abscondita est
in deo / Fuit christus honorifice sepultus / ut dicit Ysa. xi propheta
ubi dicit et erit sepulchrum eius gloriosum / Et merito / primo quia secundum
Johannem Crisostomum / quod autem christi omnia sunt magna / et mira /
peregrinum autem crucifixus est / omnium clamore sed ut nostris non
putamus hominem crucifixum / Secundo secundum est ad commendandum pietatem
eorum / qui eum sepelierunt / Unde Augustinus li. i. de Civitate
dei dicit / laudabiliter commemorantur in evangelio qui corpus eius de cruce
acceptum / diligenter atque honorifice tegendum / sepeliendumque cura-
verunt / Nec tamen est putandum quod corpus christi fuisset resolutum per
putrefactionem aut incinerationem / si non fuisset aromatibus conditum / nec
etiam non alio conservatum / sed christus ad ostendendum virtutis sue voluit
illud incorruptum permanere / scilicet per resolutionem in elementa / scilicet

Johannes damascenus / libro tercio / capitulo xx exponit de hoc illud psalmi
Non derelinquabis animam meam in inferno / neque dabis sanctum tuum
videre corruptionem / fuit autem corpus christi corruptibile / per mortem
violentam / eo quod vere mortuum et corruptibile / ante resurrectionem
et oppositum eius dicere est impium / et heresis galanitarum / ut
dicit sanctus thomas parte 3 q l ar v / quia si fuisset incorruptibile non
haberemus corpus nobis consubstantiale / dicendum ergo / quod corpus fuit
corruptibile et corruptum tali corruptione que fit per mortem / quo-
niam fuit a carne separata / et christus hac fuit caro christi mortua christus filius dei
/ ymmo christus hic etiam / quia caro fuit mortua persone filii dei morti
communicanda / ita ut filius dei / seu deus / dicatur passus / mor-
tuus et sepultus / non secundum diuinam naturam / sed humanam / nec hoc
derogat diuine dignitati / sed multum consonat pietati / nullum enim
verbum maioris dignationis resonare potest / in auribus cordis
nostri / quam quod unigenitus dei filius / fuit pro nobis debitoribus
mortuus / Et ideo hoc non tantum est assentiendum tanquam verum / sed etiam
frequentissime recolendum etc. Albertus vero ita quartum articulum
dicit / Johannes autem in isto loco / ponit dicens sic / Passus
sub poncio pilato / crucifixus mortuus et sepultus / Articulus iste
est passio christi / determinatio autem alia est / Et sub poncio pilato est
passus / quam quidem ponimus dicit quod denotat poncium consiliarium / sic
Cipio dicitur / asserimus quod denotat assertum / Et autem addit
crucifixus modum explanat passionis / et quod dicit mortuus
[quantitate?] declarat passionis quantitatem / et sunt per phil ij o / ubi dicitur factus
obediens patri usque ad mortem / mortem autem crucis / Et ad sit se-
pultus / non omnino dicit / sed ita morte addit officium funeris / iuxta tho-
bie iiij o Cum mortuus fuero corpus meum sepeli / et ideo sepultura
nihil addit nisi quod ad mortem pertinet / christus quod totum illud ad unum
et eundem pertinet articulum Ysa xi erit sepulcrum eius gloriosum
Pro clariori enodatione doctrine passionis / vel ex captionis capilla-
tionis / tractionis / maxillationis / flagellationis / conspuitionis / coronationis
/ crucifixionis etc. quia crucifixerunt eum / act xxvij o / Moueo istam
questionem / Utrum deo homini via iusticie / ad satisfaciendum pro Questio
homine competebat uti longa passione / et per mortem violentam
Pro eius quod dicunt homines [?] / et eius solutione / Pono tres gradus
primus est / debuit in assumpto homine de iusticia filius dei ad satis-
factionem pro peccato hominis admitti / Secunda / Nulla creatura / sed homo liber
deus dignatus est pati et mori pro homine / Tercia quo / Satisfactio equi-
ualens non potuit esse / nisi passione longa et morte violenta
Quas gradus resumendo / dixi in gradu primo / debuit in assump-
to homine de iusticia filius dei ad satisfactionem pro peccato hominis ad-
mitti / Sed unde eius admissionis iuste / pro tanto satis / Gilbertus
admittens in tractatu de saluacione hominis / ponit exemplum tale

Si quibus non ex se sed aliunde incidissent in culpam / pro qua sunt se tamen eo
conditore acce(pi)sset dampnationis sententiam / Si reus ita iniuste est / quod per
se satisfacere non potest / et sua liberatio est favorabilis / tunc iudex de iu-
sticia stricta / satisfactionem nocentis quam quasi eo similis debet admittere
per exemptore peccatoris / quod hoc dictat ratio / ut nullus exinde aliquid
minuere inrogat / Ergo ut fides docet statim ut homo seductus per de-
monem / factus est reus / et omino impotens ad satisfaciendum / sequitur quod deus
per filium suum factum hominem / omnibus culpe immunem / se libere ad satisfa-
ciendum offerentem / ut ubi et postea / iuste admittere debuit ad remediacionem
/ prestitum ex quo / in sua dampnationis / remediationis condicionem admi-
sit / quod ut in psalmo dicitur / Non potuit in ira sua continere miserationes
suas / Augustinus ex quo favorabilius erat remediacio hominis / quod 2 in
Augustinus ad quem ibat / ut deus de hominibus beatificatione et restauratione
ruine angelorum per homines / et completio numero electorum / et mundi
renovatione / suum impleret propositum / quia ad illa creaverat eum / Hec
ille / Et quod in hac admissione reperiri poterat iniustitie / ex quo deus
pro quo homines peccato erat offensus / inhonoratus / de sua possessione spo-
liatus / in sua intencione creaturarum emulatus et impeditus / ad istam remedi-
acionem misit unicum filium suum / et in hac missione elegit eum qui iniuste
eum efficacissimum salutis sibi valde in ministerio acceptum / sciente sine re(me)-
diandi modum / et potestatem omnino / et se ad hoc faciendum committere
Videtur quod clarissima fuit ibi iusticia / Unde est quod dicit Bernhardus quo-
dam epistola ad innocentium / Hec est iusticia hominis in sanguine redemptoris
/ sed aliunde reatus dampnationis / Cur non aliunde iusticia redemptoris
/ Si peccavit meus Adam me perdidit / Cur si meus Christus me non re-
demit / aut quid imputatur michi de eo fiducia(re) / si non pos-
sum iustificari ab alio redemptore / Hec ille / Ex qua actione est
probata sequitur conclusio / Et si iuste facta est hec admissio / oportebat
tamen erat ut inter reum / et reconciliatorem esset similitudo / Prima pro-
batur ex deductione actionis / Secunda est de mente Augustini xiii libro de tri-
nitate / ubi dicit / Nulla persona de iusticia dei admitti debuit / ad
standum pro pena hominis / nisi esset homo / Solum ergo admissa est homo
pro homine / similis pro simili / Unde Anselmus / sicut per se / caput pro
membris / Hec ille / Unde dicit Bernhardus vel supra / quod est iusticia dei / ut homo
est qui peccavit / et debuit homo esse qui satisfecit / quod peccat primus
homo / qui satisfecit deus homo / Cum enim satisfacere non posset
caput ex membris / Christus pro iustitiis sinebat / si per mittit hominem
in servitutem / cur si non redimet in sanguine / Si pro hominibus mori-
tur etiam non vita pro homine / Hec ille / Ideo oportuit / ut qui peccavit
et ille qui redemit restituit idem esset in modo / idem in persona
idem in supposito / quod alias inter eos esset omnimoda ydemtitas
/ et nulla similitudo / et redemptor nec esset deus nec caput
et sic ubi totalis idemtitas remediationis / Ex hiis concipit
sic eciam completare / Et si inter restitutorem et eum quem reddidit si(mul)
mediatur similitudines / Ex hiis eo subordinatur minus modo contrarietatis

Tercia causa totalis et plene sanacionis hominis requiritur non curasset
que privant deus per similia et contraria, similia quidem mitigat simplices
et contraria contrariis curantur. Unde Gilbertus admonetque in tractatu su-
pra allegato dicit: ex similitudine hominis ad hominem [illegible] dei digeste
sunt ad similibus contrariaque remedia emerserunt. Sic facta compensa-
cione hominis ad hominem, invenitur et novissimus homo deus, contra
primum patrem hominem, novus contra veterem, iustus contra peccatorem, auc-
tor reparacionis ad vitam contra auctorem [illegible] ad mortem,
portans penam et habens innocenciam contra contrahentem culpam et
obligatum ad penam. Et quia preponderavit deus homo puro ho-
mini, iustus peccatori, auctor vite auctori mortis, et innocens
reo, unde resultat proporcio eius ad illud quod excessus infiniti
ad finitum. Ideo competit racionibus et equitatibus mediatoris dei et
hominis respectu, et divine iusticie vindicte, iuxta illud psalmi: In equi-
tate tua vivifica me, psalmo cxxxix. Similiter compensando
etiam gravitatem destitucionis ad eam gravitatem salvacionis, illa qua
Christus instituit per restitucionem, potencia sit in infinitum, immo et
quia illius quibus destitucio facta est. Nam ut doctores ponunt
quidam, causa dampnacionis erat duplex, videlicet superbia, qua per
homo plus appetiit quam debuit, et inobediencia, qua noluit fa-
cere quod debuit, et incontinencia, qua vetito frui voluit quo
non licuit. Modo contra hec in remediacionem venit Christi humiliacio
summa, quia ad sputa et flagella; Christi obediencia summa, quia
in omnibus usque ad mortem, mortem autem crucis; benigna autem
penitencia dedit acerrimum potum, illius tibi in debitam de-
lectacionem [illegible], de quibus ista plenius probabit. Et quia in-
hec [illegible] et [illegible] et illa [illegible] potuit
ponere [illegible] compensando penam penis, infinitate infiniti
finitatem finiti, mortem morti, in omnibus que [illegible] sunt, pre-
ponderans et ad illa omnia que Adam fecerunt. Adam enim se-
mediat iniquitati ad iniquitatem, Christus iusticie in iustificacionem. Adam
erat infirmus ad ea que dei sunt, Christus ad ea que mundi et
carnis sunt erat [illegible] et in divinis fortissimus. Et quod
pene quas Christus subiit ut ista probabit, sic voluntate, sic li-
bere, sic ex caritatis fervore et ex plenitudine meritorum pro homine
non remediarent illas quas homo incidit quod noluit et ex labi-
litate non sufficiens [illegible] in hoc sensu potencia non erat de-
biti magnitudinem. Sic etiam in ipsis [illegible] mortis, mors enim
peccatum erat morbida et mortifera, mors corporis non consequens
peccatum erat iniusta et si debita et necessaria, mors vero Christi, quia
habuit duas causas illas quas, quia erat sanativa et sa-
lutifera et iniusta et sic indebita sed ex caritate et libere su-
scepta, ideo illas debuit evincere et destruere. Unde et Christus
in Osee 13 nominat hic mortem dicens [illegible] mortificatorem

vincit, o mors ero mors tua, morsus tuus ero inferne. Propter que dicit
Bonaventura in libro de vii donis spiritus sancti: mediator dei et hominum Christus
Ihesus timore reverenciali patri fuit subiectus, spiritu pietatis hominibus
condescendit, spiritu sciencie pro satisfactione et hominibus liberacionem procu-
ravit, et ut de hoste humani generis in fortitudine spiritus trium-
phavit, spiritu consilii mirabilem modum triumphandi elegit, ut no-
vo et inaudito triumphandi genere vita tua morte divinitatem
et moriens mortem superaret. Erat enim unus moriens vicit h-
ille. Ex quibus talis sequitur. Et in opere redempcionis ita nobili-
ter dei sapiencia ut de potencia est senciendum, racio quia non
omnibus operacionibus et effectibus divine potencie ut sapiencie dictum
habent ordinem et immediatum ad opus salvatoris nostri. Operis
ergo erat divine assumere infirmitatem nostram et passibilitatem et
mortalitatem, ut sic ex similibus in genere et contrariis in specie redem-
cio fieret iam dicta consummaretur, sed non erat congruum ut assumpsisset
ignoranciam et stulticiam nostram, immo dicitur in hoc ostendit
summam sapienciam quia sic mirabiliter in similibus contraria stultat
quia sic quo contrariis contraria construxit. Nimirum enim est mirabile
quia ex tanta infirmitate tanta virtus exivit, ex tanta humilitate
tanta potestas, ex tanta deiectione virtus tanta emanavit, quia
secundum Bernardum quia contra adversaria primi parentis erat et omnem
potestatem diaboli superavit. Dicit Augustinus xiii de trinitate: Confundendus est
intelligere diabolus victus esse, qui videbatur vicisse; omnes enim
quos mortis condicione victos tenebat amisit, quod cum eum
nullus peccati reum asseret, morte tutus, crucifixerunt eum eum.
2a qo Dixi in questione secunda: Nulla coactione sed omnino libere dedit hoc
dignatus est pati et mori pro homine. Ista questio est de intencione
Anshelmi in libro Cur deus homo, quod deduxit multipliciter. Et dicit
passionem et mortem inter operata est virtutis, inter impossibilia sit,
quia pati et non etiam invite sustinet, aut ut passionem et mortem
declinare non potuisset. Deus enim ipse idem sit quia secundum deus
nullo nichil facit quod nisi quod vult facere et eius voluntatem
nulla vis cogere potest aut prohibere. Hec ille. Et ad confirma-
cionem istius facit Augustinus in iiii libro de trinitate: Christus non
deseruit carnem invitus sed quia voluit, quando voluit et quomodo vo-
luit, ubi Augustinus expresse voluntati eius subiciat non solum pas-
sionem et mortem sed etiam tempus paciendi et modum. Et pro
clariori veritate ostendis advertendum est et est sua talis thesis in 3a
parte sic. Anselmus libro 2o Cur deus homo videatur differencia,
quod cum primus potuisset non mori etiam et non pati, sed tamen non
habuit ex condicione nature, que quantum est ex se sicut ex mutabili
facta est ita etiam tendit in mutabilitatem mutabilis, sed habuit hoc
ex dono gracie dato ante, ut ipsa sicut est incorruptibilis
sic preter mortem aliarum formarum vitam indeficientem corpori
largiretur; Christus ergo ipse omnis defectus non indeficitabilis.

sm damascenum / ita etiam suscepit necessitatem / patiendi et moriendi
quia istorum necessitas consequitur totam naturam humanam / et nec cul-
pam nec diminucionem gracie importat / sed quia illud donum / quod
erat datum primo homini / scilicet habere excellenciam super animam et carnem / et
non hoc erat unita divine persone tamen omnia subiectum / ideo xpistus
diversam habuit potestatem / non patiendi / et non moriendi / si voluit
unam ex parte anime / et aliam ex parte divinitatis / hinc est quod potestis
x dicitur / potestatem habeo ponendi animam meam / et iterum sumendi eam
Et sic xpistus dixit / ut beatus thomas exponit / ostendendo se potesta-
tem divinitatis manentis / et idem gressa de ipso dicit / oblatus est quia
ipse voluit / et ad idem et idem Joh x dicit xpistus / nemo tollit animam
meam a me / exponit beatus thomas / me invito / sed ego pono eam
i. libere / passionibus et morti expono / Nec tamen voluntatem
violat hoc / quod omnipotens xpisti sibi causam mortis sufficientem intu-
lerit / quam eius mors secuta est / sicut enim quo ad insultantes /
ipsum xpisto mors erat naturalis / unde ipsum iam propinquo morte /
insultantes dicebant / sine / videamus si helias veniens libe-
ret eum / matt xxvii / sed quo ad xpistum mori omnino erat volun-
tarium / et omnino liberum / racionibus istis sunt hec / quia potuit
xpistus suos adversarios unico nutu reprimere et repellere / po-
tuit eorum voluntatem a non inficiendum comitem / potuit natu-
ram suam ab omni lesione ne noceret preservare / potuit mortem inimi-
ci declinare / potuit illis qui ad interficiendum voluntatem habebant
potestatem non dedisse / et tamen nihil eorum fecit / ergo voluntarie et
libere se morti exposuit / hinc est quod filius ad patrem dicit / ut
faciam voluntatem tuam deus meus volui / et legem tuam in me-
dio cordis mei / nec obviant huic omnimode libertati passi-
ones acerbe / et mors violenta / de quibus dicetur infra / quia
violencia habet in illis fuit per violentiam oppositam naturali
/ sed nihil voluntati quia voluntarium / quia totaliter passio et mors e-
venit contraria / nec libertatem violat secundum glosam in sermone augustini
/ qui dicunt xpistum in cruce ab hora sexta usque ad nonam passum esse
in cruce / quia ut Gilbertus dicit / non voluit per hoc / ut id
suppleret violentas enim ad tantum moriendum / sed quia violentus
se vigere permisit / ut tam quam illi latrones moreretur / Ex qua
racione sic deducta sequitur hec / primo implacido per passionem
et morte xpisti ipsius dei proposito de homine salvando / nichil
aufert de voluntario et contrario / Corelarium hic ex gestive
ducite procedit / et ioncos que possent venire in contrarium dis-
solvit / posset enim sic argui / deus precepit se sic fecit et non
contrarie / Item deus fecit hoc ut evitaret indecenciam / fecit
ergo coactus et non libere / quia apud deum incidendum indecens
est inpropte iudaeos seqedem est / ut homo ita nobilis creatura per-
iret totaliter / indecens est / ut deus non perficeret proposito iudeorum

est / ut quod deus bonum incepit non deduxit ad effectum / Hec ergo compulerunt eum mori / et propter quod non omnino voluntarie dedit se ad mortem / Anselmus ut hoc totum verbis solutum in suo stetit vi-
gore / multa ponit / et intendit circa dictum est / Deus constituit et prius constitu-
it creaturam hominem ad beatitudinem / et creando eum ad hoc / sciuit quod homo erat facturus / quo erat casurus / quo illam beatitudinem
erat amissurus / Ideo creando hominem obligat se quodammodo ad
eius reparationem / non propter se / quia nullo indiget / nec propter vitandam
indecentiam / quia illam non timet / sed quia est bonitatis fixe et
immutabilis / Ad necessitatem seruandi honestatem / et decentiam / quam
necessitatem a nullo alio sed nisi a seipso / et inde est / quod licet im-
mutabili bonitate facit / scilicet necessitate suadendi honestatem facit /
tamen quicquid facit liberum est / voluntarium est / gratuitum est / Non
ergo omnis necessitas aufert gratiam / aut beniuolentiam diminuit / sed
plus illa tamen quibus subiacet inuitus / Illa autem cum se cui spon-
te subicit / et eam sponte sustinet maiorem gratiam meretur / potest
enim / de vouente sponte sancte conuersationis propositum / Quamvis vo-
to emisso ex necessitate seruare teneat / et si noluerit cogi potest
Si tamen seruat libere magis gratus est deo / quam si non vouisset / et non
plus quam vitam / sed etiam eius licentiam sibi propter deum abnegauit
/ nec dicendi sunt isti vnde ex necessitate / sed ea quia professerunt
libertate / Si sic est in hominibus / multo magis in deo / non est inuen-
da necessitas / vbi nil operatur / coactus / in nihil sponsa / sed sola vo-
luntas / Et sic dicit / vbi supra / omnia que christus egit / et passus
est non necessitatem / sed alio enim ideo ex necessitate fecisse quod valuit
/ voluntate eius nulla necessitas precessit / Et ideo tangit prophe-
tia / et de fide virginis glose / predixerat enim propheta christum passu-
rum / et moriturum / et hec eadem virgo firmiter credidit / Et tamen
nec prophetia nec fides / christum ad patiendum et moriendum necessi-
tauit / Et est ratio / quia veritas fidei et prophetie / non erant causa
illorum / que super christum ventura erant / sed quia illa ventura
fuerunt / ideo et prophetia et fides vera fuerunt / Et ita Iohannes / dicitur
christum et veritas per ipsum christum facta est / quia constitute erant in vita
te impletio per christum / que premedita fuerunt / Ex his patet
predicto / quod pater etiam tradidit ipsum christum ad ignominiam passionis
et ad mortem / nihil adimit libertatem / sic enim de patre dicit
apostolus / quod proprio filio suo non pepercit deus / sed pro nobis omni-
bus tradidit illum / Ro viii / Et christus dicit de patre / nemo ve-
nit ad me nisi pater meus traxerit illum / Iohannes vi / Sic etiam An-
selmus dicit vbi supra / Christus dicit / Nemo autem ad moriendum quasi
me nisi pater meus impulerit eum / Pro eorum displicencia diat
ipse / cum deus dat alicui voluntatem indeclinabilem aliquid faciendi
/ sicut dicitur eum trahere / vel impellere / quia rursus sic sua volunta-
te indeclinabili / ad id / quod vult facere impellit / Pater ergo fili-
um tradidit / quia filius ut sit indeclinabiliter facit a patre

voluntate accepit / Et sic etiam pater dicitur dedisse filio mandatum ad
moriendum / et potestatem ad obediendum / non quod posuerit filio aliquam
necessitatem imposuisset / sed quia dedit illi voluntatem spontaneam
sibi gratam et amabilem / et ad hoc / et alia faciendum / Sic etiam nos
filius / habuit voluntatem sponte indeclinabilem observando sicut
et obediens pro nobis ad mortem crucis ad philipp ii° / Sic et
didicit ex hiis que passus est obedienciam / ad hebr v° / didicit
experimentum / quod prius sciebat per scientiam / Et didicit obedienciam
i. quam magna res faciendum est ex obediencia / Sic etiam / non veni
facere voluntatem meam / sed eius qui misit me / Ioh. xiiii / Ideo di
xit hoc / quia voluntas illa quam habuit / non ex quantitate
sed ex dulcedine venit / Sic et illud / Si possibile est transeat a me ca
lix iste / Math xxvi / Non dicit quia Christo fuerit impossibile ad
patiendum / sed exprimit per suam voluntatem naturalem salutis appe
titum / quo fugiebat mortis dolorem / Sic illud Si non potest hic ca
lix transire / nisi bibam illum / fiat voluntas tua / Ioh. xix / Non
ideo dixit / quod mortem sibi vellet vitare non possit / sed quia
mundus aliter salvari non poterat / nisi tu redimeretur / et aliquis
redimere non potuit / nisi Christus / Ideo dicit / si non potest i. quod aliter
redimi mundus non potest / nisi bibam calicem i. nisi per passionem et mor
tem meam / fiat voluntas tua i. fiat mors mea ut mundus redi
matur tibi / Hec ille / Quia quod ex voluntas patris placuit
/ quia eam approbavit / et non prohibuit Christum hoc velle / aut quod
volebat implere / ideo pater dicitur voluisse / ut filius suus tam pie
/ tam utiliter / tam sufficienter sustinuisset mortem / Hec Anselmus
Hec Christus tamquam contemplans / quod nullus rei adeptio tanta erat
moriendi Christo domino / ita quod nichil tale impulit eum ad
subeundum supplicium mortis / quia alias voluntas eius non
fuisset omnino libera ad moriendum / quod est contra gratiam et proba
tionem eius / Sed quid tunc est quod dicit apostolus ad phil. philipp ii°
de Christo / factus est obediens pro nobis ad mortem crucis / propter quod
exaltavit illum deus / et dedit illi nomen / super omne nomen / et
quod sequitur / Et idem in psalmo dicitur / de torrente in via bibit /
propterea exaltavit caput / psalmo c ix / dicit Anselmus ... Non ita
dictum sunt / ac si et nullo modo potuit pervenire ad illam exal
tationem / nisi per obedienciam mortis / Et ac si hec exaltatio collata
sit / non nisi in retributionem huius obediencie / quia antequam Christus
pateretur et moreretur / dixit omnia sibi esse tradita a patre
et omnia que patris sunt sua esse / Sed scripture quod ille invenit
quod per mortem et post mortem Christo erat a patre disposita fieri illa
exaltatio / contra quod illud quod sit per mortem / et post ipsam mortem
fieri dictum est / Et est quod dicitur exaltatus esse per mortem / quod mor
tem sustinuit / per quam et post quam illam exaltationem suscepit
hec Anselmus / Enim ergo qui libere passionis et mortis co
ditionem suscepit / quia quod libere suscepit / libere sustinuit / causa fuit

9o 3a

et tunc de correctione sequela. Dixi in correctione tercia satisfactio equalitatis
esse non potuit nisi per Christi passionem longam, et mortem violen-
tam. Et antequam ad probacionem veniam, recolende non indiget sunt
verba b. Thome, que in tercia parte sue summe ponit dicens: Circa
commensurationem redemptionis non solum attendenda est dignitas Christi
pacientis, eiusque voluntatis gratitudo, caritatis immensitas, et
ipsius vite infinita, quia ad hoc solum aspectum dirigendum mi-
nima pena. Et ut Bernardus dicit, unica sanguinis gutta satisfecisset
pro reparatione totius orbis. Sed aspiciendum est ad penam satisfactoriam
vero ad acerbitates dolorum, ad intensionem acerbitatis, et ad super-
gressionem intensionis, et ad excessionem supergressionis, que illa
natura assumpta, rex celestis divine offensionis suffinite, cum con-
gruencia compensationis divine iusticie. Dirigendo ergo ad hec con-
siderationis aspectus, sic debuit esse sufficiens satisfactio de offen-
sa: oportebat Christum pati longam passionem, et vitam finire non
naturali sed violenta morte. Et quod probatur ex triplici fundamento.
Primo sic: opus humane restaurationis dignissimum et nobilis-
simum opus Dei reputabat, a Christo iusto ad hoc ex hominibus
electo, ut idoneissimo et efficacissimo pontifice pro hominibus consti-
tuto ad Hebreos v°. Ideo secundum divinam iusticiam, ut Bernardus dicit,
tali ratione debuit deduci et modo, ut nullius tunc fieret evacuati
infra summam Dei eius perfecta sunt opera, Deutero. xxxii, et hinc est
quod dicitur ad Hebreos ii: decebat auctorem salutis per passionem consummari,
i. perfectum et consummatum ostendi, secundum glosam. Modo si passio Christi
fuisset brevis et mors naturalis, non posset ibi haberi modus
et ratio satisfactionis in summo, verum ergo est quod dicit Anselmus. Hec proba-
tur: Restauratio humani generis non solum erat dignissimum opus,
sed etiam arduissimum et difficillimum, et omnium plenum fatigacione,
secundum Bernardum. Ideo secundum divinam iusticiam in satisfactione Christus per
arduissima debuit omnia ad plenissimam obedientiam et ad sum-
mam caritatem incessanter. Tamen ut Anshelmus dicit: Et nullum
istorum defecisset, opera Christi pro ad tantum nos fuisset accepta
ideo utrumque Christus ostendit passione longa et morte violenta.
verum ergo est quod arte gelonius proposito. De primo dicit apostolus: Et factus est
Christus obediens patri usque ad mortem. De secundo soleat Christus
loqui Iohannis: maiorem caritatem nemo habet, ut animam suam
ponat quis pro amicis suis. Anshelmus dicit: Et Christus mortuus
est pro inimicis, et quod plus est pro nolentibus, et contempnentibus ac in-
imicis, non in utraque auctoritate mors violenta tenetur et innuitur.
Tercia ratio que longe precedunt passiones, tertio Anshelmus
probat istam conclusionem sic: Homo quo sequitur potentia(?) ... tanta fa-
cilitate seductus est a demone, ut facilius seduci non potuisset;
ad hoc ut peccando Deum exhonoraret, iustum erat ut Christus
satisfaciendo pro peccatis cum tanta difficultate et acerbitate demonem
vinceret ad honorem Dei, quod cum maiori virtute non potuisset

nomine nostro est / ut sicut homo peccans abstulit se deo totaliter / et se
per magis se auferre non poterat / ita satisfaciens sic se deo redderet
quod amplius se reddere non posset / Hec ille / Modo hec secundo est in illa
pretensa passione / in qua Christus ibat continue a minori ad ma-
iorem passionem / quia primo ordinavit aspersionis sanguinis / quam postea acerrima
morte vitam finiret / Tercio ut dicitur De / Christus ad passionum va-
rietatem addidit mortis horrorem / et ad hec adiecit turpitu-
dinem mortis / Ex quibus deducta sequitur hec conclusio / quod
dolores Christi passionis et mortis in acerbitate excedebat omnium
aliorum pacientum acerbitates / Patet ex pluribus quibus / alias enim
non per abundanciam / nec per difficillima inveniret / nec se deo per se de-
disset / ita quod amplius dare non potuisset / Patet etiam probatur
illius rationibus / Hinc est quod dicit propheta ad omnes pacientes de
quibus dicit attendite et videte si est dolor similis sicut dolor meus — De dolore Christi
Tren. 1. Nullus ergo dolor contritionis super peccatis contingens huic
dolori poterat comparari / Et ratio / quia quilibet solum dolet de peccatis
propriis / Christus vero dolorem suscepit pro peccatis omnibus totius orbis
terrarum quia nullus cum tanta sapiencia / cum tanta caritate / cum
tanta benivolencia fuit contritus / eo quod quanto quis contritus
fuit requirit in doloribus / Et quibus cum dicit sanctus Thomas
contricio secundum valorem et pondus / Nec putandum quod quidam inno-
centia Christi acerbitatem minuisset / Immo sanctus Thomas dicit quod innocen-
tia sua minuit non passionem sed non acerbitate doloris / Peccator
si quid dolet incidit in penam / primo dolet de culpa commissa
secundo de pena illata / Innocens autem solum dolet de pena /
augetur tamen sibi dolor / ex eo quia quod illam penam a se pre-
dit ut indecenter / et ultra hoc dolor augebatur in Christo / quia
pene inferebantur sibi ab illis quibus omnem benignitatem osten-
derat / Et ideo etiam ut ostendat Christum acerbissimos dolores
sustinuisse / cantat illud canticum / Popule meus quid feci
tibi / et receptum est ex Jeremia / ubi dicitur sicut de deo ad populum
feci vobis eiciens de Egypto / et duxit vos per terram inhabita-
bilem / per terram inviam / per terram sitis et ymaginem mortis / et in-
duxit vos in terram carmeli ut comederetis fructum eius et op-
tima eius / et cetera addit / quod plus facere debui / et non feci
Et tu parasti crucem salvatori tuo / Nec putandum quod exin-
de / quia Christus fuit perfectissimus ut dolorum acerbitatem sentire
renuntiaverit / quia ut dicit sanctus Thomas / virtutes morales non minu-
unt dolorem exteriorem dicte / quia dolor talis sequitur naturam
corporis / et non obstat ratio / et si quis minuit est conside-
rate / quod per redundanciam partium superiorum in inferiores / quod redun-
dancia tunc Deo in Christo non habuit locum / Ex hec colliguntur
et probationibus quibus sequitur sic / Et redemptio nostra
exigebat in Christo passionis equalitatem / in modo pacien-
di acerbitatem / in duracione acerbitatem perplexitate / et in mortis

generis sufficientissima satisfactor / Quodcumque enim ex hiis quatuor
defuisset / probationes ad concordandum adducte essent insufficientes / et ex
in precedentibus patet ex exemplo / Licet enim sancti sint / qui passiones
valde acerbas sustinuerunt / ut laurencius vincencius / et alii / Sed christus
quatuor ut dictum est / effectiue superexcessiue acerbitatem ce-
terorum omnium dolorum / et ponere qualitatis acerbitate induxit
Vnde passus est christus ab omnibus / et in omnibus a quibus / et in quibus
pati contingit / Ab utroque sexu / scilicet a viris passus est / A femina que
ancille accusabant / A viris etiam a iudeis / qui eum tradebant
/ iam a gentibus qui crucifixerunt / iam a principibus / qui iudicabant
/ iam a seruitoribus qui preparabantur iudicata / iam a quibusdam privatis
qui in iniuriis inferendis concurrerunt sicut legitur in passione / et
clamauerunt Crucifige / Et aliqua passus est a nobis / aliquid a
familiaribus / et aliquid ab amicis / Quidam enim ex eis ven-
didit eum / Quidam negauit eum / Quidam relicta sindone
et profugit ab eo / immo omnes relinquerunt / et in eo scandalizati
sunt / Et passus est qualiter in omnibus / et iam in fama per
blasphemias / iam in honore et gloria per irrisiones / et contumelias
iam in excellencia maiestatis per consputationes et adorationes
falsas / Et in rebus quia usque ad omnimodam nuditatem ipsum
vestibus exuerunt / et per eis miserunt sortem / Et passus est qualiter
in corpore et in anima / In corpore tam interius sicut exterius / In-
terius [illegible] intensitas [illegible] passus est totaliter effusione san-
guinis / extractionem totius humidi radicalis / omnium neruorum con-
tusionem / et ceterorum omnium debilitationem / In omnibus exterioribus
membris passus est / Et primo que sibi in vita cohesit / sicut
in cute / et carnibus / et hoc per ictus flagellationes / et con-
tusiones valde crudeles quia crudeles quamvis erant ex-
cessive et nulla pietate / nulla temperancia moderate / Deinde
omnibus membris officialibus / sicut in capite / in manibus / in
pedibus / in humeris / in auribus / Et in omnibus sensibus / In
visu per fletus / velationes / et colligationes / In auditu per derisio-
nes [illegible] et in [illegible] / In odoratu corpo-
rum fetidorum / In gustu / per aceti et fellis degustationem
/ et in omnibus hiis patiebatur / In sensu tactus / quia non est
agere et pati sine tactu et contactu / Ex ista qualitate passio-
nis / primo causabatur acerbitas doloris / Secundo causabatur ex
modo illas passiones inferendi / quia malicia et aduersariorum
voluit / et christi gracia et paciencia admisit omnes modos quibus
dolor sensibilis posset intendi / Et sunt [illegible] modi
illi / sunt puncciones / compressiones / distensiones / et contriciones / et
hec in membris neruosis / ut sunt caput quod passus est
puncciones spinarum / et compressiones corone per crudelitatem / et pe-
des ac manus que erant transfixa per clauos / immo et distensa
sunt in membris ac magis [illegible] inferebatur [illegible] con-
tinuitatibus / Ex quia superabat / effusio sanguinis / et [illegible]

illorum debilitatio / Tanta generis mortis acerbitate ingruebat / Mors
enim in ante conspectu acerbissima est / quia tussis fuit in locis vel
de sensibilibus / Et quanto corpus in cruce pendens ex gravitate
deorsum tendendo dolorem augebat / Et quanto pene dimensitas
/ quia ut Augustinus dicit / Augustinus non cita aliquis ut alii moriendus /
passus etiam est in anima tota / et in omnibus eius viribus / Ex quo
enim tota anima est in toto corpore / et tota in qualibet eius parte / Ergo
toto corpore cruciatus / et qualibet parte eius / Ideo et tota essentia
anime / et qualibet vis anime dolore cruciabatur / quia ex proprio obiecto
veniebat / Omnis quippe aliquid patiendo / et ita quilibet dum passa est
timorem / quilibet dolorem / quilibet tristiciam / Sed vis superior ex suo
obiecto similiter habuit patiendum / quia dimensitas quam intuebatur /
Unde non consolabat in tantum aliud / nisi gaudium et delectationem
/ passa tamen est et illa vis indirecte / quia passio totius anime redundabat
ad eam / secundum beatum Thomam / Et dolorem anime recipiebat acerbitatem
ex inde / quia omnes causas tristicie / tedium et timoris / efficatius
simul comprehendebat / cognovit enim perfectissime omnia peccata omnium
Ex morte sua discipulorum scandalum / et hic ergo passio et mors
ita sufficientissima in paucissimis erat efficacia habitura
Quod vero invenitur ante passionem dominus Ihesus sudorem sanguineum
emisisse in habundancia / ac si ex toto corpore / et ex qualibet
eius parte emisisset sanguineas lacrimas / Ex vehementia
doloris acerbissimi / Ex quibus omnibus sequitur tertio / Et
si aliquando Ihesus Christus devenisset ad finem operis sui / non tanti decoris
et utilitatis / Summus Christi operum mors est / quia sequebatur gloria
eius / Nam moriendo sine istis passionibus et naturali morte ve-
nisset ad gloriam / Ipse solus recepisset mercedem suam / et non
fuisset intencionem prosecutus / Ita non sibi ipsi sed pati debuit
dicit / pro se ipso pugnare / sed nobis et pro nobis / Tertio secundum
Augustinum Quicquid Deus faciebat in homine / totum pro homine faciebat
Deum se pati debuit / ut misterium Dei impleta fuisset / videlicet
iniecti / placatio contra iram / reconciliatio contra displicenciam
/ et remissio veniam peccatorum contra penam / et apostolus dicit ad Hebreos
ix / omnia secundum legem mundantur in sanguine / et sine sanguinis
effusione non fit remissio peccatorum / Quod enim ut Gil-
bertus dicit ille omnis pene / et ille ob passiones effecisset / si non
fuisset secuta mors / ita indigna / ita crudelis / vilis tam pro
et maledicta / Nam ad illam precia legis ille pene ordina-
bantur satisfactionis / sed ad tollere / et hoc mediante illo ordi-
ne / quem habebat ad illam mortem / in qua tota vis con-
sistebat satisfactionis / morte ergo completa / primo illius penis
fecit est utilitatem distribuens / Hinc ergo ut dicit Gilbertus
Christus qualibet peccata augmentum meritis spiritalem utilitatem efficit

in nobis et specialiter culpas remediavit per ipsum prius, ita quod ex tunc
morte precedentibus penitus efficaciam habuerit. Et pro elucidanda
utilitate Christi passionis et mortis scribitur quod quamvis Christus vo-
luit pati non solum universalissime sed tanta acerbitate sed et
specialissime et singularissime in singulorum membrorum operationibus
et officiis, et licet ibi cause occurrunt. Prima sit quod non solum
sua morte mortem destruxit sed etiam ut omnes culpabiles excessus
et penales defectus singulorum membrorum et actuum nostrorum
in singulis membris suis et singulariter curaret. Unde dicit
Deus per prophetam super eum omnes iniquitates omnium nostrum. Ipse vere
langwores nostros et infirmitates nostras portavit. Secunda causa est
ut sufficienter instrueremur et plenissime illuminaremur in fide
omnium illorum que ita cognoscite exhibita sunt pro nobis. Et
ut cognitis hiis rapiamur in eius amorem quia sic se totum pro
nobis ad mortem dedit. Tertia causa ut cognosceremus et cau-
tius consideraremus constanciam et pacienciam eius. Ut enim Augustinus
in Enchiridion: Quicquid gestum est in passione in cruce in morte
et sepultura ita gestum est ut in rebus factis salubriter signi-
ficata sit et in gerendis iusticie Christo vita configuraretur
christiana. Et Bernardus dicit: Christus plenus est vulneribus et iam
mortuus et adhuc in latere vulneratur ut totus nobis appare-
atur in doctrina et exemplum in exemplum. Quarta quod Christus ex
passione iusticia tanquam ydoneus compensator ad remedium [illegible]
et contrariis ad remediandum est admissus. Unde [illegible] prima
Et quod huiusmodi remedia exhibuit voluntate libera ex ar-
dentissima caritate, quod [illegible] [illegible]. Et ita copiose et sufficienter
pro [illegible] tertia. Ex quibus sequitur hec, primo quod lignum
crucis secundum quosdam fuit ex arbore scientie boni et mali quia ex
quo fructu eius peccatum commissum est. Licet alii putant fuisse ex
arbore sicii, quia sub illa arbore [illegible] est. Ubi enim Christus
se esse cognovit ibi cubuit et ex folijs eius perizomata pro
nuditate operienda compegit. Sed quis postea vult quod
ad hoc competit mysteriis quod pluribus lignis compositum fuisse
illud lignum, de quo dicitur per prophetam Jeremie xi: Tollat lignum
de medio eius et [illegible]. Sic designatur illud lignum
in specie crucis adaptatum sed non [illegible] mediorum [illegible]
[illegible]. Unde Jeremie xi: Ex [illegible] autem fecit palam
Titus conditum ad hoc lignum crucis Christo affixio seu conclavatio.
Jeremie viii: [illegible] cum affigi iussit. Quod mori Christo
sit eveniet ex consilio Dei a seculis absconditum, quod [illegible]
[illegible] figuris [illegible] [illegible] [illegible]
quousque veniret plenitudo temporis [illegible] Nono
in [illegible] huiusmodi mortis [illegible] [illegible] multa ponit
dicit enim crucis formam consistere in cernentia [illegible]

dicitur
apostolus et ceteri

quia quod sic condeliat
sic placebat et sic
diffinitum erat ut
hec consumarentur etc.

in sua creatione impressam / profunditas scilicet divine essencie / et sapiencia ab
eternalibus / que anime impressit racionem et intelligenciam / sublimitas
est maiestas inattingibilis / que tribuit anime simplicitatem essencie
/ longitudo trinitatis inestimabilis / que anime immortalitatem dedit
/ latitudo est inestimabilis caritatis / que contulit anime libertatem
Ecce quatuor predicta que quatuor cornua crucis in divina essencia
et in anima / ex quibus hoc presagium accipit / quod sic deus animam
insignivit in creatione sue crucis similitudine / sic decenter eciam perdi
tum debuit restaurare in cruce / Et appropriate quod totus continet
formam crucis / Eius scilicet altitudo oriens est / profunditas occa
sus / latitudo auster / et aquilo longitudo / hec in se quasi
quatuor angulos crucis / Aves quoque volitando in aere
crucem faciunt / pisces natando in equore crucem fingunt / homo
manibus extensis crucem gerit / velum ligno navis appensum
crucem pingit / agricola ex scissura terre emolumenta querendo
utitur crucis signaculo / ita quod fere omnia que facta sunt et que
fiunt hoc quasi signum crucis in se claudit. Unde Ambrosius dicit
signo crucis mare scinditur / terra colitur / celum regitur / homines
conservantur / inferna reserantur / Tercia ex quo deus crucem ge
stavit in humeris / et sepultus est in terra inferni velut di
ctum ab eo / ipsum dicit se esse agricolam / omnes quos tenebat
mortuos germinavit / Ecce quo ambo dicit / Ea que facta sunt
sub forma crucis representasse quedam presagia redempcionis que facta
est morte crucis / Et hoc idem insinuabant et figure / quod enim
Isaac obediendo patri ligna portavit in humeris pro holo
causto / figurabat Christum ex obediencia patris in humeris pro oblacione
crucem portasse / ad offerendum seipsum patri in ea velut quoddam holo
caustum in odorem suavitatis / Zacheus quoque ascendens in ar
borem sicomorum / ostendebat in crucem ihesum Christum ascensurum / Et Iere
mias ligna serra scissa per medium / innuebat Christum in ligno
crucis mortis subire supplicium / hec hoc genus mortis subi
endum propheta dixit enim Ieremias / Eradicemus eum de terra viven
cium / mittamus lignum in panem eius / morte turpissima condempne
mus eum / Et principatus eius clavi Ysaias super humerum eius / Et Abac
dicit cornua scilicet crucis in manibus eius / Et dato quod mortis huius
presagia non precessissent neque figure neque prophetie / tamen firmam
ea fide credere fuisse per mortem crucis sola Christi predicacio debet
sufficere / Ipse enim de seipso dicit Matthei xx et tradent Christum / tradet
gentibus ad illudendum / et flagellandum / et crucifigendum / Et
iterum sicut moyses exaltavit serpentem in deserto / ita exaltari
oportet filium hominis Iohannis iii / Et diligenter respicientes / considerantes ad
misteria crucis / et intelligentes ita fieri debuisse / Crux enim ex quatuor
lignis fertur composita / Tercia Christus in cruce quatuor voluerat facere

Nota quod Christus fuit ed[uc]tus tanquam infidelis / illusus tanquam stultus / flagellatus tanquam reus
crucifixus tanquam vilis / occisus tanquam inutilis sive incorrigibilis. Item xviii passus est in pedibus
per quos intelligitur affectus ut liberaret nos a peccato mentali. Item in latere ut nos liberaret a peccato
originali. Item de costa Ade formata fuit Eva ex qua manavit filius ire et peccatum originale peccatum
per quod clausa fuit nobis porta paradisi. Sed Christo mortuo aperto latere eius lancea
aperta nobis fuit ianua paradisi aperta est per sanguinem qui fluxit de latere Christi sanguis redemptionis
et aqua ablutionis. In manibus passus est ut nos liberaret a peccato actuali. Et fuit flagellatus
ut nos a flagellis infernalibus liberaret. Passus est cum vilitate et contemptibilitate

Oliva
cipressus
palma
cedrus

Quia vili precio appreciatus et a discipulo traditus, tenebris ... et latronibus acceptus tanquam latro, gladiis et fustibus comprehensus vilissime ... et tectus ligatus, ... a falsis testibus accusatus, a suis discipulis derelictus et negatus / ab Herode contemptus, pro latrone a populo impetitus, clamide coccinea indutus, spinis coronatus, arundine ... sputis ... illusus et salutatus veste ... percussus, auribus blasphematus / cum sceleratis reputatus / perforatis manibus et pedibus clavis confixus, aceto et felle potatus, post mortem lancea perforatus, alieno sepulcro est sepultus / et hic est quod ostendit per ... dicens passus ... pilato etc. Et si dignum ...

Unde secundum Gilbertum voluit pati in cruce ut oliva medicine ad vulnera
peccatorum unguenda / ut cipressus gratie ad vulnera iam putrida sananda
/ ut palma victorie ad triumphandum de morte / ut cedrus eminentie
ad exaltandum humiliter cruciatos in excellentia glorie. Unde statura
crucis erat erecta et porrecta secundum Gilbertum attendit secundum pro-
funditatem et altitudinis protensionem que sic se habent ad invicem sicut mons
et vallis / quanto enim mons est altior tanto vallis profundior / et econver-
so. Crucis autem profunditas attenditur in summa humiliatione maiestatis et
sed altitudo recipitur in summa exaltatione humanitatis / quorum utrumque
protendebat mensuram alterius. Christus enim quanto sive humanitatis maie-
statem plus humiliat / tanto plus humilitatem sive humanitatis exaltavit.
Et Anshelmus dicit in epistola de sacramentis quod humano ingenio non est per-
scrutabile in quanta abiectione et opprobrio Christus est tristis / Christus ita
ad tantum contemptus est / ut nec mori dignus haberetur intra hominum habitaciones supra
nec nisi extra civitatem / nec alia morte quam vilissima / et secundum
legem maledicta quia nec est bene perscrutabilis ipsius exaltatio / utrumque tamen
apostolus exprimit ad Philippenses ii. De humiliatione sic dicit / factus obediens pro
nobis ad mortem crucis. De exaltatione subdit / propter quod et deus exaltavit
illum etc. Est hec quod crux in qua dominus mortuus est / non solum erat
alta sed erat lata et patula / sic quod eius iiii cornua nulla erant circumferentia
conclusa / quod ad significandum quod illa caritatis latitudo ex qua crucem ascen-
dit / nec loco / nec tempore potuit coartari / loco non quia extendebat se et ad illos
qui erant in terra / et ad illos qui erant in limbo / et ad illos qui erant in celo. Secundum
Bonaventuram tempore non quia et precedentes et sequentes per passionem in fide et merito figura
mediatoris Christi est salvatur ut dicit glossa super ... Sic extremitas crucis
nullo termino est clausa / sic in morte crucis summa est largitio et gratia in
omnes diffusa / quia illa satisfactio omnibus est sufficiens. Excessi si modo protendere
in infinitum que vero sunt ... mysteria / iam protendam ad illa que secundum
sunt redemptionis et restitutionis. Et primo videndum de chirographo / quod aliud non
est nisi quedam confirmatio sententie ipsius dei late super condempnationem hominis pro peccato
prime transgressionis quod iuxta apostolum ad Colossenses ii in morte crucis deletum est.
Et secundum doctores sic chirographum super hunc dei decreto / quia continebat
quod diabolus accusabat hominem et ipsum sibi vendicabat / secundo continebat hominis confite-
rem et attestantem / tertio legem iustitie condempnantem ad mortem. Pro illa summa
quantumcumque hora comederis morte morieris. Iste modo in morte crucis deletum est quia peccato
que continebat. Quando illud sanguis est qui per spiritum sanctum obtulit immaculatum
deo emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad Hebreos ix.
et in Apocalypsi dicitur lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Quemadmodum igitur
peccata originalia et actualia ita mortalia sic venialia sublata sunt. Et
glossa ibidem post mortem Christi baptizatus non habet timorem de culpa originali
nec de pena sibi debita / neque etiam de peccatis quibuscumque ante baptismum com-
missis / et ita Christus plus restituit quam Adam infecit / Adam enim infecit
originali solum Christus ab actuali et originali liberavit / ista autem liberatio
secundum Augustinum non est accipienda sic ut non peccemus amplius sed quod non
quecumque committuntur veniunt in mortem quia sunt deleti. Secundo deletum est quod
ad diabolum accusantem et sibi hominem vendicantem. Sed Christus ... dicitur Colossenses
ii expolians principatus et potestates triumphans illos in semetipso ad Hebreos ii

Circa passionem christi multiplex misterium diversimode est notandum / quia christus passus est pro peccatis aliorum quibus / et puniuntur iusti / delinquunt rei / vapulat innocens quia offendit impius / damnatur pius / quod meretur malus / patitur bonus quod peccat servus / solvit dominus / quod committit homo / sustinet deus / Et concupiscentia duxit hominem ad illicitam arborem / perfecta caritas christum duxit ad crucem / homo presumpsit vetitum pomum / christus subiit dolorem / homo gustavit pomi dulcedinem / christus fellis amaritudinem / Si libet inquit petrus / ecce una redemptoris / ineffabiliter superatur peccantis malitia per unam redemptoris / Et ad hoc christus ante passionem suam aspiciens cepit pavere et tedere / et mestus esse / et cum lacrimis orare et sudorem sanguinis emittere / ut dicit marci xiv / Et est denotandum quod nos debemus pavere / ne puniamur in eternum / exemplo amici dei / ut Job et Johannes baptista / et ipse christus fuerunt puniti [illegible] / Et debemus tedere de vilitate vite presentis Job x Tedet animam vite mee / Debemus esse tristes propter nostra delicta / ii Cor vii / Debemus orare cum lacrimis veniam gratiam et gloriam flagitando Tobie xi Quando orabas cum lacrimis etc / debemus sudorem sanguinis emittere ut totum corpus operiat / Hic sudor est angustia vehemens de peccatis / que omnia membra debet occupare / Et sicut sudor sanat corpus et est signum sanitatis / sic debet anima a spiritualibus vero infirmitatibus sanari / iuxta dominum hic qui sanat omnes infirmitates tuas / Et quia christus passus est in altitudine crucis / non in templo sub subtegmine edificii / sed extra civitatem / et extra muros ierusalem et inter iniquos deputatus est / Preterea non in altari / nec tecto supposito sed sub celo in aere / ut aerem nobis mundaret / Terra enim purgabatur per aquam ille in terra ymolabatur / fedatus enim erat aer fumo super aram / et fetore sacrilegorum sacrificiorum / Terra etiam purgata fuit / quam stillavit sanguis domini super eam / Propter quid non fuit passus in templo iudeorum / ne iudei estimarent pro gente illa tantum eum esse passum / Et ideo extra civitatem / et extra muros eius patiebatur / ut intelligatur quod generalis est hostia pro humano genere oblata / Ex qua passione christi eliciuntur effectus / et consequenter inde nostri profectus / Primus ianue celi apertio / ad hebreos x per sanguinem introitum etc / Secundus de limbo eductio Zacharie ix Tu autem in sanguine testamenti eduxisti etc / Tertius peccatorum solutio / Prima petri primo Non corruptibilibus auro et argento redempti estis / sed precioso sanguine agni incontaminati / Quartus peccatorum ablutio apocalipsis primo dilexit nos / et lavit nos in sanguine suo a peccatis nostris / et ad hebreos ix Sine sanguine non fit remissio peccatorum / Quintus hostium confusio / exodi xii Erit sanguis in signum in edibus / ubi eritis in vos plaga / quando percussero terram egypti / Sextus est ad mortem provocatio Secundi machabeorum vi Et ostenderunt elefantibus sanguinem / Et Joh xv Nemo maiorem hanc caritatem habet / ut animam suam ponat etc / Septimus premii postulatio ad hebreos xii / Octavus ad deum confederatio et pacificatio / Colossenses i pacificans per sanguinem suum que in celo etc / Exodi xxiv ad moysen accepit librum et omnem populum sanguine ad hebreos ix / Et Joh vi Qui bibit meum sanguinem in me manet / Unde notandum / quod christus dicitur esse traditus ad passionem a patre / quia voluntate patris / ymo totius trinitatis passus est / Et a se traditus / quia seipsum obtulit animam suam ponendo pro ovibus suis Joh x / Et a iuda qui ipsum prodidit pro avaritia / Et a iudeis qui ad hoc alios instigaverunt / Ex quo elicio quod in christi traditione fuerunt diversa sicut in eius passione vera / Et considera intentionem tradentium et habebis diversitatem / Pater enim tradidit filium ex nimia caritate filius ex magna pietate / Iudas ex pessima cupiditate / Iudei ex protervia malignitate / Ex quo patet quod aliter intentio diversificat actus licet res sit una / Sequitur de morte

Item per mortem christi licet nobis redire in patriam. Nam sicut
solum in morte summi pontificis, hii qui ad civitates refugii confuge-
rant licebat eis secure ad propria remeare. Ysaye xl in te
benedicte ... qui est tantum [illegible] pontifex sic est pontifex mortuus est
eligens expiari actibus ut nos ad celos reportaret. Amicus dulcis
[illegible] pedens adiutor fortis ut ostenderet quantum nos diligat. Non
enim moriendo a morte nos liberavit ut solum veritatis impenderet officium
et beneficium, sed caritatis monstravit affectum. Nulla dilectio maior, nullus
amor sanctior, nullus affectus ardentior, nulla caritas sanctior quam
quod pro peccatoribus mortuus est innocens cum non inveniret in nobis dignum
aliquid quod amaret. Unde per mortem christi illusus est dyabolus tamquam
avis et piscis. Leviathan illi de quo Job xl. Nunc capias levi-
athan hamo. Esca enim dyaboli caro humanitatis in perit que
patebat, quasi hamo divinitatis captus est, que latebat. Est enim
in christo quasi hamus divinitas, esca caro, linea sancta genealogia que in ewan-
gelio texitur ... ubi ponitur ad modum linee quadraginta due generationes.
Tenens hanc lineam deus pater. Matheus lineam generationis inchoa-
bat ab abraham et terminat in ihesum christum, ut patet Mathei i. Lucas ab
inferius inchoat scilicet a ioseph et consummat in deo. Et notandum quod circa
mortem christi ewangeliste diversa verba ponunt. Nam matheus
dicit emisit spiritum, Mathei xxvii. Marcus et lucas dicunt expiravit.
Johannes vero inquit tradidit spiritum. In emissione notatur reconciliatio.
Nam tunc emissa est columba de archa corporis christi, que detulit
ramum olive virentibus foliis, Genesis viii. In expiratione nota-
tur mortis annichilatio, quia christo expirante dyabolum superavit et spoliavit.
In traditione notatur ... solucio. Unde dixit pater in manus tuas commen-
do spiritum meum. ... que tibi debet hamo stringere
hendum

Colligitur autem de hoc quarto articulo sit nisi gloss. aut quarto loco posuit dicens solum passus sub pontio pilato crucifixus mortuus et sepultus. Articulus enim est passio et determinatio aut articulo quarti. Et sub pontio pilato est passus quod apostolus pontius dicat quod

ut per mortem recte destrueret eum qui habebat mortis imperium. Ubi sciendum est: dicitur non quo ad substantiam, non quo ad malitiam, sed quo ad dominium. Et quod enim leo de tribu iuda vicit diabolum et [illegible] subiectus a quo quis superatus est eius et servus est. Sed amplius nullum dominium in legem iusticia enim exigit ut qui male [illegible] potestate qui eam amittat. Data autem erat potestas diabolo super peccatores sed per [illegible] illam in christum extendit qui nullum peccatum habuit, ideo ipsam totam amittere meruit. Hec [illegible] ysaie [illegible] iugum oneris eius et virgam humeri eius et sceptrum exactoris eius tu superasti. Sicut [illegible] iugum oneris [illegible] ab eius tyrannide liberavit. Virgam humeri eius [illegible] comprehendit et sceptrum exactoris regnum quod super homines [illegible] victorium exigebat penarum [illegible] destruxit. Et hec [illegible] quod delevit peccata que onerabant [illegible] principabatur cessavit [illegible] Secundo deletum est quo ad [illegible] ad mortem [illegible] restitutio [illegible] ita et resurrectio mortuorum [illegible] omnes moriuntur ita in christo omnes vivificabuntur. [illegible] chirographum de medio [illegible] affigens illud cruci [illegible] memoriale [illegible] in chirographo per mortem crucis [illegible] obligatorie [illegible]

[illegible]

demisit pontium praesidem. Sic accipio dicit confitemur quod demisit presidem. Qui autem addit crucifixus medium complanat passionem. Et quod dicit mortuus declarat passionis quantitatem et fuit passio non [illegible] obediens [illegible] usque ad mortem, mortem autem crucis. [illegible] autem dicit sepultus non aliud dicit circa mortem addit [illegible] mortuus [illegible] corpus meum sepeli[illegible] et ideo sepultura [illegible] addit nisi quod ad mortem pertinet [illegible] illud et eundem perit articulum [illegible] sepulcrum eius gloriosum.

Quintus [articulus] secundum alexandrum de halis / addidit thomas
et secundum bonaventuram ordinibus / secundum quod in sacro canone ponitur
et eum sanctus thomas assignat quod compleretur. Sanctus thomas istum articulum
apposuit / quia in ipso dubitaverat / dicens Johannis xx. nisi videro in
manibus eius fixuram clavorum et mittam digitum meum in locum clavorum et manum meam in latus eius
non credam / et ideo de isto plenius fuerat a Christo certificatus / cui
Christus dixit / Infer digitum tuum huc / et vide manus meas / et
affer manum tuam / et mitte in latus meum / et noli esse incredulus
sed fidelis / Tunc ait thomas Dominus meus et deus meus etc. / Sed quidam alii di-
cunt hunc articulum philippus posuisse / sic magnus albertus
sed de isto non est vis / Sextus articulus / descendit ad inferna tertia die
resurrexit a mortuis / quem dicit / Sciendum quod Christus secundum animam de-
scendit ad inferna / et per resurrectionem cum corpore ut exinde extraheret
patres sanctos qui in limbo erant / et non omnes de inferno sed dumtaxat
iustos / damnatos vero non extraxit / Osee xiii° O mors ero mors
tua / morsus tuus ero inferne / Ex qua auctoritate per quosdam
extraxit respectu illorum qui in inferno remanserunt / Sicut quando
gustus mordet ab integro panem / integrum panem qui adhuc
remanet / nec mirum quia in inferno nulla est redemptio / Et ut dicit
b[eatus] gregorius in registro / Christus descendens ad inferos illos tantum
per suam gratiam liberavit qui eum venturum esse crediderunt / et eius
praecepta vivendo servaverunt / Ex quo patet quod valde paucos
seu extraxit respectu illorum qui remanserunt / et tamen multi
sunt vocati pauci vero electi / et stultorum infinitus est numerus
Ecclesiastes primo / Christus descendens credentium seu patres in lim-
bo captivos expectabat / sicut exprimit ecclesia in persona eorum
voce lacrimabili clamaverunt / advenisti desiderabilis quem
expectabamus in tenebris / ut educeres hac nocte vinculatos de
claustris / Et augustinus in sermone de passione domini / resonat domini
sancti patres in inferno obscurare lacrimabili Christum exorabant
ut de inferni dolore quod est dilata spe gloriae liberarent / non
de dolore compassione poenae / quia illi poenam non senserunt
Et si Christus ad inferna descendit / portam infernum / vectes confregit
/ et omnes iustos qui originali peccato constituti tenebantur
absolvit / Cuius nempe confestim ad inferos descendere / sicut
stridor ille denotat / dirupta ceciderunt vincula captivorum /
Mox Christus et ipsos audaces inferorum penetrare infernalium
arcem dirigit / ac implacabiles daemonum turmas fracta mea
dira condidit / Tristes ergo mox lugentes quod divitiis squalore
turbae quos ipsos captivi obtinuerunt / et ad salvatorem secundum vesti-
gia volatur / sicut ante inquiunt o domine / sicut es sanctus gentium
inspiciendo inspirando ipsos hic redemisti domine / redemisti vivos
morte tua sancta / libera quos mane mortuos morte tua sancta
pati naturam nobiscum sortis totius mundi pereat / sed ad adventum
tuum omnis simul creatura pendebat et duce / et mea tormenta

suspirat / et tetrum inferni iste pavebat / Dum ergo hic es / absol-
ve nos / Dum ascendis / ascende nobiscum / Dum hic es / universa clau-
stra tartarea resolvuntur / Dum enim ascendis nos recedamus
/ et cum redieris ad corporis maiestatem tuam / ne pereat persona
mea / Ergo per auditum precibus / et per dimissionibus / alta voragine
superborum / tortorum / Index non ab inferis levatus exiit / et
leta cum principe suo beatorum turma processit / et ut inquit
Eusebius Emisenus in omelia pasca paschali / Exultat infer-
nus quia resolutus est / gaudeat quia a Christo visitatus sepultus
qui lucem ignotam per secula longa vidit / et in profundi noc-
tis caligine quae apparuit / O pulchra lux / quae a summo celi
fastigio venisti / et nos sedentes sulphurea sede et tene-
bris et umbra mortis subita claritate visitasti / Mox
ergo Christo descendente fugerunt ianitores / illi talia in te-
nebrosa plena / sed metu nimio incubere / sic murmura-
verunt / quis nam inquit est ille terribilis ac niveo splendore
coruscus / Numquam enim noster tartarus talem accepit / numquam
nostra cavernam talem potestatem impressit / numquam in nostram talem
evomuit mundus / Invasor ergo ille est non debitor / effrac-
tor est ille / non petitor / praedator non petitor / iudicem videmus
non supplicem / Venit enim precipere non succumbere / eripere non
parcere / eripere est non manere / Si hic reus esset / tam au-
dax non esset / si enim aliqua delicta sustineret / numquam nostras
tartareas ac nostras tenebras suo fulgore dissiparet / Si
deus est / quid facit in sepulchro / si homo est / quid praesumpsit
facere in inferno / si deus est / ut quid venit / si homo quomodo cap-
tivos solvit / Numquid iste est quem princeps noster beelzebub depo-
suit / aut forsitan quem aggressus in bello vicit / et sic ad
regna nostra vincenda surrexit / Ecce vinctus erat ille per iu-
deos / et per pilatum mortuus erat / certe sepultus / Ecce nunc
videmus quia illusus est praelator noster in modo / nescimus enim
qualem iste stragem prevalet in inferno / Crux enim illa fal-
lens / gaudia nostra / parturiens dampna nostra / per lignum [illegible]
[illegible] quondam ditati fuimus / sed nunc per lignum autem destitu-
imur et turbamur / Ecce nunc ille quasi intrepidus fines
nostros ingreditur / nec pro solum nostra supplicia non veretur
verum etiam alios de vinculis nostris absolvit / Ecce quos sub nobis
plorabant suspirare tormenta / insultant nobis de propria sa-
lute / et non solum iam non verentur sed et insuper iam nobis
minantur / O princeps noster beelzebub / periit omnis letitia tua
/ quae saepe in lucro gaudia tua / Sed tu Christum suspendisti
in ligno / nesciebas nimis / nesciebas ignorans quanta dampna
sustineas in inferno / [illegible] istas audebant voces infernalium

satellitum / omnes ferrei facti sunt vectes / ad impetum domini / qui
frangit et destruit / omnes potestates inferorum / Et ecce innumerabi-
les populi sanctorum domino genibus provoluti / voce lacrimabili clamabant
Advenisti redemptor mundi quem desideratum cum gemitibus / advenisti
quem desiderantes quotidie salvatorem exspectabamus / descendisti pro
nobis ad inferos / noli deesse nobis cum redieris fratribus ad superos / Hec Au-
gustinus in diversis sermonibus et locis similiter / Christus autem resur-
gens a mortuis ad inferna descendit / scilicet anima et corpore glori-
ficatis / et potenter eduxit patres de inferis / et secum gloriose e-
duxit / et sic innuit sanctus Thomas in scripto articulo quo descendit ad in-
ferna / In quo quidem articulo / tanguntur due veritates credende ad
salutem hominum necessarie / et eliminantur contraria documenta periculosa

/ et eliduntur errores hereticorum de quibus infra dicetur

Prima veritas credita / quod descendit ad infera / In prima parte
huius articuli contenta / non habetur expresse in sacra pagina / sed
alii articuli istius simboli / habentur clare in sacra scriptura / Nisi for-
te accipiatur illud apostoli ad Ephe. 4 Christus descendit ad infe-
riores partes terre ad celos ascendit / Inferiores patres sunt / ubi est infernus

// patres

qui est in medio terre / sicut in glosa super illud Jone capitulo 2 proiecisti me in
corde maris / ubi glosa dicit / sicut cor est in medio animalis / sic infernus
in medio terre esse perhibetur / Et sanctus Gregorius in dyalogorum dicit / quid
obstat non video quin infernus sub terra esse credatur / superiores vero
partes sunt / ubi nos habitamus / Et sanctus Thomas istam veritatem ponit
contra heresim [illegible] / de quibus Augustinus libro de origine
heresum dicit / quod ipsi dicunt Christum cum descendit ad inferos / inde ob-
duxisse / et tunc incredulos in Christum credidisse / quod est falsum / Cum
quod sanctus Thomas dicit descendit … asserunt omnes relaxasse
sicut supra dictum est / Ex ista veritate sumitur tale documentum / quod homo
quanto magis est altus / tanto magis debet esse condescensivus / sicut
dei filius cum esset altissimus / non solum nobis voluit condescendere
usque ad lectum mundi / sed etiam animabus usque ad infernum / Unde documentum
est / quod homines quantumcumque sublimes / non debent dedignari de aliquo
actu / tenendo loca humilia et infima officia / Nam Christus duran-
do morti sue / cum esset excelsus / voluit in locis infimis et
inhonorabilibus collocari / Sicut enim locus supremus est dignissimus
/ ita infimus vilissimus / Unde Christus … ad litteram
Luce 14 recumbe in novissimo loco / Circa secundam particulam huius
articuli que dicit / resurrexit tertia die / Math. 28 et Luce 24
Ecce Christus velociter surrexit / quia tertia die / Docemur nos velociter
surgere de peccatis / Ecclesiastici 5 / ne tardes converti ad dominum / et
Act. 12 surge velociter quod dormimus / et hoc propter tria / Primo propter
incertitudinem mortis / quia nescit homo finem sue mortis / Nam multi
decedunt in [illegible] morte / et multi moriuntur … mortem / ut dicit Bernar.
Secundo propter brevitatem temporis Job 14 / breves dies hominis sunt
Nam mille anni ante oculos dei / sicut tamquam dies hesterna que
preteriit ut dicit psalmista / Tertio propter aptitudinem temporis / 2 Corinth.

Erat enim tempus acceptabile / scilicet ad penitenciam agendam / et ad merita in-
merenda / Secundo tercia die resurrexit / ut nos tercia die de peccatis
resurgamus / primo per contricionem peccati / secundo per confessionem eiusdem / et tercio
per satisfactionem / Item prima die sustinuit mala cogitationis / prava
consensus / et per terciam confirmacio peccati / Item tercia die resurrexit / ut
ostenderet veritatem confirmacionis / quia in ore duorum vel trium stat
omne testimonium / ut dicit lex / Item quia verior probacio consistit
/ ut dicit philosophus primo celi / Quarto resurrexit tercia die / ad innuen-
dum quod tercium tempus inchoabat / Nam primum tempus fuit ante le-
gem / secundum sub lege / tercium sub gratia / Quinto ideo tercia die resur-
rexit / quia in christi resurrectione incepit tercius status sanctorum / primus
enim status fuit sub figuris legis / quia ut dicit apostolus omnia illis con-
tingebant sub figuris / Secundus sub veritate fidei et gratie / Tercius
vero erit in claritate glorie / quam christus resurgendo inchoavit / quia
resurgendo iam ianua celi apparuerunt / quo ad meritum per suam passionem
et in eius resurrectione / quantum ad egressum de limbo / Sexto in eius
glosa ascensionem / que ad ascensum in celum / Nam secundum beatum thomam
in scripto tercii / christus per suam passionem omnia impedimenta a nobis
amovit / et omnia bona dedit / quo ad meritum / Sed oportuit ut per
effectum in illa bona introduceremur / Et in temporalem possessionem
eorum / que iam nobis emerat / que quidem bona glorie in tribus consistunt
/ Primo in clara visione divine essencie / que est beatitudo anime / Secundo con-
tinuit descendendo ad inferiores / christus enim secundum Bonaventuram
descendit ad inferos / ut pueri consolarentur per ipsum / ut demones
confunderentur / Et materia eius consolacionis erat pueris de adventu christi
quod per prophetas dictum est / et materia fuit dignacionis [illegible] / et de-
monibus fuit materia confusionis quod [illegible] christus / [illegible]
tia vincet in carne assumpta / sic etiam anima christi de hiis tri-
umphavit apud inferos / demones expoliando / Et ut dicit damas-
cenus hiis qui in tenebris erant / et in umbra mortis sedebant
superluceret / unde sicut in sua nativitate descendit de celo ut luceret
hiis qui erant in terris / quia ipse est lux vera / que [illegible] sicut dicit ego sum
lux mundi / que illuminat omnem hominem etc / vel ideo descendit ad
inferos / ut nobis faceret ascendere in celum / Septimo consistit gloria corporis
in glosa resurrectionis / quia christus resurrexit / nobis exemplum dedit
/ ut sicut ipse resurrexit / ita et nos resurgamus / secundum corinthios xv / Ter-
cio consistit in eodem cognito quod in ascensione perstitit et apparuit

Hec secunda pars huius articuli tractat de documento / quod ad illam
[illegible] quia committitur culpa / ita eciam debet fieri emenda / et co-
secundum thomam / ad istud articulum ita quod prius delinquunt emen-
dam faciant [illegible] dicit etc / Et sicut illi qui peccant circa honorem
elacionis / debent emendam facere circa honorem [illegible] / et illi qui
peccant circa delectacionem / ut circa delectacionem corporalem allectam
debent emendam facere circa [illegible] Sapiencie xi
per que quis peccat / per hec et punitur / Et istud articulum secundum tres

vel ut viam nobis aperiret [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] sive [illegible] fine

pertinet ad veritatem resurrectionis dominice descripsit contra errorem Euthi-
cii dicentem ut refert Gregorius xiiii moralium. Euthicius con-
stantinopolitane urbis patriarcha asserit Christum post
resurrectionem suam assumpsisse carnem fantasticam non ad vere
resurgendum sed solum ad discipulos instruendum de veritate sue re-
surrectionis. Contra ipsum beatus Gregorius missus ab apostolica sede adhuc
cum esset summus pontifex constantinopolim dictum Euthicium vincit
presente imperatore sic ipsum arguendo: Nulla veritas confirmatur
per illud quod non est verissimo magis omnibus dubitabile, sed veritas
fidei nostre confirmatur per hoc quod Christus discipulis apparuit
ut Joh. xx et post dictam resurrectionem instruxerunt, ergo de veri-
tate fidei nostre confirmaverunt, ergo ille apparitio necesse fuerit vere
et non fantastice. Contra ea ille Euthicius superatus sicut scriptum est et
postea error eius disparuit. Racio autem sensualitatis qua fuit, quia
dicit apostolus: Caro et sanguis regnum dei non possidebunt. Christus
autem discipulis ostendens carnem et sanguinem se habere dixit: Videte quia
spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere. Cum beatus Gregorius sentit
quod in scriptura sacra caro aliquando accipitur carne secundum naturam, sicut illud
Genesis secundo: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea.
Aliquando sumitur secundum culpam, sicut illud Genesis vi: Non permanebit
spiritus meus in homine quia caro est, et isto modo loquitur apostolus
in ethimologia(?) dicte. Ex quo sumitur tale documentum morale quod
sicut Christus accelerabat suam resurrectionem, sic ille qui sentit se in pec-
cato mortali debet accelerare suam resurrectionem per sacram confessionem
que restituit animam a peccato. Nec autem debet differre resurgere
putrescit cadaver ex diuturnitate peccati, sicut illud Joelis
primo: Computruerunt iumenta in stercore suo, quod exponens Gregorius
dicit: Iumenta in stercore suo computrescere est carnales homines
in fetore luxurie vitam finire. A tali fetore custodiat nos a to-
[illegible] iam dicti. Notandum adhuc circa primam partem
istius articuli: descendit ad inferna etc. cum Christi passionem quatuor
fuerunt receptacula animarum in medio terre, ut dicit beatus Thomas
in scripto super dist. xlv, quorum unum est quartum, scilicet celum
non recipit, sed celum primum est infernus dampnatorum et ad hunc
locum Christus non descendit nec ab illo aliquem liberavit, et
racio quia passio Christi nulli profuit nisi sit eius membrum vel sibi fiat
per gratiam, sed illi non fuerunt in infernis membra Christi nec poterant
fieri, quia fuerunt extra statum merendi, nec in illo loco est rede-
mptio nec est pro eis orandum quia ibi quasi stultum vel credunt. Secundum
animarum receptaculum est limbus infantium in peccato originali
decedentium, ibi est pena dampni et non pena sensus, et post
alia receptacula est tamen pena sensus quam pena dampni. Patet
ubi sunt utraque receptacula; primo et secundo tenebre interiores et
exteriores sunt ad illud sed locum Christus non descendit nec ab
eo aliquos liberavit, et racio huius est quia ille pueri non fuerunt
capaces gratie Christi nec satisfactionis eius illis patuit suffragium

neq[ue] ad eos extendi / quia ad eos solum extendit / qui eius merita
offerunt per fidem / nec aliquod fidei sacramentum / sacramentum illi esse
potuerunt / de quibus receptaculis iuxta katholicam questionem dicetur
et de suffragiis in purgatorio. Quintum receptaculum sunt
et est supra predicta duo / et dicitur purgatorium / in quo est pena sensus
et dampni ad tempus finitum / et sunt ibi tenebre exteriores et
interiores / quia etiam habet ibi est ignis corporalis / quo penis
iustorum / qui in hac vita suam penam pro non adimpleverunt
affliguntur / usque ad satisfactionem condignam / secundum plus et minus / et in
hec quantum de venialibus secum in hac vita traxerunt / affliguntur autem
minus quam illi in inferno / et gravius quam in hoc mundo / non tamen conveniunt
qui sic sperent et sciant se in inferno non esse / nisi forte propter pene
magnitudinem / sic aliquotiens non advertant / hac autem afflictione
ab igne corporali inflicta / purgantur spiritus a reatibus et reliquiis
peccatorum / et tanto diutius ac durius / quanto medullis cor-
dis eorum intimius inheserat amor mundanorum / et quia pena iam
extra statum est merendi / et non habet locum voluntarii / igitur quod
deficit ex parte voluntatis / in voluntate sustinente / hoc supplet
in acerbitate ex parte pene / postquam autem sufficienter fuerint pur-
gate / immediate evolant / et introducuntur in celestem gloriam
/ sed ante passionem domini / introducebantur in limbum patrum / quod non est
vacuus / quia debent retardari / ex quo purgato eorum est consumata
/ et ianua celi aperta / ex quo nunc habet impunitatem / vel tarditatem
eos relevabis / si retardarentur multum amarent sine causa affligerentur
Nota quod ignis iste corporeus est purgatorii / et etiam in inferno
non agit in animam / ingenita est instrumentum nature / sed solum ut sic
agit in corpus / sed ingenito est instrumentum / divine iusticie / sic agit
in animam ipsam affligendo / et purgando / et hoc in purgatorio / sed
in inferno non purgat / sed tantum cruciat / adurit et non consumit
/ et hec datur est igni illi a deo / sicut datur et corpori ut patiatur
ibi et non deficiat nec consumatur / Exemplum declaratorum ponit Au-
gustinus li. xxi de Civitate dei de salamandra que / et vivit de igne
et non aduritur neque consumitur / Item aliud exemplum / Aurum probatum
in igne inflamatur et non consumitur / Item aliud exemplum
Augustinus in Sicilia sunt montes / qui ab antiquissimis temporibus ardent
seu ignem ascendentem emiserunt / et tamen non consumi sunt. Item
nota quod penarum diversitas / tam in purgatorio / quam in inferno
non est ex parte ignis affligentis / sed ex parte subiecti pacientis / sicut
sub eodem sole unus plus calefit / alter minus / et in eodem frigore
unus alio plus leditur / Ille ergo qui plura habet peccata ille acrio-
ribus penis plus affligitur / et pluribus penis. Item non quod in
peccato mortali sit a deo aversio / et illi aversioni correspondet pena
dampni i. carencia visionis dei / sic sit pro aversione a bono
incommutabili ad bonum commutabile conversio / et illi correspondet

in supplicias pena materialis incendii ignis / Tercio in peccato et vo-
luntatis deordinacio / seu inordinacio / et huic correspondet pena
vermis / quia deordinacio et contra dictamen recte racionis facit quod
ibi pena varia / acerba et eterna / Sunt enim ibi in inferno / ignis / frigus
fletus / fetor / vermis / tenebre exteriores et interiores / flagellum
et timor in visu / et multa alia accidunt eis ad pene augmen-
tum / Ultimo est sciendum / quod hii qui sunt in purgatorio / possunt ad-
iuvari / scilicet suffragiis ecclesie / per elemosinas / ieiunia oraciones /
et sacrificia altaribus / et penas voluntarie assumptas pro eorum cul-
pis / celerius et finaliter expiandis / non autem possunt eis ad me-
ritum vite eterne / scilicet ad absolucionem pene / et hec vel ad pene
mitigacionem / vel ad celeriorem liberacionem / possunt autem magis et
minus / vel pro diversitate meritorum in mortuis / quia illi qui hic plus
meruerunt sibi prodesse suffragia / illis plus prosunt / vel pro-
sunt plus et minus / pro caritate vivorum / que magis specialiter fit
pro aliquibus quam pro aliis / Et dico notanter / quod suffragia vivorum
prosunt illis in purgatorio / et nullis aliis mortuis / non enim
prosunt illis in inferno / vel infantibus in limbo / quia non sunt membra
ecclesie / nec prosunt illis / qui sunt in celo / quia sunt in termino / et com-
munia et oraciones prosunt ecclesie militanti / Unde dicitur in decretis / de
marte / capitulo de cetero missarum / qui orat pro martire / iniuriam facit
martiri / quia hic preter eorum lamentorum dicendum / quod pro animabus defunctis
sit maxime orandum / ut ad maiorem veniant gloriam / scilicet hoc
et varium / vel sperata et sciendum / quod ad illum locum purgatorium
Christus non descendit / neque animas inde / duxit vel de presencia per
descensum liberavit / Racio huius secundum sanctum thomam / quia passio
Christi non habuit temporalem, seu transitoriam / sed sempiternam / Et
ideo tunc quando descendit Christus / non habuit maiorem virtutem
seu efficaciam passio Christi / quam habeat nunc / et ideo illi qui fue-
runt tales / quales nunc sunt / qui in purgatorio detinentur / non
fuerunt a purgatorio liberati per descensum Christi ad inferos / Si
qui autem tunc inventi sunt tales / quales eciam nunc / virtute passionis
Christi a purgatorio liberantur / tales nichil prohibet / per descensum
Christi ad inferos / esse a purgatorio liberatos / et ita illi qui fue-
runt debite purgati / vel qui meruerunt in presenti / quod in descensu
Christi / a purgatorio liberarentur / tales fuerunt liberati / Quartus
locus / seu receptaculum animarum sunt propter defectos tales / qui dicitur
limbus patrum / et sinus abrahe / in quo fuerunt illi / qui in fide recta
et gracia decesserunt / et purgati fuerunt in presenti vel in purga-
torio / ad hos Christus in anima sua descendit / Et hoc fecit tripli-
ci de causa / secundum sanctum thomam / Primo ut pios animos liberaret
et consolaretur / Secundo ut incredulos pios ~~descendit~~ / confunderet
Tercio ut separatos pios / et omnium videntes a tali descensu li

efficaciam #

liberavit / quia licet ex peccato primi hominis incurrit non solum mortem corporis / sed etiam descensum ad inferos / de illo loco / omnes quos ibi repperit liberavit / secundum illud Osee xiii / ero mors tua o mors / morsus tuus ero inferne / Tercio exponens Gregorius in omelia octave pasche dicit / Tamen in celestibus sinibus / salvator noster funditus occidit / mors mortis extitit / quia vero inferno partem abstulit / et partem reliquit non funditus occidit infernum / sed momordit / Sed hic querentur plura Primo quid ad animas in limbo existentes descendit / Secundo quamdiu ibi eas permansit / Tertio quomodo eas eduxit / Quarto quid eas contulit / Quinto si ipsius illuminavit / Sexto quomodo eas in celum empireum locum glorie perduxit / Septimo quomodo intelligitur hoc / hodie mecum eris in paradiso / quod dictum est ad latronem a dextris / Secundum sanctum Thomam respondetur ad singula / parte 3a summe lii q. / Ad primum dicitur / quod statim quando anima Christi separata fuit a corpore Christi / Ad secundum dicitur quod mansit ab hora mortis Christi / que fuit hora fere septima nona usque ad horam resurrectionis / et hec fuit tempus xl horarum / quia diluculo diei dominice resurrexit / Ad tertium dicitur / quod hora resurrectionis eas eduxit de limbo / Ad quartum dicitur / quod statim beatificavit eas / quando anima sua a corpore fuit separata / Tamen tunc statum habuerunt in limbo existentes claram et facialem dei visionem / et habuerunt sue beatitudinis premium / sed non locum / Ad quintum dicitur / quod ipse quando ad limbum / in quo gloria sue lucis illuminat electos suos / Ad sextum / quod in die ascensionis sue / et non prius perduxit eas ad celum / Ad septimum dicitur / quod hic intelligitur de paradiso celestis gaudio et premio / non de loco paradisi / Ille enim quem latronis anima intravit etiam ad limbum et mansit ibi ad horam resurrectionis Unde sensus est hodie mecum eris in paradiso .i. in beatifica visione / quia beatus est qui deum videt aperte / dicitur esse in paradiso Et hic pertendit augustinus contra Abaelardum esse in inferno / et deum videre quamvis celos et deum non videre / Nota quod veteres patres inferni quos Christus confregit in descensu suo / duo impedimenta / quibus sancti patres de inferno et limbo / exire prohibebantur / scilicet reatum culpe primi parentis / nam propter culpam primi hominis / omnes incurrebant mortem corporis / et descensum ad inferos / et clausionem regni celestis / per passionem igitur et mortem suam Christus a morte eterna homines liberavit / ianuam celi eis aperuit / et suo descensu vectes confregit / et eduxit animas piorum / Sicut dicit Zacharia ix tu quoque in sanguine testamenti tui / vinctos tuos emisisti de lacu in quo non erat aqua / Et ad Colossenses ii° Expolians principatus et potestates traduxit confidenter / Ex premissis patet / quod quodlibet predictorum receptaculorum animarum potest dici infernus / quia inferius dicitur quasi infernus / et locus infra nos / Secundo patet ex premissis / quod nec infernus dampnatorum nec limbus decedencium cum solo peccato

Et dicitur tartarus .i. locus insaciabilis latens dicitur tartareis a thartaro grece quod sonat latine tremor frigoris / quia ibi est nimia frigoris asperitas et fetidor denique ait propheta et vocatur etiam baratrum quasi voratrum .i. vorago terre hiatus de quo dicitur in precepto paschali / ne surget propheta tremendo victor redit de baratro Et nominatur avernus .i. sine vero aut sine veritate aut sine verno / quia nec eo ulla est amenitas / Et dicitur acheron ab a quod est sine et chere gaudium quasi est sine omni gaudio Est autem acheron flumen infernalis de quibus dicitur Iob x ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat Et dicitur puteus quia putat .i. fetet pro ut negat urgeat super me puteus os suum Et dicitur abyssus

Da a septem

✝ Et dicitur tartarus quo inspiciorum anime tartarizantur / Et dicitur etiam infernus .i. inferius quia est infra positus velud abyssus et dicitur infernus idest valde ferus secundum ferocem. Et dicitur infernus quia ibi anime inferuntur ad puniendum

quia non reperitur alibi unde si quis inquirit sulphur fel draconum et venenum aspidum ceteris et dixit fornax / et desuper ... apocalipsis 9 datur ei clavis putei abyssi et aperuit puteum abyssi et ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magne Et dicit ... qui in eo detrudentur captivi cathenis ... colligati fame et siti et frigore afflicti

originali / neque locus purgatorii amare sicut per Christum descensum ad inferos destructus / sed quilibet absque cura permaneat / sed pro limbus puerorum est destructus a Christo et per Christum / quia in illo loco nullus de incepto oportebat detineri. Tertio patet ex dictis / error Origenis / qui dixit impios non eternaliter in inferno detineri / aut cruciari / quia deus per suam misericordiam non posset sustinere / quod creatura sua / quam non odit / sed diligit / eternaliter sit in pena / cum ipse non delectetur in pena nostra / neque saciatur cruciatibus nostris. Et si scriptura aliquando minatur penam eternam / hoc dicit non esse secundum veritatem / sed propter terrorem / quia deus intendit liberare homines finaliter a penis / Sed error iste hereticus est valde periculosus / et tanto periculosior quanto videtur esse minor / et in se tenerior. Est etiam impius per se credere / quia sic blasphematur divina essentia / quod tunc datur intelligere / quod iustitia eius non est / Sitter si comminatio dei in sacra scriptura non est secundum veritatem / eadem ratione posset dici quod promissio glorie non esset secundum veritatem / sed fieret / ut ad opera iusticie alliciat / et sic tota scriptura / et similiter fides nostra redderetur suspecta / immo sic non oporteret nos credere fidem quam deus ore suo predicavit esse veram / Dicit enim Ibunt hii in supplicium eternum Matth. xxv. / Et ibidem Ite maledicti in ignem eternum qui paratus est et angelis / non secundum veritatem / sed solum comminatorie dixit / et ad bonum nostrum / ita posset dici de aliis dictis / sed hoc est impiissimum / et destruit totam fidem / Tertio ex dictis patet error Pelagii / qui dixit pueros in utero matris sine originali peccato concipi et nasci / eo quod parentes eorum sancti sunt et renati / et in tantum generationibus etiam non peccant / quod debite transfunt nantur / et deus creans animam bonam infundit / igitur non concipiunt nisi peccatum / quia non apparet ubi intraret / et si non habent peccatum originale / non propter hoc sunt originale dampnantur. Contra hunc eorum librum Augustinus multa scripsit contra Pelagium hereticum [illegible] in pro... ... in inquestionibus capitulo ... Et ... Eph. ij eramus natura filii ire etc. Sed ad rationem Pelagii videtur / quod originalis peccati traductio / est a peccato primi parentis / non ab eo / nec est a natura condita / sed a vicio perpetrato / et anima a deo creata bona / inficitur a carne / de quo in 2o libro sententiarum dis. xxx et tribus sequentibus / et parentes non generant ut sunt renati per graciam / sed sic ut geniti sunt in natura corrupta. Vel sic dicatur homo non generat secundum quod renatus est in mente / sed secundum quod corruptus est in carne / nec generat secundum quod est homo spiritualis / sed secundum quod est homo carnalis / Sicut iudeus circumcisus non generat filium in preputio / sed cum preputio / ita granum seminatur purum / sine palea / sed cum palea generatur / quia non producit granum sine palea.

Quinto patet error negantium purgatorium / dicentium quod status anime

aut vadunt ad celum post mortem aut ad infernum et addunt quod
illi qui in civitate moriuntur quantumcumque prius in illam penam
per hanc vitam sustinebunt. Ille error includit tres alios.
Primus quod nullum peccatum per hanc vitam remanet veniale. Secundus
quod cum dimittitur culpa quod tunc ex toto dimittitur pena. Tertius
quod suffragia ecclesie non prosunt mortuis. Contra primum est xii
Mathei qui dixerit verbum contra spiritum sanctum non remittetur ei neque in
hoc seculo neque in futuro. Hoc beatus Gregorius libro iiii° dyalogorum
exponens dicit hic datur intelligi quasdam culpas in hoc seculo
quasdam vero in futuro posse relaxari. Sed quod post relaxari est
veniale et hoc in futuro non est alibi nisi in purgatorio. Contra
secundum dicit i Cor iii° Si cuius opus arserit detrimentum patietur
ipse tamen salvus erit sic tamen quasi per ignem. Ostendit ibidem uniuscuiusque
opus quale sit ignis probabit. Sic ergo non salvatur nisi
per ignem ergo non sine pena. Et sic de culpa non fuit dim-
issa ideo punitur. Contra tunc quicumque peccator quantumcumque
magnus si conteretur de peccato quantumcumque magis etiam gloriam
valde remissa dummodo esset vera tunc nullam per hanc vitam
pateretur penam quia per contritionem tota culpa videtur sibi
dimissa. Et tamen si sic dimitteretur tota pena cum dimittitur
culpa tunc nulla pena esset iniungenda et si esset impo-
nenda uni non deberet maior imponi quam alteri. Et contra
rationem dicit tunc vitas facere de quibus sanctorum prime ait tertio.
Contra tertium est laudabilis consuetudo et Gregorius libro iiii°
dyalogorum etiam ad patrum plures multi leguntur de pur-
gatorio liberati. Sexto reprobatur error dicentium Christum non
descendisse ad inferos nec liberasse animas et dicitur
hugonod errorem ... precomite. Contra hoc dicit apostolus iiii Eph.
descendit ad inferiores partes terre qui descendit ipse est qui etiam
ascendit et actus ii° quem deus suscitavit solutis doloribus infer-
ni iuxta quod impossibile erat detineri eum a morte. Et item in psalmo
non derelinquas animam meam in inferno etc. ut supra. Septimo
reprobatur error dicentium quod anime iustorum exute antequam iudicium
non possint videre et aperte ac clare essentiam divinam videre
et ita dicunt de animabus impiorum quod non puniantur ante iudi-
cium. Quorum utrumque est falsum et erroneum quia si iustorum anime
deberent expectare iudicium antequam admitterentur ad divinum
conspectum tunc oporteret eas in aliquo loco reservari sed esset
animarum receptaculum si ille non est aliquis nisi secundum primum libus
et tunc ille non esset per Christum destructus etc. Et etiam inmeritum esset
quod eis premium celeste tamdiu differretur sed in se nichil
haberent ad purgandum aut aliquod impedimentum. Studeant

igitur vincentes / ad inferos descendendo meditando / et eorum penas
considerando / ut possimus cultus vitare / propter quos anime affliguntur
/ et ut possimus peccato mundo et vanitati mori / et sepeliri cum christo
iuxta illud Colo iii°. Mortui estis et vita vestra abscondita est cum
deo in christo / Tu eciam hoc facientes cum ipso in novitate vite resur
gemus iuxta dictum apostoli / qui ait Ro vi. Si mortui sumus cum christo
credimus quod simul vivemus cum illo / qui traditus est propter delicta no
stra / et resurrexit propter iustificacionem nostram / Ro iiii° / Hec autem
iustificacio nichil aliud est nisi anime resurrectio / cuius christi resurrectio
est causa / non quidem meritoria / sed exemplaris / Meritoria enim non
fuit / quia postquam resurrexit / iam non viator / et ideo iam non
meruit / sed competit eius resurrectio causa exemplaris nostre resur
reccionis / quod amare / quia christo resurgenti debemus conspirare
secundum animas nostras / secundum magistrum in iiii. d. / Quomodo christus resurrexit
a mortuis / per gloriam patris / ita et nos in novitate vite am
bulemus / glosa de bono in melius ut in novitate vite proficiamus
per iusticiam fidei / spei / et caritatis / quod christus resurgens ex mor
tuis iam non moritur / ita existimate vos / mortuos quidem
peccato / viventes autem christo deo nostro / glosa Sicut christus mortuus
est semel / ita peccata in nobis moriantur semel / ut non iterentur
Et sicut christus semper vivit / ita et vos semper vivatis in virtutibus
et in christo / id est in bono christo operante / alias nulla spes est / Considerandum
quod in iustificacione impii / duo concurrunt / scilicet remissio culpe / et no
vitas vite per graciam / primi scilicet remissionis culpe / mors christi per
quam mortuus est peccato / est causa exemplaris et meritoria / Secun
di scilicet novitatis vite per graciam / causa exemplaris est christi re
surrectio iuxta illud apostoli supra allegatum Ro iiii° / Traditus est
propter delicta nostra / scilicet per mortem tollenda / et resurrexit propter
iustificacionem nostram / Ut igitur christi resurreccioni possimus me
lius conformari in vite novitate / de modo circa eius resurrec
cionem videndum / scilicet resurrectionis christi necessitatem / qualitatem / et utilitatem
Circa ad primum dico / quod necesse fuit christum resurgere / iuxta illud
Luce ultimo / Oportebat christum pati / et resurgere a mortuis / et
hoc patet / ut ostenderet virtutem deitatis sue ii co. ult. Et si enim
crucifixus est ex infirmitate / sed vivit ex virtute / Surrexit autem tercia
die in diluculo / secundum augustinum libro iiii° de trinitate / et iuxta prophetiam
Genesis Marie diluculo / Et hic viderunt angeli / et custodes
sepulcri / qui facti fuerunt velut mortui / non viderunt eum resur
gentem / att ult. Surrexit autem resurreccione perfecta / quia est ad vitam
immortalem Ro vi. Christus resurgens ex mortuis iam non morit
ur / tali resurrectione nullus ante eum resurrexit / et
ideo christus dicitur ab apostolo i. primogenitus mortuorum et i. corinthiorum
xv. dicitur primicie dormiencium / quod primus enim omnibus ad vitam im
mortalem surrexit / omnes enim qui ante eum et tempore resurreccionis sue

fuerunt resuscitati / scilicet dormierunt / secundum Augustinum in epistola ad Evodium
et hoc magis communiter tenet / et sanctus Thomas parte 3a q. liii ar. iiii
Tercio ad finem scilicet resurrectionis qualitatem / surrexit enim Christus cum
corpore vero / et non fantastico / integro / et eodem glorioso habente cica-
trices / fuit autem gloriosum / quia per humilitatem passionis meruit glo-
riam resurrectionis / et anima eius in resurrectione / redundavit in corpus gloriam
suam / et fecit ipsum gloriosum / sibi quatuor dotes tribuens / scilicet clari-
tatem / impassibilitatem / subtilitatem / et agilitatem / fuit autem corpus
Christi / post resurrectionem idem quod prius / scilicet eiusdem nature / sed alterius glorie
/ intravit ad discipulos ianuis clausis Joh. xx et disparuit sive ev-
anuit ab oculis discipulorum / Luce xxiiii / et hoc scilicet quod intra-
vit ianuis clausis / non erat ex natura corporis gloriosi / sed ex virtute divi-
nitatis / corpori unite / non enim est de natura corporis gloriosi / quod sit in eodem
loco / cum alio corpore / quia corporis subtilitas / non aufert quantita-
tem dimensivam / Et ideo dicit sanctus Thomas / super iiii° libro dist. xliiii q.
iii / quod nec duo corpora gloriosa / nec duo corpora non gloriosa / neque duo
corpora / quorum unum est gloriosum / et aliud non gloriosum / possunt esse
de natura sua simul in eodem loco / sed hoc potest esse divina virtute /
Unde corpus gloriosum non dotibus que dicitur subtilitas non potest esse cum
alio corpore in eodem loco / tunc nunquam posset ascendere in celum / et
penetrare celos / cum ipsum non sit divisibile / secundum illud Job xxxvii
dicentis / Celi velut ere solidissimi firmati sunt / Unde etiam ut
prius / quia corpus suum ex sua alterius hominis / penetrasset celos / sed
spera celestis / sine earum divisione / non est ex vi subtilitatis sue
/ sed ex divina virtute / sicut umbra sancti Petri / sanabat infir-
mos / non ex sua natura / sed ex divina virtute / ad edificationem fidei
Quare autem retinuit cicatrices in suo corpore / Retinuit autem
cicatrices in corpore suo secundum Bedam super Lucam / non ex impotentia cu-
randi / sed propter quinque causas / Primo ut in perpetuum sue victorie
circumferat triumphum / Secundo ut discipulorum suorum in fide solidaret
Tercio ut pro nobis apud patrem advocaret / ostendendo quale ge-
nus mortis pro nobis pertulisset / Quarto / ut redemptis sua
morte / quam misericorditer sunt adiuti insinuet / Quinto ut quam
iuste mali dampnentur annunciet / Apoc. i / videbit eum omnis
oculus / et qui eum pupugerunt / Unde Augustinus in libro de simbolo
Servabat Christus / quare cicatrices in corpore suo servaverit / sicut
eum demonstravit Thome non credenti ut tangeret / et videret ita
et inimicis vulnera sua demonstraturus est / ut convincens eos veri-
tas dicat / Ecce hominem quem crucifixistis / videtis vulnera
que infixistis / agnoscitis latus quod pupugistis / quoniam per
vos et propter vos apertum est / nec tamen intrare voluistis / Et nota
quod secundum sanctum Thomam parte 3a q. liiii ar. iiii° beatus Thomas
non solum vidit vulnera / sed etiam tetigit / Tamen ut dicit Leo papa
sufficit sibi ad propriam fidem vidisse / quod videat / sed nobis opera-
tus est ut tangeret / quem videbat / Et beatus Augustinus libro vi contra

pelagianos qui ex videtur significare seu sentire quod christus in resurrectione
vulnera non retinuerit sed tamen cicatrices vulnerum sic inseruit ut haberet
christus non vulnera sed signa vulnerum discipulis demonstravit Beda/ Et
aliquibus magnum fuit lucrum/ et tales cicatrices in christo sicut et in
martiribus erunt secundum augustinum libro xxii de civitate dei/ erunt quedam pul-
critudo virtutis/ et ornatus dignitatis/ ac victorie signum/ Et congru-
varo potest assignari/ quia nisi essent cicatrices et ad maiorem decorem
christus non servasset tales sed sanati detersisset/ Sicut enim balsamus ita
perfecte sanat vulnus/ quod non remanet cicatrix/ multo fortius deus qui
potest sua et aliorum vulnera ita sanare/ quod nullum vestigium rema-
neret Tercio secundum veritatem sue resurrectionis/ communiter multis ostendit/ primo
testimonio angelorum/ qui dixerunt eum resurrexisse/ ut omnes evangeliste di-
cunt Secundo testimonio scripturarum/ luce ultimo/ Tercio multis argumen-
tis .i. signis sensibilibus/ probavit resurrectionis sue veritatem/ et gloriam
Et hic duplicatur/ primo ex parte corporis/ 2o ex parte anime/ Ex parte cor-
poris/ primo ostendit quod corpus suum/ esset verum et solidum non fan-
tasticum vel aereum sicut aer/ quod posuit ipsum palpabile/ luce xx-
iiii/ palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet
sicut me videtis habere Secundo ostendit/ quod esset corpus humanum con-
stitutum naturaliter/ et officium aspectum corporis/ quem discipuli cognos-
centes gaudebant Johannis xx Gavisi sunt discipuli viso domino Ter-
cio ostendit/ quod corpus suum esset idem unum/ quod prius habuerat/ unde
eis vulnerum cicatrices/ luce xxiiii/ vide manus meas et pe-
des meos/ quia ego ipse sum Ex parte autem anime/ itaque corpori unite
ostendit resurrectionis veritatem/ per opera triplicis vite/ primo per opera
vite nutritive/ in hoc quod cum discipulis manducavit et bibit/ luce
xxiiii/ et fuit ibi vera comestio/ quia corpus christi fuit animatum
nec tamen cibus in ipsum corpus est conversus quia comedit secundum Bedam
potestate non egestate Secundo per opera vite sensitive/ in hoc quod discipulis
ad interrogata respondit/ et presentes salutavit/ in hoc ostendit se au-
dire et videre/ luce xxiiii et Johannis Tercio per opera vite intellective per que
scripturas eis exposuit luce ut supra manifestatur scripturis per resurrectionem
Etiam hic dominus naturam per miraculum in piscibus capiendis Johannis
xxi et efficaciam per que/ quod eis videntibus ascendit in celum Actuum
primo/ Ipsa enim virtute nullus potest nisi deus in celum ascendere/ unde
Johannis iiio Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo
filius hominis qui est in celo/ Nota aliqui resuscitatur false ut Sa-
muel i Regum xxviii/ Sub eius effigie demon apparuit secundum augustinum
in epistola ad simplicianum/ et ponitur in decreto xxvi questio v Nec mirum quod
angelus sathane/ qui se solet se transfigurare in angelum lucis ii
cor xi/ Item Samuel fuit vere suscitatus a morte Alii suscita-
vere sed imperfecte/ quia iterum sunt mortui/ ut lazarus Johannis xi/ et plu-
res alii per heliam et heliseum suscitati/ iii Regum xvii/ iiii et
xiii/ Alii suscitantur vere et perfecte/ ad vitam immortalem/ ut
christus/ Prima suscitatio sicut quecumque seu prima ypostatica a
reconciliatione/ 2a in prima prefiguratione/ Item ad manifestationem

et quia / ubi xpus quadraginta diebus post resurrectionem cum discipulis mansit
[illegible] veteris testamenti non comparuit / ut aliqui doctores determinant / ubi ipse
in diebus fuerit. Et hoc valde extraordinarie fecit / capitulo [illegible]. Primo ad ostendendum
quod anima / et corpus glorificatum non determinantur ad aliquem locum / ut ab alio aliquid
recipiunt / sed habent potestatem super omnia loca et locata / et dum volunt ostendunt
se / et quando nolunt non ostendunt se. Et semper quando volunt se ostendunt / sic
[illegible] ut [illegible] / Unde xpus apparens apostolis / non ostendebat corpus suum
glorificatum. Et ideo quia oculi mortales non possent illud sustinere videre / ut dicit
magister / Unde corpus glorificatum / et anima existens in igne / ut patitur ab igne /
aut anima patiatur ab igne infernali seu purgatorii / hoc non est
[illegible] ignis ille est instrumentum divine iustitie / [illegible] sicut
[illegible] possent [illegible] / aut nollent / ut [illegible] / [illegible]
[illegible] ad ostendendum / quod beatitudo non consistit in aliquo loco / sed solum
in visione dei faciali / Unde anima existens in inferno est [illegible] esset
in gloria eterna. Luce xxiij / Hodie mecum eris in paradiso
et tamen illo die anima illius latronis ivit ad limbum / sed quia ibi clare
videbat faciem dei / sunt super deum est / Unde et doctores dicunt / quod angeli
qui nobis [illegible] / sunt in gloria dei. Math. xviij. Angeli
eorum [illegible] vident faciem patris qui in celis est / Unde sicut sol lucens in
[illegible] omnes tenebras fugat / et omne aliud lumen obfuscat / sic
deus existens in anima gloriosa in qua [illegible] consistit gaudium
glorie / omnem penam a corpore excludit / [illegible] in corpus
et omnem aliam delectationem [illegible] facit / [illegible] cum angelis [illegible]
[illegible] omnis caro / Et quia celum empireum dicitur locus
beatorum / hoc non est de esse glorie / sed de bene esse / Et quia in eo deus
ostendit gloriam. Tercio ad ostendendum / quod nullus locus / ut aliqua
[illegible] istis [illegible] et corpori glorificato / [illegible]
[illegible] / Unde patet [illegible] hugo de quodam / qui
videns [illegible] apparente [illegible] sibi [illegible] / quo [illegible]
vidit / et dicebat / quod libenter [illegible] sibi [illegible] / si [illegible] videret
[illegible] tantam delectationem quam sensit [illegible] glorie [illegible] Quarto
ad ostendendum quod xpc erat verus deus / qui est ubique essentialiter
presentialiter et potentialiter / Et non magis in uno loco quam in alio ut
inquit magister in primo di. xxxvij

Et dicit quare ante passionem quadraginta diebus et non pluribus necesse
fuit manifestari corporaliter post suam resurrectionem in mundo. Tercio ad hoc redditur
sententia Hugonis de prato, quod hoc fecit Christus quia primo ad ostendendum
quod post quadraginta horas resurrexit a morte. Petrus: quare vocat resurrectionem suam
Iesus Christus illud apocalypsis xx: Beatus qui habet partem in resurrectione prima,
quae quidem resurrectio fuit per veram [illegible] et confessionem. Quarto
secundo non statim ascendit in celum, sed post quadraginta dies
ut post plenam satisfactionem et completam penitentiam, quae per quadragenarium
numerum designatur. Sanctus autem [illegible] facto [illegible] [illegible] [illegible]
quod figuratum fuit in Helia, in regum libro iii [illegible] qui postquam [illegible]
sub iunipero ambulavit quadraginta diebus et quadraginta noctibus
usque ad montem dei Oreb. Tercio ad demonstrandum quod consolationes
quas deus dat sanctis suis ad tribulationes quales permittit super eos
[illegible] sicut [illegible] ad dei [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] actus eius
sicut dicitur [illegible] quod preterijt. Et dicit ad horam in vita [illegible] quod est
[illegible] et vapor, et apostoli fecerunt quadraginta horis in desolatione et
turbatione de morte Christi, quia tot horis iacuit mortuus in sepulcro, voluit
eos quadraginta diebus consolari per presentiam et loquelam, ut dicit [illegible]
plus [illegible]. Quarto ad ostendendum quod si deus quadraginta diebus pluit
[illegible] tribulationem et vindictam in diluvio, quia totum mundum submersit
exceptis viii animabus in archa Noe, contra Christus ergo pluit xxxx
diebus aquas gratie [illegible] et [illegible] [illegible] volentibus recipere, et in
maiori copia quam tunc effunderent aquas [illegible] non dat deus
spiritum ad mensuram, sed una domus plena est [illegible], et tot [illegible]
[illegible] ad [illegible] redundaverunt, et ad omnes posteros
fuerunt, et usque ad nos [illegible] quibus Christus apostolis fecit, qui tunc
redundabant, quia [illegible] [illegible] [illegible] pro
adherent in eis nos fecit Johannes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
his qui crediderunt [illegible] [illegible] adimplentur [illegible] [illegible]
[illegible] nos [illegible] [illegible] apostolorum, ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] filij, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut dicit apostolus [illegible]
Quinto ad designandum quod [illegible] [illegible] resurrectionem [illegible] morte et
corporali et spirituali requirunt, et ideo [illegible] [illegible] sufficit ad [illegible]
[illegible] mortem, et quadragenarium ad probandum resurrectionem, [illegible] ad vitam [illegible]
ad mortem [illegible] [illegible] sufficit [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] sufficit [illegible] [illegible] [illegible] totam legem observat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

sue resurrectionis pertinet / quinquies et multotiens apparuit / scilicet prima
die resurrectionis quinquies apparuit / primo marie magdalene / qui
bus ipsa dixit / quod vidit dominum / et ille dixerit / tunc domino ob
viavit eis in via dicens / Avete etc. / et tunc pervenit eius tene(bant)
pedes suos / matthei xxviii / Tertia vice apparuit petro secundum ubi / et eum
negaverat / Quarta vice apparuit duobus discipulis euntibus in
Emaus / luce xxiv / Quinta vice decem duobus in unum congregatis
cum duo dixissent apparitionem petri scilicet xi apostolis / luce xxiv / post
hunc diem / apparuit adhuc quinquies / de quibus apparitionibus
dicit ewangelium / prima illarum / et sexta in ordine scilicet in die viii / quando
thomas vidit et tetigit cicatrices Johannis xx / Secunda vice ad mare
tyberiadis Johannis xxi / Tercia vice in galilea / in monte thabor /
matthei xxviii / Quarta vice in unum in die ascensionis / recumbentibus xi
discipulis marci xvi / et actuum i / Quinta vice in monte oliveti / quando
in celum ascendit / marci xvi / luce xxiv / et actuum primo / Hee apparitiones
dinumerat ab ewangelistis sunt septem / licet plures fuerint secundum sanctum thomam
parte 3a q. lv. art. vi° Nam actuum i° dicit quod discipulis con
versando per dies xl ascendit in celum / et sic plus in galilea et ad
consolacionem ipsorum viii i corinthiorum xv dicitur Visus est plus quam quingentis
fratribus simul / Deinde visus est iacobo / De quibus apparitionibus in
ewangelio nichil habetur / Item secundum ambrosium in libro de virginitate
Christus primo ante omnes apparuit matri sue dignissime / et hoc videtur
etiam verisimile / Quare autem christus post resurrectionem non faciat as
sidue ut prius suis discipulis conversacionem / cuius causam assignat
sanctus thomas ubi supra dicens / quod erant discipulis declaranda
scilicet gloria resurrectionis / et gloria resurgentis / veritas resurrectionis
sufficienter ondebat per hoc / quod eis pluries apparuit / familia
riter locutus fuit / quod eis comedit / et bibit / et se eis palpandum
prebuit / Sed ad gloriam resurgentis manifestandam / noluit eis conti
nue conversari / sicut prius fecerat / ne videretur ad talem vitam resurre
xisse / qualem prius habuerat / Sed quo autem loco fuerit / quando discipulis
non apparuit incertum est / quod hec scriptura non exprimat / quia tamen dicitur
quod in omni loco fuit dicendo cuius / potuit ergo esse in paradiso ter
restri / cum enoch et helia / vel loco ille in terra / videtur esse ame
nior / aut dignior / aut alibi pro voluntate sua benedicta / Sepe
circa hec tres errores / post christi resurrectionem resurgebant / Primus eorum / qui
crediderunt christum esse privatum [illegible] / et remansisse apud in
feros / Secundus errorum facultas potest ex pluribus / Etiam sic potuit ali
os suscitare ad vitam / ut lazarum / et filium vidue in naym / et
puellam in domo / potuit et seipsum secundum illud Johannis x / Ego po
no animam meam et iterum sumo eam / Tertius expositio anime et corpo
ris / non suffecit / sunt dimissio vel separacio anime a divinitate / quia
deitas quod semel assumpsit nunquam dimisit / Sed caro christi animam
reposuit in morte / et resumpsit in resurrectione / non quidem potestate
sua / sed potestate deitatis / carne inhabitantis / ut Johannis v. dicitur Sicut
pater suscitat mortuos et vivificat / ita et filius quos vult vivificat

Ille autem accesserunt et tenuerunt pedes eius et adoraverunt eum

Dist. lec.

Exemplum capiatur in natura / Si leo tercia die anchelitu suo / suscitat
catulos suos mortuos / quid mirum / Si pater celestis filium suum tercia
die resuscitavit / Secundus error est eorum / qui credunt animam cum
corpore mori / sed hoc esset verum / idem homo non posset resurgere / Et contra
hunc dicitur Mat. x. Nolite timere eos qui occidunt corpus / et amplius
non habent quid faciant / sed timete eum / qui potest perdere corpus et a-
nimam mittere in Jehennam / Et Apoc. vi. dicitur / Vidi animas inter-
fectorum sub altare dicentes / Usque domine non vindicas sanguinem
nostrum etc. / Tercius error est eorum / qui non credunt resurrectionem
ut Saducei / Sed proprio Christus in carne sua resurrexit / et nos re-
surgemus / Ut dicit apostolus i Cor. xv / Christus ipse est causa nostre resurrectionis
Et notandum sicut duplex est mors / scilicet anime per culpam / et corporis / per
anime a corpore separacionem / ita duplex est resurrectio / una est anime per
graciam / que dicitur resurrectio prima / Apoc. xx / alia est corporis per
anime gloriam et reunionem / Et sicut mors anime causavit cor-
poris mortem / ita vita anime in gloria / que est eius resurrectio causa
causavit eius corporis resurrectionem / vitam / et gloriam / quam in resur-
rectione corpori pro vincturum / scilicet mors prima dicitur / quod in presenti vita
anima per culpam moritur / sed mors secunda dicitur / quando anima cum corpore
dampnatur / Apoc. xxi / et ibi neque anima / neque dicitur vivere etc.
Albertus autem de hoc articulo sic inquit / Tercio loco simbolum posuit
Philippus dicens / Descendit ad inferna / tercia die resurrexit a mortuis
In quo quidam multum dubitaverunt / utrum descensus ad inferos et resu-
rrectio mortuorum ad unum et idem credibile quod vocatur articulus pertineat
sed salvo iudicio meliori sentencie dicendum videtur / quod resurrectio dicit esse scilicet anime
et corporis / et descensus ad infernum / ut dicit Damascenus anime est iam
deificate / iam in inferno viam fecit beatitudinis in visione deitatis
quiete cum anima etc. / Et ibi implevit quod dicitur Osee xiii O mors ero
mors tua / morsus tuus ero inferne / Primorum autem mortem et
morsum inferni sunt actus vite et non mortis / Ubi enim complevit quod
dicit Mat. xii et Luc. xi / cum fortior eo intravit in domum fortis armati
et alligavit fortem et omnia vasa illius distribuit / Et hec omnia
pro certo sunt actus vite / et ad resurrectionem relicta / Et ideo cum resur-
rectione in toto credibilem ab omnibus / Ecclesiastici xxiiii penetrabo inferiores
partes terre et inspiciam omnes dormientes et illuminabo omnes sperantes
in domino / De resurrectione autem dicitur in Psalmo Resurrexi et adhuc tecum sum
Quod enim in toto perii per mortem sicut impii iudei arbitrati sunt
Psalmus Ego dormivi et soporatus sum / et exsurrexi / quia dominus suscepit
me
Et sic circa presentem articulum in generali dictum est / De diversis receptaculis
animarum post separacionem anime a corpore / que quidem quinque sunt in medio
terre / scilicet infernus dampnatorum / limbus infancium / purgatorium pro
animabus que secum hic portant aliqua purgabilia / quintum limbus
patrum / qui fuit positus super purgatorium / Quantum ergo pro maiori noticia
predictorum receptaculorum movetur istam questionem
q°
Utrum animabus in caritate hic decedentibus / secundum hic aliqua purgabilia

descendentibus purgatorii locus a iusticia diuina sit deputatus / Et
arguitur quod non / quia contrariorum contrarii sunt effectus / sed caritas
et peccatum mortale sunt opposita / ergo contrarii sunt eorum effectus / Sed peccatum mor-
tale post mortem immediate dampnat / ergo caritas post mortem statim
saluat / ergo non est aliquis locus purgatorius inter salutem et pur-
gatorium / Et confirmatur / Deus non remunerat post mortem nisi similem
sibi per caritatem et dilectionem / ergo non punit post mortem / nisi auer-
sum a se per superbiam et odium diuinum / sed talis solus est ille qui
decedit in mortali peccato / ergo videtur quod solus ille puniatur post mortem
/ et sic nullus alter in caritate decedens preter aliquos purgabilium / que statim
deferunt preter que permittit purgatorium puniunt / i. quod falsum / In oppositum
arguitur i. per illud Apocalypsis XXI / Non intrabit in eam aliquid coinqui-
natum / Sed multi in caritate decedentes moriuntur inquinati veniali peccato
/ ergo necesse est esse locum in quo purgentur / et illum vocamus purga-
torium / Et confirmatur / In omni enim videmus quod antequam inducatur
vltima perfectio / quod oportet purgari subiectum a contrariis dispositio-
nibus sibi insitis / ergo cum purior sit forma glorie quam aliqua naturalis for-
ma / similiter purgari subiectum ante ipsam / Sed tales aut dispones post
mortem inueniuntur in animabus / ergo necesse est quod eas purgari antequam
glorificentur / que anime sunt in caritate decedentibus statim sunt aliquis
purgabilium descendentibus purgatorii locus a iusticia diuina est depu-
tatus / i. quod verum / Et quod hec questio presupponit duo / et tercium querit / pre-
supponit nempe primo quod aliqui anime in caritate hic decedant / Secundo quod
aliqua purgabilia statim deferunt / Et tercio querit / cum ei diuina
iusticia sit eis locus purgatorii deputatus / Et secundum hoc istam
questionem in tres articulos distinguam / In primo ponam notabilia terminorum
tituli questionis explanando / In secundo subiciam aliquas conclusiones cum
certis corollariis / In tercio ad rationes in oppositum [illegible]
Circa ad primum noto secundum Augustinum / Anima est substancia creata incorporalis
et immortalis deo similis ymaginem dei habens / vel secundum Richardum
anima est spiritus invisibilis simplex in essencia / multiplex in officio / simplex
essencia perpetua et indissolubilis / et ut Cassiodorus dicit est substancia incorporea
intellectualis racionalis invisibilis immortalis / homini ignotam i. occultam
originem / vel habens tercium adiunctum ad se / Secundo noto terminus
caritas secundum doctores multipliciter capiatur / quia aliquando creatur / aliquando specialiter
pro caritate increata / hic tamen caritate volo uti pro caritate creata
sed pro effectu caritatis diffuse in cordibus nostris / quo diligimus deum
super se / et proximum propter deum / et capit apostolus caritatem ad Romanos v
dicens / Caritas dei diffusa est in cordibus nostris / et caritas est habitus
immediate a deo infusus / Aliquando capit pro habitu acquisito / Nam
sicut ex actibus iteratis generatur in nobis habitus moralis 2o Ethicorum
ita ex actibus iteratis diligendi deum super se et proximum propter deum / fre-
quentata generatur habitus ad consimiles actus inclinans / et secundum Januensem
in katholicon caritas dicitur quasi cara unitas / quia nos unit caro seu deo
Inter quod apostolus ipsam nominat vinculum perfectionis i. perfecte unionis

Et diffinitur sic / Caritas est dilectio gratuita per quam meremur in via
et apprehendimus in patria / in qua dilectio deus pro quo ... / Et quod omnis caritas
est dilectio / licet non econverso / gratuita propter deum / eo quod non omnis
dilectio est caritas / sed solum illa que gratos facit nos
deo / et ei accepta reddit opera nostra / meritum autem et premium reddit
pro effectu .1. cor. xiii. Si tradidero corpus meum / ita ut ardeam
caritatem autem non habeam / nichil mihi prodest scilicet ad meritum et ad premium
Hec namque sola secundum augustinum xv de trinitate capitulo xviii est illud do-
num / quod dividit inter filios regni eterni / et filios perdicionis eterne
Ipsa namque secundum eundem in libro de moribus ecclesie via dei ad hominem / via hominis
ad deum / per ipsam enim venit deus ad hominem et in hominem / et factus
est homo / et tam familiaris est deo / ut ipse deus mansionem here
noluit voluerit ubi caritas non fugit / hec ille / Hec etiam secundum hugonem
in libro de caritate omnem languorem anime sanat / viciorum radi-
ces extirpat / omnem virtutem erigit / mentem illuminat / conscienciam mundat /
animam letificat / deum demonstrat / animam in qua caritas habitat / super-
bia non inflamat / nec luxuria non inquinat / hec ille / In qua
quidem caritate multi hic decedunt / qui in purgatorio credimus / Circa nonum
quod sit purgabilia secundum magistrum in libro iv dist. xxi capitulo vi intelli-
guntur peccata venialia / et peccatorum mortalium dimissorum sine ...
venialium pena non deleta / Unde dicit magister / est enim quis bonus
caritatem habens / sed adhuc quadam cupiditatis affectu amans
hec secularia / talis ... subita morte opprimitur / in illo terreno
affectu mortuus est / et tamen salvabitur / a quo non se hic absolvit
ergo post hanc vitam ab illo purgabitur / constat ergo quod peccata sed venia-
lia post hanc vitam dimitti / et peccata ante hec dixit / Hec autem de venialibus
relatum esse scilicet / et per apostolum .1. cor. iii. tria purgabilia intelli-
guntur per lignum fenum et stipulam / super qua litera dicit augustinus libro xxi
de civitate dei capitulo xxvi et est in glosa super illud .1. cor. iii. Dies
domini declarabit / quia ignem tribulationis tristitie invenient / crema-
bilia edificia que secum portaverint crematorum id est culpam / non
causam cremationis / Et idem super gen. post istius sani corporis mor-
tem donec de igne purgatorio veniat ad diem dampnacionis / ac re-
munerationis / si hoc temporis intervallo ... desunctorum qui edificaverunt li-
gnum fenum et stipulas / huiusmodi ignem dicantur perpeti / quem alii
non sentiunt / qui huiusmodi edificia non portaverunt / et inveniant ignem
tristitie tribulationis venialia cremantem / non redarguo / quia forsitan
verum est / sed quod dixi salvos esse per ignem / hec ille / Decimo nondum
secundum b. Thomam in scripto quarti dist. xlv q. vi ... et
de orig. super eadem ... dist. ... Quamvis sunt habitacula ... post mor-
tem animabus divisis deputata / primum est infernus dampnatorum
in mortali peccato finaliter decedencium / in quo est pena eterna / tam sensus
quam dampni / Et secundum hugonem libro de sacramentis / infernus est locus sine
mensura / profunditas sine fundo / plenus ardore corporali / plenus
fetore intollerabili / plenus dolore innumerabili / ibi miseria / ibi desperacio

ubi nulla spes boni / nec desperatio mali. Et in 3° immor. ho. de visibili
conditionis humane generis infernalis nec lignis nutritur / nec flatu
succenditur / sed a deo creatus est in generatione illis ab origine mundi
qui secundum eum sic ardebit et nunquam lucebit / sic cremet / et nunquam consumet
sic afficiet et nunquam deficiet. Haec ille. Et ut Richardus dicit in 4° li.
inferno sunt quattuor loca / quorum sic secundum superius et inferius. In loco
maxime infimo sunt damnati pro peccato actuali / in illo qui est immediate
superius sunt damnati pro solo peccato originali. In loco qui continenter
est super illum sunt anime que purgantur ubi de lege communi. Verumtamen alique
secundum dispensationem alibi in diversis locis purgentur ex aliqua causa
speciali / scilicet ut viventibus quid immineat ad cautelam instructionem / vel ut
viventibus eorum pene innotescentes per suffragia ecclesie mitigantur / et
ut patiendo ubi peccaverunt dei iustitia aliquibus sensibilibus manife-
stetur / et iste locus purgatorii datur pro peccato actuali scilicet veniali
in quo est pena temporalis tam sensus quam damni / quod autem iste locus
sit ponendus / ostenditur expresse / scilicet auctoritatibus sacre scripture, rationibus, re-
velationibus sanctorum et exemplis. De primo namque dicitur ij Machabeorum oro cogitatio
xij Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut
a peccatis solvantur / quod non potest intelligi de illis qui sunt in inferno scilicet
perpetui / cum dicitur Luce xvj quia ibi nulla est redemptio sed sempiternus
horror inhabitat. Job x. Nec de illis qui sunt in gloria / quia illi non indigent
nostris orationibus / quia ut dicit Augustinus in ser. Iniuria est pro martire
orare in ecclesia / cuius debemus orationibus commendari / ergo intelligendum est
de purgatoriis in quo anime a peccatis per suffragia ecclesie militantis a peccatis
solvuntur. Tertio ergo quod purgatorium sit ponendum auctoritate ecclesie quia multa
impendit suffragia purgandis animabus. Unde ij Machabeorum xij c.
Iudas Machabeus xij milia dragmas argenti misit Ierusalem
offerre ea ibi pro peccatis mortuorum [illegible] de super ecclesiam et eius
suffragia essent superflua quod est inconveniens. Item idem patet ij Regum c. ult.
Trium tibi datur optio / elige unum ex his quod volueris ut faciam tibi / aut
septem annis veniet fames in terra tua / aut tribus mensibus fu-
gies adversarios tuos / aut tribus diebus erit pestilencia in terra tua
Ubi dicit quidam doctor per septem annos pena gehenne perpetua / quia per-
petuitas per septem notatur. Per tres vero menses pena purgatorii quia
deficiet qui defectus notatur per menses / qui dicitur a mene quod est de-
fectus / per tres dies pena presentis intelligitur / hec enim est via trium dierum
in solitudine extra dicitur per eundem pro secundo auctoritatibus. Unde Gregorius ho
4° Dyalogorum c. xl narrat de Paschasio dyacono qui fuit
mire sanctitatis elemosinarum maxime opibus vacans contemptor sui / sed
facta contentione fidelium inter Simachum et Laurentium / ad pontifica-
tus ordinem Laurentium elegit / et in hac sententia usque ad exitum persti-
tit. Hic temporibus Simachi defunctus / eius dalmaticam feretro suppo-
sitam / quidam demoniacus tetigit / statimque salvatus est. Post multum
vero temporis Germano Capuano episcopo apparuit in penis. Quo viso ve-
hementer expavit / et quid illic tantus vir faceret vehementer inqui-
sivit. Cui inquit pro nulla alia causa in hoc penali loco positus su-

nisi / quod in parte sancti Ambrosii contra Simmachum sensi / Sed queso te
pro me deum deprecare atque in hoc cognosces / quod exauditus sit / si me
rediens non inveneris / Itaque de re vir dei Germanus se pre-
cibus subdidit / et post paucos dies rediit / et iam predictum paschasi-
um in loco eodem minime invenit / quia cum non malicia sed ignorancie
errore peccaverat / purgari post mortem potuit a peccato / Hec ille / Item
talis vel in purgatorio eiusdem esse ponit purgatorium / Et Gregorius Nisse-
nus dicit Si quis amico Christo consenciens in hac vita purgare peccata
nequiverit post transitum hinc per purgatorii ignis conflacionem expe-
ditur / Et Augustinus dicit Si vivi in aliud tempus distulerit fructum curacionis
post purgabitur igne purgacionis / Et quod purgatorium ponendum patet auctoritate
venerabilis Boecii libro [illegible] prosa [illegible] in hec verba inquiens Sed queso inquit
te illa nec fuerit post defunctam morte corpus relinquit etc magna
quidem inquit / quarum alia penali acerbitate / alia vero purgatoria clemen-
cia exercentur / Item secundo ostenditur sanctorum revelacionibus esse purgato-
rium / Sic patet per multorum exempla / qui in singulis purgatoriis existen-
tes / post mortem corporum suorum apparuerunt plerumque [illegible]
ut sibi a suis suffragiis [illegible] [illegible] et petentes ab eis suffra-
gia / vel ut ab amicis ea sibi fieri procurarent / sic patet de matre
sancte Elizabeth et Petro [illegible] / quem sanctus Stanislaus suis precibus
suscitavit etc / Tercio ostenditur racionibus purgatorium est ponendum
nam quidam omnino hic purgantur / et hii statim post mortem avolant / sic
patet de omnibus martiribus virginibus et confessoribus etc / Alii nec pur-
gantur / nec purgari incipiunt / et hii cum moriuntur mox in infernum
descendunt iuxta illud Job xxi Ducunt in bonis dies suos et in puncto
ad inferna descendunt / Alii vero hic purgari per penam incipiunt / sed
propter defectum vite purgacionem non perficiunt / ideo necesse est ut vadant in
locum ubi perficiant purgacionem quam hic inceperunt / Et ille locus vocatur
purgatorium / Dequo dicit Psalmista Transivimus per ignem et aquam et de-
duxisti nos in refrigerium / Et Psalmista [illegible] Sicut igne me examinasti
Insuper bonorum et malorum alii sunt simul [illegible] / Simul mali descen-
dunt ad infernum iuxta illud Luce xvi Mortuus est dives et sepul-
tus est in inferno / Non simul mali in limbum / quia a solo Simul
boni ascendunt in celum Luce eodem Mortuus est mendicus et por-
tatus est ab angelis in sinum Abrahe / Non simul vero boni vadunt
ad alium locum et hic vocatur purgatorium / Item dampnatorum duo
sunt loca scilicet infernus / et limbus / ideo et salvandorum duo sunt loca
scilicet paradisus et purgatorium / quia secundum quod quomodo dicitur unum oppositorum
et reliquum [illegible] etc / et aliis patet per illud Luce xvii Ubi corpus fuerit
ibi congregabuntur et aquile / Nam Christus redemptor noster est corpus illuc
procul dubio congregabuntur et anime iustorum / Et Apostolus ad Philippenses
dicit Cupio dissolvi et esse cum Christo / Et sanctus Thomas in libro quarto [illegible] quod locus
purgatorii est coniunctus inferno et anime eodem igne purgantur quo
dampnati in inferno cruciantur / Pro tamen predeterminatis / dicit enim idem doctor
quod sit post diem iudicii divina iusticia decreta post hanc vitam purgantur
non ministerio demonum quorum victores extiterunt / nec ministerio angelorum

qui curas suos non tam vehementer affligunt / Sed tamen possibile est quod an-
geli eas ad loca penarum deducant / et exspectando demorentur / Quod de penis
bonorum legitur eas comitari et assistere purgande / sed ut eorum peccata
pro parte faciunt / tum ut in extremo exitu a corpore suo aliquid aliquando
recipiant / Quia licet aliud secundo quando ad locus purgans est puniuntur homines
et a malis angelis sicut ab hostibus ut patet de Job / et a bonis sicut
patet de Jacob cum quo certavit sermone angelus penitentie enarrans et
hoc eciam expresse dicit Dionisius ca. iiij de divinis nominibus quod anime bon-
orum angelis medio puniuntur / et tunc secundum veritatem sacre scripture / et
si bona est per ministerium boni deducatur / ita quod ipse solus sit deductor
et non tortor / Si vero sit mala per ministerium demonum deducitur ad sup-
plicium / hic tamen magis probabile est concedendum quibus inter-
sit in hac parte assendum. Haec ille. Et dicendum est quod pene purgatorii
et inferni quod secundum Albertum infernus non est nisi ad puniendum
et ideo omnia que puniunt ibi congregantur / sicut frigidum humidum calidum
et immundicie eorum post conflagracionem mundi ibi descendent / Ideo quod nominatur
pluribus nominibus contra illud Job 24 Transibunt ab aquis nivium ad
calorem nimium / Et Ysaie ultimo Ignis eorum non extinguetur / et ver-
mis eorum non morietur / Sed purgatorium ponitur ad emundandum et pur-
gandum et ideo non potest nominari nisi eo nomine puniente quod habet vim purga-
tivam et consumptivam et hoc est calidum ignis / et ideo tantum nomine ignis
nominatur / frigidum enim etsi punit non tamen purgat / quia non habet vim con-
sumptivam / Et quibus dicitur quod in purgatorio sit duplex pena / Pena
damni inquantum sunt retardati a divina visione / Alia sensus secundum
quod ab igne corporali puniuntur / Et quantum ad utramque penam purgato-
rii minima pena maximam huius vite excedit / quanto enim aliquid
magis desideratur / tanto eius absencia est molestior / et quia affectus
quo desideratur summum bonum post hanc vitam in animabus sanctis est inten-
sior / quia non retardatur affectus mole corporis / et eciam quia terminus fruendi
summo bono iam advenisset / si aliud non obstaret et ideo de retarda-
cione in purgatorio maxime dolet / Similiter cum dolor non sit lesio
sed lesionis sensus / tanto aliquis magis dolet de aliquo lesivo quanto
magis est sensitivum / Unde lesiones que fiunt in locis maxime sensibilibus
sunt maximum dolorem causantes / et quia totus sensus corporis est ab
anima / ideo si in ipsam animam aliquid lesivum agat de necessitate oportet
quod maxime affligat / et ideo oportet quod pena purgatorii quantum ad penam
damni et sensus excedat omnem penam vite istius / Hic est quod beatus
Augustinus in quodam sermone de purgatorio dicit / Ille ignis purgatorii
durior erit quam quicquid in hoc seculo penarum aut sentiri / aut videre
aut cogitare quis potest / Et magister in compendio de igne purgatorio dicit quod et
si eternus non sit / miro tamen modo gravis est / excellit enim omnem penam
quam umquam aliquis passus est in hac vita / unde in terrene multa
est tanta pena / licet innumerabilia martires passi sint tormenta / que
pena purgatorii perfecte est satisfactoria / Et Richardus dicit quod

debitor a suo debito dicitur posse liberari. Secundo modo cum solvit debitum. Tercio modo cum creditor accipit illud quod sibi debitum est de bonis incessito ad similitudinem modi primi liberatur homo a pena peccato debita illam persolvendo et penam voluntariam assumit. Et hoc satisfacere plene et sic secundo similitudinem secundi liberantur anime decedentes cum gratia ab obligatione pene peccati debite per penam quam in purgatorio sustinent patienter. Unde cum illa pena ab eis patienter tolleratur ac voluntarie assumitur aliquo modo habet rationem satisfactionis. Notatur secundum beatum Thomam quod aliquid dicitur dupliciter voluntarium. Uno modo voluntate absoluta et sic nulla pena est voluntaria quia ex hoc ratio pene est quod voluntati contrariatur. Alio modo dicitur aliquid voluntarium voluntate conditionata sicud urere est voluntarium propter sanitatem consequendam et sic aliqua pena potest esse voluntaria dupliciter. Uno modo quia per penam aliquod bonum acquirimus et ipsa voluntas assumit penam aliquam ut in satisfactione vel etiam quia ille libenter eam accipit et non vellet eam non esse sic accidit in martiribus. Alio modo quia quamvis per penam nullum bonum nobis accrescit tamen sine pena ad bonum pervenire non possumus sicut patet de morte naturali et tunc voluntas non assumit penam et vellet ab ea liberari sed eam supportat et quantum ad hoc voluntaria dicitur. Et sic pena purgatorii est voluntaria. Qua pena unus secundum Augustinum prius alio tardius purgatur qui enim diutius in peccato permansit dignum est ut diutius penam senciat rursus qui gravius offendit dignum est ut penam acerbiorem et dilatione patrie longiori puniatur divina hec iusticia faciente que omnibus decentissima reddit stipendia meritorum. Quod etiam innuit apostolus I Cor. iii° comparando purganda ligno feno stipule que non equaliter cremantur in igne. Nam ut sanctus Thomas in IIII dist. xxi c. per lignum fenum stipulam intelliguntur venialia peccata propter quandam similitudinem quia venialia in eodem subiecto cum caritate consistunt sicut per spiritualem ignem purgatorium et spiritualem ignem puta caritatem dilectionis consumi sic lignum fenum stipula per ignem consumitur et quia tardius consumitur lignum quam fenum et fenum quam stipula. Ideo per lignum significantur peccata venialia gravia per fenum media per stipulam minora. Hic concordat glosa super verbo ~~[struck]~~ eodem dicens lignum fenum stipulam edificant qui etsi aliena non rapiunt rebus tamen infirmitati concessis cum aliqua dilectione subaudiendum est obliqua inherent qui terrenos amandi hic magis diutius ut lignum vel minus ut fenum vel minimo ut stipula ignem sustinebunt et quia hec deo non preponunt salvi erunt per fundamentum. Qui vero hec deo preponunt non superedificant sed deponunt fundamentum. Tercius locus est celum empireum pro perfecte bonis. Ubi amplius sol ad lucendum non erit per diem nec splendor lune illuminabit te sed erit tibi dominus in lucem sempiternam et complebuntur dies luctus tui. Ysaie lx. Ibi est gaudium et leticia sempiterna et inenarrabilis quam nec oculus vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit que deus preparavit diligentibus se. Ysaie lxiiii et prima Cor. ii. Ibi est vita sine morte, etas sine fine, gaudium sine merore, tranquillitas sine labore, fortitudo sine debilitate, securitas sine periculo, pulcritudo sine deformitate

veritas sine f

Societas sine societate / caritas sine invidia / felicitas sine miseria / Ubi in augustin
vita corporis est anima / vita anime deus qui est vita porrigit hec ille Joh primo
In ipso vita erat / hic locus secundum Tho· de argentina subdividitur in tres
habitacula sanctorum / iuxta novem ordines angelorum / in quibus collocantur
anime sanctorum / iuxta felicitatem meritorum / De quibus hic causa brevitatis
supersedeo / Et de istis octo Tho in septimo senten dis· xx ar· 4° et 2° diffuse
determinat / Octavus et penultimus locus ante resurrectionem christi fuit limbus
patrum seu sinus abrahe / in quo fuit solum pena damni temporalis / Et
hic post passionem resurrectionem defecit / quia ad inferna descendit et proce
sancte inde eduxit et liberavit / Ex quo patet quod iam solum quatuor sunt loca ani
marum innocentum per mortem decedencium scilicet infernus / purgatorium / limbus
puerorum / Et celum empireum / Postremum vero iudicium / solum erunt duo
loca penarum scilicet infernus et limbus / quia cessabit omnis pena
temporalis / Horum locorum sufficientia in sancto thoma et thoma de argentina / ubi
supra / alio et aliis in verbis patet sumi / licet eadem sit sententia / Quas hic causa
brevitatis omitto / Et hec de primo articulo / et de notabilibus sit dictum
Circa vero ad secundum articulum / sit hec conclusio prima / defunctorum anime que in caritate
hinc decedunt / aliqua purgabilia secum non numquam deferunt / Hec quo ad prima
parte omnis patet et satis nota / Sed pro secunda parte patet Et 3° nota / quia conclusio
patet per hec / Et primo ratione / quia sicut debitor detentus a suo creditore non dimit
titur ab eo donec totum ei debitum persolvat / Sed aliquem anime hinc in caritate
decedentes sunt huiusmodi / ergo non dimittuntur a suo creditore / donec totum debitum
sibi persolvat / Ergo patet in 3° ratione / Mathei 5 / Amen dico tibi non exibis donec persolvas
usque ad minimum quadrantem / super quo ait glosa / id est minimum peccatum / Et secundo / quia
alie hic in caritate decedentes / ut sunt hic superdicte / aliquid secum et supu
lam / sicut patet per Cor 3° / et illud non sine dolore hic solvunt / nec dignam penam
illius / ac aliis peccatis mortalibus / iam dimissis debitam / tamen futuro pro
huiusmodi purgatoriam penam sustinebunt / et patet quod verum / Conclusio secunda
defunctorum anime que extra caritatem decedunt / non purgabilia sed eterna
liter punienda secum deferunt / Hec conclusio patet a primo sic patet Et quo ad / Et primo per
augustinum in libro de fide ad petrum dicentem / Cum isto diabolo impii et iniqui
homines de quibus dicit scriptura imitantur illum qui sunt ex parte eius / pro eo quod in
malis operibus eum imitati sunt / et ante finem presentis vite condignam
penitentiam non egerunt / resumptis corporibus eterne deformitatis combustionis
suppliciis addicti / Secundo patet per pro verbium / Unde sic dictum / In sola consorcio col
ligati sempiterno involvuntur incendio / qui socii sunt in viciis / et quos
pravus amor ligavit in crimine / illos implicet una pena in afflictione
sicut Cor 8° / Conclusio 3ª / Non omne in animabus defunctorum punibile est
in ipsis per penam purgabile / patet ex corollario precedenti / quia peccata mortalia hic
non dimissa / et similiter pene eorum peccatorum / et similiter venialia / et quo ad pe
pene talibus mortalibus prestat quiete in animabus defunctorum / in quibus hic
decedencium / sunt punibilia / et sunt numquam in eternum purgabilia / Tercia dicit

momentaneum est quod delectat, eternum vero quod cruciat. Et ideo quod
sunt breve tempus illa opera, longum esse constat imprimari voluntate. Corollarium
2m. In defunctorum autem aliqua purgabilia secum hinc deferentes caritate
suffragiorum sint capaces. Hoc corollarium patet, quia caritas facit bona opera quia
ex parte illa communia. Membra unius corporis sibi mutuo possunt subvenire.
Sed omnes fideles tam vivorum quam defunctorum sunt membra unius corporis mi-
stici scilicet Christi. Ergo possunt et invicem subvenire. Quod maior et minor patet, quia Christus est
est caput omnium fidelium. Et hoc est quod apostolus ad Romanos xii° unum corpus
sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Et patet per Augustinum in quo-
dam loco, Christus dicit, qui est caput ecclesie, nos sumus membra. Quibus me-
diator dei et hominum. Et patet per eundem quem magister allegat in quarto dis-
24 xlv distinctione, non est negandum spiritus defunctorum pietate suorum viven-
tium posse relevari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur vel elemo-
sine fiunt in ecclesia, sed hec eis prosunt que cum viverent hec sibi ut
postea possent prodesse meruerunt. Et originaliter habetur in Enchiridion capitulo
cx. Sed aliquis diceret quod ista [illegible] si esset pena maior [illegible]
de quibus illorum defunctorum [illegible] non sufficiebat hic dolor interior
sonet cum pena iniuncta, ideo qui satisfactionem iniunctam non comple-
verunt, et deus illis addet penam ut dicit Augustinus in iiii° distinctione xx. Si-
militer de quibus in peccatis venialibus huius [illegible] inscientibus. Sed quod primo
sequitur quod nullus defunctus qui in illa sic peccata commisit, aut statim post
mortem possit in celum evolare, sed sic secum aliqua purgabilia deferet.
Item de [illegible] qui post mortem statim evolaverunt. Et
ergo quod [illegible] hic dolor interior sed cum pena iniuncta preteritis suis
sufficiebat cum pena purgatorii ad quam tunc obligabatur omnem
penam quam [illegible] passus est aliquis in hac vita excedit ut dicit
Augustinus in [illegible] purgatorio. Verum nimis dolor interior puta
contritio [illegible] cum pena a sacerdote iniuncta simpliciter loquendo sit minor
quam illa pena ad quam obligatur in purgatorio, recompensat tamen
in divina acceptatione cum [illegible]. Si sacerdos iniungit penam non recom-
pensantem penam a deo taxatam secundum iudicium iustitie temperatum
dulcedine divine misericordie residuum post hanc vitam exsolvetur. Si autem
iniunctam iniungit penam [illegible] recompensantem, quamvis absolute sit minor
quam illa ad quam obligabatur in purgatorio ut dictum est, simpliciter qui-
tus ponitur sicut eam persolvit. Cum iste qui complet penam iniunctam
facit totum ad quod tenebatur, ergo illa completa est absolutus. Item
ille facit quod deus imperavit, Matthei xxiii° super cathedram [illegible] dicentes vobis ser-
vate et facite. Sed iste facit quicquid sedens in cathedra Moysi pre-
cepit, ergo videtur quod in toto sit absolutus. Ad primum dicendum quod com-
plens penam sibi iniunctam facit totum ad quod tenebatur tenore
que venit ex obligatione sive ex reatu pene, sed tamen non sic tunc solvit
penam condignam. Ad secundum dicendum quod illa auctoritas sic intelligitur
quecumque dixerint vobis servate et facite discretione et ordine [illegible]

seruatis / hic autem non seruat discrecionis iuris diuini. Item sacerdos est ar-
biter inter deum et hominem / sed si sacerdos iniungat penitentiam maiorem / peccator
tenetur stare eius iudicio quamuis excedat / ergo si deus non reuocat / tunc pro-
missum si erat in iniungendo penam minorem debita debet deus esse
contentus. Et si aliter in frangit pactum. Item ignorancia excusat
in re que est inpunibilis / sed sic quantum deus exigat pene pro culpa
nemo nouit certitudinaliter / sed solum per coniecturam / ergo in hoc standum
est iudicio et arbitrio sacerdotis / ergo si amplius non petitur a residuo
absolutus est / ergo non descendit secundum aliqua purgabilia. Item secundum Bona-
venturam sacerdos virtute clauium habet potestatem relaxandi aliquid de pena
/ et hanc deus nunquam exigit / sed solutam reputat / a quo sacerdos absol-
uit / et quantum ad hoc deus semper committit se in sacerdotis arbitrium / si
non sit impedimentum a parte qui absoluitur / quantum non ad taxacionem
non se committit / nisi in arbitrium discreti / qui certe discrete taxat /
quia non decet deum aliter facere / et ideo si sacerdos minorem penitentiam / penam
condignam imponat / deus supplet purgando quod deest / et sic per solucionem
acti per hoc quod solum in arbitrium discreti sacerdotis quantum ad pene taxacionem
dei se committit / sed non indiscreti. Item secundum Richardum quamuis ille cui in-
iuncta sit pena maior debita teneatur eam explere in foro ecclesie / in foro tamen
dei non tenetur / nisi ad condignam. Unde si illis moritur expleta condigna ad
residuum non tenetur. Ad idem ea in di. 5. augu. quod talis ignorancia nullum
excusat ut non ardeat / sed ut minus ardeat excusare potest / quia licet tale iuris
sit obscurum in speciali hoc scire / tenetur tamen quilibet scire quod satisfactio culpe
debet esse porcionata. Sed Hostiensis vero dicit quod illa ignorancia excusat / ut
non peccet / sed tamen non excusat ut satisfactionem perfectam faciat / et ideo
oportet adhuc eam perfici in foro dei

Conclusio secunda. Defunctorum anime que hic decedunt et aliqua purgabilia
secum deferunt / quamuis in caritate decedant / non tamen mox in celum euo-
lant. Hec conclusio patet ex racione nobilis / et ipsa patet per exempla quorundam. Sed probanda
patet per racionem. Sicut se habent grauitas et leuitas in corporibus naturalibus ad loca
naturalia / sic se habent anime defunctorum ad sua habitacula seu loca / sed non
omne graue semper descendit / et similiter omne semper leue ascendit / nisi fuerit
impedimento prohibitum / ergo et certe anime defunctorum non inmerito descendunt
ad infernum / non ascendunt in celum empireum / nisi per aliqua purga-
bilia retardarentur. Ergo exigunt similitudinem / quia illud quod est corpori grauitas
hoc est anime demeritum / et quod est corpori leuitas / hoc est anime meritum / et anime
habentes demeritum peccati mortalis / mox ad infernum descendunt. Iuxta illud
Luce xvi: Mortuus est diues et sepultus est in inferno. Et habentes
meritum sine omni demerito statim ad celum euolant. Luce vero similiter mor-
tuus est mendicus et portatus est in sinum abrahe ab angelis. Sic e-
tiam secum purgabilia deferentes retardantur in purgatorio / donec
sufficienter a talibus purgabilibus purgentur. Et Aristoteles secundo phisicorum et primo
celi et mundi. Sed videtur quod utrosque comparat grauitas ad grauitatem / sed gra-
uitas ad leuitatem / et meritum ad demeritum / igitur conclusio nulla

Ecc(lesiasti)ci xv. Sim(i)l(ite)r continue pet(er)e in m(e)r(it)is defuncti aiam in inf(er)no in puteo
deprimat / n(on) t(ame)n ca(rit)as eam in celum mox eleuat / s(ecundu)m eu(n)d(em) q(uo) s(upra) et eius
glosa / Eccl(esiasti)ci xiii. Defunctorum aie q(ue) purgabiles sunt deseruntur mox
in celum euolat / p(ro)ut q(u)a(n)to plus purgari indigent / s(ecundu)m eu(n)d(em) q(uo) s(upra) sp(irit)us vero
non / sp(iritu)s illius contristatur mox euolat / s(ecundu)m aie defunctorum q(ue) sunt purga-
biles secundum hic defecerit / sunt lungi(?) s(ecundu)m d(icitu)r / q(uonia)m(?) infra / et Apoc(alipsis) Apoc-
alipsis / Et nil coinquinatum intrabit in eam / s(ecundu)m bon(um) p(re)ceptum i Cor(inthiorum)
iiio q(uod) aliq(ue) aie secundum deseruit lignum fenum stipulam / q(uo) Cor(inthiorum) viii
Eccl(esiasti)ci xiii Defunctorum aie que aliq(ue) purgabiles sunt sed deserunt talia
suffragia deposcunt q(uod) q(uonia)m positi et detenti in penis sic deposcit ab
ipsis liberari / s(ecundu)m aie defunctorum purgabiles sed hic deserentes sunt
posite et detente in penis / sic postulat ab ipsis p(er) suffragia eccl(es)ie
liberari / Apoc(alipsis) ad idem / et p(er) illud q(uo)d Ps(alm)i qui in p(er)sona cuiusl(ibet) in
purgatorio existens d(icitu)r Educ de carcere aiam meam / s(ecundu)m bon(um) p(er) illud Job
xix Miseremini mei miseremini mei saltem vos amici mei / Exemplum bon(um)
p(er) campanum diaconum / qui p(os)t mortem apparuit Germano ep(iscop)o pe-
tens ab eo suffragia orationum ut petas a penis liberari / q(uo)d curabit opti-
mum est in illud notabile s(ecundu)m Cor(inthiorum) viii / Sed c(on)tra q(uo)d istam q(uo)nia(m)
Apoc(alipsis) xiiii d(icitu)r de illis qui in d(omi)no h(ic) e(st) in caritate d(omi)ni moriuntur
q(uod) a modo iam d(icit) sp(iritu)s ut requiescat a laboribus suis / et tunc requies
eorum est in celo / Et confirmat sicut se h(abe)t iniquitas ad supplicium sic
caritas ad premium / Sed decedens in iniquitate statim cadit ad eternum
supplicium / ergo decedentes in caritate statim euolat ad premium / Ad pri-
mum d(icendu)m p(er) Ricar(dum) q(uo)d illa auctoritas loquitur de laboribus in operando
et n(on) in sustinendo / s(ecundu)m Ricardum q(uo)d intelligitur de illis qui totam penam
in hac vita compleuerunt / aut de aliis postq(ua)m a pena purgato-
rii sunt liberati / Sed de confirmat(ione) s(ecundu)m Sicut iniquitas statim ducit
ad supplicium / ita caritas q(ua)ntum est de se statim ducit ad premium
s(ed) t(ame)n patitur non effectus caritatis quia impedit / sed non iniquitas / Et ratio
q(uo)d iniquitas n(on) patitur secum aliquod bonum v(er)e meritorium / caritas v(er)o
compatitur aliquod malum sed v(er)e demeritorium s(ed) veniale / quod
est retardativum ascensionis aie in celum / Sed d(icit) Aug(ustinus) q(uo)d prompti(us)
est ad remunerandum bona q(ua)m ad puniendum mala / s(ecundu)m peccatores q(uo)d aliq(ua)
bona que fecerunt n(on) retardat a pena / ergo inconsequens iusti p(ro)pter
aliqua mala q(ue) fecerunt a premio n(on) retardantur / Et confirmatur q(uo)d
est aliquod pe(cca)t(u)m tam grande q(uo)d penas hic inflictas a(n)i(m)a q(uo)d non
possit in hac vita totaliter expiari / si t(ame)n patienter sustineat / Sed mors
est maxima penarum / ergo si penitens eam patienter sustinet p(ro) (Christ)o to-
taliter purgatur / ergo statim euolat / Ad primum dicit q(uo)d v(er)um e(st)
q(ua)ntum est de se / sed impedimentum contingit ex parte mali / nam
bona facta cum mortali n(on) sunt v(er)e bona / s(ed) mala facta cum ca-
ritate sunt v(er)e mala / De confirmatione dicit q(uo)d pena mortis n(atur)alis
cum sit debita pe(cca)to originali / n(on) sufficit p(ro) pena debita pe(cca)to
actuali / q(ua)ntum(?) pena mortis violenter illata pro (Christ)o quam h(ab)et pacientem

93

et ex caritate sustinet pro deo / tota[r] satisfacere possit / sic ergo secundum
alberthum pena mortis naturalis bene delet purgabilia si ad hoc ordina
retur / sicut pena mortis violenta in martiribus talia delet / et ad
talia delenda ordinatur / si adhuc non ordinatur mors naturalis / Conclusio
2a et ultima in salue defunctorum anime que in caritate hic finiunt et
aliqua purgabilia secum defferunt ad locum purgatorium ipsis a iusti
cia divina deputatum descendunt / hec patet per ex tertio notabili / quia
est pro ratione quia anime defunctorum hic in caritate decedebant / et secum aliqua
purgabilia defferunt non dampnantur / et sic ipsi civitatem civitatis et gratie
que deo conformantur / ex quo sunt hic de peniteritis / nec etiam immediate
evolant / sed sic ostensum est in 2a parte / nec etiam potest dici quod simul cum
corpore moriantur / sicut dicunt errabiliter / quia hoc asserere est heresis et
contra primum notabile in quo ostenditur immortalitas anime / et ipsamet veri
tas hoc ipsum testatur / Luce 12 Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam
autem occidere non possunt / et Mathei xxii de ergo sum deus Abraham deus
Ysaac et deus Iacob / non est autem deus mortuorum sed viventium / Contra
veritatis huius errorem patet ad experientiam / quia multi mortui resurrexerunt
sicut Lazarus Iohannis xi et Mathei xxvii et ad Hebreos xi / acceperunt de
hic et mulieres mortuos suos / ergo oportet animas descendere ad locum
purgatorium ipsis a divina iustitia deputatum / ex quo hic penitentie eis
iniuncte debite non complebuntur / quas ipsum in purgatorio tolliter
explicant / quia ut dicit hic dominus vicia punire / et deus qui in futuro puniet
ergo secundum Boetium 2o de consolatione prosa 4a Nullum malum derelinquet impune
sed nec aliquod bonum remaneat irremuneratum / ergo oportet ipsas descen
dere ad locum purgatorium ipsis a divina iustitia deputatum / sic /
vel Corollarium in quo positum purgatoria regionis / est evidentia et veritas ca
tholice omnis ecclesie / patet ex 4o et ultimo notabili / vere in corollario
Corollarium 2um opponi anime quia iudicium extremum in celum evolant nega
tivum est stulta / et ex fidelibus malo consuetudine patet ex prima parte
Contra hec opinio est quod latronem Luce 23 Amen dico tibi hodie mecum
eris in paradiso Contra aliqui anime ante iudicium descendit ad infernum
sicut patet Luce xvi de divite purpurato / sic etiam aliqua evolat in ce
lum / quia per illam regulam Theopicam sic oppositum in opposito sic
suppositum in supposito / et tamen in corollario Corollarium 3um et ultimum Defunctorum
animabus ad purgatorium locum hic descendentibus ad suffragia impendere
da obligati sumus / quia ratione quia adhuc impeditus est obligatus ad
quod divino precepto est astrictus / Sed nos divino precepto sumus obligati
ad subveniendum proximis nostris in necessitate constitutis / et ad impeditum
et suffragia sumus obligati / quia non / sed patet per antecedens quia Si vis ad
vitam ingredi serva mandata Mathei xix Iohannis xiii Novum mandatum do vobis
ut diligatis invicem / sicut et ego dilexi vos / sed hec patet per illud prime
Iohannis 3 cap. Qui habuerit substantiam huius mundi et viderit fratrem suum necessitatem
habere et clauserit viscera sua ab eo / quomodo caritas dei manet in eo / id est nullo modo

3ª q [illegible]

Contra ad tertium arguebatur [illegible] in quod [illegible] sed primum videtur quod non
est simile de civitate quieta nullo gravamine, et de mobili quieto semper
bono in quo [illegible] ut veniale in civitate est sive remanet in esse
[illegible] pecc[atum] habere [illegible] et disponit ad [illegible] civitatis, sed illud
[illegible] de quo bonorum [illegible] mobili [illegible] est sive remaneat [illegible]
[illegible] si potest [illegible] ad aliquod
bonum per mortem [illegible] quod si peccatum mortale statim
damnat non impedientibus bonis de quo [illegible] quod caritas
statim salvet non impedientibus venialibus. Et si dicit caritas
[illegible] sit semper ad salvandum quod peccatum mortale ad
damnandum. Dicendum quod verum est [illegible] quod [illegible] 2
[illegible] illud damnet non obstantibus bonis et malis sibi [illegible] 2
[illegible] sed [illegible] quod plenius salvet et a pluribus liberat
[illegible] liberat ab omni pena [illegible] et ab omni pena
eterna, sed non facit peccatum [illegible] sed [illegible]
[illegible] et gloriam [illegible] sed [illegible] peccatum
[illegible] omne peccatum et condempnat [illegible] quasi [illegible]
peccatorum, et est [illegible] quod omnis forma [illegible] et [illegible]
[illegible] perficiat. [illegible] qui [illegible] est quod [illegible]
[illegible] mortem [illegible] [illegible] sibi [illegible] nullum
damnat nisi a se [illegible] et [illegible] sed [illegible] non
damnat quod non [illegible] purgando quod [illegible] illorum qui purgant
condempnabile [illegible] magnus in [illegible]
Sed [illegible] contra [illegible] que [illegible] ad [illegible]
in [illegible] et [illegible] purgatoria [illegible]
ad purgatorii locum [illegible] a deo [illegible] deputatum [illegible] sed
[illegible] est locus purgatorii sive [illegible] est [illegible]
sed [illegible] cuidam [illegible] purgatorio [illegible] 2
[illegible] est quod anima sola [illegible] qui [illegible] aut
[illegible] purgatorio [illegible] a [illegible] pur- 2
[illegible] illud quod [illegible] est [illegible] sive [illegible] 2
[illegible] peccat [illegible] omnis sive
[illegible] que [illegible] homo [illegible] et metet [illegible] in
carne sua de carne sua metet corruptionem, et ij Cor v [illegible]
[illegible] nos manifestari [illegible] ante tribunal [illegible] ut recipiat unusquisque
[illegible] corporis prout gessit sive bonum sive malum [illegible] sed [illegible]
[illegible] gloriam et [illegible] videre [illegible] sed [illegible]
anima videbit deum [illegible] sive purgatorium [illegible] est [illegible]
[illegible] purgatorio [illegible] deum videbit et gloriam et [illegible]
[illegible] igitur [illegible] nos [illegible] purgatorium [illegible]
anima [illegible] purgant [illegible] in regno celorum [illegible] gloriam

2

et resurreccionem facere / et sic scitur a sciente inscitur a nesciente non est alia
diuisio. Respondeo sic dicatur de sciencijs speculatiuis / et operibus earum sicut in
proposito dictum est de sciencijs sensitiuis / et operibus omnium virtutum moralium
Unde licet in prima adquisicione doctrine cum anima est sicut nuda tabula non
depicta ipsa anima non recipiat quicquid scientie naturaliter / nisi mente aliquo
instructo corporali / tamen habita cognitione corporalium ipsa libenter nunc
sugat / et studio sic in seipsa quottidie excipit de corporalibus / et non
tamen de spiritualibus rebus in seipsa colligit et gignit scientiam diuersis
regulis spiritualibus sibi naturaliter prius collegit / Et ex quibus apparet
quomodo scientia speculatiua scita quia speculatio acquiritur / non dependet
ingressu a corpore / sed a sola anime racione scita / licet in exordia sue acqui-
sitionis propter incomprehensibilitatem a nobis carnalibus modo prio-
ris anime cum corpore exigit corporalia instrumenta / Sic est dicendum de
cognitionibus sensitiuis / et operibus omnium virtutum moralium / quod pendent
ab organis sensitiuis velut a sensibus / et non sunt in sensitiuis ve-
luti in primis subiectis. Secundum philosophum non enim dicitur esse in anima ea scilicet
passiones potentias / et habitus / et passiones dicit esse concupiscentiam iram timo-
rem audaciam inuidiam gaudium amiciciam odium desiderium ze-
lum et iram / et vbi cum hijs sequitur delectacio uel tristicia. Sed quod
anima racionalis est primum et proprium subiectum sicut et prius augetur
operis mediatorum in aliquo quod est ipsum / et aliquo organo corporali tamen
et primum subiectum intelligendo / sed appellat philosophus primo post sed
subiectum quo primo ponitur ac remote ponitur sicut secundum scientiam / que sit
quia inter inuisibilia dici non debet / quod anima sola per humani operibus perpetrat
cum sibi tangit primo subiecto sic semper insunt hec opera / Similiter cum
hec opera magis sunt quo ad usum loquendi attribuuntur toti homini scilicet
tamen agere per se actuare certum quod anime / que tamen per se existit in al-
terum quod dicit philosophus primo methaphysice quod actus sunt suppositorum
/ nichilominus tamen principaliter anime ascribuntur ut dictum est. Ad iiii argumentum
dicendum quod sicut dictum est ad hoc quod sequitur vnde est quod visio clara
diuine essencie et scita vel beatitudo sicut apostolus dicit quod fides est substancia
rerum sperandarum ad hebreos xi. Non tamen sola visio diuine essencie
sed fruicione ac delectacione et certitudine eterne possessionis earum
bene et sufficienter beatificat / et hec visio datur non tamen datur sanctis reddit
animabus iuxta purgatorium seu porcionem purgacionis earum cum
omnes plene purgate sunt et sic purgatur que tamen non debet cessare
beatificantur iuxta illud Johannis xiiii In domo patris mei mansiones
multe sunt sed beatitudo proporcionata est meritis iuxta illud apostoli prime
Corinthiorum 3 vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum labo-
rem. Cum ergo purgatorium esset ponendum scilicet quod vnius et eius ignis
esset purgacionis ad purgandum animas vnius speciei naturaliter cum passiuas

caliditas ibi existens eque affligit. Item, cum predicto videtur quod ignis
quantum est de se in eque passiva eque agit, sic hic vincit superiori
eius actio eque. Unde sicut in inferno sic in purgatorio ipse
pro voluntate dei gubernante animas affligit. Sed quod in purgatorio
una anima affligitur et punitur asperius quam alia, sic quod cum una anima
minus patitur agitur in minori, et eo plus patitur minus
quod penam, videtur absurdum propter quod quia est utilius et delectabilius
esse acceleracionem vel festinacionem cum pena temporali graviori quam
diuturniorem dilacionem cum pena minori. Unde melius agitur cum illo
et melius qui toto tempore pene est uno anno in purgatorio puniendus,
si in dimidio anno per penam asperiorem puniretur in purgatorio,
quia sic in secunda medietate illius anni bene sciretur. Quod videtur
utilius esse et eligibilius quam carencia pene addite sibi in anni
medietate priori. Sic quod sciendum quod preveniens utilius est acceleracionis
purgacionis per penam graviorem quam diuturnior mora in pena
leviori. Et ideo aliquis sanctus qui predicte parte [illegible] sic [illegible] dilectus
in purgatorio meditatur asperius, et pena mitius agitur quam cum
illo qui punitur diucius, quia prius celestis liberetur et cum ad
regnum [illegible]. Notandum quod dicendum est quod semper vel minus agitur
cum illo qui in carne positus ad gloriam affligitur sine punitur
asperius ad tempus. Sed tunc compensacio fit pene quod maior
semper vel quod si minus affectus diucius fuerit in pena. Quod tamen non
in actu punitur puniri atque dici possit quod in minori mitius
cum illo agitur quam cum illo qui minus acriter affligitur. Sed quod si graviter
punitur [illegible] ad qualitatem pene maiorem utilitatem consequitur in
quantum quod celerius ad regnum celorum pervenerit. [illegible] cum illo sancto
minus agitur semper vel quam cum alio, quod deus non exercet in eos iusti-
ciam equalem, quod deo non convenit. Et si sic, queritur qui sunt illi qui sic
graviter [illegible] affliguntur ut cicius transeant ad gloriam,
utrum sint magis boni aut minus mali, et quod si sint magis
indigentes purgacione, aut minus. Non videtur qui sunt illi. Et ideo
sciendum quod omnibus in purgatorio deus equalem penam quo ad qualitatem
punicionis infligit. Ad ambo dicendum quod hoc non est inconveniens
sive iniustum [illegible] quod omnes pena equali puniri debent.
Unde cum [illegible] est [illegible] usque ad diem iudicii omnium electorum
in purgatorio remanserunt qui multa purgacione indigebant, illi qui
postremis diebus [illegible] morientur, et si [illegible] aut purgacionis
amplius indigentes minori tempore [illegible]
pena in purgatorio punientur [illegible]
[illegible] magis [illegible] purgacionis [illegible]
[illegible] alii [illegible] amplius [illegible] alii [illegible] purgat

indiget et hic iusticie dei convenit / quia deus in eos prout sibi placet ex
tali sue quem in eos exercet / credendum est ergo / quod deus in aliquos per
celis utatur rigore iusticie / aut minori pietate / hic est extremae inquiens
/ quod magis bonus erat minus venit ad hoc ut in eo purgetur quam alius minus bonus
assumitur ad penas in purgatorio affligatur / dum hoc est dei pietate ad
eius commodum hoc fiat / Albertus autem magnus de hoc articulo sic Alberti l.
inquit / Quinto loco simbolum posuit philippus dicens / Descendit
ad inferna tertia die resurrexit a mortuis / In quo quidam multum
dubitaverunt / utrum descensus ad inferos et resurrectio mortuorum
ad unum et idem credibile quod tamen articulus pertinet / Sed salvo iudicio
melioris sententie dico vero quod resurrectio anime est dux / scilicet anime et corporis
/ et descensus ad infernum ut dicit Damascenus anime etiam iam deificate
/ iam in inferno vitam fecit beatis in visione deitatis quiete cum
anima et sit ibi implevit quod dicitur osee xiii o mors ero mors tua mor 2
sus tuus ero inferne / Inimici autem mortem / et mordet infernum
sicut actus vite et non mortis / ibi enim complevit quod dicit luc. xi
et luce xi cum fortior eo superveniens in domum fortis alligavit et alli- 2
gavit fortem et omnia vasa illius diripuit / Et hec omnia procedit
sicut actus vite / et ad resurrectionem relata / Et ideo cum resurrectione
in eodem credibili est apostolo coniuncta Eccli. xxiiii penetrabo inferiores
partes terre / et inspiciam omnes dormientes / et illuminabo omnes
sperantes in domino / De resurrectione autem dicit in psalmo Resurrexi et ad- 2
huc tecum sum / Non enim in toto perii per mortem / sicut inimici mei
videri arbitrati sunt / psalmus Ego dormivi et soporatus sum / et exsurre- 2
xi quia dominus suscepit me

Sextum articulum posuit Jacobus minor dicens / Ascendit ad celos Sextus articulus
sedet ad dexteram dei patris omnipotentis / Et hunc ponit Amos ca. ix qui ce-
lum edificat ascensionem suam in celo etc. / In quo quidem articulo
quis vellet dicere beatus Jacobus Credo quod postquam Christus resurrexit a mortuis
/ post quadraginta dies ascendit in celum / secundum animam et corpus / secundum
quam mutat locum / et non secundum divinitatem quia sic ubique est / Et
ipsa virtute ut deus ascendit / non aliena ergo necessarium est credere quod
ubi caput nostrum ascendit ibi et membra eius id est fideles debent ascendere
Act. vii vidit Stephanus celos apertos etc. / et meruit ascen- 2
dit ergo Christus de mundo secundum naturam humanam quasi de campo certaminis
/ post triumphum crucis / post victoriam passionis / devictis hostibus
/ ascendit in celum ut in civitatem commanendus / et ita per ascensionem
Christi sumus in possessionem celestis hereditatis introducti / Unum
est natura id est corpus Christi et eadem ibi ascendit / et illam curiam et felici-
tatem regni celi cum caput nostrum scilicet Christus intravit / membra
sequuntur / aliter enim membra a capite truncarentur / ad caput
a membris / Ideo dicit est nephandum / Ascendit visibiliter ut desiderium

nobis promeruit / ut mente per ipsum nunc ascendamus / ut post adventum
una cum corpore suo cum eo ascendamus. Ascendit ut angelos letificaret
cur nunc ascendit christus / et ruinam eorum inciperet adimplere. Ascendit ut patres secum se-
cum introduceret in possessionem hereditatis eterne. Ascendit ad eum
qui misit eum Joh. xvi vado ad eum qui me misit etc. Ascendit
unde exivit Joh. xvi. supra exivi a patre / et veni in mundum / iterum
relinquo mundum et vado ad patrem. Glosa exivi a patre per distinctionem
personalem / in essentia maneo indivisus. / Ex eo enim sum / exivi
ab eo / quod ita sum in eo et ipse in me Joh. xiiii non creditis
quia ego in patre / et pater in me est. Et Augustinus dicit Ita exit a
patre quod pater est in filio / et filius in patre. Exivit ergo a patre
per eternam generationem / et iste exitus non dicit motum localem
sed generationem eternam filii a patre / sine aliqua sui diminutione
Non enim sic exit sicut filius carnalis exit a patre carnaliter
/ equaliter quod tota substantia que est in patre / tota est in filio / nec amplius
est in duabus quam in una persona / ut enim dicit Hylarius
vii li. de trinitate. Non per consuetudinem humanam generis deus ex deo
nascitur / neque a deo potius exitus est sed partus. Est enim unus
ex uno / non enim est partitio / nec sectio / nec diminutio / non
protensio / non passio / sed viventis natura ex vivente nativitas
/ deus ex deo exiens est / non creatura / sed creator / cuius generationem
nec principium nec finem habet etc. Unde Ysa. liii generationem eius
quis enarrabit quia dicit illud / quod non ut elemen-
ta cepit esse ex nichilo / sed exiit a manante / et exisse significat
per nativitatem / sed non per inchoationem. Vel sic exivit a patre per
assumptionem nostre humanitatis per quam ascendit ad patrem ut
enim dicit Augustinus Ascendit ergo ad patrem per id quod homo erat / sed semper man-
sit cum patre / per id quod deus erat / quia in carne ad nos processit
/ a patre non recessit. Ascendit modo ad patrem verbum quod caro factum
est ut habitaret in nobis et suam presentiam usque ad consummationem
seculi repromisit habet etc. Unde ait Ecce vobiscum sum usque
ad consummationem seculi. Et beatus Gregorius omelia xxix dicit illuc reuer- 39
tebat etc. ubi erat / et inde redibat ubi remanebat / quia cum
enim per humanitatem ascenderet in celum / per divinitatem suam et celum
et terram continebat. Illa enim natura cui dictum est terra es et
in terram ibis / hodie ascendisse in celum ivit / in qua mundum visi-
tavit / in eo sex triginta tribus annis habitavit / ipsum redemit
liberavit / illustravit et sustentat. Iam reliquit mundum et ascendit

ad patrem / Ecce quod circuitus et pro salute generis humani fecit
de hiis dicit beatus Gregorius tractans illud Cant. ii Ecce iste venit sali-
ens in montibus / Christus de celo venit in uterum virginis / de
utero venit in stabulum / de stabulo venit in crucis patibu-
lum / de cruce venit in sepulcrum / de sepulcro descendit ad
limbum patrum / quos de eodem eduxit et in die sue glorio-
se ascensionis cum eos potenter ad celum duxit / et hoc pretendit beatus
Jacobus dicens ascendit ad celos / Et hoc per triplicem exposicionem / Primo
super omnes celos corporeos / ad Ephesios iiii° ascendit super omnes celos
/ ut adimpleret omnia / et hoc primo incepit in eius sancte humanitatis ascensione
donum corpus terrenum non erat nisi in terra / in tantum quod Adam
fuit in paradiso terrestri solum / Secundo ascendit super omnes naturas spiritua-
les Ephesios i Constituens eum ad dexteram suam in celestibus super
omnem principatum et potestatem et virtutem et dominacionem et omne
nomen quod nominatur non solum in hoc seculo sed in futuro et omnia sub-
iecit sub pedibus eius / et ipsum dedit caput super omnem ecclesiam / Ter-
cio ascendit usque ad dexteram sedem dei patris Daniel vii° aspiciebam Ecce
in nubibus celi quasi filius hominis veniebat / et usque ad antiquum
dierum pervenit et in conspectu eius obtulerunt eum / et dedit ei potesta-
tem et honorem et regnum et omnes populi tribus et lingue ipsi servient
Marce ultimo Et dominus Jhesus postquam locutus est eis assumptus est
in celum et sedet a dextris dei / non autem accipitur dextera in deo
corporaliter sed metaphorice / quia ipse Christus inquantum deus dicitur sede-
re ad dexteram dei patris i. ad equalitatem patris / inquantum homo in potioribus
bonis patris / Hoc demon affectavit dicens Ysa. xiiii° Ascendam super astra
celi / exaltabo solium meum / sedebo in monte testamenti in late-
ribus aquilonis et ascendam super altitudinem nubium similis ero
altissimo / sed non pervenit ad hoc / Christus autem pervenit et ideo dicitur Sedet
ad dexteram dei patris / Hec ascensio est fuit racionabilis quia ascendit
ad celos / Primo celum debebatur ei / et super naturale quia naturale est cuilibet ut unum-
quodque revertatur ad illud unde trahit originem et principium / Christus autem
originem est a deo ut supra dictum est / qui est super omnia / et ideo
dignum fuit ut ascenderet super omnia Joh. xvi° Et supra est allegatum
Exivi a patre et veni in mundum iterum relinquo mundum et vado ad patrem
Et eiusdem iii° Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo / Secundo
Et quamvis plurimi sancti ascenderint / non tamen sicut Christus / quia Christus sua virtute
ascendit / sancti vero tracti ab eo Cant. i Trahe me post te curremus
in odorem unguentorum tuorum / Vel potest dici quod nemo ascendit
in celum nisi Christus / et quod sancti non ascendunt nisi inquantum sunt

membra eius qui est caput ecclesie. Secundo ex sua victoria. Nam
et missus est in mundum contra dyabolum et vicit eum et ideo meruit
exaltari super omnia. Apoc. iii°. Qui vicerit dabo illi sedere mecum
in throno meo. Tercio ex sua humilitate. Illa autem humilitas fuit
tam magna sicut legitur quod qui cum esset deus voluit homo fieri
cum esset dominus accepit formam servi et factus est obediens usque ad
mortem et tandem descendit ad infernum et ideo meruit exaltari ad dex-
teram dei. Nam humilitas est via ad exaltationem. Luce xiiii°. Omnis
qui se exaltat humiliabitur. Ephe. iiii°. Qui descendit ipse est et qui
ascendit super omnes celos. Tercio fuit hec ascensio valde utilis quantum ad tria.
Primo quantum ad adiutorium. Nam ad hoc ascendit ut nos duceret. Sicut enim
resurrexit ut nos resurgere faceret, ita ascendit ut nos ascendere faceret.
[illegible] viam sed ipse per [illegible] Mich. ii°. Ascendit enim pan-
dens iter ante eos. [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] eorum [illegible]
in [illegible] possessionem [illegible] [illegible] pro nobis [illegible]
quantum ad [illegible] ad hoc enim ascendit ut interpellaret pro nobis.
Ro. viii°. [illegible] ut non peccetis, sed et si quis
peccaverit advocatum habemus apud patrem Ihesum Christum [illegible] et
[illegible] pro [illegible]. Tercio ut ad se traheret corda nostra. [illegible]
ubi est thesaurus tuus ibi et cor tuum. Ergo [illegible]
[illegible] Coloss. iii°. Si consurrexistis cum Christo que sursum sunt
sapite non que super terram. Secundo ex ista ascensione [illegible] due
[illegible] [illegible] pro salute [illegible] et duo [illegible]
media. Prima [illegible] pertinet ad modum motus et [illegible] cum
dicitur ascendit ad celos. Secunda spectat ad statum cum subditur se-
det ad dexteram patris omnipotentis. Et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicit Christum post suam
resurrectionem corpus suum reliquisse et cum nuda divinitate
celos ascendisse, sicut [illegible] Augustinus in libro de heresibus [illegible]
[illegible] dicit Iacobus ascendit in celum [illegible] cum corpore et [illegible]
[illegible] descendit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Christum cum sua carne [illegible] ascendisse [illegible] in sole
reliquisse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in sole posuit taber-
naculum suum. [illegible] [illegible] Contra istos dicit [illegible] Iacobus
sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. [illegible] documentum
[illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] sic sit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sursum [illegible] et [illegible] [illegible] et contemplacio
[illegible] [illegible] et contemplacio est sursum activa et elevativa

mentis ad celestia. Sic dicit dionysius de celesti ierarchia. Secundum
documentum est quod celestes homines debent sursum manere passiduam
devocionem ingressu contemplatorum. Nam sic devocio ad celestia
sursum fertur, ita devotus contemplator sursum moratur.
Unde illud ad Philippenses iii° Nostra conversacio in celis est, ibi enim
cor tuum est ubi amat.

Alberti sententia

Et Albertus magnus de hoc articulo sic inquit. Post posuit
Bartholomeus ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris
omnipotentis. Sedere enim ad dexteram patris terminus est ascensionis
et ideo ad idem pertinet credibile quod autem et verus deus fuit
ideo propria virtute non angelorum manibus subvectus, sic laza-
rus ascendit. Mich ii Ascendit pandens iter ante eos. Johannis xx
Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum deum meum et deum
vestrum. Et secundum divinitatem quidem sedere ad dexteram patris est sedere
in equalitate patris, secundum humanitatem autem sedere in dextera est
potissimis bonis ultra creaturam perfrui. Colossenses iii Que
sursum sunt querite ubi Christus est in dextera dei sedens, que sur-
sum sunt sapite non que super terram.

Septimum articulum adiecit Philippus dicens Inde venturus est
iudicare vivos et mortuos. Quod patet Johel propheta capitulo iii° Sedebo
ut iudicem omnes gentes in circuitu. Et in quo quidem articulo b.
Philippus quasi vellet dicere Credo quod Jhesus Christus qui ad celos ascendit
veniet de celo iudicare vivos et mortuos in hoc modo, id est bonos
et malos, vel homines et spiritus, vel vivos et mortuos, id est illos
qui in adventu suo vivi reperiantur qui in momento morientur
et post immediate resurgent. De quo iudicio dicit Johannis v Pater
dedit omne iudicium filio. Et Mathei xxv Cum venerit filius hominis
et sederit in sede maiestatis sue.

Et Sophonias iii° Expecta me dicit dominus in futurum et iudicium meum est ut congregem gentes et colligam regna

In quo quidem articulo b. Philippus tangit specialem veritatem credendam
de finali et universali iudicio, et speciale dogma veritatem contra quod scribit
contra errorem origenis qui ut dicit b. augustinus in libro de civitate
dei, dicit quod finaliter in iudicio postquam mali erunt condempnati
regnabunt secum dei cum ipso et finaliter omnes salvabuntur contra dicit
tamen veritas Mathei xxv Ibunt mali in supplicium eternum iu-
sti vero in vitam eternam. Ex quo articulo elicitur tale documentum
morale quod quilibet debet actus suos hic moderari ac si in publi-
co iudicio deberet ipsius examinari, quod omnia quantumcumque se-
creta et occulta in illo iudicio coram toto mundo publicanda
sunt. Ex qua quidem publicatione et confusionis apparitione dignum
est supra in quibus scilicet Lucius Christo adveniente [illegible]

eundem articulum in simbolo niceno / circa declaracionem huius
rem ysaias. Et apostolus dicit j Cor iij uniuscuiusque
opus dies manifestabit / quia in igne revelabitur / Et secundum b.
Gregorium super eadem capitulo dicitur Quantum ad effectum regis et domini
spectat iudicare. Proverbiorum xx Rex qui sedet in solio iudicii dissi-
pat omne malum intuitu suo / quia ergo christus ascendit in celum et
sedet ad dexteram ut deus omnium / manifestum est quod ad eum spe-
ctat iudicium / et in omni regula katholice fidei confitemur
quod venturus est iudicare vivos et mortuos / hoc etiam angeli dixerunt
Actuum i Quemadmodum vidistis eum ascendentem in celum
Sunt autem consideranda tria de hoc iudicio / Primum est forma iu-
dicii / Secundum est quod iudicium hoc sit timendum / Tercium est qualiter
preparemus nos ad huiusmodi iudicium / Quantum ad formam
iudicii / tria concurrunt / scilicet quis sit iudex / qui iudicandi / et de qui-
bus / Iudex est christus Actuum x Ipse est qui constitutus est a deo
iudex vivorum et mortuorum / sive accipiamus per vivos
iuste viventes / et per mortuos peccatores / sive per vivos / ad litteram
illos qui tunc vivent / et per mortuos peccatores / sive per vivos
ad litteram illos qui tunc vivent / et per mortuos omnes qui mor-
tui sunt / Est autem iudex non solum inquantum deus / sed etiam inquantum
homo / et hoc propter tria / Primo quia necessarium est quod iudicati videant iudi-
cem / Deitas autem est ita delectabilis quod nullus eam videre posset sine
gaudio / et ideo nullus damnandus poterit eam videre / quia tunc gaude-
rent / et ideo necesse est quod appareat in forma hominis / ut ab omnibus
videatur. Ipse enim scivit quod homo fuit iniuste iudicatus / et ideo sicut
deus eum iudicem totius mundi Job xxxvi Causa tua quasi impii
iudicata est / causam autem tuam iudicium quod recipies / Tercio ut
cesset desperacio ab hominibus / et hoc quia ab homine iudicantur / Si enim
solus deus iudicaret homines territi desperarent / Luce xxi Vi-
debunt filium hominis venientem in nubibus celi cum virtute multa
et maiestate / Johannis v Potestatem dedit ei iudicium facere quia filius hominis
est / Secundo quia ipse meruit hoc officium / Iudicandi vero sunt omnes qui sunt
et qui fuerunt / et qui erunt ij Cor v Omnes nos manifestari opportet
ante tribunal christi / ut referat unusquisque propria corporis / prout gessit sive
bonum sive malum / Est autem sic Gregorius dicit differentia inter iudicandos / quia
iudicandi / aut sunt boni aut mali / Malorum autem quidam condempna-
buntur et non iudicabuntur / scilicet infideles quorum facta non discucientur
quia qui non credit iam iudicatus est Johannis 3 / Quidam vero conde-
mpnabuntur / et iudicabuntur / scilicet fideles decedentes in mortali / Romanorum
vi Stipendia peccati mors / id est digna retribucio peccato est mors eterna

Circa iudicium ultimum tria sunt consideranda

Non enim excludatur a iudicio propter fidem quam habuerunt. Bonorum
autem quidam salvabuntur et non iudicabuntur scilicet pauperes spiritu propter
deum, immo iudicabunt alios. Matthei xix: Vos qui secuti estis me
in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue
sedebitis et vos super sedes iudicantes xii tribus Israhel. Et hoc intelli-
gitur non solum de xii apostolis sed etiam de omnibus pauperibus, ali-
as Paulus non esset de eis, et tamen dicit i Cor. vi°: Nescitis quod an-
gelos iudicabimus. Ysaie iii: Dominus ad iudicandum veniet cum
senibus populi sui et principibus eius. Quidam vero salvabuntur
et iudicabuntur scilicet decedentes in iusticia, decesserunt tamen propter occu-
pationem temporalium in aliqua peccata lapsi sunt, et ideo iudicabuntur
sed salvabuntur. Iudicabuntur autem de omnibus factis bonis et ma-
lis. Ecclesiastes xi: In bono sit cor tuum in die iuventutis tue, et ambula
in viis cordis et intuitu oculorum tuorum, et scito quod pro omnibus
hiis adducet te deus in iudicium. Item de verbis scilicet ociosis. Matthei
xii: Omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines reddent rationem
deo in die iudicii. Ex verbis enim tuis iustificaberis et ex verbis tuis
condempnaberis. Item de cogitationibus quia in cogitationibus
impii interrogatio erit. Sapientie i. Circa secundum est sciendum quod istud
iudicium est timendum propter quatuor. Primo est sapientia iudicis.
Proverbiorum xvi°: Omnes vie hominum patent oculis eius. Ipse enim scit verba
[illegible] Ieremie xvii°: Pravum est cor hominis et inscrutabile, quis co-
gnoscet illud? Ego dominus scrutans cor et probans renes. Ibi erunt
testes infallibiles scilicet conscientie hominum. Ro. ii: Testimonium reddente
illis conscientia, et inter se invicem cogitationum accusantium aut etiam
defendentium in die cum iudicabit deus occulta hominum. [illegible] me-
um [illegible]. Secundum est potentia iudicis, quia omnipotens in se. Ysaie xl: Ecce
dominus deus in fortitudine veniet, et brachium eius dominabitur,
ecce merces eius cum eo, et opus a. potestas iudicii coram illo. Item
omnipotens in aliis, quia omnis creatura cum eo erit. Sapientie v: Induet
pro thorace iusticiam, et accipiet pro galea iudicium certum, sumet
scutum inexpugnabile equitatem, acuet autem diram iram
in lanceam, et pugnabit cum illo orbis terrarum contra in-
sensatos. Et ideo dicebat Job x: Non est qui de manu tua possit
eruere. Tercium est iusticia inflexibilis. Nunc enim est tempus misericordie,
sed tunc sola iusticie. Nunc est tempus nostrum, sed tunc erit tempus dei.
Psalmus: Cum accepero tempus ego iusticias iudicabo. Proverbiorum vi°: Zelus
et furor viri non parcet in die vindicte, nec acquiescet cuiusquam
precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima. Quar-
tum est ira iudicis. Aliter enim apparebit iustis, quia dulcis et

benignus et delectabil' ps̄ 33. A Regem in decore suo vi-
debit. Aliter malus et iratus et timendus. Apoc̄ 6° Dicet
montibus et petris cadite sup nos et abscondite a facie seden-
tis sup thronum et ab ira agni i. hominis xi qm venit dies
magnus ire ipsius et quis poterit resiste ire illius. Et sciend
q ira in deo non dicit commotionem animi sz effectum ire penas
s. inflictam peccatoribus. Debemus aut̄ quatuor remedia adhibe
contra hunc timorem. Primum est bona operacio. i Cor. xv. Sta-
biles estote et immobiles abundantes in ope dni scientes
q labor vester non est inanis in dno. Si ergo vis non time
potestatem bonum fac. Job xix° Fugite a facie gladij qm vl-
tor iniquitatum gladius et scitote esse iudicium. Secundum est
penitencia de peccatis in qua tria debent esse sz dolor in contricione
pudor in confessione et acerbitas in satisfaccione qui expiant
penam eternam. Tercium est elemosina Luce xvi° facite
vobis amicos de mamona iniquitatis. Quartum est cari-
tas in corde quia vniuersa delicta operit caritas
Albertus vero magnus de hoc septimo articulo hec dicit
Thomas per illum adiungit solum dicens Inde venturus est iudi-
care viuos et mortuos. Act. i. Sic veniet quemadmodum vidistis
eum ascendentem in celum. In forma qui humana iuit quia in
forma diuina nusquam defuit. Et ideo in forma humana redibit
ad iudicium in qua et a bonis et a malis videbitur Jo. xix. Vide-
bunt in quem transfixerunt. A malis enim forma diuina videri non
potest. Quia sic dicit Augustinus hunc videre nemo potest nisi mun-
dus et gloriosus in celo. Ysa. xxvi. Tollatur impius ne videat
gloriam dei. Et est articulus fidei. Act. xvii° Constituit eius in quo
iudicaturus est orbem terre in viro in quo statuit fidem prebens
omnibus suscitans eum a mortuis. ij Cor. v. Omnes vos
manifestari oportet ante tribunal xi ut referat vnusquisque propria
corporis prout gessit siue bonum siue malum. Et hic modus iudi-
cij Matth. xxv describit vbi dicitur Cum rex in sepulchris statuet oues
a dextris edos aut a sinistris. Et bonis dicet Venite benedicti
patris mei percipite regnum xi. Malis aut dicet Ite maledicti in
ignem eternum xi
Octauum articulum posuit Bartholomeus dicens Credo in spiritum
sanctum. Et hoc predixit dudum Johel Cao ij° Effundam spiritum meum
sup omnem carnem. Et attribuitur sic ad precedentes. Expeditis ut dicit
Thomas spectantibus ad personas patris et filij. Hic attendendum
est ad ea que etiam in trinitate respiciunt personam spiritus sancti.

qui ut unus dux me dirigat per semitas castitatis. Ipse enim spiritus
sanctus ut dicit apostolus ad Romanos viii adiuvat infirmitatem nostram
nam quid oremus sicut oportet nescimus. Sed ipse postulat pro nobis
gemitibus inenarrabilibus, i. ipse docet et efficit nos postulare
gemitibus inexplicabilibus, quia ipse docet omnia. Obsecro itaque domine
Jhesu benignissime, ut spiritus veritatis quem pater mittet in nomine tuo
Johannis xiv tribuat ita ut ambulem in preceptis tuis iuxta pro-
missionem tuam Ezechielis xxxvi. Spiritum novum dicit. Spiritum meum
ponam in medio vestri et faciam ut in preceptis meis am-
buletis. Ut igitur hec omnibus nobis accidat, oportet quod fidem in
spiritu in quo veri adoratores debent adorare Johannis iv. Dicit enim
apostolus ad Ephesios iii. Flecto genua mea ad patrem domini nostri Jhesu
Christi ex quo omnis paternitas in celis et in terra nominatur, ut det nobis
secundum divicias glorie sue confortari per spiritum eius in interiori homine
ut in caritate radicati et fundati, que utique diffusa est in cordi-
bus nostris per spiritum sanctum, comprehendamus longitudinem ut possimus
cum ipsius dona et effectus cognoscere salubriter in eum firmiter
credendo prout monet sanctus Bernardus. Credo in spiritum sanctum, id est di-
cere: Credo quod spiritus sanctus est tercia persona procedens a patre et a filio
et quod spiritus sanctus est deus prout monet Athanasius in suo sim-
bolo dicens Deus pater, deus filius, deus spiritus sanctus, et tamen non
tres dii sed unus est deus. Ex quo prius dictum est quod oportet fidem
credere in deum patrem et in Jhesum Christum filium eius [illegible] in priori
articulo dictum est quod similiter credere in spiritum sanctum et ita in sanctam
trinitatem. Nam sancta trinitas est deus trinus in personis et unus
in essencia. In illam autem credere est necessarium nisi in unum
deum trinum in personis et unum in essencia. Ex quo articulo elicitur
una veritas credenda de persona spiritus sancti. Contra quam mili-
tat heresis Donatistarum qui posuerunt spiritum sanctum minorem esse
filio contra Athanasium dicentem Qualis pater talis filius talis spiritus sanctus. Sicut
et Arriani posuerunt filium esse minorem patre prout dicit Augustinus
in libro de heresibus. Et ex ista veritate sequitur hec doctrina moralis
quod illi qui credunt in ipsum spiritum sanctum debent esse ad liberalitatem
pietatis promptissimi. Nam spiritus sanctus procedit per modum doni
prout monet Augustinus in libro de trinitate. Et apostolus ii Cor. iii Ubi
spiritus ibi libertas. Et ideo qui sunt avari in servitutem sunt re-
dacti, nec tales sunt participes spiritus sancti. Nondum circa istud
articulum de spiritu sancto eius auxilio mediante secundum ordinem vide-
[illegible] dum est de [illegible] de [illegible] secundum sic in priori articulo po-
sitorum. Sciendum de spiritus sancti processione seu passiva spiratione
missione et

3º de eius duplici missione. Sexto de eius operacione. Septimo
de eius in [illegible] revelacione. Circa primum ad primum descendendo quod dicit
in spiritum sanctum [illegible] [illegible] in [illegible] spiritus est deus, Johannis
[illegible]. Circa [illegible] quod in spiritu sancto [illegible] [illegible] deum desiderat et
[illegible]. Circa [illegible] [illegible] [illegible] spiritus [illegible] in corporibus in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] modo [illegible] [illegible] dicitur
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] qua
[illegible] [illegible] spiritus dicitur [illegible] [illegible] [illegible] spiritualiter [illegible] [illegible] 3
[illegible] sic corpus [illegible] dicitur [illegible] ut aer respectu
terre [illegible] dicitur a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
dicitur spiritus [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] si sit [illegible] a
vapore [illegible] [illegible] dicitur spiritus [illegible] [illegible] [illegible] spiritum accipit
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gradus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hunc duplicem modum [illegible] 2
[illegible] in [illegible] spiritualis [illegible] [illegible] spiritualiter dicitur [illegible] [illegible] 2
[illegible] [illegible] [illegible] dicitur spiritus [illegible] aliud [illegible] modo [illegible]
[illegible] [illegible] spiritus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicitur
a spiracione [illegible] in homine [illegible] [illegible] affectus. Dicitur spiritus [illegible]
quia [illegible] actus [illegible] in homine est actus [illegible] actus
[illegible] [illegible] [illegible] a calore. Et ergo [illegible] amor
ut amor [illegible] [illegible] [illegible] et amor est actus [illegible]
[illegible] amor est vita. Et [illegible] amor est actus continuus [illegible] [illegible]
non est sine amore. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] anime. Anima
mea [illegible] [illegible] dilecto est vita tua. Sic ergo [illegible] non est sine vita
[illegible] non est sine amore. [illegible] ergo [illegible] [illegible] amat [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] vivit et [illegible] et [illegible] amor est calor spiritualis, ideo so- 2
lus amor dicitur spiritus vel spiracio. [illegible] hunc duplicem modum
accipitur in divinis [illegible] [illegible] spiritus dicitur a spiritualitate sic convenit
toti trinitati quia tota [illegible] [illegible] corporeitate et materia- 2
litate. Et spiritus est non [illegible] Johannis iiiiº spiritus est
deus. [illegible] spiritus [illegible] dicitur a spiracione convenit illi soli persone
que procedit ut amor racione [illegible] dicta. [illegible] [illegible] in spiritua- 2
libus solus est amor. Et [illegible] amor est [illegible] [illegible] et [illegible]
et [illegible] est [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] est
[illegible] [illegible] persona illa in divinis que est amor non dicitur
[illegible] spiritus sed spiritus sanctus ad [illegible] quod sit amor [illegible] 2
[illegible] unde [illegible] [illegible] in [illegible] sanctus est [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sine [illegible] [illegible] sanctus dicitur [illegible]
[illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] quod in bono [illegible]
et [illegible] terra [illegible] [illegible] [illegible] a terrenis ad celestia

Actus [illegible]

eleuat eleuam Secundus ergo est non solum in se sed quia nos sanctificat
sanctitati de qua dicit dionisius in libro de diuinis nominibus sanctitas est
ab omni inmundicia perfecta et libera / et ideo indicia immaculata /
mundus quia mundat nos ab omni inquinamento peccatorum per veram pe-
nitenciam .i. thessa. iiii^o deus non vocauit nos in inmundiciam
sed sanctificacionem Firma est spiritus quia firmat in bono ut de apostolis
qui amplius non perduxerunt mortalitatem Gregorius / pectoribus huius
modi / gratiam non presumsissent / nisi eos spiritus sancti fortitudo
solidasset Exemplum de sancta lucia quam spiritus sanctus ita firma-
uit quod de loco moueri non potuit Tercio spiritus sanctus est sanctus
i. sine terra vel eleuatus quia eleuat nos ad celestia remouens
a terrenis / ideo contemptores huius seculi dicuntur spirituales Secundo
secundum ad [redacted] dicitur quod spiritus sanctus procedit et spiratur a patre et fi-
lio eternaliter et perfecte / non perfectus ut prius ei patre et filio quia
ibi non est ponere prius aut posterius ut dicitur in simbolo atha-
nasii hec autem probat hugo .i. simeon in disputationibus et et xiii Primo
sic scilicet quod spiritus sanctus non sit pater neque filius sed distinguitur
ab eis ex quo ab eis procedit et spiratur Ex alio amor non
est ille cuius est amor sed spiritus sanctus est amor patris et filii igitur
procedit ab eis / quia amor procedit ab illo vel ab illis cuius id quod
est amor / procedit enim ab amante in amatum Item secundum augustinum
primo de trinitate nexus quo duo coniunguntur / non est aliquis illorum
duorum / sed spiritus sanctus est nexus patris et filii quia est amor mu-
tuus inter eos quo mutuo coniunguntur Ita enim orauit filius Joh.
xvii^o ut membra sua .i. electi coniungerentur per amorem mutuum et
fierent vnum / sic ipse cum patre est vnum dicens / vt sint vnum sicut
et nos vnum sumus / ego in eis / et tu in me / ut sint consumati
in vnum / Cum spiritus sanctus procedat non solum a patre ut greci dicunt / sed
eciam a filio / ostendit et distinctione sua singularum Contra doctores grecos
scilicet cirillum / didimum / et Crisostomum Et probat per illud Joh. xvi
ille me clarificabit quia de meo accipiet Ex hoc arguit sic / quicquid
est omne quod habet est omne quod accipit / sed spiritus sanctus cum sit deus
summe simplex est omne quod habet / ergo est omne quod accipit / igitur si acci-
pit aliquid ab aliquo accipit esse / sed a quo accipit esse ab illo
procedit / ergo si aliquid accipit a filio prout dicitur in auctoritate tunc proce-
dit a filio Item Johannis xv^o dicit filius de spiritu sancto / quem
ego mittam vobis a patre spiritum veritatis Ex hoc arguit sic nulla
mittit aliud nisi habeat auctoritatem super ipsum / nulla autem habet auctoritatem super
alium nisi aliquid ei tribuat / sed nulla persona in diuinis alii aliquid
tribuit nisi ab ipsa procedat / igitur filius spiritum sanctum mittit / spiritus sanctus
ab ipso procedit / Si dicas quod spiritus sanctus mittitur a filio et ipse et ce

ipse procedit ab eo. Contra filius non ideo habet auctoritatem quod mittit
sed ideo mittit spiritum sanctum quod habet auctoritatem. Igitur ante habet auctoritatem
quam mittit temporaliter, necesse est spiritum sanctum ab ipso procedere eternaliter.
Tercio ad idem arguitur ex auctoritate apostoli ad galatas iiii° dicentis
Misit deus spiritum filii sui. Igitur idem est spiritus patris et filii, sed
cuius est spiritus, a quo procedit. Has rationes posui contra grecos scisma-
ticos, qui dicunt nos excommunicatos propter hoc quod nos latini tenemus
et credimus spiritum sanctum a filio procedere. Exempla aliqua sunt super
in sancto celo, et in terra tercio posita, ad que nunc addenda sunt alia.
Et primum ostendit quod pater sit a nullo, filius a patre solo et spiritus
sanctus ab utroque scilicet a patre et filio. Sint sunt tres a. b. c. a invenit
scienciam aliquam et docuit eam b. Deinde b doctus ab a docuit
eandem scienciam c. et hic ille per doctrinam non scienciam in hoc casu a prius
dictam scienciam et nullo alio homine habuit. b habuit eam ab a, et c habuit
eam ab utroque scilicet ab a et b. Secundum exemplum ostendit patrem et filium et
spiritum sanctum esse coeternos et unum alium in tempore non precessisse. Spiritus
unus eorum sit ab illo eternaliter et prior alio origine. Nam pater
eternaliter genuit filium, et ambo scilicet pater et filius ab eterno spira-
verunt spiritum sanctum. Hoc ostenditur per duo exempla quorum primum sit tale:
Si sol ab eterno fuisset, ab eterno splendor ab eo processisset
et ab utroque calor fuisset productus, certum non prius fuisset sol quam
splendor, et non prius fuisset sol et splendor quam calor. Secundum exemplum
ad idem quod est tercium in ordine sit tale: Si pes hominis ab eterno
stetisset in pulvere, ab eterno fecisset vestigium in pulvere pedem
impressum. Sic pater est prior filio suo ordine originis, non prio-
ritate temporis aut dignitatis, et sic eciam pater et filius sunt unum principium
spirandi spiritum sanctum, et sunt eo priores ordine originis quod spiritus
sanctus originatur ab utroque, sic filius originatur a solo patre, et est
inter patrem et spiritum sanctum medium ordinis originalis, et nullo
intellectu medii potest concedi quod spiritus sanctus procedit a patre me-
diante aut per filium, nisi sic ut hic per dicat causam sed
medium ordinis. Quarto ad tercium dicendum est quod spiritus sanctus una
adoracione latrie cum patre et filio sit adorandus, ut dicitur in simbo-
lo misse: Qui cum patre et filio simul adoratur. Huius racio et
causa seu racio, quare quis debeat adoracione latrie adorari, est
summa maiestas et summum dominium et summa potencia. Et quia
una est in tribus personis divina maiestas, unum dominium et una
omnipotencia, quia de nichilo omnia creaverunt omnia, ideo una
adoracione latrie illi tres pater et filius et spiritus sanctus sunt
adorandi. Cum autem una maiestas trium sit racio seu causa propter
quam alicui debetur adoracio latrie patet ex hoc. Cum illa lata

est cultus ratione summe maiestatis domini et omnipotentie soli
deo creatori proprie et ideo sic debitus ut patet ex illo luce iiii°
Dominum deum adorabis et illi soli servies. Glosa exponit hoc de
servitute latrie. Et augustinus super illo Dominum deum tuum adorabis dicit
Adora scilicet patrem et filium et spiritum sanctum qui est unus deus
qui adoratur et speratur et servitur. Iterum super illo Adorate Rabanus super epistolam
dicit Adorare est ad deum qui solus adorandus est tota mente
intendere. Unde Ex ratione potestatis qua deus omnia de nichilo
creavit cultus latrie est deo exhibendus ab omni creatura. Cum
ergo in omnibus una sit potestas una dignitas et una deitas eadem
ratione tres persone in divinis sunt adorande. Sequitur pater ergo non maior
nec minor adoratio debetur filio quam patri aut spiritui sancto quam filio
adorande scilicet tres persone ut sunt unus in numine in una ma-
iestate. Hoc ostendit genesis xviii Abraham tres vidit et unum ado-
ravit. Dicitur sunt speciales orationes ad patrem speciales
ad filium et tam singulares ad spiritum sanctum. Quare videtur quod diversis
et distinctis adorationibus adoret patrem et filium et spiritum sanctum
Respondetur quod dum una personarum adoratur debite adoratione latrie
alie non excluduntur. Quia cum adoratur una [illegible] est tres persone
Dicitur filius ut redemptor est adoratur et tamen pater non est redemptor
humani generis nec spiritus sanctus. Respondetur quod aliquis potest dici redemp-
tor dupliciter vel ab auctoritate redemptionis vel ab auctoritate
simul et executione. Si redemptor dicitur ab auctoritate tantum sic pater
et filius et spiritus sanctus sunt unus redemptor humani generis et
unus auctor redemptionis. Eo quod ipsa trinitas [illegible] sine indi-
visa et ipsi proprie et principaliter effecerunt nostram redemptionem
auctoritative. Si autem dicitur redemptor simul ab auctoritate et execu-
tione sic competit soli filio qui in quantum deus fuit auctor
et in quantum homo fuit executor. Nam filius de voluntate patris
et spiritus sancti assumpsit humanam naturam et in illa redemit hominem
satisfaciendo pro eo. Apocalypsis v Redemisti nos deo in sanguine tuo
ex omni tribu et lingua etc. Dicit richardus super iiii° dist. Si in redemptore
aut redemptione dicitur non excludit sed includit ut est in filio
redemptore maius bonum quod non est in patre nec spiritu sancto scilicet
humanitas nec est in patre quam unionem sicut in filio et ideo fi-
extensive lius [illegible] adoratur et [illegible] quam pater aut spiritus
sanctus licet non intensive. De hoc allegando de halis in tercia
parte summe sue tractatu de preceptis decalogi unde dicit Sic etc.

[F]ilius dei ideo [illegible] nos est a nobis plus diligendus quam pater aut
spiritus sanctus [illegible] [illegible] nobis [illegible] redemptionem suam et
[illegible] [illegible] [illegible] plus [illegible] et [illegible] sed non
[illegible] bona [illegible] [illegible] ad ipsum diligendum specialiter
Quo ad tertium [illegible] sancti de missione est sciendum quod
spiritus sanctus dicitur [illegible] mitti [illegible] [illegible]
dei dicitur in se et [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] et
donum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] spiritus sanctus
et donum [illegible] quod est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
donis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
a spiritu sancto nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible] nisi [illegible] gratiam [illegible] [illegible] [illegible]
in pectore sit spiritus sanctus nam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
mortali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicitur spiritus
sanctus dari [illegible] [illegible] gratificationem [illegible] est [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et sic [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] spiritus sanctus [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in missione [illegible]
spiritus sancti [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per donum
gratie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] per donum gratie [illegible] [illegible] et [illegible]
dicitur dari [illegible] [illegible] dicitur autem spiritus sanctus [illegible] in
aliquo signo sensibili et visibili apparet ut in columba vel
in igne [illegible] linguis [illegible] dicitur missio spiritus sancti visibilis huius di
[illegible] Amplius est sciendum quod spiritus sanctus aliquando mittitur per
sanctificationem que sufficit ad salutem aliquando autem mittitur
per [illegible] [illegible] in opere plenitudinem gratie per redun
dantiam Prima sanctificatio [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] per spiritum sanctum quandoque invisibiliter missum Secunda sanctificatio quandoque
[illegible] apparet non solum [illegible] [illegible] sed etiam [illegible] aliquo
[illegible] [illegible] et [illegible] in signo visibili [illegible] manifestari [illegible] sic
[illegible] est in [illegible] et [illegible] in [illegible] [illegible] fuit pleni
tudo redundantie aliter [illegible] et aliter [illegible] est plenitudo abun
dantie seu redundantie alia fuit in [illegible] et alia in [illegible] [illegible]
sicut [illegible] est plenitudo redundantie ita [illegible] missio spiri
tus sanctus in signo visibili apparuit et missus est Prima ple
nitudo gratie redundantie est per redemptionem hec est gratia

perfecta post eum modum / et ista fuit in Christo ex tunc et luce
tuo / dicit spiritus sanctus super eum in columba descendit / quod est augu
mentum et perfectionem / erat enim [illegible] in augmentum
ut habetur secunda parte / [illegible] gratia duplex redundat in alios se
ut per modum orationis / ut per modum doctrine et instructionis
[illegible] / ergo [illegible] redundavit gratia per modum operationis [illegible]
dicit / et [illegible] homo [illegible] sua [illegible] et [illegible]
gratiam et [illegible] quanto homo per suam operationem
[illegible] [illegible] sive gratum / gratum faciens / [illegible]
est [illegible] et confortationem [illegible] per modum doctrine [illegible]
multa in [illegible] sic adduxit / [illegible] plenitudo [illegible]
redundantie / [illegible] in alios per eius doctrinam duplex / [illegible]
est in eius transfiguratione [illegible] in nube cuius est lumen
sparsit / [illegible] in transfigura
tione / [illegible] in baptismate dicens / hic est filius meus dilectus
in quo michi complacui ipsum audite / Secunda plenitudo est per [illegible]
influentiam ministerialem / quantum est ad [illegible] et motum / et hec
mediantibus sacramentis / et hec plenitudo est in sacerdotibus
Ad hanc ostendendam in apostolis / datus fuit spiritus sanctus [illegible]
flatus Johannis xx° [illegible] in [illegible]
quorum remiseritis peccata remittuntur eis / Tercia plenitudo
gratie redundantie est [illegible] / et hec fuit in apostolis et
in doctoribus [illegible] ostendendam datus est spiritus sanctus apostolis in
linguis igneis in die pentecostes Actuum ii° hoc factum est
ut verbis essent prompti et caritate fervidi / Spiritus enim sanctus intel
lectum illuminat et affectum inflammat / Notandum est hic secundum
magistrum sententiarum li. i° dis. xvi c. i / spiritus sanctus qui est
in sua natura invisibilis / dicitur missus in aliquibus creaturis ut
puta in columba et linguis igneis / non sic quod in illis crea
turis magis fuerit quam in aliis / vel aliter in se / sed quia per illud mo
dum missionis visibilis spiritus sancti corporaliter exhibitum mon
stratur est specialis et interior missio seu donatio spiritus sancti
Et est [illegible] quod columba aut lingua ignea / fuerunt [illegible]
[illegible] in veritate [illegible] / sic [illegible] est [illegible]
[illegible] fuit [illegible] / [illegible]
sit [illegible] ut [illegible] et [illegible] formata de alia
materia [illegible] ministerio angelorum / in quam [illegible] post
[illegible] significationem [illegible] est [illegible]
spiritus datus / seu missus alicui visibiliter vel invisibiliter / non
incipit esse in novo loco / sed incipit esse in illo [illegible]
novo modo / per productionem novi effectus et novi respectus

No. quest. dubia

1

2

3

4

5

Compl.

Gra 3a capit

[illegible]

preparet se ad suscipiendum spiritus sancti donum quo preveniente possit
ad merendi statum et prius ad veniam suorum peccatorum. Sed hec gratia
nullus sufficienter facit quod in se est ut se preparet ad salutem. Ex huius-
modi gratie est liberum arbitrium excitatum a malo revocatur et
ad bonum inclinatur ut velit in operibus suis operari principaliter propter
deum et non propter seipsum. Hec enim necesse est sicut per gratiam gratis datam
spiritus sancti ut homo efficiatur habilis ad operandum moralia bona que
sunt bona circumstancionata que nullo possunt dici bona nisi pro-
cedant ex intencione recta, scilicet quod non propter nos sed propter summum
bonum fiant. Ad quod non assurgit spiritus noster tenuis nisi vocatus
a spiritu sancto per aliquam gratiam gratis datam. Tercio gratia que
donum dicitur ipsa et est donum divinitus datum ad merendum. Ex quo donum
gratia gratum faciens appellatur sine quo nullus nihil potest mereri nec in
bono proficere neque ad salutem eternam pervenire. Ipsa enim tanquam
radix meritorum omnia merita antecedit. Unde Ieronimus hec dicit. Magister in 2o
sententiarum dist. 26 quod ipsa preveniat voluntatem ut bonum velit, sub-
sequitur autem ne frustra velit. Et sic dicitur gratia preveniens et subse-
quens. Hanc gratiam nullus potest mereri merito condigni sed solum
merito congrui. Ipsa gratia meretur augeri in tali vita per
bonum usum merito digni ut aucta mereatur perfici in patria et
gloria sempiterna a deo et eius sponsi. Et cum sit formale princi-
pium gratie. Unum est gratiam infundere augere et perficere secundum coo-
peracionem liberi arbitrii. Ad quod pertinet ut faciat quod in se
est. Nec huiusmodi gratia homini negatur. Ideo dicitur ad Hebreos xii
Contemplantes ne quis desit gratie dei. Hanc triplicem gratiam
innuit apostolus 1 Cor. xv dicens Gratia dei sum id quod sum quo
ad primam gratiam generaliter dictam, et quo ad secundam subiungit
Gratia eius in me vacua non fuit, et quo ad terciam con-
cludit sed gratia eius semper in me manet. Consequenter advertendum
est quod hec gratia gratum faciens immediate a deo infusa et in qua
datur spiritus sanctus sit remedium contra peccatum. Nam ad iustificacionem
impii necesse est quatuor concurrere scilicet infusionem gratie gratum
facientis, expulsionem culpe, contricionem et motum liberi ar-
bitrii. Expellitur autem culpa a dei dono, non a libero arbitrio,
non tamen sine libero arbitrio. Nam gratie gratis date est libe-
rum arbitrium revocare a malo et ad bonum excitare non
cogendo ipsum ad bonum sed preveniendo ipsum. Liberi autem arbi-
trii est amotionem gracie consentire vel dissentire. Si consentiat
autem ad gratiam gratum facientem se disponit et facit sic quod
in se est libero arbitrio sic disposito quod se conformat excitato-
ri ut velit a malo recedere per amorem seu revocatur et

placet sibi facere bonum constanter / tunc gratia gratum faciens ei
infunditur ante peccatum expellit / et sic ipsum liberum arbitrium [illegible]
sic dispositum ut [illegible] quod omne peccatum detestatur [illegible]
[illegible] boni et mali liberi arbitrii [illegible] gratie [illegible]
ad liberum arbitrium [illegible] descendit / gratie gratis date [illegible]
[illegible] ad bonum / [illegible]
[illegible] ad finem [illegible] ad salutem [illegible]
[illegible] se non [illegible]
[illegible] gratia [illegible]
[illegible] gratia gratum faciens [illegible]
[illegible] gratia a spiritu sancto [illegible] a qua gratia
[illegible] liberum arbitrium [illegible] et [illegible]
[illegible] liberum arbitrium [illegible] non
possit gratiam [illegible] nec legem adimplere / [illegible]
si non fuerit [illegible] / [illegible] gratis data [illegible]
[illegible] gratiam
faciens [illegible] legem [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] imaginem [illegible]
[illegible] facit [illegible]
[illegible] que [illegible]
[illegible] sancta
[illegible] ad [illegible]
[illegible] gratia [illegible]
[illegible] plus a [illegible]
[illegible] in illo qui [illegible] manus
[illegible] ad [illegible] se [illegible]
[illegible] deus dat omnibus affluenter
et non [illegible] in illo qui [illegible]
[illegible] deus [illegible] solem suum oriri super bonos et
malos [illegible] de se dicit [illegible]
[illegible] in illo qui [illegible]
deus dicit se stare ad hostium et pulsare [illegible]
[illegible] est [illegible] gratiam faciens [illegible] super
se [illegible]
[illegible] deus non [illegible]
[illegible]
[illegible] gratia [illegible]
[illegible]
[illegible] fidem spem et caritatem.

et quatuor cardinales scilicet prudenciam temperanciam fortitudinem
et iusticiam / que iusticia vero est virtus generalis / Alio modo gratia gratum
faciens secundo ramificatur in septem dona spiritus sancti / quia spiritus
et gratia dicitur spiritus sancti dona gratuita / et hec enumerantur Ysaie
xi° Ubi [illegible] legitur de christo dicens Requiescet super eum spiritus domini
spiritus sapiencie et intellectus / spiritus consilii et fortitudinis / spiritus
sciencie et pietatis / et replebit eum spiritus timoris domini / Tercio
dicta gratia ramificatur in habitus beatitudinum / Et septem
ponuntur beatitudines quas enumerat salvator Mathei v° Et sunt iste
paupertas / mititas / luctus / esuries / iusticie / misericordia
mundicia cordis et pax / aliqui apponunt octavam que est ibi
notata scilicet persecucio propter iusticiam / ad has beatitudines propter
sui perfectionem et plenitudinem ducuntur per fructus et gaudia
spiritualia sensus consequuntur / qui non dicunt novos habitus sed
status delectacionum spiritualium quibus consolatur spiritus iustorum
/ fructus autem ponuntur ad Galathas v° scilicet caritas / gaudium
pax paciencia / longanimitas / benignitas / bonitas / man-
suetudo / fides / modestia / continencia / castitas / Sensus
vero spirituales dicunt perfectiones intellectus circa veritatem contem-
plandam / que contemplacio incipit in viris iustis / a sensu
seu a contemplacione sensibilium / et a sensu transit ad ima-
ginacionem / ab imaginacione ad racionem / a racione ad in-
tellectum / de intellectu seu intelligencia ad sapienciam secundum no-
ticiam excessivam que incipit hic in via / et consummatur in
gloria sempiterna / Quo ad quartum principale scilicet de spiritus sancti pro-
cessione et revelacione ipse enim est spiritus veritatis [illegible] [illegible] am-
bigitur [illegible] omne verum a quocumque dicatur a spiritu sancto est
Unde si homo malus vel eciam diabolus dicit verum aliquid ad est
a spiritu sancto ut dicit sanctus Thomas 2a 2e q. 172 art. 6 ad [illegible] Racio
huius est quod dicens verum dicit hoc vel a spiritu bono vel malo in-
structus aut sua virtute que est a spiritu sancto / sic informans / aut
revelacio vera [illegible] est ab eo a quo res sic esse mediate
vel immediate / hic ponuntur aliqua / Primo quod alique sunt
gracie gratis date / que scilicet sunt sine gracia gratum faciente
de quibus j Cor. xii° specialiter octo ponuntur inter alia scilicet prophe-
cia / interpretacio sermonum / gracia linguarum / sermo sapiencie
et sciencie / gracia sanitatum / demones eicere / miracula facere
gracia spirituum / discrecio spirituum / hec gracie possunt hic ordinari
Cum quis spiritus sanctus alicui concedit donum prophecie / ut indi-
get sermonum interpretacione / expositione sacre scripture / ut possit

[illegible] verum [illegible] omne verum si procedit a spiritu sancto illustrante intellectum / et movente affectum ad veritatem / [illegible]
et bonum et meritorium / aliquando spiritus sanctus illustrat intellectum / et non movet affectum ad veritatem ad dicendum
et sic [illegible] quod [illegible] loquatur verum cum peccato / quia cum malo affectu / sicut fecit Cayphas dicendo verum [illegible]
quod unum hominem mori pro populo ne tota gens pereat / aliquando eciam spiritus sanctus movet hominem ad dicendum verum
non illustrat intellectum / sicut apostolus dixit se [illegible] ad hispanos / et non ivit / et licet non dixit verum
tamen quia caritas movit eum ad dicendum / et hoc meruit / sic et Jonas dixit quod Ninive pereat
et subvertetur / non dixit verum quia non est subversa / sed quod dixit a spiritu sancto movente ad dicendum
aut intellectum illuminando / aut affectum movendo / ipse enim movet ad spiritum [illegible] [illegible] [illegible]
et opera que tangit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] veritas cordis / et [illegible] dei in veritate
dare / [illegible] veritas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] veritas operis que [illegible] [illegible]

[illegible] spiritus sanctus [illegible] ad dicendum [illegible]

[illegible]

cognoscat quod illa que sibi per donum gratie sunt revelata / sint salutis eterne consona [illegible] / aut dissona. Consequenter secundo [illegible] intelligere quod [illegible] discretionem spirituum [illegible] ut possit discernere quod revelata sibi sint a spiritu bono / aut malo [illegible] probare spiritus / an ex deo sint / [illegible] probauit [illegible] et que a spiritu sancto revelata ad utilitatem [illegible] Cor. xii. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem / tercium indiget gratia linguarum / ut exprimat revelata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] convenienter [illegible] a spiritu sancto sermonem sapientie et scientie ut [illegible] [illegible] / [illegible] ad hoc ut revelata sint sermone [illegible] / et diversa genera linguarum / [illegible] a spiritu sancto [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] gratia sanitatum / et operatio virtutum [illegible] miraculorum [illegible] que [illegible] nam / [illegible] eiectio demonum [illegible] apud [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] / [illegible] apparet [illegible] [illegible] linguis loquentur novis [illegible] / [illegible] linguis hominum loquar et angelorum etc. / [illegible] [illegible] [illegible] etc. / [illegible] non [illegible] nichil sum [illegible] super illo [illegible] Domine in nomine tuo prophetavimus et in nomine tuo demonia eiecimus / et virtutes multas fecimus etc. / Dicit sic [illegible] [illegible] / demonia eicit / [illegible] non est [illegible] qui [illegible] ad invocationem [illegible] hoc agit / vel ad condempnationem [illegible] [illegible] / [illegible] ad utilitatem eorum qui vident vel audiunt [illegible] / [illegible] [illegible] nomen [illegible] / [illegible] gratia [illegible] [illegible] pro manifestatione [illegible] [illegible] et facultatem [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] supra facultatem cognitionis [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] / [illegible] de [illegible] ut [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / et [illegible] revelat [illegible] / [illegible] homo [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] de paradiso [illegible] / et de [illegible] [illegible] / [illegible] de [illegible] revelationum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / et [illegible] [illegible] me audientem [illegible] [illegible] aliquis [illegible] aliquem [illegible]

aliquorum noticiam per revelacionem est supra naturam sicud apostoli
qui fuerunt homines simplices et sine litteratura essent sic subito
docti et valde litterati quibus spiritus sanctus infudit scienciam sic
et aliqui doctores habuerunt scienciam quasi divinitus infusam ut sanctus
Thomas de Aquino. Tercio est sciendum quod in revelacione prophetica specialiter tria fiunt.
Primo fit ibi representacione similitudinum impressio. Secundo ad
illius similitudinis impresse noticiam seu visionem fit intellectus
illustracio. Tercio autem fit illius quod per similitudinem signatur
in lumine supernali manifestacio. Primum horum potest fieri ab
angelo eo quod habet potestatem super vim ymaginativam et sensi-
tivam. Secundum fit a spiritu sancto principaliter et potest fieri ab angelo se-
cundario et ministerialiter. Tercium vero immediate et solum fit
a spiritu sancto eo quod solus deus habet potestatem super intellectum
nostrum ut eum illuminet et ei veritatem ostendat sicut patet per
Augustinum in libro de [illegible] [illegible] ad idem Job dicit xxxii° Inspira- + baptismo
cio omnipotentis dat intelligenciam. Racio est quia namque intelle-
ctum elevat supra se ut possit percipere divina et ea que suam
excedunt facultatem. Hoc idem ostendit Danielis ii° ubi dicit
est deus in celo revelans misteria. i Cor. ii° Nobis autem re-
velavit deus per spiritum suum. Spiritus enim scrutatur omnia
eciam profunda dei. Que sunt dei nemo cognoscit
nisi spiritus dei. Cognicio autem prophetica non potest esse a naturali noticia
sed solum a revelacione divina. ii Petri i. Non enim voluntate huma-
na allata est aliquando prophetia sed spiritu sancto inspirante locuti
sunt dei homines. Ex hiis patet quod omnis revelacio prophetica dicta
fiat immediate a spiritu sancto effective licet aliquando fit ab ange-
lo facta tamquam a ministro. Unde Danielis x° dicit angelus
venisse Veni docebo te intelligere visionem et hic sicut tamquam
minister et internuncius non autem tamquam intellectum eius illuminans.
Huius racio est quia futura contingencia ut dicit Thomas tamen sunt per
cognicionem in verbo eterno. Hinc est quod nulla creatura potest illa per se
revelare sed hiis manifestat ministerialiter illa instructa a deo. Unde
Apocalipsis ut habetur in eius prologo tota Trinitas revelat
Christo homini per modum efficacie et ille revelavit nobis secundum huma-
nam naturam sed divinam angelo quasi per modum efficacie. Angelus
vero revelavit Johanni per modum ministerii. Quarto est ad-
vertendum quod ut ex dictis patet in revelacione debet esse cognicio
intellectiva quia ibi fit illustracio intellectus per lumen supernale.
Nam qui non intelligit visionem non habet per visa revelacio-
nem. Ideo dicit Danielis x° Intelligencia opus est in visione.

ubi ergo clarior intellectus / ibi est revelacionis altior gra-
dus / Cum igitur limites prophetie non transcendat / primus visio-
nis gradus est / quando per species corporales videntur / et tamen non intel-
ligitur / quid per hoc significetur sicut patet de pharaone / in imaginaria
visione adiuncta / licet corporali ad extra / primo Jere. i vidit
ollam succensam Jere. i° primo et intellexit per hoc quod rex
regis Babilonis venturum esse et incensurum templum et ci-
vitatem / Secundus modus Daniel vidit scripturam in pariete / Mane
techel phares Dan. v et intellexit regnum Balthasar
regis esse eius et auferendum / prout fuit eadem nocte ablatum
et Mane significat numerum / techel appensionem / et phares
divisionem. Tercius principalis modus est / quando non videntur
res tales ut prius dictum est / sed audiuntur voces in spiritu de
aliquo supernaturali / Sic Samuel audivit vocem domini loquen-
tis sibi / i Regum iii / et tamen non vidit / hic modus revela-
cionis est quando verba / et voces sunt signa magis ex-
pressiva mentis quam figure. Quartus revelacionis gradus est quando
non solum audiuntur voces intelligentes / sed etiam videtur persona
loquens / et hoc pluribus modis / quia persona apparens aliquando
est homo sicut per hominem apparuit Jude Machabeo
ii Machabeorum xv apparuit Jeremias dicens hic est qui multum
orat pro populo / et civitate ista [illegible] / aliquando est angelus angelica
specie ut Luce primo de Gabriele qui apparuit Zacharie.
Et etiam Marie / aliquando effigies representans deum ut Ysa. vi°
dicit Ysaias / Vidi dominum sedentem super solium excelsum et e.
Isti gradus habent se hoc ordine / quia posterior est precedentibus
excellencior quantum ad ea que apparent / aliquando fiunt in sompno
et tunc dicuntur revelaciones per sompnia et quid de hiis sit
credendum dicit Scotus [illegible] xl° ii et v et ix° / aliquando fiunt
in vigilia / et tunc dicuntur visiones / et hic modus altior
primo in sompno. Quintus gradus est / quando sine apparicione
alicuius figure / vel signi sensibilis / capiatur veritas intelli-
gibilis [illegible] per divinam revelacionem sicut dicit Augustinus
libro xii° super Gen. ad litteram / et hic est secundum Richardum in prologo
suo super Apocalipsim / quando spiritus humanus per internam inspiracionem
seu aspiracionem suaviter tangitur et nullis mediantibus sensibilibus figu-
rarum mediacionibus / spiritualiter erigitur ad celestium contempla-
cionem / et iste modus est excellentissimus sicut quando David
accepit prophetiam sub revelacione ut dicitur in principio glose
super psalterium / Notandum est quod licet revelacio prophetica aliquando

Scotus

fiat per solam luminis influenciam / et quia per species de nouo impressas uel aliter ordinatas / nunquam fit sine lucis ductu et super
naturali / quia luminis diuini est forte in prophetica reuelacione / quia
mens erigitur super se per deum ad percipiendum diuina et hoc ostendit eze
chielis 2o ubi dicit fili hominis sta super pedes tuos et loquar
ad te / sicut eleuatus fuit spiritu sancto mouente / unde subdit ibi
et ingressus est in me spiritus et statuit me supra pedes meos / mente
sic eleuata tunc percipit diuina / adeo stans ibi / et audiui loquentem ad
me / non tamen cognoscit unquam / ministerio proprio eterno uerita diuina prophe
tabilia / quia ueritas summa in humana illuminacione non cognoscitur
clare in seipso ymmo ueri prophete non semper cognoscunt omnia que spiritus
sanctus in corum uerbis factis uel visionibus intendit / sed minus cogno
scunt aliqua / quia alias tam dicendo uel faciendo non essent prophete dicere
dicere prophetas prophecias suas non intellexisse est error montani he
retici / Consequenter circa materiam reuelacionis aliquae questiones
sunt mouende / Prima an demones cognoscant aliqua futura / Dicendum
quod sic / Nam futura in triplici sunt differencia / aliqua futura habent causas de
terminatas et infallibiles / ut sunt planetarum coniuncciones et opposicio
nes respectus et eclipses / et talia demones bene sciunt ex ingenii
acumine et experiencia / Alia sunt futura que habent causas determina
tas et impedibiles / ut sunt pluuie et disposiciones aeris / Tercio
aliqua sunt futura que habent causas indeterminatas et fallibiles
ut illa que a libero arbitrio dependent / cuius fieri debent / Secundo modo
futura et tercio demones aliqua cognoscunt 2m augustinum libro 110
super Genesim ad literam experiencia aut aliena doctrina scilicet ex re
uelacione angelorum / Secunda questio an prophete demonum aliquid veri
predicant / Dicendum quod sic ut patet per Balaam Numeri xxiiii o quod dicit orietur
stella ex iacob / et consurget virga de ysrahel etc. / Item Sibilla de
cristo predixit vera / Item Cris super actus concessum est diabolo aliqua
vera dicere / ut mendacium suum rara ueritate commendet / Secundum quod dicit
beda / Nulla est falsa doctrina / que non aliqua vera falsis inter
misceat / Sed dices. Numquid spiritus sanctus per Balaam aut per Cay
pham fuit locutus [illegible] / Spiritus sanctus in eis non
fuit / pro quo est sciendum [illegible] spiritus sanctus aliquando loquitur per aliquem
et non loquitur in eo quia non est in eo per graciam / sic locutus est per
Cayphan / aliquando loquitur in aliquo et non loquitur per eum ut cum
interius aliquid menti inspirat / quod exterius non manifestat
ps Audiam quid loquatur in me dominus deus etc. / Tercio spiritus
sanctus loquitur in aliquo / et extra loquitur per eum / sic fecit in bonis prophe
tis / sic extra loquitur interius inspirando / et ueritatem exterius
manifestando / quam reuelauit / Questio tercia / quare dominus deus

permittit prophetas demonum verum predicere / cum per hoc simplices nisi fo-
rent deciperentur. Respondetur quod hoc fit triplici de causa. Primo ut veritas
fiat commendabilior et credibilior quando ab adversariis habet testimonium.
Secundo ut boni per istos malos prophetas ut revelationes hec futu-
rum aliquod et consilium non appetant / sed potius appetant vera bona ut
puta caritatem et virtutes bonas et probas. Tertio hoc deus permittit
ut boni probentur an recte diligant deum / etiam si hic appareat quod a cultu
dei non recesserunt propter maleficia et divinationes aut somnia malorum
seu prophetarum. Quarto quod si eveniunt que predixerunt / hoc habetur sancte
prophetie nomine. Quinto ut fallantur fallaces seu mali propter peccata sua
quibus meruerunt decipi / ut illi qui ista desiderant sicut qui volunt
audire placentia. De hoc est pulcrum exemplum in Reg. ubi de Achab rege
Israel qui noluit credere prophetis domini quia prophetabant sibi malum / sed
credidit prophetis Baal / quos non reputabat malos aut falsos et
tradidit in manus hostium suorum et interfectus est inde ibidem
Quarta questio que prophetia aut revelatio sit certior seu quomodo discerni
a revelatione demonum aut sompnium prophetarum. Respondetur quod hoc potest fieri
considerando tria / scilicet personam cui fit revelatio. Secundo considerando
modum per quem fit revelatio. Tertio considerando revelata qualia illa
sint. Primo quo ad primum persona est consideranda utrum primo an
magnam habeat caritatem. Secundo an habeat in cella dei (?) conversationem
vel non. Tertio an habeat continue puritatem et a tumultu hominum separationem.
Primo ad primum considerandum circa personam est caritas perfecta
que est potissima causa divine allocutionis / quia appropinquare facit ama-
torem amato tam prope ut si fieri posset / esset idem cum ipso quod est amatum
Et ergo dicit Hugo super VII° angelice hierarchie / quia amor transfert
amatorem in amatum. Quanto igitur vicinius est amans amato /
tanto verius subtilius perfectius sibi revelatur amatum. Unde Ri-
chardus dicit libro de gratia contemplationis / ex magnitudine divine
dilectionis / pendet modus divine revelationis. Et Augustinus libro primo
de trinitate dicit / Quanto flagrantius deum diligimus tanto certius
plenius quam videmus et huius multiplex est causa. Prima quia caritatis
ardor tranquillat [illegible] desideriorum tumultum. Secunda
quia facit amor amatorem diligentius inquirere statum amati. Ter-
tia quia amor est quidam gustus connaturalis amati / ideo plenius
cognoscitur amatum per amorem fortiorem / quia res perfectius cogno-
scitur simul videndo et gustando quam solum videndo. Quarta causa
quia sicut ex calore candentis ignis (?) erumpit lux flamma / ita amoris ma-
gis fervente surgit splendor sapientie et scientie intelligentie quo
candescit amans tanto sic ferventi igne (?). Quinta causa quia amor
dei sinceriorem (?) [illegible] / ut amans specialius ab amato scilicet deo diligatur

Glosa sepius non ad [illegible] | in quo signi est | post quem signum probabile sed non demonstrativum [illegible]
[illegible] an sit in civitate dei [illegible] | tempore [illegible] spiritualium [illegible] pauperes spiritu [illegible] | Econtra de
divitibus dicit Gregorius [illegible] temporalium [illegible] signum eterne dampnacionis [illegible] | Scdm [illegible] infirmitas corporalis [illegible] omnia accepta [illegible] deo [illegible]
[illegible] | Tercium est [illegible] mortis [illegible] spiritus in [illegible]
[illegible] est [illegible] | Cum Seneca dicit [illegible] omnia ad [illegible] | Et [illegible]

in sui cogitatione et omni ordinatione ad ipsum. Sed dices ex quo
caritas est perfecta potissima divine revelacionis causa, quo cognoscet
quis habere caritatem, cum scriptura dicat Eccl. ix. Nemo scit an
odio vel amore dignus est. Respondetur quod nullus potest certitudinaliter scire
huiusmodi se esse in caritate nisi per revelacionem. Coniecturaliter
potest autem quis sciri esse in caritate per aliqua signa que in libro
de remediis eternitatis sunt collecta | sicut nunc quarto | videre
longum nimis esset hic omnia necessaria inserere. Secundo ad secundum circa
personam | cui sit revelacio est considerandum | cum de visione emergit
dubitatio | an a spiritu bono sit videndum est | qualem statum in ecclesia
habeat | an sit prelatus | sit vel non prelatus preesse sua auctoritate
ecclesie doctor vel predicator de talibus plus presumitur quam de simplicibus.
Racio huius est quia omnis potestas a domino deo est Romanos xiii. Ideo
Caiphas cum esset pontifex anni illius dicitur Johannis xi prophetasse
quod expediens fuit unum mori licet ipse Caiphas fuit malus. Ita
Nabuchodonosor Danielis ii habuit sompnium | de presagio futurorum. Et Pharao
Genesis xli. Ideo philosophus dicit | quod sompnia regum et presidencium quibus est
commissa cura reipublice | sunt magis significativa et amplius
observanda quia illi debent aliis preesse. Et hoc non propter eorum meritum
bonum | sed propter bonum totius civitatis cui deus vult futura per pro-
videnciam aut doctrinam. Ipse enim vult homines per homines doceri. Huius
signum est quod ad Moysen misit Jetro Exodi xviii. Ergo primo quem
per se ipsum potuisset docuisse. Et Petrum ad Cornelium Actuum x quem
per angelum si voluisset bene instruxisset. Et Paulum ad Ana-
niam Actuum ix. Et Paulus quod evangelium ab homine non didicit | sed per re-
velacionem Galatas i postmodum voluit conferre cum apostolis evangelium
suum | ne in vacuum curreret aut cucurrisset ut dicit ad Galatas
ii. Si autem persona sit singularis non habens statum notabilem in
ecclesia dei tunc debent videri. Primo si sit sub obediencia alicuius patris
senioris et discreti ac virtuosi | et in spiritualibus aliquibus experti. Cui
consolaciones et revelaciones cum humilitate dicit et dixit ad
examinandum nichil se reputans aut iactans aut de sanctitate glori-
ans | sed magis se parvipendens. Huiusmodi cautela | est in collationi-
bus secunda patrum expressa | collacione ii. Secundo videndum est | an
illa persona sit vere katholica | recte credens et prelatis ecclesie obe-
diens sicut tenetur. Tercio videndum est si sanum habeat intellectum
et rectum racionis iudicium non fantasticum. Si hec tria habeat pre-
sumendum est bonum pro illa persona | ac tamen adhuc non est necessarium ut
sibi credatur in revelacionibus nisi ostendat revelata esse vera | per
evidenciam miraculi | aut per crebros actus eorum que predicit. Tercio

scilicet [illegible] dicit
econtra dicit propheta
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
mei et [illegible] amor
dei | ad Philipenses i
Cupio dissolvi et esse
cum Christo. Et David
[illegible] [illegible]
[illegible] prolongatus est
[illegible] dicitur quod
[illegible] [illegible]
[illegible] se estimat fore
in caritate dei [illegible]
[illegible] licet non de
[illegible]

Tercio circa personam que revelaciones dicitur habere quod dubitatur videndum est an illa persona sit abstracta a sensu mundi et a vanitate seculi non appetens divicias honores dignitates aut terrenas delicias / et an habeat zelum iustum / et adhuc bene zelando et si amet solitudinem / et si aliquando sit abstracta per exteriores operaciones sensuales / et aliquando naturales et fit in raptu / in quo homo agitur a sensibus / Si aliquod horum non habeat non facile credat spiritum dei habere / quia spiritus vite eterne pinguedinem fugit et in tumultu respirare non solet / Secundo ad secundum principale modus quo fit revelacio est considerandus an fiat primo 2o modo 3o modo aut quarto modo superius expresso / Et si deus loquatur persone illi et si sic / qualiter modo loquatur est investigandum / nam deus loquitur multipharie / Et ut michi sufficit quatuor modis deus loquitur / pro cuius intellectu est advertendum / quod sicut homo homini dicitur loqui quando manifestat ei sue mentis conceptum / Sic deus loquitur homini suo modo quando manifestat / aut homo homini mentis intencionem quatuor modis / scilicet voce nuncio scripto signis et figuris quinto aut aliquo opere / Sic ab ultimo procedendo ad primum deus loquitur [illegible] primo facturis suis tanquam per signa et nutus et per manum [illegible] opera / Secundo loquitur per sacram scripturam tanquam per litteras seu epistolas ad nos missas / Tercio modo loquitur homini per verbum internum vel exterius prout vult / Exterius quando ad aurem hominis corporalem insinuat vocem / et hoc facit quandoque in aliqua effigie / sicut apparuit corporalibus oculis / ut post resurreccionem suam fecit / aliquando dei quidem vocem audierunt / sed nullam eius imaginem apparere eciam viderunt / ut ille qui fuerunt cum apostolo paulo quando fuit prostratus / de quibus actus 9 dicitur vocem quidem audierunt sed neminem viderunt / Interius vero dum audit ille illius vocem / quandoque in imaginaria visione / et aliquando intellectuali tamen quando deus deus loquitur ad animam quodammodo ineffabiliter quando veritas immediate a deo revelatur / et alia sunt verbis et signis dictis aut scriptis predicti quatuor modi loquendi dei continentur in diversis locis sacre scripture / Et per augustinum libro xvi de civitate dei capitulo 6 dicitur ipsa veritas per semetipsam loquitur ineffabiliter racionalis creature mentibus / aut per mutabilem creaturam / sive spiritualibus imaginibus nostro spiritui loquitur / sive corporalibus vocibus corporibus sensibus nostris loquitur / Circa tercium modum videndum aliqua signa sunt que predictorum efficacia quod non sit illusio / Primum quando videt influencia superna alicuius lucis intelligibilis veritatis sequitur ex illo lumine spirituali sibi infuso cognoscendi vera significaciones eorum / que vidit / vel audivit / et quod intellectus eius sit

quatuor modis deus loquitur

2o loquitur per apostolos et prophetas et sanctos doctores tanquam per nuncios ad nos missos

illuminatus sensibiliter apponitur ad intelligendum veritatem / hoc non potest
esse a diabolo / quia ipse non potest intellectum illuminare / Secundum
quando anima tempore revelacionis seu visionis se sentit totam caritate
inflammari divina / Tercium si aliquis tunc quando aliquid sibi revelatur
quadam dulcedine repletur ineffabili / et quodam sapore inter-
ne dileccionis inebriatur / qui hec ea sic sunt in anima / tunc non
decipitur / quia diabolus nullum predictorum tribuere potest / Sic
prophete ecclesie instructi sunt per spiritum gracie qui est spiritus sanctus
et de revelacione ut quilibet certificati / hinc Jeremias dicit
in veritate misit me dominus / ut loquerer in auribus vestris omnia
verba hec Jeremie xxvi° / Sed est hic advertendum et considerandum / quod
spiritus in / et quod spiritus dei loquatur in nobis / quia mens
nostra per quendam instinctum instruitur et inclinatur dubitando
an hoc / sit consilium dei vel per proprium spiritum / Et sepe aliquis
haurit aliquid de intellectu suo quod credit esse ex instinctu divino
et dei locucione interna / unde Nathan propheta dixit / ad David
volentem templum ut edificaret domino templum / Fac omnia que
sunt in corde tuo quia dominus tecum est ij Regum vij / Et confirmat
se ex inspiracione divina dixisse / tamen non fuit ita / Sed postea quia
postea dominus revelavit prophete Nathan ut prohiberet David ab edifi-
cacione ut patet ibidem / Certe potest responderi quod difficile sit co-
gnoscere verum spiritum prophecie / et satis videtur periculosum esse
revelaciones habere / quia propterea nolem valde timeo ne sathe-
nas qui spiritus illusionis / et ideo ne habeat aliquid a spiritu suo
sed ab instinctu nichil quod credidit esse a spiritu divino / hinc est quod ve-
nerabilis domina Katherina in anglia regina / sepe fuit valde
sollicita ne revelaretur sibi a spiritu sancto aliquid ab alio adul-
terino spiritu / Et tunc tamen per suos confessores sacre theologie doctores hic et alibi scri-
ptas examinata tamen fidelis et racionalis est reperta / Tamen
ad in speciale huius materie sed de revelacionibus scitatur / ibi enim
videndum est / si revelata sunt fidei et sacre scripture consona
et hec sive revelata sit de credendis sive agendis quod homines ex
magna dei misericordia digni sunt per revelaciones in cognicione
credendorum et agendorum secundum quod expediens est eorum saluti
Deo si intellectus per revelata illuminatur vel sic in dubiis ad
agendum aut omittendum quod melius est dirigitur / aut peccator
corrigitur ut convertatur / considerandum est quia revelata sunt sana et sine
periculo recipienda / Secundo videndum est si revelata procurant laudes
humanas futuras vel divicias / aut honores / seu exaltaciones

aut ex indivisis ad multa divisa et singularia vel ad aliud [illegible]

indivisibile [illegible] de se [illegible] et de singulis [illegible]

[illegible] aut [illegible] Et videtur quod [illegible] angelum reducere ad partes [illegible]

[illegible] superioribus [illegible] et si eadem semper [illegible]

[illegible] Et an indigeat [illegible] ad se appositionem superiori-

bus aut aliis [illegible] sicut aliter

[illegible]

Lectura Alberti

a primo articulo usque hic intermissum fuerat / et ideo consequenter
sequitur iterum / quia de alia persona articuli conveniunt poni. Spiritus autem
dicitur quia spirat virtutem gratie et intelligentie. Et sic dicit Joh. vi.
de primo spiritus est qui vivificat. De secundo autem dicit Job xxxii
ut video spiritus est in hominibus et inspiratio altissimi dat intel-
ligentiam. Et primo hoc quod dicit Spiritus caritatis et bonus. Ps.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Et secundo
hoc quod dicit spiritus veritatis Joh. xv. Cum autem venerit ille spiritus
veritatis docebit vos omnem veritatem / et que ventura sunt annuncia-
bit vobis. Secundo probat se esse spiritum et quia sic dicit Joh.
in gloria et veritate et ideo omni fide est. Sanctus autem dicitur quia
est omnis sanctitatis sanctior et perfectior / sanctitas enim ut dicit Dio-
nisius est ab omni inquinamento libera mundicia. Liberat autem cor
ab omni inmundicia scilicet a cultura de inmundicia fictionis / intellectum
ab inmundicia erroris et opus ab inmundicia negligentie et obo-
missionis. De primo homo dicitur i Cor. vi. Nescitis quoniam corpora ve-
stra templum spiritus sancti qui in vobis est quem habetis a deo. Et
si dicat Spiritus sanctus sanctificat sive mundat nos ab inmundicia
carnis sua sanctitate / et ideo nequaquam non est inquinamentum. De secundo
dicit Sapientie c. est enim illa spiritus intelligentie sanctus hoc
est qui intellectum sanctificat ab inmundicia erroris per inspirationem
veritatis. De tercio simul et duobus premissis dicit Sapie. i. Spiri-
tus sanctus discipline effugiet fictum / et sic mundat voluntatem a fic-
tione et subtrahit se a cogitationibus que sunt sine intellectu
et sic liberat intellectum ab errore. Et parum ante dicit In ma-
livolam animam non introibit sapientia / hoc est sapientie spiritus nec
habitabit in corde subdito peccatis / et sic mundat cor et corpus a peccato
antequam intrat. In illa deliberatione aut operis a negligentia
obmissionis dicit i Cor. xii. hec omnia operatur unus atque idem
spiritus dividens singulis prout vult / quia cum sit ipse omnia operans
nichil negligit. Sic ergo credendum est in spiritum sanctum. — Et hic posuit Michaelis invocans deum et Mariam
Nonum solum posuit Mattheus apostolus et evangelista dicens
Sanctam ecclesiam katholicam i. universalem et est sensus Credo in
spiritum sanctum sanctificantem universalem ecclesiam prout exponit Alexander
de Hales qui enim vellet dicere Credo quod una est ecclesia ubique et in
qua deus habitat in prima persona / hoc est illud Ephe. iiii. unus deus
Ephe — unum baptisma / una ecclesia. Et Canticorum vi. Una est sponsa mea co-
lumba mea. Et quo excluditur ecclesia hereticorum et congregatio
iudeorum et paganorum etc. / quia deus in ea non habitat / immo ipsa

odit . Unde illud psalmi Odivi ecclesiam malignantium / et cum impiis
non sedebo . Item habetur De consecratione distinctione [illegible] / Unde in
psalmo dicitur / Hec requies mea in seculum seculi . hic habitabo quoniam elegi eam
Quinto sciendum est / quod in ista ecclesia continentur omnia credenda vel
[illegible] / de trinitate et humanitate christi in singulis fidei articulis quos
[illegible] anathematis [illegible] / qui
[illegible] scilicet quorum scisma in [illegible]
[illegible] et [illegible] ecclesie [illegible]
[illegible] / unde dicitur [illegible] v . [illegible] nemo sibi
sumat honorem [illegible] nisi qui vocatur a deo tamquam aaron
[illegible] / ut [illegible] fidei . Sexto dicitur
[illegible] / quod ecclesia [illegible] quod sunt
[illegible] / [illegible] fidei
Unde illi scismatici qui se [illegible] ecclesie [illegible]
[illegible] / non solum sunt scismatici / sed etiam heretici [illegible]
[illegible] scisma sive confusionem in [illegible] qui non
obediunt ecclesie / [illegible] esse credunt scismatici [illegible]
et non heretici / et in [illegible] fidem [illegible]
ecclesia [illegible] et [illegible]
et [illegible] / Unde sicut in [illegible] est una [illegible]
corpus / et tamen in eo sunt diversa membra / sic ecclesia [illegible] est
unum corpus habens diversa membra / [illegible]
[illegible] / Et hinc est quod [illegible] de [illegible]
[illegible]
est [illegible] fidelium in qua [illegible]
[illegible] / de quo dicitur [illegible] et congre
gate vos in domum [illegible] / [illegible] ecclesia [illegible]
[illegible] / [illegible] baptismus / [illegible] / et [illegible]
[illegible] Septimo [illegible]
[illegible]
[illegible] / sed ecclesia [illegible] est una [illegible]
una est columba mea perfecta mea . Consistit autem unitas eccle
sie in [illegible] Primo in unitate fidei / [illegible]
[illegible] / et [illegible]
non sunt in [illegible] / et [illegible] apostolus ad ephesios
[illegible] unus deus [illegible] / et una fides et unum baptisma .
unus deus et pater omnium qui est super omnes et per omnia et in
omnibus nobis . Secundo [illegible]
in [illegible] ad [illegible]
[illegible]
Tertio [illegible] in amore dei

et ad mortem in amorem mutuo. Joh. xvii°: Ego in eis
et tu in me ut sint consummati in unum. / Manifestatur autem spiritualis
amor quia membra pro se invicem sollicita sunt / et quia sibi invicem com-
paciuntur. Ephe. iiii°: Ex quo totum corpus compactum et connexum
per omnem iuncturam subministracionis secundum operacionem in mensuram
uniuscuiusque membri augmentum corporis facit in edificacionem sui
in caritate. Nam quilibet de officio sibi dato aliqua debet aliis [illegible]
et ideo nullus debet abici ab ista ecclesia / quia non est nisi una in
qua homines salvantur / sicut nec extra archam Noe / nullus potuit
salvari. / Sed nec extra ecclesiam istam que est sancta. / i Cor. iii°:
Templum dei sanctum est / Et dicitur sancta ecclesia quia in ea sanctificantur
fideles et hoc / primo modo sicut ecclesia materialis cum consecratur
lavatur / ita fideles loti sunt sanguine Christi. Apoc. i°: Qui dili-
git nos etc. / sic et Christus dilexit ecclesiam / cum caput esset et
seipsum tradidit pro ea ut illam sanctificaret et mundans eam lavacro
aque in verbo vite. / Ad Ebre. xiii°: Jhesus ut sanctificaret per suum
sanguinem populum extra portam passus est. / Secundo quia sicut ecclesia
quando consecratur inungitur quo ad cruces factas in parietibus / sic
fideles spirituali unccione unguntur ut sanctificentur. / Alias enim non
essent christiani. / Christus enim idem est quod unctus. / Hec autem unccio est
gracia spiritus sancti. ii Cor. i: Qui unxit nos et signavit nos et dedit
pignus spiritus sancti in cordibus nostris. / Et sic sanctificata est in
virtute dei nostri. / Tercio sanctificantur per inhabitacionem trinitatis.
Nam ubicumque deus inhabitat ille locus sanctus est. / Unde illud Gen.
xxviii°: Vere locus iste sanctus est. / Et psalmista dicit: Domum tuam
domine decet sanctitudo. / Quarto per invocacionem dei. Jeremie xiiii°:
Tu in nobis es domine et nomen sanctum tuum invocatum est super nos
ne derelinquas nos domine deus noster. / Et quo circa quod sumus caven-
dum est ne post huiusmodi sanctificacionem polluamus animam nostram que
est templum dei. i Cor. iii°: Si quis templum dei violaverit [illegible]
Quartum ad ecclesiam sanctam quod ecclesia katholica id est universalis est valde
primo quantum ad locum quia per totum mundum est diffusa contra
Donatistas qui posuerunt ecclesiam esse solum in Africa [illegible]
Sed ecclesia est congregatio fidelium / fideles autem sunt per totum mundum
ergo et ecclesia. Rom. i: Fides vestra annunciatur in universo mundo
Et Marci ult.: Euntes in mundum universum predicate evangelium omni
creature. [illegible] Antiquitus deus in lege [illegible]
[illegible] deus notus erat in Judea / nunc autem per totum mundum
est in omnem terram exivit sonus eorum. / Hec autem ecclesia habet
tres partes / una est in terra / alia in purgatorio / tercia in celo

tercia

[illegible]

Secundo est utilis quoniam ad [illegible] abundat [illegible]
[illegible] nec [illegible]
ad [illegible] est [illegible] non est [illegible]
firma [illegible] in fide [illegible] Tertio
est utilis [illegible] aliquid [illegible]
usque ad [illegible] est [illegible] a tempore Abel
et [illegible] usque ad finem mundi [illegible]
[illegible] dictus [illegible] ad [illegible] consummationem
mundi remanebit [illegible] Quarto ad quartum [illegible] est quod est firma
Dicitur autem [illegible] firmissima [illegible] fundata [illegible]
autem fundata [illegible] est [illegible]
est petra [illegible] est [illegible] fundata autem fuit
[illegible] et ideo firma est [illegible]
[illegible] fundata [illegible] in [illegible] apostolorum
Et inde est quod dicit [illegible] apostolus [illegible] ad [illegible]
firmitatem [illegible] ecclesie [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] communiter [illegible] ab [illegible]
magis [illegible] magis [illegible] fidei manifestata
est [illegible]
circa fidem sed [illegible] non [illegible]
[illegible] omnibus [illegible] demonibus [illegible] est
sicut turris ad quam confugit [illegible] pugnat contra diabolum
[illegible] turris fortissima [illegible]
[illegible] et ideo diabolus semper [illegible]
[illegible] sed non prevalet quia dominus dixit [illegible] et porte inferi non
prevalebunt adversus eam [illegible] non prevalebunt
Et inde est quod sola ecclesia Petri semper fuit firma in fide, aliorum
apostolorum cum tamen in [illegible] aliquando fides [illegible] sit [illegible]
[illegible] erroribus [illegible] Petri et [illegible]
nec umquam [illegible] dominus dixit [illegible] ego pro te rogavi Petre ut non
deficiat fides tua Luce [illegible] quod [illegible] est caput
[illegible] possumus
considerare [illegible] est caput
[illegible] a [illegible] et inde est quod omne
principium [illegible] caput [illegible] In capite libri scriptum
est de me [illegible] in principio libri [illegible] caput [illegible]
[illegible]
sit solus [illegible] Et inde est quod dicitur [illegible] et [illegible]

xpc est caput. Ratione quia sensus et motus ceterorum membrorum
et gubernatio eorum in actibus suis est a capite propter vim sensi-
tivam et motivam ibi dominantem. unde et rector dicitur caput
populi secundum illud i Reg. xv Cum esses parvulus in oculis tuis caput (cap[ut] t[ri]b[uum] Isr[ae]l)
hec autem tria competunt christo spiritualiter. primo enim secundum propinquitatem
ad deum gratia eius altior est et prior, etsi non tempore, quia omnes alii
acceperunt gratiam per respectum ad gratiam ipsius secundum illud Rom.
viii Quos prescivit et predestinavit conformes fieri. Sic ut sit ipse primogenitus
in multis fratribus. Secundo quantum ad plenitudinem omnium gratiarum
secundum illud Joh. i Plenum gratia et veritate. Ratione etiam
influendi in omnia membra gratie Joh. i De plenitudine eius omnes acce-
pimus. Et sic patet quod convenienter dicitur caput ecclesie. Notandum
tamen quod non solum influit ad corpus sed etiam quantum ad animam
sed principaliter quantum ad gratiam animam, secundario autem quantum ad corpus.
Primo inquantum membra corporis exhibentur arma iustitie in ani-
ma existente per gratiam. Secundo inquantum vita glorie ab anima derivatur
ad corpus. Quod illud Rom. viii Qui suscitavit Ihesum a mor-
tuis vivificabit et mortalia [corpora vestra] propter inhabitantem spiritum eius in nobis. No-
tandum tamen quod christus est caput hominum secundum diversos gradus. primo enim
et principaliter est caput eorum qui actu uniuntur sibi per gloriam.
Secundo eorum qui actu uniuntur sibi per caritatem. Tertio eorum
qui actu solum uniuntur sibi per fidem. Quarto eorum qui solum
uniuntur sibi potentia nondum ad actum reducta que tamen ad actum
est reducenda secundum divinam predestinationem. Quinto eorum qui
in potentia sibi sunt uniti que nunquam ad actum reducitur sicut ho-
mines in hoc mundo viventes qui non sunt predestinati. Qui tamen ex quo de mundo
recedunt totaliter desinunt esse membra christi quia iam non sunt in potentia
ut christo uniantur. Nec solum hominum verum etiam angelorum caput est
christus secundum illud Coloss. ii Qui est caput omnis principatus et
potestatis. Est igitur propinquius se habens ad deum et perfectius dona dei par-
ticipat. Nam etiam ipsos angelos influit ipsos illuminando purgando et
perficiendo. Quia tamen non convenit cum angelis in natura speciei non ita
proprie dicitur caput angelorum sicut caput hominum. Notandum vero
quod caput influit in alia membra duplici modo. Quodam intrinseco influ-
xu prout virtus motiva et sensitiva derivatur a capite ad
cetera membra. Alio modo secundum exteriorem quandam gubernationem prout
scilicet secundum visum et alios sensus qui in capite radicantur dirigitur
homo in exterioribus actibus. Primo modo christus dicitur caput. Sed secundo
modo etiam alii possunt dici capita secundum illud Amos vi Optima-
tes capita populorum. Diabolus autem inquantum gubernat malos
ad suum finem qui est aversio a deo dicitur caput omnium malorum.

Joh. primo. ipse est rex super omnes filios superbie. [illegible]
[illegible] capitis dyabolus [illegible] totam potestatem [illegible] glo-
rie [illegible] quem elegisti et assumpsisti [illegible]
gloria dei [illegible] Consistit autem beatitudo in visione aperte divine
quam [illegible] in instanti creationis sue perfectissime contem-
plabatur et [illegible]
[illegible] cum in sua visione [illegible] scilicet quod [illegible] deum clarius
videt qui est omnium rerum causa [illegible] aut [illegible] plenius
cognoscit [illegible] in ipso plures effectus [illegible] non enim
[illegible] cognoscere causam nisi [illegible] plurima cognoscit [illegible]
[illegible]
[illegible] scilicet [illegible] et inde est quod qui esse
cum deo videt aliquem plures effectus et rationes divinorum operum in ipso
deo [illegible] alius qui minus clare videt et secundum hoc superiores
angelos inferiores illuminant secundum Dionysium. Angeli igitur [illegible]
[illegible] divine visionis [illegible] omnia opera
divina et rationes [illegible] et fecit in ipso deo plene
intuentur ut non solum [illegible] sed etiam inferiores angelos illuminant [illegible]
[illegible] ad Colossenses [illegible] in quo sunt omnes thesauri sapientie et scientie
dei [illegible]
intellectum glorificatum dico est quod cognoscat in verbo omnia que ad ipsum
spectant [illegible] ad eius dignitatem [illegible] modo
omnia [illegible] et sunt subiecta omnia [illegible] omnia subiecisti sub pe-
dibus eius [illegible] iudex a deo [illegible] ipse filius
hominis est [illegible] Joh. v. et ideo anima ipsius in verbo cognoscit omnia
[illegible] scilicet quaslibet [illegible] cogitationes [illegible]
est iudex [illegible] Jo. ii. ipse [illegible] quid esset in
homine [illegible] intelligi non solum quantum ad scientiam divinam
sed etiam quantum ad scientiam anime eius quam habet in verbo [illegible]
non cognoscit non solum omnia quecumque actu sunt [illegible]
[illegible] solum in potentia creature
[illegible] in verbo cognoscit omnia [illegible] potentiam et virtutem
[illegible] omnia que deus [illegible] [illegible]
divinam virtutem [illegible] quod est impossibile [illegible]
[illegible] omni creature [illegible]
[illegible]
supra dictum est. [illegible]
est divinum [illegible] sic in anima [illegible] cognitionem Fr
[illegible] qua cognoscit [illegible] Fr
[illegible] divinus [illegible] et in anima Christi [illegible] scientiam [illegible]

3ª [illegible]

[illegible]

Est alia sciencia indita sive infusa qua cognoscit res in se ipsa non per
species intelligibiles inditas huiusmodi [illegible] proporcionatas. Unde Coloss.
2o In quo sunt omnes thesauri sapiencie et sciencie dei absconditi. Secundum
hanc scienciam cognoscit anima Christi quecumque ab homine cognosci possunt
per virtutem luminis intellectus agentis et omnia illa que per revelacionem
donum divinum hominibus innotescunt. Alia vero est sciencia experimentalis
sive acquisita ut dicitur Hebr. v. Didicit ex his que passus
est sapienciam obedienciam. Secundum vero quod sciencia experimentalis ponitur in Christo
secundum lumen intellectus agentis quod est humanitatis secundum hanc
scivit anima Christi omnia illa que possunt sciri racione intellectus
agentis et licet non fuerit omnino expertus. Unde sic homo per virtutem luminis
intellectus agentis potest procedere ad intelligendum effectus per causas
et converso et similia per similia et contraria per contraria ita et sic
que experiebatur ex eorum deveniret noticiam. Concedimus ergo quod hec
sciencia ponitur in Christo secundum luminis intellectus agentis quod est humane
nature connaturale. Sciencia vero infusa secundum lumen desuper infusum qui
modus cognoscendi est proporcionatus nature angelice. Sciencia vero beata
per quam ipsum deum videt essencia est sua et equalis soli deo. Ex
quo dicimus quod Christus non solum est caput ecclesie militantis sed et tri-
umphantis non tantum hominum sed et angelorum. Patet ex premissis.
Unde beatus Matheus dicit: Sanctam ecclesiam katholicam non est
intelligendum in eam esse credendum quod credere in aliquid est fide
et dileccione [illegible] sic in illud tendere sicut nec sanctos neque videtur
esse sacramenta ecclesie, nec aliquis non amor soli deo debitus circa
eius impendatur. Ecclesia quod katholica est creata cum sit omnium
fidelium in gracia gratum faciente collectam congregacio, cuius
et secundum quod homo est caput ecclesie. Deus est caput nullius. Sic
et est caput ecclesie. Ergo non credimus in sanctam ecclesiam katholicam
nisi ad eam [illegible] aut [illegible] intellectum, id est credo in spiritum sanctum
ecclesiam katholicam sanctificantem. Sed [illegible] credimus quod sancta ecclesia
katholica sit. Sed [illegible] quod katholica sit et sancta. Hic [illegible] sunt
videnda que in ecclesia sunt inveniuntur. Scilicet ecclesie unitas, dignitas
et firmitas. Unitas innuitur in hoc nomine ecclesia. Dignitas in
hoc nomine katholica. Et firmitas in hoc nomine sancta. Racio ad
primum quod ecclesia sit una patet Ephes. 4 quia est unus fundator et caput
[illegible] fidem unum baptisma unam caritatem et unum
spiritum vivificantem. De fundamento dicitur 1 Cor. 3 Funda-
mentum aliud nemo potest ponere preter id quod positum est quod est
Christus. De capite Col. 1 Ipse est caput corporis ecclesie. Ephes.
v. Christus est caput super omnem ecclesiam. Eius fides sit una patet Ephes.
quia omnes christiani precedentes et omnes qui sequentur unam habent

hanc et [illegible] fidem / vt dicit [illegible] [illegible] p[er] libri [illegible] s[e]n[tenti]arum
[illegible] [illegible] [illegible] aliqua [illegible] [illegible] / que [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / ut puta [illegible] [illegible] [illegible] / vel implicite [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] mortuum [illegible] sepultum [illegible] / resurrectu 2
rum [illegible] [illegible] / hec omnia [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] 2
um [illegible] [illegible] [illegible] passus [illegible] Et ecclesia incepit ab abel iusto
[illegible] / [illegible] ab adam [illegible] abel fuit primus iustus [illegible] [illegible]
[illegible] / et non erit [illegible] / et sine [illegible] / [illegible] / [illegible]
hinc dicit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
iustis / qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ecclesie vnum est baptisma [illegible] [illegible] vna fides [illegible]
baptisma / que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2
insipiens [illegible] est [illegible] Et sicut [illegible] est [illegible] [illegible] sic vna
est gracia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui in
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et vno [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] dicit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ad
[illegible] / ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / et ad hoc [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] esse valde sollicit[i] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] vos ut digne ambuletis [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] / quam facit spiritus sanctus
qui est [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] vnum corpus vnus spiritus
i. vnum [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] vnus spiritus [illegible]
in vobis [illegible] [illegible] [illegible] in vna [illegible] [illegible] i. [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui est me 2
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magna vi 2
[illegible] / vnus [illegible] vna fides [illegible] baptisma / vnus deus et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible]
vnus deus et vnus non [illegible] vna fides qua [illegible] omnia
credenda sunt [illegible] / [illegible] [illegible] / [illegible] est qui est deus
et homo [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] tamen vnum est / vnum
baptisma [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] ex aqua et spiritu [illegible] / [illegible]
ab [illegible] [illegible] baptismo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
nomine patris et filii et spiritus sancti [illegible] [illegible] efficere
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hic est qui baptizat 2
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] ab
vnitate fidei [illegible] [illegible] [illegible] debet et baptismum [illegible]
[illegible] / Et sic [illegible] vna est ecclesia [illegible] [illegible] saluat
[illegible] [illegible] de fide katholica in [illegible] firmiter credimus

vide prius ubi procedit ab ecclesia

Igitur periculosum est valde extra ecclesiam esse. Ostendit autem quis ab
ecclesia separatur: propter peccatum mortale, propter heresim, propter excommunicationem. Et
qui in aliquo horum fuerit mortuus, non esset cum fidelibus
sepeliendus, nec esset pro eo orandum, nec aliquod sacrificium offerendum.
Quarto ad idem sc. de ecclesie dignitate, que maxima est dignificanda:
primo quia est data et cuius apostolis ac eorum successoribus sunt
data et dignificata [illegible] in modum prefulgide pre-
dicate [illegible] in quam [illegible]. Secundo quia sunt precepta fidelia que
hic servans salvatur [illegible]. Si vis ad vitam ingredi serva
mandata. Tercio quia sunt concessa omnibus hominibus ad salutem suffi-
ciencia ad curandum [illegible] morbos. Et hec sunt septem sacramenta,
scilicet baptismus, confirmacio, eukaristia, penitencia, ordo, matri-
monium, extrema unctio. Hec sunt divinitus instituta [illegible]
medicamenta, in quibus sub tegumento rerum sensibilium divina virtus
secretius operatur. Item quia ex similitudine representant, et ex insti-
tucione significant, et ex sanctificacione conferunt aliquam graciam spiritualem
[illegible] anime [illegible] ab infirmitatibus viciorum, et ad
[illegible] ordinat [illegible] ad finem ultimum, patet enim ad similia
corporum [illegible] et [illegible], quia [illegible] non dat [illegible] curativa
quartana [illegible] et fastidiosis [illegible] suscipiendo sacramenta.
[illegible] excludit superbia ab [illegible], quia [illegible] significacio
et excludit ignorancia a [illegible], et homo [illegible]
sic excludit accidia a potencia [illegible]. Sic et [illegible]
[illegible] est gracia spiritus sancti, que in sacramentis confertur, secundum
quam hic secundum tres potencias anime ad ymaginem trinitatis refor-
matur. Quinto quia extra ecclesiam nullus [illegible] dampnatur, et extra
eam nullus salvatur. Hec figuratum est in archa Noe, in qua omnes
qui fuerunt salvabantur, et omnes [illegible] extra eam fuerunt submergebantur.
Sexto quia ipsa est [illegible]. [illegible] autem ut dicit primo
[illegible] quanto est [illegible] tanto est divinius [illegible] et me-
lius. [illegible] autem sit [illegible], quia extendit se ad omnem
locum, ad omne tempus, et ad omnes [illegible] ad omnem locum [illegible]
[illegible] fides [illegible] in universa terra. Malachie primo: In omni
loco offertur oblacio nomini meo munda, et quod est in omni
terram exivit sonus eorum. Ad omne tempus, quia omnes fide-
les qui fuerunt a primo Abel iusto et qui erunt ad finem [illegible]
[illegible] [illegible] ecclesia. Ad omnes [illegible] tamen masculinum [illegible] feminam.
[illegible] tempore legis antique deus [illegible] in Iudea notus, et [illegible]
circumcisionis solis masculis de Abraham natis est data, lege
vero nova omni genti domini [illegible] patet [illegible] et lex
baptismatis est tam mulieribus quam masculis [illegible]

Non est iudeus neque grecus neque servus neque liber neque masculus
neque femina omnes enim [illegible] sunt in christo ihesu dicit apostolus
Galatas iii [illegible]
[illegible]
quo sunt omnes [illegible] in celo [illegible] et [illegible]
in gloria sunt [illegible] omnes in [illegible] insidias
hostium pugnantes et [illegible] purgatorio
[illegible] ad [illegible]
[illegible] contemplacionem [illegible]
[illegible] dignius [illegible] que [illegible]
[illegible]
3m [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] sed non [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] plus [illegible] aurum quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] omnes qui [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
illa [illegible] plus [illegible]

sup(er) Si surgeret apertus hereticus inimicus foras et accusaret
si violentus publicus absconderet se forsitan ab eo / nunc vero quem
caveat aut quo se abscondat omnes amici et omnes inimici / omnes
necessarii et omnes adversarii / omnes domestici et nulli pacifici / omnes
proximi sunt et omnes que sua sunt querunt / ministri Christi sunt et ser-
viunt antichristo / et ista dixit dominus predictum est et nunc imple-
tum est / Ecce in pace amaritudo mea amarissima / amara
in penis martirum / amarior post in conflictu hereticorum /
amarissima nunc in moribus domesticorum / non potest eos ecclesia
fugere nec fugare / ita invaluerunt et multiplicati sunt super nume-
rum intestina et insanabilis est hec plaga ecclesie / Et ideo dicit in
pace amaritudo mea amarissima / Sed in qua pace pax / pax
et non pax / pax a paganis / pax ab hereticis sed non pax certe
est pax a filiis / vox ecclesie plangentis illo tempore / filios enutrivi
et ipsi spreverunt me / et maculaverunt me / Sed unde a turpi que-
stu / a turpi opere / a turpi commercio / a negocio denique perambu-
lante in tenebris hec Bern(ardus) / Tertiam tentacionem habebit in novis-
simis temporibus scilicet tempore antichristi et suorum complicium / qui erit tota
ambulacio / qui erit sicut sibi predixit dominus / Sed in ista tentacione
ecclesia confirmabitur secundum Bedam quia [illegible] illud tempus [illegible]
ipsum Christus / Sed nisi breviati fuissent dies illi non fieret
salva omnis caro / Sed propter hanc tentacionem vincet ecclesia per
potenciam / qui antichristum interficiet spiritu oris sui // in glosa
n(on) / Ex hiis patet firmitas ecclesie / cuius regnum stabit in per-
petuum ut predixit Dan(iel) ii° dicens / Regnum et potestas et magnitu-
do que est subter omne celum dabitur populo sanctorum cuius regnum
sempiternum et omnes reges servient ei et obedient / Et
Dan(iel) ii° dicit / In diebus illis suscitabit deus celi regnum quod in
eternum non dissipabitur / et regnum eius alteri non tradetur
et comminuet et consumet universa hec regna et stabit in
eternum secundum quod vidisti quod de monte abscisus est lapis sine manibus
i(d est) opere nature est sine viri semine et comminuit testam / et ferrum
et es et argentum et aurum / et ante dicit lapis autem factus est
mons magnus et implevit universam terram / Ecce patet de
Christo et eius ecclesia secundum aliquem sensum scripture si non
secundum sensum litteralem / Ex hiis patet quod est ecclesia in qua solum salvatur /
Error dicencium quod unusquisque in sua fide secta possit salvari
Secundo patet quod iudeorum synagoga non sit ecclesia / Tercio patet
firmissime quod ecclesia malignancium non sit ecclesia katholica
Quarto patet quod nec congregacio hereticorum / Quinto quod nec
greci nec ruteni sunt in ecclesia katholica / sed sunt ab ea
precisi propter inobedienciam / et eciam propter fidei errorem

Albertus autem magnus de hoc nomine sic inquit [illegible]. Deinde

[illegible] posuit Jacobus [illegible] [illegible] celum [illegible]

[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]

[illegible] celum que [illegible] [illegible] fallit in [illegible] [illegible] non [illegible]

fallit in [illegible] [illegible] celum [illegible] et [illegible] [illegible] in [illegible] et

[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est

non [illegible] solidum [illegible] [illegible] [illegible] sic [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] sic

[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] celum quem [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible]

[illegible] et [illegible] que [illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible]

[illegible] et donis gratie [illegible] [illegible] [illegible] fidei [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] ad [illegible] celum

[illegible] hoc celum [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] de

[illegible] sic [illegible] in [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] sic

Ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ad [illegible] [illegible] sic [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in

[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]

[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] bona [illegible]

[illegible] [illegible] et sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et sic [illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bona [illegible]

[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] et dabo [illegible]

[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est quasi [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] requiescit super [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] est quam sic intelligendum posuit [illegible]

Jacobus ut predictum est [illegible] [illegible] [illegible]

Secundum [illegible] posuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

et [illegible] [illegible] in quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] in qua est plena [illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible] [illegible] filius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Joh. xx [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] super [illegible] [illegible] et [illegible]

gloria [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in

[illegible] in fide [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ad [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] bona et [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

que [illegible] sic in [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] in [illegible] militante

[illegible] Michael [illegible] omnes [illegible] et [illegible] [illegible]

Et [illegible] [illegible] David [illegible] [illegible] omnibus [illegible] [illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Mandatione ce[illegible] f 2

Paris anglorum fol
et infra parus parvulus

Sacramentorum f 1

...est deus. qui sibi in ueteri testa... ...ento primicias offerri mandauit ...m deus homo natus gentium primicias ...sibi ... dedicauit. R. Omnes de saba.

Apostolica autem testatur auctoritas ... natus est deus qui iustificat ... ex fide. et preputium per fidem ... cisionis nomine iudeos. preputii nomine ge... ...tes ... uocitantur ... Isti sunt ... ...ietes qui ex diuerso uenerunt ... la... ...idem qui factus est in caput anguli in ... unitate fidei conuenerunt. R. Stella quam uid.

...nus paries uenit ex iudeis R. iii. ...ter uenit ex gentibus. longe a se di... ...i erant qui diuisa credebant. Posit... ...in medio lapis angularis. qui ad ... ...parietem. et ... ...nomine nuncuparet. essentque unum ... ...uocabulum qui fierent in una gratia ...amenti. Per christum enim qui est pax ...ra faciens utrumque unum. hijs duobus ...arietibus fidei unitas unum indidit ...is christianum uocabulum R. Illuminare.

...audes. Ante luciferum. ... Surge illuminare ... Venient ad te. ... Ab oriente ue... ...or. Deus qui hodierna ... ...ibus ... post ... Coll. Deus qui salutis ... ... Baptista contremuit. De pace ... omnibus ... ... throno dei. ... Collecta. Ad horas ... ...

Coll. ut ... Ad ... per pacem et de omnibus ... ...sinus Coll. Hec ... ...rificationum. Hec ...

A... ab oriente ... ...uenerunt ... et aptis ... ...tenuit ... ...deo ... Ecce ... ...dño aurum ... ...nti mag... ...uiam ... ...

Dnica infra
Octavã Na

[illegible]

Magnu nobis al[illegible]
[illegible] advenit · q[illegible] rigio[illegible]
uam [illegible] reclinavit · [illegible]
[illegible] not[illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible]

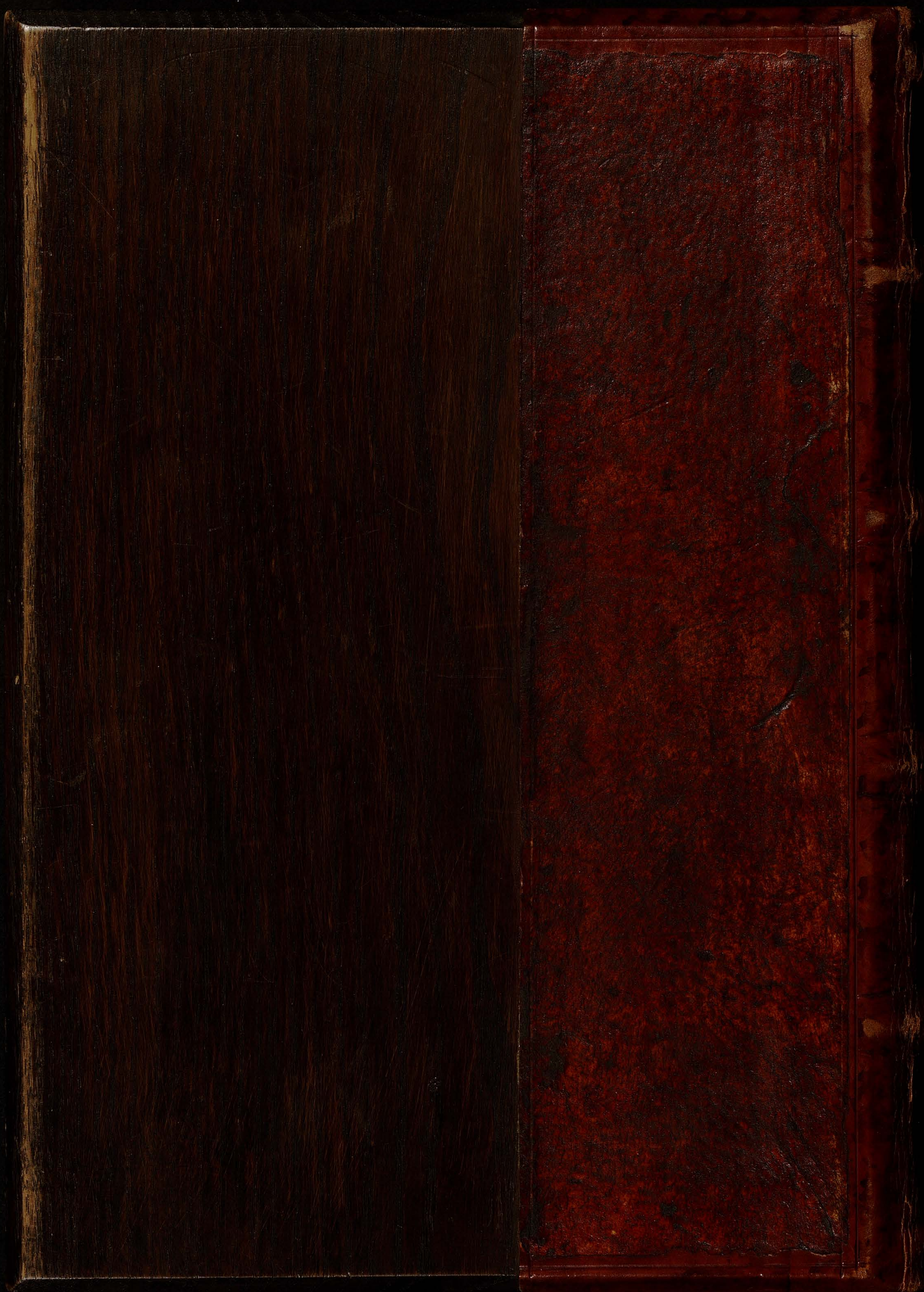
P[illegible]

IV

g Octa. Joan, ix, lectio. omi.
2 a Visitatio mariae, solenne, cō
3 b De octa, iij. lect, ℞, j. noc. cōm
4 c De octa. iij lecti, ℞, ij, noct.
5 D De 4. totū de oc, cō, pe, &

b 1 g Octa. Joan, ix, lectio, omi, v
b 2 a Visitatio marie, solenne, cõ
10 3 b De octa, iij, lect, R, j. noc. cõm
3 4 c De octa, iij lecti, R, ij. noct.
te. x 5 d Do. 4. totũ de oc, cõ, pe, & p

ermani confesso, et ponti, trium lectio.
Historia Augusti.
Petri ad vin, dup, cō, dñe, et machabeo.
No. 8. Historia Sapien. stephani post pa.
uētio stepha, iij, lecti, suf, dñe et patro

1394
I